

**T.C.
DÜZCE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI**

BÖGENBAY DESTANI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Halil İbrahim ÖZKAN

Düzce

2019

**T.C.
DÜZCE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI**

BÖGENBAY DESTANI

Halil İbrahim ÖZKAN

Danışman: Dr. Öğr. Üyesi Ümit Özgür DEMİRCİ

Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü'ne,
Bu çalışma jürimiz tarafından TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI Anabilim Dalında oy
birliği / oy çokluğu ile YÜKSEK LİSANS TEZİ olarak kabul edilmiştir.

Dr. Öğr. Üyesi Ümit Özgür DEMİRCİ .....(İmza)

Akademik Unvanı, Adı-Soyadı

Dr. Öğr. Üyesi Orhan KILIÇARSLAN .....(İmza)

Akademik Unvanı, Adı-Soyadı

Dr. Öğr. Üyesi Serhat KÜÇÜK .....(İmza)

Akademik Unvanı, Adı-Soyadı

Onay

Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

.../.../20..

(İmza Yeri)

DOÇ DR. ALİ ARTUĞRUL
Enstitü Müdürü

ÖN SÖZ

Dünyanın büyük ve çağdaş dillerinden biri olan Türkçe çok geniş coğrafyalarda lehçe ve şive dediğimiz çeşitli kollara ayrılmış bir şekilde varlığını sürdürmektedir. Bu kolların hepsi aynı kökten ve kültürden beslenen Türk kültür mirasının birbirinden değerli, ayrılmaz parçalarıdır. Çalışmamıza kaynak olan Kazak Türkçesi de gerek en geniş alanda kullanılması gerek dikkat çekici zenginlikteki kelime hazinesi ile bu ayrılmaz parçaların içinde özel bir yere sahiptir. Üzerinde inceleme yaptığımız destan türündeki bu eser de gerek Kazak destanları içerisinde en hacimli olması, geleneksel öğeleri fazlaca barındırması gerekse Türk akademisine ilk kez tanıtılıyor olması açısından önemli bir eserdir. Kazakistan'ın kültürel zenginliğinin tanınması ve iki ülke arasındaki ilişkilerin güçlenmesi için kanımızca Kazak Türkçesinin üzerinde daha çok durulması ve çalışılması gerekmektedir. Böyle bir çalışma yapmak istememizdeki en önemli sebep buydu. Eserde geçen kelimeleri tek kaynak temel alarak değil bütün kaynakları ve sözlükleri kullanarak hazırlamaya özen gösterdik. Ayrıca bu çalışmanın güvenilir bir kaynak olması için, özellikle deyimlerde ve halk söyleyişlerinde elimizdeki basılı kaynakların yanı sıra Kazakistan'dan bu lehçenin bizzat konuşurlarına başvurduk.

Eserin manzum şekilde ve şairane üslupla yazılması, devrik cümlelere çok yer vermesi, kafiyeyi uydurmak amacıyla yer yer sözlüklerde bile zor bulunan kelimeler içermesi bu çalışmayı yaparken yaşadığımız zorluklardandı. Bu yapıtın hayat bulmasında başta hocam Dr. Ümit Özgür DEMİRCİ olmak üzere binlerce kilometre öteden yardımlarını esirgemeyen Dr. Nurgazi JAPHAROV'a teşekkür etmeyi borç bilirim. Kazak Türklerinin ulusal hazinemiz olarak nitelendirdikleri destanlardan biri olan bu destanı çalışmamın benim de beş yılımı geçirdiğim ekmeğini yiyip suyunu içtiğim Kazakistan ile ülkem Türkiye arasındaki sosyal ve bilimsel alanlarda olan yakınlaşmalara çok küçükte olsa katkısı olması dileğiyle...

Halil İbrahim ÖZKAN

ÖZET
BÖGENBAY DESTANI

ÖZKAN, HALİL İBRAHİM

Yüksek Lisans, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı

Tez Danışmanı: Dr. Öğr. Üyesi Ümit Özgür DEMİRCİ

Haziran , 2019, vi + 550 sayfa

Kazakistan Edebiyat ve Sanat enstitüsünün elyazması korunağında bulunan bu destan Hüseyin Müshapiroğlu nüshası olarak da geçmektedir. Konu olarak Bögebay adlı Kazak halk kahramanının gösterdiği kahramanlıkları ve başından geçenleri anlatmakla beraber o dönemki Kazak bozkırlarında yaşanan hayatı gözler önüne sermektedir.

Bu çalışmanın ilk bölümünde Kazak destancılık geleneği ve Kazak destanları ile ilgili yapılan tasnif çalışmaları farklı eserlerden ve farklı araştırmacıların araştırmalarından faydalanılarak verilmiştir. İkinci bölümde bu destanın kiril harfli metni ve transkriptli metni numaralandırılmış olarak verildi. Son bölümde ise eserin gramatikal dizini verildi.

Anahtar Sözcükler: Destan, Kazak destanları, Bögebay Destanı, Tarihi destan , Gramatikal dizin

ABSTRACT
BÖGENBAY DESTANI

ÖZKAN, HALİL İBRAHİM

Master, Turkish Language and Literature Department

Supervisor: Asst. Prof. Ümit Özgür DEMİRCİ

June, 2019, vi + 550 pages

This epic is in the manuscript section of the Institute of Literature and Arts of Kazakhstan. Also known as Huseyin Mushapiroğlu variant. Describes the life of Kazakh folk hero Bögenbay and says a lot about life in the Kazakh steppes of that period. In the first part of this study, the tradition of Kazakh epicism and classification of Kazakh epics are given. In the second part, the Cyrillic text and the transcribed text of this epic are numbered. In the last chapter, grammatical index of the epic is given.

Key words: Epic, Kazakh Epics, Bögenbay Epic, Historical Epic, Grammatical Index

İÇİNDEKİLER

KABUL VE ONAY	i
ÖN SÖZ	ii
ÖZET	iii
ABSTRACT	iv
İÇİNDEKİLER	v
1.Giriş	1
1.1. Kazak Destancılık Geleneği	1
1.2. Kazak Destanları ve Tasnif Çalışmaları	3
1.3. Bögenbay Destanı ve Nüshaları	11
2. Destan ve Dizin	13
2.1. Metin	13
2.2. Dizin	140
2.3.Sonuç	420
3. Tıpkıbasım	421
Kaynakça	548

TRANSKRİPSİYON ALFABESİ

Kazak Türkçesi	Türkiye Türkçesi	Kazak Türkçesi	Türkiye Türkçesi
А а	А а	Ф ф	F f
Ә ә	Ä ä (açık e)	Х х	H h (gırtlak h'si)
Б б	B b	Н н	H h
В в	V v	Ц ц	Ts Ts
Г г	G g	Ч ч	Ç ç
Ғ ғ	Ğ ğ	Ш ш	Ş ş
Д д	D d	Щ щ	Şç şç
Е е	E e	Ъ ъ	Ayırma iş.
Ё ё	Yo yo	Ы ы	I ı
Ж ж	J j	І і	İ i
З з	Z z	Ь ь	İnceltme iş.
И и	ıy-iy-i	Э э	E e
Й й	Y y	Ю ю	Yu yu
К к	K k	Я я	Ya ya
Қ қ	Q q (kalın k)		
Л л	L l		
М м	M m		
Н н	N n		
Ң ң	Ñ ñ (damak n'si)		
О о	O o		
Ө ө	Ö ö		
П п	P p		
Р р	R r		
С с	S s		
Т т	T t		
У у	uv-üv-v		
Ү ү	U u		
Ұ ұ	Ü ü		

1.Giriş

1.1. Kazak Destancılık Geleneği

Uçsuz bucaksız bozkır coğrafyasında yüz yıllar önce yaşanmış olayları anlatan o devrin insanların hayatlarını öğrenme imkânını sunan destanlar tüm Türk dünyasında olduğu gibi Kazakistan'da da çok önemli bir yere sahip. Bu sebeple birçok isimle anılmaktadır. Kazak Türkçesinde destan kelimesi jır, epos, köne epos, dastan kelimelerine denk gelmektedir. Kahramanlık destanları için batırlar jırı, batırlık epos, kahramandık epos; aşk destanları gaşıgtık jır, romandık epos, liro epostık jır olarak kullanılmaktadır. Çoğu destan geleneğinde olduğu gibi Kazak destanları da şekil bakımından manzum ve mensur karışık olarak söylenilmekte olup manzum kısımlarda geleneksel çalgılardan dombra ve kopuz kullanılmaktadır. Destan söylemeye “jırla-“ denilmektedir. Kahramanlık destanları “jır” tarzında söylenirken aşk destanları “kara ölen” tarzında söylenmektedir. Destancılık geleneğine son derece bağlı olan ve önem veren Kazaklar çeşitli destancılık ekolleri oluşturmuştur. Naciye Ata Yıldız'dan edindiğimiz bilgilere göre Bedridibay Rahmankul bu ekolleri şu şekilde anlatmıştır;

1. Batı Kazakistan geleneği: Nogay dönemi destanların söylendiği bu okul Atıray merkezli olup Oral, Aktöbe, mangışlak yörelerinin de geleneklerini içine olmaktadır.
2. Güney Kazakistan geleneği: Çoğunlukla kahramanlık destanları işlenmekte olup az sayıda doğu kaynaklı aşk ve dini konulu destanlarda bulunmaktadır. Güney Kazakistan ve Seyhun ırmağı boyunda etkilidir.
3. Yedisu jırşılık geleneği: Tarihi destanlar ile birlikte aşk ve kahramanlık destanları işlenmiştir.
4. Orta ve Doğu Kazakistan jırşılık geleneği: Orta Kazakistan'da bulunan Akmola, Kostanay, Semey, Kökşetau vilayetlerinde etkili olan bu ekolde genellikle aşk destanları icra edilmekte olup kahramanlık destanlarından Koplandı, Er Targın, Kambar Batır gibi destanla söylenmektedir (Yıldız, 2015: 37-39).

Kazak Türkçesinde destanı söyleyen destancı için jırav, akın ve jırşı denilmektedir. Ölen, kara ölen, kayım gibi birçok folklor terimi ile beraber jır teriminin de ilk olarak Şokan Valihanov'un eserlerinde kullandığı görülmektedir (Ospanaliyeva, 2011: 34-35).

Jırav kelimesi, ır/yır, yır/cır, yırla-cırla köklerinden türemiştir. Joktav, öleñ, tolgav, gibi sözlü ürünleri meydana getiren ve söyleyen; hikâye ya da destan tasnif eden ve anlatan kişi anlamlarında kullanılmaktadır. Daha kısa tarifile kıl kopuz, kopuz veya dombra eşliğinde destan veya hikâye anlatan kişidir. Âdebiyettanu Terminderinin Sözdigi'inde ise daha geniş bir açıklamaya yer vermiş: kaynaklarda 11. yüzyıldan itibaren geçmeye başlayan jıravlar destan icra etmenin yanı sıra bilge kişilikleri ve kâhin kimlikleriyle mevcuttur. 15-18 yüzyıllara gelindiğinde itibar edilen sanatçı kimliklerinin yanında siyasi ve askeri danışman olarak tanınmaya da başlarlar. Fakat günümüze gelindiğinde bu özelliklerin çoğu yitirilmiş, yalnızca dombıra eşliğinde destan söyleyen kişiler için kullanılmaya başlanmıştır (Çetin, 2013: 402).

“Maalesef bu zamanlardan çok az ozan, halk şairi veya destan anlatıcısı kalmıştır. Bu sebepten dolayı sözlü edebiyat gittikçe yazılı edebiyat şeklini alıyor. Bu değişimde halk edebiyatının en önemli özelliği, yani şairlerin canlı sesi, şarkısı, müziği, jestleri ve dinleyicilerin birbirini etkilemesi kaybolmaktadır. Bugünlerde az sayıda destan anlatıcısı kalsa da, halk destanı geleneği Orta Asya' da ölmemiştir” (Reichl, 2006: 48).

Kahramanlık veya lirik jırları asıl halini bozmadan ezberleyip saklayan ve sazla söyleyen kişilere ise halk tarafından jırşı denilmiştir. Bazı araştırmacılara göre jırşı jıravlara göre daha kısa destanlar söyleyen aynı zamanda şeşendik söz, efsane ve masal da bilen kişilere denir. Kırgızların, manas destanının tam olarak bilip söyleyenlere “gerçek manasçı” tamamını bilmeyenlere “çırak, olgunlaşmamış manasçı” gibi terimler kullandığı görülmektedir. Kazaklarda bu şekilde terimler olmasa da usta çırak ayrımı çok iyi fark edilir. Kazakistan'ın her bölgesinde görülmektedirler. Sahne sanatına hâkim olan bu kişiler tarihi saklamanın ve gelecek nesillere iletmenin önemli bir aracı olup halk tarafından çok değer görmektedir.

Akın terimine gelecek olursak kelimenin kökeni biraz tartışmalıdır. Farsça “ahuvnd” yani okuyan, bilimli hürmetli kişi anlamındaki sözcükle Türkçe “akmak”

filinden türediğini savunan iki görüş vardır. Farsça olduğunu öne sürenlerin başını L. Bugagov ve V. Ruldof çekmektedir. Nitekim bu bilim adamlarının sözlüklerinde de akın kelimesinin kökeni Farsça olarak verilip açıklanmıştır. Türkçe olduğu öne süren araştırmacılardan E. İsmailov, M. Avezov ile S. Mukanov'un fikirlerine dayanarak sözcüğe “akının şiiri su gibi güçlü ve akıp taşar bu yüzden ağın, ağıluv ile bağlantılıdır” demiştir. İlk bakışta tatmin edici olmayan bu açıklamalara E. Turnisov'un sorduğu dikkat çekici sorularla ve ardından yaptığı açıklamayla gerçeğe biraz daha yaklaştığımızı fark ederiz. Söz konusu kelimenin Farsça “ahuvnd” yani bilgili, bilen kişi anlamını taşıyan anlamla ilişkilendirilmesi durumunda jıravlara neden bilgili sıfatını verilmediğini açıklaması zor olacaktır. Çünkü zekâda, bilgide ve halk arasındaki itibarda akınlardan aşağı değiller. Akmak kelimesiyle de ilişkilendirilmesi durumunda da aynı karşılaştırma icap edecektir. Çünkü jıravların şiirleri için sular gibi akmak ve taşmak yakıştırmasını kullanmamak için bir sebep yoktur. Bu durumda akınları diğer folklor temsilcilerinden ayıran özelliklere yani “atışma” yapma özelliğinden yola çıkarak bu sanatın doğasında olan atışma yani bir nevi savaşıma, karşısındakini yenerek akın unvanını alma ile açıklayabiliriz. Bu da hücum etmek, yani akın etmek ile aynıdır ki kelimenin kökü burdan gelir. Görüşünü öne sürmüştür (Arıkan, 1999: 29-32).

Akınlar tanım olarak halk şairi ve halk müziği icracısı olarak verilir. Kısmen destan anlatıcısı görevini üstlenseler de aslında temel ve en önemli işlevleri “aytıs” denilen iki şairin birbiri ile atışarak yenişmesine dayanan bir tür yarışmaya girmeleri ve irticalen yani doğaçtan şiir söylemeleridir. Aytısa girmeyen akın tam anlamıyla akın kabul edilmez. Aytıs geleneğinin içinde olmaları çok önemlidir. Bu yönüyle Anadolu'daki aşık geleneği arasında büyük benzerlik vardır (Ergun, 2002: 104-107).

1.2. Kazak Destanları ve Tasnif Çalışmaları

Bu bölümde destanların genel tanımı ve özelliklerine kısaca değinip Kazak destanlarından bahsettikten sonra Kazak destanları üzerine yapılmış tasnif çalışmalarını bu konuyla ilgili önemli araştırmacıları temel alarak incelemeye çalışacağız. Öncelikli olarak kelimenin anlamına, kökenine ve diğer dillerdeki karşılıklarına bakacak olursak: Dünyadaki en eski destancılık geleneğine sahip, birçok destana kaynaklık etmiş olan Türk destan geleneği bu türün ismini 19.

yüzyılın sonlarında Farsça'dan alarak kullanmaya başlamıştır. Farsça'da anlam olarak hikâye, masal, sergüzeşt, manzum hikâye, vak'a, tarih, roman ve hayvan masalı gibi anlamlara gelen "dâstân" kelimesinden ses ve anlam değişikliğine gidilerek alıntılama yapılmıştır(İslam Ansiklopedisi: 202).

Avrupa dillerinde ise bizdeki gibi kahramanlık temalı olağan üstü anlatılar anlamında "épique, épopée, epos, epic, légende" sözcüklerinin yaygın olarak kullanıldığını görüyoruz. Edebiyat ve şiir geleneği çok eski olan Arapça'da ise "el-sra, el-kada" epik şiir anlamında kullanılmıştır. Destan kelimesine kaynaklık eden Farsça'da da "himsi" terimi kullanılmaktadır(Oğuz, 2004: 5).

Kazak Türkçesinde ise yukarıda belirttiğimiz "jır" kelimesi Türk kökenli destanlara denilirken Arap veya Fars kaynaklı destanlara "dastan" denilmektedir (Arıkan, 2010: 17). Ayrıca bazı kaynaklarda dastan kelimesi Türkiye Türkçesindeki "halk hikâyesi" kavramına karşılık gelen anlamda kullanılmaktadır (Yıldırım, 2013: 126-127).

Destanların söz konusu kültürlerin en saf hali olduğu, asırlar öncesinde yaşanmış ve toplumun hafızasında iz bırakmış büyük olayları zamanımıza taşıdığı bilindik gerçeğinden yola çıkarak tanımlara bakacak olursak: İnsanları yakından ilgilendiren hemen her olay destan konusu olabilir. Bir kahramanlık öyküsünü veya bir olayı anlatan, koşma biçiminde, ölçüsü on bir hecelik halk koşuğu. Ya da daha çok eski çağların kahramanlık öykülerini, ulusların, Tanrıların, tanrıçaların, yiğitlerin savaşlarını ve başlarından geçenleri anlatan büyük koşuk yapıtı diyebiliriz (Büyük Türkçe Sözlük, 2011: 641).

Veya daha kısa anlatımla "*Destanlar, milletlerin din, fazilet ve millî kahramanlık maceralarının manzum hikâyeleridir*" (Banarlı, 1971: 1).

Son olarak duayen isimlerden olan Zeki Velidi Togan'ın milli destan tanımına bakarsak; *Milli destanlar, tarihi vak'aları tasvirinden ziyade milletin yüksek milli duygularını in'ikâs ettiren, tamamıyla ve yahut az çok tarihe müstenit bir ideal âlemi gösteren halk edebiyatı eserlerinden ibarettir* (Türkler, 2002: 907).

Genel bir değerlendirme yapacak olursak destan için ağırlıklı olarak bahsedilen açıklama öğeleri, destanların manzum veya mensur eserler olduğu, olağanüstülük, kahramanlık, dini unsurlar ve milli motifler içerdiği yönündedir (Karasoy, 1991: 39).

Kazak destanlarına bakacak olursak “*kültürel miras*” programı kapsamında yürütülen çalışmalar neticesinde “*Atalar Sözü*” isimli Kazak destanlarının derlendiği çok ciltlik eserde; kahramanlık destanları, tarihi destanlar, dini dastanlar, hikâyelik dastanlar, aşk dastanları, masalsı dastanlar vb. şekilde sınıflandırılmıştır. Eserdeki destanların bir kısmı şunlardır: Arqalıq, Er Jänibek, Täwtik Batır, Jakıpberdi Batır, Bokı Batır, Böke Batır Abılay han, Er Kormalı - Er Abılay, Bögenbay Batır, Kenesarı, Kenesarı - Karakas, Ağıbay Batır, Esenkeldi, Alpamıs Batır, Kobılandı Batır, Edige jır, Mırza Edige Batır, Er Edige, Edige - Nuran, Karasay, Kazıy, Kambar Batır, Er Tarğın Er Kökşe, Er Kosay, Sayın Batır, Karabek Batır, Şora Batır, Törehan Batır, Bögen Batır, Köruğlı, isimli destanlar vardır (Atalar Sözü). Ayrıca en bilinen ve dünya çapında eser niteliği taşıyan destanlar: Kozi Körpeş- Bayan Sulu, Kız Jıbek, Ayman- Şolpan destanlarıdır.

Kazak destanları üzerine yapılmış tasnif çalışmalarına gelecek olursak. Uçsuz bucaksız Kazak bozkırları kuşkusuz ki yüzyıllar boyunca yüzlerce tarihi olaya tanık olmuştur. Bu tanıklıkların sunucu olarak çok zengin sözlü ürünler meydana gelmiştir. 19. Yüzyılın ortalarına kadar bu zengin sözlü edebiyat kültürü içinde yaşayan Kazak Türkleri bu tarihten itibaren folklor çalışmalarına başlamıştır. Birçok bilim adamı, destanları derlemeye başlamıştır. Daha sonraki dönemlerde bu çalışmalar modern Kazak folklorunun temelini oluşturmuştur. Fakat bu o kadar da kolay olmadı. Birçok zorluğa göğüs gerilmesi gerekti. Bilim dünyası için de henüz yeni olan bu çalışmalar sadece bilimsel amaçlar doğrultusunda folklorik çalışmalar yapmak kültür hafızaları oluşturmak değildi. Bu bilim dalı toplumsal ve siyasi meselelerle iç içe olmuş ve iyi niyetli olmayan girişimler için alt yapı oluşturulmak için de kullanılmıştır. Sovyet Rusya’sı öncesinde Çarlık Rusya’sı döneminde hanlık döneminde olan Kazakistan ile ilgili kurulan siyasi planlara bağlı olarak yazının kültürü taşıyıcı etkisi ve kitleler üzerindeki gücü iyi bilindiği için de uzun süre bir basımevi açılmasına dahi izin verilmemiş eser verilmesi engellenmeye çalışılmıştır. O dönemde birkaç eser hariç bütün eserler Kazakistan’ın dışındaki şehirlerde; Moskova, Peterburg, Orenburg, Ombı, Taşkent ve ağırlıklı olarak Kazan’da basılmıştır. Bu eserler çoğunlukla Arap harfli olmak üzere mahiyet bakımında folklorun her çeşidini kapsamaktadır (Yıldırım, 2015a: 15-20).

Bu noktada özellikle İsmail Gaspıralı'nın tek dil tek fikir yolundaki amacını erkenden anlayarak Türk toplumunu farklı milletler olarak ayırmak için çalışmalar yapan İlminskiy'den de bahsetmeden geçmemek gerek. Sovyet dönemine gelindiğinde baskıcı politikalar devam etmiştir. Çoğu zaman eserler yayımlanırken içerisinde dini ve milli unsurlar çıkarılmış bunların yerine devrimi öven unsurlar yerleştirilmiştir. Halk geleneği unsurları küçümsenmiş ve yok sayılmaya çalışılmıştır. Bu durum eserleri icra eden sanatçılara da zorla yaptırılmıştır (Aça, 2002: 14).

Bu şartlar altında çok zor da olsa milli bir edebiyat oluşturma çabaları, toplumun hafızasına kazınmış gelenekler ve vatandaşlarda oluşan tepki sayesinde eserlerde ve bu gelenekte çok hasar bırakamamıştır. Ve Kazakistan bağımsızlığını aldıktan sonra kesintisiz bir şekilde çalışılmaya devam edilmiştir (Çetin, 2013: 401). Ayrıca Türk boyları içinde en zengin sözlü geleneğine sahip boylardan biri olan ve bunu en canlı şekilde yaşayıp devam ettiren, zaten yakın zamana kadar göçebe hayat süren ve bu sayede sözlü kültür ortamının en güzel şekilde yaşayan topluluklardan biri şüphesiz Kazak Türkleridir (Yıldırım, 2015b: 24).

Nitekim Karl Reichl'de Sovyet devriminden sonra baskıcı politikalara rağmen Kazakistan, Kırgızistan ve Özbekistan başta olmak üzere Orta Asya'da ozan ve bahşilik geleneğinin var olmaya devam ettiği. Toplanan zengin halk edebiyatı külliyatı ve bilimsel çalışmalar arşivlerde saklandığı görüşündedir. Aynı makalesinde kendisinden yüz yıl önce kaleme alınan, ünlü âlim Vamberey'in : *“Orta Asya dünyasında büyük bir değişim gözlenmektedir. Batının etkileri her yere ulaşmakta ve en gizli köşelere bile girmektedir. Eski âdet ve töreler gittikçe kaybolmakta ve hatta zihniyet değişmektedir. Göçebelerin ve Türkistan paşalıklarının ahalisinin hayatını eskiden bilenler zamanımızdaki bu değişime çok şaşırırmaktadırlar “* şeklindeki görüşünü yanlış tahmin olarak değerlendirmiştir (Reichl, 2006:47-48).

Bu dönemki çalışmalara göz atacak olursak; Kazak destanlarının sözlü edebiyat ürünü olarak ele alınması ve ilmi olarak değerlendirilmesi tarih olarak 1917 yılına denk gelmektedir. Fakat henüz yeni başlanan bu çalışmalar çok kapsamlı ve açıklayıcı değildi. A. Baytursunov, S. Seyfulin, M. Avezov, B. Kenjabaev'in ve daha sonraları K. Jumaliev, E. Marğulan'ın araştırmalarında: arkaik destanlar, kahramanlık jırları ve tarihi jırlar olarak kısımlandırılmıştır. Ancak destanları tasnifleme işi Ş. Velihanov, G. N. Potanin, V. Radloff, A. Divayev, A.

Baytursunov'un fikirlerinin sonucunda oluşmuştur. Fakat tarihsel dönemler gözetilerek yapılan tasniflerde destan türleri hesaba katılmamıştır. Daha sonraki yılları takiben A. Konuratbayev destanları türlerine göre tasniflemiş ve on farklı kategori oluşturmuştur. Bu tasnif şu şekildedir.

1. Masalsı destanlar: Er Töstik, Kula Mergen, Talasbay mergen, Dotan, Munlık-Zarlık.
2. Türk kağanlığı döneminde oluşan yıllık destanlar (jılnamalar): Orhon Yazıtları, Köl Tigin hakkındaki destanlar.
3. Oğuz Destanı (Dede Korkut) destanları.
4. Boy destanları: Alpamıs, Kobılandı, Kambar
5. Nogay destanları: Er Tarğın, Murın Sengirbayev'in söylediği Kırım'ın Kırk Batır vs.
6. Tarihî destanlar: Beket, Dosan Batır, 1916 yılı manzumeleri.
7. Lirik destanlar: Kozi Körpeş-Bayan Sulu, Kız Jibek, Ayman Şolpan.
8. Doğu destanları: Zaloğlu Rüstem Destanı, hikâyeler, kıssalar.
9. Telif destanlar: Esmambet, Ötegen Bata, Suranşı Batır, Narkız.
10. Sovyet destanları: Amangeldi, Malik, Tölegen hakkındaki destanlar (Yalçın, 2007:129-131).

Kazak edebiyatının yetiştirdiği önemli bilim adamlarından olan Alkey Marğulan'ın tarihi dönemler temel alınarak oluşturulan sınıflandırması:

1. En eski devirlerdeki destanlar: Er Töstik, Ak Köbek, Kulamergen, Şolpan- Mergen destan-menkıbeleridir.
2. Oğuz-Kıpçak döneminde ortaya çıkan destanlar: Burada 11ve12. yüzyıl destanları : Korkıt, Alpamıs, Kazanbek, Dombavıl, Kozi Körpeş-Bayan Sulu vb. destanlar yer almaktadır.
3. Tarihî dönemlerdeki destanlar: 13 ve 14. yüzyılda oluşmuş destanlar; bu dönem kendi içinde iki kısma ayrılır. 1. Kazak topraklarında Coşı Devleti'nin kuruluş (Kubılandı, Er Tarğın) ve 2. dağılma dönemini anlatan (Kamber, Kaztuğan vb.) destanlardır. Bazı araştırmacılarca Nogay devrinin destanları olarak da adlandırılırlar.

4. Conğar derebeylerinin Kazak topraklarını istilası ile onlara karşı yapılan mücadelelerini anlatan (Kahanbay, Bögenbay, Olcabay vb.) destanlardır.
5. Feodal dönemde derebeylere karşı verilen hak arayışı mücadelesine ilişkin olarak oluşan destanlar (Arıkan, 1999; 2-3).

H. Dosmuhamedov çalışmaları da takdire şayan ve anlamlıdır. Kazak folklorunu türleri ile bunların çeşitlerinin sanatsallığı, yerine getirdiği göreve, zaman mekân kazaramlarından manzum veya mensur oluşuna varana kadar ayrıntılı olarak bölümlere ayırmıştır. Bu da destanın sözlü edebiyat içindeki yerini belirlemek için önemli bir başlangıç olmuştur. Sözlü edebiyatı ayrıntılı olarak inceleyip 47 parçaya ayırdığı bu çalışmasında destanları, kahramanlık destanları, tarihi destanlar, günlük hayatı yansıtan destanlar biçiminde ayırmıştır. Aynı dönemde çalışmasını yürüten A. Baytursinov da Kazak destanlarını masalsı destanlar yani kahramanlık destanları ve tarihi destanlar olarak ayırmıştır (İbrayev, 1998; 13-14).

Bir diğer araştırmacı ve Kazak edebiyatının tanınan kalemi Muhtar Avezov'un, destanları konu ve şekil özelliklerini dikkate alarak yaptığı tasnife bakacak olursak:

- 1) El poemaları: Kozı Körpeş-Bayan Sulu, Kız Jibek, Ayman-Şolpan, Kul ile Kız, Munlık-Zarlık vb. manzum anlatmalar.
- 2) Batırlar engimesi: Koblandı Batır, Edige vb. kahramanlık konulu manzum anlatmalar.

Avezov'un diğer bir sınıflandırması ise destanlarla diğer folklor ürünlerini aynı grupta toplamıştır.

1. Epik efsaneler: Koblandı, Edige, Alpamıs, Er Sayın, Kambar
2. Halk poemleri: Kozı Körpeş-Bayan Sulu, Kız Jibek, Ayman-Şolpan
3. Tarihi jırlar: İsetay, Muhambet, Kene Sarı-Navrız Bay
4. Halk nazımının kısa türleri
5. Masal, efsane, atasözü, bilmece
6. Kahramanlık destanları
7. Aşk destanları
8. Tarihi destanlar
9. Atışma şarkılar (Özcan, 2011: 6-7).

Rahmankul Berdibayev ise Kazak destanlarını hem tür hem de ortaya çıkış ve gelişme dönemlerine göre 4 gruba ayırarak tasnif etmiştir:

1. Köne Epos (Kulamergen- Joyamergen, Dotan Batır, Kubıgul)
2. Kaharmandık Epos (Alpamıs Batır, Koblandı Batır, Er Targın, Kambar Batır)
3. Gâşıqtık Epos (Kozı Körpeş-Bayan Sulu, Kız Jibek, Ayman-Şolpan)
4. Tariyhi Jır (Kabanbay Batır, Bögembay Batır) (Arıkan, 1999; xxx)

Bakıtcan Azibayeva ise Kazak Destanlarını:

1. Köne Epos (Eski-Arkaik Destan)
2. Kahramandıq epos (Kahrmanlık Destanı)
3. Ğaşıqtıq/ Romandıq Epos (Âşk Konulu Destanlar)
4. Tariyhı Epos (Tarihi Destan)
5. Dastandıq Epos, (Dastanlık Destan) olmak üzere beş gruba ayırmış, ortaya çıkış zamanları ve türsel özelliklerinden yola çıkarak sınıflandırmıştır (Yıldırım, 2013: 4).

Yerli bilim adamlarından ve Kazak Destanları üzerine en kapsamlı çalışmaları olan araştırmacılardan biri olan Mehmet Aça Kazak Destanlarını şu şekilde tasnif etmiştir:

- A. Arkaik destanlar: Kazaklar arasında eski insanların kâinatı ve olayları nasıl yorumladıklarını, onların aile kurma usullerini, mitik ve masalsı kahramanların mitik ve masalsı varlıklarla gökte, yer üstünde ve yer altında yaptıkları mücadeleleri anlatan metinlere ‘arhaik epos’, ‘kaharmandık köne epos’, ‘batırlık ertegi’ gibi adlar verilmektedir. Örnek olarak: Dudar kız, Talasbay Mergen, Dotan Batır, Kubıgul, Muñlık-Zarlık, ErTöstik, Kerkula Attı Kendebay, Alpamıs, boz attı boran batır, Alpamıs, Kulamergen-Coyamergen.
- B. Kahramanlık destanları /batırlık epos/ batırlar cırı: Arkaik destanların sonraki dönemlerdeki devam olarak kabul edilen Kazak kahramanlık destanları, diğer Türk boylarındaki kahramanlık destanlarıyla konu, motif, tip olarak benzerlikler taşımaktadır. Konu ve motif olarak kahramanın olağan üstü şekilde doğması hızlı büyümesi ve halkı boyu veya milleti için savaşması motifi burada da vardır. Arkaik destanlardan farkı kahramanın kendi menfaatleri uğruna değil halkı uğruna savaşmasıdır.

Alpamiş, Munlık-Zarlık gibi bazı destanlar hem arkaik hem kahramanlık destanı olarak kabul edilmektedir. Kahramanlık destanlarına örnek olarak: Karaşaş Batır, Alpamiş, Kobılandı Batır, Kambar Batır, Er Kosay, Er Kökşe, Karabek Batır, Törehan, Arkalık Batır, Bögen Batır, Köruğlı Sultan.

C. Aşk destanları/ liro epos/ gâşıktık epos/ dastan/ romandık epos: Devir olarak arkaik ve kahramanlık destanlarından sonraki dönem ürünleri olarak kabul edilen aşk destanlarında konu olarak savaşlar, mücadeleler ele alınmayıp aşk veya özgürlükle ilgili konular işlenmiştir. Aynı zamanda aşk destanları, arkaik dandan yazılı romana geçiş ürünleridir bu yönüyle Anadolu'daki halk hikâyeleriyle benzerlik göstermektedir. Anadolu sahasında da aşk hikâyeleri dandan romana geçiş ürünleridir. Burada dikkat edilmesi gereken önemli bir nokta, Kazak edebiyatında aşk hikâyelerinin Türk kökenli ve Arap-Fars kökenli olarak ikiye ayrılmasıdır. Türk kaynaklı olanlar gâşıktık cır, liro-epos olarak adlandırılır, Doğu kaynaklı olanlar ise dastan, romandık dastan, romandık epos olarak adlandırılır. Aşk destanlarına örnek olarak: Kozi Körpeş-Bayan Sulu, Kız Cibek, Ayman-Şolpan, Külşe Kız, Kul men Kız. Dastan adıyla Doğu edebiyatlarından yazılı olarak geçenler gâşıktık dastandar: Leyli-Mecnun, Seyfûlmelik, Tahir-Zuhra destanlarını verebiliriz.

Ç. Tarihi destanlar/ tarihi cır: 18-19 yüzyıllar arasındaki tarihi konuları ele almaktadır. Congar Beylerine karşı verilen mücadeleler veya Kazak bağımsızlık hareketleri ağırlıklı konulardır. Tarihi cırlar ile kahramanlık cırları arasında pek çok benzerlikler bulunmakla birlikte bazı farklar da vardır. En büyük fark ise tarihi cırların yakın tarihi anlatmasından dolayı tarihi gerçekler büyük oranda örtüşmesidir. Tarihi cırlara örnek olarak: Bögenbay, Karatavdın Başınan Köş Keledi, 1916 Cıl, Abılay Han, Kabanbay Batır, Şakşak Ulı Er Canıbek, Olcabay Batır, Beket, Cankoca, İsatay-Mahambet destanlarını gösterebiliriz (Aça, 1998; 33-42).

Görüldüğü gibi destanlar bir çok araştırmacı tarafından konu, tarih, kültür kaynağı gibi farklı kıstaslar öne çıkarılarak tasnif edilmiş çeşitli konuların ayınlanmasına eserlerin daha açık incelenmesine olanak sağlanmıştır.

1.3. Bögenbay Destanı ve Nüshaları¹

1680 ile 1775 yılları arasında yaşadığı tahmin edilmektedir. Tam adı Bögebay Akşaoğlu'dur. Beyaz sakallarından dolayı askerler arasında ve daha sonra halk arasında Kanjıgalı Kart (ihtiyar) Bögenbay denilmiştir. Ünlü Kazak hükümdarı Abılay Han zamanında yaşamış ve çeşitli savaşlarda onun kumandanlığını yapmıştır. Abılay Han'ın yakınındaki kurmaylarından. Gösterdiği kahramanlıklarla halk arasında ünlenmiş, bilinen halk kahramanlarından biri olmuştur. Ve hakkında çeşitli destanlar söylene gelmiştir.

Bu destan Bögenbay'ın başından geçen çeşitli olayları, onun kahramanlıklarını, soydaş ve yoldaşları ile sefere çıkması, 17- 18. Yüzyıllar arasındaki Kalmuk halkı ile Kazaklar arasında olan mücadeleyi konu alan tarihi bir destandır. Bögenbay Batır ile ilgili destanların nüshaları Merkez Bilim Kütüphanesinin el yazmaları bölümünde 74, 326, 334, 383, 476, 517, 829, 1176 numaraları raflarda ve Edebiyat ve Sanat Enstitüsün el yazmaları bölümündeki 356, 692, 886, 889 numaralı raflarda muhafaza edilmekte olup bu metin 886 numaralı raftaki kaynak el yazmasına göre hazırlanmıştır. İcracısı ve saklayıcısı olduğu için Hüseyin Müsapiroğlu nüshası da denilebilir.

Bögebay ile ilgili ilk kayıt Kazakların önemli bilim adamlarından olan Sarsen Amanjanov tarafından 1927 yılında Ulan ilçesinin dördüncü köy ihtiyarlarından Hüseyin Müsapiroğlu isimli kişinin destanı söylemesi yani jırlaması sırasında el ile yazılarak kayıt altına alınmıştır. 1935 yılında Almatı şehrindeki Kazakistan Güzel Sanatlar matbaasında basılmıştır. Daha sonraki yayınlar ilk olarak 1991 yılında "Semey Tanı" gazetesinin ocak ve şubat ayındaki sayılarında ve S. Davutoğlu 'nun derlediği Jalın matbaasından 1993 yılında çıkan "Almas Kılış" adlı kitaptır. S. Amanjanov kitabın ön sözünde: Hüseyin, Bögebayı bize iki farklı ezgi ile değiştirerek çok güzel bir şekilde söyledi. Onun bestesinin mükemmel olduğunu da kaydetmek lazım... Hikâyenin ilginçliği sözlerin temizliği bestesinin kendisine has motifleri bizim şu ana kadar gördüklerimizin hepsinden daha üstündür. Böylesine

¹ Bu bölüm Atalar Sözü kitabının 58. cildinin sonunda yer alan ek kısmındaki bilgilere dayanılarak hazırlandı.

dođru ve tam şekilde destan saklayabilmesi Hüseyn'in mükemmel bir insan olduğunu gösteriyor. Seklinde bahsetmiştir.

Yukarıda bahsedilen el yazması nüshalarda yapılan bazı deđişiklikler ve eklemeler hesaba katılmadan düşünöldüğünde metnin genel iskeleti S. Amanjanov'un kaydettiđi metin ile uymaktadır. Bu metnin Çin Kazakları arasında yayılmış olan varyantı da var. Urumçi'de ikamet eden Şeriyazdan Sultanbayođlu'nun çođaltıp aynı zamanda icra ettiđi bu nüsha elimizdeki nüsha ile içerik yönüyle uyuşmaktadır. Sonradan nüshaya bazı eklemeler yapıldığı ve bazı kişi isimlerinin deđiştirildiđi tespit edildi. Fakat bunların haricinde bakıldığında aynı kaynaktan geliyor olma ihtimali yüksek.

Destanı kayıt altına alan bilim adamı Sarsen Amanjanođlu'ndan kısaca bahsedecek olursak. Kazak dilbilimci ve Türkolog. 27 Aralık 1903'de Dođu Kazakistan bölgesinin Ulan ilçesinin Ekinsu köyünde doğmuştur. Memleketindeki ilk ve orta öğreniminin ardından 1930 yılında Orta Azıya Memleketlik Üniversitesi'nin (Özbekistan Ulusal Üniversitesi) Kazak Dili ve Edebiyatı bölümünü bitirir. 2. Dünya savaşına katılır. Döndüğünde 1931 yılında Almatı'daki Abay Kazak Ulttık Üniversitesi'nde ders vermeye başlar yirmi yıldan fazlaca sürede aynı üniversitede çalışmalarını sürdürür ve Kazak Dili Edebiyatı bölümü başkanlığını yapar. Bunun haricinde birçok önemli görevde de bulunur. Bunlar 1934-36 yılları arasında Kazak Halk Kültürünü Araştırma Enstitüsü'nün müdürlüğü, 1937-1942 yılları arasında Sovyet Bilim Enstitüsü'nün Kazakistan bölümü Dil ve Edebiyat sektörü müdürlüğü, 1946-48 yıllarında Kazakistan İlim Akademisinin Dil ve Edebiyat bölümü yöneticiliđidir. Kazak dili için önemli çalışmalar yaptı. Kazak dil bilimi teorisinin temellerinin atılmasında A. Baytursunođlu ve K. Jubanođlu'ndan sonra önemli katkıları oldu. Hazırladıđı ders kitapları ve programlarla ana dil öğretimine temel atmada katkı sağladı. Bugün kullanılan Kazak kiril alfabesinin oluşturulmasına yardım etti. Bunlara ek olarak Kazak ağız edebiyatı ürünlerini toplayıp derlenmesinde emek verdi. “*Kazak Diyalektolojisinin Temel Sorunları*” adlı doktora tezi ile Kazak dilinin sistematığını ayrıntı olarak inceleyip Türk lehçeleri ile bağlantısını ortaya koydu. 28 Ocak 1958'de Almatı şehrinde vefat etti.

2. Destan ve Dizin

2.1. Metin

1. Ötipti bizdiñ qazaq jaqsı jaydan,
2. Estigen tamaşa etip, qalar qayran.
3. Qazaqtıñ quba qalmaq zamanında
4. Söleyin qanjıǵalı Bögenbaydan
5. Ötipti qanjıǵalı qart Bögenbay,
6. Mekenı köşip-qonǵan Şet quwrayda-ay
7. Qazaq pen qalmaq atıs qılǵan kezde
8. Äkesi aruwaq qonǵan er Mayanbay
9. Erlikpen Bögenbay da tartıptı küy,
10. Sol künde qanjıǵalı toǵız mıñ üy
11. Qasına joldas bolǵan erlerine
12. Tüskendi şabındıdan qılıptı sıy
13. Bögenniñ ärkim estip, bilgen atın,
14. Biledi Mayanbaydan tuwǵan zatın.
15. Sol künde Bögenbaydıñ balası joq,
16. Alsa da bala üşin on tört qatın.
17. Erliktiñ er Bögenbay quwǵan zatın,
18. Tüzetken sayıp qıran saltanatın.
19. Qan tögilgen soǵısta jayauw qalıp,
20. Beripti joldasına mingen atın.
21. Bögenniñ jürgen jeri künde duwman,
22. Bul aradan qalmaqtı qolmen quwǵan.
23. Näsilinde sayaqtıq bolsa kerek,
24. On jeti ul, bir qız eken birge tuwǵan
25. Qazaqqa ülgı bolǵan Bögen qartı,
26. Elerdiñ bola bermes munday artı.
27. Äkesi Mayan ölgen kunderinde
28. Bar eken erkek kindik toqsan altı

29. Jasında jetpis altı dñniye salğan,
30. Ärkimdi jazım eter mına jalğan.
31. Eşbir hanğa bağınbay Bögen batır,
32. Jeke jol qanjığağa özi sađlan
33. Mayannıñ atasınıñ atı—Egiz,
34. Däwleti, mal baylıđı uşan-teñiz.
35. Jaylawı Kökse, Qıyyaq degen jerde,
36. Köşüwi bir ayşılıq, estiseñiz.
37. Qan işer egeskenge bermepti kek,
38. Qatındar aytadı eken «qos tuwğan» dep.
39. Balası Mayanbaydıñ jawğa attansa,
40. Qalmaptı erkek kindik «qıl quyrıq» dep
41. Elinde biylep jürgen eki töre,
42. Mayekeñ ösiripti erik bere.
43. Däwleti olardıñ da asqan eken,
44. Törege Mayanbaydıñ jürgen ere.
45. Mayanbay dñniyeden qaytqannan soñ,
46. Bögennen jepti tayaq öle-öle.
47. Törelük därejesin qıldırmaptı,
48. Asqandıq emey, sirä, ol nemene?
49. Törelük ötken künin sađınıp tur,
50. Sorına Mayanulı qađınıp tur.
51. Qamşıdan qorıqqanınan eki töre,
52. Qul bolıp Bögenbayğa bağınp tur.
53. Bir tabı qanjığanıñ duwlat degin,
54. Olar da joqtaydı eken töre kegin.
55. Bögenbay olarğa da qamşı jumsap,
56. «Töresiñ, bilemisiñ,—deydi,—tegiñ»
57. Quljabek, Esimbek pen—eki töre
58. Ayrılğan törelükten qamşı köre.
59. Bularğa qanjığa emes qazaqtar da
60. Jür eken işten tımp, äbden öle.

61. Tüwısqan Mayan, Joyan birge ğana,
62. Egizden tuwğan ulın toğız sana.
63. Ağası Mayanbaydıñ Joyan erden
64. Tuwıptı jıyırma eki erkek bala
65. On ulı tuwğan eken bāybişeden,
66. Analıq—toqalınıñ atı eken.
67. Bäriniñ batır sındı turpatı bar,
68. Toqaldan tuwğan ulı on eki eken.
69. Toqaldıñ ülken ulı er Qasqabay
70. Sol kezde jıyırma beske jası kelgen.
71. Sol künde ol Bögenbayğa serik eken,
72. Jalındı, şını jeldi, körik eken.
73. Qayrattı bolğandığı bılay tursın,
74. Tutınğan jolına da berik eken
75. Ärkim-aq Qasqanı er köredi eken,
76. Bögennen qalmaq o da keledi eken.
77. Bögenbay Analıqtı qurmet etip,
78. Oljanı Qasqamen birdey böledi eken.
79. Analıq artıq tuwğan adamzattan,
80. Erkekşe tüspeydi eken minip attan.
81. Bögenge jaqsılıqtı tileydi eken,
82. Kem emes qasına ergen azamattan
83. Kep toqtar Analıqqa söz qalpına,
84. Kemeñger edi jüyrik el saltına.
85. Bögenbay bılayşa er bolğanmenen,
86. Şıqpaptı Analıqtıñ bir aldına.
87. Egizde Analıqqa könbes jan joq,
88. Bögenniñ bul Analıq köñiline toq
89. Bögenge el ökpelep ketse dağı,
90. Söylesse, Analıqtan keteri joq
91. Analıq jan-tänindey köredi erdi,
92. Burınğı törelikten mülde ayrılıp,

93. Qulday bop eki töre tağı keldi.
 94. Ekpini Bögenbaydıñ jeldey esken,
 95. Duşpanmen qarсылasqan san beldesken.
 96. Qalmaqtıñ Şınar degen hanınıñ da
 97. Tağında, qayrat qılıp, basın kesken.
 98. Bögenнен ıza, qorlıq köp körgen soñ,
 99. Baysınnıñ özeninen qalmaq köşken
 100. Han edi Äbilmämbet jarım elge,
 101. Äytewir, han ed degen atı belge.
 102. Onı da Bögen han dep tanımadı,
 103. Basqanday köñili bar ed handı jerge.
 104. Öytkeni Üwäliyyemenen tatu edi,
 105. Ol köşip ketse dağı alıs jerge.
 106. Ökpelep, «han bolmadım» dep köşip edi,
 107. Bögenbay Üwäliyyemenen serttesip edi.
 108. Ol burın köşip ketti azğana üymen,
 109. Bögenbay köşe almadı, köşpekşi edi.
 110. Uäliyye,—arman etti «ermedim dep,
 111. Ay jüzin Uäljannıñ körmedim» dep.
 112. Qas boldı Äbilmämbet atımenen,
 113. «Üwäliyye handığıñdı bermediñ» dep.
 114. Ala bop qazaq eli turğan şağı
 115. Öse almay Äbilmämbet turğan bağı
 116. Oqısta qalmaqtardan qaza taptı
 117. Bögen kütken Üwäliyydiñ aruwağı.
 118. Sonda da hanğa Bögen bağınbaydı,
 119. Erikti—küşi jetken ne qılmaydı.
 120. Äbilmämbet neşe jarlıq qılsa dağı,
 121. Bögenbay jarlığınan tabılmaydı.
 122. Bögenbay qaharlansa, is qıladı.
 123. Şabadı, qan qıladı, küş qıladı.
 124. Deregin soğıs bolar bilse Bögen,

125. Jaratıp tulparların qus qıladı.
126. Sol künde Bögen keldi eluw birge,
127. Tüskendey bolğan eken köñili kirge.
128. Balasız Bögenbaydıñ aytqan sözi:
129. «Art jağım ne boladı, qayran dünüe?
130. !Basımda on segiz miñ jılqı malım,
131. Tüye, qoy, tolıp jatır mükamalım.
132. Bir küni dünüeden közim jumsam,
133. Bolatın belgim de joq artıma ie!»
134. Talaydıñ alıp edi malın tartıp,
135. Talaydı şauwıp alğan, qayratı artıp.
136. Bögenbay elu birde oyğa tüsip,
137. Jılağan, balanı oylap, qayğı tartıp.
138. Bek jaqsı bir ağasın köredi eken,
139. Sözine sonıñ aytqan eredi eken.
140. Jılqı malı öspeytin mal bolğan soñ,
141. Jıl sayın jılqı enşisin beredi eken.
142. Eginbay sol ağası eken atı,
143. Bar eken bala-şağa qolğanatı.
144. Bolıptı on jeti ul az da bolsa,
145. Sarıbay kenjesiniñ degen atı.
146. Balası bəri tolıq, bəri bağılan,
147. Toy, oyında, alısta jülde alğan.
148. Bögenbay Sarıbaydı jaqsı köred:
149. «Osı batır bolar,—dep,—tuwımdı alğan.
150. Özimnen, ulım tügil, qızım da joq,
151. Murağa iye bolar iyen qalğan ».
152. —Dep oylap er Bögenbay jüredi eken,
153. Bar bolsa ne tilegi—beredi eken.
154. Bir bolıp mal men bası, enşiles bop
155. Qarındas, qanattas bop keledi eken.
156. Etüwge sän-saltanat kiyim kiyip.

157. Kelindere jorğanı alıp minedi eken.
 158. Bögenniñ elw birde qayğırğanın
 159. Eginbay jalğız özi biledi eken.
 160. Bul qayğı Eginbayğa qattı battı
 161. Dep oylap: «Bul qayğıdan öledi eken.
 162. Tağdırğa adam, salsa, könedi eken,
 163. Şırağıñ janıp turğan sönedi eken.
 164. «Balalar, burınğıday at minbeñder!
 165. —Dep oylap, Bögen aғam beredi eken.
 166. Qawipsiz, qayğısız-aq er edi ğoy,
 167. Surasaq, at pen kiyim beredi ğoy.
 168. Köñiline Bögenbaydıñ bir is keldi,
 169. Şın tarılsa, köñiline keledi ğoy...»
 170. Eginbay balaların tıydı solay,
 171. Körmedi burınğını endi qolay.
 172. Bögenniñ qabağına köp qaraydı,
 173. Qayğısı balasızdıñ emes oñay
 174. Sol jılı—qoyan nawrız kelgen jılı,
 175. Öz älin Bögen bayqap bilgen jılı.
 176. Köñiline bala degen qayğı kirip,
 177. Boyında qalmaq edi erlik sını.
 178. Közine körinbeydi dünüye bāri,
 179. Qanşa qoy, qalıñ jılqı, dünüye-malı.
 180. «Artımda bir şırıldaq bolmadı-aw» dep,
 181. Bala üşin Bögenbaydıñ qılğan zarı
 182. —Atım Bögen atanğan,
 183. Atam Egiz aruwaq-tı.
 184. Qazaq tügel qolmenen
 185. Talay qırdım qalmaqtı.
 186. Batpanday oq salğanda,
 187. Tabandap tartıp qalğanda,
 188. Bir şıbıqtay körmewşi em

189. İyilgen oqtı sadaqtı.
 190. Teñdesim meniñ bolıp pa ed
 191. Özim tustas qazaqta?!
 192. Sıp etip jalğan öte me,
 193. Bir belgi joq art jaqta.
 194. Kim bilmeydi zatımdı,
 195. Jıydım-aw talay qatındı.
 196. Köz jasımdı bir körip,
 197. Bögenbaydıñ ulı dep,
 198. Kim atatar atımdı?
 199. Köp dāwletke molıqtım,
 200. Qay duşpannan qorıqtım!
 201. Talaydı alğan basım-aw,
 202. Ne qarğısqa jolıqtım?!
 203. Muni aytıp, er Bögenbay jattı üyde,
 204. Tüsken soñ, qayğı tartıp, munday küyge.
 205. Jılawdan eki közi körmes boldı,
 206. «Jalt etip öttiñ be,—dep,—şirkin dūniye?!
 207. Jasağan köz jasımdı körmes pe eken,
 208. Tilekti, tawbe qılsam, bermes pe eken.
 209. Alda jal, artta quyırıq körinbeydi,
 210. Artımnan bir şırıldaq ermes pe eken?!
 211. Jaylawım—aylıq köşer Köksüw, Qıyyaq,
 212. Bögenbay, ketti senen erlik, sıyyaq.
 213. Ant ettim endi atqa minbespin dep,
 214. Artımda bolmağan soñ jalğız tuyaq!».
 215. Qayğısı Bögenbaydıñ arttı künde,
 216. Jatadı zar eñirep kündiz-tünde:
 217. «Erlikten tapqan opam joq eken ğoy
 218. Bar kemdik osı künde, mine, mende.
 219. Basımnan tolıq dāwren ötip ketken,
 220. Tübine bul dūiyeniñ kimder jetken.

221. Endi atqa, qan tögilse, minbeymin» dep,
 222. Bögenbay öz özine sonda ant etken
 223. Bögenbay jata tursın qayğı tartıp,
 224. Qayğısı, qasireti künde artıp.
 225. Quljabek, Esimbekten söz keledi,
 226. Kem emes, bulardıñ da aylası artıq.
 227. Bögenniñ qayğı tartqan kördi kezin,
 228. Äweli duwlattarğa saldı sözin.
 229. Törelük tañdayınan ne qıp ketsin,
 230. Tanıtpaq boldı elge tağı özin.
 231. Duwlattar oğan ketti tügel erip,
 232. Aladı şet jürgendi jıyıp-terip.
 233. Bar edi Quljabekte bir suluw qız,
 234. Şığardı onı «el jiy» dep erik berip.
 235. Ol qızdıñ özi zerek, Zeynep attı,
 236. Bulbulday sayrap turğan sözi tätti.
 237. Bul qızdıñ suluwlıqta teñdesi joq,
 238. Ereşe jüris qıldı saltanattı.
 239. Esimbek, Quljabekter uyğarğan soñ,
 240. Bir küni Qasqabaydı barıp taptı.
 241. «Teñdesim osı eldegi siz-aq qoy» dep,
 242. Qız Zeynep aňgal erge kisi saptı.
 243. Äri jastıq, batırlıq, äri aňgaldıq,
 244. Sözine qızdıñ aytqan sene qaptı.
 245. Zeyneppen bir bas qosıp söylesuwge,
 246. Üy tigip, tay soyısıp, jer boljaptı.
 247. Zeyneptiñ Qasqabayğa aytqan sözi:
 248. (Alayaq kâpir eken qızdıñ özi)
 249. —Özge elden sultan, töre izdemeymin,
 250. Egiz ed qanjığanıñ altın tezi.
 251. Minekiy, jasım keldi on segizge,
 252. Köñilim tüsip ketti, batır, sizge.

253. Antpenen sizge qatın bolmaqpin men,
 254. Äweli bir tilek ber, batır, bizge
 255. —Duşpanğa salsam salmaq bilegimdi,
 256. Qaytarğan jawap bar ma jüregimdi?
 257. Qız Zeynep, sen onı aytsañ, mende ne bar,
 258. Ala ber, ne deseñ de tilegiñdi!
 259. Zeynep ayttı: «Tilegim sizde meniñ,
 260. Erligiñdi bilemin äbden seniñ.
 261. Bögenniñ qılğan isi öziñe ayan,
 262. Äkeme bir biyletseñ qanjığa elin?!
 263. Eki söz ayta almaymın budan bılay,
 264. Qorlıqta äkem, ağam jürdi jılay.
 265. Qorıqqannan keyde üyde as işpedik,
 266. Qudayday boldı bizge bul Bögenbay.
 267. Bögenbay öz jönine bara bersin,
 268. Beypildik betimenen sala bersin.
 269. Jaylawğa, Şet quwrayğa biz baralıq,
 270. Ermese, er Bögenbay qala bersin».
 271. Bul sözge Qasqabay da: «Jarar, dedi,
 272. Bul sözden aşılmasın habar, dedi.
 273. Bizbenen eldiñ köbi birge köşer,
 274. Qañğırıp sonda Bögen qalar»,—dedi.
 275. Ekewi qol alısıp, üwäde soqtı,
 276. Basqağa bul keñesten habar joq-tı.
 277. Bögenniñ bul tuwralı bileri joq,
 278. Öziniñ jaylawına köşip boptı.
 279. Qastığı tuwısqanniñ qanday qıyın,
 280. Qasqabay qız sözimen jazım etti.
 281. Jaw talap, jap-jadağay bolğanday urt,
 282. Eki künde üdere köşip bitti.
 283. Bes mıñday qanjığanı bölip alıp,
 284. Qasqabay Şet quwrayğa ketti salıp.

285. Miner at, kiyer kiyim bolmağan soñ,
 286. Eginbay jan saqtamaq oyda qalıp
 287. Otız künde bular köşip toqtamastan,
 288. Belgili aytqan jerge qondı barıp.
 289. Basına Sarı şoqınıñ Bögen şığıp,
 290. Qaraydı tönirekke közin salıp.
 291. Qarasa, artınan el körinbeydi,
 292. Otırdı «Bul qalay?» dep añ-tañ qalıp.
 293. Qayğığa men tüsken soñ, qalmaq kelip
 294. Qalğan ba? Eldi,—deydi,—qalmaq alıp...»
 295. Kidirmey, jaña talap inilerin
 296. Jiberdi şaqırıp ap, bärin janıp.
 297. Beksultan, Sädirbek pen er Aydarqan
 298. El artın tügel şolıp, kördi barıp.
 299. Dep keldi: «Bizdi alğan jaw oñay emes,
 300. Artıgın teñ jarımnan qaptı alıp».
 301. Esitti bul habardı er Bögenbay,
 302. Otırıp tömen qarap basın salıp.
 303. Baladan jawdıñ isi jaman batıp,
 304. Qayğırıp sonda eline, qaldı talıp.
 305. «Qalmaqqa talay qılğan isim bar ed,
 306. Äketti-aw, endi,—dedi,—kegin alıp!»
 307. Osımen qart Bögenbay jatsın jılay,
 308. Dep jılar: «Qayran zaman, qayran kün-ay!
 309. Özgege köp qayğırmas is bar edi-aw,
 310. Awılı joq «Ülken otaw» jäne Eginbay.
 311. Qasqabay, Sarıbaydıñ birewi joq,
 312. Alatın, el kezdirip, habar bir-ay!»
 313. Qayğısı sanalı erdiñ künde artadı,
 314. Awzınan, uwh dese, küy tartadı.
 315. Burınğı bala degen qayğımenen
 316. Ekew bop, qayğı jağın uzartadı.

317. K mildi er B genbay k rge qazbay,
318. Kimge aytsın en dalada qayġı-nazdı-ay
319. «Bir habar arttaġı elden bola ma» dep,
320. Jatıptı K ksuwında altı ay jazday
321. Qayġını k nnen k nge B gen tabar,
322. Burıġı qayġısına qayġı jamar.
323. Altay jaz K ksuwında jata tursın,
324. Alayıq Őet quwraydan endi habar.
325. Batırı bar Qasqabayday qol basında,
326. Qasında talay erler joldası da.
327. Quljabek bayaġıday t re boldı,
328. Tiygen soń  z biyligi  z basına.
329. Jibekten kerme arqan tartıp qoyıp,
330. Japqızdı qızıl manat ordasına.
331. Analıq zar eńireydi munı k rip,
332. Turġan joq Qasqabayġa erik berip.
333.  yinde Joyanbaydıń k k bedew bar,
334. At edi er minetin, janġa serik.
335. Qasqabay k k bedewge mine almadı,
336. Analıq onı qıyıp bere almadı.
337.  Ő aydıń j zi bolıp bara jatır,
338. Bir-birin b lingen el k re almadı.
339. Sondaġı Analıqtıń aytqan zarı:
340. —T reniń el b ldirdi-aw mınaw qarı!—
341. Ursadı Qasqabayġa « spegir» dep,—
342. Sartqa erdiń, balam, bar ma bettiń arı!
343. Qan t kpey, qayġı qıspay, k rispessiń,
344. Belgili Qos tuwġanniń ayuları.
345. Bermeydi, ne deseń de, t re qızın,
346. T reniń baspa deymın basqan izin.
347. Awlımdı berekeli eki ayırdıń,
348. Bolmasın, ey, Qasqabay,  miriń uzın

349. Şalqığan, üyrek uşqan kölim qayda,
 350. Baq qoňğan Qos tuwğanday elim qayda?!
 351. Qazaqqa basşı bolıp jawın qırğan
 352. Qarağım Kenjetayday erim qayda?!
 353. Qurağı altay jazğa tawsılmaytın,
 354. Körem be, Köksuw, Qıyyaq jerim qayda?!
 355. Qasqabay, öspegir-ay, tuwmay ketkir,
 356. Tübiñe sarttıñ qızı erteñ jetkir!
 357. Men körgen Qos tuwğanniñ biri bolsañ,
 358. Qan tökpey, körispessiñ, qoliñ ötkir!
 359. Sawarmın aq sütimdi kökke qarap,
 360. Qarağım, Kenjetayım, qalqam Manap!
 361. Tuwğanıñdı sen şirkin sartqa sattıñ,
 362. Jüresiñ el közinşe qaytip qana-aq?!
 363. Qarağım, janday meniñ bawırım-ay,
 364. Qut qılğan berekeli awılım-ay.
 365. Qazaqqa bası bolıp olja salğan,
 366. Qarağım Kenjetayım, täwirim-ay!
 367. Munımen jata berdi jılay-jılay,
 368. Köl qılıp közi jasın bulay-bulay.
 369. Aldanıp qız qolına tüsip alğan,
 370. Burılıp qaramadı er Qasqabay.
 371. Mañayın özge bala basa almaydı,
 372. Kenjeulı —birge jılar Qalıbek-ay.
 373. Jatıptı töre ordasın tigip alıp,
 374. Handığı tura ala ma tübi barıp.
 375. Duwlat pen töre aqılı bir-aq jerde,
 376. Bolıptı qalğan mıñ üy eki tarap.
 377. Er bar edi şekti degen elden şıqqan,
 378. Bögenmen birge jürip, sözün uqqan.
 379. Ol erdiñ atı Sıñğır degen edi,
 380. Soğısıp talay jawın jerge tıqqan

381. Sol şıqtı, alpıs kisi joldası bar,
382. Kenetten Quwray şımnan kelip şıǵar.
383. Bul jerden burın jawlar köp jüretin
384. Aldınan jer qayısqan bir mal uşırar.
385. Sıñǵır er munı körip, qaldı tañǵa:
386. «Jigitter, jaw bolmasın, äbden ańda.
387. Bu jerde burınǵı kün jaw boluwşısı ed,
388. Osını mal demeñder, jaw dep oyla!»
389. Osımen jüre-jüre malǵa jetti,
390. Bul jerde el barlıǵın estimepti.
391. Ekenin, qay el eken, bileyin dep,
392. Ayañdap ortasına Sıñǵır kepti.
393. Aralap kele jatır qalıñ eldi,
394. Saltanat ordalardı közi kördi.
395. «Eken dep Äbilmämbet ordası bul»,
396. Ordaǵa bultarmay-aq tuwra keldi.
397. Saltanat han ordası manat japqan,
398. Töredey-aq körindi qandı qaqqan.
399. Qolında kümis tayaq bir suluw qız
400. Jür eken ükisi bar bulǵaq qaqqan.
401. Astında altın japqış er-toqım bar,
402. Söylesti jolawşığıña tüspey attan.
403. Sıñǵır: —Jarqınım, aytşı, kimniñ bul ordası?
404. Qay bektiñ, qay töreniñ bul qordası?
405. Bile almay eldiñ jöniñ kelip turmın,
406. Kelgen be Äbilmämbet qazınası?..
407. Qız Zeynep: —Qolımda ustaǵanıñ kümis tayaq,
408. Tursıñ ba bizdiñ basqa handıqtı ayap?
409. Ordası Quljabektiñ,—deydi Zeynep,
410. —El jöniñ bilmeytuǵın netken sayaq?
411. Er Sıñǵır mına sözge aşuwlandı:
412. «Bilemin Äbilmämbet elde han-dı!

413. Keşegi Quljabekti qup bilemin,
 414. Därejeñ qaşan bar ed handıq sändi?»
 415. Zeynep: —Yapır-aw, mınaw handıq saylawın-ay,
 416. Bögeniñ jürmewşi me eñ aydawında-ay?!
 417. Söziñde artıqtıq bar, jarıqtığım,
 418. Uzaq qıp tursa iygi ediñ jaylawıñda-ay!
 419. Jaraydı, batır Sıñğır, kördim söziñ,
 420. Ersañ ğoy qun joqtaytın seniñ öziñ.
 421. Törelık, töreligim tanımasañ,
 422. Tört bolar, batır Sıñğır, eki köziñ.
 423. Munda joq, Sıñğır, Bögenbay da,
 424. Erlikten qıla alğan joq o da payda.
 425. Joldas bop Bögenbayğa köp erip eñ,
 426. Kördiñ be, joldasıñnıñ beyiti qayda?!
 427. Sıñğır: —Körip pe eñ Bögenbaydı, balam, öziñ?
 428. Balasıñ jap-jas qana, qalay söziñ?!
 429. Älibiñ Bögenbaymen jaw ekensiñ,
 430. Tört bolar, bilem, qanşıq, eki köziñ!
 431. Zeynep: —Tur eken qanıñ qaynap joldasıña,
 432. Iyt Mayan bıy bolıp ed üy basına.
 433. Soñında Köksuw, Qıyyaq qaldı ulıp,
 434. Ayta bar, barsañ, sälem quw basıña.
 435. Munı estip, Sıñğır batır aşuwlandı,
 436. Şıdamay qız sözine qatuwlandı.
 437. Qıluwğa qızben urıs uyalmay-aq,
 438. Qılışın qınabınan suwırıp aldı
 439. Erkine er Sıñğırdıñ qoya bermey,
 440. Joldastar sabır desip, ustay qaldı.
 441. Qız dağı aşuwına minip alıp,
 442. Jiberdi: «El jıynal!» dep ayğay salıp.
 443. «Işinde qalıñ eldiñ jaramas» dep,
 444. Jöneldi joldastarı qamap alıp.

445. Sıñğırdı joldastarı ketti alıp,
 446. Qız qaldı: «El, jıyıl!» dep ayğay salıp.
 447. Aruwağın Bögenbaydıñ joqtamaqqa,
 448. Sıñğır er: «Soğısamın,—deydi,—barıp!
 449. Janjalsız, jazım tappay, ketti jürip,
 450. Sıñğırğa qayğı bitti, demi qurıp:
 451. «Qazaqqa bası bolğan qayran Bögen,
 452. Boldıñ ba qızğa mazaq, aruwaq şirip?!
 453. Eliñniñ bereke joq arasında,
 454. Qanjığa kesel kirip balasına.
 455. Qazaqqa qamqor bolğan Bögenbay-ay,
 456. Boldıñ qızdıñ mazaq tabasına?!
 457. Opasız ötken eken mına jalğan,
 458. Er Bögen, talay elge olja salğan!
 459. Bögenniñ balasınıñ joqtıǵı osı-aw,
 460. Degeni qızdıñ «quw bas» duniye jalğan?!.
 461. Esitip meniñ tiri turğanım-ay,
 462. Er Bögen, jaramadım qurbanıña-ay.
 463. Keşegi kemşilikpenen jürgen iyttiñ
 464. El jıyıp, bugün handıq qurğanı-ay!
 465. Qazaqqa äke bolğan qayran Bögen,
 466. Basıñnan baq qayttı ma, şirkin, Bögen?!
 467. Osı joldan aman-saw qayta qalsam,
 468. El jıyıp, qaytararmın sözdiñ kegin
 469. Munı aytıp, batır Sıñğır ketti jolğa,
 470. Baradı jılay-jılay äzer, zorğa.
 471. Belgili Quwray şıñdı bawırlaydı,
 472. Qarasıp, jaw bar ma dep, oñdı-solğa.
 473. Tawı bar Quwray şıñniñ zañğar biyik,
 474. Sıñğır er qız sözine keled küyip.
 475. Degen söz «quw bas» degen esten ketpey,
 476. Ketedi anda-sanda köñili iyip.

477. Bögenniñ qıstawınıñ bawır jağı,
 478. Keş bolıp, qaytqan mezigil künniñ sağı.
 479. Burınnan jaw jüretin belgili jer,
 480. Belgili er Sıñırğa jerdiñ sağı.
 481. Saladan jalğız adam şığa keldi,
 482. Kisi jalğız attı bular kördi.
 483. «Jawmısıñ, elmisiñ?» dep jalğız özi
 484. Anaday jerge kelip dawıs berdi.
 485. Er Sıñır: «Öziñ kim?» dep ayttı oğan,
 486. Köp qoy dep qarağan joq jalğız buğan.
 487. «Qıramın jaw bolsañdar,—deydi jāne,—
 488. Aytpañdar, aldawsıraw sözdi mağan!»
 489. Qarasa, özi jastaw bir jas bala,
 490. Şıqqan jeri bekinis qıyın sala.
 491. Astında jelqom salğan kök atı bar,
 492. Dep ayttı: «Bilmegender küşin qara!
 493. Biz—beybit jolawşımız jayğa jürgen,
 494. Sen—jalğız, sirä, kimsiñ sayda jürgen?
 495. Arğı atam şekti degen el boladı,
 496. Jerim joq jawdı körsem bir müdirgen».
 497. —Bileyin ekeniñdi altı şekti,
 498. Qanjığa şektimenen bir-aq tekti.
 499. Jaw bolıp, jazım etip, aldap jürme,
 500. Bermespin, köp bolğanmen, men de kekti
 501. Balanıñ bul sözine añ-tañ qaldı,
 502. Sıñır er sıypatına qaray qaldı.
 503. «Bögenbay ölgen eken, el kelipti,
 504. Kördim be tas tülekten bir kökjaldı?!
 505. Öziñ ayt atı-jöniñdi, janım, mağan,
 506. Köpke azdıñ küni bar ma jalınbağan.
 507. Atañdı babañmenen aytıp berşi,
 508. Janım-aw, jas ekensiñ jalındağan».

509. —Eginbay—äkem atı, Sarıbay—atım,
 510. Boladı Mayanbaydan arğı zatım.
 511. Aqırsa, aǵam Bögen qamaldı alǵan,
 512. Jeri joq jawǵa bolǵan, sirä, qatın.
 513. Balası Mayanbaydıñ tügel batır,
 514. Eregissem, tüsirermin zaman aqır.
 515. Qazaqtıñ özim qandas eri tügil,
 516. Qılǵanmın qalmaqtı da taza taqır!
 517. —Jaraydı, balam, Sarıbay, bildim söziñ,
 518. Jas tülek er ekensiñ seniñ öziñ.
 519. Bögendi qız ben qatın mazaq qıp jür,
 520. Şıqtı ma, onı körmey, eki köziñ?!
 521. Sınǵanın körsetpesin erdiñ saǵın,
 522. Biledi tügel qazaq: Bögen—baǵın.
 523. Tuwmaǵır, tuwa şökkir, atıñ öşkir,
 524. Mayannıñ joǵaltıpsıñ aruwaǵın!
 525. Közbe-köz estirteyin onı saǵan,
 526. Tuwmaǵır, ötirik er bolma maǵan.
 527. Qurıp tur qulıñ handıq osı künde,
 528. Tiri me, bar ma özi Bögen aǵañ?
 529. Munı estip, bala Sarıbay keldi jaqın,
 530. Sırnayşı, sıbızǵışı, özi aqın.
 531. Söylesip Sıñǵırmenen bastan-ayaaq,
 532. Bilisti artıq-kemdi sözdiñ parqın
 533. Aytadı sonda Sarıbay bastan-ayaaq,
 534. Joldaǵı körgenderin tastamay-aq.
 535. Üyine Sıñǵır erdi qonaq qıldı,
 536. Keñinen söylesuwge öñşeñ sayaaq.
 537. Bögendi «quw bas» degen sözdi estip,
 538. Eginbay öz basına saldı tayaq:
 539. —Joqtañdar Bögen qanın, tügel qazaq,
 540. Boldı esil suñqar qızǵa mazaq.

541. Jalğızıma qıymağan munday boldı,
 542. Tüsti me ayağına şını tozaq?!
 543. Bildim ğoy jaña kelip urğandığın,
 544. Düniyeniñ bizden betin burğandığın.
 545. Jarasa keregiñe on segiz ulım,
 546. Nıyyazım bolsın jāne qurbandığıñ!
 547. Eginbay talıp qaldı jılay-jılay,
 548. «Şınımın bolğan ğoy,—dep,—zaman bılay».
 549. Aytarı esi kirse qarğap, silep:
 550. «Kerekke jaramadıñ, öñşeñ ul-ay...
 551. Aruwağı äkemniñ de joğaldı da
 552. Şınımın qaşqın töre oñaldı ma?
 553. Körmegir qızığıñdı on jeti ulım,
 554. Körinbe, bäreñ joğal, köz aldıma!!!»
 555. Türegep sonda Sarıbay surap bata:
 556. —Tirlik bolmas,—dedi,—üyde jata.
 557. Bul jolı qurbandıqqa men barayın,
 558. Beriniñ batañızdı, Sıñğır ata?!
 559. Qol jayıp, sonda Sıñğır bata berdi,
 560. Sarıbay äwmıyn aytıp, türe keldi.
 561. Bata alıp, jelqom ermen tayın erlep,
 562. Bet qoyıp Şet quwrayğa jüre berdi:
 563. «Osı jol, ajal jetse, öleyin dep,
 564. Töreniñ saltanatın köreyin dep
 565. Jol bolıp aruwaq qoldap, tiyse qolğa,
 566. Sazayın Zeynep qızdıñ bereyin dep»...
 567. Jol jürüp, segiz künde tınım almay,
 568. Jürgenge Jawırkök te keled talmay.
 569. Bolğanda däl toğız kün tañ mezgili,
 570. Şubalğan än esitti bala Sarıbay.
 571. Tañ qaldı än salğanğa bala Sarıbay,
 572. Bul ände bir mağına boldı barday.

573. Jük artqan jüz tüyege suluw Zeynep,
 574. Bayqaldı onıñ dağı äni barday.
 575. Ordanı jüz tüyege artıp alğan,
 576. Segiz qız saltanatpen änge salğan.
 577. Ekenin suluw Zeynep Sarıbay tanıp,
 578. Bir söylep qalayın dep qarsı barğan.
 579. Qız dağı Sarıbaydı kördi tanıp,
 580. Boyına qorquw kirdi şımırlandıp.
 581. Dalada ıyen tegin kez bolğan soñ,
 582. Kete me dep qorıqtı qırğın salıp.
 583. Zeynep: —Ortası eki awıldıñ el me, jaw ma?
 584. Sarıbay, amanbısıñ, deniñ saw ma?
 585. Zamandas tüsiñ birge inim ediñ,
 586. Äñgime ayt, biraz ğana köñildi awla.
 587. Sarıbay: —Qız Zeynep, töre qızı, sen bir erke,
 588. Bolıptı äkeñ bugün elge serke.
 589. Ordanı jüz tüyege artıp alıp,
 590. Köşkeniñ, ürikkenbisiñ, bugün erte?
 591. Zeynep: —Qorqatın ürkiniş joq bizdiñ basta,
 592. Sarıbay, munday kesel sözdi tasta.
 593. Qañğırıp oyda qalğan, sorlı kedey,
 594. Densawlıq, jan amanın köñiliñe usta!
 595. Sarıbay: —Kelemin men bir habar salayın dep,
 596. Elime bölek ketken barayın dep.
 597. Jumısım sağan meniñ osı bolsın,
 598. Qatın qıp seni keldim alayın dep.
 599. Zeynep: —Men, sirä, bolar ma ekem sendey jasqa,
 600. Sor mingen, kedey bayğus, bil, jol basqa.
 601. Mayannıñ burınğı köp jeligi joq,
 602. Qolımda sağan qarsı batır Qasqa.
 603. Sarıbay: —Alarmın, Qasqa tügil, alañdı da,
 604. Taw tügil, oyrandarmın salañdı da.

605. Boy jetken öziñ tügil, kəriñ menen,
606. Qırğınğa bir salarmin balañdı da.
607. Zeynep: —Qadirles söziñ qayda sıylasıña,
608. Kesel qıp bögew salma qıymasıña.
609. Öñgerip eski ärüwaqtı jür ekensiñ,
610. Bögendey sälem aytqın quw basıña.
611. Sarıbay: —Zeynep-aw, bilemisiñ meniñ atım,
612. Belgili Mayanbaydan tuwğan zatım.
613. Kim quw bas ekendigin bir körersiñ,
614. Öziñdi kemşilikte qılsam qatın!!!
615. Zeynep: —Sarıbay, sağan aytam men bilgir söz,
616. Tañ ata köşken eken, boldım ğoy kez.
617. Awlımda erteñ keşke qınamende,
618. Sonda kel, kütip alam, estiseñiz.
619. Toy bolar qınamende ordamızda,
620. Köresiñ bir sıy-sıyyapat ortamızda.
621. Kelmeseñ, öziñ jolıq ärüwağıña,
622. Tapsırıp, men tosamın, dām men tuzğa.
623. Sarıbay: —Qarasañ, kimiñ bar ed jan-jağıña,
624. Egessem, kim par kep ed salmağıma?
625. Öz belgiñ ne, aytıp qoy, Zeynep suluw,
626. Kelmesem, men jolıqtım ärüwağıma!
627. Zeynep: —O, bäle, qızığıña molıǵayın,
628. Sen kelseñ, köñilim tınıp, tolıǵayın.
629. Kelmeseñ, öz ärüwağıñ öziñe ğoy,
630. Kütpezem, qatın bolıp jolıǵayın!
631. Sarıbay: —Ordañdı sänmen tikseñ, biye baylap,
632. Ortaña men kelermin Mayanbaylap.
633. Tanıdım söz törkinin aytpasañ da,
634. Meni almaq, seniñ köñliñ jipsiz baylap.
635. Kör qazba birewge dep Zeynep suluw,
636. Öziñe bop jürmesin sorıñ qaynap.

637. Mayannıñ aruwağı joq bolmasa,
 638. Bälem, sart, tüsirermin Täşkenge aydap!
 639. Bulardı körgen adam añ-tañ qalğan.
 640. Üwädeni ne dese de baylap salğan,
 641. Kelmekke erteñ keşke sert aytısıp,
 642. Sarıbay keyingi elge ketti ärman.
 643. «..Ekipinim,—qız aytadı, —jeldey esse,
 644. Sarıbay kep-aq qalar, ajal jetse.
 645. Armanım sonda meniñ bolmas edi,
 646. Qasqabay Sarıbaydıñ basın kesse!...
 647. Egiz ul qan tögisip kürespese,
 648. Keter ed sonda jaw bop öñkey keşçe!»
 649. Sarıbay oylap barad: «Mınaw qalay?..
 650. Bul jerde saw şıqpağım eki talay.
 651. Bir Egizdiñ balası ek bir tuwısqan,
 652. Barayın Analıqqa janasalay.
 653. Analıq aqlı köp, dañğıl edi,
 654. Almay ma meni jawdan araşalay?!
 655. Qasımda joldasım joq, atım jaman,
 656. Basıma tuwar eken qanday zaman?!
 657. Han, qaranı köndirgen Analıq ed,
 658. Barayın muñımdı aytıp soğan taman».
 659. Köşıpti han ordası küni burın,
 660. Jas bala jılap, tökti bettiñ nurın.
 661. Jol jürip kök şolaqpen tınım almay,
 662. Jetipti qalıñ elge keşkiturım.
 663. Qaptağan jılqı kördi jer qayısqañ,
 664. İyesi, keregi ne, bəri duşpan.
 665. «Köremin ne de bolsa erteñgi kün,
 666. Äytewir, bir ajal bar bizdi qısqañ!»
 667. Aralap köp jılqını kele jatır,
 668. Kenetten Qalıbekpen joliğısqañ.

669. Qalibek nemere edi Sarıbayğa
670. —Balası bir Egizdiñ bir tuwısqañ!
671. Keldi de Qalibekke amandastı,
672. Sarıbay eki közden tökti jastı.
673. Jügirdi attan tüse Qalibek te,
674. Şın qoydı «bawırım» dep ıqlastı.
675. —Sarıbay, amanbısıñ, qarağım-ay,
676. Jaw dese, artta qayrat, jarağım-ay.
677. Eger tawıp, eki jaqqa kettik köşip,
678. Oy, dāwren, bolar me eken bayağıday?!
679. Qut bolğan Kenje ağatay jür me aman?
680. Baruwğa şama da joq elge taman.
681. Bayqawsızda Qasqabay bastap ketti,
682. Boladı-aw, osı istiñ artı jaman!
683. Sarıbay qorlıq körgeñ köp jılaydı,
684. Bar sözün Qalibekke kep jılaydı.
685. «Ağake esittiñ be, oy, Qalibek,
686. Kenjeni quw bas depti» dep jılaydı.
687. —Men keldim özim jalğız, özim bayauw,
688. Astımda kök şolaq at, jürmin jayauw.
689. Bawırlas tuwısqañ eñ, ey, ağake,
690. Ajalğa erteñgi kün keldim tayauw.
691. Berseñder kök bedewdi osı jolğa,
692. Köñilimde bolmas edi biyttay qayauw!
693. Qalibek estip sözün, köp jılaydı,
694. O dağı Kenje qamın jep jılaydı.
695. «Jeñeşeñmen ekewimiz ölmey jürmiz,
696. Qayrat joq Qasqabayğa» dep jılaydı.
697. Jılawda jeñeşeñniñ eki közi,
698. Erte-keş «Kenje» deydi aytar sözi.
699. Jerim dep Köksüw, Qıyraq jılağanda,
700. Adamniñ köñili qayğı boladı özi.

701. Kök bedew mende de joq bugün, janım,
 702. Senen at ayağanım ne qılğanım!»
 703. Jeñeşen surasañ, bermes pe eken,
 704. Ol da unatpas äruwaqtıñ jılağanın.
 705. Sarıbay ayttı qızben söz baylağanın,
 706. Bir päle qız Zeyneptiñ oylağanın:
 707. «Astımda miner atım bolsa edi,
 708. Zeyneptiñ keltirmes em oylağanın.
 709. Qız Zeynep salıp tur ğoy bizge qarmaq,
 710. Egiz ulın bir-birimen alıstırmaq.
 711. Erteñ keşke ordağa men barmaqpin,
 712. Bolsa da köterip ap awır salmaq.
 713. Degeni töre qızı bolmasa eken,
 714. Qasqabay qala almaydı-aw bizge ıntımaq».
 715. Qasqabay azıp ketti bizden özi,
 716. Qız dese,qızaradı eki közi.
 717. Tuwra aytsa, jeñeşeme qarsı keler,
 718. Osı künde qan tökpek bar minezi.
 719. Kök bedew baylawlı tur üyde bugün,
 720. Bermek tügil, köre almas adam tügin.
 721. Küninde bes biyeniñ sütün işip,
 722. Turadı oyın salıp iyen-tegin.
 723. Qursaw bar tört ayaqqa qoyğan salıp,
 724. Qasqabay mine almay jür bedewdi alıp.
 725. Alam dep neşe mezigil surap kelip,
 726. Bul künde toqırıp tur köñili qalıp.
 727. —Äytewir, tiri jürmiz ölmegen soñ,
 728. Kenjeniñ altın jüzin körmegen soñ.
 729. Qorqıttı er Qasqabay eldiñ bärin,
 730. Erkimizdi, äreñ jürmiz, bermegen soñ.
 731. Bir üy bar kök bedewge tigip qoyğan,
 732. Jeñeşem jañılğan joq aqıl-oydan.

733. «Aman bop, Kenjetaydı körsem deydi,
734. Ölim ğoy ayrılğanım jalğız taydan
735. Moynına arqan tağıp oynaqtatıp,
736. Üş mezigil jer şöbinen turad tatıp.
737. Keş äkep, bayağıday üyge baylap,
738. Eşkimge bere almaydı jarqıldatıp.
739. Jeñeşem mağan erte aqıldasqan,
740. Balada jalğız menmin jaqındasqan.
741. Jılasa erteli-keş jan şıdamas,
742. Qasqağa emşeginiñ sütin şaşqan.
743. Men sağan aytatuğın bir aqlım,
744. Demeymin jolı bolar buzaqınıñ.
745. Ornınan aytqan sözün şığarmayıq,
746. Zeynep qız el büldirgen buzaqınıñ.
747. Balalıq qılma, Sarıbay, ey, qarağım,
748. Böten ğoy dep oylama, men—jaqınıñ.
749. Surasañ jeñeşemnen, attı bermes,
750. Tiline eş adamniñ qazirde ermes.
751. Äweli el jayman habar berip,
752. Körisip jeñeşemmen, bar da tildes.
753. Körersiñ kök bedewdi qazir barsañ,
754. Kök bedew ımırt jabılmay üyge kirmes.
755. Qapısız jabdığın al tügel saylap,
756. (Baba şal kök bedewdi jürer baylap).
757. Belgili kök semser men aq sawıt bar,
758. Ala şıq er-toqımın tügel jaylap.
759. Tün bola attan salsam, qapı qalma,
760. Osınday qaylamen al, surap alma.
761. Sözime attandağan ere almasañ,
762. Ayrıldıñ kök bedewden, amal bar ma!
763. Dalada men jüreyin jılqı bağıp,
764. Aytarsıñ jeñeşeme muñdı şağıp.

765. Jön sözge at berüwi eki talay,
 766. Jeñeşem bilmey qalsın, jürmiz nağıp?
 767. Sarıbay elge taman jürip ketti,
 768. Keş boldı, Analıqqa kelip jetti.
 769. Körgen soñ Sarıbaydı sonda Analıq:
 770. «Sağınğan qarağım» dep zar eñirepti.
 771. Suraydı jılap turıp eldiñ jayın,
 772. Sarıbaydıñ aytuwına sözi dayın:
 773. Qazaqqa bassı bolıp, uran salğan,
 774. Jalğızım, aman ba eken Kenjetayım?
 775. Qayğıdan qan jüregim künde meniñ,
 776. Kelgeniñ jaqsı boldı-aw, qalqam, seniñ.
 777. Jalğızım qay küyde eken, uwa, dünüye-ay,
 778. Qayğı edi kelmegeni sol Kenjeniñ?!
 779. Qayğısın, bärin aytıp, otır qozğap,
 780. Tüyedey botası ölgen otır bozdap.
 781. Azdan soñ üyge kirip suwsın berdi,
 782. Sarıbay alar isti otır boljap.
 783. Qalıñ el qaptap jatqan saqtanbağan,
 784. Jigit joq qanjiğada maqtanbağan.
 785. Tün boldı, köz baylanğan mezigil edi,
 786. Burq etti aşçı dawıs attandağan.
 787. Şuw etip, jurttıñ bärei ürpiyisti,
 788. Qulaqqa tüngi dawıs qanday küşti.
 789. Özine kerektisin jıynay bastap,
 790. Közdedi endi Sarıbay sonda tıstı.
 791. Dawısqa attandağan elewirep,
 792. Şal menen kök bedew de arpalıstı.
 793. Sarıbay jetip barıp atqa taman,
 794. Er saldı üş ayıldı bolmay şaban.
 795. Mursatı ayıl tartar bolmağan soñ,
 796. Sekirip minip aldı sol jalma-jan.

797. Jöneldi kök bedewge minip alıp,
798. Bir şoqtıq, bir sawırğa mindi barıp.
799. Kök bedew tıñdap turğan ayğay jaqtı,
800. Adamday tartıp barad tuwra salıp.
801. Üstine bedewiniñ mindi jaylap,
802. Baradı jürgen sayın közi jaynap.
803. Ayğay şıqqan dawıstı kelip taptı,
804. Sol jerde er-toqımın mindi baylap.
805. Ekewi Qalibekpen ketti jürip,
806. Mal jayına, el beybit qaldı kidirip.
807. Bir şıǵıp ketipti el jürmeytin betke,
808. Barmaqqa erteñ keşke söz pisirip.
809. Sarıbay köñili toldı joldasına,
810. Biledi qas qılmasın öz basına.
811. Zeyneppen sert aytısқан uwaqıtı sol,
812. Barmaqşı hannıñ keşke ordasına.
813. Jatadı älgı tawda keşke deyin,
814. Intası Sarıbaydıñ janjal beyim.
815. —Qalibek, ey, ağake, tuwısım bir,
816. Tıñdañız, bir keñesti men söyleyin.
817. Tilegen osı isim öz basıma,
818. Baramın hannıñ keşke ordasına.
819. Bäri jaw ondaǵınıñ, bizge mälim,
820. Kiremin, söytse daǵı, ortasına.
821. Ordadan aman şıqsam, ölmey eger,
822. Kelmese, qanıım kimde, at qasıma?
823. Qalibek, munı aytqan soñ, eñireydi zar:
824. —Qaraǵım, aynalayın, bala suñqar!
825. Ordadan şıqqan künde at bermesem,
826. Qalay da seniñ qanıñ moynımda bar.
827. Osılay bul ekewi sert etisti,
828. Sarıbay boyǵa jıydı barlıq küşti.

829. Qawpi joq at, qaruwdan bügingi kün,
 830. Körsetpek han ordada qıyın isti.
 831. Mingeni eki tulpar eki jastıñ,
 832. Bet qoyıp han ordağa quyılıstı.
 833. Keledi qos tulparmen bökeñdetip,
 834. Jas tülek jaw körmegen jalın küşti.
 835. Ordağa tayauw kelip ayañdağan,
 836. Janımız ardaqtı-aw dep ayanbağan.
 837. Ordanıñ qarsı aldında janğan ot bar,
 838. Mänisin bular da joq bayandağan.
 839. Keledi janğan otqa añ-tañ qalıp,
 840. Qız turdı neşe türli qayla salıp.
 841. Tigilgen han ordası segiz qanat,
 842. Jayauwlar sansız kisi qamap alıp.
 843. Bäriniñ qoldarında qaruwı mol,
 844. Ötüwge mümkin emes köpti jarıp.
 845. Ekewi biraz sonda keñesedi,
 846. Ayqasıp jol üstinde tura qalıp.
 847. Qalıbek aqıl ayttı inisine,
 848. Öziniñ birge tuwğan sirisine:
 849. —Qarağım, ajal jetip baramısıñ,
 850. Duwlattıñ mına sansız qılışına?
 851. Boladı artı qayğı osı istiñ,
 852. Qız alıp, qızıq körüw qurısın, e!..
 853. —Osı ma jalğız mağan tüsken qarmaq,
 854. Qoldasa, serpiltermen, qonğan ärüwaq.
 855. Ajaldan adam qaşıp qutıla ma,
 856. Äytewir bir ötedi duniye beybaq.
 857. Qaytemin tirlikte ayap jandı?!
 858. Attan jayauw tüspekke dayındaldı.
 859. Kenjeni «quw bas» degen sözdi estip,
 860. Qılmaqşı oğan qurban şıqsa jandı.

861. Üstinde aq sawıt bar, qolda semser,
 862. Bos turıp Qalibekten aǵadı ter.
 863. Şılbırın kök bedewdiñ türe salıp,
 864. Sarıbay: «Aǵa,—deydi,—batañdı ber!»
 865. Qalibek jalınadı atasına,
 866. Inisi qolın jaydı batasına.
 867. —Jaratqan jalǵız Quday, jәрdem berseñ,
 868. Adamnıñ tüzewşi ediñ ğoy qatasın da!
 869. Sarıbay, tilep tursañ, mine batañ,
 870. Qoldasın ärüwaq qonǵan Mayan atañ.
 871. Qoldasın Ğayıp eren, qırıq şiltender,
 872. Jöndesin, Täñir bastap, bolsa qatañ!
 873. Bata alıp, bala Sarıbay qadam bastı,
 874. Artıq emes, on altıǵa kelgen jas-tı.
 875. Qılış alǵan üş jüzdey jayauw bar ed,
 876. Ayañdap soǵan taman aralastı.
 877. Köredi qızdı duwlat Täñirindey,
 878. Patşanıñ tutıp turǵan ämirindey.
 879. Qolına qılış alǵan ılǵıy Duwlat,
 880. Jaw izdep, añsap turǵan bәri birdey.
 881. Sarıbay kele jatır qadam basıp,
 882. Duwlattar birge jürdi qatarlasıp.
 883. Qılış ur demey urar buyırǵı joq,
 884. Ämiri qız Zeyneptiñ sonday asıp.
 885. Atta tur eki jüzden artıq kisi,
 886. O daǵı istep qoyǵan qızdıñ isi.
 887. Bäriniñ qızsız qıymıl eteri joq,
 888. Körinbek qızdıñ aqır bir belgisi.
 889. Qaray kör Mayanbaydıñ balasına,
 890. Äskerdiñ jayauw jürdi arasında.
 891. Kiskey qımız işken duwlat şuwlap,
 892. Kirip tur el biylewdiñ talasına

893. Keledi bala Sarıbay üyge taman,
 894. Bolar dep işten oylap «qanday zaman».
 895. Bir awız söyleytuğın eş adam joq,
 896. Duwlattıñ jawsırağan türi jaman.
 897. Ortasın köp duwlattıñ aralaydı,
 898. Betine bir adamnıñ qaramaydı.
 899. Keşegi oynap jürgen jas bala ed,
 900. Köp adam Sarıbaydı tanımaydı.
 901. Jan-jaqtan jayauw kisi turğan bağıp,
 902. Keledi Sarıbay bala qayqañ qağıp.
 903. Samsağan sarı qoldıñ arasında
 904. Keledi qorqınısız bala nağıp?
 905. Attını alıs qoyğan anadayğa,
 906. Birew joq sonşa toptan turğan jayğa.
 907. Ordağa «oyran-aq» dep kirip ketti,
 908. Jalğız-aq jigit sözün qız sınay ma.
 909. Sarıbay qalar emes sözden tayıp,
 910. «Äwliye, qolda,—deydi,—Eren ğayıp!»
 911. Ordağa sän-saltanat qurğan eken,
 912. Tastaptı esik, törge kilem jayıp.
 913. Sarıbaydıñ türin körip, Zeynep suluw,
 914. «Qajımas!—dep qaladı qız—azayıp».
 915. Qolına Zeynep suluw sıbızğı alğan,
 916. Qasında köp qız otır änge salğan.
 917. Birewi üyge kirmey köp duwlattıñ,
 918. Bäre de tısta qaldı qılış alğan.
 919. Qaraydı suluw Zeynep erge taman,
 920. Sarıbay kep otırdı törge taman.
 921. Jaynağan altın tuwday aybatı bar,
 922. Qorqatın köñilinde joq, türi jaman.
 923. Sarıbay qızğa aytadı: «Keldim sağan,
 924. Nendey sıy bermek ediñ kelsem mağan?»

925. Men ölsəm, artımda bar sansız Egiz,
 926. Sen ölseñ jeter me eken tayğa bağañ?!
 927. Zeynep: —Sarıbay, ey, beysara, kedey sorlı,
 928. Basıña jıyıp keldiñ ajal qordı!
 929. İşine han ordanıñ kiretuğın,
 930. Bar edi ne jumısıñ äldə o qurlı?!
 931. Sarıbay: —Bir habar kelip edim salayın dep,
 932. Järdemşi ötken babam panayın dep.
 933. Teñdesim, Zeynep suluw, sen bolğan soñ,
 934. Kelip em qatındıqqa alayın dep.
 935. Zeynep: —Men sendey jan körmedim äwre-sarsañ,
 936. Qız almaq ekensiñ ğoy oyda qalsañ.
 937. Betiñe «men» degeniñ tañba bolar,
 938. Jaraydı, meni qoyıp, şeşeñdi alsañ.
 939. Sarıbay: —Ey, Zeynep, bilesiñ ğoy, men—Sarıbay,
 940. Men sağan kete almaspın bir darımay.
 941. Qılayın, seni almasam, şeşem qatın,
 942. Bolsın ba, mağan tiymeseñ, Quljabek bay?!
 943. Zeynep: —Köñiliñdi, Sarıbay, seniñ jay qılayın,
 944. Basıña, izdep kelseñ, qayğı dayın.
 945. Qañğırğan sorlı kedey, ket jöniñe,
 946. Äkemdi, sağan tiysem, bay qılayın!
 947. Sarıbay: —Awlım köşip qondı keñşilikke,
 948. Ay, Zeynep, seni almaymın teñşilikke.
 949. Saldaqı, jurt büldirgen jüziqaranı
 950. Aların, burımıñ kesip, kemşilikke!
 951. Zeynep: —Sadağa ketseñ meniñ ar jağıma,
 952. layıqtı jazañ dayar qaljağıña.
 953. Asıqqan ajalına sorlı kedey,
 954. Jete me köziñ tiri qalmağıña?
 955. Qañğırıp oyğa-qırğa tozıp ketken
 956. Senesiñ äli Mayan äruwağıña.

957. Basıma bağım qonğan osı kezim,
 958. Sen tügil, Bögen kelmes zardabıma!
 959. Qañğırıp, kök şolaqqa jelqom salıp,
 960. Ilindiñ, mine, bugün qarmağıma.
 961. Sarıbay: —Köñiliñdi asqandıqtan keşirermin,
 962. Köp qılıp bul küniñdi kösilermin.
 963. Balası Mayanbaydıñ qırılmasa,
 964. Basıñnan ajal jelin esirermin!
 965. Ey, Zeynep, kim ekenin alsañ uğıp,
 966. Jaw dese, Mayan jatpas üyde buğıp.
 967. Kesip ap eki burımıñ, taban tilip,
 968. Eliñdi bir şabarmın oynap-külip.
 969. Zeynep: —Qarağayday köp duwlat, qayğı körsem, ölmeksiñ,
 970. Ayğay salıp şaqırsam, ämirime kelmeksiñ,
 971. Qorağa kirgen qoyanıñ tez jazasın bermeksiñ!
 972. Ekpini Sarıbay esip tur, iyttiñ köñili ösip tur,
 973. Aytqan sözi öñmendi qılıştay bop kesip tur.
 974. Dıbısın iyttiñ şığarmay, qılış suwır, kel dağı ur!
 975. Duwlattar üyge kirdi jıyrılap,
 976. Bosağa ketti sıqırlap.
 977. Apır-topır köpşilik, kirip jatır tapırlap,
 978. Aldımenen Bekejan kirip keldi sapıldap.
 979. Bala Sarıbay bayqaydı, jawdan ne qıptayqaydı,
 980. «Ey, jigitter, büytpeñder,—dedi de törge qayqaydı.
 981. Tuwısım birge jaqınmın, qızğa erme» dep jalpaydı.
 982. Asığıp kirgen Bekejan aşüwmen bas şayqaydı.
 983. Sarıbay semser suwırdı, zamanın duwlat quwırdı,
 984. Burın urğan Bekejanğa onıñ da köñili suwındı,
 985. Ajalına asıqqan duwlat qanğa juwındı.
 986. Duwlatqa saldı küderdi, ajaldı bermek şiderdi,
 987. Han ordanıñ işinde tartıp alıp semserdi,
 988. Üş-tört bulğap jiberdi.

989. Birewler qaldı ökirip,
990. Qan şıqqan soñ qayratqa
991. Sarıbay aldı bekinip.
992. Jabıqtı tildi qılışpen,
993. Bıt-şıt qıldı eki urıp.
994. Sekirip qustay uşadı,
995. Qayratpen qılğan is edi.
996. Aytqan sözde qapı joq,
997. Özi de şapşañ kisi edi.
998. Ordadan tısqa sekirip,
999. Nısana atıp tüsedı.
1000. Sarıbay turdı ol jayauw,
1001. Qan işip köñili tur bayauw.
1002. «Qanday küyde boldı?» dep,
1003. Qalıbek te tur tayauw.
1004. Qajımas o da er edi,
1005. Sarıbaydı köredi.
1006. Jetektegi bedewdi
1007. Köldeneñ äkep beredi.
1008. Sarıbay atqa minedi,
1009. Qalıbek sonda küledi.
1010. Tañ mezgilde tuwğan ay,
1011. At mañdayın däl qoyıp,
1012. Ayğa taman jönedi.
1013. Attan habar sonda alğan,
1014. urandap ayğay qız salğan.
1015. Astında qasqa tulpar bar,
1016. Qasqabay batır iz salğan.
1017. Er qaruwı—bes qaruw,
1018. Iz tüzetip añğarğan.
1019. Jelip ketken ekewge
1020. Tayauw keldi jandärmen.

1021. Sarıbay artqa qaraydı,
 1022. Qayrat pen küşin balaydı.
 1023. Jawdan beti qaytpağan
 1024. Jaqındap Qasqa janaydı.
 1025. Munday emes tolğawlı,
 1026. Körgen batır talaydı.
 1027. Tün işinde köz soqır,
 1028. Sarıbay bilmes ol jaydı.
 1029. «Atımdı usta, Kāke» dep,
 1030. Qalibekten suraydı.
 1031. Jaw jaqındap, tayandı,
 1032. (Aruwaq qonğan Mayan-dı).
 1033. Duwlat penen törege
 1034. Oq atarı ayan-dı.
 1035. Atınan sonda tüsedı,
 1036. Özi şapşañ kisi edi,
 1037. Ol kelmese, ölim joq.
 1038. Qasqabaydı aydağan
 1039. Ajaldıñ quwğan isi edi.
 1040. Qoramsaqqa qol saldı,
 1041. Bir salğanda mol saldı.
 1042. Segiz qayıñ, bir şoyın,
 1043. Toğız oqtı qolğa aldı.
 1044. Şağındap salar kisi emes,
 1045. Jetpeytin omıñ küşi emes.
 1046. Toğız oqtı qabattap,
 1047. Tügel salıp qarmandı.
 1048. Soğıstıñ boldı bazarı,
 1049. Muqalmas erdiñ ajarı.
 1050. Şoyın tüsti qolına,
 1051. Batırdıñ kelgen ajalı.
 1052. Qapısız turıp tartadı,

1053. Jas qayratı artadı.
1054. Qarañğı tünniñ işinde
1055. «Däl jürektiñ bası» dep,
1056. Kömeskilep tartadı.
1057. Zırqırap oğı ketedi,
1058. Qasqa attı erge jetedi.
1059. Zımırıp şıqqan şoyın oq
1060. Töñkerip tastap ötedi.
1061. Tağı da ärmen ketedi,
1062. Ajaldığa jetedi.
1063. Qabattap şapqan köpşilik
1064. On segiz erden ötedi.
1065. Äwelde buğan bastaptı,
1066. Qırğınday qılıp tastaptı.
1067. Üyir atqa bos kelgenTanıdı
1068. Qalıbek qasqa attı.
1069. Qalıbek: —Sarıbay, toqta, qarağım,
1070. Bılğandı qanğa balağıñ.
1071. Jawğa jabdıq jasağan,
1072. Öziñe tiydi jarağıñ.
1073. Jeñeşemniñ qarğısı
1074. Däl keldi ömir şolağıñ.
1075. Ayırdıñ, Sarıbay, jağañdı,
1076. Sileyp tip attıñ ağañdı.
1077. Jalğanda keğim bir bitpes,
1078. Qandırdıñ, töre, tabañdı!
1079. Ketirermin sınıñdı,
1080. Köp qıların küniñdi!
1081. Bir basıña jüzbenen.
1082. Oy, bawırım, Qasqabay,
1083. Bitirermin quniñdi!
1084. —Toqta, Sarıbay, tart qoldı,

1085. Boldıq bugün qan joldı.
 1086. Ulı jıym, halayıq,
 1087. Bögelme endi so qurlı.
 1088. Sonı aytıp, mingizdi atqa Sarıbaydı,
 1089. Köpşilik Sarıbayğa darımaydı.
 1090. Toqtalmay, bir jürgennen jürip ketip,
 1091. Köksüwdan izdep tapqan Bögenbaydı.
 1092. Şıqtı da bılay taman, aqıldastı,
 1093. (Işinde kisi de joq buğan bastı)
 1094. «Jeñeşem bul jumıstı bilip qalsın,
 1095. Artımız äytpegende is bolmas-tı».
 1096. Sonı aytıp, elge taman keldi jetip,
 1097. Ketpekke Analıqqa habar etip.
 1098. Analıq uyqılı-oyauw jatır edi,
 1099. Tusına dübirletip keldi jetip.
 1100. Analıq: «Bul kim,—dedi,—kelgen tayauw?
 1101. Qan jutqan bolar, bolsa köñili qayauw».
 1102. —Qan tögip biz qayğını tawıp keldik,
 1103. Jeñeşe, jatırmısız uyqılı-oyauw?
 1104. Analıq: «Bul kim,—dedi,—kelip turğan,
 1105. Ekpindep tulpar atpen jelip turğan?
 1106. «Qan töktik» degenderiñ ne degen is,
 1107. Täwir me kisi öltirgen, mına anturğan?!
 1108. Ayrılıp kök bedewden qaldım keşe,
 1109. Bolsa jön öltirgeniñ elge ese.
 1110. San kisi öltirgenmen paydası joq,
 1111. Qasqabay, töre, duwlat el biylese».
 1112. Söyleydi ekew barğan elden sayaq,
 1113. Aytadı istegenin bastan-ayaq:
 1114. —Ölgenin neşe kisi bile almadıq,
 1115. Jan saqtap, aman keldik, jemey tayaq.
 1116. Tabılar, aytpağanmen, sözdüñ şını,

1117. Tusaw bop, jürgizbeydi qılış qını.
1118. Qan tolıp eki közge, körmey kettik,
1119. Ölgeni neşew eken, älde kimi?
1120. Biraq ta öldi Qasqabay jazım tawıp,
1121. Soğısta tura almadıq qılmay qawıp.
1122. Qarğısıñ Qasqabayğa tuwra keldi,
1123. Qarğap eñ, ıqılaspen emşek sawıp,
1124. Aytpañız bul habardı basqa janğa,
1125. Erteñ kisi jiberseñ töre hanğa:
1126. «Qız bermek bop erimdi öltirdiñ» dep,
1127. Irgeñdi bölek salıp, jasa sanğa.
1128. Sonda otırıp Analıq: «Jüregim-ay,
1129. Qasqabay, sinamısıñ, tiregim-ay?!
1130. Aruwağı atakemniñ aman qoymas,
1131. Qarğap em, bolğan eken tilegim-ay!
1132. Aruwağı atakemniñ aman qoymas,
1133. Äwelden tuqım ediñ qanğa toymas.
1134. Sözsiz Kenjetaydıñ is qılmañdar,
1135. Aqıldas Kenjetayğa, äbden oylas.
1136. Özim qıp öz jumısım tıyğızarmın,
1137. Töreni bir qawızğa sıyğızarmın.
1138. Törege erteñgi kün kisi salıp,
1139. Mal-janın qurbandıqqa qıyğızarmın.
1140. Ekewi tün işinde ketti jürip,
1141. Turmadı bir orında eş kidirip.
1142. Jol jürip altı kündeý tınım almay,
1143. Belgili tas şoqığa ketti kirip.
1144. Otır ed Sarı şoqıda qart Bögenbay,
1145. «Boldı,—dep,—el şabındı mınaw qalay?»
1146. Eldiñ qayda ketkenin bile almaydı,
1147. Körmegi budan bılay eki talay.
1148. Sol kezde ekew şıqtı janasalay,

1149. Qarasa köz jiberip äldeqalay.
 1150. Qasında jas tülekten erleri bar,
 1151. Otırğan kəri-jası qaldı qaray.
 1152. Eki adam kele jatır bökeñdetip,
 1153. Otırğandar qaraydı añ-tañ etip.
 1154. Qırağı Beksultan jas gözel edi,
 1155. Tanıdı kök bedewdi ol däldeyip.
 1156. —Mingeni kök bedewdi kim ekenin,
 1157. Tanıdım Qalibektiñ şın ekenin.
 1158. Bir habar şabındı elden endi bildik,
 1159. Kenje ağa, taptıq,—dedi,—el mekenin.
 1160. Bögenbay estip munı, eñiredi zar:
 1161. —Bolğanğa janım qurban elden habar.
 1162. Qolında qay duşpanıñ qor boldı eken,
 1163. Qılar em keñ düniyesin kelissiz, tar?!
 1164. O degen bu degenşe keldi jetip,
 1165. Astında eki tulpar ekspindetip.
 1166. Hal-jayın bastan-ayaq bayan qıldı,
 1167. Jılasıp bolğannan soñ körıs etip.
 1168. Aytadı estigenin birin qoymay,
 1169. Kelgenin jāne de ayttı qanğa toymay.
 1170. Ölgenin Qasqabaydıñ aytıp edi,
 1171. Bögenbay: «Bawırım!» dep saldı oybay.
 1172. İşine batırdıñ da qaptadı şer,
 1173. Mañayın jıynap aldı Bögenbay er:
 1174. —Töreniñ osı künin köp qılayın,
 1175. Duwlattı qısqañ eken bir şıgın ter!
 1176. Eliniñ at şaptırıp, bärin jıydı,
 1177. Qayratın, aşuwanıp, kərin jıydı.
 1178. —Han bolğan Quljabektiñ qılığma.
 1179. Aqıl tap endi, elim, bəriñ,—deydi.
 1180. Balalar, bere kelgen elden habar,

1181. Bir sizden kim bar,—dedi,—aql tabar?
 1182. Qalğanşa qan menen jan kütip aldı,
 1183. Ne deseñ, bizdiñ basqa aqlıñ sal.
 1184. Ülkeni Sarıbay men Beksultan er,
 1185. Tumanbek, Jumanbek pen Aydarqandar.
 1186. Ärbiri miñ kisilik jawınger ed,
 1187. Aqlışı bärine de Bögen şeber.
 1188. Bären de bir Mayannan tuwğan tekti,
 1189. Duşpanğa egeskende bermes kekti.
 1190. Attarın jetewiniñ tügel aytsaq,
 1191. Ekewi Sädirbek pen Tımbek-ti.
 1192. Sol künde on besterde bul altı er,
 1193. Sarıbay on jetide jawğa şeber.
 1194. «Sarıbay—sağım jetpes» der Bögenbay,
 1195. Aqlıdı söz tabatın ol kemeñger.
 1196. Köksüwda jayın jatqan biye baylap,
 1197. Attandı tört miñ kisi Mayanbaylap.
 1198. Jılqıdan Narqızıldı aldırıptı,
 1199. «Jan saqtar töl atı» dep qoydı saylap.
 1200. Beyitine Mayanbaydıñ üy qondırıp,
 1201. Küzekke köp jılqını jürdi aydap.
 1202. (Beyiti Mayanbaydıñ on bes kündik),
 1203. Jigitten atqa miner qalmanı tük.
 1204. Ölgeni Qasqabaydıñ eki jara,
 1205. Töreniñ bul qılğanı bitpeytin kek.
 1206. Jarattı qos-qos tulpar bozbalalar,
 1207. İşinde Bögen suñqar aql tabar.
 1208. Biyeni neşe jüzdey baylap tastap,
 1209. Qımızdı qanıp işti jıynalğandar.
 1210. Mingeni Beksultanniñ Aqkekil-di,
 1211. Januwar er minerlik at sekildi.
 1212. Qunına elüw tüye berip alğan,

1213. Er minip, jawğa salsa, dop sekildi.
1214. Mayannıñ sañlaqtarı jıyılıp ap,
1215. Törege salmaq boldı bir ükimdi.
1216. Sol jerde kelgen halıq jatıp aldı,
1217. layıqtap almaq boldı sätti kündi.
1218. Mingeni jas tülekter tulpar atı,
1219. Bögenniñ tolıp jadır qolğanatı.
1220. Qırğın qıp talay jawdıñ betin alğan,
1221. Düysenbi edi äwelden-aq Mayan säti.
1222. Tört boz at dört diñgekke qoydı baylap,
1223. Saylandı segiz batır qaruw saylap.
1224. Aq tuwın Mayanbaydıñ jerge şaşıp,
1225. Bögenbay uran saldı Mayanbaylap.
1226. Moynına kemer belbaw turdı salıp,
1227. Keyde talıp, keyde esin jıyıp alıp.
1228. «Äkekem, aruwağıñnan belgi körset!
1229. Bul künde,—dedi,—balañ bolğan ğarip».
1230. Kün ıstıq, äwe qaynap, duwıldağan,
1231. Halıq köp, jıyılğan jurt şuwıldağan.
1232. Bögenbay köp zarlanıp jılağanda,
1233. Şayqalıp tuw sozılıp, suwıldağan.
1234. «Jasağan berdi,—deydi,—tilegimdi,
1235. Qaytarmas jawğa salğan bilegimdi.
1236. Köp barsañ, qolğa baylaw bolasıñdar,
1237. Segiziñ toqtatıñdar jüregiñdi!»
1238. Baylawlı dört boz attı aytıp soydı,
1239. Jıyılğan jurt qımız ben etke toydı.
1240. Bastığı segiziniñ Sarıbay bop,
1241. Belgili Şetqüwrayğa betin qoydı.
1242. Bögenbay bata berdi balalarğa,
1243. Saqtasa jalğız Quday, bäle bar ma?
1244. Ne kerek köp jamandı kömekke ertip,

1245. Tağdırdan, saqtamasa, şara bar ma?!
1246. Batası: —Baqıtıñ össin, ırısıñ,
1247. Bilinsin jawğa dıbısıñ.
1248. Sarıbayğa qarsı kelmeñder,
1249. Qarsı kelgen adamnıñ
1250. Tuqımı öspey qurısın!
1251. Jawğa şapsañ uzarsın,
1252. Ustağan qolğa qılışıñ!
1253. Segiziñ barıp, töreniñ
1254. Bitirip qayt jumısın!
1255. Segizi tulparın mingen baptap,
1256. Nayzasın, bolat qılış alğan saptap.
1257. Batasın qart Bögenbay bergennen soñ,
1258. Beyitten şığa şaptı «aruwaqtap».
1259. Qos artqan tört tüye men tört kisi aldı,
1260. Köp eli sonan keyin qayttı qaptap.
1261. Körem dep jawdı qaşan kezenedi,
1262. Serpilip, köpten şığıp, tüzeledi.
1263. Jas tülek burın soğıs körmese de,
1264. Sarıbay sadaq jetpes gözel edi.
1265. Jol jürdi damıl almay Şetqüwrayğa,
1266. «Qolda!» dep jalınadı Mayanbayğa.
1267. Bawırı Şetqüwraydıñ Qarabastaw
1268. Belgili segiz künde tüsti sayğa.
1269. Qostarın jaylap tikti kelgen artıp,
1270. Bayladı kemerlerin kerme tartıp.
1271. Bolğanşa Mayan säti sonda jatqan,
1272. Jas tülek öñkey manap qayratı artıp.
1273. Jeti kün sol bastawda jattı jayrap,
1274. Kezekti jawğa layıq qaruw saylap.
1275. Än tartıp sıbızğimen qorqınısız,
1276. Uranın köteredi Mayanbaylap.

1277. El jadır Şetqüwraydın biyiginde,
 1278. Qasqanı quzğın jegen küyiginde.
 1279. Jıyılğan töre, duwlat aqıldastı,
 1280. Tappaq bop bir aqıldı kündiz-tünde.
 1281. Analıq bir jağınan salğan habar:
 1282. —Bitpeytin, erim ölgen, qunım da bar.
 1283. Berem dep töre qızın, aldap barıp,
 1284. Oq atw, layıq pa qılış şabar?!
 1285. Aqlı Analıqtıñ jurttan artıq,
 1286. Qan qızdırıp, irgesin bölek salar.
 1287. Jaw dese, jabırqamay qaynaytuğın,
 1288. Äwelden Egiz atañ minezi bar.
 1289. Duwlattı jıyıp alıp qız keñesti,
 1290. «Bul Egiz tapqan-aw, —dep,—nan jemesti!»
 1291. Inisi Bekejanniñ Bekbaw degen,
 1292. Birigip, boy teñeltip, birgelesti.
 1293. O dağı qaruw-jaraq jıyıp jadır,
 1294. Duwlattıñ bari tügel boldı batır.
 1295. Bekbaw da qızdı almaqqa söz baylaptı,
 1296. Bolsa da ayrılmasqa zaman aqır.
 1297. Habar joq, jıyın el de sözben älek,
 1298. Bawırda şatır tigip batır jadır.
 1299. Şetqüwray degen biyik bir ülken taw,
 1300. Tap-tatuw el bop ketti osınday jaw.
 1301. Sözi de Analıqtıñ batıp barad,
 1302. Mağlum—eş adamnan üyrenbes daw.
 1303. Sol kezde jeksenbiniñ küni boldı,
 1304. Qız Zeynep aqıl oylar oñdı-soldı.
 1305. Biye ağıta jılqını aydap şıqtı,
 1306. Basında qayğısı köp o da sorlı.
 1307. Jılqını Şetqüwrayğa jaya saldı,
 1308. Qaptatıp tawğa äkep qalıñ maldı.

1309. «Sasqan kisi tuz jalar» degendey-aq,
 1310. Atın tastap, biyikke şığa qaldı.
 1311. Jan-jaqqa közin salıp jiberip ed,
 1312. Bawırda jatqandardı körıp aldı.
 1313. Düniyeniñ jaqındadı keñ men tarı,
 1314. Zeyneptiñ boyğa tüsti qayğı-zarı.
 1315. Tawda otırıp tanıdı erdiñ bärin—
 1316. «Jas tülek Mayanbaydıñ balaları!»
 1317. Işinde tanıp kördi Qalıbekti,
 1318. «Biri oyda, biri qırda birigipti!
 1319. Adamniñ qutı uşqan soñ oñala ma?
 1320. Barar jer joq eken ğoy bizge»,—depti.
 1321. Bilmedim, qanşa adamdı ajal qıstı,
 1322. Egizder aqılmenen qosılıstı.
 1323. Erkek bolsam, el tawıp keter edim,
 1324. Jaratqan Quday nege qız bayğustı?!»
 1325. Tura kep turğan jerden buwını qurıp,
 1326. Üstine bir jalpaq tas mine tüsti.
 1327. —Eşkimnen köretuğın jumıs emes,
 1328. Bastağan men ğoy,—dedi,—bul jumıstı.
 1329. Sonda Zeynep jılaydı,
 1330. Öz-özinen muñaydı.
 1331. Jaynağan jawdı körgen soñ,
 1332. Qaytip sorlı şıdaydı?!
 1333. «Altı mıñ—äkeme köp jılqı bitken,
 1334. Qız bolsam neter ed boydı kütken.
 1335. Qırğın kelgir, Mayan-ay, netken elsiñ,
 1336. Tastülek balapanday arttan jetken».
 1337. Otırdı sonda sulw az tıyılıp,
 1338. Ölimge özin baylap, jan qıyılıp.
 1339. «Jalğız men qayğırğanmen ne boladı?
 1340. Bir aqıl tabar,—dedi,—jurt jıyılıp.

1341. Düysenbi erteñgi kün—Mayan säti,
 1342. Baylawlı kermede tur tulpar atı.
 1343. Bolsa da Bögen quw bas, artı mol ğoy,
 1344. Jetpegir, jetken eken qolğanatı!»
 1345. Qız Zeynep jayauw jürdi atqa taman,
 1346. «Qalarmın,—dep oylamas,—janım aman.
 1347. Tilge kelse, körmespin kemsilikti,
 1348. Söytse de istiñ boldı artı jaman».
 1349. Barşamen belin baylağan,
 1350. Jılqısın elge aydağan.
 1351. Qayğı tolıp işine,
 1352. Bulbulday Zeynep sayrağan:
 1353. —Jelikken jawğa kez boldım,
 1354. Bolmadı isim oylağan.
 1355. Jaw qolında kettiñ-aw,
 1356. Qarakök, torı köp jılqım,
 1357. Şıraqtay köziñ jaynağan!
 1358. Ordamdı oyran qıla ma?
 1359. Sorlı Zeynep, jılama,
 1360. Aldı-artım boldı birdey jaw,
 1361. Qayda barsam, yapırım-aw.
 1362. Teñdesim de jeter ed,
 1363. Bögenge tiyip nem bar-aw?!».
 1364. Jılqını aydap, Zeynep te üyge jetti,
 1365. «Saqtanıñdar, jaw bar» dep habar etti.
 1366. —Bawırında Quwray şıñnıñ qaptap jatır,
 1367. Bilmeymin qanşa ekenin, kördim,—depti.
 1368. El jıyılıp, qayratqa mindi bəri,
 1369. Duwıldasıp söylesip jas pen kəri.
 1370. Ne bolar, is aqırın qaydan bilsin,
 1371. Duwlattıñ qutırdı batırları.
 1372. Kerme qıp, ustamaq bop dayındaldı,

1373. Jawğa bermey, saqtamaq bəri jandı.
1374. Duwlattıñ kəri-jasın jıyıp alıp,
1375. İyirdi jesek salıp jılqı maldı.
1376. Minerlik atın baptap saylanadı,
1377. Qılışı jawğa şabar qayraladı.
1378. Inisi Begejannıñ Bekbaw erge
1379. Qız Zeynep «tiyemin» dep jaylanadı.
1380. Oslay bola tursın Duwlat-töre,
1381. Boladı erteñgi kün qanday töre.
1382. Mal soyıp, elin kütüp, jıynap jatır,
1383. Tamağı işken-jegen älde kere.
1384. Sarıbay at küzetti, jatpay özi,
1385. Erteñ-aq jawğa şabar keldi kezi.
1386. Tañerteñ at äkelip baylap qoyıp,
1387. Uyqığa biraz ketti eki közi.
1388. Turısıp jas tülekter, ıstıq qılıp,
1389. Alısıp birin-biri jürdi julıp.
1390. —Jigitter, at ertteñder, berdi Täñir!—
1391. Sarıbay bayandaydı sonda turıp:
1392. —Tüs kördim jaña ğana jatqan jerde,
1393. Tüsimde kördim,—deydi,—Mayan erdi.
1394. «Osı jolı bas bop baramın» dep,
1395. Atakem mağan kelip habar berdi.
1396. Bir zamanda Beksultan kep jügirip,
1397. —Keldim,—dedi,—men dağı bir түs körip...
1398. Ärqaysısı ärtürli түs köripti,
1399. Qalibekke jorıtıwğa keldi turıp:
1400. .—Men dağı atekemdi kördim,—deydi,
1401. At-türin äbden bayqap turdım,—deydi.
1402. Ayır saqal, kisi eken uzın boylı,
1403. «Qarağımdı körmek üşin keldim» deydi.
1404. «Qarağım, kelip edim köreyin dep,

1405. Därejeñ, üstem bolsın mereyiñ dep.
 1406. «Mayandap» tınışımdı ketirdiñder,
 1407. Kelip em enşi bölip bereyin» dep.
 1408. Üstinen aq sawıtın berdi şeşip,
 1409. Joq eken ön boyında eşbir tesik.
 1410. Qolında bir qamşığa köp qızıqtım,
 1411. Qamşısın bermey ketti, halim neşik?!
 1412. Qılışı belinde tur qınabında,
 1413. Atakem ne sebepten keldi munda!
 1414. Astında mañğul qasqa torı atı bar,
 1415. Şığa ma, dep oylaymın, tüsım şınğa.»
 1416. Tınbek sonda aytadı:«Men de kördim,
 1417. Quwanğannan ornımnan türegeldim.
 1418. «Enşi berem, qarağım», degennen soñ,
 1419. Qılışın mağan berdi, «ber» dep edim».
 1420. .—Jasağan bergen eken tilegimdi,
 1421. Duşpannan qaytarmasın jüregimdi.
 1422. Qamşısın mağan berdi,—dedi Qalıbek,
 1423. İlüwli büldirgesi bilegimde.
 1424. —Bu jolı jaw qalmaydı biz almağan,
 1425. Köñilim bul sapardan tuz almağan.
 1426. At erttep, «Mayanbaylap» uran şaqır,
 1427. Aytayın aqılımdı endi sağan:
 1428. Qalıbek segiz qos at alsın qolğa,
 1429. Tuw alıp, Sarıbay şıqsın quba jonğa.
 1430. Altawıñ ayanbastan jawğa şapsañ,
 1431. Qosşılar tüyemenen qalsın munda!
 1432. Munı aytıp, atqa mindi duwıldasıp,
 1433. Alğanday neşe miñdi qolmen basıp.
 1434. Ejelden jaw degende saytanı bar,
 1435. Turmaydı Mayanulı jawğa jasıp.
 1436. Jarlığın Sarıbaydıñ qabil aldı,

1437. Atına aruwaqtap erin saldı.
1438. Qalibek at jetektey jönelgende,
1439. Qosşılar qozğalmastan munda qaldı.
1440. Jöneldi tuwın alıp Sarıbay tawğa,
1441. Belsene attanadı altaw jawğa.
1442. Düysenbi—Mayan säti atqa mindi.
1443. Duwlattar qılar ma eken janın sawğa?!
1444. Uranı kökke şıqtı «Mayandağan»,
1445. Urısta öñkey jastar ayanbağan.
1446. Bet qoyıp osı jerden tuwra şaptı,
1447. «Bir tañda-aq tiygizem,—dep,—töre, sağan!»
1448. Mayanday Aqkekil at moyın sozıp,
1449. Jöneldi şapqan jerden Sultan ozıp.
1450. Tulpar at neşe kündey bapqa kelgen,
1451. Tarta almay alağanı keled tozıp.
1452. Burq etip aş kezeñnen bular astı,
1453. Besewi art jağınan qatarlastı.
1454. Türi bar arıstanday Beksultanniñ,
1455. Tura almay beti aybatqa, jawı qaştı.
1456. Taqımın sozıp kelgen tulpar atpen
1457. Samsağan sarı qolğa aralastı.
1458. Qaraşı Mayanbaydıñ balasına,
1459. Jaw köp qoy, «bizder az» dep qarasın ba?!
1460. Esiktey kirgen jeri bolıp ketti,
1461. Quwray şıñ ölik sıymay dalasına.
1462. Talaylar sorlı boldı qaza tawıp,
1463. Jaw dese batır turmas ańsarı awıp.
1464. Kez kelse, nayzamenen ketti tüyrep,
1465. Qıradı, qalıñdasa, qılış şawıp.
1466. Tawda tur er Sarıbay tuwdı basıp,
1467. Öneri altı jastıñ baradı tasıp.
1468. Ölimge Duwlat eli qaldı bayıp,

1469. Salağa talay erler kirdi qaşıp.
 1470. Tımbek jetip keldi bir uwaqıtta,
 1471. Sarıbay tük körmepti qara basıp.
 1472. «Jurt şapqan, el büldirip, kisi öltirgen,
 1473. Barad,—dep,—oybay, Zeynep äne qaşıp!»
 1474. Tuwdı alıp Tımbek qaldı turıp,
 1475. Sarıbay jönep berdi atın burıp.
 1476. Qılt etip bir kezeñnen Zeynep astı,
 1477. Buwını qız sorlınıñ keled qurıp.
 1478. Qız Zeynep bir kezeñnen jañada astı,
 1479. Sarıbay Narqızılğa qamşı bastı.
 1480. Sadaqtıñ qınabınan şıqqan oqtay
 1481. Zımırıp «ä» degeñse kep ayqastı.
 1482. Jalt qarap Sarıbaydı kördi tanıp,
 1483. Umtıldı jeke awızdı suwırıp alıp.
 1484. «Sarıbay, sağan ölmey at bermen» dep,
 1485. Umtıldı urısuwğa qarsı barıp.
 1486. Zatı äyel urısuwğa jaramadı,
 1487. Sarıbay jeke awızğa qaramadı.
 1488. —Aytqan sert, suluw Zeynep, bulay emes!
 1489. —Zeyneptiñ qaşqandığın tabaladı.
 1490. .—Zeynep-aw, sertiñ qayda mağan aytqan,
 1491. Adam bop jüre ala ma sertten qaytqan?
 1492. Qarsı turıp qatındıqqa kelmeseñ ed,
 1493. Jurt buzıp, el büldirgen sen bir saytan!»
 1494. Tura almay tabandasıp qarsı barıp,
 1495. Qız sorlı sertten qayıp, boldı ğarip.
 1496. Berik ustap töbe şaştan, attan juldı,
 1497. Jöneldi taqımına basın alıp!
 1498. Zeynep: —Sarıbay, qorlığıña köne almaymın,
 1499. Ajalsız ızamenen öle almaymın.
 1500. Teñdikke tegistetip almas bolsañ,

1501. Äwelgi aytqan sertte qala almaymın.
1502. Sen—Mayan, men—hazada, atam—töre,
1503. Jürgebiz jaqsılıqtı birge köre.
1504. Jaqsı attıñ jalında äkep öltirmeseñ,
1505. Jürermin kemisem de käsip tere.
1506. Sarıbay: —Bolmaydı sertim eki aytqanımnın,
1507. Ölgem jaqsı sertten qaytqanımnın.
1508. Tilermin tabanıñdı, Zeynep, seniñ,
1509. Boladı äkeñ bayıñ aytqanıñnan.
1510. Zeynepke tarlıq kirdi, qısılısıp,
1511. Astına arıstanday erdiñ tüsip.
1512. Dawısı anda-sanda bir şıqqanda,
1513. Qoyadı taqımımın qısıp-qısıp!
1514. Şabilğan elge keldi ayaldamay,
1515. Keledi Narqızılmen ayañdamay,
1516. Zeynepke ülken qawıp ilinip tur.
1517. Qalmağı budan tiri eki talay.
1518. Qırılıp, qıyrıp jatqan elge kelse,
1519. Şabilğan töre awılı äsirese.
1520. Beksultanıñ atın ustap jalınıp tur,
1521. Kündigi moyımında bir báybişe:
1522. —Qarağım, aynalayın, Beksultan jas,
1523. Adamda qaza tapqan keyip bolmas,
1524. Ediñ ğoy kindik balam, aynalayın!
1525. Eliñdi qırğındatpa, ey, gäwhar tas!
1526. Qurısın töre handıq qurğandığı,
1527. Qudaydıñ körinip tur urğandığı.
1528. Ajaldı jan ölümnen qutılmaydı,
1529. Ölgender eldiñ boldı qurbandığı!
1530. Ne dese de könelik, sözdi bayla,
1531. Ölgem jan tiriletin dāwren qayda.
1532. Bir kelgen qırsıq şığar bizdiñ basqa,

1533. Qılmadı Zeynep qızım elge payda!
 1534. Osı eken Quljabektiñ bāybişesi,
 1535. Qırğınnan şıqqan eken eldiñ esi.
 1536. Bir qızdıñ qızdırmalı tilimenen
 1537. Öz elin özi Bögen şapqan nesi?!
 1538. El şarpılıp tūsip tur janğan örtke,
 1539. Eliñdi salma,—deydi,—uzaq dertke.
 1540. Äyelden erkek isi jaman boldı,
 1541. Qarağım, men toqtayın aytqan sertke!
 1542. Ne derin bile almay tur Sultan batır,
 1543. Kempirdiñ jılaw sözi tolıp jatır.
 1544. Jas bala tük körmegen, tük bilmegen,
 1545. Jalğız-aq qırğın isti biledi aqır.
 1546. Söylesken ekewiniñ sözün tıñdap,
 1547. Jaqındap Sarıbay da kele jatır.
 1548. Azğana sözdi tıñdap ayal etti,
 1549. Zarlağan äyel sözi öñmenge ötti.
 1550. .—Sert bayla degen sözi äbden jön ğoy,
 1551. Bereyik bir sert baylap, Sultan,—depti.
 1552. Sertimiz uzaq emes, qısqa bolar,
 1553. Tiri jan köşin artsın erteñ,—depti.
 1554. Erteñ erte jük artqan jan bolmasa,
 1555. Ökpeleme bir tiri jan qalmasa.
 1556. Özim ölsem, qutılıp keter ediñ,
 1557. Kün ayal suramañdar jan dalbasa!
 1558. —Bul sertiñe razımın, qalqam, Sarıbay!
 1559. Kempir jılap, bas qoydı sonda zarlay
 1560. ...Qırğında atqan birewi äli de jür,
 1561. «Toqta!» dep Sarıbay tartqan sonda kerney.
 1562. Qırğınğa qanjığa eli qaldı batıp,
 1563. Talaylar-aq bezergen qaldı jatıp.
 1564. «Qatın er qaşqan jawğa» degen qayda,

1565. Aydamaq boldı erteñ duwılatıp.
1566. Basında könbeymin dep qarısıp ed,
1567. Soğıstıñ azdap dämin qaldı tatıp.
1568. Jegeni jelkesinen ne ğıp tüssin,
1569. Qozğadı erteñ erte köşti tartıp.
1570. Keş bola er joqtawğa sıqtı bular,
1571. Orını Qasqabaydıñ qaşan tolar.
1572. Tündeletip jılaspay ketken erler,
1573. Erin joqtap jılawğa boldı qumar.
1574. Söylesti, bir azğana ayal taptı,
1575. Törelık duwlatqa da tiymey qaptı.
1576. Joqtawğa Qasqabaydı «bawırımdap»,
1577. Awılına Analıqtıñ endi şaptı.
1578. Analıq otır eken jolda kütıp,
1579. Jükterin artıp qoyğan, köş tüzetip.
1580. Kele jatqan erlerge qarsı şıqtı:
1581. «Balalar, toqtañdar!» dep jarlıq etip.
1582. —Joqtaytın erleriñdi jeriñ qayda,
1583. Tappaysıñ bul jılawdan eşbir payda.
1584. Köksuwğa qonıp alsaq, keliser ed
1585. Jılawıñ, er joqtawıñ sonday jayda.
1586. Toqtañdar, jılawdı qoy, qaraqtarım,
1587. Jasaqtı jawğa jaylı jaraqtarım!
1588. Ol dağı tolıp jatqan atalı el,
1589. Jazım bop jazılmasın qabaqtarıñ.
1590. Jarlığı Analıqtıñ janğa jaylı,
1591. Bul sözi Sarıbayğa qup unaydı.
1592. «..Köş, köş!» dep bäleketi köşirgendey,
1593. Qayta kep bul duwlatqa burqıraydı.
1594. Köñili ösken köteriñki öñkey jastar,
1595. Atqan oq el üstine zırqıraydı.
1596. Esimbek, Quljabekpen ketti qaşıp,

1597. Şabındı körgen elder qalğan jasıp.
 1598. Tüyenin jabuwına kirgender bar,
 1599. Jan saqtaw jer izdesip qara basıp.
 1600. Esimbek, Quljabektiñ segiz qızı
 1601. Zarladı qara salıp qatarlasıp.
 1602. Batırlar öz süygenin ilestirdi,
 1603. Oq atıp töre qulın jeldestirdi.
 1604. Esimbek, Quljabektiñ segiz qızın
 1605. Tüyege eki-ekiden mingestirdi.
 1606. «Aytqanıñ eki bolıp ketpesin» dep,
 1607. Sarıbay Zeynep şaşın bir kestirdi.
 1608. Sorlınıñ eki burımın aldı kesip,
 1609. Taylaqtay jetelegen murnın tesip.
 1610. Erkindey el aldımın Egiz köşti,
 1611. Basqasın şabındı eldin ilestirip.
 1612. Kün ıstıq, Zeynep sorlı boldı jayauw,
 1613. Ölmegen jan kewdede turdı tayauw.
 1614. «Mundayın kemşilikti körsetkenşe,
 1615. Ne etedi jaratpasañ, bir Quday-aw!»
 1616. Köşti artıp, aldın bastap ketti Analıq,
 1617. Köñilindegi muratqa jetti Analıq.
 1618. Segizi serpilip kep eldi şapqan,
 1619. Qılğan joq bul soğısta eş balalıq.
 1620. Eldi aydap kele jatır artın sırap,
 1621. Öltirip talaylardı qolmen qırıp.
 1622. Bul jolda bes jüz jetpis kisi ölipti,
 1623. Bastağan Zeynep teris Quday urıp.
 1624. Zeyneptiñ atı dağı şığıp ketti,
 1625. Eldi eger qırğındatqan bir sapırıp.
 1626. Jayauwlap sorlı Zeynep keyin qalsa,
 1627. Sarıbay kez kep ketip, qoyadı urıp.
 1628. Keledi sorlı Zeynep ölmegen soñ,

1629. Ne kerek, küş-qarımı kelmegen soñ.
1630. Büginde Mayanbayğa şaq kelmey tur,
1631. Şañ basıp, beti saltaq, terlegen soñ.
1632. —Kim quw bas, Zeynep suluw, bildiñ be anıq?
1633. Umıtıp qalma, sözge bolmay qanıq.
1634. Mağan tiyseñ, bolmaqşı Quljabek—bay,
1635. Bop jürme, munan bılay sözge tanıq!
1636. Sarıbay ilgerilep ketti ozıp,
1637. Zarlaydı Zeynep sorlı taban tozıp.
1638. Tilge kelse, bir arbap alar edi,
1639. Jaralğan söz degende toptan ozıp.
1640. Bir mezigil Beksultanğa kez bop qaldı,
1641. Bir awız sözben Zeynep arbap aldı.
1642. Tilge kelse, adamniñ bulbulı edi,
1643. Elerdiñ ortasına bülük saldı.
1644. Söyledi Zeynep sorlı qayğı-zardı:
1645. —Köñilimde, ey, Beksultan, muñım bar-dı.
1646. Mal berip elden tañdap qız alsañ da,
1647. Almassıñ mendey tawıp layıq jardı.
1648. Qutılsam Sarıbaydıñ qorlığınan,
1649. Mınaday jolsız qılğan zorlığınan.
1650. Qarağım, ey, Beksultan, munan qutqar,
1651. Qalmayın ne deseñ de jarlığıñnan!
1652. Jas tülek mınaw sözge jarar dedi,
1653. Jügirip Sarıbayğa baradı endi.
1654. —Bir qızben munşa ustasıp nege kerek,
1655. Atın berip, kiyimin kiygiz, —dedi.
1656. Sarıbay: —Beksultan, mınaw sözge kelme jaqın,
1657. Oylasañ tuwısqandıq Täñir haqın.
1658. Aytqan sertten qaytqannan ölgenim jön,
1659. Sertim bar bolsın degen şeşem qatın.
1660. Beksultan: —E, Säke, aytqan tildi almaymız ba,

1661. Birewge birew ökil salmaymız ba?
 1662. Bir saparda tilimdi alğızbasam,
 1663. Törege bārimiz de barmaymız ba?!
 1664. Sarıbay: —Azğaniñ jaramaydı, Sultan, seniñ,
 1665. Balalıq qılmay, oyla sözdiñ jönin.
 1666. Zeynepke aytqan sertten qaytqanımnan
 1667. Ölgenim anıq jaqsı, janım, meniñ!
 1668. Beksultan: —Sarıbay, jalğız sen be eldi şapqan,
 1669. El şawıp, eger qılğan nesi maqtan?!
 1670. Zeynepke aytqanımdı men qılamın,
 1671. Sarıbay, qıldırmasañ, endi saqtan.
 1672. Bul sözge Sarıbaydıñ keldi aşuwı,
 1673. İşine kirip ketti qızdıñ uwı.
 1674. Sadağın moynındağı julıp aldı,
 1675. Qurıldı eki arada saytan tuwı.
 1676. Sarıbay: —Beksultan, küşiñ artıq menen seniñ,
 1677. Bul jerde köriselik küştiñ kemin.
 1678. Bir qızğa aytqan sözden kemigennen
 1679. Bolğanı layıq qoy jöni ölim!
 1680. Burılıp Beksultan da tura qaldı,
 1681. Sadağın ol da julıp qolına aldı.
 1682. Qızıqtırğan qız kâpir suluwlığı
 1683. Ortağa jayauw jürip, bāle saldı.
 1684. Tımbek özderimen birge tuwğan,
 1685. Sabalap, munı körip, kelip qaldı.
 1686. İyä, Säke, aşuwıña sabır qoy,—dep,
 1687. Keldi de Beksultandı salıp qaldı.
 1688. Tımbek: —Mına eldiñ bizge qarar közi qayda,
 1689. Qılğanday, ne jazıp ek, jawğa payda?!
 1690. Beksultan, adastiñ ğoy aytqanıñnan,
 1691. Üydegi qarttıñ aytqan sözi qayda?!
 1692. Bir jaqtan Aydarqan da jetip keldi,

1693. Batırlar habar alıp, jıyıldı endi.
 1694. Basına Beksultanniñ qamşı jawıp,
 1695. Köp jaza tuwıstardan berildi endi.
 1696. Şıdamay, attan tüşip otıra ketti,
 1697. Tübine bar Egizdiñ bir qız jetti.
 1698. «Qurısın balalığın, janım-ay!» dep,
 1699. Analıq kök jorğamen jetip kepti.
 1700. Aytadı siltawlatıp balalıqtı,
 1701. Körmeydi o da täwir alalıqtı.
 1702. Körgen soñ, sonda Sarıbay zar eñiredi,
 1703. Aqıldı batagöyi Analıqtı.
 1704. Sarıbay: —Ölgenim jaqsı edi ğoy meniñ bugün,
 1705. Jeñeşe, bilesiz ğoy sözdiñ tegin.
 1706. Doldanıp aqılıma sıymay kettim,
 1707. Ketkenşe, ölsem edi, qızğa keğim!
 1708. Atamın Beksultandı, jiber qoldı,
 1709. Ölgenim tirlikten oñay boldı.
 1710. Beksultan küşi artıq, öltiredi,
 1711. Barmaymın üyge tuwra osı jolı!
 1712. Şıǵasım bir Mayannan tuwǵan zatım,
 1713. Beksultan, Tımbek te qolǵanatım.
 1714. Sertim bar Zeyneppen baylap aytqan,
 1715. Qılam ba tiri jürip şeşem qatın?!
 1716. Turadı Sarıbaydı qamap alıp,
 1717. Şaqırdı Beksultandı kisi salıp.
 1718. Analıq: «Qurısın-ay, balalıq!» dep,
 1719. Äkeldi Beksultandı özi barıp.
 1720. —Basında qatalıqpen aytıp em,—dep,
 1721. Jıǵıldı Sarıbayǵa sonda barıp.
 1722. Osınday ortasında bir is tuwdı,
 1723. Toqtaldı, qıla jazdap ayǵay-duwdı.
 1724. Beksultan qatalıǵın moynına alıp,

1725. Köziniñ jasımenen betin juwdı.
 1726. Batırlar jalğız sözben östip jatır,
 1727. Şegindi jalğız sözben eki batır.
 1728. Jaqsılıq onda dağı bolmağan soñ,
 1729. Qız Zeynep ölmegen soñ keldi aqır.
 1730. Jolıǵıp Tımbekke duwşarlasıp,
 1731. Bögeldi söz ayta almay awzın aşıp.
 1732. Tımbek özi aytadı: «Zeynep suluw,
 1733. Aqlıñnan jañıldıñ,—dep,—qara basıp!
 1734. Jañıldıñ qara basıp aqlıñnan,
 1735. Ayırmaq köñiliñde eken jaqınımnan.
 1736. Ortama saytandıǵıñ ötpey qaldı,
 1737. Toqtattıq biz eki erdi apırımnan.
 1738. Sen, sorlı, Sarıbayǵa jalınsañşı,
 1739. Kemşilikpen Sarıbayǵa nalınsañşı.
 1740. Özine ol sabazdıñ kemimeseñ,
 1741. Jaqsılıq saǵan bolmas jalğız tamşı!».
 1742. —Burıñǵı meniñ jürgen künim qayda,
 1743. Qaraǵım, bu söziñ de maǵan payda.
 1744. Köneyin ne deseñ de aytqanıña,
 1745. İyiltip, aqıl aytşı Sarıbayǵa!
 1746. El şapqan edi atañ burın jürip,
 1747. Talaydıñ olja qılǵan elin qırıp.
 1748. Jorası batırlardıñ ne boladı,
 1749. Jürgeni bar ma işinde äyeldi urıp?!
 1750. Basıma túsirip tur meniñ kemdik,
 1751. Sözim joq elge aytatın jalğız emdik.
 1752. El şapqan burın talay ata-babañ
 1753. Äyeldi qor qılıp pa, bermey teñdik!
 1754. Toqtaymın men erlerdiñ jorasına,
 1755. Qamaldım men qayǵınıñ qorasına.
 1756. El şapqan töre elinde birew de joq,

1757. Atañnıñ jüginemin murasına!
1758. Batırdıñ tüzdegi isi üyge barmas,
1759. Balası Mayanbaydıñ sen—jeke almas.
1760. Jolına batırlardıñ bir tüsemın,
1761. Sarıbay munı ayttıñ dep basımdı almas.
1762. Moynımda tentektigim özimde tur,
1763. Bul sözge, äy, Tımbek, moynıñdı bur.
1764. Aldına Bögenbaydıñ jüginemin,
1765. Kinäli, äzer bolsa, Zeynep qurğır.
1766. Munı estip Tımbek te ketti jürıp,
1767. Söyleydi Analıqqa bayqap turıp.
1768. —Äyeldi şabındıda qaytedi eken,
1769. Jürgender bolıp pa eken äyeldi urıp?
1770. Jeñeşe, siz körmegen aqıl bar ma,
1771. Äyeldi urısaq, bizdi maquldar ma?!
1772. Bul sözben erejege tüspek Zeynep,
1773. Til kesilmey, qurğırın taqıldar ma!
1774. Burılıp tura qaldı sonda Analıq:
1775. —Esitse, qıyın eken, bükil halıq.
1776. Sarıbay urğan isin toqtatadı,
1777. Jaramas degennen soñ bul balalıq.
1778. Şırağım, sağan aytar Sarıbay sözım,
1779. Boyına ulı suwdıñ toqtatalıq.
1780. Äyelge tañdaw erik beretuğın,
1781. Käpirdıñ tilin kesip, söz salalıq.
1782. Bar qızın hanzadanıñ jıyıp aldı,
1783. «Erlerden tañdap al» dep erik saldı.
1784. —Munday kün bizdiñ basqa tuwa ma?—dep,
1785. Qız Zeynep quwanğannan aytıp qaldı.
1786. —Balam-aw, talay künder ötken, dedi,
1787. Talaylar tilegine jetken, dedi.
1788. Burınğı erler salğan jorası osı,

1789. Äyelge tañdaw berip ketken,—dedi.
1790. Qız Zeynep sonda-ay aytadı: «Men almaymın,
1791. Boyıma tañdaw sözge sene almaymın.
1792. Qorqamın Sarıbaydan tañdaw alsam,
1793. Eriksiz qorqıtıwğa köne almaymın».
1794. Analıq Sarıbayğa aytadı söz:—Sarıbay,
1795. Zeynep sözün estiseñiz!
1796. «Sert turmas qılış üstinde» degen söz bar,
1797. Burıñğı sertteskendi qoyamısıñ?
1798. Sarıbay: «Qoydım,—dedi,—serttiñ jayın,
1799. Bul ıytpen köp qarısıp ne qılayın.
1800. Burımın şolaq attay kesip aldım,
1801. Zeyneptiñ kemşiligi jurtaq dayın.
1802. —Äwelgi tañdaw kimge?—dedi turıp,
1803. Bulbulday söylese qız keter jürüp.
1804. Qızdarı hanzadanıñ qara salğan,
1805. Otırdı bir-birine betin burıp.
1806. —Äwelgi tañdaw sağan, Zeynep balam,
1807. Köñiliñdi kimge tutıp, qılma alañ.
1808. Aytsa, qaytpas sözinen, erik berdi,
1809. Sarıbay äwelden-aq sözge sarañ.
1810. Zeynep: —Sarıbay, sen aldıñ ba, men aldım ba?
1811. Qutıldım qatındıqtan köz aldıñda.
1812. Kimdi tañdap tiysem de, erik özimde,
1813. Meniki äwelgi söz öz aldıñda.
1814. Sarıbay: —Zeynep-aw, öziñ qızısıñ, öziñ zerek,
1815. Qayta aytıp bir aytqandı nege kerek?
1816. İytke tiyseñ jüre ber, suluw Zeynep,
1817. Äytewir, kemşilikke tüsseñ kerek.
1818. Zeynep sonda ornınan türegeldi,
1819. Kimge tiyer aqılın bile berdi.
1820. .—Şaşım tügil, basımdı kesseñ dağı,

1821. Sen öltirseñ, arman joq meni,—dedi.
1822. Sarıbay, senen basqa kisim bar ma?
1823. umtılp men qayteyin balalarğa.
1824. Qıran ediñ qıyyadan şöp alatın,
1825. Qor qılar közdi şuqıp qara qarğa.
1826. Zeyneptiñ ärkim qarar oyınına,
1827. Jatpaqsı Sarıbaydıñ qoyınına.
1828. —Tilim tügil, basımdı kesseñ dağı,
1829. Arman joq,—dep asıldı moyınına.
1830. Qız käpir tawıp ketti tiyer jönin,
1831. Batırdıñ sözge balqıp, iyer jönin.
1832. Ortadan äldeqalay is tuwmasqa,
1833. Bayqadı, dañğıl edi, artıq-kemin.
1834. Bul sözge Analıq ta: «Päli-ay!—dedi,
1835. Keldi jaña mına istiñ säni-ay,—dedi.
1836. Jaman bolsa, söz tappay sandalar ed,
1837. Istegen isteriniñ däli-ay!»—dedi.
1838. Tañdawmen tört qız tiydi Beksultanğa,
1839. Artqı qız tüser eken qanday sanğa?!
1840. .«Almaymın töre qızın» degenmenen,
1841. Bola ma ereje sol er qaşqanğa.
1842. Öziniñ qalağanın süyip jatır,
1843. Ärbirew är adamğa tiyip jatır.
1844. Qalıptı jalğız-aq qız orınında,
1845. Tañdawğa köne almadı osı käpir.
1846. Amal joq qamalağan sözge keldi,
1847. Ol özi bir adamdı közdep edi.
1848. Basına qara şapan jamılıp ap,
1849. Basqadan muniñ oyı özge keldi.
1850. UW eken işi tolğan bul käpirdiñ,
1851. Zeynepti tura sala sögedi endi:
1852. —Äy, Zeynep, äweliñde qıldıñ qalay,

1853. Demediñ: «El biylemek eki talay».
1854. Keseldi kelmeytuğın şaqırıp ap,
1855. Degenmen bola ma eken endi «bäle-ay».
1856. Äwelde tiymek bolıp, eldi jıydıñ,
1857. Ölimge Qasqabaydı közben qıydıñ.
1858. «Ağa ölse, jeñge—mura» degen qayda?
1859. Qorıqqannan Sarıbayğa, mine, tiydiñ!
1860. Qazaqtıñ qaldırdıñ-aw mazağına,
1861. Saldıñ ba barlıq jurttı azabıña.
1862. Mayannan basqa janğa tiygen adam
1863. Qudaydıñ kete me eken tozağına?!
1864. Ketirdiñ qanjığaday eldiñ jayın,
1865. Ökinip ötken iske ne qılayın.
1866. Jumaqqa Mayan alğan qızdar barsın,
1867. Qalıbek, qayda otırsıñ, meniñ bayım?!
1868. Uyalttı qız Zeyneptiñ minin aytıp,
1869. Zeynep qız bosana alsın endi qaytıp.
1870. Töreniñ segiz qızı ornın taptı,
1871. Boldı jurttı jönelmekşi jügin artıp.
1872. Zeynep ayttı: «Barmaymın eldi körip,
1873. Tañdattıñ, rızamın, erik berip.
1874. Tek jürmey Bögenbayğa til tiygizdim,
1875. Ölssem de endi barman, qoñız terip!
1876. Qart edi qasiyetti, äruwağı zor,
1877. Bermese sol ıqılas bolamın qor.
1878. Bul künde qañğıp ölssem—mağan layıq,
1879. Aldımda quruwlı tur temirden tor.
1880. Sarı suw qayğılımın jüregimdi,
1881. Tilegen beremisiñ keregimdi?
1882. Üydegi qart babadan ıqılas almay,
1883. Keltirip jüre almaymın süreñimdi.
1884. Berseñ kel, tilegimdi, bir sözim bar,

1885. Kāri-jas barlıǵıña qılamın zar.
1886. Kināmdi meniñ degen keşer bolsa,
1887. Sonda elge barar-em, Bögen suñqar».
1888. Analıq mına sözdi qabıl aldı,
1889. Şaqırıp Sarıbayǵa aqıl saldı.
1890. «Kānekiy, tileǵıñdi tileşi» dep,
1891. Zeynepti jılı sözben jubandırdı.
1892. Zeynep ayttı: «Tilekti berseñ eger,
1893. «Süyiñşi!» dep batırǵa berem habar.
1894. El şawıp tilekteriñ keldi deymın,
1895. Qayǵıma sonda meniñ bir is tabar.
1896. Sözümdi meniñ aytqan keşer me eken,
1897. «Ey, balam, keştim söziñ» deser me eken?
1898. Üyde jatqan Bögenge til tiygizip,
1899. Men sorlı, aqılı joq, eser me ekem?
1900. Qasıma joldasım men atımdı ber,
1901. Almasam qarttan ıqlas, köñilim ker.
1902. Ol menimen oynaytın suñqar emes,
1903. «Jolıqtım ne bālege, Täñirim!» der.
1904. Kāri edi qadalǵanı qate ketpes,
1905. Börige iyt qarǵısı, sirä, jetpes.
1906. «Süyiñşi!» dep aldına barsam eken,
1907. Iqlasın, asıl edi, bermey ketpes».
1908. Analıq at pen joldas bermek boldı,
1909. Qasına bir başşı adam bermek boldı.
1910. Basına keliñsektiñ şāli jawıp,
1911. Aldına qart Bögeniñ kelmek boldı.
1912. Torqa kiyip, jorǵasın aldı minip,
1913. Burınǵı küñge tüsti qız türlenip.
1914. Jalǵız-aq şaş kesilgen kemdigi bar,
1915. Jöneldi saltanatpen tım güldenip.
1916. Egizden bir başşını berdi buǵan,

1917. Qız zerek özi bilgen, öz qılığın.
1918. Tilge kelse, almaytın adamı joq,
1919. Bögenge körsetpekşi bulbuldığın.
1920. Jol jürip bir-eki kün, kelip jetti,
1921. Kelin bop üy sırtında sälem etti.
1922. —Men kelgen beyşara edim sonşa jerden,
1923. Süyinşi, erler aman keldi!—deпти.
1924. Bögenniñ bäybişesi kelip şıqtı,
1925. Zeyneptiñ zarlap kelgen sözün uqtı.
1926. Adamdı tilge kelse eritetin,
1927. Minezi sonday artıq, qız qılıqtı.
1928. —Kinäm köp, men beyşara, batır—erge,
1929. Jolıqqan esekteymın aram terge.
1930. Apeke, aldıñızğa keldim bugün,
1931. Qaratıp, qaytarmañız, qara jerge.
1932. Süyinşim alatuğın—däl öz basım,
1933. Köp edi qız da bolsam elde qasım.
1934. Suraytın basqa meniñ dänemem joq,
1935. Bersin dep şın suraymın ıqlasın.
1936. Kelin bop kelip turmın awılıña,
1937. Apeke, jaqın tartsañ bawırıña.
1938. Eñkeyip egilgennen jılap turdı
1939. Batırdıñ duwşar qılma dawılına!
1940. Qolınan bäybişe aldı sonda ustap,
1941. Zeynep suluw bir jürdi aqquwğa uqsap.
1942. Jalındı sälem etip anadaydan,
1943. Burıñğı kädüwilgi kelinge uqsap.
1944. Aytadı Bögenbayğa kelgen jayın,
1945. Jawınıñ eregessiz ölgen jayın.
1946. —Qıran qus tışqanmenen oynay ma eken,
1947. Balalıq bolıp ketti, ne qılayın?
1948. Tağı da bir tilegim meniñ sizden,

1949. Jaqsıǵa jalınıştan küder üzben.
1950. Äkemde, ağammenen bir kinä joq,
1951. Ne qılsam jazıqtı istiñ bäri bizden.
1952. Biz—qoyımız, köringenge jegizbeseñ,
1953. «Kelgen el şabındıdan» degizbeseñ.
1954. Qondırıp töre awılın öz jurtına,
1955. Eşkimge kem, qor qılıp külgizbeseñ.
1956. Alsa eken qudalasıp üyden barıp,
1957. Kelgenge şabındıdan köñilim ğarip.
1958. Berseñiz tilegimdi, tügeldep ber,
1959. Jöndesin keyingi eldi kisi barıp!
1960. Bögenbay aşıp saldı şın jüregin,
1961. Berisip kelininiñ bar tilegin.
1962. —Kinäñ bar eldi qırǵan, keştim, janım,
1963. Toyatın tolıq alǵan tastülegim!
1964. Eş kemdik jürgizbesin aralarǵa,
1965. Qıran men birdey emes qara qarǵa.
1966. Keşpeytin süyinşige däneñem joq,
1967. Qudayım jol bergen soñ balalarǵa.
1968. Jiberdi eki-üş kisi bastı adamnan,
1969. Tabılar paydasız is qas nadannan.
1970. «Qolqa joq söz tapqanǵa» degendeyin,
1971. Qız Zeynep körsetti özin asıl adam.
1972. El bolıp egerliktiñ tübin joydı,
1973. Almaqqa qudalasıp, qıldı toydı.
1974. «Biletin segiz qırlı kelinim» dep,
1975. Bögenbay Zeynep basın maqtap qoydı.
1976. Osımen qanjıǵa eli jattı jayǵa,
1977. Baǵındı töre-duwlat Bögenbayǵa.
1978. Atanıp «Jeti kenje» bul sapardan,
1979. Ketipti at-ataǵı äldeqayda.
1980. Dübiri Jeti kenje jerdi jarǵan,

1981. Qaydağı qıyın dawğa izdep barğan.
1982. «Burıngı babam salğan jol osı» dep,
1983. Qalmaqtan, qazaq tügil, talaydı alğan.
1984. Mingeni jas tülekter öñkey tulpar,
1985. Jaw dese, jabırqamay, boldı iñkär.
1986. Qos tigip, jawsırasa, şığıp keter,
1987. Aldırmas eşbir jawğa boldı qırqar.
1988. Mayandı basıp jatır jılqı men qoy,
1989. Awılı Mayanbaydıñ künde ulı toy.
1990. Tuwğanğa erkeq qulın at şaptırğan,
1991. Jorası er Bögenniñ, mine, osı ğoy!
1992. Jawsırıp Jetti kenje eldi kezgen,
1993. Mal-jannan, jaw bar dese, tügel bezgen.
1994. Sağımday Sarıbayday bassısı bar,
1995. Adamniñ işki aqılın oymen sezgen.
1996. Alşınğa qaptağan jaw qalmaq edi,
1997. Qırğınnan neler jıyın qalmaq edi.
1998. Qos atpen Bögenbayğa alşın eli:
1999. «Ayır!» dep kisi salıp, zarlap edi.
2000. Soğan da er Bögenbay jiberipti,
2001. Qalmaqta, barmaymız dep, sirä, tipti.
2002. Attandı Aqay degen bir jas bala,
2003. On törtte qalıptı erdey boldı mıqtı.
2004. Aruwağı Mayanbaydıñ köterilip,
2005. Alşındı kelgen jawdan ayırıptı.
2006. Tüsirgen Barqıtbeldeñ ärmän aydap,
2007. Oljalap talayların alğan baylap.
2008. Jaw alğan, köñili ösken öñkey sañlaq
2009. Altı ayda aman kelgen ottay jaynap.
2010. Bir jılday tınım aldı üyde turıp,
2011. Jawsırıp tağı dağı jür qutırıp.
2012. Arjağın Sırdarıyyanıñ arman qıldı,

2013. «Sol jaqtı bir körsek,—dep,—ätteñ, jürip!»
2014. Bul jaydı Kenje ağağa aqıldaspaq
2015. Boldı da, Bögenbayğa ketti kirip.
2016. Jönderin barar jerdiñ biri bilmey,
2017. Otırdı «qaytemiz?» dep az kidirip.
2018. Bögenbay söz suradı balalardan,
2019. —El jawdan aman ba?—dep,—aralardan.
2020. Kisi sap Äbilmämbet jatır mağan,
2021. Böten joq ayta qalar so habardan.
2022. —Ne kerek, Äbilmämbet, sirä, sizge?
2023. Han, qara bağımp tur öziñizge.
2024. Barmaqqa bir jolawşı köñilimiz bar,
2025. Kenje ağa, bata berseñ eger bizge!
2026. Ber jağın Sırdarıyyanıñ araladıq,
2027. Bul jaqta jaw bar ğoy dep qaramadıq.
2028. Basiñda baqıt turğan zamanıñda
2029. Ruqsat ber, Sır ar jağın aralalıq.
2030. So jaqta qazaqtan da el bar deydi,
2031. Esitemiz qalmaq alıp künde jeydi.
2032. Minekiy, nawrız ayı jaña tuwdı,
2033. Ruqsat berseñ, biz soğan barsaq,—deydi.—
2034. Sarıbay, tuwıñdı äkel, men köreyin,
2035. Tuw söylese, ruqsatın men bereyin.
2036. Tiyispe aq bezengen jurtqa beker,
2037. Därejeñ üstem bolar, jol-mereyiñ!
2038. Aq tuwdı Bögenbayğa äkep berdi,
2039. Qarañdar qasiyetti Bögen erdi.
2040. Moynına kisen salıp, tuw köterip,
2041. Bögenbay zarlıqpenen eñiredi.
2042. Aydındı tuw ärkimdi qızdıradı,
2043. Er Bögen tuwğa qarap zar jıladı.
2044. Özi-özinen qozğalıp sonda aq tuw,

2045. Jelpinip kökke qarap sozıladı.
2046. Er ayttı: «Ey, Sarıbay, tıñda sözdi,
2047. Tuw burınğı tolquwdan türin buzdı.
2048. Tileseñ, ruqsat berip, jiberemin,
2049. Şırağım, basa körme jaman izdi.
2050. Jolıqpa aq bezelgen elge beker,
2051. Erlerge jaqsılıq jol şın däneker.
2052. Birewdiñ qızıqtırğan bos sözine
2053. Qızığıp, jastıqpenen erme beker.
2054. Tüsesiñ aramdıqpen nazalıqqa,
2055. Sarıbay, basta janım, tazalıqqa.
2056. Birewge beykünädan tiyisem dep,
2057. Jolığıp jüre körme tek şaq-şuqqa.
2058. Bu joldan aman qaytsañ eliñ körip,
2059. Birewge qızdırmamen ketpey erip.
2060. Jerinde jolğa jürgen kim de bolsa,
2061. Qurmetter, jöniñdi aytsañ, sıyım berip».
2062. «Jarar» dep, batanı alıp, jürmek boldı,
2063. Bastaydı düysenbide şığar joldı.
2064. Jük artıp tört tüyege, qosın teñdep,
2065. Bul jolğa attanğanı on bes boldı.
2066. —Bekerge jürip almay, tez qayt, janım,
2067. Tayauw tur Barqıtbelde jaw da mälim.
2068. «Er ketse, el iyesiz boladı» degen,
2069. Oylañdar, qayda jürseñ, eldiñ älin.
2070. Jön tartıp düysenbi kün jürip ketti,
2071. Bir törtew joldas bolıp birigipti:
2072. —Eline sırtqı qorğan baramın,—dep,
2073. Olar da tanıs adam, zatı şekti.
2074. Jol jürip jetti Sırğa tuwra bastap,
2075. On besi Sır boyınan ärmen aspaq.
2076. Tört şekti öz jönimen jürip ketti,

2077. El saltı—ayırılısta amandaspaq.
 2078. Körmegen burın Sırdı tuwıp, sirä,
 2079. Körgendey Qaramısqa keldi tuwra.
 2080. Qarawıl bir kezeñnen tartıp edi,
 2081. Bul jerdiñ bayqap bildi eni qısqa.
 2082. Bar eken kökşe muzı jalğas bitken,
 2083. «Sol muzben ötemiz» dep jürip ketken.
 2084. Eki kün tınbay jürip muz üstinde,
 2085. Aqırı Sırdarıyyadan ärman ötken.
 2086. Arjaqqa şığıp alıp, tikti qosın,
 2087. El jönin bayqamay-aq kelgen tosın.
 2088. Ekenin qaysı bir el qaydan bilsin,
 2089. Degeni-aq jalğız aytar: «Qazaq bolsın!»
 2090. Üş kündeıy arğı jağın araladı,
 2091. Eşkimge bayız qılıp qaramadı.
 2092. Bir qalıñ bir tübekte jılqı jatır,
 2093. Üydegi aytqan sözdi sanamadı.
 2094. Qas qaraw ayğır saptı tobişaqtan,
 2095. Bir qalıñ jayın jılqı qaptap jatqan.
 2096. Qızığıp bul jılqınıñ oñdısına,
 2097. El jaqqa aydamaqqa maqul tapqan.
 2098. Jılqınıñ on miñ tayauw qoymay tayın,
 2099. Tek jatqan eldiki edi beypil jayın.
 2100. Darıyyadan bermen qaray aydap ötti,
 2101. Üydegi sözün qoyıp Bögenbaydıñ.
 2102. Käriniñ sözi tügil, özi ketti,
 2103. Mölşeri on miñ jılqı aydap ötti.
 2104. Jılqınıñ qulındağan mezgili edi,
 2105. Ber jaqta on bes kündeıy ayal etti.
 2106. Keler dep quwğınşını esinde joq,
 2107. Erlerdiñ qayrattarı köñilge toq.
 2108. Azdırmay adam ulın ne ğıp qoysın,

2109. Aldağan şaqıradı dünüye degen boq!
 2110. Bir baydıñ Altay degen balaları,
 2111. Bul Sırdıñ mal sıymağan salaları.
 2112. Băybişe, toqal bolıp eger tawıp,
 2113. Sol jılı aşılğan ed araları.
 2114. Altayda băybişeden toğız ul ed,
 2115. Toqaldan üşewi ul, birewi qız ed.
 2116. Deytuğın Qanışayım qızdıñ atı,
 2117. «Mırza» dep at qoyılğan bir bulbul ed.
 2118. Kenjesi on eki üysin Qanışayım,
 2119. Biledi bul üysinniñ tügel jayın.
 2120. Sol künde on segizge jası kelgen,
 2121. Ol eldiñ mensinbewşi ed mırza, bayın.
 2122. Sol elde bir qul bar ed özi asqan bay,
 2123. Jılında botalawşı ed jüz tüye say.
 2124. Jılıqsı, qoy men sıyır tolıp jatır,
 2125. Sol quldiñ qatını ölip, ketirdi jay.
 2126. Altaydıñ ülken ulı—Qopa batır,
 2127. Qopağa barlıq üysin saladı aqıl.
 2128. Qul bayğus Qanışayımdı almaq bolıp,
 2129. Malı köp, söylesuwge bara jatır.
 2130. Qopamen söylesipti qalıñmalğa,
 2131. Köp mal az bop köriner Qopa salğa.
 2132. Jüz tüye qarğı bawğa almaq boldı,
 2133. Kelisti miñ qarağa barlıq sanğa.
 2134. Er Qopa jüz tüye alıp üyge keldi,
 2135. Qanışayım munı estip, küyzeldi endi.
 2136. Altay bay, şeşesimen osı qızdıñ,
 2137. Sorlı qıp osı jılı küzde öledi.
 2138. Toqaldıñ Orda degen balası bar,
 2139. Bolğan soñ eki qatın arası bar.
 2140. «Qulğa men qarındasımdı bermeymin» dep,

2141. Biylewge eki jaqtıñ talası bar.
 2142. —Burın sen qarındasıñ berdiñ bayğa,
 2143. Qul emes, atalı uldan berdiñ jayğa.
 2144. Üyi sınıq qulğa berem degeniñ ne,
 2145. Betiñde, Qopa, seniñ arıñ qayda?!
 2146. Osı künde jıyırma mıñ iri qarañ,
 2147. Barlığı anıǵı ras Altay bayda.
 2148. Üyi sınıq qulğa berip qarındasıñ,
 2149. Qılmaşı, qunıñ qurǵır, maldan payda!
 2150. —Sen, arsız, biyleme de, baspa izimdi,
 2151. Aytamın, qayda bolsam, bul sözimdi.
 2152. Qızıqsañ malğa qattı, bay eken dep,
 2153. Boy jetken bere berşi öz qızıñdı!
 2154. Ekewi osımenen arazdastı,
 2155. Biyleytin burın Qopa mal men bastı.
 2156. Balasın tört üsinniñ jıyıp alıp,
 2157. Enşıge bul ekewi köp talastı.
 2158. Qopanıñ köñilinde bar basqa bölmek,
 2159. ul men qız, kări menen jasqa bölmek.
 2160. Balası eki qatın—eki ruw el,
 2161. «Ekige bölemin» dep Orda elirmek!
 2162. Üsinniñ, at şaptırıp, jıydı bärin,
 2163. Aytadı ekewi de oyda barın.
 2164. Ul-qızına Altaydıñ maldı böl-di,
 2165. Bere almay nemerege ata malın.
 2166. Bölip ap Orda malın, ketti köşip,
 2167. Qorǵanğa köşip bardı el bölisip.
 2168. Qalıñ el Qopamenen munda qaladı,
 2169. Ordamen segiz jüzi ketti bosıp.
 2170. Bir jerge Qorǵan degen barıp jetti,
 2171. Jer eken özi berik, jaylawğa epti.
 2172. Basınan Sırdarıyyanıñ ötip ketip,

2173. Burıñğı ata jerin tastap ketti.
 2174. Bir şal bar Baysal degen Altay bayda,
 2175. Enşi alğan ulday bolıp ol da jayda.
 2176. Enşiles Altay baymen köp bolıptı,
 2177. Käri üyin Altekeñniñ osı ustawda.
 2178. Şal menen Qanışayım käri ordada,
 2179. Ordamen birge köşip ketti munda.
 2180. Ortası eki aǵayın qattı jaw bop,
 2181. Qoyadı jılqı alısıp anda-sanda.
 2182. Qopanıñ bar tilegi qızdı äpermek,
 2183. Köşilik özinde tur, boyı sergek.
 2184. Jas jigit Orda batır köner emes,
 2185. Izamen boyun jeñgen aşuw kernep.
 2186. Sol iske tuwra kelgen er Sarıbay,
 2187. Jılqını aydap ketken tügel qoymay.
 2188. «Bul maldı Orda aldı» dep oylap Qopa,
 2189. Alğanın qaydan bilsin körmey, oylay.
 2190. Bayaǵı örlep ketken bir tört jigit,
 2191. Olja mal qudandadan qılğan ümit.
 2192. Awılına Altay baydıñ örlep qondı,
 2193. Jolawşısı alıs jolǵa şıqqan soñ şet.
 2194. Jıyılǵan är awılǵa toptı kördi,
 2195. Malı köp bir awılǵa jaqın jürdi.
 2196. Biz—jürgen alıs joldıñ adamımız,
 2197. Osında qonamız dep habar berdi.
 2198. Kelgen üy—Altay baydıñ käri ordası,
 2199. Üyde edi jalǵız ğana qızdıñ bası.
 2200. Meymandı tısta turǵan qarsı almaqqa
 2201. Jumsadı Baysal şaldı qız balası.
 2202. Kökektiñ jazǵıturı tuwǵan ayı,
 2203. Bola ma bosqan eldiñ, sirä, jayı.
 2204. Äkelip tört kisige soyǵan malı—

2205. Qısırdıñ bir şup-şunaq jiyren tayı.
 2206. Bir bay üy kelgen jeri segiz qanat,
 2207. Baylığı körinip tur sän-saltanat.
 2208. Jalğız qızdan basqa iye körinbeydi,
 2209. Astında şäyi körpe neşe qabat.
 2210. Qonaqtar jatıp alıp keñesedi,
 2211. —O, bäle! Baylığıña jön!—desedi.
 2212. Şirkin-ay, bası bos pa osı qızdıñ?!
 2213. Jöpşendi birewlerge bermes,—dedi.
 2214. Munday qız bola ma eken halayıqta,
 2215. Sekildi sıypatı bar altın taqta.
 2216. Bizdiñ Mayan awılı sekildengen
 2217. Awılğa kez keler me ed aruwaqtı?!
 2218. Qız jadır estip sözdıñ bärin tegis,
 2219. «Jolawşimen qalayşa keñesemiz?!
 2220. Degeni «Mayan awılı» qanday eken,
 2221. Qulaqqa tiymewşi edi burın dabıs!
 2222. Aldı-artım birdey jaw bop qağınıp tur,
 2223. Jañğızım köpke qorqıp bağınıp tur.
 2224. «Qul quda boldı» degen jaman ataq
 2225. Boyıma qorlıq bolıp tağılıp tur.
 2226. Tañerteñ meymanımnan bilsem munı,
 2227. Anıqtap köriner edi sözdıñ şını.
 2228. Uwa, duniye-ay, kişi ağama serik bolsa,
 2229. Men, sirä, bolmas em-aw maldıñ qulı!»
 2230. Tañerteñ qonaqtarmen sözge keldi,
 2231. Suraydı kim ekenin, qanday eldi.
 2232. —Deytuğın «Mayan awılı» awıl bar ma,
 2233. Aymağı atağimen qanday edi?
 2234. —Belgili Mayan awılı bul qazaqqa,
 2235. Atağı jetken şığar osı jaqqa.
 2236. Kări batır Bögenbay baqıt qonğan,

2237. Salıp tur kezewilin ol jan-jaqqa.
 2238. Qazaqta odan asqan awıl bolmas,
 2239. Şarpuwı künde tiyer jaw qalmaqqa.
 2240. Erlikpen mañındağı aymaqtı alğan,
 2241. O dağı Jeti kenje jawğa attanğan.
 2242. Jaw dese jabırqamay atqa miner,
 2243. Bări batır jalındı saydaqtañan.
 2244. Qolbası—Sarıbay er erkin jürgen,
 2245. Erligin tutas eldiñ bări körgen.
 2246. Egeskennen ese alğan jalğız awıl,
 2247. Qalmaydı qorşılıqta qasına ergen.
 2248. Degenim Jeti kenje nemereles,
 2249. Izdenip qayda jawmen qıladı eges.
 2250. Bes kün boldı bizbenen birge şığıp,
 2251. Dariyyanıñ arjağına ötti tegis.
 2252. «Arjağın dariyyanıñ köremiz dep,
 2253. Jazasın jawdıñ, tapsaq, beremiz dep.
 2254. Jaw bolmasa, sayrandap, jerdi tanıp,
 2255. Attandı, erikkennen kelemiz» dep.
 2256. —Atı kim Sarıbaydan basqa erdiñ?
 2257. Atağın esitelik asqan erdiñ.
 2258. Attarın özgesiniñ estimep ek,
 2259. Meymanım, bärekelde, habar berdiñ!
 2260. —Beksultan, Tınbek pen er Aydarqan,
 2261. Qaramas, aşuwlansa, betine jan.
 2262. Qurmanbek, Duwmanbek pen eki batır,
 2263. Birewi er Sadırbek öñkey sultan.
 2264. Qajımas, jawdan qatpas öñkey suñqar,
 2265. Mingeni teke jäwmit, öñkey tulpar.
 2266. Nusqasın bir körgende köz toyadı,
 2267. Osınday awılım bar jurttar iñkär.
 2268. —Jaqsı eken birge tuwğan jaqındarı,

2269. Bir jerden tabılğan soñ aqıldarı.
 2270. Erlerdiñ atın estip, tanıs boldıq,
 2271. Boydaq pa älda bar ma qatındarı?
 2272. —Tımbek degen batır anıq boydaq,
 2273. Jüredi «qız alsam» dep teginde oylap.
 2274. Özgesiniñ qatını bar dep bilem,
 2275. Qıyğaş qas, qatındarı öñkey jaynaq.
 2276. Qonaqtar qoş aytısıp, boldı jürmek,
 2277. —Qalay bolar,—dedi qız,—az kidirmek?
 2278. Neşe künde qaytarın bildiñder me,
 2279. Batırlar qıla ma eken uzaq ermek?
 2280. —Biz ayrılıp ketkeli bes kün boldı,
 2281. Kesüwge bola ma eken uzaq joldı?!
 2282. Bir jumanıñ işinde qayta aynalar,
 2283. Oylaymız,—dep qonaqtar atqa qondı.
 2284. Olar ketti, qız tüsti aqıl-oyğa,
 2285. Tüspedi, tereñ ketti jaqın oyğa.
 2286. —Alıp kel torı ala attı,—dep buyırdı,
 2287. Aytqanı jeñgesine,—Baram toyğa.
 2288. Qasına bir jigitti joldasqa aldı,
 2289. Moynına sadaq alıp, qılış saldı:
 2290. —Bir iske jan oylamas jürmek boldım,
 2291. Malıña iye bol,—dep tastap şaldı.
 2292. Astında ekeüwiniñ eki mıqtı at,
 2293. Jağasın Sırdarıyyanıñ qulday saldı.
 2294. Bolğanday körinedi kün de qısqa,
 2295. Jer alıstap ketkendey qız bayğusqa.
 2296. Jol jürip bes kün ötip, altınşı kün
 2297. Jetedi äzer-äzer Qaramısqa.
 2298. Jayılğan qalıñ maldı közi kördi,
 2299. Qos tikken közi kördi öñkey erdi.
 2300. Jayılğan köp jılqını aralap ed,

2301. Öziniñ ata malın tanıdı endi.
2302. —Äkeme qıdır qonğan qayran jılqı,
2303. Qıyınnan äkem bayğus jıyğan mülki!
2304. Baylıqtıñ awır дәwlet arqasında
2305. Bolıp ed tuwğan balañ köteriñki.
2306. Kez boldıñ erewildep şıqqan erge,
2307. Tüstiñ-aw quwğın körip qara terge.
2308. Köp jılqım kök alalı qayran meniñ,
2309. Ala ket meni dağı barar jerge!
2310. Jılqımın işin kelip aralağan,
2311. Qayğısı et jüregin jaralağan.
2312. Qasqaraw tobısaqtan ayğır salıp,
2313. Attarın tel ösirtip, saralağan.
2314. —Artıñnan amandasa kelip turmın,
2315. Razı bolşı, jılqım, jalğız mağan!
2316. Qostağı birew turıp atqa mindi,
2317. Bulardı quwğınşı dep batır bildi.
2318. Bilmekke kim ekenin tuwra jürip,
2319. Ekewge jılqıdağı jetip keldi.
2320. Astında bos atı bar bir jas bala,
2321. Eken dep qızdı jigit, sälem berdi.
2322. Kiyingen erkek kiyim, qaruw-jaraq,
2323. Şalbarı qızıl manat, qundız balaq.
2324. Astında ekewiniñ eki tulpar,
2325. Ertlerdey qamal buzar eter jalaq!
2326. —Sizder kim mal aralap jürgen kelip?
2327. Bilmekke kelip edim habar berip.
2328. Ruqsatsız mal aralap nege jürsiñ?
2329. Aytıñdar jönderiñdi qosqa jürip.
2330. —Şırağım, kim boladı uran zatiñ?
2331. Bar edi joq joğaltqan bir qajatım.
2332. Üyirin qısıraqtıñ jawğa alğızıp,

2333. Boldırdı neşe kündey mingen atım.
2334. Belgisi—qısıraqım öñkey şubar,
2335. Moynında barlığınıñ taqqan tumar.
2336. Şarşadım neşe kündey malımdı izdep,
2337. Qosılıp sizdiñ malğa jatqan şıǵar?
2338. —Bar bolsa, tabarsızdar malıñızdı,
2339. Aytıñız qosqa barıp barıñızdı.
2340. Belgisiz kim ekeniñ jaw sekildi
2341. Bildirmey ketpeksiz be halıñızdı?
2342. Ilesip bul balamen birge jürdi,
2343. Qostaǵı batırlarğa sälem berdi.
2344. Kelgen soñ «qosmaldaq» dep qurmettesip,
2345. Atınan kelgen erdi köteredi.
2346. Söyledi joq joǵaltqan jumıstarın,
2347. Biledi jay emesin, jumıs barın.
2348. Özgesi «erkek qoy» dep bilip otır,
2349. Sarıbay tanıp kördi qız josparın.
2350. Qurmettep, baqırdaǵı as túsirip,
2351. Söyledi batır Sarıbay sözden sıırıp:
2352. —Bar bolsa, jumısıñdı orındaymın!
2353. Şıraǵım, kelip qapsıñ boyıñ urıp.
2354. Jumısıñ munda kelgen qattı şıǵar,
2355. Jürüwge layıq emes el qıdırıp.
2356. Qız:—Bar, sizden jön suraymın äwel bastap,
2357. Jumısım bolsa daǵı, bılay tastap.
2358. Aybatı arıstanday er ekensiz,
2359. Ketkendey duşpanıñdı jermen jastap.
2360. Sarıbay sonda aytadı ata zatın,
2361. Maqtan qıp söylep ketti qolǵanatın.
2362. Sarıbay: —Atam Mayan ärüwaqtı, aǵam Bögen,
2363. Qolbası men—Sarıbay, bilseñ, atım!
2364. Adamday sıylasatın körinesıñ,

2365. Alıp qayt keregiñdi, azamatım.
2366. Estiyin öz jöniñdi kim ekeniñ,
2367. Ata jurt, ruw, tuwğan jer mekeniñ.
2368. Qaruwiñ bir basıña tügel jetken,
2369. Inimdey belgili tur er ekeniñ!
2370. Qız: —Birew ber ortańızdan mağan ańdap,
2371. Nemese özim surap alsam tańdap.
2372. Bar bolsa, qajetimdi soğan aytıp,
2373. Keteyin öz jönime, bolmasa baq.
2374. Sarıbay: —Tańdawdı kelgen janğa berüwşi em,
2375. Jaqsını sırttan tanıp körüwşi em.
2376. Özindey teñdes jandar kez bolğanda,
2377. Qaynatqan qorğasınday erüwşi em.
2378. Ala ğoy surağaniñ, aytqan şınım,
2379. Bar eken öz basıñda anıq bilim.
2380. Deytuğın ala-qula eş närsem joq,
2381. Bäri de, böteni joq, meniñ inim.
2382. Qız: —Bäriñiz bir atadan jalğız tekti,
2383. Esitem bermeydi dep jawğa kekti.
2384. Muñımdı soğan aytıp bildireyin,
2385. Berseñiz ortańızdan Tımbekti.
2386. Bolğanı bir az ğana keñeseyik,
2387. Toqtatıp sözdı, aqılğa teñeseyik.
2388. Mingizip Qanşayımdı sonda atqa:
2389. .—Jigitter!—dedi Sarıbay,—söyleseyik!
2390. Tımbek, baramısıñ jekpe-jekke?
2391. Bul özi kelgen joq qoy, sirä, tekke.
2392. Batırlıq sartıladağan saltın tasta,
2393. Sınşı ğoy kelip turğan bir bülükke.
2394. Degen söz «Batır ańğal, artıq baluwan»,
2395. Jüyrık bar öz älinşe aluwan-aluwan.
2396. Äñseyin küşpen ala qoyam deme,

2397. Unaydı aqılmenen uyıtıp alğan».
2398. Tımbek: «Baram,—dedi,—berseñ erik,
2399. Adamğa qayrat-küşke aqıl serik.
2400. Ol, sirä, menen artıq körinbeydi,
2401. Bar şığar jastıq penen boyda jelik».
2402. Sarıbay sonda aytadı: «Osı qalay?
2403. Aluwıñ osını sen ekitalay.
2404. Bul özi badıraytıp basıp almas,
2405. Jılım ğoy kelip turğan janasalay.
2406. Osı qız sizge beker kelgen emes,
2407. Budan burın qız bizge ergen emes.
2408. Sözine sözdi tawıp, däl basıp ayt,
2409. Körgen jan körinedi elden eges».
2410. —Bäli, Säkeñ jigitti qız deydi eken,
2411. Osı kelgen, bilgen kim, şın qız ba eken?
2412. Saltanatı jigitten böten emes,
2413. Qız jürip etüwşi me ed tüzdi meken?
2414. Bări de aytadı: «Bul qız emes,—dep,
2415. Qızdı jigit deytuğın biz emes»,—dep.
2416. Duw külisip jiberdi öñkey batır:
2417. —Säkeñ aljıp ketti ğoy bizge ilesip.
2418. —Minekiy, batırlıqtıñ türi osılay,
2419. Könbeseñ, ökinersiñ qazır, bäle-ay!
2420. Oysız şirkin körmeydi eş närseni,
2421. Tizginin tarqan barmağı turdı qalay.
2422. Tuwra közi turmaydı, tayqısıp tur,
2423. Nusqasınan tögilip betinen nur.
2424. At üstinde turğanda közim şaldı,
2425. Tizginin tartsa, barmağı mayısıp tur.
2426. «Bilerimiz» dep Tımbek bardı jayğa,
2427. Biri nanbay «qız» degen Sarıbayğa.
2428. Aytqanı Sarıbaydıñ anıq eken,

2429. İYildi barğannan-aq qız nısayğa.
 2430. —Tımbek, bar jayımdı söyleyin men,
 2431. Arttan quwıp kelmegim emes ed jön.
 2432. Degenge «Mayan awılı» izdep keldim,
 2433. Men dağı öz ornımda emes em kem.
 2434. Söylesin dep ortasında barlıq haldı,
 2435. Tımbek taza tıñdap, qulaq saldı:
 2436. —Qabil körseñ, halımniñ aytım bärin,
 2437. Ärkimniñ özi süyer teñi bar-dı.
 2438. Öz atım—Qanışayım, ağam—Orda,
 2439. Äkem—Altay, üysinmin jatqan solda.
 2440. Balası Altay baydıñ Qopa batır,
 2441. Biz bostıq eger tawıp, Qopa onda.
 2442. Bir qulğa qızıl qulaq bermek boldı,
 2443. Barmaqqa köñilim joq onday qorğa.
 2444. San sañlaq awılıña sayalağan,
 2445. Qıranmın, qutqara kör, tüsken torğa!
 2446. Öziñdey aruwaqtı awıl izdep tapsam,
 2447. Tiygendey jumaq jemisi bugün qolğa.
 2448. Teñdesim, ey, Tımbek, zamandasım,
 2449. Artıñnan izdep keldim uzaq jolğa.
 2450. Aytadı tört şektiniñ qonğandığın,
 2451. Qonaqtıñ jaylı, jaqsı bolğandığın.
 2452. Teñ körseñ öz basım men awılımdı,
 2453. Bolar em joldarıñda qurbandığıñ!
 2454. Bir iytkе malğa bola bermek bolğan,
 2455. Ögeylik ağam isi, jalğandığı.
 2456. Özimmen birge tuwğan bawırım bar,
 2457. Öziñmen malğa teñdes awılım bar.
 2458. Köre ket awılımdı, alıs emes,
 2459. Bolmañdar «kim eken» dep şalğa qumar.
 2460. Tımbektiñ intızarı ketti buğan:

2461. —Qanışayım, senbeymin be, şirkin, sağan!
2462. Bul jolı baruwıma uwaqıtım joq,
2463. Bir mölşer aytar edim, nansañ mağan.
2464. Öz basıñ—äyel zattıñ qara tili!
2465. Türiñ bar gül şeşektiñ qızıl güli.
2466. Söziñe seniñ aytqan turmın äbden,
2467. Osı ayda izdep tabam keler jılı!
2468. Mamırdıñ tuwıp turğan, mine, on besi,
2469. Bola ma jaqsılıqtıñ erte-keşi.
2470. «Qız alman şabındıdan» degenim bar,
2471. Keler jıl degen isim—sonıñ isi.
2472. Kelip tur, tilegenim, däl kezinde,
2473. Ne qılsañ, keler jılğa dayın bop tur,
2474. Sertiñnen tayıp ketseñ, kinä öziñde.
2475. Bul sözge Qanışayım oylandı köp:
2476. «Söz artı qalay bolar, uzadı dep.
2477. Asıqqan äyel zatqa ülken uyat,
2478. Qayırsam, endi uyat boldı-aw dep.
2479. —Jaraydı, o da bolsa qanağatım,
2480. Sertiñe uwäde aytşı, ey, qanatım!
2481. Jazbasa bir Täñirge, şara bar ma?!
2482. Ketedi, köp söylese, sözden tatım.
2483. —Alıssam, jan şıdamas zardabıma,
2484. Soğısta oq ilingen barmağıma.
2485. Qart babam—qasiyeti bar batır Bögen,
2486. Eş duşpan jüre almağan jan-jağıma.
2487. Qaptaydı, maydandasa, qandı tamırım,
2488. Mine, sert, joliğayın aruwağına!
2489. Keler jıl osı mamır on besinde,
2490. Ölip ketsem, amal joq, ketti esimde.
2491. Ölmesem, bir tabayın—uwäde sol,
2492. Tımbek janı bolsa denesinde.

2493. Osılay şart—uwädeni qoydı ekewi,
 2494. Basqanıñ unamaydı bālen dewi.
 2495. Tımbek mölşer kündi aytqan sözi,
 2496. Amalsız toqtap qaldı qız kökeyi
 2497. Attanıp şığıp ketti üyden bir özi.
 2498. Sarıbayğa barlıq sözdi bayan etti,
 2499. O dağı bul aytqandı jarar depti.
 2500. Beksultan: «Bāli, ottawın-ay, ey, Tımbek,
 2501. Degennen qorıqtıñ ba «Ala ket-ti».
 2502. Sarıbay bata berdi qolın jayıp:
 2503. —Jürmeñder, jas jigitter, sertten tayıp.
 2504. Ilajsız küşpen alsa, amalıñ joq,
 2505. Jetkizsin muratıña Eren ğayıp!
 2506. Kelermin, tiri bolsam, özim bastap,
 2507. Ketpeseñ Qanışayım öziñ tastap.
 2508. Osı aydıñ bügingi kün on besinde
 2509. Turıñdar uwädeni mıqtap ustap.
 2510. Batırlar qosın arttı erge eptep,
 2511. Sultan jür Qanışayımğa: «Ere ket,—dep.
 2512. Keler jıl kelemiz be, kelmeymiz be,
 2513. Onan da birge jür»,—dep sözün dittep.
 2514. Qız: —Ilindim, ey, qırandar, qarmağıña,
 2515. Egeste şıdamas jan zardabıña.
 2516. Qaytuwğa aytqan sözden durıs bolsa,
 2517. Keteyin jön bop tursa aruwağıña.
 2518. Bul sözdi qayta aytqızşı bawırıña,
 2519. Eki aytqan söz qıyını, awırı da.
 2520. Armansız duniyeden öter edim,
 2521. Mayannıñ kelin bolsam awılına!
 2522. Sarıbay, Tımbekke Sultan keldi:
 2523. —Qudayım tilegiñdi qolğa berdi!
 2524. Özi kelgen qızdı beker keyindetip,

2525. Tımbek, nege boldıñ munşa delbi?!
2526. «Jür» deseñ, qazir erip ketem, deydi,
2527. Şirkindi artta qalğan ne etem, deydi.
2528. Aytırşı tuwğaniña, jaraydı dep,
2529. Armansız dünüyeden ötem,—deydi.
2530. Sarıbay: «Bäli!—dedi,—batır Sultan,
2531. Erlerge layıq pa osınday san?
2532. Ölgenim eki aytqannan jaqsı emes pe?
2533. Burılma munday sözge, Tımbekjan!»
2534. Qız ayttı: «Näsiliñe bolsa durıs,
2535. Tilewim men sizderde emes, burıs.
2536. Eki aytıp, sözden taysañ, ey, batırlar,
2537. Artımda qaramaymın qalsa da ırıs».
2538. Toqtadı söz ayağın soğan baylap,
2539. Qoş desip, boldı qaytpaq qız da sayrap.
2540. Elge aman qaytar betke qosın arttı:
2541. —Tilekke jârdem qıl,—dep,—Mayanbaylap.
2542. Tımbek qayta kelip amandastı,
2543. Ayıruw qıyın boldı eki jastı.
2544. Jalğanniñ eñ qıyını bul-aq eken,
2545. Eki jas qosqannan soñ ıqılas-tı.
2546. —Söziñdi toqtatıppın beker aytıp,
2547. Barasñ, Qanışayım qız, üyge qaytıp.
2548. Basında bir sözbenen baylap edim,
2549. Şirkin-aw, tastap ketem qıyıp qaytıp?!
2550. Qız: —Meniñ de jüregimdi tursıñ tesip,
2551. Tanıstıq, Tımbekjan, bir söylesip.
2552. Jolina babañ salğan durıs bolsa,
2553. Baylay ket qanjığaña basım kesip.
2554. Baradı sende ketip meniñ qanım,
2555. Küniñdi keyin baylap ne qılğaniñ?
2556. Demeseñ jan kewdede, ey, Tımbek,

2557. Bilmey tur osı sorlıñ jıǵılǵanın.
 2558. Jayılıq eki tilek sıyısadı,
 2559. .«Qoş!» desip birin-biri qıyısadı.
 2560. «uzaqşıl täñir isi» degen söz bar,
 2561. Köz jasın köpten soñ-aq tıyısadı.
 2562. Qaytadı Qanışayım jılay-jılay,
 2563. On eki jılday boldı osı on eki ay.
 2564. —Körmeseñ beyitimdi, nanba sözge,
 2565. Qayteyin, bir kelmeseñ, Tımbek-ay.
 2566. Tilegin eki jastıñ berer bolsa,
 2567. Tısqarı topıraqtan qılsın Quday!
 2568. Ekewi qol alısıp, qoşın aytıp,
 2569. .—Baram,—dep qız jıladı,—üye qaytıp.
 2570. Basında bir oymenen dep qalǵan soñ,
 2571. Baradı Tımbek te qayǵı tartıp.
 2572. Bir aytpas, aytsa, qaytpas—erdiñ isi,
 2573. Anıq tur osındaydan er belgisi.
 2574. Qanışayım ölmegen soñ äreñ jetti,
 2575. Bolǵanday söyleskeni körgen tüsi.
 2576. Eline amandıqpen erler barǵan,
 2577. Işinde Tımbektiñ tolıq arman.
 2578. Üydegi qasıyetti qart babaǵa:
 2579. Osı,—dep,—qızdıñ jayı, habar salǵan.
 2580. Aytadı Sırdan ötip jürgenderin,
 2581. Söyledi bastan-ayaq körgenderin.
 2582. Jerinen altı qonaq at öksitip,
 2583. Söyledi sonday qızdıñ kelgenderin.
 2584. Bögenbay uǵıp otır sözdiñ bärin,
 2585. Ne türli jaqsı-jaman bolǵandarın.
 2586. —Qalıpsıñ jas balanıñ obalına,
 2587. Jön emes jastı qanǵa salǵandarıñ.
 2588. Ajaldan Täñiri aman saqtap sıqsa,

2589. Bara gör, boyda bolsa biyttetey halıñ.
 2590. Ötti ğoy süyegime qızdıñ zarı,
 2591. Jön emes, jas Mayannıñ suñqarları.
 2592. Alsañ da altın tawıp, az ayaldap,
 2593. Ne eter ed, orındalsa istiñ bäri?
 2594. «Äkemniñ awlına kelin bolsam»,
 2595. —Degeni süyegimnen ketti äri.
 2596. Özim ölse, artımda qalğandarğa
 2597. Tiyisti orındawğa qız armanı.
 2598. Osı jıl qıstıñ beti keldi zarlap,
 2599. Ilindi süzek nawqas elge qarmaq.
 2600. Beksultan, Tımbek pen Duwmanbekter,
 2601. Sädirbek nawqas boldı anıq arnap.
 2602. Eki eldiñ ortasında eger bolıp,
 2603. Sarıbay sonda jürdi sözdi şarlap.
 2604. Sarıbay söz bitire sonda ketti,
 2605. Nawrızdıñ attanatın ayı jetti.
 2606. Nawqas bop jatqan erler oñalmadı,
 2607. Jigitke qız qarğısı täwir bolmas,
 2608. Bögenbay Tımbekke: «Attan»,—depti.
 2609. Aydarqan, Tımbek pen Aqay bala,
 2610. Jetew bolıp bul saparğa attanıptı.
 2611. Jürmeydi qos-qos atsız äwel bastan,
 2612. Jetekke Aqkekildi ala ketti.
 2613. Adaspay Qaramısqa barıp edi,
 2614. Sol jerde sasıq tuman qaptap ketti.
 2615. Jürgenin qaysı jolmen ayıra almay,
 2616. Qorğannan şıǵıp ketip, ärmän ötti.
 2617. Ortada kün mölşerin qarastırsa,
 2618. Arada üş ay ötip, mawsım kepti.
 2619. Bir jañbır tawsılmay tur tuman basıp,
 2620. Jol tappay jolawşılar ketti adasıp.

2621. Bolsa da qarañğı tün tabar edi,
 2622. Sarıbay bolmağanı qara basıp!
 2623. Söyleyik Qanısayım hali-jayın,
 2624. Jawlığı tuwısqanniñ turğan dayın.
 2625. «El şawıp, ne qılsam da, äperem» dep,
 2626. Qopa da ükimdedi barğan sayın.
 2627. Qorğanniñ bawırında jalğız esik,
 2628. Quyatın Sırğa barıp jalğız kesik.
 2629. Sırtınan jaw kep munı ala almaydı,
 2630. Kirmese qorğan jaqtıñ tawın tesip.
 2631. Joldası az urısuwğa taban tirep,
 2632. Orda da jubatıp tur pälen desip.
 2633. Tuwğanşa mamır ayı tıñ kelip ed,
 2634. Jolıqtı qız awruwğa ümit kesip.
 2635. Mamırdıñ ortasında kele almadı,
 2636. Tilegi Qanısayımniñ bola almadı.
 2637. Kelgenşe sol uwaqıtqa sır bergen joq,
 2638. Bir adam qızdıñ jayın bile almadı.
 2639. Nawqas qız jeñgesine ayttı sırın,
 2640. Aytpay-aq şıdap edi budan burın:
 2641. —Bir jigit kün baylağan serti bar ed,
 2642. Küni ötti, meniñ dağı ketti türim.
 2643. Tiri bop jüre almaymın qadam basıp,
 2644. Ah desem, jalın şığar awzımdı aşıp.
 2645. Mamırdıñ on besinde kelmek edi,
 2646. Uwäde qılıp edik, biz söz baylasıp.
 2647. Jeñeşe-aw, Ordaşıma aytpa munı,
 2648. Bul künde bir-aq tay ğoy qızdıñ qunı.
 2649. .«Armanda Erkejanım öldi» dersıñ,
 2650. Qurısın tömen etek qızdıñ küni.
 2651. Jigittiñ atı—Tımbek, eli—Mayan,
 2652. Bul sözim sert aytısqan Täñirge ayan.

2653. Körmesem Tınıbekti tirlik joq,
 2654. Qayteyin, işte dertti kimge jayam?
 2655. Sonı ayttı naşar halge ilingen-di,
 2656. Dert basıp, sırqat küştep bilingen-di.
 2657. Äytewir janı jatır kirpik qağıp,
 2658. Bir söz joq, naraw tarttı tili de endi
 2659. Mawsımniñ bes jañası bolıp qaldı,
 2660. uzağan nawqastı jurt jürmes bağıp.
 2661. Ajalğa tayauwlağan mezigil jetti,
 2662. Amalsız janı jatır, aytpas şağıp.
 2663. Sonda da üysin künde habar salğan,
 2664. Naşar hal nawqasınan habar alğan.
 2665. Qasında eki jüzdey sadaqşı bar,
 2666. Keltirmes Orda jawdı tas qorğannan.
 2667. «Sawıqsa, bir kün barıp alamız» dep,
 2668. Üysinder sırttan bayqap, habarlanğan.
 2669. Jılqısın budan körıp kelgen şaqta
 2670. Aşüwmen Qanışayım bir söz salğan.
 2671. Ol söz de kökeyinde er Qopanıñ:
 2672. —Aldıram, qaytsemde,—dep,—qalsa janıñ!
 2673. «Jılqımdı jaw aydağan kördim» dep ed,
 2674. Sonımen aqlı bir, bilem mänin.
 2675. Eki kek köñilimde birdey bar-dı,
 2676. Körsetermin toqalğa keñ men tardı.
 2677. Orda bastap aldırdı bar jılqını,
 2678. Bolmasa bilmegen jurt qaydan bardı?
 2679. Qas bolar azarında qarındası,
 2680. Ordanıñ qolğa tüspes ıqlası.
 2681. Bir künde şawıp alıp keter edi,
 2682. Bulardı saqtap turğan qorğan tası.
 2683. Ol kezde jeti batır bir alısta,
 2684. Körmegen bir qıyın jer jazı, qısta.

2685. Kün jawın, at jürmeytin batpaq bolıp,
 2686. Jön tabar mezgili joq osı tusta.
 2687. Bir küni kün aşılıp, bult taradı,
 2688. Jayına tawda jürip jol qaradı.
 2689. Özderi qorğan tastiñ sırtında eken,
 2690. El barın ıldıy jaqta añğaradı.
 2691. Tüsip tur bular joldıñ äwresine,
 2692. Köz tüsti jaña künniñ säwlesine.
 2693. Umitıp öler halin sonda Tınıbek,
 2694. Tüsedı Qanışayım qız esine.
 2695. Aytqan kün üwäde söz ötip ketti,
 2696. Qayğımen bas qoyadı tizesine.
 2697. Äzermen jüre-jüre tawğa jetti,
 2698. Bir biyik ülken tawğa şığıp ketti.
 2699. Basıman osı tawdıñ qarap tursa,
 2700. Qalıñ el bawırında körinipti.
 2701. Tüsetin jol taba almay tawdan qulap,
 2702. Otırdı eldi körıp beker jılap.
 2703. Bir dawıs «şuw-şuw» degen estiledi,
 2704. Keş mezgili tiñ tiñdap, salsa qulaq.
 2705. Bir elüwdey tüye bar jaqın jatqan,
 2706. Tüyenı quwıp tawda, baqıldatqan.
 2707. Elge barar därmen joq bugün munda,
 2708. Qos tigip, ıstıq qılıp baqır asqan.
 2709. Astıñğı qıyya tastan birew keldi,
 2710. Astında kök biye bar birew kördi.
 2711. Dedektep kelip qalğan şaldı körıp,
 2712. Aldınan qarsı şığıp sälem berdi.
 2713. Suramaq eldiñ jayın habarlasıp,
 2714. Şal sorlı munı körıp qaldı sasıp.
 2715. Kele almay awzı sözge, kemseñ qağıp,
 2716. Şal ölip qala jazdap, qara basıp.

2717. —Şaleke, biz—jolawşy jolda adasqan,
 2718. Jaramas ülken kisi beker sasqan.
 2719. Tüye me izdegeniň—mine jadır,
 2720. —Degen soň, şal beysara awzın aşqan.
 2721. Bir qaqtı sonda iyegin: «İye, iye,
 2722. Şırağım, izdegenim meniň tüye.
 2723. Ortası elimizdiň jaw bop tur ed,
 2724. Sondıqtan qorqıp edim janım küye.
 2725. Şalmenen sonda turıp söylesti söz,
 2726. Bir tildi Quday aydap keltirdi kez.
 2727. Bastan-ayaq suradı eldiň jayın,
 2728. El ne kerek, keregi—jalğız-aq qız.
 2729. —Bar ma eken Qanışayım aman-tiri?
 2730. Ne kerek, bul el bizge köptiň biri.
 2731. Alıstan izdep kelgen biz jolawşy,
 2732. Şeşilse rızamız köñil kiri.
 2733. —Uwa, şirkin, Qanışayım qarağım sol,
 2734. Degenge şama da joq «Sen aman bol».
 2735. Äytewir tiri jadır ölmegen soň,
 2736. Ol ölse, iyen qalar dāwleti mol.
 2737. Men—käri, Qanışayım—meniň balam,
 2738. Onı da saw qoymadı Alla Tağalam.
 2739. Nawqasqa aldanam dep, tüye izdemey,
 2740. Mezgilsiz jürmin, balam, köñilim alaň.
 2741. Tımbek tüyeni aydap birge jürdi,
 2742. Bolğanın naşar haldi endi bildi.
 2743. Şuw-şuwlep tüyeni aydap jayauw tüsip,
 2744. Äzermen tün işinde elge kirdi.
 2745. Ortası awılıniň jür şartıldap,
 2746. Qazanda et asılğan, ot jarqıldap.
 2747. Attılar tün işinde qayşy alısqan,
 2748. Keybirew söylese te, alar jılap.

2749. Üyine şal äkelip tüsirdi erdi,
 2750. Bögetsiz Tınıbek jas üyge kirdi.
 2751. Qasında eki qatın, bir qız otır,
 2752. Bir tabıt Qanışayımdı közi kördi.
 2753. Şal bayğus qawdıraqtap ot basında,
 2754. Söylesip bir qatınmen jür qasında.
 2755. «Atı, atı...» degen sözün esitedi,
 2756. «Anıq er körinedi öz bası da»
 2757. Tınıbekti aytıp jatır soğan maqtap,
 2758. Tınıbek üyge kirgen bosağa attap.
 2759. Şal sözdi bastan-ayaq aytıp boldı
 2760. Älgi bir jas qatınğa qalbalaqtap.
 2761. Bir qatın üyge kirdi mañ-mañ basıp,
 2762. Az turıp artqa qarap, esik aşıp.
 2763. —İye, mırza, körisetin jön bar ğoy,—dep,
 2764. Kep turdı körisüwge jaqındasıp.
 2765. —Tınıbek, amanbısıñ, aynalayın!
 2766. Bildiñ be Erkejanniñ hali-jayın?
 2767. Erterek kele almadıñ, ey, Tınıbek,
 2768. Erkemniñ hali osılay boldı uwayım.
 2769. Körisip bul ekewi amandastı,
 2770. Közinen qatın Nārkes tökti jastı.
 2771. «Tilegi esil jastıñ bolmadı-aw» dep,
 2772. Beyşara, törge taman qadam bastı.
 2773. Tabıttay qos tösekte jatqan qızdıñ,
 2774. Keldi de älgi qatın betin aştı:
 2775. —Erkejan, jan boyında, mine jatır,
 2776. Qurmadım sän-saltanat sizge şatır!
 2777. Söyleser jayıñ bar ma, ey, Erkejan,
 2778. Süygeniñ Tınıbekjan kelip otır!
 2779. «Ah!» dep kewde kere awzın aştı,
 2780. «Uwh!» dep lebiniñ otın şaştı.

2781. Kötertip qoltığınan qız beyşara,
 2782. Köterdi Tımbekti estip, bastı.
 2783. Ayıǵıp awruwınan, tilge keldi,
 2784. Tilegin köksep jatqan Täñiri berdi.
 2785. Qasında eki jüzdey sadaqker bar,
 2786. Üyine as işüwge Orda keldi.
 2787. Qatını Ordağa ayttı: «Keldi bir er,
 2788. Alıstan kelgen adam köp jürip jer.
 2789. Erkejan ermen sözdi baylağanın
 2790. Aldında awruwınıñ habar berer.
 2791. Sol kisi izdep taptı osı künde,
 2792. Körseñiz, qazir otır kelip tünde.
 2793. Tuqımı Mayanbaydıñ qanjıǵalı,
 2794. Alıstan sonşa izdep munda keldi.
 2795. Erkejan burın onı körgen eken,
 2796. Üwädeni özi baylap bergen eken.
 2797. Aytıp ed awırarda maǵan özi,
 2798. Sen aqıl sözge endi berseñ eken!».
 2799. .«Körüwge janım qumar onday erdi»,
 2800. —Dep erip qatınimen birge keldi.
 2801. Ordanıñ saltanatın körip Tımbek,
 2802. İyilip, türegelip sälem berdi.
 2803. Körisip, surasadı hal-jayların,
 2804. Tanıstı batırlardıñ iñǵayların.
 2805. Qasına kisi qosıp şalǵa ertip,
 2806. Aldırdı joldastardıñ qalǵandarın.
 2807. Qonaqtı kütip jattı tört-bes künde,
 2808. Qopadan kisi kep tur tınım bermey.
 2809. .«Jerime meniñ aytqan qızdı ber» dep,
 2810. Ükimin körsetip tur jaǵı senbey.
 2811. Aytıptı osı sözdıñ barlıq jayın,
 2812. Söylesti aqıldasıp söz iñǵayın.

2813. —Aydarqan, endigiñdi sen bil,—dedi.
2814. Osı iytkе qorlıq qılğan ne qılayın?!
2815. —Dep, aytsañ, bere almaymın sağan qızdı,
2816. Qırsañ da, küttim deşi bārimizdi.
2817. Jalğız-aq qara körset öziñ bastap,
2818. Sonan soñ sol awılğa jiber bizdi!
2819. Elşiden habar berdi osı sözben,
2820. Bul sözge aşuwlandı aqlı kem.
2821. El jıyıp, şawıp almaq boldı sonda,
2822. Öz awılın özi şawıp, qılmaqsı jem!
2823. Attarın küylendirdi bular baptap,
2824. Köp üysin qolın jıyıp keldi qaptap.
2825. Qasına segiz jüzdey kisi ertip,
2826. Bular da qarsı şıqtı, boyın şaqtap.
2827. Aq tuwın Mayanbaydıñ tiktі barıp,
2828. «Qolda,—dep,—Mayan batır!»—aruwaqtap.
2829. Şığıptı jekpe-jekke eki jaqtan,
2830. Bul jerde jeñip alsa, boldı maqtan.
2831. Aydarqan Aqkekilmen şıqpaq boldı,
2832. Üysin er, küşti bolsañ, endi saqtan!
2833. Jas Aqay attan tüsip, tilek tilep,
2834. Barmaqqa jekpe-jekke baylandı bel.
2835. Bergen soñ Aqay erge Orda batır,
2836. Jas suñqar şığa keldi jaña tülek.
2837. Balası Mayanbaydıñ soğıs körse,
2838. Ketedi şıday almay, qaynap jürek.
2839. Qoparıñ öz balası şıqtı buğan,
2840. O dağı jigit eken er qusağan.
2841. Awdarıp Aqay atın alğannan soñ,
2842. Amalsız beti qayıp, taydı taban.
2843. Osınday bizdiñ elde jigit bar ma ed,
2844. Bul istiñ körinbedi türi jaman.

2845. Sol küni jekpe-jekte jetpis bir at,
 2846. Alğanı Aqay jastiñ boldı ayan.
 2847. Eş adam jekpe-jekke şığa almadı,
 2848. Urısıp jas balanı jığa almadı.
 2849. Alatın neşe qayla qılsa dağı,
 2850. Duşpanın jerge jastap tığa almadı.
 2851. «Jabil!» dep Aqay sonda saldı ayğay,
 2852. Qoldadı osı jolı er Mayanbay.
 2853. Aruwağı atakemniñ şın qoldasa,
 2854. Üysin el saw qalmağın eki talay?!
 2855. At qoydı qılış alıp miñday kisi,
 2856. Oyladı qan töger dep nayza uşı.
 2857. Mayanniñ bar balası atqa mindi,
 2858. Bul iske qaynap ketti qayrat-küşi.
 2859. Sol küni urıs boldı keşke deyin,
 2860. Mayanbay soğıs dese turar beyim.
 2861. Qırğınğa üysin eli qaldı bayıp.
 2862. Qaytısqı keş bolğan soñ üyge keyin.
 2863. Üysinnen qalğan kisi qamalıp tur,
 2864. Basına qılış, nayza sabalıp tur.
 2865. Burınğı adasqandıqtan qaldı Qopa,
 2866. Qayğığa qayğı kelip jamalıp tur.
 2867. Endi üysin better emes urısuwğa,
 2868. Dayın joq taban tirep turısuwğa.
 2869. Üyine Orda batır qaytıp tüsti,
 2870. Kelisip, qızığısıp ayğay-duwğa.
 2871. Jatıptı on şaqtı kün damıldasıp,
 2872. Jıyıldı üysin eli japırlasıp.
 2873. «Bul elge şetten birew kelgen eken,
 2874. Öneri bul Ordaniñ ketti-aw asıp?!»
 2875. Estilmey eldiñ sözi neğıp tursın,
 2876. Bir jumıs tapqan boldı aqıldasıp.

2877. Şölinen Aq kezeñniñ tospaq boldı,
 2878. Sol jerge suwsın jiydi elden tasıp.
 2879. .«Qırılıp, äzer bolsa, biz qalarmız,
 2880. Qalalıq,—desti,—şölde bir ayqasıp».
 2881. Saylanıp segiz jüzdey kisi attandı,
 2882. Bul sözden habarsız bop Orda qaldı.
 2883. «Qarağım, amandıqta jön tapsañ» dep,
 2884. Aydarqan Tınıbekke aqıl saldı.
 2885. Toy qılıp bermek boldı qarındasın,
 2886. Qapıda, habarı joq, ne qılasıñ?!
 2887. Üy tigip, qanşa maldı aydap bermek,
 2888. Artıqşa arttırmaqşı qazınasın.
 2889. Keyingi Bögenbaydan söz bastalıq,
 2890. Toy toylap, jırın jırlap bular qalsın.
 2891. Bir küni qart Bögenbay köredi tös,
 2892. Mänisin körgen tüstiñ biledi küş.
 2893. «Bir kesel jolawşığa bar eken» dep,
 2894. Şaqırdı Mayan ulın bärin tegis.
 2895. Aytadı Sarıbayğa: «Tıñda sözim,
 2896. Tös kördim bir jamandıq meniñ özim.
 2897. Jazım bop, jaw qolında qap jürmesin,
 2898. Tez attan, başşı bolıp, janım öziñ!
 2899. Şölin tap Aqkezeñniñ tezden barıp,
 2900. Tüsimdi jorıp turmın oyğa salıp.
 2901. Nusqası körgen tüstiñ qıyınıraq,
 2902. Körgende özegimdi ketti jarıp».
 2903. Attandı abır-sabır, joldas jıyıp,
 2904. Toqtalıp jata almadı köñil tıyıp.
 2905. Joldas bop on bes kisi kele jatır,
 2906. Sol uwaqıtta kün ıstıq bop ketti küyip.
 2907. Jol bastap bular dağı bara tursın,
 2908. Jöneltken Orda dağı qarındasın.

2909. Bir soyqan Aqkezeñde bolmaq boldı,
 2910. Qopaniñ saluwınşa bar intasin.
 2911. Aqkezeñ segiz kündik aynalası,
 2912. Suwı joq, quwrağan şöl say-salası.
 2913. Osınşa qan tögisip eger bolğan
 2914. —Bir qızdıñ alıq-berik taytalası.
 2915. Jöneldi düysenbi kün jügin artıp,
 2916. Şıǵarıp sap, Orda mırza ketti qaytıp.
 2917. Älinşe suwdı altı meske baylap,
 2918. Tüyege sıyǵanıñşa aldı artıp.
 2919. Jetekke otız tüye jügin artqan,
 2920. Jabılıp jaqsı kilem, arqan tartqan.
 2921. Jolımen Aqkezeñniñ tuwra aspaqqa,
 2922. Mölşerlep aytıp bergen jolmen qaytqan.
 2923. «Jaw joq» dep kele jatır jadaǵaylap,
 2924. Däl şölge kirip keldi külip-oynap.
 2925. Batırlar jaw degenmen isteri joq,
 2926. Sawıttarın qanjıǵaǵa alǵan baylap.
 2927. Qırınan Aqkezeñniñ asqan shaqta,
 2928. Mezgili şalqar tús ed sol uwaqıtta.
 2929. Samsaǵan sarı qolǵa joliǵıptı,
 2930. Mingeni barlıǵınıñ õñkey laqpa.
 2931. Köp kisi kele jatır dabırılaǵan,
 2932. At qoyıp mıñ san adam jabırılaǵan.
 2933. Qapılısta sawıttarın kiygizbedi,
 2934. Toqtatar jer me eken bul erler baǵın.
 2935. Soǵıstı bet-betimen «Mayanbaylap»,
 2936. Qor boldı Qanışayım sorı qaynap.
 2937. Şeñgelge attan túsip jasırındı,
 2938. Tüyeni iyire sap, atın baylap.
 2939. Tört kündeý suw işpegen attıñ bari,
 2940. Mayannıñ endi sastı batırları.

2941. Tanısıp Aydarqan men Tınıbekti,
 2942. Jabıldı, urıs qıldı jas pen kâri.
 2943. Nayzalap, qılış şawıp, sadaq tartıp,
 2944. Ketkendey üysinderdiñ qayratı artıp.
 2945. Aqkekil tumsıǵınan şansıladı,
 2946. Boldırıp, suw işpegen, qanı qatıp.
 2947. Tınıbek turdı sonda attan túspey,
 2948. Tüsirdi atınan da üysin küştey.
 2949. Küderdi şıbın jannan üzgen mezigil,
 2950. Burınǵı jürgen küni körgen tüstey.
 2951. Soǵıstı tawǵa taman jayauw basıp,
 2952. Üysinder kele jatır japırlasıp.
 2953. Soǵısıp bet-betimen ketken erler,
 2954. Bilmeydi ne bolǵanın asıp-sasıp.
 2955. Äzermen tawǵa sıqtı er Tınıbek,
 2956. Äytewir, jan saqtawǵa bardı qaşıp.
 2957. Qutılar körinbeydi qaşqanmenen,
 2958. Şañ-tozañ aralastı aspanmenen.
 2959. Sadaqtıñ oǵın qolmen qaǵıp alıp,
 2960. Özine tiygizbeydi atqanmenen.
 2961. Sol kezde jıyırma jeri jaralandı,
 2962. Kün ıstıq, et jüregi ottay jandı.
 2963. Qasqır tartqan qoyday bop otır batır,
 2964. Bilmeydi ne boların endi hali.
 2965. Tüs awıp, kün töbeden ketken şaǵı,
 2966. Bul kezde tömendegen erdiñ baǵı.
 2967. Mayannıñ izdep sıqqan batırları,
 2968. Tilegin şın bergen ğoy, kelgen şaǵı!
 2969. Jılıqtı eñ äweli artqan jükke,
 2970. Qaramay, jetti kelip artqan tükke.
 2971. Tanıdı torala atı er toqımman,
 2972. Em bar ma Sarıbay sindi şın zerekke.

2973. Jatır ed Qanısayım ölmey janı,
 2974. Qalmap ed qorıqqannan bette qanı.
 2975. Betine aq mamıqtay şeñgel tiyip,
 2976. Sorlınıñ ketip jatqan sonday säni.
 2977. Tanıdı Sarıbaydı buğıp jatıp,
 2978. Ornınan sonda turdı qız da atıp.
 2979. Hal-jayın Sarıbayğa aytqannan soñ,
 2980. Jöneldi Mayanulı şerüw tartıp.
 2981. Üstine aq jotanıñ şığa kelse,
 2982. Aqkekil sendelip tur qanı qaşıp.
 2983. Jaradan januardıñ saw jeri joq,
 2984. Iyt üysin älsiretken atın atıp.
 2985. Jöneldi tawda jürgen adam jaqqa,
 2986. Jalınıp «qolday kör» dep aruwaqqa.
 2987. Artınan kök bōridey kelip tiydi,
 2988. Tımbek öler halge jetken şaqta.
 2989. Äketti qalıñ jawdı tuwra quwıp,
 2990. Tımbek talıp qaptı, qanı suwıp.
 2991. Qorlıqqa Aqkezeñde uşıraptı,
 2992. Körmegen bir qıyındı özi tuwıp.
 2993. Qorlıqqa qıyın şölde uşıradı,
 2994. At jürmey, Aydarqan da qısıladı.
 2995. Narqızıl äzer jetip kele jatır,
 2996. Osı jerde asqan üysin tosıladı.
 2997. Qıp-qızıl tula boyı aqqan qannan,
 2998. Küderin üzgen kezde şıbın jannan.
 2999. Batırlar birin-biri qaydan tapsın,
 3000. Birewdi birew körmey uşqan şañnan.
 3001. Jıǵıldı Narqızıl at omaqatıp,
 3002. Sol jerde Aydarqan da qaldı jatıp.
 3003. Tiygen soñ arıstandar tuñnan kelip,
 3004. Qırǵınǵa üysinder de qaldı batıp.

3005. Qalğanı jan sawğalap qaşıp jatır,
 3006. Belgili Quw kezeñnen asıp jatır.
 3007. «Üysindi köp quwğanmen tük bolmas» dep,
 3008. Jaralı jatqandarğa qayttı batır.
 3009. Jıǵılğan Aydarqandı közi körgen,
 3010. Qasına tuwra basıp jetip kelgen.
 3011. Sabalap özin-özi jatır eken,
 3012. Ayğayğa qanı qızıp tuwra kelgen.
 3013. Narqızıl ölgen eken qanı ketip,
 3014. Esil at qaza taptı ajal jetip.
 3015. Aqılı Aydarqannıñ tüzüw eken,
 3016. Söylesti sözge kelip, jöni qayıp.
 3017. Şabısıp tawğa keldi közi körgen,
 3018. Küş-qayrat ketken eken Tımbek erden.
 3019. Äytewir, kewdesinde janı barın,
 3020. Sarıbay közi jetip, özi körgen.
 3021. Öñgerip tüye qalğan jerge keldi,
 3022. Meñzetip tastadı esil erdi.
 3023. Nusqasın Tımbektiñ körgennen soñ,
 3024. Zarlanıp Qanışayım jılay berdi.
 3025. Şıǵıptı bir saladan Aqay bastap,
 3026. Besewi bir ketipti qolın ustap.
 3027. Olardıñ denesinde jarası joq,
 3028. Kelipti üysinderdi jerge jastap.
 3029. Suwı joq Aqkezeñdi közi kördi,
 3030. Tüyege jaralını artıp jürdi.
 3031. Kün-tüni tınım almay jürip kelip,
 3032. Bir soqır bastawı bar taptı jerdi.
 3033. Sol jerde biraz jatıp damıldastı,
 3034. Aydarqan özdiginen alar bastı.
 3035. Äl-jayı Tımbektiñ naşar bolıp,
 3036. Sol jerde tört kün kütti bul nawqastı.

3037. Eline ölmey keldi, aman janı,
 3038. Toqtalıp tıyılmadı aqqan qanı.
 3039. Kelgen soñ Bögenbayğa ayttı bärin,
 3040. Jonında Aqkezeñniñ ne bolğandı!
 3041. Aqkekil, Narqızıldıñ ölgen jeri,
 3042. Jaralı bolıp keldi ataqtı eri.
 3043. Bögenbay munı estip qayğıradı,
 3044. «Aqkekil, Narqızılım, qayran!» dedi.
 3045. —Batırlar, quwanındar, amandıqqa,
 3046. Jolıqtıq endi qıyın jamandıqqa.
 3047. Qanattı qustay edik at barında,
 3048. Ilindik endi şındap şabandıqqa.
 3049. Eki atım ekewi de emes arzan,
 3050. Men şıǵar kün joq eken qayǵı-zardan.
 3051. Jaraydı jaw bolmasa, eşteme etpes,
 3052. Jaw bolsa, burınǵıday joq qoy şaljañ!
 3053. «Jaw joq» dep jadaǵaylap jatpañdar jay,
 3054. Körindi maǵan qıyın osı eki tay.
 3055. Er saqtar at bolmasa, erlik qayda?!
 3056. —Dep jılap, köp qayǵırdı, qart Bögenbay.
 3057. Ertede qalmaq hanı ölgen Şınar,
 3058. Tuqımı sol qalmaqtıñ jawğa qumar.
 3059. Jalǵız ulı toǵız jasar qalǵan eken,
 3060. Özi batır, bul künde handıǵı bar.
 3061. Qaranay—onıñ atı, özi batır,
 3062. —Qazaqtan kek alam,—dep kele jatır.
 3063. Öltirip Bögenbaydı, kekimdi alsam,
 3064. Köñilimde arman qalmas!—deydi kăpir.
 3065. Bögenbay jetim qılǵan küşpen aydap,
 3066. Öltirdi han äkemdi qolmen baylap.
 3067. Ketpeydi qulaǵımnan salǵan dawsı
 3068. Urandap oyrandaǵan «Mayanbaylap».

3069. Qasına on toğız miñ qalmaq alğan,
 3070. Qazaqqa bettep tuwra kelip qalğan.
 3071. Kezeñnen Barqıtbeldiñ bermen asıp,
 3072. Qırğındap jürgen jerge oyran salğan.
 3073. Bögenbay tüs köripti buğan tağı,
 3074. At joq bop, kemip turğan bul bir şağı.
 3075. Tüsiniñ körip turğan türi jaman,
 3076. Osığan Bögenbaydıñ sındı sağı.
 3077. —Uyqıda bir darıyya kördim bağıp,
 3078. Şalqıtqan bir jağınan otın jağıp.
 3079. Suw üstinde qara töbet arıldıydı,
 3080. —Dep tüsin ärkimge ayttı, muñın şağıp.
 3081. —Ot jağıp, suwğa zalal qıla almay tur,
 3082. Suw tolqıp, ot jalının jığa almay tur.
 3083. Üstinde qara töbet qara suwdıñ,
 3084. Ulınıp, ars-ars etip, şığa almay tur.
 3085. Tüs körip, tün işinde oyanğanda,
 3086. Ağıptı qısılğannan mañdaydan ter:
 3087. «Köretin qartayğanda tüsım be edi,
 3088. Tüs boldı bu ne degen, Täñiri şeber?!.»
 3089. Şaqırıp Sarıbaydı aldı batır,
 3090. Sarıbay kirip kelse, jılap jatır:
 3091. —Sarıbay, meniñ künim qarañ boldı,
 3092. Bar eken meni añdığan bir jaw kâpir.
 3093. Qartayğan şağım, jas jetip,
 3094. Zamanım ketken kün ötip.
 3095. Eliñdi jıy jar salıp,
 3096. Qaruwıñdı tüzetip.
 3097. Bügin jatıp kördim tüs,
 3098. Körgenim qattı qıyın is.
 3099. Eliñnen sañlaq jıyğızıp,
 3100. Beliñdi baylap, tüyinis!

3101. Bir jağımnda janğan ot,
 3102. Şalqıp suwğa jete almas.
 3103. Şalqığan ottıñ jalını
 3104. Tolqığan suwdan öte almas.
 3105. Üstinde bar bir qara ıyt,
 3106. Awzın kördim jeke almas.
 3107. Jan-jağımnan jabılıp,
 3108. Eki duşpan qısıp tur.
 3109. Osı tüsti körgen soñ,
 3110. Köñilime qayğı tüsip tur.
 3111. Qartayğan jasım, älim joq,
 3112. Sonan janım şoşıp tur.
 3113. Ot penen suw qabısıp
 3114. Qosıla almas, qara ıyttıñ
 3115. Awzı bar pışaqtay.
 3116. Osıdan zärem ketti ğoy...
 3117. Qoldamasa Mayanbay!
 3118. Munı estip, Sarıbay da jıydırdı elin,
 3119. Oylamas eki aytad dep Bögen erin.
 3120. El jıynap kün-tün qatıp jürgeninde,
 3121. Qalmaqtar quwsırıptı qazaq elin.
 3122. Bes künniñ besin kezi bolğan şaqta
 3123. Şapqılap birew keldi telim-telim.
 3124. Jıladı Bögenbayğa kelgen adam,
 3125. Habardı jaman ayttı bergen adam:
 3126. —Qasında jer qayısqañ—dedi älgı,
 3127. Qaranay han kep jatır bizge taman.
 3128. Awzında «Bögenbay» dep taq-taq eter,
 3129. Men keldim sonı estip sizge taman.
 3130. Bir qayrat batır sizden tabılmasa,
 3131. Ketetin qan-jın qılıp türi jaman.
 3132. Mal tügil, jannan ümit üzip turmız,

3133. Äketip alıp jatır maldı semiz.
3134. Nökerin kâpir iyttiñ aytıp bolmas,
3135. Sanı joq äskeriniñ uşan-teñiz.
3136. Jıydırdı qanjığa elin damıl almay,
3137. Attandı «qıl quyırıq» dep adam qalmay.
3138. Bögenbay «Men de baram» degen edi,
3139. Köp jabılıp qoyğızdı, äzer qaldı-ay!
3140. Sarıbay on miñ boldı elin jıynap,
3141. Batırlar küyzeler jol janın qıynap.
3142. Minüwge Beksultanğa at tabılmay,
3143. Jayauwdıñ az aldında ketti jılap.
3144. Narqızıl, Aqkekil men boldı kerek,
3145. Ölgen jan tirile me, nege medet?!
3146. Bögenniñ bılırğı aytqan sözi keldi,
3147. Tek emes, qasiyeti bar ed zerek.
3148. (El jıyıp orta joldan jaraqtanıp,
3149. Qazaqqa teñ bolam dep kelse kerek).
3150. Hanına Äbilmämbet kisi bardı:
3151. —Tartatın qazaq ek,—dep qayğı-zardı.
3152. Sağan da kerek bolar künim bolar,
3153. Birge alıs mına kelgen qalmaq qardı!
3154. Qorqadı Äbilmämbet, bara almadı,
3155. Azamat jawsırağan qala almadı.
3156. Jüz kisi ataqtıdan atanıptı,
3157. Üyinde namıstı erler tura almadı.
3158. —Qalsañ qal, Äbilmämbet, üyde öziñ,
3159. Qazaqtan sağan aytqan meniñ sözim.
3160. Hanı ediñ qazaqtardıñ ataqtalğan,
3161. Jön bolsa, öziñ-aq al, bul mineziñ!
3162. Munı aytıp Sarıbay da ketti bılay,
3163. Duşpanğa taba qılma,—deydi,—Quday.
3164. Tawsılar aruwağıñniñ mezgili me,

3165. Qiyında qoldawşy ediñ, er Mayanbay!
3166. Qalmaqqa qazaq qarsy jaqındadı,
3167. Awızı Qaranaydıñ saqıldadı.
3168. —Qolıma Bögenbaydı tiri berseñ,
3169. Jaw bolmay, qaytamın!—dep qañqıldadı.
3170. Bu sözge qazaq neğip bassın ayaq,
3171. Söyleydi ötken kündi bastan-ayaq:
3172. —Äkemniñ qırıq toğızda basın kesken,
3173. Men bala edim,—deydi,—jalañ ayaq.
3174. Äkemniñ öz tağında kesti basın,
3175. So künde toğızda edi meniñ jasım.
3176. Beriñder Bögenbaydı tiri qolğa,
3177. Qazağım, sonda ölimnen qutılasıñ!
3178. Bolmasa joğaltamın tügel qırıp,
3179. Eriñdi öltiremin bir-aq urıp.
3180. Qızıñ —qatın, ulıñdı jetim qılıp,
3181. Asıram Barqıtbelden tögildirip!
3182. —Biz oğan toqtamaymız, turısamız,
3183. Şep tartıp eki jaqtan qurısamız.
3184. Küniñdi ayt, Qaranay,—dedi Sarıbay,
3185. Biz dayın, erteñgi kün urısamız.
3186. Äweli, soğıs qalay bastaytuğın,
3187. Biz—qazaq soğısıñnan qaşpaytuğın.
3188. Qorıqqannan kisi ustap bere almaymız,
3189. Küni joq qalmaq ıytıñ aspaytuğın.
3190. —Men dayar, erteñgi kün kelem betke,
3191. Qazaq ıyt, öziñ dağı qaşıp ketpe!
3192. Äwelgi soğısımız bilay bolsın,
3193. Şığayıq aldımnen jekpe-jekke.
3194. Tañerteñ maydan tarttı er Qaranay,
3195. Qanday jan janın saqtap qaladı jay?!
3196. Denesi bar adamnan artıq eken,

3197. Basında duwlıǵası munaraday.
3198. Bir kâpir—özi artıq juwan kewde,
3199. Qazaq ta kemite almas bälän dewge.
3200. Astında qara tulpar mingen bastap,
3201. Joli eken mınaw ıytıñ jawın jewge.
3202. Sarıbay: «Biriñ bar» dep köpke aytadı,
3203. Jöni joq qolbaşınıñ «sen şıq» dewge.
3204. Tumanbek kelip, dedi: «Berşi joldı,
3205. Salayın ıyt qalmaqqa qoldan tordı.
3206. Aqkekil, Narqızılmen ölgen jılı,
3207. Jalǵız-aq, bolǵan eken attan sorlı».
3208. Tumanbek bata aladı «Barayın dep,
3209. Qalmaqtan óltirip kek alayın dep.
3210. Sıyınıp Mayanbaydıñ aruwaǵına,
3211. Jılaydı, «jaratuwşı panayım!» dep.
3212. Jöneldi maydan tartıp Qaranayǵa,
3213. Qaranay jan eken dep qaramaydı.
3214. Astında kök atı bar bir jas jigit
3215. Özime teñdes qoy dep balamaydı.
3216. Qaranay: «Kimsiñ,—dedi,—jawım qazaq?
3217. Beyşara, ölesiñ!—dep qıldı mazaq.
3218. Äkep ber Bögenbaydı, qutılasıñ,
3219. Moynıña, óltiremin, salıp tuzaq!»
3220. —Tumanbek—meniñ atım, atam—Mayan,
3221. Tuwıspız Bögenbaymen elime ayan.
3222. Iyt qalmaq, ne deseñ de, qıl isiñdi,
3223. Soǵıstan, sen ayttı dep, qalay tayam?!
3224. Qalmaq ayttı: «Kezekti kim aladı?
3225. Jobası burınǵınıñ ne boladı?».
3226. —Äweli qalmaq kezek alatuǵın,
3227. Jeñilgen qaytken künde qur qaladı.
3228. Onı estip er Qaranay turdı, qaşpay:

3229. Ölmessiñ sen de, qazaq, qarsılaspay.
3230. Äweli urısımniñ mänisin kör,
3231. Turuwğa endi bolmas soğıs aşpay!
3232. Qaranay atqa qamşını
3233. Qabındap salıp qağındı.
3234. Jawsırağan ıyt qalmaq
3235. Buwraday bolıp şabındı.
3236. Alıstan kelgen aydınmen
3237. Soğısuwdı sağındı.
3238. Anaday ketip baradı,
3239. At moynın burıp aladı.
3240. Tulpardıñ büyirin qızdırıp,
3241. Qamşını qattı saladı.
3242. Segiz qırlı nayzanı
3243. İñğaylap qolğa aladı.
3244. Qazaq tur şuwlap aruwaqtap,
3245. Qaranay şawıp baradı.
3246. Qalmaq hanı Qaranay,
3247. Qağınıp şaptı qaramay.
3248. Tulpar atpen sekirtip,
3249. Töndirip nayza baradı-ay.
3250. Qalmaq şoqı körindi,
3251. Tumanbek tur baladay.
3252. «Jan şığatın jer sol dep,
3253. O da tilep, jol ber» dep,
3254. Qarısқан qattı qolımen
3255. Segiz qırlı nayzanı
3256. Şurqıltaydan saladı-ay!
3257. Nayzadan ustay aladı,
3258. Siresip qatıp qaladı.
3259. Jamandatqır kök şıbıq,
3260. Şıdamay qattı salmaqqa,

3261. Mayısıp jıǵılıp baradı.
 3262. Qalmaqtıñ küşi bilindi,
 3263. Qarmaqqa Tuman ilindi.
 3264. Qarısqañ erge şıdamay,
 3265. Kök at arttan sürindi.
 3266. Ayrıldı qolı nayzadan,
 3267. Joǵaldı Tuman ayladan.
 3268. Däl jıyırma eki jasında
 3269. Qalmaq ıyt jastı jaylaǵan.
 3270. Jalǵız şaptı iyekke,
 3271. Qazaq şaptı süyekke.
 3272. Qalmaq ta qaptay soǵısıp,
 3273. Köp tartıstı bul kekke.
 3274. Qazaq alıp jöneldi,
 3275. Ölgenniñ bermey denesin.
 3276. Qazaqtan sen ketti ğoy,
 3277. Arwaq qoldap demesin!
 3278. Qalmaqtıñ köñili alısta,
 3279. Qurıtpaq eldiñ kelesin.
 3280. Qaptaǵan soǵıs bolǵan soñ,
 3281. Qay ölgendi elesin?!
 3282. Sädirbekke oq tiydi,
 3283. Suwırdı duşpan şegesin.
 3284. Qazaqtan tört jüz kisi öldi,
 3285. Belgili erge küş keldi.
 3286. Qalmaqtıñ sanın kim bilsin,
 3287. Odan da talay jöneldi.
 3288. Keş bolǵan soñ qaytıstı,
 3289. Artqanın bilmes qay küşti.
 3290. «Bawırım!» dep şuwlastı,
 3291. Ölgem kisi kelmes-ti!
 3292. Eki kün kömdi öligin,

3293. Qalmaq ap tur erligin.
3294. Qaranayğa jazım joq,
3295. Öziniñ baspay jeligin.
3296. Sarıbay men Beksultan
3297. Birge tuwğan bawırlas
3298. Joqtaydı eki serigin.
3299. Üşinşi kün tüzeliq,
3300. Mindi qalmaq kerigin.
3301. Jekpe-jekke baruwğa,
3302. Beksultanğa tappadı,
3303. Minetin attıñ kerigin.
3304. —Ey, Sarıbay, öleyin,
3305. Ölmesem, qayıp keleyin.
3306. Jayauwlıqtıñ jolı joq,
3307. Bir at tawıp berseñiz,
3308. Qazasın qalmaq bereyin!
3309. Nayzasına süyenip,
3310. Tuwısqanğa küyiniq,
3311. Zar eñiredi Beksultan,
3312. «Bawırım!» dep iyilip.
3313. Sarıbay ayttı: «Qarağım,
3314. Artımda qayrat-jarağım.
3315. Minetin at bolmay tur,
3316. Qolda bar ma bayağım?
3317. Birew aytpas şığam dep
3318. Soğıstıñ körip ayağın.
3319. Öziñ tañda bir attı,
3320. Äpereyin, qarağım!».
3321. Beksultan ayttı: «Äperseñ
3322. Aqanaydıñ ala atın,
3323. Men minüwge jaradım».
3324. Aqanaydı şaqırdı,

3325. —At ber,—dep saldı aqıldı.
3326. Biz ölsek, aman qalmaysıñ,
3327. Alayıq mına kăpirdi!
3328. —Qaptağan soğıs bop ketse,
3329. Özim ölip qalam,—dep,
3330. Aqanay bermey, şatıldı.
3331. Beksultan sonda: «Ölim bir,
3332. Qalmaqtan bosqa ölgenşe,
3333. Sen öltir!»—dep aqırdı.
3334. Köp jurtt kelip jabıldı,
3335. «Ber, dep aytıp aqıldı.
3336. Qalmaqtan aman qalmaymız,
3337. Almasaq osı batırdı!».
3338. Aqanay amalsızdan attan tüsti,
3339. Bireüwden, ne deseñ de, köptik küşti.
3340. Minip ap Aqanaydıñ ala atına,
3341. Beksultan salmaq boldı qıyın isti.
3342. —Qoş-saw bol, men kelmesem bul barğannan,
3343. Qutıldım atsız bolğan bir armannan.
3344. Ayanar osı joldan nem bar meniñ,
3345. Ayrıldım eki qanat—qos qarğamnan.
3346. Aruwaq qoldap, tilekti bergen bolsa,
3347. Alarmın ıyt qalmaqtı jandärmennen!
3348. Jöneldi soğısuwğa atın aydap,
3349. Şuwladı arttağı jurtt «a, Qudaylap».
3350. Atına qamşı salıp buldırattı,
3351. Ayğaylap uran salıp «Mayanbaylap».
3352. Dawısı qattı şıqtı «Mayandağan»,
3353. Soğısta batır edi ayanbağan.
3354. «Kelbeti Qaranayday bar» dep ayttı,
3355. Sırtınan qalmaq, qazaq ayandağan.
3356. Qaranay onı körip, toldı közi:

3357. «Er ğoy,—dep,—däl layıq munıñ özi!»
3358. Ölgenşe kemiymın dep kim aytadı,
3359. Artıq tur Qaranaydıñ aytqan sözi.
3360. Bildirdi Beksultan da Qaranayğa,
3361. Mälimdep kim ekenin özin-özi.
3362. Qutırğan arıstanday alasurıp,
3363. Tunjırap qanğa toldı eki közi.
3364. Qaranay: «Kezekti ber mağan, qazaq,
3365. Jürüwiñ uzaq emes seniñ, az-aq.
3366. Äwelden qazaq-qalmaq soğısqanda,
3367. Ketetin qazaqtı etip qalmaq mazaq!».
3368. —Ala ber kezegiñdi, qalmaq batır,
3369. Bir ajal ekewimizge kele jatır.
3370. Qaytsek te birimizge jeñüw kerek,
3371. Jürmespiz, alıs emes, bilseñ, aqır!
3372. Qaranay keşegidey öner bastap,
3373. Sultandı maydan jerge ketti tastap.
3374. Qutırğan arıstanday bolıp keldi,
3375. Köñilinde: «Öltirem,—dep,—jerge jastap!»
3376. Qolına er Qaranay aldı nayza,
3377. Batırdan tögedi,—dep,—qandı nayza.
3378. Sultan da—altın jürek erdiñ biri,
3379. Köñiline kirer emes, qorquw qayda!
3380. Tabandap orınında taymay turdı,
3381. Qaranay qos qoldap kep nayzanı urdı.
3382. Şap berip nayzasınan ustap alıp,
3383. Nayzasın sonda Sultan laqtırdı.
3384. —Batırım, er ekensiñ sen de,—dedi,
3385. Sen al endi kezekti, kel de,—dedi.
3386. Äwelgi öziñdey bop turıp qalam,
3387. Nayzañdı alar-aqpın men de,—dedi.
3388. Beksultan qara alağa qamşı bastı,

3389. Közinen qan aralas tökti jastı.
3390. Uzaq barıp, anaday jerden şawıp,
3391. Qalmaqqa endi kelip jaqındastı.
3392. Nayzanı sol qolına aldı iñğaylap,
3393. Suwırdı kök semserdi, bawın baylap.
3394. Qolına büldirgesin ilip alıp,
3395. Keledi bir qıluwğa amal saylap.
3396. Qasına Qaranaydıñ keldi jetip,
3397. Barınşa tulpar atın ekpindetip.
3398. Nayzanı közdep turğan batır qalmaq,
3399. Nayzağa qolı umtıldı qarbañ etip.
3400. Nayzanı Qaranayğa bere tastap,
3401. Semsermen jazım qıldı salıp ötip.
3402. Urğan qol, ötkir qılış tiydi qattı,
3403. Sır etip aq sawıttan ärmen battı.
3404. Jelkeden däldep urğan küşimenen
3405. Iyt qalmaq at moynınan omaqastı.
3406. Jıǵıldı Qaranay er omaqasıp,
3407. Beksultan urıp jıqqan qayratı asıp.
3408. Artınan dayar turğan Aqay bala
3409. Süyegin Qaranaydıñ qaldı basıp.
3410. «Hanımızdıñ süyegin bermeymiz» dep,
3411. Qalmaqtar önmeñdedi duwıldasıp.
3412. Qazaqtıñ dayın turğan batırları
3413. Atına «a, Qudaylap» qamşı bastı.
3414. Däl tüstiñ mezigilinde qazaq, qalmaq
3415. Qırğınğa bir batuwğa aralastı.
3416. Qalmaqqa qazaq tiydi arıstanday,
3417. Kem boldı şıqqan qalmaq saqtap bastı.
3418. Bop ketti qazaq bugün arıstanday,
3419. Serpildi qalmaq qaşıp jarısqanday.
3420. Eki jurttı aralasqan qırğın boldı,

3421. Ajałğa kez qılıptı talay jandı.
3422. Esesin äkesiniñ izdep kelip,
3423. Mänisi Qaranaydıñ munday boldı.
3424. Qalmaqtar sol qaşqannan alıp qaştı,
3425. Qalğanı Barqıtbeldeñ ärmän astı.
3426. Boyında Jeldiözektiñ qırğın tawıp,
3427. Beysara talay qalmaq qanın şaştı.
3428. Ber jağı Jeldiözektiñ qazaq jeri,
3429. Ketkendeñ boldı anıq qalmaq kerı.
3430. El jıyılıp ölgenin esepke alsa,
3431. Bolıptı bir mıñ üş jüzdeñ ölgenderi.
3432. Ketkeli batırlarğa on segiz kün,
3433. Bögenbay uyıqtamaptı sodan beri.
3434. «Soğıstıñ ne bolğanın köremin» dep,
3435. Qosqa da kelip qaptı Bögen eri.
3436. Bögenbay esitken soñ qayğıradı,
3437. Oqısta ölgendigin inileri.
3438. As berip ölgenderge, beyit soğıp,
3439. Qazaqtıñ bir qayğırıp qaytqan jeri.
3440. Eki jıl aman turdı urıs körmey,
3441. Elerde attanıñ joq sonan beri.
3442. Jazında jañbır jawmay jer şöl bolıp,
3443. Küyzeldi mal jaya almay qanjığa eli.
3444. Jel bolsa, jer jüzinen şañ şıǵadı,
3445. Mal sawsa, süt ornına qan şıǵadı.
3446. Bala joq Bögenbaydıñ öz basında,
3447. Qayğırıp, balanı oylap, jan şıǵadı.
3448. Keledi küyzelgen jurt Bögenbayğa,
3449. Ketken soñ maldıñ sıyqı aşıǵadı.
3450. Bögenbay eki qayğı birdeñ kütti,
3451. Bögeniñ qayğımenen zamanı ötti.
3452. Aqıl joq bul kärede osı künde,

3453. Jutaydı qanjığa men sonda şekti.
 3454. —Men körgen bıyılğı jil tüsim jaman,
 3455. Osı elden mal urıǵı qalmaydı aman.
 3456. Saqtawğa mal urıǵın aqıl oylap,
 3457. Şıqpasa azamattar şetke taman.
 3458. Suw şıqpay qazǵan qudıq qurıp jatır,
 3459. Buǵan da qayǵıradı Bögen batır:
 3460. —Maldı ayda, betten barıp qonıs izde,
 3461. Bozbala el saqtaytın, tigip şatır!
 3462. Bögenniñ bir qulı bar Bektur attı,
 3463. Jaylawda jılqımenen jalǵız qaptı.
 3464. Qasında jılqısılar tolıp jatır,
 3465. Suw tappay, mal da, jan da şañırqaptı.
 3466. Salmaydı jerge basın malı şuwlap,
 3467. «Toqtamay jer eken,—dep,—şabar sawlap».
 3468. Bögenge aqıldasa Bektur bardı:
 3469. «O jerde mal turuwı bolmadı bap!»
 3470. Şaqırıp Sarıbaydı aqıldastı,
 3471. Qanjıǵanı tügel jıynap, qostı bastı.
 3472. Bul jerde mal urıǵı qalmaytının
 3473. «Oyla,—dep,—jan saqtawdı elge şaştı».
 3474. Bögen ayttı: «Bar edi ayǵırım bir,
 3475. Salǵalı sonı üyirge jıyırma bes jil.
 3476. Birewiñ sonıñ jayın bilip kelşi,
 3477. Jer jayın bilmes pe eken kökjal ayǵır?
 3478. Kökjalım qıdır bergen bilgen şıǵar,
 3479. Köp jerge jer qarawğa jürgen şıǵar.
 3480. Sarıbay, sonı barıp öziñ bilip,
 3481. Sonan soñ qayta maǵan berşi habar».
 3482. Sarıbay Beksultanmen jürip ketti,
 3483. Jılqıǵa eki künde kelip jetti.
 3484. Maşılardıñ bärin de qosta uyıqtatıp,

3485. Ekewi köp jılcını küzetipti.
 3486. Jarağan kökjal ayğır bawırınan,
 3487. Ter aqqan ayğızdanıp sawırınan.
 3488. Üyiriniñ ortasında moynın salıp,
 3489. Körgende bul ekewin oqıranğan.
 3490. Januwar aytatuğın tili de joq,
 3491. Jılcınıñ jüdep bitken küyi de joq.
 3492. Jılqıdan keş bolğanda şığa qaştı,
 3493. Ketkenin onıñ qayda bilüwge joq.
 3494. Tañerteñ ertemenen ayğır keldi,
 3495. Boylağan tula boyı qara terli.
 3496. Osınday kökjal ayğır küyde eken dep,
 3497. Bögenge kelip bular habar berdi.
 3498. Basında Bögenbaydıñ jılqı malı,
 3499. Jetedi elüw mıñğa qossa bări.
 3500. Özinde jalañ ğana on segiz miñ,
 3501. Qaytpağan awıl edi mal ajarı.
 3502. Egizdiñ bar sañlağın jıyıp aldı,
 3503. Bögenge jür degen soñ, jürdi bări.
 3504. Üş mıñğa bir-bir qostı tigip alıp,
 3505. Egizdiñ jürmek boldı batırları.
 3506. Qostı artıp qurbandığın sonda soydı,
 3507. Jaylawda önşeñ batır qıldı toydı.
 3508. Jılqığa, erler atqa mingennen soñ,
 3509. Kökjal da betin qarap jelge qoydı.
 3510. Üyiri jöneledi budan qalмай,
 3511. Mölşerli toqtar emes jerge barmay.
 3512. «Qoş» desip batırlarmen keyin qayttı,
 3513. Batasın berdi dağı er Bögenbay.
 3514. —Jaqın bolsa, habardı berersiñder,
 3515. Alıs ketse, bir-aq kep körersiñder.
 3516. Jawdan aman saqtasın Täñir bizdi,

3517. Ajal jetse, üde de ölersiñder!
 3518. Jüyrik at, qıran bürkit qoldarında,
 3519. Jılqınıñ ketti erler joldarında.
 3520. Jüz on bes jigit bolıp attanıptı,
 3521. Aqıl tabar sapardı oñdarında.
 3522. Kökjal kep keybir jerge jayın jatar,
 3523. Sonda qostı tigedi qatar-qatar.
 3524. Kökjal aygır jönelse betin qoyıp,
 3525. Jabırlasıp azamat qosın artar.
 3526. Osımen qırıq bes kün köşti talmay,
 3527. Key jerge kökjal keter basın salmay.
 3528. Barıptı aşçılı qolat keñ salağa,
 3529. Batırlar erip bardı budan qalмай.
 3530. Jer eken—jerdiñ jeri bu keñ sala,
 3531. Bir jağı biyik tawlı jatqan dala.
 3532. Qoyanday betegesi bir jağı köl,
 3533. «Bağuwlı bay qonısı» degen, bali!
 3534. Arıqtap äzer jetken jılqıları,
 3535. Jay jatıp, qandı azamat uyqıları.
 3536. Semirdi aqşa maylap arığan mal,
 3537. Jer eken şöbi şuygin, malğa дәri.
 3538. Bir ayday osı arada jattı jaylap,
 3539. Jelini qayta qurıp, biye baylap.
 3540. Kökjaldıñ bastap kelgen jerin qara,
 3541. Semirdi barlıq jılqı aqşa maylap.
 3542. Ol jerde qasqır, tülki añnıñ bäri,
 3543. Qutqarmas añğa tüsken qırandarı.
 3544. Jüyrik at, batır jigit bäri sonda,
 3545. Tüzetip Bögenbaydıñ bergen säni.
 3546. Jer eken on eki abaq qus qonatın,
 3547. Jer emes qarastırса, qıs bolatın.
 3548. Jawınger öñkey batır tas tükter

3549. Kermege baylap qoyıp jatır atın.
 3550. El köşip kelip qaldı küz betinde,
 3551. Jılqınıñ jarım jigit küzetinde.
 3552. Berik bop jawıngerler öz-özinen,
 3553. Şıqqan soñ tım bekendi el şetine.
 3554. Qatarğa jüz on besi tura qalsa,
 3555. Türi joq jan şıdaytın kelbetine.
 3556. Abaqtıñ biylewşisi Sädir töre,
 3557. Qunan bıy naqıl aytqan, aqıl bere.
 3558. El jıyıp Sädir töre şappaq boldı,
 3559. Jılqını qıstawında jatqan köre.
 3560. Qunanğa barıp töre aqıldastı,
 3561. Jıynağan jawğa layıq ılğıy jastı:
 3562. —Bir qalıñ olja bolar mal kelipti,
 3563. Qaptap ketken bir jılqı taw men tastı.
 3564. Qalayşa böten jılqı baqtıramın?!
 3565. Aqıl berseñ, osını şaptıramın.
 3566. Jalğız künde abaqqa talatayın,
 3567. Orının osı maldıñ taptıramın!..
 3568. Surawsız netken adam kelip jatqan,
 3569. Bul ne degen ülgisiz, Quday atqan!
 3570. Köpten köbe bayqasam—jüz-aq jigit,
 3571. Tüspeydi dep esittim tulpar attan.
 3572. Qunan ayttı: «Bermeymin buğan aqıl,
 3573. Kelgen qonaq şabılğan emes maqul.
 3574. Öz boyına senbese—šetke şıqqas,
 3575. Meniñşe, jigitteri õñkey batır.
 3576. Ne jawdan nemese bir juttan qaşqan,
 3577. Alatın jer ülesin qarındaстан.
 3578. Qonaqqa kelip jatqan zalal qılma,
 3579. Töre, söziñ bul bolsa aqıldasqan».
 3580. Bul jıyınğa saylandı Sarıbay da,

3581. Qaluwğa bir körisip osındayda.
 3582. Qasına jıyırma jigit ertip alıp,
 3583. İzdep kep töre menen Qunanbay da,
 3584. Qunanniñ awılında jıyılıstı,
 3585. Sarıbay sol awılğa barıp tüsti.
 3586. Törege kirip kelip, sälem berip,
 3587. Köp elmen atqa miner jüz köristi.
 3588. —Assalawğamaleyküm, taqsır töre,
 3589. Qabırğañ minsiz jabıq, qalıñ sere.
 3590. Jerimiz mal qalmaytın jut bop qaldı,
 3591. Taqsır-aw, ölemin be seni köre?!
 3592. Qunan bıy türegelip amandastı:
 3593. (Almadı sözün maqul Sädir töre)
 3594. —Jöniñdi bayan qılşı, janım,—dedi,
 3595. Qay elsiñ, jatır ediñ qaydan kele?
 3596. Sarıbay sonda aytadı eli jayın,
 3597. Şetqıwray, Köksüw, Qıyyaq jeri jayın.
 3598. Atası Mayanbaydıñ atın aytıp,
 3599. Söyledi sonan keyin Bögenbayın.
 3600. Bıy Qunan eki közden tökti jastı,
 3601. Sarıbayğa anıq berip ıqılastı.
 3602. —Bögenniñ osı künde özi bar ma?
 3603. Otız jıl körmegeli asıl tastı.
 3604. Qazaqqa olja salğan qayran Bögen,
 3605. Olja aldıq ergen künde iyen tegin.
 3606. Şırağım, qalay jaysañ, solay jayıl,
 3607. Joqtap edi Bögen batır qazaq kegin.
 3608. Eki jıl joldas boldım Bögenbayğa,
 3609. .«Sıyğa—sıy, sırağa—bal» degen qayda?!
 3610. Erligine Bögenniñ ergen qazaq,
 3611. Mal tügil, qılmap pa edi bastı pıyda?!
 3612. Qunan bıy tügel bildi awıl jayın,

3613. Jaqındap bara jatır aytqan sayın.
 3614. Erüwligim, qonağım, osı-aq bolsın,
 3615. Qonaq bol bizdikine, Sarıbayım!
 3616. Töreniñ küşi ketti, Qunan könbey,
 3617. Körgen sayın jılcını turdı şöldey.
 3618. Qunanmen aralasıp jaqın boldı,
 3619. Töreni tömendetti, ese bermey.
 3620. Mingeni Bektur quldıñ torı jorğa,
 3621. Kiygeni atlas mañılıq öñkey torğa.
 3622. Abaqtıñ bir awılı qonaq qılsa,
 3623. Atınan äzer tüser zorğa-zorğa.
 3624. Osınıñ bäre muniñ malı,—deydi,
 3625. Bögeniñ jalğız ulı, janı,—deydi.
 3626. (Elüw miñ jılcığa ıye bolğan soñ ol,
 3627. Ul demey, onı Bögen neme deydi?!)
 3628. Töreniñ jalğız sözde teristigi,
 3629. Joq edi odan keyin keristigi.
 3630. «Osıdan qaytıp ese qayıram?» dep,
 3631. Ketpey jür Sarıbaydan töre kegi.
 3632. Töreniñ jalğız qızı Qadıyşa attı,
 3633. Artıqşa jüris-turıs saltanattı.
 3634. Köl añdıtıp, qarşığanı qolına alğan,
 3635. Beldewden jibermeydi qos jorğa attı.
 3636. «Töre qızın Bekturğa bere me?» dep,
 3637. Sarıbay Qunan biydi elşi saptı.
 3638. Qunan aytsa, könbeytin töre qayda,
 3639. Ulı eken dep, qudalıq bolıp qaptı.
 3640. Miñ jılcı bölip berdi qalıñmalğa,
 3641. Aqquwdı almaq boldı qara qarğa.
 3642. Qulğa äkep töre zattan qız ayttırğan,
 3643. İsi osı Sarıbaydıñ, amal bar ma?!
 3644. Mal aman jazday jatıp, jazğa şıqtı,

3645. Eşkimnen seskenüw joq, bäre mıqtı.
 3646. «Bögenniñ ulı bolsa, bir keler» dep,
 3647. Boy jetken qız küyewden däme qıptı.
 3648. Aytırğağa mäs bolıp Bektur sorlı,
 3649. Barmaptı qız mañına bir de tipti.
 3650. Jamandıqtıñ art jağı şolaq tur ğoy,
 3651. Küyewin «qul» degendi esitipti.
 3652. Aqıldı, özi zerek adam eken,
 3653. «Bul istiñ ne bolar» dep artın kütti.
 3654. «Ortadan qan tögilip kesel tabar,
 3655. Jay turmas, daw körinse, eki el mıqtı.
 3656. Qan töktirmey qalpımşa men keteyin,
 3657. Tağdırdıñ bir jazuwı bolar» depti.
 3658. Jaz şıqtı, Mayanulı qaytpaq boldı,
 3659. «Elge aman jetsek-aw,—dep,—berse joldı».
 3660. «Buqa—buwğa» degendey bolıp qayttı,
 3661. Qızdı alam dep quwanıp Bektur sorlı.
 3662. Bögennen on miñ jılqı qulındaptı,
 3663. Qayta aynalıp esen-saw elin taptı.
 3664. «Mal aman, azamattar keledi!» dep,
 3665. Bögenge «süyinşi» kisi şaptı.
 3666. Qart Bögen özi şıqtı aldarınan,
 3667. Sağınğan batırlardı saldarınan.
 3668. Qanjığa, şekti menen aq süyek bop,
 3669. Ayrılğan adal etti maldarınan.
 3670. Jılqısın körgennen soñ quwanadı,
 3671. Elerdi aman körip, jubanadı.
 3672. Jılqınıñ amandığın körsetpekke,
 3673. Maldı äkep mölşer sayğa qamaladı.
 3674. Qaradı qart Bögenbay közin salıp,
 3675. Üyirin üş ayğırdıñ köñiline alıp.
 3676. Kökala, Kökjal menen Narqızıldıñ

3677. Biri joq, eki ayğırđı kördi tanıp.
3678. Şaqırđı: «Munda äkel,—dep,—Sarıbaydı,
3679. Elüw miñ aydap kettiñ qulın-taydı.
3680. Joğaltsañ bärin tügel, ne qılayın,
3681. Qayda,—dep,—Kökjal ayğır?—qolın jaydı.
3682. Qoya ma bultarğanmen Bögen batır,
3683. Bola ma jasıruwğa aytpay aqır.
3684. Bekturğa qız aytırğan jönin söylep,
3685. Bir bastap, jayın aytıp kele jatır.
3686. Bayqadı käri Bögen sözdin izin,
3687. Belgili aytırğanı töre qızın.
3688. —Şırağım, aytqan söziñ sıyı ketti,
3689. Söziñniñ ayaq jağın toqtat öziñ!
3690. Bögenge qayğı tüsti üwayımnan:
3691. —Körmesem kimnen körem, Qudayımnan.
3692. Qulımdı ul degizgen Täñirim-ay,
3693. Tiñ edim, ayrıldam ba bul jayımnan?!
3694. Sarıbay, aytqan söziñ bul bola ma,
3695. Qul şirkin jeti qoylıq ul bola ma?!
3696. Aqquwdı qarğa baptap aldırmaqısıñ,
3697. Bul söziñ näsiliñe jön bola ma?!
3698. Sädirbek—on eki abaq el töresi,
3699. Bir qulğa qızın sata bergeni nesi!
3700. Äkemniñ aruwağına bergen eken,
3701. Degen soñ Mayanbaydıñ nemeresi.
3702. Mayannan birin alsañ neñ ketedi,
3703. Tübiñe artqandığın bir jetedi.
3704. Jolıqpa munday sözge ekinşiley,
3705. Şırağım, büyte berseñ ar ketedi.
3706. Malımdı arman qılıp men ne eteyin,
3707. Bul malğa sender iye menen keyin.
3708. Artımda ulım tügil, qızım da joq,

3709. Bermeydi jılağanmen keşke deyin.
 3710. Sol qızdı ne qılsañ da, birewiñ al,
 3711. Ketpesin silekeysiz şayan bop mal.
 3712. Tez barıp bul jumıstı bitirmeseñ,
 3713. Körersiñ menen bir is, köñiliñe al.
 3714. Jıyıp ap joldastarın qayta jürmek,
 3715. Bu jerde bola almadı jay kidirmek.
 3716. Jüz biye, elüw tüye maldı alıp,
 3717. Awılğa bararında toy mal bermek.
 3718. Eki kün ayaldan soñ jürip ketti,
 3719. Jol jürip on eki kün barıp jetti.
 3720. Toy qılıp neşe kündey elin jıyıp,
 3721. Küyewge töre qızın bermek boptı.
 3722. Qolında Qadışanıñ totısı bar,
 3723. Oñaşa oğan qarap jılaydı zar.
 3724. «El ortası jaw bolıp kete me» dep
 3725. Oylaydı, aqıl menen sabırı bar.
 3726. —Bir sözdi aytam,—dedi,—totım, sağan,
 3727. Bir habar qonaqtardan äkel mağan.
 3728. Senimen men baratın iyem qanday,
 3729. İyemiz täwir me eken älde jaman?
 3730. Esitip totı ketti qanat qağıp,
 3731. Otırdı jaqsı-jaman sözdi bağıp.
 3732. Sarıbay totimenen söylese di:
 3733. —Ey, totım, bul arağa keldiñ nağıp?
 3734. Totı:—Kelip em qonaqtardı köreyin dep,
 3735. Soñınan jaqsılardıñ ereyin dep.
 3736. İyemiz baratuğın qanday eken,
 3737. Ädeyi keldim sonı bileyin dep.
 3738. Sarıbay: —Qarap kör, totım, endi bizdiñ jaydı,
 3739. Tanıp al—qandayımız sizge unaydı.
 3740. Bärimiz bir kisiniñ balasımız,

3741. Kim unasa, sonı biz kördik jaylı.
3742. Elüwdiñ qırıq toğızı bir atadan,
3743. Jalğız-aq Bektur bayğus jeke atadan.
3744. Balasın Mayanbaydıñ kemite almas,
3745. Qarakök üzilmegen jeti atadan.
3746. Osınıñ bärin tanıp totı bildi,
3747. Totı da zerek edi, özi tildi:
3748. —Bir kisiden basqañız jarar edi,
3749. Sol bolıp öşirmesin qızıl güldi!
3750. Sarıbay:—Ey, totım, seniñ öziñ söyle jaydı,
3751. Äytewir, seniñ iyeñ tabar baydı.
3752. Osı üydeginiñ birewi iye dep bil,
3753. Qaysısına jip taqsañ, sol unaydı.
3754. Julamın qanatiñdi şağım aytsañ,
3755. Menen tiri qalmaysıñ, sorlı qaytsañ.
3756. Onan da jön sözbenen iyeñe bar,
3757. İyeñ de razı bolar solay aytsañ.
3758. Totı estip osı sözdi qızğa bardı,
3759. Köñilinde oylap barad qayğı-zardı.
3760. «Qor bolıp, qulğa iyem kete me?» dep,
3761. Jetkenşe jılawmenen köz qızardı.
3762. Söylemes totı bayğus añgimesin,
3763. Oyladı «Aytamın,—dep,—munıñ nesin,
3764. Qadiyşa menen özi az bile me,
3765. Özi de oylaydı ğoy bir ölmesin!»
3766. Otırdı öz bağına uşıp barıp,
3767. Uyada buğıp jatır qonıp alıp.
3768. Totım buğıp jatqan közi kördi,
3769. Qız qarasa tösekten tura salıp:
3770. —Totım-aw, sen otırsıñ neni bağıp?
3771. Aytpaysıñ kelgeniñdi mağan nağıp?
3772. Jaqsı deseñ, quwantar jöniñ bar ed,

3773. Jaman bolsa, aytsañşı mağan şağıp.
 3774. —Böten joq qudalardıñ arasında,
 3775. Bări de jigite eken jarasımdı.
 3776. Kisini layıqsız köre almadım,
 3777. Oyladım bir kisiniñ balasında.
 3778. —Totım-aw, esek qanday, qaşar qanday,
 3779. Tanıysıñ—täwir qanday, naşar qanday?!
 3780. Mağan aytar söziñdi jöndediñ be,
 3781. Jıladıñ ba eki köziñ jasarğanday?!
 3782. —Surama menen onıñ äñgimesin,
 3783. Öziñ de bilesiñ ğoy söz jüyesin.
 3784. Täñirdiñ bir jazğanı boladı ğoy,
 3785. Körermiz tiri bolsaq, sözge iyesiñ!
 3786. —Jaraydı, bala totım, bar aqılıñ,
 3787. Sen ediñ qolımdağı bar jaqınım.
 3788. Kim de bolsa işiñe sıyğız, totım,
 3789. Umıtpay, oyıña alıp jür, osı aqlım.
 3790. Qarasam jaw körined jan-jağımda,
 3791. Qaraytın jan körmedim bet sağıma.
 3792. Üyde bir Bögen degen kări bar dep,
 3793. Baramın tiri otırğan aruwağına.
 3794. On otaw, jüz tüye artıp jasaw berdi,
 3795. Baylığın kelgen jurttıñ bări kördi.
 3796. Tamaşa neşe kündeı toyın qılıp,
 3797. Şeşesi qızdıñ birge qasına erdi.
 3798. Qız mindi Alayaqtı ırğaqtatıp,
 3799. Ükilep quyırıq-jalın, bulğaqtatıp.
 3800. Şıqqan soñ jol üstinde söyleledi,
 3801. Batırdıñ ärqaysısın sözben tartıp:
 3802. —Bizde joq aytatuğın, janım, bir söz,
 3803. Sen söz aytsañ—uyalıp, müdiremiz.
 3804. Batırdıñ aruwağına kelemiz ğoy,

3805. Qay türli şığaradı batır minez.
 3806. —Qunıñdı üydep joqtap, bizdi aydağan,
 3807. Qondırmay üyge üş kün, tüzge aydağan.
 3808. Atañnıñ ämirinen jan artpaydı,
 3809. Jön tabar bir layıq, janım, sağan.
 3810. Kelipti elge tayauw-jaqınıraq,
 3811. Barsın da süyinşini birew surap.
 3812. Aluwşı tabılmaytın küni bar ma,
 3813. Ketipti tüstik jerden ol zımırıp.
 3814. Bir adam şawıp bardı süyinşilep,
 3815. Alardıñ jönin qarmaq, aqı tilep.
 3816. Bögenbay otır eken öz üyinde,
 3817. Qayğığa tağı tüsip sonda «ühilep»:
 3818. —Qul qatını kelin bop kele me eken,
 3819. Osınday qorlıq janğa bere me eken?!
 3820. Boyına Baysın suwdıñ ata-enesi
 3821. «Aparıp, sol quldarğa bersin» degen.
 3822. Qorlıqta tiri otırmın ölmegen soñ,
 3823. Artımnan bir şırıldaq ermegen soñ.
 3824. Qulımdı «ul» degizgen qudayım-ay,
 3825. Nemene közdiñ jasın körmegen soñ.
 3826. Keltirme mañayıma, äket awlaq,
 3827. Ortamdı söz basadı kesel qawlap.
 3828. Bir tuldı alıp kelip beynetim ne,
 3829. Jolatpa mañayıma, awlağıraq?!
 3830. Älgi adam şawıp barıp ayttı tağı,
 3831. Ala almay süyinşini sınıp sağın.
 3832. Jabırqamay, jaynağan Qadıyşa qız
 3833. Basıman ketip qaldı kün bayağı.
 3834. Atınan jerge taman qulağanı,
 3835. Äl ketip, talıp tüsip, sulağanı.
 3836. «Joliqtım qanday küyge, apır-ay!» dep,

3837. Jirmenen qızdıñ sonda jılağanı.
 3838. Şeşesi basın süyep, jasın tıymay,
 3839. Otırdı: «Jalğızım!—dep, qızın qıymay.
 3840. Qarağım, munday küyge jolıqtıñ ba?
 3841. Qulınım, arpa işinde jalğız bıyday!».
 3842. Qızdıñ sözi:—Bögen, Bögen, Bögenge,
 3843. Bögenulı degenge
 3844. En salmağan ensiz bar,
 3845. En salası degenge,
 3846. İyesiz ketken köp tayğa
 3847. Tañba bassın degenge.
 3848. Aq suñqar edim aspanda,
 3849. Uşa almaytın kez boldım
 3850. Asuwsız asqar kezeñge.
 3851. Qaytip qana şıdaymın,
 3852. Jiydeli suwdıñ boyında
 3853. Balıq penen şortannıñ
 3854. Işin jarsın degenge.
 3855. Köz jasımdı körmey me,
 3856. Aruwaqqa kelgen men sorlı,
 3857. Köreyikşi demey me.
 3858. Bögende äyel mol deydi,
 3859. Tilegim qabıl däl bolsa,
 3860. Bir şırıldaq ermey me!
 3861. Küter edim ötsem de,
 3862. Jalğanda baysız ketsem de.
 3863. Ardaqtı basım azayıp,
 3864. Basımnan baqıt ketken be?!
 3865. Bir adam bäybişege aytqan barıp,
 3866. Älgindey qız sözinen habar salıp.
 3867. —Adasqan Bögen tursın öz jayına,
 3868. Köremin Qadıyşanı özim barıp!

3869. Aldınan şaşuw şaşa aparmaqqa,
 3870. Tay tuyaq, eki qorjın jambı salıp.
 3871. Jaqın jer, alıs emes, awıl janı,
 3872. Aldınan kelininiñ jetti barıp.
 3873. Jılawı Qadıyşanıñ jan küygized,
 3874. Batırlar bāri de otır añ-tañ qalıp.
 3875. Bāybişe batır sözin «qoyşı āri» dep,
 3876. Tūyeni jürgizedi burıp alıp.
 3877. Jılawı beyşaraniñ osılay dep,
 3878. Bögenge tağı birew aytqan barıp.
 3879. —Bul isim aşüwmenen aǵat eken,
 3880. Köreyin özim dağı,—dedi,—barıp.
 3881. Ötken kün qayta basqa qaydan qonar,
 3882. Bergen joq tük jaqsılıq qayǵı men zar.
 3883. Özimde ul joq bolǵanmen, tuwısqan köp,
 3884. Birewi kelgen janǵa,—dedi,—bolar!
 3885. Bāybişe alıp keled üyge taman,
 3886. Qudaǵıy batırmennen qıldı aman.
 3887. —Aruwaqtı, qasiyetti atañızǵa,
 3888. Bir balam keldi,—dedi,—sizge taman.
 3889. Adıra qulıñ qalsın ākesimen,
 3890. Alıstan estigen söz qanday jaman!
 3891. Bögenbay, Quttı bolsın keliniñiz,
 3892. Alıstan bizdiñ qalay kelüwimiz
 3893. «Kelgen dāwlet—ketken sor» degen qayda.
 3894. Jön be eken bizdi sırtqa tebuwiñiz?!
 3895. —Bul sözdi moyınǵa aldım, jazam dayar,
 3896. Mınaw jazım jalǵan ğoy joldan tayar.
 3897. Qudaǵıy, men sorlıdan ne suraysıñ,
 3898. Jasırım nem bar deysiz sizden ayar.
 3899. Otawın tikti awılǵa jaqınaraq,
 3900. Toy qıldı neşe kündeıy aqır biraq.

3901. Toyın qılıp, oyunın oynasa da,
 3902. Bögenbay «qaytemin» dep otır biraq.
 3903. Bektur qul kete bardı öz üyine,
 3904. Qızğa ökpelep burınğı ıyt küyine.
 3905. Birewdi birewge äkep teñep qoyğan
 3906. Jalğan ğoy jazımı köp ıyt dünüye!
 3907. Bögenbay oy oyladı jalğız özi,
 3908. Jalğız-aq küşi keler eki közi.
 3909. —Birine osı ıytterdiñ bermeymin,—dep,
 3910. Aytadı qudağıyğa jalğız sözdi.
 3911. Apamnan bir tuwısқан tuwğan bala,
 3912. Qudağıy, barsam qayted surap ala?
 3913. layıq qızınızğa sol jiyenim,
 3914. Ekewin qosar bolsa Alla Tağala!
 3915. Qudağıy: «Mınaw söziñ maqul, dedi,
 3916. Qudeke-ay, şın ekensiñ paqır, dedi.
 3917. Özim barda qızıma bir belgi ber,
 3918. Jön bolsa, jiyeniñdi şaqır»,—dedi.
 3919. Jılqıdan taqır attı aldırıptı,
 3920. Köñilin jas Mayandar qaldırıptı.
 3921. Qasına bir-aq joldas ertip alıp,
 3922. Şektige er Bögenbay üyden şıqtı.
 3923. Barıptı apasına er Bögenbay,
 3924. Barğanı tegin emes bala suray.
 3925. Bar eken toğız ulı apasınıñ,
 3926. Aqımnan almaq emes basqa uldı-ay!
 3927. Köristi apası kep bawırına,
 3928. Kelmegen on jıl uday awılına.
 3929. Aqımnıñ jıyırmağa şıqqan jası,
 3930. Salmaq ed bala qılıp bawırına.
 3931. Aytadı jılap turıp Bögen jumıs:
 3932. —Deytuğın jiyenderim Aqım, Qılış.

3933. Aqımdı bala qılam, mağan berseñ,
 3934. Qalğanı, özgeleri sağan durıs!
 3935. Ustap tur öz qolıña Qılışıñdı,
 3936. Aytamın izdep kelgen jumısımdı.
 3937. Bermeseñ Aqımıñdı, ketem üyge,
 3938. Şıǵarma bawırım dep dıbısıñdı.
 3939. —Qarağım, işke sıymas jılamasam,
 3940. Jıyılmas söz tabılıp quramasam.
 3941. Aqımnan basqa birin alsañ eken,
 3942. Suwaltqan aq sütimdi suramasañ.
 3943. Aqşal bay jılap turdı kemseñ qaǵıp,
 3944. Tur edi köriskeli sırttan baǵıp.
 3945. Muñ-zar köp Bögenbayda bala dese,
 3946. Şıdasın estigen jan buǵan naǵıp?!
 3947. Ekewi tartısıp tur Aqım jasqa,
 3948. Bögenbay toya almay tur ıqılasqa.
 3949. «Qudaydan bala tartıp ap pa ediñ?» dep,
 3950. Aqşal bay báybişesin saldı basqa.
 3951. Kempirdi taq etkizip basqa saldı,
 3952. Bögenbay buǵan razı bolıp qaldı.
 3953. Altı kün awnap-quwnap sonda jatıp,
 3954. Aqımdı bala qılıp qolına aldı.
 3955. Aqım da batır bolǵan öz elinde,
 3956. Daǵı Beksultanday gözel edi.
 3957. Jeti kün eli-jurtın jıynap alıp,
 3958. Bögenbay qoş aytısıp jöneledi.
 3959. Tañerteñ elden şıǵıp jürip ketti,
 3960. Boyına bir özenniñ kelip jetti.
 3961. Astında qara ala attı jalǵız adam,
 3962. Artınan elden şıǵıp quwıp kepti.
 3963. Qarasa, bir suluw qız jorǵa mingen,
 3964. Bögenbay kim ekenin qaydan bilgen.

3965. Aqımğa kelgen jerden söz saladı:
3966. —Uwädeli söziñ qayda ermin degen?
3967. Ey, Aqım, qoy toğıta barmap pe edik,
3968. Onda bir uwädege salmap pa edik.
3969. Ne türli bay-patşalar kelse dağı,
3970. Biz bayğus aytqan sözde qalmap pa edik?!
3971. Men seni quwıp keldim söz salmaqqa,
3972. Men tıymekpin, uwädeñ bar meni almaqqa.
3973. Üş jılday seni kütip qalmadım ba,
3974. Sen öziñ ketken şaqta jaw qalmaqqa!
3975. Moynına Aqım jastıñ saldı sözdi,
3976. Suw boyı tört-aq kisi kelgen kez-di.
3977. Sondağı qızdıñ aqır aytqan sözi:
3978. —Jawap ber, äwre qılmay endi bizdi!
3979. Ne derin bilmey qaldı Aqım sasıp,
3980. Aqımdı qızdıñ sözi turdı basıp.
3981. Bögenbay qız sözine razı bop,
3982. Aqımğa: «Söz ayt,—dedi,—aqıldasıp».
3983. Aqım ayttı: «Mende joq eşbir erik,
3984. Baylağan edim, ras, sözdi berik.
3985. Ne deseñiz—öziñiz tıyanaqtat,
3986. Moyınğa söz tüsken soñ nege kerek?».
3987. —Jıǵılıp qıyın eken qızdan sasqan,
3988. Bu künde erik bitken bizdiñ bastan.
3989. Şırağım, mağan taman jaqın kel,—dep,
3990. Qızbenen Bögen sonda aqıldasqan.
3991. Qız ayttı: «Men qaytemin, ayttım sözim,
3992. Tört bolğan jolın qarap eki közim.
3993. Aqımğa bu jalğanda söz keşpeymin!
3994. Bar edi aytsam qaytpas bir minezim!».
3995. —Äweli, jarıqtıǵım, aparayın,
3996. Salqın üy aldında tur muniñ dayın.

3997. Sözime meniñ aytqan toqta, janım,
 3998. Qayta kep, qudalasıp aldırayın.
 3999. Bala dese, basımda miy qalmaydı,
 4000. Sözime toqta, balam, aynalayın!
 4001. Bögenniñ bul sözine toqtadı qız,
 4002. Bop qaldı bostiğı joq noqtalı qız.
 4003. Bögenmen qol alısıp, uwäde etti,
 4004. «Kütem,—dep,—tiri bolsam, kelesi küz!»
 4005. Üyine qız qoş aytıp, ketti keyin,
 4006. Awılına kelip jetti keşke deyin.
 4007. Bögenbay Aqımdı alıp üyge keldi,
 4008. Toy qıldı at şaptırıp ulı jıyın.
 4009. Quwandı inileri bāri birdey,
 4010. Aqımdı qız Qadıyşa añdıp jürdi.
 4011. Basıman baqıttı bolğan adam eken,
 4012. Quwandı dep: «Tilegim qolğa berdi!».
 4013. Söyledi sonda Bögen qalğan qızdı:
 4014. —Artımızdan quwıp keldi,—deydi,—bizdi.
 4015. Toqtattım qudağıyım seniñ üşin,
 4016. Qılmaymın sözge sınıq dedim sizdi.
 4017. Bu jaydı esitipti Qadıyşa da:
 4018. —Apırmay, bola ma eken munday jara?!
 4019. Toyımızdı ekewimizdiñ birge qılsın,
 4020. Äkelsin osı qızdı ne qılsa da!
 4021. Men razı boldım,—dedi,—atakeme,
 4022. Apake, äkelet dep pälen deme.
 4023. Baqıttı Täñir bergen eşkim almas,
 4024. Degen söz «Er etegi—altın kemel!».
 4025. Beyşara, o da mendey qız emes pe?
 4026. Birewi zarlağanıñ biz emes pe?
 4027. Osı awıldıñ üş-törtten qatın aluw
 4028. —Muralı atasıman izi emes pe?!

4029. Bu sözdi Bögenbayğa ayqın ayttı,
4030. Er Bögen razı bolıp qaldı qattı.
4031. Batasın neşe märte berdi bilem,
4032. Er Aqım tört joldaspen qayta qayttı.
4033. Segiz künde şektige qayta bardı,
4034. Qızdı alıp on bes künde qayta saldı.
4035. Toy qılıp munda äkelip ulı jıyın,
4036. Qolına eki asıldı birdey aldı.
4037. Aqım—ul, Bögen—äke bolıp turıp,
4038. Bögenbay seksen jasta düniye saldı.

2.2. Dizin

- a -** bk. (al-)
a.- p 001/967, 001/1848, 001/296,001/1214,
- a** “Dikkati çekmek, uyarmak için kullanılan bir söz”
a. 001/3349, 001/3413
- abaq** “ağ”
a. el 001/3698
a.+ qa 001/3566
a. qus 001/3546
a.+ tñ 001/3556, 001/3622
- abır sabır** “apar topar”
a. 001/2903
- adal** “iyi niyet; güvenilir.”
a. etti 001/3669
- adam** “insan, bütün insanlar”
a. 001/1152, 001/1491, 001/1862, 001/1971, 001/2638, 001/2788, 001/2847,
001/2985, 001/3137,
001/3568, 001/3814, 001/3865, 001/3961, 001/481, 001/639, 001/720,
001/800, 001/855, 001/895,
001/900
bergen a. 001/3125
älgı a. 001/3830
kelgen a. 001/3124
miñ san a. 001/2932
başşı a. bermek boldı 001/1909
a.+ da 001/1523
a.+ dı 001/1321, 001/1847, 001/1926
a. eken 001/4011
zerek a. eken 001/3652
a.+ ğa 001/1843, 001/2399
a.+ ı 001/1918
a.+ ımız 001/2196
a.+ nan 001/1302, 001/3196
bastı a.+ nan 001/1968
a.+ nıñ 001/1249, 001/1319, 001/1642, 001/1995, 001/700, 001/750, 001/868,
001/898
a. salsa 001/162
a. ulın 001/2108
a. zatı 001/2073
- adamday** “adam gibi”
a. 001/2364

adamzat “insanlık”

a.+ tan 001/79

adas “isimleri aynı olan”

a.+ tñ 001/1690

adas - “yolunu şasırmak veya kaybetmek”

a.- ıp 001/2620

a.- pay 001/2613

a.- qan 001/2717, 001/3867

adasqandıq “yanlışlık”

a.+ tan 001/2865

adıra qal- “mahrum kal”

a. 001/3889

ağa “kardeşlerden yaş olarak büyük olan erkek, abi; yaşı büyük erkek.”.

a. 001/1159, 001/1858, 001/2025, 001/864

a.+ ğa 001/2014

a.+ ke 001/685, 001/689, 001/815

a.+ m 001/165, 001/2362, 001/2438, 001/2455, 001/264, 001/511

a.+ ma 001/2228

a.+ mmenen 001/1950

a.+ ñ 001/528

a.+ ñdı 001/1076

a.+ sı 001/142, 001/63

a.+ sın 001/138

ağat “hata, kusur”

a. eken 001/3879

ağatay “ağabeyciğim”

a. 001/679

ağay “yaşça büyük erkek, abi”

a.+ m 001/2180

ağıt - “serbest bırakmak; çözmek”

a.- a 001/1305

ah “ah, vah”

a. 001/2644, 001/2779

ajal “a. ölüm, ecel”

a. 001/1321, 001/3369, 001/563, 001/666, 001/928, 001/964

a.+ dan 001/2588, 001/855

a.+ dı 001/1528, 001/986

a.+ dığa 001/1062

a.+ dıñ 001/1039

a.+ ğa 001/2661, 001/3421, 001/690

a.+ ı 001/1051

a.+ ina 001/953, 001/985

a. jetip 001/3014, 001/849

a. jetse 001/3517, 001/644

ajalsız “ölümsüz”

a. 001/1499

ajar “görünüş; kişinin dış görünüşü, yüz, çehre”

a.+ ı 001/1049, 001/3501

al - “almak; yardımcı fiil ”

a. 001/3710, 001/3713, 001/760, 001/3161, 001/3385, 001/755

a.- a almaydı 001/2629

a.- a almay 001/3831

a.- a ber 001/258

a.- a ğoy 001/2378

a.- a ketti 001/2501, 001/2612

a.- a ket 001/2309

a.- a qoyam deme 001/2396

a.- a 001/3368, 001/3912, 001/758

jüre a.- a 001/1491

tura a.- a 001/374

a.- adı 001/3224

bata a.- adı 001/3208

burıp a.- adı 001/3239

jiyıp a.- adı 001/232

qolğa a.- adı 001/3243

terip a.- adı 001/232

ustay a.- adı 001/3257

a.- am 001/3661, 001/725

kek a.- am 001/3062

kütip a.- am 001/618

a.- amız 001/2667

a.- ar 001/3034, 001/782

arba a.- ar 001/1638

a.- araqpın 001/3387

a.- armin 001/3347, 001/603, 001/950

a.- atın jer 001/3577

a.- atın 001/2849, 001/312

şöp a.- atın 001/1824

a.- atuğın 001/1932

kezek a.- atuğın 001/3226

a.- ayın 001/598

kek a.- ayın 001/3209

qatındıqqa a.- ayın 001/934

a.- ayıq 001/324, 001/3327

tañdap a. dep 001/1783
a.- dı 001/1259, 001/1312, 001/1436, 001/1681, 001/1940, 001/2188,
001/3089, 001/4036, 001/438, 001/796, 001/991
arbap a.- dı 001/1641
artıp a.- dı 001/2918
jan kütip a.- dı 001/1182
jatıp a.- dı 001/1216
jıyıp a.- dı 001/1782
jıynap a.- dı 001/1173
joldasqa a.- dı 001/2288
jorğasın a.- dı 001/1912
julıp a.- dı 001/1674
kesip a.- dı 001/1608
nayza a.- dı 001/3376
qabil a.- dı 001/1888
qolğa a.- dı 001/1043
qolına a.- dı 001/3392, 001/3954
sañlaqın jıyıp a.- dı 001/3502
tınım a.- dı 001/2010
a.- dım 001/3895
kesip a.- dım 001/1800
a.- dıq 001/3605
a.- dırdı 001/2806
a.- ğan 001/1013, 001/1220, 001/1256, 001/1866, 001/2175, 001/2240,
001/2926, 001/511, 001/575
baylap a.- ğan 001/2007
bizdi a.- ğan 001/299
ese a.- ğan 001/2246
habar a.- ğan 001/2664
jaw a.- ğan 001/2008
jülde a.- ğan 001/147
qalmaq a.- ğan 001/3069
qıla a.- ğan 001/424
qılış a.- ğan 001/875, 001/918
qolına a.- ğan 001/3634
qolına qılış a.- ğan 001/879
sıbızğı a.- ğan 001/915
şauwıp a.- ğan 001/135
talaydı a.- ğan 001/1983, 001/201
tolıq a.- ğan 001/1963
tuwımdı a.- ğan 001/149
tüsip a.- ğan 001/369
tüye berip a.- ğan 001/1212
uyıtıp a.- ğan 001/2397
a.- ğanday 001/1433
a.- ğanı 001/2846
a.- ğanın 001/2189
atın a.- ğannan 001/2841

talaydıñ a.- ıp edi 001/134
 a.- ıp jadır 001/3133
 batanı a.- ıp jürmek boldı 001/2062
 oynıña a.- ıp jür 001/3789
 a.- ıp keled 001/3885
 a.- ıp kelip 001/3828
 a.- ıp kel 001/2286
 şawıp a.- ıp keter edi 001/2681
 a.- ıp 001/1289, 001/1374, 001/1429, 001/1440, 001/1474, 001/1483,
 001/1497, 001/2031, 001/2134, 001/2365, 001/283, 001/294, 001/300,
 001/306, 001/3274, 001/3394, 001/3424, 001/373, 001/4007,
 001/441, 001/444, 001/445, 001/589, 001/724, 001/797, 001/987
 bata a.- ıp 001/561, 001/873
 burıp a.- ıp 001/3876
 ertip a.- ıp 001/3582, 001/3921
 jatıp a.- ıp 001/2210
 jıyıp a.- ıp 001/1227, 001/2156
 jıynap a.- ıp 001/3957
 jorğanı a.- ıp 001/157
 kelineri a.- ıp 001/157
 köñiline a.- ıp 001/3675
 maldı a.- ıp 001/3716
 moyınına a.- ıp 001/1724
 qamap a.- ıp 001/1716, 001/842
 qaqıp a.- ıp 001/2959
 qılış a.- ıp 001/2855
 qız a.- ıp 001/852
 qızdı a.- ıp 001/4034
 qonıp a.- ıp 001/3767
 sadaq a.- ıp 001/2289
 şıqıp a.- ıp 001/2086
 tikip a.- ıp 001/3504
 ustap a.- ıp 001/3382
 a.- ıp 001/2914
 a.- ıp 001/905
 a.- ma 001/760
 a.- madı 001/3593
 bara a.- madı 001/3154
 bere a.- madı 001/336
 bola a.- madı 001/2636, 001/3715
 jata a.- madı 001/2904
 jayın bile a.- madı 001/2638
 jığa a.- madı 001/2848
 kele a.- madı 001/2635
 köne a.- madı 001/1845
 köre a.- madı 001/338
 köşe a.- madı 001/109
 mine a.- madı 001/335

qala a.- madı 001/3155
şıqa a.- madı 001/2847
tığa a.- madı 001/2850
tura a.- madı 001/3157
köre a.- madım 001/3776
kele a.- madiñ 001/2767
tura a.- madıq qılmay 001/1121
bile a.- madıq 001/1114
a.- mağan 001/1424, 001/1425
jüre a.- mağan 001/2486
a.- man 001/2470
a.- maq boldı 001/3641
bawğa a.- maq boldı 001/2132
layıqtap a.- maq boldı 001/1217
şawıp a.- maq boldı 001/2821
a.- maq bolıp 001/2128
qız a.- maq ekensiñ 001/936
a.- maq emes 001/3926
a.- maq 001/634
a.- maqqa 001/1295, 001/1973, 001/2200, 001/3972
teğistetip a.- mas bolsañ 001/1500
a.- mas 001/4023, 001/720
basımdı a.- mas 001/1761
basıp a.- mas 001/2404
jeke a.- mas 001/1759, 001/3106
jete a.- mas 001/3102
kemite a.- mas 001/3199, 001/3744
öte a.- mas 001/3104
a.- masam 001/1901, 001/941
ere a.- masañ 001/761
a.- masaq 001/3337
a.- maspın 001/940
a.- massiñ 001/1647
jığa a.- may tur 001/3082
şıqa a.- may tur 001/3084
toya a.- may tur 001/3948
zalal qıla a.- may tur 001/3081
a.- may 001/1265, 001/1455, 001/1542, 001/654, 001/724
ala a.- may 001/3831
ayıra a.- may 001/2615
bekerge jürip a.- may 001/2066
bere a.- may 001/2165
bile a.- may 001/405
damıl a.- may 001/3136
ıqılas a.- may 001/1882
kele a.- may 001/2715
mal jaya a.- may 001/3443
öse a.- may 001/115

söz ayta a.- may 001/1731
 şıday a.- may 001/2838
 tapa a.- may 001/2701
 tarta a.- may 001/1451
 tınım a.- may 001/1142, 001/3031, 001/567, 001/661
 tura a.- may 001/1494
 a.- maydı 001/738
 ala a.- maydı 001/2629
 basa a.- maydı 001/371
 bile a.- maydı 001/1146
 qala a.- maydı 001/714
 a.- maymın 001/1790, 001/1840, 001/948
 ayta a.- maymın 001/263
 bere a.- maymın 001/2815
 jüre a.- maymın 001/2643
 keltirip jüre a.- maymın 001/1883
 köne a.- maymın 001/1498, 001/1793
 öle a.- maymın 001/1499
 qala a.- maymın 001/1501
 sene a.- maymın 001/1791
 a.- maymız 001/1660
 ustap bere a.- maymız 001/3188
 a.- maytın 001/1918
 uşa a.- maytın 001/3849
 a.- p tur 001/3293
 a.- p 001/3340, 001/3949
 bölip a.- p 001/2166
 jıyıp a.- p 001/3714
 a.- sa eken 001/1956
 a.- sa 001/16, 001/2504
 esepke a.- sa 001/3430
 jeñip a.- sa 001/2830
 a.- sam 001/2273
 keginđi a.- sam 001/3063
 surap a.- sam 001/2371
 tañdaw a.- sam 001/1792
 a.- sañ eken 001/3941
 a.- sañ 001/1646, 001/2592, 001/3702
 kim ekenin a.- sañ 001/965
 şeşeñdi a.- sañ 001/938
 a.- saq 001/1584
 a.- sın 001/1428
 bosana a.- sın 001/1869
 a.- uw 001/4027
 a.- uwiñ 001/2403
 a.- uwşı 001/3812
 şaqırıp a. 001/1854
 tanıp a. 001/3739

- a.- dım 001/1810
a.- dında 001/837
a.- dıñ 001/1810
habar a.- ıp 001/1693
a.- mas 001/3114
- ala** “alaca renk, benekli”
a. atına 001/3340
a. atın 001/3322
qara a. attı 001/3961
torı a. attı 001/2286
a. bop 001/114
qara a.+ ğa 001/3388
a.+ lı 001/2308
a. qula 001/2380
- alar -** “gözleri yuvalarından çıkmak”
a.- jılap 001/2748
- alalıq** “ayrılık, farklılık; kötü niyet”
a.+ tı 001/1701
- alañ** “meydan, alan; genişlik; merak, tedirginlik”
a. 001/2740
a.+ dı 001/603
a. qılma 001/1807“rahatsız etme”
- alaqan** “avuç, el ayası”
a.+ ı 001/1451
- alar** “alınacak, istenecek”
a.+ dıñ 001/3815
- alatur** -“tedirgin olmak”
a.- ıp 001/3362
- alayaq** “dolandırıcılık, düzenbazlık; hayvan ismi”
a. 001/248
a.+ tı 001/3798
- aldı** “karşı, ön”
a. 001/1360, 001/978
a.+ arınan 001/3666
a.+ 001/2222
a.+ mda 001/1879
a.+ men 001/1610
a.+ menen 001/3193
a.+ na 001/1764, 001/1906, 001/1911, 001/86
a.+ nan 001/3869, 001/3872, 001/2712, 001/384
a.+ nda tur 001/3996
a.+ nda 001/3143, 001/2790
a.+ ñda 001/1813
köz a.+ iñda 001/1811
a.+ iñzğa 001/1930
a.+ n 001/1616
a.+ ma 001/554

- alda** “ileride, önde”
a. 001/209
- alda -** “aldatmak, hile”
a.- ğan 001/2109
a.- p 001/1283, 001/499
- aldawsıraw** “kandırma, aldatma”
a. 001/488
- aldan -** “aldanmak, kanmak”
nawqasqa a.- am 001/2739
a.- ıp 001/369
- aldır -** “aldırmak”
a.- am 001/2672
qudalasıp a.- ayın 001/3998
a.- dı 001/2677
a.- ıptı 001/3919
a.- maqsıñ 001/3696
a.- mas 001/1987
- aldırt -** “aldırtmak”
a.- ıptı 001/1198
- algız -** “aldırmak”
a.- basam 001/1662
a.- ıp 001/2332
- alıs** “uzak”
a. 001/105, 001/3153
a. emes 001/2458, 001/3371, 001/3871
a. joldıñ 001/2196
a. jolğa 001/2193
a. ketse 001/3515
a.+ ta 001/147, 001/2683, 001/3278
a.+ tan kelgen 001/2788, 001/3236
a.+ tan 001/2731, 001/2794, 001/3890, 001/3892
- alıs -** “kavga, güreş; karşılıklı (yardım,fikir vb.)alma ”
a.- ıp 001/275,001/2181, 001/1389
qol a.- ıp 001/2568, 001/4003
qayşı a.- qan 001/2747
a.- sam 001/2483
- alısta -** “uzaklaşmak”
jer a.- p ketkendey 001/2295
- alıştır -** “dövüştürmek, güreştirmek”
a.- maq 001/710
- alj -** “bunamak”
a.- ıp ketti 001/2417
- allatağala** “a. Allahü tealâ”
a. 001/3914
a.+ m 001/2738
- alpıs** “atmış sayısı”
a. 001/381
- alışın** “özel isim”

- a. eli 001/1998
- altaw** “altı tane”
- a. 001/1441
- a.+ ın 001/1430
- altay** “yer ismi veya erkek ismi, özel isim”
- a. 001/2136, 001/2147, 001/2174, 001/2176, 001/2192, 001/2198, 001/2439
- a. jazğa 001/353 “yazın uzun sürmesi”
- a. baydın 001/2440
- a.+ da 001/2114
- a. degen 001/2110
- a.+ dın 001/2126, 001/2164
- altekeñ** “özel isim”
- a.+ niñ 001/2177
- altı** “altı”
- a. 001/1142, 001/1192, 001/1333, 001/1467, 001/2009, 001/2582, 001/28, 001/29, 001/2917, 001/320, 001/323, 001/3953, 001/497
- a.+ ğa 001/874
- a.+ nşı kün 001/2296
- altın** “altın”
- a. 001/2592, 001/401, 001/728, 001/921
- a. jürek 001/3378
- a. keme 001/4024
- a. taqta 001/2215
- a. tezi 001/250
- aluwan** “a. çeşitli”
- aluwan a. 001/2395
- a. aluwan 001/2395
- amal** “a. çare, çözüm; hesapma”
- a. 001/1846, 001/3643, 001/762
- a.+ ın 001/2504
- a. joq 001/2490
- a. saylap 001/3395
- a.+ sız 001/2496, 001/2662, 001/2842
- a.+ sızdan 001/3338
- aman** “a. sağ, salim”
- a. 001/1115, 001/1130, 001/1132, 001/1346, 001/1923, 001/2019, 001/2540, 001/2588, 001/2729, 001/2734, 001/3516, 001/3644, 001/3659, 001/3664, 001/3671, 001/467, 001/584, 001/675, 001/679, 001/774, 001/821
- a.+ bısıñ 001/2765
- a. bop 001/733
- a.+ ın 001/594
- a. janı 001/3037
- a. kelgen 001/2009
- a. qalmaydı 001/3455
- a. qalmaymız 001/3336
- a. qalmaysıñ 001/3326
- a. qaytsañ 001/2058
- a. qıldı 001/3886

- a. turdı 001/3440
- amandas** - “hatır sorma; selamlaşma”
- a.- a kelip turmın 001/2314
- a.- paq 001/2077
- a.- tı 001/2542, 001/2769, 001/3592, 001/671
- amandıq** “sağlık, esenlik”
- a.+ ın 001/3672
- a.+ pen 001/2576
- a.+ qa 001/3045
- a.+ ta 001/2883
- ana** “bu, şu, o”
- a. 001/905
- anaday** “uzak”
- a. 001/3238, 001/3390, 001/484
- a.+ dan 001/1942
- analıq** “anne kadar yakınlık gösteren kadın, üvey ana”
- a. 001/1098, 001/1100, 001/1104, 001/1128, 001/1281, 001/1578, 001/1616, 001/1617, 001/1699, 001/1718, 001/1774, 001/1794, 001/1834, 001/1888, 001/1908, 001/331, 001/336, 001/653, 001/66, 001/769, 001/79, 001/88, 001/91
- a. ed 001/657
- a.+ qa 001/1097, 001/1767, 001/652, 001/768, 001/83, 001/87
- a.+ tan 001/90
- a.+ tı 001/1703, 001/77
- a.+ tıñ 001/1285, 001/1301, 001/1577, 001/1590, 001/339, 001/86
- anda sanda** “ara sıra, bazen”
- a. 001/2181, 001/476, 001/1512
- anıq** “açık, belli, berrak”
- a. 001/1632, 001/1667, 001/2272, 001/2756, 001/3429
- a. arnap 001/2601
- a. berip 001/3601
- a. bilim 001/2379
- a. eken 001/2428
- a.+ ı 001/2147
- a. tur 001/2573
- anıqta** - “açık şekilde belirtmek, açıklamak; dikkatlice bakmak.”
- a.- p köriner edi 001/2227
- ant** “a. ant, yemin”
- a. etken 001/222
- a. ettim 001/213
- a.+ penen 001/253
- antur** - “lanet okuyan, lanetli”
- a.- ğan 001/1107
- añ** “cahil, yaban hayvanı,”
- a. 001/1153, 001/501, 001/639
- a.+ ğa 001/3543
- a.+ nıñ 001/3542
- a. tañ qalıp 001/839

- añsa** - “çok istemek”
a.- sap turğan 001/880
- añdı** - “takip etmek”
a.- ğan 001/3092
a.- p jürdi 001/4010
- añ** “yabani hayvan, av”
a.+ da 001/386
- añda** - “anlamak”
a.- p 001/2370
- añdıt** - “takip ettirmek”
a.- ıp 001/3634
- añğal** “saf, dikkatsiz”
a. 001/2394, 001/242
- añğaldıq** “düzensiz, dikkatsiz”
a. 001/243
- añğar** -“fark etmek; şüphelenmek”
a.- adı 001/2690
a.- ğan 001/1018
- añsar** “arzu, istek”
a. ı awıp 001/1463 “*heveslenmek*”
- añtañ** “şaşırmak”
a. 001/292
a. qalıp 001/3874
- ap** “kuvvetlendirme anlamında”
a. 001/712
- apa** “abla, yaşı büyük olan bayan”
a.+ mnan 001/3911
a.+ sı 001/3927
a.+ sina 001/3923
a.+ sınıñ 001/3925
- apake** “abla, yaşı büyük olan bayanlara hitap şekli”
a. 001/4022
- apar** - “götürmek ulaştırmak”
a.- ayın 001/3995
a.- ıp 001/3821
a.- maqqa 001/3869
- apeke** “bk. apake”
a. 001/1930, 001/1937
- apır- ay** “hayret, şaşırma bildiren ünlem”
a. 001/3836, 001/977
- apırmay** “dilek arzu gibi duyguları ifade eden ünlem, eh!, ah!”
a.- 001/4018
- apırım** “ilk olarak”
a.+ nan 001/1737
- aq** “beyaz”
a. 001/1224, 001/1309, 001/1385, 001/1408, 001/1447, 001/1545, 001/166,
001/2089, 001/241, 001/2429, 001/2561, 001/2648, 001/2728, 001/2877,
001/2975, 001/3207, 001/3365, 001/3403, 001/359,

001/362, 001/375, 001/3976, 001/398, 001/498, 001/534, 001/644, 001/75,
001/757, 001/861, 001/907, 001/908

a. bezelgen 001/2050

a. bezengen 001/2036

a. eken 001/2544

a. jotanıñ 001/2981

a. quwğa 001/1941

a. suñqar edim 001/3848

a. sütünı 001/3942

a. süyek 001/3668

a. tuwdı 001/2038

a. tuwın 001/2827

a. tuw 001/2044

aq - “akmak”

a.- iptı 001/3086

a.- qan qanı 001/3038

ter a.- qan 001/3487

ter a.- adı 001/862

a.- qan 001/2997

aqanay “kadın ismi, özel isim”

a. 001/3330, 001/3338

a.+ dı 001/3324

a.+ dıñ 001/3322, 001/3340

aqay “erkek ismi, özel isim”

a. 001/2002, 001/2841, 001/2846, 001/2851, 001/3025

jas a. 001/2833

a. bala 001/2609, 001/3408

a. erge 001/2835

aqı “hak”

a. tilep 001/3815

aqıl “a. akıl, idrak, fikir”

a. 001/1179, 001/1304, 001/1340, 001/1745, 001/1770, 001/2284, 001/2798,
001/3572, 001/3725, 001/732, 001/847

a. bere 001/3557

a. berseñ 001/3565

a.+ darı 001/2269

a.+ dı 001/1195, 001/1280, 001/3325, 001/3335, 001/3652, 001/1703

a.+ ğa teñeseyik 001/2387

a.+ ı 001/1285, 001/2674, 001/2820, 001/3015, 001/375, 001/653, 001/1899

a.+ ım 001/3789, 001/743

a.+ ıma 001/1706

a.+ ımdı 001/1427

a.+ ın 001/1819, 001/1995

a.+ ıñ sal 001/1183

a.+ ıñ 001/3786

a.+ ıñnan 001/1733, 001/1734

a. joq 001/3452

a.+ menen 001/1322, 001/2397

- a. oylap 001/3456
a. saladı 001/2127
a. saldı 001/1889, 001/2884
a. serik 001/2399
a.+ şı 001/1187
a. tabar 001/3521
a. tapar 001/1181, 001/1207
- aqılđa** - “iyice düşünmek”
a.- sa 001/3468
- aqıldas** - “akılđaşmak, fikir alış verişı”
a. 001/1135
a.- ıp 001/2812, 001/2876, 001/3982
a.- paq 001/2014
a.- qan 001/3579, 001/3990, 001/739
a.- tı 001/1092, 001/1279, 001/3470, 001/3560
- aqım** “özel isim”
a. 001/3932, 001/3955, 001/3967, 001/3975, 001/3979, 001/3983, 001/4032, 001/4037
a.+ dı 001/3933, 001/3954, 001/3980, 001/4007, 001/4010
a.+ ğa 001/3965, 001/3982, 001/3993
a.+ iñdı 001/3937
a. jasqa 001/3947
a.+ nan 001/3926, 001/3941
a.+ nıñ 001/3929
- aqın** “şair”
a. 001/530
- aqır** - “bağırmaq, çağırmaq, haykırmak”
a.- sa 001/511
a.- dı 001/3333
- aqır** “ahir, son”
a. 001/1296, 001/1545, 001/1729, 001/3371, 001/3683, 001/3900, 001/3977, 001/514, 001/888
a.+ ı 001/2085
a.+ ın 001/1370
- aqkekil** “özel isim”
a. 001/1448, 001/2945, 001/2982, 001/3041, 001/3044, 001/3144, 001/3206
a.+ di 001/1210, 001/2612
a.+ men 001/2831
- aqkezeñ** “özel isim”
a. 001/2911
a.+ de 001/2909, 001/2991
a.+ di 001/3029
a.+ niñ 001/2899, 001/2921, 001/2927, 001/3040
- aqquw** “kuğu”
a.+ dı 001/3641, 001/3696
- aqşa** “para, akçe”
a. 001/3536
a. malyap 001/3541

- aqşal** “erkek ismi, özel isim”
a. 001/3943, 001/3950
- ar** “öteki taraf, diğer taraf”
a. 001/2029, 001/951
a.+ ğı jaqın araladı 001/2090
a.+ ğı 001/495
bettiñ a. 001/342
- ar(2)** “a. namus”
a.+ iñ 001/2145
a. ketedi 001/3705
a.+ sız 001/2150
- ara** “ara, mesafe; zaman”
a.+ da 001/1675, 001/2618, 001/3538
a.+ dan 001/22
a.+ ğa 001/3733
a.+ lardan 001/2019
a.+ larğa 001/1964
a.+ ları 001/2113
a.+ sı bar 001/2139
a.+ sinda 001/3774, 001/453, 001/890, 001/903
- arala -** “gezmek”
arğı jaqın a.- dı 001/2090
a.- dıq 001/2026
a.- ğan 001/2310
a.- lıq 001/2029
a.- p ed 001/2300
a.- p jürgen kelip 001/2326
a.- p 001/2328, 001/393, 001/667
qan a.- s 001/3389
a.- ydı 001/897
- aralas -** “karışmak, müdahale etmek”
a.- ip 001/3618
a.- qan 001/3420
a.- tı 001/1457, 001/2958, 001/3415, 001/876
- aram** “ar. haram, haksız kazanç”
a. terge 001/1929 “boş çaba”
- aramdıq** “kötülük, art niyet”
a.+ pen 001/2054
- araşala -** “ araya girmek”
a.- y 001/654
- arazdas -** “ kavga etmek”
a.- tı 001/2154
- arba -** “büyülemek”
a.- p alar 001/1638
a.- p aldı 001/1641
- ardağ** “kıymetli”
a.+ tı basım 001/3863
a.+ tı 001/836

- arğı** “öteki, öbür; geçmiş, önceki”
a. 001/510
- arıq** “zayıf”
a.+ an mal 001/3536
- arıqta** - “zayıflamak”
a.- p 001/3534
- arıstanday** “aslan gibi”
a. 001/2358, 001/3362, 001/3416, 001/3418
a. bolıp keldi 001/3374
- arıstan** “aslan”
a. 001/1454, 001/1511
a.+ dar 001/3003
- arjaq** “o taraf”
a.+ m 001/2252, 001/2012
a.+ ma 001/2251
a.+ qa 001/2086
- arman** “hayal, istek”
a. 001/1829, 001/3064
tolıq a. 001/2577
a.+ da 001/2649
a. etti 001/110
qız a.+ ı 001/2597
a.+ m 001/645
a. joq 001/1821
a.+ nan 001/3343
a. qıldı 001/2012
a. qılıp 001/3706
a.+ sız 001/2520, 001/2529
- arna** - “ithaf etmek”
anıq a.- p 001/2601
- arpa** “arpa”
a. 001/3841
- arpalı** - “mücadele etmek”
a.- tı 001/792
- arqa** “arka, sırt”
a.+ sında 001/2304
- arqan** “halat”
a. 001/2920, 001/329, 001/735
- ars** “köpek havlaması sesi”
a. 001/3084
a. etip 001/3084
- arsılda** - “köpeğin hırlaması, havlaması”
töbet a.- ydı 001/3079
- art** “arka, arka taraf, art”
a. 001/129, 001/1453, 001/193
a.+ ı 001/1343, 001/2476, 001/26, 001/682
a.+ m 001/1360, 001/2222
a.+ ma 001/133

a.+ imda bolmağan 001/214
 a.+ imda qalğandarğa 001/2596
 a.+ imda 001/180, 001/2537, 001/3314, 001/3708, 001/925
 a.+ ımız 001/1095
 a.+ ımızdan 001/4014
 a.+ ımnan 001/210, 001/3823
 a.+ ın kütti 001/3653
 a.+ ın 001/298
 a.+ ınan 001/291, 001/2987, 001/3408, 001/3962
 a.+ iñnan 001/2449
 a. jaqı 001/3650
 a.+ qa 001/1021, 001/2762
 a.+ qan 001/2919
 a.+ qı 001/1839
 a.+ ta 001/209, 001/2527, 001/676
 a.+ tağı 001/319, 001/3349
 a.+ tan 001/1336, 001/2431, 001/3265

art -

“çoğalmak, yük yüklemek”
 a.- adı 001/1053
 a.- ar 001/3525
 a.- iñnan 001/2314
 a.- ip aldı 001/2918
 jaralını a.- ip jürdi 001/3030
 a.- ip 001/1269, 001/1272, 001/135, 001/1579, 001/1871, 001/224, 001/3506,
 001/3794, 001/575,
 001/589, 001/1616
 jügin a.- ip 001/2915
 jük a.- ip 001/2064
 qayratı a.- ip 001/2944
 jan a.- paydı 001/3808
 a.- qan jükke 001/2969
 a.- qan 001/1259, 001/1554, 001/2970, 001/573
 a.- qandığıñ 001/3703
 a.- qanın 001/3289
 a.- sın 001/1553
 a.- tı 001/2510
 qayğısı a.- tı 001/215
 qosın a.- tı 001/2540-
 a.- adı 001/313

art

“arka”
 a.+ ı 001/1348, 001/851

a.+ ın sırip 001/1620

artıq

“ fazla, artık”
 a. 001/1285, 001/1676, 001/1710, 001/1833, 001/1927, 001/226, 001/2394,
 001/2400, 001/3198,
 001/532, 001/79, 001/885
 a. eken 001/3196
 a. emes 001/874

- a.+ şa 001/2888
a. tur 001/3359
a.+ ın 001/300
- artıqşa** “özel, hususi”
a. 001/3633
- artıqtıq** “bolluk”
a. 001/417
- arttır** “artırmak, çoğaltmak”
a.- maqsı 001/2888
- aruwaq** “a. ruh, ervah”
a. 001/08, 001/1032, 001/3346, 001/452, 001/565, 001/3277
a.+ ına 001/3210, 001/3700, 001/3793, 001/3804, 001/2488
a.+ ına 001/2517
a.+ qa 001/2986, 001/3856
a.+ tı 001/183, 001/2217, 001/2446, 001/3887
a.- ın 001/3164
a.+ ın 001/524, 001/447
a.+ ınan 001/1228
- aruwaqta** - “atalarının ruhunu yardıma çağırmaq”
a.- p 001/1258, 001/1437, 001/2828, 001/3244
- arzan** “ucuz”
a. 001/3049
- as** - “yemek pişirmek; atmaq; aşmaq, geçmek; yardımcı fiil”
a.- ıp jatr 001/3006
a.- ıp sasıp 001/2954
a.- ıp 001/2874, 001/3407, 001/884
bermen a.- ıp 001/3071
ärmen a.- paq 001/2075
a.- paytuğın 001/3189
a.- qan eken 001/43
a.- qan 001/2927
baqır a.- qan 001/2708
a.- tı 001/1452, 001/1476, 001/1478
ärmen a.- tı 001/3425
a.- uwsız 001/3850
a.- paqqa 001/2921
- as** “yemek”
a. 001/2786
a. berip 001/3438
a. işpedik 001/265
a. tüsirip 001/2350
- asıl** - “asılmak”
moyınına a.- d 001/1829
a.- dı 001/4036
et a.- ğan 001/2746
- asıl** “asil, kıymetli”
a. 001/1971
a. edi 001/1907

- a. tastı 001/3603
- asıq** - “acele etmek”
a.- qan 001/2477, 001/953, 001/985
a.- ip 001/982
- asıra** - “yetiştirmek, beslemek”
a.- m 001/3181
- aspan** “gökyüzü”
a.+ da 001/3848
a.+ menen 001/2958
- asqan** “çok, pek, ayrıcalıklı”
a. 001/2238, 001/2257, 001/2996
a. bay 001/2122
- asqandıq** “acele, hızlı”
a. 001/48
a.+ tan 001/961
- asqar** “yüksek”
a. kezeñge 001/3850
- assalawğamaleyküm** “a. essalamu aleyküm, selamlama”
a. 001/3588
- astı** “alt, aşağı taraf”
a.+ mda 001/688, 001/707
a.+ na 001/1511
a.+ nda 001/1015, 001/1165, 001/1414, 001/2209, 001/2292, 001/2320,
001/2324, 001/2710, 001/3200,
001/3214, 001/3961, 001/401, 001/491
a.+ ñğı 001/2709
- aş** “karın aç olma”
a. 001/1452
- aş -** “açmak”
a.- ip saldı 001/1960
awızımdı a.- ip 001/2644
awızın a.- ip 001/1731
esik a.- ip 001/2762
a.- pay 001/3231
awızın a.- qan 001/2720
awızın a.- tı 001/2779
betin a.- tı 001/2774
- aşçı** “acı, tuzlu”
a. 001/786
a.+ lı 001/3528
- aşıl -** “açılmak”
a.- ğan ed 001/2113
a.- ip 001/2687
a.- masın 001/272
- aşıq-** “acıkmak”
a.+ adı 001/3449
- aşın** “biçildikten sonra tekrar uzayan ot; yer ismi”
a.+ dı kelgen 001/2005

- a.+ ğa 001/1996
- aşuw** “öfke, sinir, hiddet”
- a. 001/982
- a.+ ı keldi 001/1672
- a.+ ına 001/441
- a.+ ıña 001/1686
- a. kernep 001/2185
- a.+ men 001/2670
- a.+ menen 001/3879
- aşuwlan** - “sinirlenmek, öfkelenmek”
- a.- dı 001/2820, 001/411, 001/435
- a.- ıp 001/1177
- a.- sa 001/2261
- at** “ad, isim; binek at”
- a. 001/1011, 001/1211, 001/1222, 001/1384, 001/1386, 001/1390, 001/1401, 001/1426, 001/1428, 001/1438, 001/1448, 001/1450, 001/164, 001/1908, 001/1979, 001/2117, 001/2162, 001/2292, 001/2424, 001/2582, 001/2845, 001/285, 001/2932, 001/3001, 001/3047, 001/3074, 001/3239, 001/3307, 001/3325, 001/3405, 001/688, 001/702, 001/765, 001/822, 001/825, 001/829
- esil a. 001/3014
- jüyrik a. 001/3518, 001/3544
- kök a. 001/3265
- minetin a. 001/3315
- a. beredi 001/167
- a. bermen 001/1484
- saqtar a. bolmasa 001/3055
- a. edi 001/334
- a.+ ı eken 001/142, 001/66
- a.+ ı 001/101, 001/112, 001/1199, 001/1218, 001/1342, 001/1414, 001/145, 001/1624, 001/2116, 001/2256, 001/2651, 001/2755, 001/3061, 001/33, 001/379, 001/491, 001/505, 001/509
- bos a.+ ı 001/2320
- kök a.+ ı 001/3214
- torala a.+ ı 001/2971
- a.+ ım bolsa edi 001/707
- a.+ ım 001/182, 001/2333, 001/2363, 001/3049, 001/3220, 001/509, 001/611, 001/655
- öz a.+ ım 001/2438
- a.+ ımdı ber 001/1900
- a.+ ımdı 001/1029, 001/198
- a.+ ın algannan 001/2841
- a.+ ın ayıp 001/3598
- a.+ ın baylap 001/2938
- a.+ ın beripti 001/20
- a.+ ın 001/13, 001/1310, 001/1376, 001/1475, 001/1520, 001/1655, 001/2270, 001/2984, 001/3348, 001/3549

ala a.+ in 001/3322
 tulpar a.+ in 001/3397
 a.+ ina 001/1437, 001/3350, 001/3413
 ala a.+ ma 001/3340
 a.+ inan 001/1035, 001/2345, 001/2948, 001/3623, 001/3834
 a.+ in 001/523
 a. jürmeytin 001/2685
 a. jürmey 001/2994
 a.+ pen 001/1105, 001/1456, 001/1998, 001/3248
 a.+ qa mindi 001/2316
 a.+ qa miner 001/2242
 a.+ qa qondi 001/2283
 a.+ qa 001/1008, 001/1067, 001/1088, 001/1203, 001/1345, 001/1442,
 001/213, 001/221, 001/2388, 001/1432
 001/2857, 001/3232, 001/3508, 001/3587, 001/793
 a. qoydı 001/2855
 a.+ sız 001/2611, 001/3343
 a. şaptırğan 001/1990
 a. şaptırıp 001/1176, 001/4008
 a.+ ta 001/885
 a. tabılmay 001/3142
 a.+ tan tüşip 001/1696
 a.+ tan tüsti 001/3338
 a.+ tan 001/1013, 001/1496, 001/2833, 001/2937, 001/2947, 001/3207,
 001/402, 001/673, 001/759,
 001/80, 001/858
 tulpar a.+ tan 001/3571
 a.+ tarın 001/2258, 001/2313, 001/2823, 001/1190
 a.+ tay 001/1800
 a.+ tı 001/1058, 001/1068, 001/1238, 001/3319, 001/3462, 001/3632,
 001/3635, 001/482, 001/749
 taqır a.+ tı 001/3919
 torı ala a.+ tı 001/2286
 a.+ tını 001/905
 a.+ tın 001/1076, 001/1504, 001/2939, 001/3303
 qara ala a.- tı 001/3961

at -

“atmak ‘ok, mızrak’”
 tañ a.- a 001/616
 a.- arı 001/1034
 a.- ip 001/1603, 001/2978, 001/2984, 001/999
 a.- qan 001/1560, 001/1595, 001/3569
 a.- qanmenen 001/2960
 oq a.- w 001/1284

ata

“dede, ata”
 a. 001/2165, 001/2173, 001/2301, 001/2360, 001/2367, 001/3820, 001/558
 a.+ dan 001/2382, 001/3742, 001/3743, 001/3745
 a.+ lı 001/2143
 a.+ m 001/1502, 001/183, 001/2362, 001/3220, 001/495

a.+ mın 001/1708
 a.+ ñ 001/1288, 001/1746, 001/870
 a.+ ñdı 001/507
 a.+ ñızğa 001/3887
 a.+ ñınıñ 001/1757, 001/3808
 a.+ sı 001/3598
 a.+ sina 001/865
 a.+ sinan 001/4028
 a.+ siniñ 001/33

atababa “bk. ata”

talay a.+ ñ 001/1752

atake “baba”

a.+ m 001/1395, 001/1413
 a.+ me 001/4021
 a.+ mniñ 001/1130, 001/1132, 001/2853

atalı “atası olan”

a. 001/1588

atan - “isminin verilmesi”

a.- ğan 001/182
 a.- ıp 001/1978
 a.- iptı 001/3156

ataq “söhret, ün”

a. 001/2224
 a.+ ı 001/1979, 001/2235
 a.+ ın 001/2257
 a.+ imen 001/2233

ataqtal - “ünlenmek”

a.- ğan 001/3160

ataqtı “ünlü, sanlı”

a.+ dan 001/3156
 a. eri 001/3042

atat - “ad vermek”

a.- ar 001/198

ateke bk. atake

a.+ mdi 001/1400

atıs “savaş”

a. qılğan 001/07

atlas “a. ipekli kumaş türü”

a. mañılıq 001/3621

attan - “sefere çıkmak, yola çıkmak”

a. 001/2608, 001/2898
 a.- adı 001/1441
 a.- atın 001/2605
 a.- dı 001/2002, 001/2255, 001/2881, 001/2903, 001/3137, 001/1197
 jawğa a.- ğan 001/2241
 a.- ğanı 001/2065
 a.- ıp 001/2497
 a.- iptı 001/3520

- sapağa a.- iptı 001/2610
a.- sa 001/39
bosağa a.- p 001/2758
- attanda** - “ata bin komutu, atlara bin diye bağırmaq”
a.- ğan 001/761, 001/786, 001/791
- attanı** “ata binme, yola koyulma”
a. joq 001/3441
- attı** “adlı; atlı”
a. 001/235
a.+ lar 001/2747
- aw** “balık ağı; efendim, buyur anlamında cevap”
a. 001/1290, 001/1355, 001/1361, 001/1615, 001/1786, 001/180, 001/1860,
001/2229, 001/2307, 001/2478, 001/2549, 001/2647, 001/2874, 001/306,
001/309, 001/340, 001/3591, 001/415, 001/459, 001/508, 001/611, 001/714,
001/836
a. boladı 001/682
- aw -** “belli bir miktarı aşmaq; kaymaq”
a.- ıp 001/2965
aınsarı a.- ıp 001/1463
- awdar** - “çevirmek”
a.- ıp 001/2841
- awıl** “köy”
a. 001/2232, 001/2238, 001/2246, 001/3612
a.+ da 001/2194
a.+ dıñ 001/4027, 001/583
a. edi 001/3501
a.+ ğa jiber 001/2818
a.+ ğa 001/2195, 001/2217, 001/3585, 001/3717, 001/3899
a.+ ı 001/1519, 001/1989, 001/2216, 001/2220, 001/310, 001/3622, 001/2432
mayan a.+ ı 001/2232, 001/2234
a.+ ım bar 001/2267
a.+ ım 001/2457, 001/364
a.+ ımdı 001/2452, 001/2458
a.+ ın 001/1954, 001/2822
a.+ ına kelip jetti 001/4006
a.+ ına 001/1577, 001/2192, 001/2521
uđay a.+ ına 001/3928
a.+ ında 001/3584
a.+ ınıñ 001/2745
a.+ ına 001/1936, 001/2444
a. izdep 001/2446
a. janı 001/3871
- awır** “hafifin tersi ağır”
a. 001/2304, 001/712
a.+ ı 001/2519
- awır -** “hastalanmaq, sancımak”
a.- arda 001/2797
- awız** “ağız, bir şeyin baş tarafı”

- a. 001/1641, 001/895
- a.+ dı 001/1483
- a.+ ğa 001/1487
- a.+ ı 001/2715, 001/3115, 001/3167
- a.+ ımdı aşıp 001/2644
- a.+ ın aşıp 001/1731
- a.+ ın aşqan 001/2720
- a.+ ın aştı 001/2779
- a.+ ın 001/3106
- a.+ ında 001/3128
- a.+ inan 001/314

- awl** bk. awıl
- a.+ ım 001/947
- a.+ ımda 001/617
- a.+ ımdı 001/347
- a.+ ina 001/2594

- awla** “etrafi kamış veya çubukla çevrilmiş yer, avlu”
- a. 001/586

- awlağıraq** “bk. awlaq”
- a. 001/3829

- awlaq** “uzak; bağımsız, serbest”
- a. 001/3826

- awna** - “düşmek, devrilmek”
- a.- p 001/3953

- awru** - “bk. awır- “
- a.- wğa jolıqtı 001/2634

- awruw** “sancı, hastalık”
- a.+ inan 001/2783
- a.+ ınıñ 001/2790

- ay** “ay; üzüntü ifade eden ünlem; eklendiği kelimenin anlamını güçlendirir”
- a. 001/06, 001/1010, 001/111, 001/1128, 001/1129, 001/1131, 001/1335, 001/1698, 001/1718, 001/1790, 001/1834, 001/1835, 001/1837, 001/1855, 001/2212, 001/2228, 001/2419, 001/2500, 001/2563, 001/2565, 001/308, 001/312, 001/3139, 001/318, 001/320, 001/323, 001/3249, 001/3256, 001/363, 001/364, 001/366, 001/372, 001/3824, 001/3836, 001/3916, 001/3926, 001/415, 001/416, 001/418, 001/455, 001/462, 001/464, 001/550, 001/675, 001/676, 001/948
- a.+ da 001/2009, 001/2467
- a.+ dıñ 001/2508, 001/337
- a.+ ğa 001/1012
- a.+ ı jetti 001/2605
- a.+ ı 001/2032, 001/2633
- tuwğan a.+ ı 001/2202
- a. ötip 001/2618

- ay** “ünlem”
- a. 001/777

- aya** - “acımak, korumak”
- a.- ğanım 001/702

- a.- p 001/408, 001/857
- ayal** “mola, tenefüs”
- a. 001/1557, 001/1574
- a.+ dan 001/3718
- a. etti 001/1548, 001/2105
- ayalda** - “durmaq, beklemeq”
- a.- may 001/1514
- a.- p 001/2592
- ayan** “ar. belli, malum, ayan”
- a. 001/1430, 001/261, 001/2652, 001/2846, 001/3221
- ayan** - “isteksiz çalıřmaq; yardım dilemek istemek”
- a.- ar 001/3344
- a.- baęan 001/836
- a.- dı 001/1034
- ayanba** - “yardım istememek, minnet etmemek”
- a.- ęan 001/1445, 001/3353
- ayanda** - “bk. ayan-“
- a.- ęan 001/3355
- ayańda** - “adım adım yürümeq, acele etmeden yürümeq”
- a.- ęan 001/835
- a.- may 001/1515
- a.- p 001/392, 001/876
- ayaq** “ayak, son”
- a. 001/1113, 001/1166, 001/2759, 001/3170, 001/3171, 001/3689, 001/531, 001/533
- bastan a. 001/2581, 001/2727
- jalań a. 001/3173
- a.+ qa 001/723
- a. 001/3318
- a.+ ın 001/2538
- a.+ ına 001/542
- ayar** “kurnaz”
- a. 001/3898
- aybat** “a. heybet”
- a.+ ı 001/2358, 001/921
- a.+ qa 001/1455
- ayda** - “önüne katıp götürmeq (hayvanla ilgili), vasıta kullanmaq”
- a. 001/3460
- a.- ęan 001/1038, 001/1350, 001/2673, 001/3806, 001/3807
- a.- maq boldı 001/1565
- a.- maqqa 001/2097
- a.- p bermek 001/2887
- a.- p ketken 001/2187
- a.- p ötti 001/2103, 001/2100
- a.- p 001/1201, 001/1305, 001/1364, 001/1620, 001/2726, 001/2741, 001/2743, 001/3065, 001/3348, 001/3679 001/638
- ärmen a.- p 001/2006
- aydaręan** “özel isim”

- a. 001/1692, 001/297, 001/3034, 001/2260, 001/2609, 001/2813, 001/2831, 001/2884, 001/2941, 001/2994, 001/3002
a.+ nıñ 001/3015
a.+ dar 001/1185
a.+ dı 001/3009
- aydaw** “sahip olma, himaye ”
a.+ ında 001/416
- ayday** “bir aya yakın süre”
bir a. 001/3538
- aydın** “pürüzsüz yüzey ‘göl veya deniz gibi’, güçlü kuvvetli”
a.+ dı 001/2042
- aydınmen** “güç ile, kuvvet ile”
a. 001/3236
- ayğay** “çığlık, yüksek ses”
a. 001/1723, 001/2870, 001/1014, 001/799, 001/803
saldı a. 001/2851
a.+ ğa 001/3012
a. salıp 001/970, 001/442, 001/446
- ayğayla** - “bağırarak, haykırmak”
a.- p 001/3351
- ayğır** “erkek cins hayvan ‘sıklıkla at için’, aygır”
a. 001/2094, 001/3494, 001/3681
kökjal a. 001/3477, 001/3486, 001/3496, 001/3524
tobişaqtan a. 001/2312
a.+ dı 001/3677
a.+ ım 001/3474
a.- dıñ 001/3675
- ayğızdan** - “kirlenmek, bir şeye bulanmak”
a.- ıp 001/3487
- ayıl** “eğer bağlamak için kullanılan kemer”
a.- dı 001/794
a. 001/795
- ayıq** - “iyileşmek, ağrıdan kurtulmak”
a.- ıp 001/2783
- ayır** - “ayırarak; nifak çıkarmak”
a. 001/1999
a.- a almay 001/2615
a.- dıñ 001/347
a.- maq 001/1735
a.- uw 001/2543
- ayır** “harman, ot toplama vb. işlerde kullanılan uzun saplı çatal”
a. 001/1402
a.+ dıñ 001/1075
- ayırıl** - “bölünmek, bir şeyin ortadan ikiye ayrılması; iki kişinin vedalaşarak ayrılması”
a.- ıp 001/1108
- ayırılıs** “ayrılma, vedalaşma”
a.+ ta 001/2077

- ayla** “ a. hile”
a.+ dan 001/3267
a.+ sı 001/226
- aylıq** “bir aylık zaman dilimi”
a. 001/211
- aymaq**“ bölge, eyalet”
a.+ tı 001/2240
a.+ ı 001/2233
- aynal** -“dönmek; deęişmek”
a.- ıp 001/3663
a.- ar 001/2282
- aynalası** “tamı tamına”
a. 001/2911
- aynalayın** “büyüklerin küçüklere kullandıkları sevgi ifadesi”
a. 001/2765, 001/4000, 001/824, 001/1522, 001/1524
- ayqas** -“kesişmek; savaşmak”
a.- ıp 001/2880, 001/846
a.- tı 001/1481
- ayqın** “anlaşılır, açık, malum”
a. ayttı 001/4029
- ayır** - “ayırmaq”
a.- ıptı 001/2005
- ayrıl** - “ayrılmak, ‘birini bir şeyi kaybetmek’ “
a.- dam 001/3693
a.- dı 001/3266
a.- dım 001/3345
a.- dıñ 001/762
a.- ğan 001/3669, 001/58
a.- ğanım 001/734
a.- ıp ketkeli 001/2280
mülde a.- ıp 001/92
a.- masqa 001/1296
- ayşılıq** “bir ay olarak hesaplanmış süre”
a. 001/36
- ayt** - “demek, söylemek”
a. 001/2408, 001/3184, 001/505, 001/586
söz a. 001/3982
a.- a almaymın 001/263
söz a.- a almay 001/1731
a.- a qalar 001/2021
a.- a 001/434
a.- ad 001/3119
a.- adı eken 001/38
a.- adı 001/1113, 001/1168, 001/1700, 001/1732, 001/1790, 001/1794,
001/1944, 001/2163, 001/2360,
001/2402, 001/2414, 001/2450, 001/2580, 001/2895, 001/3202, 001/3358,
001/3910, 001/3931, 001/533,
001/643, 001/923

sonda a.- adı 001/3596
a.- am 001/615
sözdi a.- am 001/3726
a.- amın 001/2151, 001/3763, 001/3936
a.- ar edim 001/2463
a.- ar sözüm 001/1778
a.- ar 001/2089, 001/3780, 001/698
a.- arı 001/549
a.- arsiñ 001/764
a.- atın 001/1751
a.- atuğın 001/3490, 001/3802, 001/743
a.- ayın 001/1427
a.- iñdar 001/2329
a.- iñız 001/2339
a.- ip boldı 001/2759
a.- ip bolmas 001/3134
a.- ip edi 001/1170
a.- ip ed 001/2797
a.- ip jadır 001/2757
a.- ip qaldı 001/1785
a.- ip 001/1088, 001/1096, 001/1238, 001/1432, 001/1720, 001/1815,
001/203, 001/2372, 001/2384, 001/2536, 001/3162, 001/3335, 001/469,
001/507, 001/560, 001/625, 001/658, 001/779
atın a.- ip 001/3598
beker a.- ip 001/2546
jayın a.- ip 001/3685
minin a.- ip 001/1868
qoş a.- ip 001/4005
qoşın a.- ip 001/2568
a.- iptı 001/2811
a.- pa 001/2647
a.- pağanmen 001/1116
a.- pañdar 001/488
a.- pañız 001/1124
a.- pas 001/2572, 001/2662, 001/3317
a.- pasañ 001/633
a.- pay 001/3683
a.- payaq 001/2640
a.- paysıñ 001/3771
a.- qan sözdi 001/2093
a.- qan sözi 001/2495, 001/3146
a.- qan turmın 001/2466
a.- qan 001/128, 001/139, 001/1488, 001/1490, 001/1501, 001/1541,
001/1658, 001/1660, 001/1666,
001/1678, 001/1691, 001/1896, 001/2378, 001/244, 001/247, 001/2516,
001/2519, 001/2695, 001/2809,
001/288, 001/3159, 001/3359, 001/339, 001/3613, 001/3688, 001/3694,
001/3970, 001/3977, 001/3997,

- 001/745, 001/823, 001/973, 001/996
 barıp a.- qan 001/3865
 birew a.- qan 001/3878
 naqıl a.- qan 001/3557
 sertim baylap a.- qan 001/1714
 a.- qandı 001/1815, 001/2499
 a.- qanı 001/2287, 001/2428
 a.- qanım 001/1606
 a.- qanımdı 001/1670
 a.- qanımnan 001/1506
 a.- qanıña 001/1744
 a.- qanıñnan 001/1509, 001/1690
 a.- qannan 001/2532, 001/2979
 a.- qın 001/610
 a.- sa 001/1808, 001/2572, 001/3638, 001/717
 a.- sam 001/3994
 a.- sañ 001/2061, 001/257, 001/2815, 001/3757, 001/3803
 şağım a.- sañ 001/3754
 a.- sañşı 001/3773
 a.- saq 001/1190
 a.- sın 001/318
 a.- şı 001/1745, 001/403
 uwäde a.- şı 001/2480
 a.- tı 001/1169, 001/1872, 001/1892, 001/2046, 001/2534, 001/259,
 001/2655, 001/3039, 001/3080, 001/3125, 001/3313, 001/3321, 001/3354,
 001/3474, 001/3983, 001/3991, 001/485, 001/492, 001/705, 001/847
 ayqın a.- tı 001/4029
 barıp a.- tı 001/3830
 ordağa a.- tı 001/2787
 qalmaq a.- tı 001/3224
 qunan a.- tı 001/3572
 sırın a.- tı 001/2639
 a.- tım 001/2436, 001/3991
 a.- tiñ 001/1761
 a.- tırğan 001/3642
 a.- tı 001/3223
 a.- adı 001/1416
 a. - ip 001/2922
aytı - “karşılıklı şöyleme; konuşma”
 a.- ip 001/2276, 001/3958, 001/641
 a.- qan 001/2652, 001/811
aytqızı “söyleyici, söyleyen”
 a. 001/2518
ayttır - “söyletmek”
 a.- ğan 001/3684
 a.- ğanğa 001/3648
 a.- ğanı 001/3687
 a.- şı 001/2528

- aytuwına** “dediğine göre”
a. 001/772
- ayu** “ayı”
a.+ ları 001/344
- az** “çoğun tersi, az”
a. 001/1337, 001/1459, 001/1548, 001/1574, 001/2386, 001/2592, 001/2631, 001/3143, 001/3365, 001/3764
a. bolsa 001/144
a. bop 001/2131
a.+ dan 001/781
a.+ dıñ 001/506
a. kidirip 001/2017
a. kidirmek 001/2277
a. turıp 001/2762
- az -** “zayıflamak; niteliğin değişmesi”
a.- ğanıñ 001/1664
a.- ıp 001/715
- azay -** “azalmak”
a.- ıp 001/3863, 001/914
- azab** “ar. azap, ızdırıp”
a.+ ıña 001/1861
- azamat** “vatandaş; genç, delikanlı”
a. 001/3155, 001/3525
qandı a. 001/3535
a.+ ım 001/2365
a.+ tan 001/82
a.+ tar 001/3457, 001/3664
- azar** “zorluk, ızdırıp; gönül ağrısı”
a.+ ında 001/2679
- azdap** “birazcık”
a. 001/1567
- azdır -** “özellikliğini kaybettirmek, bozmak ”
a.- may 001/2108
- azğana** “bk. azdap”
a. 001/108
- ba** “soru edati”
b. 001/1459, 001/1660, 001/1661, 001/1663, 001/1715, 001/1810, 001/1861, 001/2019, 001/2501, 001/294, 001/3693, 001/3781, 001/3840, 001/3973, 001/408, 001/452, 001/774, 001/942
b. eken 001/2411
- baba** “ata, dede”
b. 001/756
b.+ dan 001/1882
qart b.+ ğa 001/2578
b.+ m 001/1982, 001/2485, 001/932
b.+ ñ 001/2552, 001/507
- badırayt-** “gözlerini çıkararak açmak”

- b.- ip 001/2404
- bağa** “f. paha, fiyat, değer”
b.+ ñ 001/926
- bağılan** “toplumda değer gören, itibarlı”
b. 001/146
- bağın** - “bağlanmak, itaat etmek”
b.- bay 001/31
b.- di 001/1977
b.- ip tur 001/2223, 001/52
qara b.- ip tur 001/2023
- bağınba** - “bağlanmamak”
b.- ydi 001/118
- bağuwlı** “bağlı”
b. 001/3533
- bal** “bal”
b. degen 001/3609
- bala** “çocuk”
b. 001/1544, 001/16, 001/176, 001/181, 001/2320, 001/315, 001/371,
001/3786, 001/3911, 001/3924, 001/3945, 001/489, 001/529, 001/570,
001/571, 001/64, 001/660, 001/824, 001/873, 001/893, 001/902, 001/904,
001/979
aqay b. 001/2609, 001/3408
jas b. 001/2002
b.+ da 001/740
b.+ dan 001/303
b. dese 001/3999
b. edim deydi 001/3173
b. ed 001/899
b. joq 001/3446
b.+ lar 001/1180, 001/1581, 001/164
b.+ lardan 001/2018
b.+ larğa 001/1242, 001/1823, 001/1967
b.+ ları 001/1316, 001/2110
b.+ ların 001/170
b.+ m keldi 001/3888
b.+ m 001/1524, 001/1786, 001/1806, 001/1897, 001/2737, 001/2740,
001/342, 001/4000, 001/427, 001/517
b.+ men 001/2342
b.+ nı 001/137, 001/3447
jas b.+ nı 001/2848
b.+ niñ 001/2586, 001/501
b.+ ñ ğaripbolğan 001/1229
b.+ ñ 001/2305
b.+ ñdı 001/606
b. qılam 001/3933
b. qılıp 001/3930, 001/3954
b.+ sı bar 001/2138
b.+ sı 001/146, 001/15, 001/1759, 001/2160, 001/2440, 001/2837, 001/2857,

- 001/39, 001/513, 001/651, 001/670, 001/963
öz b.+ sı 001/2839
qız b.+ sı 001/2201
b.+ sımız 001/3740
b.+ sım 001/2156, 001/3744
b.+ sına 001/1458, 001/454, 001/889
b.+ sınday 001/3777
b.+ sınıñ 001/459
b.+ sıñ 001/428
b. tartıp 001/3949
- bala** - “eşit görmek”
b.- maydı 001/3215
b.- ydı 001/1022
- baladay** “çocuk gibi”
b. tur 001/3251
- balalıq** “çocukluk”
b. 001/1619, 001/1718, 001/1777
b. bolıp ketti 001/1947
b. qılmay 001/1665
b. qılma 001/747
b.+ tı 001/1700
b.+ iñ 001/1698
- balapan** “civciv, kuş yavrusu”
b. 001/1336
- balaq** “pantolon paçası”
b. 001/2323
b.+ iñ 001/1070
- balasız** “çocuksuz”
b. 001/128
b.+ diñ emes 001/173
- bala şağa** “çoluk çocuk”
b. 001/143
- balıq** “balık”
b. 001/3853
- balq** - “erime ‘metal için’ “
b.- ip 001/1831
- baluwan** “güreşçi; güçlü”
b. 001/2394
- bap** “bakım, besi”
b. 001/3469
b.+ qa 001/1450
- bapta** - “beslemek, büyötmek”
b.- p 001/1255, 001/1376, 001/2823
qarğa b.- p 001/3696
- baq** “f. bahçe, bağ; baht”
b. 001/2373, 001/350, 001/466
erdiñ b.+ ı 001/2966
b.+ ı 001/115

b.+ m 001/2934, 001/522

b.+ m qonğan 001/957

öz b.+ ina 001/3766

baq - bakmak, büyütme; hayvan beslemek

b.- ip 001/3077, 001/3770, 001/2660, 001/3944, 001/763

sözdi b.- ip 001/3731 “айтып бағу: heşeyi söylemek”

b.- ip turğan 001/901

bağıldat - “bağırtmak, sert ses çıkarmak”

b.- qan 001/2706

baqır “bakır tencere”

b. asqan 001/2708

b.+ dağı 001/2350

baqıt “a. baht, talih”

b. ketken 001/3864

b. qonğan 001/2236

b.+ tı 001/4011

b. turğan 001/2028

b+ iñ 001/1246

baqıttı “a. bahtı açık olan”

b. 001/4023

baqtır - “baktırmak”

b.- amın 001/3564

bar “var, mevcut; tüm bütün”

b. 001/1015, 001/1150, 001/1181, 001/1243, 001/1245, 001/1282, 001/1288,
001/1365, 001/1414, 001/1434, 001/1454, 001/1598, 001/1697, 001/1714,
001/1749, 001/1770, 001/1782, 001/1796, 001/1822,

001/1914, 001/1961, 001/1962, 001/2024, 001/2027, 001/2030, 001/2158,

001/2174, 001/218, 001/2215, 001/2232, 001/2271, 001/2274, 001/2320,

001/2356, 001/2395, 001/2430, 001/2437, 001/2456, 001/2457,

001/2465, 001/2470, 001/2481, 001/2485, 001/256, 001/2560, 001/257,

001/2677, 001/2705, 001/2710, 001/2729, 001/2763, 001/2777, 001/2785,

001/2857, 001/2972, 001/3032, 001/3060, 001/3115, 001/3196,

001/3202, 001/3214, 001/325, 001/3316, 001/333, 001/3344, 001/3354,

001/342, 001/3502, 001/3602, 001/3643, 001/3725, 001/3786, 001/3787,

001/3792, 001/381, 001/3812, 001/3844, 001/400, 001/401,

001/417, 001/472, 001/473, 001/491, 001/506, 001/528, 001/574, 001/623,

001/666, 001/67, 001/684, 001/718, 001/723, 001/731, 001/752, 001/757,

001/762, 001/826, 001/837, 001/861, 001/921, 001/925

arası b. 001/2139

awılım b. 001/2267

balası b. 001/2138

başsısı b. 001/1994

ıntasın b. 001/2910

qulı b. 001/3462

sadaqşı b. 001/2665

talası b. 001/2141

tileqi b. 001/2182

totısı b. 001/3722

uwädeñ b. 001/3972
 üstinde b. 001/3105
 b.+ aw 001/1363
 b. bolsa 001/153, 001/2338, 001/2352, 001/2372
 b. bolsın 001/1659
 b.+ da 001/3917
 jaw b. dese 001/1993
 b. deysiz 001/3898
 b.+ dı 001/1645
 b. edi 001/233, 001/2331, 001/309, 001/3474, 001/377, 001/3994, 001/930
 b. ed 001/103, 001/2122, 001/305, 001/3147, 001/3772, 001/414, 001/875
 serti b. ed 001/2641
 b. eken 001/143, 001/2082, 001/2379, 001/28, 001/2893, 001/3092, 001/3925
 b.+ ın 001/2163, 001/3019, 001/2690
 jumıs b.+ ın 001/2347
 b.+ ında 001/3047
 b.+ inşa 001/3397
 b.+ ıñızdı 001/2339
 b.+ lıq jayın 001/2811
 b.+ lıq 001/1861
 b. şıǵar 001/2401
bar - “varmak, gitmek”
 b. 001/3756, 001/434
 jigit b. 001/2843
 sözim b. 001/1884
 b.- a almadı 001/3154
 b.- a bersin 001/267
 b.- a gör 001/2589
 b.- a jatır 001/2129, 001/337
 b.- a tursın 001/2907
 b.- a 001/3613, 001/849
 b.- ad 001/1301, 001/1473, 001/649, 001/800
 oylap b.- ad 001/3759
 b.- adı 001/1467, 001/1653, 001/2554, 001/2571, 001/3245, 001/3249,
 001/470, 001/802
 jıǵılıp b.- adı 001/3261
 ketip b.- adı 001/3238
 b.- alıq 001/269
 b.- am 001/2287, 001/2398, 001/2569, 001/3138
 b.- amın 001/1394, 001/2072, 001/3793, 001/818
 b.- amısıñ 001/2390
 b.- ar jerdiñ 001/2016
 b.- ar jerge 001/2309
 b.- ar 001/1320
 elge b.- ar 001/2707
 elge b.- arem 001/1887
 b.- arında 001/3717
 b.- asıñ 001/2547

b.- atın 001/3728
 b.- atuğun 001/3736
 b.- ayın 001/3208, 001/557, 001/596, 001/652, 001/658
 b.- dı 001/2426, 001/2675, 001/2678, 001/2956, 001/3150, 001/3468,
 001/3758, 001/3814
 erip b.- dı 001/3529
 kete b.- dı 001/3903
 köşip b.- dı 001/2167
 qayta b.- dı 001/4033
 b.- ğan 001/1112, 001/2626
 erler b.- ğan 001/2576
 izdep b.- ğan 001/1981
 qarsı b.- ğan 001/578
 b.- ğanı 001/3924
 b.- ğannan 001/2429, 001/3342
 b.- ip aytqan 001/3865
 b.- ip ayttı 001/3830
 b.- ip edi 001/2613
 b.- ip jetti 001/2170, 001/3719, 001/3872
 b.- ip köreyin 001/3880
 b.- ip tüsti 001/3585
 b.- ip 001/1253, 001/1283, 001/1719, 001/1721, 001/1956, 001/1959,
 001/240, 001/2628, 001/2667, 001/288, 001/298, 001/3390, 001/3460,
 001/3480, 001/3560, 001/3712, 001/374, 001/3868, 001/3878, 001/448,
 001/793, 001/798, 001/3766
 qarsı b.- ip 001/1485, 001/1494
 qosqa b.- ip 001/2339
 tezden b.- ip 001/2899
 tikti b.- ip 001/2827
 b.- iptı 001/3528, 001/3923
 b.- man 001/1875
 b.- map 001/3967
 b.- maptı 001/3649
 b.- maqpın 001/711
 b.- maqqa 001/2024, 001/2443, 001/2834, 001/808
 b.- maqşsı 001/812
 üyge b.- mas 001/1758
 b.- may 001/3511
 b.- maymın 001/1711, 001/1872
 b.- maymız 001/1663, 001/2001
 b.- sam eken 001/1906
 b.- sam 001/1361, 001/3912
 b.- sañ 001/1236, 001/434, 001/753
 b.- saq deydi 001/2033
 b.- sın 001/1866, 001/3811
 b.- uwğa 001/3301, 001/680
 joli b.- uwıma 001/2462

barday “varmışçasına, var gibi”

- b. 001/572
- barlıq** “hep, tüm”
- b. 001/2127, 001/2133, 001/2498, 001/828
- b. haldı 001/2434
- b.+ ı 001/2147
- b. jılqı 001/3541
- b.+ ın 001/390
- b.+ ınıñ 001/2930, 001/2335
- b.+ ınıa 001/1885
- barmaq** ” parmak”
- b.+ ı 001/2421
- b.+ ı mayısıp tur 001/2425
- b.+ ıma 001/2484
- barqıtbel** “yer ismi”
- b.+ de 001/2067
- b.+ den 001/2006, 001/3181, 001/3425
- b.+ diñ 001/3071
- barşa** “olancası”
- b. 001/1349
- bas** “baş, kafa; önder, lider”
- b. 001/1632, 001/460, 001/475, 001/537, 001/686, 001/859,
001/982,001/1430, 001/3171, 001/533
- b. bolsa 001/1343
- b. bop 001/1394
- b. ekendigin 001/613
- b.+ ı bolğan 001/451
- b.+ ı bolıp 001/365
- b.+ ı 001/1055, 001/154, 001/2212
- öz b.+ ı 001/2756
- qızdıñ b.+ ı 001/2199
- b.+ ım kesip 001/2553
- b.+ ım 001/2452
- ardaqtı b.+ ım 001/3863
- öz b.+ ım 001/1932
- b.+ ıma 001/1750, 001/656, 001/817, 001/957
- b.+ ımaw 001/201
- b.+ ımda 001/130, 001/3999
- b.+ ımdı almas 001/1761
- b.+ ımdı kesseñ 001/1820
- b.+ ımdı 001/1828
- b.+ ımnan 001/219, 001/3864
- b.+ ın kesken 001/97
- b.+ ın salıp 001/302
- b.+ ın salmay 001/3527
- b.+ ın 001/1497, 001/1975, 001/3172, 001/3174, 001/3466, 001/3838,
001/646
- b.+ ına 001/1694, 001/1848, 001/1910, 001/2864, 001/289, 001/328, 001/432,
001/538, 001/810

b.+ inan 001/2172, 001/2699, 001/3833, 001/4011
 b.+ ında 001/1306, 001/1566, 001/1720, 001/2548, 001/2570, 001/2753,
 001/3197, 001/325, 001/3498
 öz b.+ ında 001/3446
 öz b.+ ın 001/2464
 b.+ ına 001/1081, 001/2368, 001/434, 001/610, 001/928, 001/944
 b.+ ında 001/2028
 öz b.+ ında 001/2379
 b.+ ınan 001/466, 001/964
 b.+ nday 001/103
 b.+ qa saldı 001/3951
 b.+ qa 001/1183, 001/1532, 001/1934, 001/3881, 001/3950
 b. qosıp 001/245
 b. qoyadı 001/2696
 b. qoydı 001/1559
 b.+ sın degenge 001/3847
 b.+ şı bolıp 001/351, 001/773
 b.+ ta 001/591
 b.+ tan 001/1113, 001/1166, 001/2611, 001/2759, 001/531
 b.+ tı pıyda 001/3611
 b.+ tı 001/1093, 001/2155, 001/2782, 001/3034
 b.+ tan ayaq 001/2581,001/2727

bas - “basmak; vurmak; yayılmak, kaplamak”

b.- adı 001/3827
 b.- ıp almas 001/2404
 b.- ıp jadır 001/1988
 b.- ıp qaldı 001/3409
 b.- ıp turdı 001/3980
 b.- ıp 001/1433, 001/1466, 001/2408, 001/3010
 dert b.- ıp 001/2656
 jayauw b.- ıp 001/2951 “*adım atmak*”
 mañ b.- ıp 001/2761
 qadam b.- ıp 001/2643, 001/881
 qara b.- ıp 001/1471, 001/1599, 001/1733, 001/1734, 001/2622, 001/2716
 “*endişelenmek, kaygılanmak*”
 şañ b.- ıp 001/1631 “*tozlanmak, toz duman olmak*”
 tuman b.- ıp 001/2619
 b.- pa 001/346
 b.- pay 001/3295
 b.- qan izin 001/346
 b.- qanıñ 001/2494
 b.- sın 001/3170
 b.- tan 001/3988
 öziñ b.- tap 001/2817
 b.- tı qostı 001/3471
 b.- tı 001/3417
 qadam b.- tı 001/2772, 001/873
 qamşı b.- tı 001/1479, 001/3388, 001/3413 “*kamçılamak*”

- b.- tığı 001/1240
 b.- a almaydı 001/371 “asla”
 b.- körme 001/2049 “küçük, aşağı”

baspa “basma”

- b. 001/2150

başqa “başka, diğer”

- b. 001/1124, 001/1784, 001/1822, 001/1862, 001/2158, 001/2208, 001/2256,
 001/3926, 001/3941,
 001/408, 001/600
 b.+ dan 001/1849
 b.+ ğa 001/276
 b.+ nız 001/3748
 b.+ sın 001/1611

başşı “yönetici, şef, başkan”

- b. adam bermek boldı 001/1909
 b. bolıp 001/2898
 b.+ mı berdi 001/1916
 b.+ sı bar 001/1994

basta - “başlamak”

- b. 001/2055
 b.- ğan 001/1328, 001/1623
 b.- liq 001/2889
 b.- p bolsa 001/872
 b.- p kelgen 001/3540
 b.- p 001/2356, 001/2506, 001/2677, 001/3025, 001/3200, 001/3685, 001/681,
 001/789
 jol b.- p 001/2907
 öner b.- p 001/3372
 tuwra b.- p 001/2074
 b.- ptı 001/1065
 b.- ydı 001/2063
 b.- ytuğın 001/3186
 b.- p ketti 001/1616

bastaw “suyun gözü, kaynak”

- b.+ da 001/1273
 b.+ ı 001/3032

bastı “önemli, mühim”

- b. adamnan 001/1968

bat - “batmak”

- b.- ip qaldı 001/3004
 b.- ip 001/1301, 001/1562, 001/303
 b.- panday 001/186
 b.- paq bolıp 001/2685
 b.- tı 001/160, 001/3403
 b.- uwğa 001/3415

bata “dua, iyi dilek”

- b. 001/2502, 001/555, 001/559
 b. aladı 001/3208

b. alıp 001/561,001/873
 b. berseñ 001/2025
 b.+ nı alıp jürmek boldı 001/2062
 b.+ ñ 001/869
 b.+ ñdı 001/864
 b.+ ñızdı 001/558
 b.+ sın berdi 001/3513
 b.+ sın 001/1257, 001/4031
 b.+ sına 001/866
 b.- a berdi 001/1242 “dua etmek”

batagöy “iyi niyet”

b.+ i 001/1703

batası “özel isim”

b. 001/1246

batır “cesur, kahraman”

b. 001/1016, 001/1026, 001/1223, 001/1294, 001/1298, 001/1463, 001/1542,
 001/1727, 001/1928,
 001/2126, 001/2184, 001/2243, 001/2262, 001/2272, 001/2351, 001/2394,
 001/2416, 001/252, 001/254, 001/2683, 001/2828, 001/2963, 001/3008,
 001/3060, 001/3089, 001/31, 001/3130, 001/3368, 001/3459, 001/3548,
 001/3575, 001/3607, 001/3805, 001/3875, 001/419, 001/422, 001/435,
 001/469, 001/513, 001/602, 001/67
 bögen b. 001/3682
 orda b. 001/2835, 001/2869
 öñşeñ b. 001/3507
 özi b. 001/3061
 qopa b. 001/2440
 b. bildi 001/2317
 b. bolar 001/149
 b. bolğan 001/3955
 käri b. bögenbay 001/2236
 b. bögen 001/2485
 b.+ dan 001/3377
 b.+ dı 001/3337
 b.+ dıñ 001/1051, 001/1172, 001/1758, 001/1831, 001/1939, 001/3801,
 001/3804
 b. edi 001/3353
 b.+ ğa 001/1893
 b.+ ı 001/325
 b.+ ım 001/3384
 b. jigiti 001/3544
 b.+ lar 001/1602, 001/1693, 001/1726, 001/2279, 001/2510, 001/2536,
 001/2925, 001/2999, 001/3045,
 001/3141, 001/3529, 001/3874
 b.+ lardı 001/3667
 b.+ lardıñ 001/1748, 001/1760, 001/2804
 b.+ larğa 001/2343, 001/3432
 b.+ ları 001/1371, 001/2940, 001/2967, 001/3412, 001/3505

- b.+ larmen 001/3512
 b.+ lıq 001/2392
 b.+ lıqtıñ 001/2418
 qudağıy b.+ menen 001/3886
 b. qalmaq 001/3398
 b. sultan 001/2530
- batırlıq** “kahramanlık”
 b. 001/243
- baw** “bağcık; bahçe”
 b.+ ğa almaq boldı 001/2132
 b.+ ın baylap 001/3393
- bawır** “kardeş; yürek”
 b. 001/477
 b.+ da 001/1298, 001/1312
 b.+ ı 001/1267
 b.+ ım 001/1082, 001/1171, 001/2456, 001/3290, 001/3312, 001/363,
 001/3938, 001/674
 b.+ ina 001/3927, 001/3930
 b.+ inan 001/3486
 b.+ ında 001/1366, 001/2627, 001/2700
 b.+ iña 001/1937, 001/2518
- bawırında** - “kardeş gibi görmek”
 b.- p 001/1576
- bawırla** - “yüz üstü sürünmek”
 b.- ydı 001/471
- bawırlas** “kardeş olan kişiler”
 b. 001/3297,001/689
- bay** “varlıklı, zengin; koca, eş”
 b. 001/1634, 001/2136, 001/2206, 001/3533, 001/3943, 001/3950, 001/3969
 asqan b. 001/2122
 b. bolsın 001/942
 b.+ da 001/2147, 001/2174
 b.+ dı 001/3751
 b.+ dıñ 001/2110, 001/2192, 001/2198, 001/2440
 b. eken 001/2152
 b.+ ğa 001/2142
 b.+ ım 001/1867
 b.+ iñ boladı äkeñ 001/1509
 b.+ men 001/2176
 b. qılayın 001/946
 b.+ sınñıñ 001/99
 b.+ sız 001/3862
- bayıp** “bir şeyin aslını anlama”
 b. 001/1468
 b. qaldı 001/2861
- bayığı** “eski”
 b. 001/2190, 001/327, 001/3833, 001/737
 b.+m 001/3316

bayağıday “eskisi gibi”

b. eken 001/678

bayan “anlatma, nakletme; anlaşılır, açık”

b. etti 001/2498

b. qıldı 001/1166

b. qılşı 001/3594

bayanda - “anlatmak”

b.- ğan 001/838

b.- ydı 001/1391

bayauw “yavaş”

b. tur 001/1001

b. 001/687

bayğus “zavallı, çaresiz”

b. 001/2128, 001/2303, 001/2753, 001/3743, 001/3970, 001/600

b. ãngimesin 001/3762

b.+ qa 001/2295

b.+ tı 001/1324

bayın “zengin”

b. 001/2121

bayız “barış, huzur”

b. qılıp 001/2091

bayla - “bağlamak”

b. 001/1530, 001/1550

b.- dı 001/1270

b.- ğan edim 001/3984

b.- ğan 001/1349, 001/2641

b.- ğanın 001/705

sözdi b.- ğanın 001/2789

b.- p alğan 001/2007

b.- p bergen eken 001/2796

b.- p 001/1208, 001/1222, 001/1338, 001/1386, 001/1551, 001/2538,
001/2555, 001/2926, 001/3066,

001/3100, 001/3549, 001/634, 001/640, 001/737, 001/756, 001/804

atın b.- p 001/2938

bawın b.- p 001/3393

biye b.- p 001/1196, 001/3539, 001/631

meske b.- p 001/2917

b.- ptı 001/1295

b.- w bolasıñdar 001/1236

b.- y ket 001/2553

sertim b.- lap aytqan 001/1714

b.- lap edim 001/2548

baylan - “bağlanmak”

b.- dı bel 001/2834

b.- ğan 001/785

baylas - “karşılıklı bağlamak”

b.- ip 001/2646

baylawlı “bağlı”

- b. 001/1238, 001/1342
b. tur 001/719
- baylıq** “zenginlik”
b.+ ı 001/2207 , 001/34
b.+ ın 001/3795
b.+ ına 001/2211
b.+ tın 001/2304
- bayqa** - “gözlemek, fark etmek, anlamak”
b.- dı 001/1833, 001/3686
b.- mayaq 001/2087
b.- p turıp 001/1767
b.- p 001/1401, 001/175, 001/2081, 001/2668
b.- sam 001/3570
b.- ydı 001/979
- bayqal** - “bilinmek, anlaşılmaq, ortaya çıkmak”
b.- dı 001/574
- bayqawsız** “anlaşıqsız”
b.+ da 001/681
- baysal** “sakin, dingin”
b. 001/2174, 001/2201
- baysın** “özel isim”
b. suwdın 001/3820
- bazar** “sevinç”
b.+ ı boldı 001/1048
- bäle** “a.bela”
b. 001/1243, 001/1855, 001/2211, 001/2419, 001/627
b.+ ge 001/1903
b. saldı 001/1683
- bäleket** “a. felaket”
b.+ ti 001/1592
- bälen** “ falan filan, kesin bir şey diyememek”
b. 001/3199
b. dewi 001/2494
- bälem** “görürsün, sana göstereceğim”
b. 001/638
- bäli** “övgü”
b. 001/2410, 001/2500, 001/2530, 001/3533
- bärekelde** “(bärekelde) bravo, aferin”
b. 001/2259
- bäri** “ hepsi, tamamı; herkes”
b. 001/1188, 001/1294, 001/1368, 001/1373, 001/178, 001/1951, 001/2243,
001/2245, 001/2381, 001/2414, 001/2593, 001/2939, 001/3499, 001/3645,
001/3775, 001/3874, 001/4009, 001/664, 001/787, 001/3503, 001/3542,
001/3544, 001/3624, 001/3795, 001/146
001/819, 001/880, 001/918
b.+ miz 001/1663, 001/3740
b.+ n 001/1176, 001/1315, 001/2162, 001/2436, 001/2584, 001/2894,
001/3039, 001/3484, 001/729, 001/3680, 001/3746, 001/779

- b.+ ne 001/1187
 b.+ niñ 001/67, 001/843, 001/887
 b.+ ñ 001/1179, 001/554
 b.+ ñiz 001/2382
 b.+ mizdi 001/2816
 b.+ n 001/2218, 001/296
- bäybişe** “ilk eş, birinci zevce”
 b. 001/1521, 001/1940, 001/2112, 001/3875, 001/3885
 b.+ den 001/2114, 001/65
 b.+ ge 001/3865
 b.+ si 001/1534, 001/1924
 b.+ sin 001/3950
- be** “soru edati”
 b. 001/1632, 001/1668, 001/206, 001/2341, 001/2461, 001/2512, 001/2766,
 001/354, 001/3591,
 001/3780, 001/3864, 001/406, 001/426, 001/504, 001/525, 001/685
 b. edi 001/3087
 b. eken 001/3894
- bedew** “yarış atı”
 b. 001/333, 001/701, 001/719, 001/754, 001/792, 001/799
 b.+ den 001/1108, 001/762
 b.+ di 001/1006, 001/1155, 001/1156, 001/691, 001/724, 001/753, 001/756
 b.+ diñ 001/863
 b.+ ge 001/335, 001/731, 001/797
 b.+ iniñ 001/801
- begejan** “özel isim”
 b.+ niñ 001/1378
- bek** “bey”
 b. 001/138
 b.+ tiñ 001/404
- bekbaw** “özel isim”
 b. 001/1291, 001/1295, 001/1378
- bekejan** ”özel isim”
 b. 001/978, 001/982
 b.+ ğa 001/984
 b.+ niñ 001/1291
- beker** “boşuna; yalan”
 b. 001/2036, 001/2050, 001/2053, 001/2524, 001/2718
 b. aytıp 001/2546
 b.+ ge jürip almay 001/2066
 b. jılap 001/2702
 b. kelgen emes 001/2406
- bekin** - “sağlamlaşmak, güçlenmek”
 b.- di 001/3553
 b.- ip 001/991
- bekinis** “kale”
 b. 001/490
- beksultan** “özel isim”

b. 001/1154, 001/1184, 001/1396, 001/1522, 001/1645, 001/1650, 001/1656, 001/1676, 001/1680, 001/3296, 001/1660, 001/1668
 001/1690, 001/1710, 001/1713, 001/1724, 001/2260, 001/2500, 001/2600, 001/297, 001/3311, 001/3321, 001/3331, 001/3341, 001/3360, 001/3388, 001/3407
 b.+ dı 001/1687, 001/1708, 001/1717, 001/1719
 b.+ ğa 001/1640, 001/1838, 001/3142, 001/3302
 b.+ men 001/3482
 b.+ nıñ 001/1210, 001/1454, 001/1520, 001/1694

beksultanday “beksultana benzer”

b. 001/3956

bektur “özel isim”

b. 001/3462, 001/3468, 001/3620, 001/3648, 001/3661, 001/3743

b.+ ğa 001/3636, 001/3684

b. qul 001/3903

bel “bel”

baylandı b. 001/2834

b.+ in 001/1349

b.+ inde 001/1412

b.+ iñdi 001/3100

belbaw “kemer”

b. 001/1226

beldes - “karşılıklı belden tutma (güreş veya kavga esnasında)”

b.- ken 001/95

beldew “hayvanların bağı olduğu yer”

b.+ den 001/3635

belge “işaret, im”

b. 001/101

belgi “bk. belge”

b. 001/1228, 001/193, 001/3917

b.+ m 001/133

b.+ ñ 001/625

b.+ si 001/2334, 001/2573, 001/888

b.+ siz 001/2340

belgili “tanınmış, ünlü; bilinen”

b. 001/1143, 001/1241, 001/1268, 001/2234, 001/3006, 001/3285, 001/344, 001/3687, 001/471,

001/479, 001/480, 001/612, 001/757001/288

b. tur 001/2369

belsen- “işe girişmek, kolları sıvamak”

b.- e 001/1441

ben “ve, ile”

b. 001/1239, 001/519, 001/705

ber - “vermek, iletmek; yardımcı fiil”

b. 001/1419, 001/1958, 001/2809, 001/3218, 001/3325, 001/3335, 001/3368, 001/3917, 001/864

atımdı b. 001/1900

birew b. 001/2370

jawab b. 001/3978
jol b. 001/3253
jüre b. 001/1816
kezekti b. 001/3364
ruqsat b. 001/2029
tilek b. 001/254
b.- di 001/1234, 001/1390, 001/1408, 001/1419, 001/1422, 001/4012,
001/4031, 001/559, 001/781, 001/2321
başsını b.- di 001/1916
bata b.- di 001/1242
batasın b.- di 001/3513
bile b.- di 001/1819
bölip b.- di 001/3640
dawıs b.- di 001/484
äkep b.- di 001/2038
erik b.- di 001/1808
habar b.- di 001/1395, 001/2197, 001/2819, 001/3497
jasaw b.- di 001/3794
jata b.- di 001/367
jılay b.- di 001/3024
jönep b.- di 001/1475
jüre b.- di 001/562
qolğa b.- di 001/2523
sälem b.- di 001/2343, 001/2712, 001/2802
täñiri b.- di 001/2784
b.- diñ 001/2143
habar b.- diñ 001/2259
qarındasıñ b.- diñ 001/2142
b.- e almadı 001/336
b.- e almaymın 001/2815
ustap b.- e almaymız 001/3188
b.- e almay 001/2165
b.- e kelgen 001/1180
b.- e tastap 001/3400
b.- e 001/3636, 001/3819, 001/738
aql b.- e 001/3557
erik b.- e 001/42
b.- edi eken 001/165
b.- edi 001/1007
at b.- edi 001/167
kiyim b.- edi 001/167
b.- edi eken 001/141, 001/153
b.- em 001/1283, 001/1418, 001/2144
habar b.- em 001/1893
kerekimdi b.- emisiñ 001/1881
b.- emiz 001/2253
b.- er bolsa 001/2566
habar b.- er 001/2790

b.- ersiñder 001/3514
erik b.- etuğın 001/1780
b.- eyik 001/1551
b.- eyin 001/1407, 001/2035, 001/3308, 001/566
b.- gen adam 001/3125
b.- gen eken 001/1420, 001/3700
baylap b.- gen eken 001/2796
b.- gen joq 001/3882
b.- gen 001/2835, 001/2922, 001/2968, 001/3346, 001/3545, 001/4023
jol b.- gen 001/1967
qıdır b.- gen 001/3478
sır b.- gen 001/2637
b.- geni 001/3699
soñ b.- gennen 001/1257
b.- ik 001/2914
b.- iñder 001/3176
tüye b.- ip alğan 001/1212
ruqsat b.- ip jiberemin 001/2048
tañdaw b.- ip ketken 001/1789
erik b.- ip turğan 001/332
b.- ip 001/1646, 001/1655, 001/2148, 001/3382
anıq b.- ip 001/3601
as b.- ip 001/3438
erik b.- ip 001/1873, 001/234
habar b.- ip 001/2327, 001/751
sälem b.- ip 001/3586
sıyın b.- ip 001/2061
atın b.- ipti 001/20
handığıñdı b.- mediñ 001/113
b.- megen 001/730
b.- mek boldı 001/2442, 001/2885
joldas b.- mek boldı 001/1908
b.- mek boptı 001/3721
sıy b.- mek ediñ 001/924
b.- mek 001/720, 001/986
aydap b.- mek 001/2887
bola b.- mek 001/2454
mal b.- mek 001/3717
b.- meksiñ 001/971
at b.- men 001/1484
kek b.- mepti 001/37
b.- mes eken 001/703
tilekti b.- mes eken 001/208
b.- mes 001/2213, 001/749
erlerdiñ bola b.- mes 001/26
kekti b.- mes 001/1189
b.- mese 001/1877
b.- mesem 001/825

b.- meseñ 001/3937
 b.- mepin 001/500
 b.- mey ketpes 001/1907
 b.- mey 001/1373, 001/1411, 001/1753, 001/3275, 001/3330, 001/439
 ese b.- mey 001/3619
 tınım b.- mey 001/2808
 b.- üwi 001/765
 b.- meydi 001/2383, 001/3709
 qızın b.- meydi 001/345
 b.- meymin 001/2140, 001/3572, 001/3909
 b.- meymiz 001/3410
 b.- se 001/3659
 b.- señ eken 001/2798
 b.- señ 001/1884, 001/3933
 aqıl b.- señ 001/3565
 bata b.- señ 001/2025
 büyte b.- señ 001/3705
 erik b.- señ 001/2398
 jârdem b.- señ 001/867
 ruqsat b.- señ 001/2033
 tilekti b.- señ 001/1892
 tiri b.- señ 001/3168
 b.- señder 001/691
 b.- señiz 001/1958, 001/2385
 tawıp b.- señiz 001/3307
 b.- sin degen 001/3821
 b.- sin 001/1935
 bara b.- sin 001/267
 qala b.- sin 001/270
 sala b.- sin 001/268
 b.- şı joldı 001/3204
 b.- şı 001/507
 bere b.- şı 001/2153, 001/2153
 habar b.- şı 001/3481
 b.- üwşiem 001/2374
 b.- ñiz 001/558
 b.- mek bop 001/1126
 b.- mek boldı 001/1909
 ala b. 001/258

ber “yakin yerler için kullanılan kelime; bu ,şu”

b. 001/2105,
 b.+ di 001/2502
 b. jakı 001/3428
 b. jaqın 001/2026

bereke “a. bereket, bolluk”

b. 001/453

berekeli ”bereketli”

b. 001/347, 001/364

- beri** “bu tarafa, bu yana”
b. 001/3433, 001/3441
- berik** “sert, sağlam”
b. 001/1496, 001/2171, 001/3984
b. bop 001/3552
b. eken 001/74
- beril** - “verilmek”
jaza b.- di 001/1695
- beris** - “karşılıklı vermek, verişmek”
b.- ip 001/1961
- bermen** “bu tarafa, bu yana”
b. 001/2100
b. asıp 001/3071
- bes** “beş sayısı”
b. 001/1017, 001/1202, 001/1622, 001/2065, 001/2105, 001/2250, 001/2280,
001/2296, 001/2659,
001/2807, 001/283, 001/2905, 001/3122, 001/3475, 001/3520, 001/3526,
001/4034, 001/721
b.+ i 001/2075, 001/2468, 001/3554
b.+ in 001/3122
b.+ inde 001/2489, 001/2508, 001/2645
b.+ ke 001/70
b.+ terde 001/1192
- besew** “beş tane, beşi”
b.+ i 001/1453, 001/3026
- bet** “yüz, bir şeyin ön tarafı”
b. 001/1446, 001/2935, 001/2953, 001/3791, 001/562
qıstıñ b.+ i keldi 001/2598
b.+ i 001/1023, 001/1455, 001/2842, 001/1631
b.+ imen 001/2935, 001/2953
b.+ in aştı 001/2774
b.+ in burıp 001/1805
b.+ in juwdı 001/1725
b.+ qoyıp , 001/832 “niyetinde olmak; ders veya belli bir yönü takip etmek”
b.+ in qoyıp 001/3524
b.+ in 001/1220, 001/1241, 001/3509, 001/544
b.+ inde 001/3550
b.+ ine 001/2261, 001/2975, 001/898
b.+ inen 001/2423
b.+ iñde 001/2145
b.+ ke 001/2540, 001/3190, 001/807
b.+ te qanı 001/2974
b.+ ten 001/3460
b.+ tiñ arı 001/342
b.+ tiñ 001/660
b.+ iñe 001/937
b.+ imenen 001/268
- betege** “çayır otu”

- b.+ si 001/3532
- bette** - “karşısına doğru”
b.- p 001/3070
b.- r emes 001/2867
- beybaq** “f. bedbaht, bahtsız”
b. 001/856
- beybit** “barış”
b. 001/493, 001/806
- beyim** “ilgi, eğilim, meyil”
b. 001/814
b. turar 001/2860
- beyit** “a. ev “
b.+ i 001/1202, 001/426
b.+ imdi 001/2564
b.+ ine 001/1200
b. soqıp 001/3438
b.+ ten 001/1258
- beykünä** “suçsuz, masum,”
b.+ dan tiyisem 001/2056
- beynet** “meşakkat, zorluk”
b.+ im 001/3828
- beypildik** “kabalık, kabaca”
b. 001/268
- beypil** “kaba, yakışsız”
b. 001/2099
- beyşara** “f. çaresi olmayan, çaresiz”
b. 001/1928, 001/2720, 001/2772, 001/2781, 001/3217, 001/3427, 001/4025,
001/927
b. edim 001/1922
b.+ niñ 001/3877
- bez** - “bezemek, vaz geçmek”
tügel b.- gen 001/1993
- bezel** - “bk. bezen”
aq b.- gen 001/2050
- bezen** - “bezenmek, süslenmek”
aq b.- gen 001/2036
- bezer** - “düşmanca bakmak, ıssızlaşmak”
b.- gen 001/1563
- bılay** “böyle, şöyle”
b. 001/1092, 001/1147, 001/1635, 001/2357, 001/263, 001/3162, 001/3192,
001/548
b.+ şa 001/85
b. tursın 001/73
- bılğan** - “bulanmak, bir şeyle kaplanmak”
b.- dı 001/1070
- bıltır** “geçen yıl, önceki yıl”
b.+ ğı 001/3146
- bıt şıt** “darmadağın”

- b. kıldı 001/993
- bıy** “ara bulucu; güç, otorite; iyi söz söyleyen”
 b. 001/3557, 001/3592, 001/3600, 001/3612
 b. bolıp 001/432
 b.+ di 001/3637
- bıyday** “buğday”
 b. 001/3841
- bıyıl** “bu yıl, bu yıl ile ilgili”
 b.+ ğı jıl 001/3454
- bil -** “bilmek”
 b. 001/2813, 001/3752, 001/600
 b.- di 001/2081, 001/2742, 001/3612
 batır b.- di 001/2317
 tanıp b.- di 001/3746
 b.- dik 001/1158
 b.- dim 001/517, 001/543
 b.- diñ 001/1632, 001/2766
 b.- diñder 001/2278
 b.- e almadıq 001/1114
 jayın b.- e almadı 001/2638
 b.- e almaydı 001/1146
 b.- e almay 001/405, 001/1542
 b.- e berdi 001/1819
 b.- e 001/3764, 001/611
 b.- edi eken 001/159
 b.- edi 001/14, 001/1545, 001/2119, 001/2347, 001/522, 001/810
 küş b.- edi 001/2892
 b.- em 001/2674, 001/4031, 001/430
 dep b.- em 001/2274
 b.- emin 001/260, 001/412, 001/413
 b.- eri 001/277
 b.- ermiz 001/2426
 b.- esiñ 001/3783, 001/939
 b.- esiz 001/1705
 b.- eyin 001/3737, 001/391, 001/497
 b.- gen 001/13, 001/175, 001/1917, 001/2411, 001/3478, 001/3964
 b.- gir 001/615
 b.- ip otr 001/2348
 b.- ip qalsın 001/1094
 b.- ip 001/3480
 jayın b.- ip 001/3476
 b.- medim 001/1321
 b.- megen 001/2678
 tük b.- megen 001/1544
 b.- megender 001/492
 b.- mekke kelip edim 001/2327
 b.- mekke 001/2318
 b.- mes 001/1028, 001/3289, 001/3477

b.- mey qaldı 001/3979
 b.- mey tur 001/2557
 b.- mey 001/1367, 001/2016, 001/766
 b.- meydi 001/194, 001/2954, 001/2964
 jönin b.- meytuğın 001/410
 b.- sem 001/2226
 b.- señ 001/2363, 001/3371
 b.- sin 001/1370, 001/2189, 001/3286
 qaydan b.- sin 001/2088
 b.- üwge 001/3493
 b.- e misiñ 001/56
 b.- etin 001/1974

bildir - “bildirmek, bilgi vermek”

b.- di 001/3360
 b.- eyin 001/2384
 b.- mey ketpeksiz 001/2341

bilek “bilek; güç, kuvvet”

b.+ imde 001/1423
 b.+ imdi 001/1235, 001/255

bilim “bilgi”

anıq b. 001/2379

bilin - “bir şeyin bilinmesi”

b.- di 001/3262
 b.- gendi 001/2656
 b.- sin 001/1247

bilişti - “öğrenmek, tanışmak”

b.- 001/532

biyley “yönetme, idare etme”

b.- ge 001/2141
 b.- tin 001/2155

bir “bir sayısı”

b. 001/1041, 001/1042, 001/1077, 001/1081, 001/1090, 001/1137, 001/1141,
 001/1158, 001/1175,
 001/1181, 001/1188, 001/1215, 001/1280, 001/1281, 001/1299, 001/1326,
 001/1340, 001/1396, 001/1397,
 001/1410, 001/1447, 001/1470, 001/1476, 001/1478, 001/1493, 001/1512,
 001/1521, 001/1532, 001/1536,
 001/1551, 001/1555, 001/1574, 001/1607, 001/1615, 001/1625, 001/1638,
 001/1640, 001/1641, 001/1654,
 001/1662, 001/1678, 001/168, 001/1692, 001/1697, 001/1712, 001/1722,
 001/1760, 001/180, 001/1815,
 001/1847, 001/188, 001/1884, 001/1895, 001/1909, 001/1916, 001/1920,
 001/193, 001/1941, 001/1948,
 001/1950, 001/196, 001/2002, 001/2010, 001/2013, 001/2024, 001/2071,
 001/2080, 001/2088, 001/2092,
 001/2095, 001/210, 001/2110, 001/2117, 001/2122, 001/2170, 001/2174,
 001/2190, 001/2195, 001/2205,
 001/2206, 001/2266, 001/2269, 001/2282, 001/2288, 001/2290, 001/2320,

001/233, 001/2331, 001/2368,
 001/2382, 001/2386, 001/2393, 001/24, 001/240, 001/2442, 001/245,
 001/2454, 001/2463, 001/2481,
 001/2491, 001/2497, 001/254, 001/2548, 001/2551, 001/2565, 001/2570,
 001/2572, 001/2619, 001/262,
 001/2638, 001/2641, 001/2648, 001/2658, 001/2667, 001/2670,
 001/2674, 001/2681, 001/2683, 001/2684,
 001/2687, 001/2698, 001/2703, 001/2705, 001/2721, 001/2726, 001/2751,
 001/2752, 001/2754, 001/2760,
 001/2761, 001/2787, 001/2845, 001/2876, 001/2880, 001/2891, 001/2893,
 001/2896, 001/2909, 001/2914,
 001/2992, 001/3025, 001/3026, 001/3032, 001/3074, 001/3077, 001/3078,
 001/3092, 001/3101, 001/3105,
 001/3130, 001/319, 001/3198, 001/3214, 001/3307, 001/3319, 001/3331,
 001/3343, 001/3369, 001/3395,
 001/3415, 001/3431, 001/3439, 001/3462, 001/3474, 001/3504, 001/3531,
 001/3532, 001/3562, 001/3563,
 001/3576, 001/3581, 001/36, 001/3622, 001/3646, 001/3649, 001/3657,
 001/3685, 001/3699, 001/3703,
 001/3713, 001/3726, 001/3727, 001/3740, 001/3742, 001/3748, 001/375,
 001/3765, 001/3777, 001/3784,
 001/3792, 001/3802, 001/3809, 001/3814, 001/3823, 001/3828, 001/384,
 001/3860, 001/3865, 001/3888,
 001/3911, 001/3917, 001/3960, 001/3963, 001/3968, 001/399, 001/3994,
 001/489, 001/496, 001/498,
 001/504, 001/53, 001/572, 001/578, 001/587, 001/595, 001/613, 001/620,
 001/651, 001/666,
 001/670, 001/706, 001/710, 001/731, 001/743, 001/798, 001/807, 001/815,
 001/816, 001/856,
 001/86, 001/888, 001/895, 001/898, 001/931, 001/940, 001/968, 001/312
 b. ayday 001/3538
 b.+ de 001/158
 b.+ dey 001/1360, 001/880
 b.+ ew 001/1756
 b.+ ge tuwğan 001/1684
 b.+ ge 001/1503, 001/2513, 001/273, 001/372, 001/378, 001/585, 001/61,
 001/848, 001/882, 001/981
 b.+ i bolsañ 001/357
 b.+ i 001/1318, 001/1389, 001/2016, 001/2427, 001/2559, 001/2730,
 001/2999, 001/3378, 001/3677
 b.+ in 001/1168, 001/1389, 001/2559, 001/2999, 001/3702, 001/3941
 b.+ ine 001/3909
 b.+ iñ 001/3202
 b. salarmın 001/606
 b.+ imizge 001/3370
biraz “ancak, ama, fakat”
 b. 001/1120, 001/3179, 001/3515, 001/3900, 001/3902, 001/3921
biraz “biraz, az miktarda”

- b. 001/1387, 001/3033, 001/586, 001/845
- birbiri** “bir biri ile, kendi arasında”
- b. 001/710
- b.+ n 001/338
- b.+ ne 001/1805
- birdey** “eşit”
- b. 001/2222, 001/2675, 001/3450, 001/4009, 001/4036, 001/78
- b. emes 001/1965
- bireüw** “bk. birew”
- b.+ den 001/3339
- birew** “bir tane; biri”
- b. 001/1661, 001/2316, 001/2709, 001/2710, 001/2873, 001/3000, 001/3123, 001/3317, 001/906
- b. aytqan 001/3878
- b. ber 001/2370
- b.+ di 001/3000, 001/3905
- b.+ diñ 001/2052
- b.+ ge 001/1661, 001/2056, 001/2059, 001/3905, 001/635
- b.+ i 001/1560, 001/2115, 001/2263, 001/311, 001/3752, 001/4026, 001/917, 001/3884
- b.+ iñ 001/3476, 001/3710
- b.+ ler 001/989
- b.+ lerge 001/2213
- b. surap 001/3811
- birge** “birlikte”
- b. 001/2179, 001/2250, 001/2268, 001/24, 001/2456, 001/3153, 001/3297, 001/3797, 001/4019
- b. jürdi 001/2342, 001/2741
- b. keldi 001/2800
- birgeles** - “bir olmak, tek hale gelmek”
- b.- ti 001/1292
- birik** - “birikmek, toplanmak”
- b.- ip 001/1292
- b.- ipti 001/1318, 001/2071
- bit** - “bitmek, tükenmek; yetişmek”
- b.- ken 001/1333, 001/3491
- erik b.- ken 001/3988
- jalğas b.- ken 001/2082
- b.- pes 001/1077
- b.- peytin 001/1205, 001/1282
- b.- ti 001/282, 001/450
- bitir** - “bitirmek”
- b.- e 001/2604
- b.- ermin 001/1083
- b.- ip 001/1254
- b.- meseñ 001/3712
- biye** “kısırak”
- b. 001/1305

- jüz b. 001/3716
 kök b. 001/2710
 b. baylap 001/1196, 001/3539, 001/631
 b.+ ni 001/1208
 b.+ niñ 001/721
- biyik** “yüksek; şöretli”
 b. 001/1299, 001/2698, 001/473
 b.+ inde 001/1277
 b.+ ke 001/1310
 b. tawlı 001/3531
- biyle** - “yönetmek
 el b.- mek 001/1853 ”ülke yönetmek”
 elinde b.- p 001/41
 b.- se 001/1111
 b.- wdiñ 001/892
- biyle-** “bilemek, keskinleştirmek”
 b. 001/2150
- biylet** - “yönettirmek”
 b.- señ 001/262
- biylewşi** “hakim, hüküm süren”
 b.+ si 001/3556
- biylik** “ hakimiyet, iktidar”
 b.+ i 001/328
- biyt** “bit”
 b. 001/692
- biyttay** “bit kadar”
 b. 001/2589
- biz** “birinci çoğul şahıs, biz”
 b. 001/1102, 001/1424, 001/1503, 001/1737, 001/1952, 001/2033, 001/2196,
 001/2280, 001/2441,
 001/2646, 001/269, 001/2717, 001/273, 001/2731, 001/2879, 001/3182,
 001/3185, 001/3187, 001/3326,
 001/3741, 001/3970, 001/493
 b.+ benen 001/2250
 b.+ de joq 001/3802
 b.+ den 001/1951, 001/544, 001/715
 b.+ der 001/1459
 b.+ di alğan 001/299
 b.+ di 001/1771, 001/2818, 001/3516, 001/3806, 001/3894, 001/3978,
 001/4014, 001/666
 b.+ dikine 001/3615
 b.+ diñ 001/01, 001/1183, 001/1532, 001/1784, 001/2216, 001/2843,
 001/3738, 001/3892, 001/3988,
 001/408, 001/591
 b. emes 001/2415, 001/4026
 b.+ ge taman 001/3127
 b.+ ge 001/1320, 001/1688, 001/2025, 001/2407, 001/2417, 001/254,
 001/266, 001/2730, 001/709,

- bo -** 001/714, 001/819
 “bk. (bol-) “
 b. - p 001/1921
 b.- p jatqan 001/2606
 kelin b.- p kele 001/3818
 b.- p ketse 001/3328
 b.- p ketti 001/2906, 001/3418
 jut b.- p qaldı 001/3590
 b.- p tur ed 001/2723
 b.- p turıp 001/3386
 b.- p tursa 001/2517
 b.- p tur 001/2473
 b.- p 001/1240, 001/1491, 001/154, 001/2222, 001/2882, 001/2963, 001/3668,
 001/4002, 001/425,
 001/93, 001/973
 ala b.- p 001/114
 aman b.- p 001/733
 az b.- p 001/2131
 bas b.- p 001/1394
 berik b.- p 001/3552
 bermek b.- p 001/1126
 ekew b.- p 001/316
 el b.- p 001/1300
 jaw b.- p 001/2180, 001/648
 jazım b.- p 001/1589, 001/2897
 joldas b.- p 001/2905
 joq b.- p 001/3074
 öziñe b.- p 001/636
 qanattas b.- p 001/155
 qarındas b.- p 001/155
 razı b.- p 001/3981
 şayan b.- p 001/3711
 köşip b.- p 001/278
 tappaq b.- p 001/1280
 tiri b.- p 001/2643
 tusaw b.- p 001/1117
 ustamaq b.- p 001/1372
 bermek b.- p 001/3721
- bol -** “yardımcı fiil; olmak, gerçekleşmek”
 b. - 001/2734
 iye b. 001/2291
 qonaq b. 001/3615
 b.- a almadı 001/2636, 001/3715
 b.- a bermek 001/2454
 erlerdiñ b.- a bermes 001/26
 b.- a 001/1841, 001/1855, 001/2203, 001/2214, 001/2469, 001/3683,
 001/3694, 001/4018, 001/759
 elden b.- a 001/319

jeti qoylıq ul b.- a 001/3695
jön b.- a 001/3697
kesüwge b.- a 001/2281
keş b.- a 001/1570
osılay b.- a 001/1380
ıyesız b.- adı degen 001/2068
bayıñ b.- adı äkeñ 001/1509
b.- adı 001/1748, 001/2330, 001/3225, 001/851
aw b.- adı 001/682
el b.- adı 001/495
jazğanı b.- adı 001/3784
ne b.- adı 001/129, 001/1339
qayğı b.- adı 001/700
töre b.- adı 001/1381
zatım b.- adı 001/510
teñ b.- am 001/3149
qor b.- amın 001/1877
qan jutqan b.- ar bolsa 001/1101
b.- ar 001/2277, 001/2453, 001/2476, 001/3562, 001/3653, 001/3657,
001/3884
batır b.- ar 001/149
däwren b.- ar 001/678
ıye b.- ar 001/151
jolı b.- ar 001/744
kerek b.- ar 001/3152
künım b.- ar 001/3152
ne b.- ar 001/1370
qas b.- ar 001/2679
qısqa b.- ar 001/1552
razı b.- ar 001/3757
sirä b.- ar 001/599
soğıs b.- ar 001/124
tañba b.- ar 001/937
toy b.- ar 001/619
tört b.- ar 001/422, 001/430
üstem b.- ar 001/2037
zaman b.- ar 001/894
b.- arın 001/2964
baylaw b.- asıñdar 001/1236
ıe b.- atın 001/133
qıs b.- atın 001/3547
quda b.- dı degen 001/2224
qor b.- dı eken 001/1162
b.- dı 001/1612, 001/2015, 001/2065, 001/2250, 001/2280, 001/2539,
001/2830, 001/2846, 001/3140,
001/3423, 001/3429
almaq b.- dı 001/3641
aydamaq b.- dı 001/1565

aytıp b.- dı 001/2759
batanı alıp jürmek b.- dı 001/2062
bawğa almaq b.- dı 001/2132
bazarı b.- dı 001/1048
bermek b.- dı 001/2442, 001/2885, 001/1909
day b.- dı 001/266
eki jılday b.- dı 001/2563
ğarip b.- dı 001/1495
jabırqamay b.- dı 001/1985
jaman b.- dı 001/1348, 001/1540
jaqın b.- dı 001/3618
jaw b.- dı 001/1360
joldas bermek b.- dı 001/1908
jönelmekşi b.- dı 001/1871
jürmek b.- dı 001/2276, 001/3505
kelmek b.- dı 001/1911
kem b.- dı 001/3417
kerek b.- dı 001/3144
keş b.- dı 001/768
körmes b.- dı 001/205
küni b.- dı 001/1303
küyde b.- dı 001/1002
layıqtap almaq b.- dı 001/1217
mağına b.- dı 001/572
mazaq b.- dı 001/540
mıqtı b.- dı 001/2003
munday b.- dı 001/541
nawqas b.- dı 001/2601
oñay b.- dı 001/1709
osılay b.- dı 001/2768
qalay b.- dı 001/1145
qarañ b.- dı 001/3091
qas b.- dı 001/112
qaytpaq b.- dı 001/3658
qırğın b.- dı 001/3420
qıyın b.- dı 001/2543
qor b.- dı 001/2936
qumar b.- dı 001/1573
qurbandığı b.- dı 001/1529
salmaq b.- dı 001/1215, 001/3341
sorlı b.- dı 001/1462
soyqan bolmaq b.- dı 001/2909
şappaq b.- dı 001/3558
şawıp almaq b.- dı 001/2821
şıqpaq b.- dı 001/2831
tabqan b.- dı 001/2876
tanıtmaq b.- dı 001/230
tospaq b.- dı 001/2877

töre b.- dı 001/327
 tügel b.- dı 001/1294
 tün b.- dı 001/785
 tüs b.- dı 001/3088
 urıs b.- dı 001/2859
 uyat b.- dı 001/2478
 jaqsı b.- dıaw 001/776
 joldas b.- dım 001/3608
 jürmek b.- dım 001/2290
 kez b.- dım 001/1353, 001/3849, 001/616
 razı b.- dım 001/4021
 b.- diñ 001/2525
 kez b.- diñ 001/2306
 mazaq b.- diñ 001/452, 001/456
 joldı b.- dıq 001/1085
 tanıs b.- dıq 001/2270
 b.- ğan eken 001/3207
 em b.- ğan eken 001/1131
 b.- ğan 001/2454, 001/3122, 001/3280, 001/3343, 001/3992, 001/4011
 bası b.- ğan 001/451
 batır b.- ğan 001/3955
 äke b.- ğan 001/465
 eger b.- ğan 001/2913
 han b.- ğan 001/1178
 iye b.- ğan 001/3626
 jawğa b.- ğan 001/512
 joldas b.- ğan 001/11
 keş b.- ğan 001/2862, 001/3288
 mal b.- ğan 001/140
 men b.- ğan 001/548
 qamqor b.- ğan 001/455
 qut b.- ğan 001/679
 sen b.- ğan 001/933
 soñ b.- ğan 001/581
 tüskendey b.- ğan 001/127
 ülgı b.- ğan 001/25
 b.- ğanda 001/2376
 keş b.- ğanda 001/3492
 mezgili b.- ğanda 001/569
 jaqsı jaman b.- ğandarın 001/2585
 b.- ğanday 001/2294, 001/2575
 japjadakay b.- ğanday 001/281
 ne b.- ğandı 001/3040
 qayrattı b.- ğandığı 001/73
 jaqsı b.- ğandığın 001/2451
 qurban b.- ğanğa 001/1161
 b.- ğanı 001/1679, 001/2386
 b.- ğanın 001/2742, 001/2954, 001/3434

b.- ğanmen 001/3883
kekti b.- ğanmen 001/500
er b.- ğanmenen 001/85
jılasıp b.- ğannan 001/1167
sonda b.- ğanşa 001/1271
b.- ıp ed 001/2305
arıstanday b.- ıp keldi 001/3374
jaralı b.- ıp keldi 001/3042
jaw b.- ıp kete 001/3724
balalıq b.- ıp ketti 001/1947
b.- ıp qaldı 001/2659
razı b.- ıp qaldı 001/3952, 001/4030
b.- ıp qayttı 001/3660
b.- ıp 001/1460, 001/1606, 001/1769, 001/190, 001/1972, 001/3235,
001/3520, 001/3639, 001/3648,
001/3760, 001/4037
almaq b.- ıp 001/2128
bası b.- ıp 001/365
başşı b.- ıp 001/2898, 001/351, 001/773
batpaq b.- ıp 001/2685
bıy b.- ıp 001/432
bir b.- ıp 001/154
day b.- ıp 001/2175
eger b.- ıp 001/2602
jaw b.- ıp 001/499
jetew b.- ıp 001/2610
jol b.- ıp 001/565
joldas b.- ıp 001/2071
jüzi b.- ıp 001/337
keş b.- ıp 001/478
naşar b.- ıp 001/3035
qatın b.- ıp 001/630
qorlıq b.- ıp 001/2225
qul b.- ıp 001/52
sol b.- ıp 001/3749
şöl b.- ıp 001/3442
tiymek b.- ıp 001/1856
toqal b.- ıp 001/2112
b.- ıptı 001/3431
jeti b.- ıptı 001/144
köp b.- ıptı 001/2176
serke b.- ıptı 001/588
tarap b.- ıptı 001/376
er b.- ma 001/526
b.- madı 001/3469
oylağan b.- madı 001/1354
şırıldaq b.- madı 001/180
b.- madiaw 001/2771

han b.- madım 001/106
 artımda b.- mağan 001/214
 jaqsılıq b.- mağan 001/1728
 soñ b.- mağan 001/285, 001/795
 b.- mağanı 001/2622
 soyqan b.- maq boldı 001/2909
 qatın b.- maqpın 001/253
 b.- maqşı 001/1634
 köñilimde b.- mas edi 001/692
 men b.- mas edi 001/645
 b.- mas 001/1741, 001/2229, 001/3231
 aytıp b.- mas 001/3134
 keyip b.- mas 001/1523
 täwir b.- mas 001/2607
 tirlik b.- mas 001/556
 tük b.- mas 001/3007
 qızı b.- masa eken 001/713
 b.- masa 001/2254, 001/3178
 jan b.- masa 001/1554
 jaw b.- masa 001/3051
 joq b.- masa 001/637
 saqtar at b.- masa 001/3055
 jaw b.- masın 001/386
 uzın b.- masın 001/348
 is b.- mastı 001/1095
 b.- may tur 001/3315
 b.- may 001/1633
 jaw b.- may 001/3169
 şaban b.- may 001/794
 eki b.- maydı 001/1506
 kelin b.- p kelip turmın 001/1936
 b.- p qaldı 001/1640
 tanıq b.- p 001/1635
 atım b.- sa edi 001/707
 sayaqtıq b.- sa kerek 001/23
 b.- sa 001/2492, 001/2516, 001/2534, 001/2589, 001/2621, 001/3346,
 001/3579, 001/3646, 001/3788,
 001/3859, 001/712
 az b.- sa 001/144
 bar b.- sa 001/153, 001/2338, 001/2352, 001/2372
 bas b.- sa 001/1343
 bastap b.- sa 001/872
 berer b.- sa 001/2566
 durıs b.- sa 001/2552
 äzer b.- sa 001/1765, 001/2879
 jaman b.- sa 001/1836, 001/3773
 jaqın b.- sa 001/3514
 jaw b.- sa 001/3052

jel b.- sa 001/3444
 jön b.- sa 001/1109, 001/3161, 001/3918
 jumısım b.- sa 001/2357
 keşer b.- sa 001/1886
 ne b.- sa 001/665
 qan jutqan bolar b.- sa 001/1101
 qosar b.- sa 001/3914
 serik b.- sa 001/2228
 zaman b.- sa 001/1296
 b.- sam 001/1933, 001/2506, 001/2521
 erkek b.- sam 001/1323
 kelin b.- sam 001/2594
 qayda b.- sam 001/2151
 qız b.- sam 001/1334
 tiri b.- sam 001/4004
 b.- sañ 001/2832
 biri b.- sañ 001/357
 tegistetip almas b.- sañ 001/1500
 jaw b.- sañdar 001/487
 tiri b.- saq 001/3785
 b.- sın 001/3192, 001/3614
 bar b.- sın 001/1659
 bay b.- sın 001/942
 nıyyazım b.- sın 001/546
 osı b.- sın 001/597
 qazaq b.- sın 001/2089
 quttı b.- sın 001/3891
 üstem b.- sın 001/1405
 razı b.- şı 001/2315
 jaw b.- üwşı 001/387
 saw b. 001/3342
 b.- dı 001/1987
 b.- ğan 001/2139
 b.- mañdar 001/2459
 b.- mas 001/2238
 b.- masa 001/2373, 001/2678
 b.- sa 001/2060, 001/2479

bolat “çelik”

b. qılış 001/1256

boldır - “oldurmak, meydana getirtmek”

b.- dı 001/2333

b.- ıp 001/2946

bolja - “öngörü, tahmin”

b.- p 001/782

b.- pti 001/246

boq “dışkı”

b. 001/2109

bos “boş”

- b. 001/1067,
 bası b. 001/2212 “bekâr”
 b. atı 001/2320
 b.+ qa ölgənşe 001/3332
 b. sözine 001/2052
 b. turıp 001/862
- bos** - “boşalmak, bir yeri terk etmek”
 b.- ıp ketti 001/2169
 b.- qan 001/2203
 b.- tıq 001/2441
- bosan** - “boşalmak, terk edilmek”
 b.- a alsın 001/1869
- bostıqı** “zayıflık”
 b.+ ı 001/4002
- bosa** kapı pervazı
 b.+ ğa 001/976, 001/2758
- bota** “deve yavrusu”
 b.+ sı 001/780
- botlawşı** “yavruLAYıcı, doğuran”
 b. ed 001/2123
- boy** “cisimlerin yerden yüksekliđi, boy; ırmak, deniz kıyısı”
 b. 001/1292, 001/2153, 001/3647
 b.+ da 001/2401, 001/2589
 b.+ dı 001/1334
 b.+ ğa 001/1314, 001/828
 b.+ ı 001/2183, 001/3976, 001/2997
 tula b.+ ı 001/3495
 b.+ ima 001/1791, 001/2225
 b.+ in şaqtap 001/2826
 b.+ in 001/2185
 b.+ ina 001/1779, 001/3574, 001/3960, 001/580, 001/3820
 sır b.+ inan 001/2075
 b.+ ında 001/1409, 001/177, 001/2775, 001/3426
 jiydeli suwdıñ b.+ ında 001/3852
 b.+ iñ urıp 001/2353 “boyunu posunu göstermek”
 b. jetken 001/605
- boydaq** “bekâr”
 b. 001/2271, 001/2272
- boyla** - “uzanmak, büyümek”
 b.- ğan 001/3495
- boylı** “boylu; uzun”
 b. 001/1402
- boz** “açık toprak rengi”
 b. 001/1222, 001/1238
- bozbala** “delikanlı, yiğit”
 b. 001/3461
 b.+ lar 001/1206
- bozda** - “ağlamak”

b.- p 001/780

bögel -oyalanmak

b.- di 001/1731 ”konuşamamak, tıkanmak”

b.- me 001/1087

bögen “özel isim”

b. 001/102, 001/117, 001/118, 001/1187, 001/1207, 001/124, 001/126,
001/1343, 001/1537,

001/165, 001/175, 001/182, 001/1887, 001/2043, 001/2362, 001/25, 001/274,
001/289, 001/31, 001/3119, 001/321, 001/3435, 001/3459, 001/3474,
001/3607, 001/3627, 001/378, 001/3792, 001/3842,

001/3931, 001/3990, 001/4013, 001/4037, 001/451, 001/458, 001/462,
001/465, 001/466, 001/511, 001/522, 001/528, 001/539, 001/958

batır b. 001/2485

er b. 001/4030

käri b. 001/3686

qart b. 001/3666

qayran b. 001/3604

b. batır 001/3682

b.+ de 001/3858

b.+ di 001/519, 001/537

b. erdi 001/2039

b.+ ge 001/1363, 001/1898, 001/1919, 001/3468, 001/3497, 001/3503,
001/3665, 001/3690, 001/3842,

001/3878, 001/81, 001/89

b.+ men 001/4003

b.+ nen 001/3662, 001/46, 001/76, 001/98

b.+ niñ 001/1219, 001/13, 001/158, 001/172, 001/1911, 001/1924, 001/1991,
001/21, 001/227,

001/261, 001/277, 001/3146, 001/3451, 001/3462, 001/3602, 001/3610,
001/3625, 001/3646, 001/4001,

001/416, 001/459, 001/477, 001/88

b. tursın 001/3867

b. ulı 001/3843

bögenbay ”özel isim”

b. 001/05, 001/09, 001/107, 001/109, 001/1144, 001/1160, 001/1171,
001/1173, 001/1194,

001/121, 001/122, 001/1225, 001/1232, 001/1242, 001/1257, 001/136,
001/148, 001/152, 001/17,

001/1960, 001/1975, 001/2000, 001/2018, 001/203, 001/2041, 001/212,
001/222, 001/223, 001/2584,

001/2608, 001/266, 001/267, 001/270, 001/301, 001/3043, 001/3065,
001/307, 001/3073, 001/3128,

001/3138, 001/317, 001/3433, 001/3436, 001/3450, 001/3513, 001/3816,
001/3891, 001/3902, 001/3907,

001/3922, 001/3923, 001/3948, 001/3952, 001/3958, 001/3964, 001/3981,
001/4007, 001/4038, 001/423,

001/429, 001/455, 001/503, 001/55, 001/77, 001/85

käri batır b. 001/2236

qart b. 001/2891, 001/3056, 001/3674
 b.+ da 001/3945
 b.+ dan 001/04, 001/2889
 b.+ dı 001/1091, 001/3063, 001/3168, 001/3176, 001/3218, 001/427
 b.+ dıñ 001/128, 001/15, 001/168, 001/1764, 001/181, 001/197, 001/2101,
 001/215, 001/3076,
 001/3446, 001/3498, 001/3545, 001/447, 001/94
 b.+ ğa 001/1874, 001/1944, 001/1977, 001/1998, 001/2015, 001/2038,
 001/3039, 001/3124, 001/3448,
 001/3608, 001/4029, 001/425, 001/52, 001/71
 b.+ ın 001/3599
 b.+ men 001/3221

böğendey “bögenbay gibi, ona benzer”

b. 001/610

böget “engel, set”

b.+ siz 001/2750

bögew bk. böget

b. 001/608

bökeñdet - “atı dört nala sürmek”

b.- ip 001/1152, 001/833

böl - “bölmek”

maldı b.- di 001/2164

b.- edi eken 001/78

b.- ip alp 001/2166

b.- ip berdi 001/3640

b.- ip 001/1407, 001/283

ekige b.- emin 001/2161

bölmek “düşünce”

b. 001/2159, 001/2158

bölek “ayrı; farklı; özel ”

b. 001/596

b. salar 001/1286

b. salıp 001/1127

bölin - “bölünmek”

b.- gen 001/338

bölis - “bölüşmek”

el b.- ip 001/2167

böri “kurt”

kök b.+ dey 001/2987

b.+ ge 001/1905

böten “yabancı, el “

b. 001/2021, 001/3564, 001/748

b. emes 001/2412

b.+ i 001/2381

b. joq 001/3774

bu “işaret sıfatı, bu”

b. 001/1164, 001/1424, 001/1743, 001/2058, 001/3088, 001/3170, 001/3530,
 001/3715, 001/387,

001/3988, 001/3993, 001/4017, 001/4029
 b.+ dan 001/1147, 001/1517, 001/2407, 001/2640, 001/2669, 001/3529
 b.+ ğan 001/1916, 001/3459, 001/3572
 b.+ lar 001/1452, 001/1570, 001/2691, 001/2823, 001/2826, 001/287,
 001/2890, 001/2907, 001/3497
 001/482, 001/838
 b.+ lardı 001/2317, 001/2682, 001/639
 b.+ lardıñ 001/226
 b.+ larğa 001/59

budan “bundan”

b. 001/263, 001/3510

buğan “buna”

b. 001/1065, 001/1093, 001/2460, 001/2839, 001/3073, 001/3946, 001/3952,
 001/486

bul “bu “

b. 001/1094, 001/1100, 001/1104, 001/1124, 001/1229, 001/1328, 001/1425,
 001/1591, 001/1593,
 001/160, 001/161, 001/1619, 001/1622, 001/1672, 001/1677, 001/1763,
 001/1772, 001/1777, 001/1799,
 001/1834, 001/1850, 001/1878, 001/1978, 001/2014, 001/2065, 001/2081,
 001/2096, 001/2111, 001/2119,
 001/2151, 001/2157, 001/2188, 001/220, 001/2234, 001/2342, 001/237,
 001/2391, 001/2404, 001/2414,
 001/2462, 001/2475, 001/2499, 001/2518, 001/2544, 001/2610, 001/2648,
 001/2652, 001/266, 001/271,
 001/272, 001/2730, 001/276, 001/2769, 001/277, 001/2820, 001/2830,
 001/2844, 001/2858, 001/2873,
 001/2874, 001/2882, 001/292, 001/2934, 001/2966, 001/301, 001/3036,
 001/3060, 001/3074, 001/3161,
 001/3273, 001/3342, 001/3452, 001/3472, 001/3489, 001/3569, 001/3579,
 001/3580, 001/3653, 001/3693,
 001/3694, 001/3697, 001/3712, 001/3733, 001/383, 001/3879, 001/3895,
 001/390, 001/4001, 001/403,
 001/404, 001/501, 001/572, 001/650, 001/726, 001/827, 001/88, 001/962,
 001/1192, 001/1290, 001/1558, 001/1583, 001/22, 001/557

b. eken 001/395

b. jaqta 001/2027

b. malğa 001/3707

b. qılğanı 001/1205

bula- “göz yaşı akıtmak”

b. 001/368

bulay “böyle”

b. emes 001/1488

bulbul “bülbul, güzel ses”

b. 001/236

b.+ dığın 001/1919

b. ed 001/2117

b.+ ı 001/1642

- bulbulday** “blbl gibi”
b. 001/1352, 001/1803
- buldırat** - “puslandırmak, bulanıklařtırmak, tozu dumana katmak”
b.- tı 001/3350
- bulğak** “karıřık”
b. 001/400
- bulğa** - “karıřtırmak, bulamak”
b.- p 001/988
- bulğaqtat** - “sallatmak”
b.- ıp 001/3799
- bult** “bulut”
b. 001/2687
- bultar** - “ u dnř yapmak; caymak, vazgeçmek”
b.- mayaq 001/396
b.+ ğanmen 001/3682
- buq** - “yatmak, saklanmak”
b.- ıp 001/966
b.- ıp jatıp 001/2977
b.- ıp jadır 001/3767
b.- ıp jatqan 001/3768
- buqa** “boğa”
b. 001/3660
- bur** - “burkmak, çevirmek”
moyınıñdı b. 001/1763
b.- ğandığın 001/544
b.- ıp aladı 001/3239
b.- ıp alıp 001/3876
b.- ıp 001/1475
betin b.- ıp 001/1805
- burıl** - “dnmek, çevrilmek”
b.- ıp 001/1680, 001/370, 001/1774
b.- ma 001/2533
- burım** “saç örgs”
b.+ ın 001/1608, 001/1800
b.+ ıñ 001/950, 001/967
- burın** “nceleri, daha nce”
b. 001/108, 001/1263, 001/1746, 001/1752, 001/2078, 001/2142, 001/2155,
001/2221, 001/2407,
001/2640, 001/2795, 001/383, 001/659, 001/984
b.+ nan 001/479
- burıñı** “nceki, evvelki”
b. 001/3052, 001/1742, 001/1788, 001/1797, 001/1913, 001/1943, 001/1982,
001/2047, 001/2173, 001/2865,
001/2950, 001/315, 001/322, 001/387, 001/3904, 001/601, 001/92
b.+ nı 001/171
b.+ nıñ 001/3225
b.+ day 001/164
- burıs** “dnemeç, sapak”

- b. 001/2535
- burq** “ani veya beklenmedik şekilde gerçekleşen hareket”
b. etip 001/1452
b. etti 001/786
- burqıra** - “bk. burul- “
b.- ydı 001/1593
- buwğa** bk. buqa
b. degendey 001/3660
- buwin** “hece, eklem”
b.+ ı 001/1325, 001/1477
- buwraday** “deve gibi”
b. 001/3235
- buyır** - “buyurmak, emretmek”
dep b.- dı 001/2286
- buyırık** “emir, ferman”
b.+ ı 001/883
- buz** - “bozmak, tahrip etmek, parçalamak”
qamal b.- ar 001/2325
türin b.- dı 001/2047
jurt b.- ip 001/1493
- buzaqı** “kavgacı, serseri “
b.+ nıñ 001/744, 001/746
- bügin** “bugün”
b. 001/1085, 001/1704, 001/1930, 001/2447, 001/2707, 001/3097, 001/3418,
001/464, 001/588,
001/590, 001/701, 001/719, 001/960
b.+ de 001/1630
b.+ gi 001/2508, 001/829
- bükil** “bütün, hepsi, tüm”
b. 001/1775
- büldir** - “tahrip etmek, yıkmak”
b.- di 001/340
b.- gen 001/1493, 001/746, 001/949
b.- ip 001/1472
- büldirge** “örme bileklik; balta, kamçı gibi silahların sapına takılan kayış”
b.+ si 001/1423
b.+ sin 001/3394
- bülik** “isyan”
b.+ ke 001/2393
b.+ saldı 001/1643 ”isyan çıkarmak”
- bürkit** “kartal”
qıran b. 001/3518
- büyir** “böğür”
b.+ in kızdırıp 001/3240 “heyecanlanmak, kızıştırmak”
- büyt** - “öyle yapmak, bildiğini okumak”
b.- peñder 001/980
b.- e berseñ 001/3705
- bil** - “bilmek”

- b.- se 001/124
- bir** “bir sayısı; tek, yalnız”
b. 001/132, 001/138
b. bolıp 001/154
b.+ de 001/136
b.+ ge 001/126
- da** “ de bağlacı”
d. 001/09, 001/1004, 001/102, 001/1061, 001/1092, 001/1172, 001/118,
001/1282, 001/1295,
001/1296, 001/1306, 001/1343, 001/144, 001/150, 001/1547, 001/1575,
001/16, 001/1646, 001/1680,
001/1681, 001/1692, 001/1701, 001/1933, 001/1948, 001/2000, 001/2015,
001/2030, 001/2067, 001/2073,
001/2175, 001/226, 001/2479, 001/2513, 001/2519, 001/2537, 001/2539,
001/2592, 001/2621, 001/2625,
001/2626, 001/2632, 001/2663, 001/271, 001/2734, 001/2738, 001/2756,
001/2816, 001/2826, 001/2948,
001/2978, 001/2994, 001/3002, 001/3118, 001/3152, 001/3162, 001/3253,
001/326, 001/3287, 001/3360,
001/3378, 001/3435, 001/3459, 001/3465, 001/3509, 001/3580, 001/3583,
001/3708, 001/3710, 001/3747,
001/3756, 001/3811, 001/3901, 001/3955, 001/4017, 001/4020, 001/4025,
001/423, 001/424, 001/43,
001/516, 001/54, 001/55, 001/551, 001/59, 001/603, 001/604, 001/606,
001/633, 001/680,
001/704, 001/712, 001/74, 001/752, 001/76, 001/826, 001/838, 001/868,
001/96, 001/984
- dabırda** - “bangırdamak”
d.- ğan 001/2931
- dabıs** “ses, ün; şan”
d. 001/2221
- dağı** “dahi, bile”
d. 001/105, 001/120, 001/1293, 001/1397, 001/1400, 001/1588, 001/1624,
001/1728, 001/1820,
001/1828, 001/2011, 001/2241, 001/2309, 001/2357, 001/2433, 001/2499,
001/2642, 001/2840, 001/2849,
001/2907, 001/2908, 001/3191, 001/3513, 001/3880, 001/3956, 001/3969,
001/441, 001/574, 001/579,
001/694, 001/820, 001/886, 001/89, 001/974
- dala** bozkır,step ; dışarı, sokak”
d. 001/3531
d.+ da 001/318, 001/581, 001/763
d.+ sına 001/1461
- dalbasa** “boş çaba”
d. 001/1557
- damıl** “mola: huzur”
d. 001/1265
d. almay 001/3136

- damıldas** -“mola vermek, dinlenmek”
 d.- ip 001/2871
 d.- tı 001/3033
- dañıl** “yetenekli”
 d. edi 001/1833, 001/653
- darı** - yaralamak; şifa bulmak; emir”
 d.- maydı 001/1089
 d.- may 001/940
- darıyya** “deniz, büyük nehir”
 d.- dan 001/2100
 d. kördim 001/3077
 d.+ nıñ 001/2251, 001/2252
- daw** “dava, tartışma”
 d. 001/1302
 d.+ ğa 001/1981
 d. körinse 001/3655
- dawıl** “fırtına, boran”
 d.+ ina 001/1939
- dawıs** “ses”
 d. 001/2703, 001/786, 001/788
 d. berdi 001/484
 d.+ ı 001/1512, 001/3067, 001/3352
 d.+ qa 001/791
 d.+ tı 001/803
- dayar** “hazır”
 d. 001/3190, 001/3895, 001/952
 d. turğan 001/3408
- dayın** “hazır”
 d. 001/1801, 001/2473, 001/2868, 001/3185, 001/3996, 001/772, 001/944
 d. turğan 001/2624, 001/3412
- dayındal** -“hazırlan”
 d.- dı 001/1372, 001/858
- däl** “tam, doğru”
 d. 001/1011, 001/1055, 001/1074, 001/1932, 001/2408, 001/2924, 001/3268,
 001/3357, 001/3414,
 001/3859, 001/569
 d.+ i 001/1837
 d. kezinde 001/2472
- dälde** -“doğrulamak”
 d.- p urğan 001/3404
- däldet** - “bk. dälde - “
 d.- ip 001/1155
- däm** “tat, yemek”
 d. 001/622
 d.+ in 001/1567
- däme** “ümit, niyet”
 d. 001/3647
- däneker** “ara bulucu”

- d. 001/2051
- däneme** “hiçbir şey”
d.+ m 001/1934
- däneñe** “bk. däneme”
d.+ m 001/1966
- däreje** “a. derece, mertebe”
d.+ ñ 001/1405, 001/2037, 001/414
d.+ sin 001/47
- däri** “ilaç”
d. 001/3537
- därmen** “f. derman, güç”
d. joq 001/2707
- däwlet** “zenginlik, mal”
d. 001/2304
kelgen d. 001/3893
d.+ i 001/2736, 001/34, 001/43
d.+ ke 001/199
- däwren** “a. hayat; devran sefa”
d. 001/1531
ötüp d. 001/219
tolıq d. 001/219
d. bolar 001/678
- de -** “demek; istemek; öyle saymak; diye, için “
d.- di 001/1100, 001/1104, 001/1159, 001/1181, 001/1229, 001/1328,
001/1340, 001/1397, 001/1422,
001/1655, 001/1786, 001/1787, 001/1789, 001/1798, 001/1802, 001/1821,
001/1834, 001/1835, 001/1837,
001/2213, 001/2277, 001/2389, 001/2398, 001/2530, 001/271, 001/272,
001/274, 001/2813, 001/3044,
001/306, 001/3126, 001/3184, 001/3204, 001/3216, 001/3384, 001/3385,
001/3387, 001/3594, 001/3726,
001/3880, 001/3884, 001/3888, 001/3915, 001/3916, 001/3918, 001/3982,
001/4021, 001/556, 001/980, 001/1652
d.- dim 001/4016
d.- gen edi 001/3138, 001/379
d.- gen jerde 001/35
d.- gen söz 001/2394
d.- gen 001/101, 001/1164, 001/1291, 001/1299, 001/145, 001/1550,
001/1564, 001/1659, 001/176,
001/1796, 001/1858, 001/1886, 001/2002, 001/2138, 001/2170, 001/2174,
001/2272, 001/2427, 001/2471,
001/2560, 001/2703, 001/2720, 001/2755, 001/3088, 001/315, 001/3533,
001/3569, 001/3701, 001/377,
001/3792, 001/3893, 001/3966, 001/4024, 001/475, 001/495, 001/537,
001/859, 001/96
altay d.- gen 001/2110
bal d.- gen 001/3609
bersin d.- gen 001/3821

düniye d.- gen 001/2109
 iyesiz boladı d.- gen 001/2068
 jür d.- gen 001/3503
 ne d.- gen 001/1106
 quda boldı d.- gen 001/2224
 d.- gende 001/1434, 001/1639
 d.- genderiñ 001/1106
 d.- gendey 001/1309
 buwğa d.- gendey 001/3660
 d.- gendeyin 001/1970
 d.- gendi 001/3651
 d.- genge 001/2734, 001/3843
 bassın d.- genge 001/3847
 en salası d.- genge 001/3845
 ışın jarsın d.- genge 001/3854
 d.- geni 001/2089, 001/2220, 001/2595, 001/460, 001/713
 d.- genim 001/2248, 001/2470
 d.- geniñ 001/2144, 001/937
 d.- genmen 001/1855, 001/2925
 d.- genmenen 001/1840
 d.- gennen 001/1418, 001/1777, 001/2501
 d.- geñşe 001/1164, 001/1481
 d.- gin 001/53
 ala qoyam d.- me 001/2396
 pälen d.- me 001/4022
 d.- mediñ 001/1853
 d.- meñder 001/388
 d.- meseñ 001/2556
 d.- mesin 001/3277
 d.- mey 001/3627, 001/883
 köreyikşi d.- mey 001/3857
 d.- meymin 001/744
 d.- p bilem 001/2274
 d.- p buyırdı 001/2286
 d.- p edim 001/1419
 d.- p ed 001/2673
 d.- p jürip ketken 001/2083
 d.- p 001/1002, 001/102, 001/1029, 001/1055, 001/106, 001/110, 001/111,
 001/1126, 001/113,
 001/1145, 001/1171, 001/1199, 001/1261, 001/1266, 001/1283, 001/1290,
 001/1346, 001/1365, 001/1379, 001/1394, 001/1404, 001/1405, 001/1407,
 001/1415, 001/1447, 001/1459, 001/1473, 001/1484, 001/149, 001/152,
 001/1561, 001/1566, 001/1581, 001/1592, 001/1606, 001/161, 001/165,
 001/1686, 001/1698,
 001/1718, 001/1720, 001/1761, 001/1784, 001/180, 001/1829, 001/1890,
 001/1893, 001/1906, 001/1935, 001/197, 001/1982, 001/1999, 001/2001,
 001/2013, 001/2017, 001/2019, 001/2027, 001/2056, 001/206,
 001/2062, 001/2072, 001/2106, 001/2117, 001/213, 001/2140, 001/2152,

001/2161, 001/2188, 001/2197, 001/221, 001/2252, 001/2253, 001/2255,
 001/2273, 001/2283, 001/2291, 001/2317, 001/2321, 001/234,
 001/2344, 001/2348, 001/2383, 001/241, 001/2414, 001/2415, 001/2426,
 001/2434, 001/2459, 001/2476, 001/2478, 001/2511, 001/2513, 001/2528,
 001/2541, 001/2569, 001/2570, 001/2579, 001/2625, 001/2667, 001/2672,
 001/2739, 001/2763, 001/2771, 001/2779, 001/2780, 001/2800, 001/2809,
 001/2815, 001/2828,
 001/2851, 001/2856, 001/2883, 001/2893, 001/292, 001/2923, 001/2986,
 001/299, 001/3007, 001/3053, 001/3056, 001/3062, 001/308, 001/3080,
 001/3119, 001/3128, 001/3137, 001/3149, 001/3151, 001/3169,
 001/319, 001/3202, 001/3208, 001/3209, 001/3211, 001/3213, 001/3215,
 001/3217, 001/3223, 001/3252,
 001/3253, 001/3290, 001/3312, 001/3317, 001/3325, 001/3329, 001/3333,
 001/3335, 001/3354, 001/3357,
 001/3358, 001/3375, 001/3377, 001/341, 001/3410, 001/3434, 001/3467,
 001/3473, 001/3496, 001/3571,
 001/3630, 001/3636, 001/3639, 001/3646, 001/3653, 001/3659, 001/3661,
 001/3664, 001/3678, 001/3681,
 001/3724, 001/3734, 001/3735, 001/3737, 001/3752, 001/3760, 001/3763,
 001/3792, 001/38, 001/3836,
 001/3839, 001/3875, 001/3877, 001/388, 001/3902, 001/3909, 001/391,
 001/3938, 001/3949, 001/395,
 001/3989, 001/40, 001/4004, 001/4012, 001/4022, 001/442, 001/443,
 001/446, 001/472, 001/483,
 001/485, 001/486, 001/492, 001/548, 001/563, 001/564, 001/566, 001/578,
 001/582, 001/595,
 001/596, 001/598, 001/635, 001/674, 001/686, 001/696, 001/699, 001/725,
 001/748, 001/770,
 001/836, 001/894, 001/907, 001/914, 001/931, 001/932, 001/934, 001/981,
 001/1733, 001/1974
 d.- pti 001/1320, 001/1367, 001/1551, 001/1553, 001/1923, 001/2499,
 001/2608, 001/3657, 001/686
 d.- r 001/1194, 001/1903
 d.- rin 001/1542, 001/3979
 öldi d.- rsiñ 001/2649
 d.- se 001/1287, 001/1463, 001/1530, 001/314, 001/3945, 001/640, 001/676,
 001/716, 001/966
 bala d.- se 001/3999
 jaw bar d.- se 001/1993
 jaw d.- se 001/1985, 001/2242
 soğıs d.- se 001/2860
 d.- sem 001/2644
 d.- señ 001/1183, 001/1651, 001/1744, 001/258, 001/3339, 001/345
 jaqsı d.- señ 001/3772
 jür d.- señ 001/2526
 ne d.- señ 001/3222
 d.- señiz 001/3985
 d.- ši 001/2816

d.- wge 001/3199
 şıq d.- wge 001/3203
 bälän d.- wi 001/2494
 qız d.- ydi eken 001/2410
 d.- ydi 001/1179, 001/1234, 001/1393, 001/1400, 001/1401, 001/1403,
 001/1539, 001/2030, 001/294,
 001/409, 001/448, 001/487, 001/56, 001/698, 001/733, 001/864, 001/910
 d.+ ge 001/2432
 tañdap al d.- p 001/1783
 bala edim d.- ydi 001/3173
 barsaq d.- ydi 001/2033
 düniyeden ötem d.- ydi 001/2529
 erip ketem d.- ydi 001/2526
 etem d.- ydi 001/2527
 janı d.- ydi 001/3625
 malı d.- ydi 001/3624
 mol d.- ydi 001/3858
 neme d.- ydi 001/3627
 qalmas d.- ydi 001/3064
 quwıp keldi d.- ydi 001/4014
 taba qılma d.- ydi 001/3163
 d.- yin 001/813
 d.- ymin 001/346
 keldi d.- ymin 001/1894
 bar d.- ysiz 001/3898
 d.- ytuğın 001/2116, 001/2232, 001/2380, 001/2415, 001/3932

de “ ve, de, dahi, - den başka anlamlarında bağlaç”
 d. 001/1093, 001/1169, 001/1187, 001/1188, 001/1263, 001/1297, 001/1301,
 001/133, 001/1348,
 001/1362, 001/1416, 001/1505, 001/1530, 001/1560, 001/1651, 001/1663,
 001/1687, 001/1743, 001/1744,
 001/1756, 001/1812, 001/1875, 001/2060, 001/2150, 001/2163, 001/2294,
 001/2381, 001/2414, 001/2550,
 001/258, 001/2658, 001/2671, 001/2774, 001/3004, 001/3138, 001/3222,
 001/3229, 001/3339, 001/3384,
 001/3385, 001/3387, 001/345, 001/3484, 001/3490, 001/3491, 001/3517,
 001/3649, 001/3757, 001/3765,
 001/3775, 001/3783, 001/3788, 001/3861, 001/3862, 001/3874, 001/500,
 001/551, 001/640, 001/665,
 001/671, 001/701, 001/792, 001/918, 001/980, 001/997
 d. emes 001/3049

dedekte - “hızlı yürümek”
 d.- p kelip 001/2711

degiz - “bk. de-”
 d.- beseñ 001/1953
 d.- gen 001/3692, 001/3824

delbi “dizgin”
 d. 001/2525

- dem** “f. nefes, soluk”
d.+ i qurıp 001/450 “*yorulmak*”
- den** “vücut”
d.+ iñ 001/584
- dene** “bk. den”
d.+ si 001/3196
d.+ sin 001/3275
d.+ sinde 001/2492, 001/3027
- densawlıq** “sağlık, sıhhat”
d. 001/594
- derek** “veri, bilgi”
d.+ in 001/124
- dert** “dert, kaygı”
d. basıp 001/2656
d.+ ke 001/1539
d.+ ti 001/2654
- des -** “karşılıklı demek, söyleşmek”
d.- edi 001/2211
d.- ip 001/2539, 001/2632
qoş d.- ip 001/2559, 001/3512
d.- ti 001/2880
d.- er 001/1897
- deyin** “kadar, değin “
d. 001/2859, 001/3709
keşke d. 001/4006
- dıbis** “ses”
d.+ ın 001/974
d.+ iñ 001/1247
d.+ iñdi 001/3938
- diñgek** “sütün, direk”
d.+ ke 001/1222
- ditte -** “amaçlamak “
d.- p 001/2513
- doldan -** “sinirlenmek”
d.- ip 001/1706
- dop** “top”
d. 001/1213
- durıs** “doğru, dürüst”
d. 001/2516, 001/2534, 001/3934
d. bolsa 001/2552
- duşpan** “düşman”
d. 001/2486, 001/3108, 001/3283, 001/664, 001/95
d.+ ğa salsam 001/255
d.+ ğa 001/1189, 001/3163
d.+ iñdi 001/2359
d.+ nan 001/1421, 001/200
d.+ niñ 001/1162
d.+ ın 001/2850

- duw** “ses, gürültü”
 d.+ dı 001/1723
 d. külisip 001/2416
 d.+ ğa 001/2870
- duwılda** - “ses yapmak”
 d.- ğan 001/1230
- duwıldas** - “bk. duwılda”
 d.- ip 001/1369, 001/1432, 001/3411
- duwıldat** - “ses yaptırmak”
 d.- ip 001/1565
- duwlat** “gürültü”
 d. 001/1033, 001/1111, 001/1279, 001/1380, 001/1468, 001/1977, 001/375,
 001/53, 001/877,
 001/879, 001/891, 001/969, 001/983, 001/985
 d.+ qa 001/1575, 001/1593, 001/986
 d.+ tar qılar 001/1443
 d.+ tar 001/231, 001/882, 001/975
 d.+ tarğa 001/228
 d.+ tı 001/1175, 001/1289
 d.+ tıñ 001/1294, 001/1371, 001/1374, 001/850, 001/896, 001/897, 001/917
- duwlığa** “miğfer, tolga”
 d.+ sı 001/3197
- duwman** “şenlik, eğlence”
 d. 001/21
- duwmanbek** “özel isim”
 d. 001/2262
 d.+ ter 001/2600
- duwşar** “f. düşar, yakalanmış”
 d. 001/1939
- duwşarlas** - “karşılaşmak”
 d.- ip 001/1730
- dübir** “patırtı, gürültü”
 d.+ i 001/1980
- dübirlet** - “gürültü yaptırmak”
 d.- ip 001/1099
- düiye** “bk. düniye”
 d.+ niñ 001/220
- dünie** “bk. düniye”
 d. 001/129
 d.+ den 001/132
- düniye** “dünya”
 d. 001/178, 001/179, 001/206, 001/2228, 001/29, 001/460, 001/777, 001/856
 ıyt d. 001/3906
 d.+ den ötem deydi 001/2529
 d.+ den 001/2520, 001/45
 d.+ niñ 001/1313, 001/544
 d. saldı 001/4038
 d.+ sin 001/1163

- d. degen 001/2109
- düysenbi** “pazartesi”
- d. 001/1221, 001/1341, 001/1442, 001/2070, 001/2915
- d.+ de 001/2063
- ä** “e deyinceye kadar, hızlı olma ifadesi”
- ä. 001/1481
- äbden** “tamamen”
- ä. 001/1401, 001/1550, 001/1135, 001/2466, 001/260, 001/386, 001/60
- äbilmämbet** “özel isim”
- ä. 001/2020, 001/2022, 001/3150, 001/3154, 001/3158, 001/395, 001/406, 001/412, 001/100, 001/112, 001/115, 001/120
- ädeyi** “kasıtlı, bilerek, mahsus”
- ä. keldim 001/3737
- äk -** bk. äkel -
- ä.- ep 001/1504
- äke** “baba”
- ä. 001/4037
- ä. bolğan 001/465
- ä.+ m 001/2303, 001/2439, 001/264, 001/509
- ä.+ mdi 001/946, 001/3066
- ä.+ me 001/1333, 001/2302, 001/262
- ä.+ mniñ 001/2594, 001/3174, 001/3700, 001/551, 001/3172
- ä.+ si 001/08, 001/27
- ä.+ simen 001/3889
- ä.+ siniñ 001/3422
- ä.+ mde 001/1950
- bayıñ boladı ä.+ ñ 001/1509
- äke -** “bk. (äkel -) “
- ä.- p berdi 001/2038
- ä.- p 001/1007, 001/1308, 001/3218, 001/3642, 001/3673, 001/3905, 001/737
- äkeke** “ata, yaşlılara hitap şekli”
- ä.+ m 001/1228
- äkel -** “alıp getirmek, ulaştırmak”
- ä. 001/3678
- tuwıñdı ä. 001/2034
- ä.- di 001/1719
- ä.- et 001/4022
- ä.- ip 001/1386, 001/2204, 001/4035
- şal ä.- ip 001/2749
- ä.- sin 001/4020
- ä.- tti 001/2989
- qonaqtardan ä. 001/3727
- äket -** “götürmek”
- ä.- ip 001/3133
- ä.- ti 001/306
- 001/3826
- äl** “a. güç kuvvet”
- ä. 001/3035

- ä.+ im 001/3111
 ä.+ in 001/175, 001/2069
 ä. ketip 001/3835
- älde** “ya da, yoksa, herhalde”
 ä. 001/1119, 001/3729, 001/1383, 001/2271, 001/930
- äldeqalay** “tesadüfen, her nasılsa, öylesine”
 ä. 001/1149, 001/1832
- äldeqayda** “herhangi bir yer, nispeten”
 ä. 001/1979
- älek** “a. boş çaba”
 ä. 001/1297
- älgi** “demin, biraz önce”
 ä. 001/2760, 001/2774, 001/3126, 001/813
 ä.+ gi adam 001/3830
- älgindey** “önceki gibi, eskisi gibi”
 ä. 001/3866
- äli** “hâlâ, daha, henüz”
 ä. 001/956, 001/1560
- älibi** “bahane”
 ä.+ ñ 001/429
- älinşe** “mümkün olduğunca”
 ä. 001/2395, 001/2917
- älsiret** - “ kuvvetten düşürmek”
 ä.- ken 001/2984
- ämir** “emir, amir, hükümdar”
 ä.+ i 001/884
 ä.+ ime 001/970
 ä.+ indey 001/878
 ä.+ inen 001/3808
- än** “şarkı, türkü”
 ä. 001/1275, 001/570, 001/571
 ä.+ de 001/572
 ä.+ ge salğan 001/576, 001/916
 ä.+ i 001/574
- äne** “işte, bu, o “
 ä. 001/1473
- änşeyin** “öylesine, boşuna”
 ä. 001/2396
- änğime** “hikâye sohbet”
 ä. 001/586
 ä.+ sin 001/3782
 bayğus ä.+ sin 001/3762
- äper** - “götürmek, taşımak”
 ä.- em 001/2625
 ä.- eyin 001/3320
 qızdı ä.- mek 001/2182
 ä.- señ 001/3321
- är** “her”

- ä. 001/1843, 001/2194
- ärbirew** “herhangi biri”
- ä. 001/1843
- ärbir** “her bir”
- ä.+ i 001/1186
- äreñ** “zorla, güçlkle”
- ä. 001/730
- ä. jetti 001/2574
- äri** “bunula beraber, üstelik”
- ä. 001/243, 001/2595, 001/3875
- ärkim** “herkes”
- ä. 001/13, 001/1826, 001/75
- ä.+ di 001/2042, 001/30
- ä.+ ge 001/3080
- ä.+ niñ 001/2437
- ärman** “bk. ärmen”
- ä. 001/642
- ä. ötken 001/2085
- ärmen** “bira öte”
- ä. 001/1061, 001/3403
- ä. aspaq 001/2075
- ä. astı 001/3425
- ä. aydap 001/2006
- ä. ötti 001/2616
- ärqaysı** “her biri”
- ä.+ sı 001/1398
- ä.+ sın 001/3801
- ärtürli** “her türlü, çok çeşitli”
- ä. 001/1398
- äruwağ** ”bk. ärüwaq”
- ä.+ ı 001/1876
- ärüwak** ”bk. ärüwaq”
- ä.+ ıma 001/626
- ä.+ iñ 001/629
- ä.+ iña 001/621, 001/956
- ärüwaq** “ruh”
- ä. 001/854, 001/870
- ä.+ tı 001/2362, 001/609
- ä.+ tiñ 001/704
- äsire -** “abartmak”
- ä.- se 001/1519
- äsker** “asker”
- ä.+ diñ 001/890
- ä.+ iniñ 001/3135
- ätteñ** “keşke”
- ä. 001/2013
- äwe** “hava”
- ä. 001/1230

- äwel** “a. önce, evvel”
 ä. 001/1221, 001/2356, 001/2611
 ä.+ de 001/1065, 001/1856
 ä.+ den 001/1133, 001/1288, 001/3366
 ä.+ denaq 001/1809
 ä.+ gi 001/1501, 001/1802, 001/1806, 001/1813, 001/3192, 001/3386
- äweli** “bk. äwel”
 ä.+ i 001/2969, 001/3186, 001/3226, 001/3230, 001/3995, 001/751
 ä.+ nde 001/1852
 ä. 001/228, 001/254
- äwliye** “a. evliya”
 ä. 001/910
- äwmıyn** “a. âmin”
 ä. 001/560
- äwre** “zahmet, boş çaba”
 ä. 001/935
 ä. qılmay 001/3978
 ä.+ sine 001/2691
- äy** “çağırılma durumunda evet, buradayım anlamında ünlem”
 ä. 001/1763, 001/1852
- äyel** “kadın, eş”
 ä. 001/1486, 001/1549, 001/2464, 001/2477, 001/3858
 ä.+ den 001/1540
 ä.+ di 001/1749, 001/1753, 001/1768, 001/1769, 001/1771
 ä.+ ge 001/1780, 001/1789
- äytewir** “nasıl olsa, eninde sonunda”
 ä. 001/101, 001/1817, 001/2657, 001/2735, 001/2956, 001/3019, 001/3751,
 001/666, 001/727, 001/856
- Äytpegende** “yoksa, aksi hâlde”
 ä.- 001/1095
- äzer** “zor, güç”
 ä. 001/2297, 001/3534, 001/3623, 001/470
 ä. bolsa 001/1765, 001/2879
 ä. jetip 001/2995
 ä.+ men 001/2697, 001/2744, 001/2955
 ä. qaldı 001/3139
- e -** “ek fiil”
 ma e. 001/1855
 analıq e.- d 001/657
 aralap e.- d 001/2300
 aşılğan e.- d 001/2113
 ayıp e.- d 001/2797
 bala e.- d 001/899
 bar e.- d 001/103, 001/2122, 001/305, 001/3147, 001/3772, 001/414, 001/875
 bolıp e.- d 001/2305
 bop tur e.- d 001/2723
 botalawşı e.- d 001/2123
 bulbul e.- d 001/2117

dep e.- d 001/2673
egiz e.- d 001/250
han e.- d 001/101
jatır e.- d 001/2973
jawinger e.- d 001/1186
jeter e.- d 001/1362
keliser e.- d 001/1584
kelmegim emes e.- d 001/2431
kelmeseñ e.- d 001/1492
ma e.- d 001/2843
me e.- d 001/2217, 001/2413
mensinbewşi e.- d 001/2121
ne eter e.- d 001/1334, 001/2593
otr e.- d 001/1144
qalmap e.- d 001/2974
qarısıp e.- d 001/1566
qız e.- d 001/2115
salmaq e.- d 001/3930
sandalar e.- d 001/1836
serti bar e.- d 001/2641
şalqar tös e.- d 001/2928
tıñ kelip e.- d 001/2633
ul e.- d 001/2114
e.- di 001/1221
anıqtap köriner e.- di 001/2227
asıl e.- di 001/1907
at e.- di 001/334
atım bolsa e.- di 001/707
awıl e.- di 001/3501
aytıp e.- di 001/1170
bar e.- di 001/233, 001/2331, 001/309, 001/3474, 001/377, 001/3994, 001/930
barıp e.- di 001/2613
batır e.- di 001/3353
be e.- di 001/3087
dañıl e.- di 001/1833, 001/653
degen e.- di 001/3138, 001/379
eldiki e.- di 001/2099
er e.- di 001/1004, 001/166
gözel e.- di 001/1154, 001/1264, 001/3956
is qılğan e.- di 001/995
isi e.- di 001/1039
jaqsı e.- di 001/1704
jarar e.- di 001/3748
jatır e.- di 001/1098
joq e.- di 001/3629
joqtap e.- di 001/3607
käri e.- di 001/1904
kelmek e.- di 001/2645

kemeñger e.- di 001/84
kisi e.- di 001/1036, 001/997
köñilimde bolmas e.- di 001/692
köp e.- di 001/1933
közdep e.- di 001/1847
men bolmas e.- di 001/645
mezgil e.- di 001/785
nemere e.- di 001/669
ölsem e.- di 001/1707
pa e.- di 001/3611
qalmap e.- di 001/177, 001/1997
qalmaq e.- di 001/1996
qanday e.- di 001/2233
qart e.- di 001/1876
qayğı e.- di 001/778
qulındağan mezgili e.- di 001/2104
şapqan e.- di 001/1746
şawıp alıp keter e.- di 001/2681
tapar e.- di 001/2621
tartıp e.- di 001/2080
tiymewşi e.- di 001/2221
toğızda e.- di 001/3175
tur e.- di 001/3944
üyde e.- di 001/2199
zarlap e.- di 001/1999
zerek e.- di 001/3747
pa e.- dik 001/3968, 001/3970
pe e.- dik 001/3967
qanattı qustay e.- dik 001/3047
uwäde qılıp e.- dik 001/2646
bala e.- dim deydi 001/3173
habar kelip e.- dim salayın 001/931
aq suñqar e.- dim 001/3848
aytar e.- dim 001/2463
baylağan e.- dim 001/3984
baylap e.- dim 001/2548
beyşara e.- dim 001/1922
dep e.- dim 001/1419
kelip e.- dim 001/1404
keter e.- dim 001/1323
küter e.- dim 001/3861
qorqıp e.- dim 001/2724
tiñ e.- dim 001/3693
inim e.- diñ 001/585
iygi e.- diñ 001/418
kele jatır e.- diñ 001/3595
keter e.- diñ 001/1556
pa e.- diñ 001/3949

qıran e.- diñ 001/1824
 qoldawşı e.- diñ 001/3165
 sen e.- diñ 001/3787
 sıy bermek e.- diñ 001/924
 tüzewşi e.- diñ 001/868
 han e.- di 001/100
 köşpekşi e.- di 001/109
 köşip e.- di 001/106
 serttesip e.- di 001/107
 talaydiñ alıp e.- di 001/134
 tatu e.- di 001/104
 e.- ken 001/774
 adam e.- ken 001/4011
 aǵat e.- ken 001/3879
 alsa e.- ken 001/1956
 alsañ e.- ken 001/3941
 anıq e.- ken 001/2428
 aq e.- ken 001/2544
 artıq e.- ken 001/3196
 asqan e.- ken 001/43
 atı e.- ken 001/142, 001/66
 aytadı e.- ken 001/38
 ba e.- ken 001/2411
 bar e.- ken 001/143, 001/2082, 001/2379, 001/28, 001/2893, 001/3092,
 001/3925
 barsam e.- ken 001/1906
 bay e.- ken 001/2152
 bayaǵıday e.- ken 001/678
 baylap bergen e.- ken 001/2796
 be e.- ken 001/3894
 beredi e.- ken 001/165
 beredi e.- ken 001/141, 001/153
 bergen e.- ken 001/1420, 001/3700
 berik e.- ken 001/74
 bermes e.- ken 001/703
 berseñ e.- ken 001/2798
 biledi e.- ken 001/159
 bolǵan e.- ken 001/3207
 böledi e.- ken 001/78
 bul e.- ken 001/395
 eki e.- ken 001/68
 el e.- ken 001/391
 em bolǵan e.- ken 001/1131
 er köredi e.- ken 001/75
 eredi e.- ken 001/139
 ermes e.- ken 001/210
 jan e.- ken 001/3213
 jaqsı e.- ken 001/2268

jatır e.- ken 001/3011
 jer e.- ken 001/2171, 001/3530, 001/3537, 001/3546
 jetken e.- ken 001/1344
 jigıt e.- ken 001/2840, 001/3775
 jolı e.- ken 001/3201
 joq e.- ken 001/1320, 001/1409, 001/217, 001/3050
 joqtaydı e.- ken 001/54
 jür e.- ken 001/400, 001/60
 jüredi e.- ken 001/152
 käpir e.- ken 001/248
 keledi e.- ken 001/76
 keledi e.- ken 001/155
 kelgen e.- ken 001/2873
 ketken e.- ken 001/3018
 kim e.- ken 001/2459
 kisi e.- ken 001/1402
 könedi e.- ken 001/162
 könilinde e.- ken 001/1735
 köredi e.- ken 001/138
 körgen e.- ken 001/2795
 körik e.- ken 001/72
 körmes e.- ken 001/207
 köşken e.- ken 001/616
 küyde e.- ken 001/3496
 kirge e.- ken 001/127
 ma e.- ken 001/1443, 001/1946, 001/2214, 001/2279, 001/2281, 001/2729,
 001/4018
 me e.- ken 001/1863, 001/1896, 001/1897, 001/2934, 001/3729, 001/3818,
 001/3819, 001/926
 minedi e.- ken 001/157
 neşew e.- ken 001/1119
 osı e.- ken 001/1534
 otr e.- ken 001/1578, 001/3816
 öledi e.- ken 001/161
 ölgen e.- ken 001/3013, 001/503
 ötken e.- ken 001/457
 pa e.- ken 001/1769
 pe e.- ken 001/3477
 qalğan e.- ken 001/3059
 qanday e.- ken 001/2220, 001/3736
 qaytedi e.- ken 001/1768
 qısqa e.- ken 001/1175
 qıyın e.- ken 001/1775, 001/3987
 qız deydi e.- ken 001/2410
 qız e.- ken 001/24
 qızı bolmasa e.- ken 001/713
 qor boldı e.- ken 001/1162
 saltanat qurğan e.- ken 001/911

serik e.- ken 001/71
sirtında e.- ken 001/2689
sönedi e.- ken 001/163
şıqqan e.- ken 001/1535
tilekti bermes e.- ken 001/208
tileydi e.- ken 001/81
toqtamay jer e.- ken 001/3467
tur e.- ken 001/431
tuwar e.- ken 001/656
tuwğan e.- ken 001/65
tüspeydi e.- ken 001/80
tüzüw e.- ken 001/3015
ulı e.- ken 001/3639
uw e.- ken 001/1850
zerek adam e.- ken 001/3652
bas e.- kendigin 001/613
kim e.- kenin alsañ 001/965
e.- kenin 001/2088
kim e.- kenin 001/1156, 001/2231, 001/2318, 001/3361, 001/3964
qañşa e.- kenin 001/1367
şın e.- kenin 001/1157
er e.- keniñ 001/2369
kim e.- keniñ 001/2366
er e.- kensiñ 001/3384, 001/518
jas e.- kensiñ 001/508
jaw e.- kensiñ 001/429
jür e.- kensiñ 001/609
qız almaq e.- kensiñ 001/936
şın e.- kensiñ 001/3916
er e.- kensiz 001/2358
e.- keñ 001/588
kelmegim e.- mes ed 001/2431
e.- mes 001/2355
alıs e.- mes 001/2458, 001/3371, 001/3871
almaq e.- mes 001/3926
artıq e.- mes 001/874
balasızdıñ e.- mes 001/173
beker kelgen e.- mes 001/2406
better e.- mes 001/2867
birdey e.- mes 001/1965
biz e.- mes 001/2415, 001/4026
böten e.- mes 001/2412
bulay e.- mes 001/1488
de e.- mes 001/3049
ergen e.- mes 001/2407
izi e.- mes 001/4028
jaqsı e.- mes 001/2532
jer e.- mes 001/3547

- jön e.- mes 001/2587, 001/2591
 jumıs e.- mes 001/1327
 kem e.- mes 001/226, 001/82
 kisi e.- mes 001/1044
 köner e.- mes 001/2184
 köñiline kirer e.- mes 001/3379
 küşi e.- mes 001/1045
 munday e.- mes 001/1025
 mümkün e.- mes 001/844
 oñay e.- mes 001/299
 orınımda e.- mes 001/2433
 qalar e.- mes 001/909
 qanjiğa e.- mes 001/59
 qız e.- mes 001/2414, 001/4025
 qul e.- mes 001/2143
 sizderde e.- mes 001/2535
 suñqar e.- mes 001/1902
 şabilğan e.- mes 001/3573
 tegin e.- mes 001/3924
 tek e.- mes 001/3147
 toqtar e.- mes 001/3511
 uzaq e.- mes 001/1552, 001/3365
 jay e.- mesin 001/2347
 e.- d(i) 001/1311, 001/190, 001/387, 001/432, 001/623, 001/648, 001/624
 e.- iñ 001/1524, 001/1133
 şıdap e.- di 001/2640
 bilmekke kelip e.- dim 001/2327
 öter e.- dim 001/2520
 hanı e.- diñ 001/3160
 tüser e.+ ken 001/1839
- e** “seslenme veya dikkat çekme anlamında”
 e. 001/1660, 001/2847, 001/852
- eger** “düşman”
 e. bolğan 001/2913
 e. bolıp 001/2602”düşman olmak”
 e. qılğan 001/1669
 e. tawıp 001/2441, 001/677, 001/2112
- eger(2)** “eğer,şayet”
 e. 001/1625, 001/1892, 001/2025, 001/821
- egerlik**“düşmanlık”
 e.+ tiñ 001/1972
- eges -** “tartışma”
 e.- kende 001/1189
 e.- kenge 001/37
 e.- kenen 001/2246
 e.- sem 001/624
- eges** “tartışma”
 e. 001/2409

- e. qıladı 001/2249
e.+ te 001/2515
- egil -** “duygulanmak”
e.- gennen 001/1938
- eginbay** “özel isim”
e. 001/159, 001/170, 001/286, 001/310, 001/509, 001/538, 001/547, 001/142
e.+ ğa 001/160
- egiz** “ikiz, çift”
e. 001/1288, 001/1290, 001/1610, 001/183, 001/33, 001/710,
001/925,001/647
e.+ de 001/87
e.+ den 001/1916, 001/62
e.+ der 001/1322
e.+ diñ 001/1697, 001/3502, 001/3505, 001/651, 001/670
e. ed 001/250
- ejelden** ”eskiden”
e. 001/1434
- ek-** “bk. e- , idik”
e. 001/2258, 001/3151, 001/651,001/1689
- eke** “baba”
e.+ m 001/599, 001/1899
e.+ nin 001/577
- eken** “ek fiil”
e. 001/2321
küyde e. 001/777
e.+ in 001/391
e.+ iñ 001/2340
e.+ iñdi 001/497
- ekeüw** “bk. ekew”
e.+ iniñ 001/2292
- ekew** “ikisi birlikte”
e. 001/1112, 001/1148
e. bop 001/316
e.+ ge 001/1019, 001/2319
e.+ i 001/1140, 001/1191, 001/2154, 001/2157, 001/2163, 001/2493,
001/2568, 001/3485, 001/3947,
001/827, 001/845
e.+ imiz 001/695
e.+ imizdiñ 001/4019
e.+ imizge 001/3369
e.+ in 001/3489, 001/3914
e.+ iniñ 001/1546, 001/2324
e.+ i 001/275, 001/2769, 001/3049, 001/805
- eki** “iki sayısı”
e. 001/1118, 001/1147, 001/1152, 001/1165, 001/1204, 001/1387, 001/1517,
001/1605, 001/1606, 001/93
001/1608, 001/1675, 001/1727, 001/1737, 001/1853, 001/1920, 001/1968,
001/205, 001/2084, 001/2118,

001/2139, 001/2141, 001/2160, 001/2180, 001/2262, 001/2292, 001/2324,
 001/2519, 001/2532, 001/2536,
 001/2545, 001/2558, 001/2563, 001/2566, 001/2602, 001/263, 001/2665,
 001/2675, 001/2751, 001/2785,
 001/282, 001/2829, 001/2854, 001/3049, 001/3108, 001/3119, 001/3183,
 001/3268, 001/3292, 001/3298,
 001/3345, 001/3363, 001/3420, 001/3450, 001/347, 001/3483, 001/3546,
 001/3600, 001/3608, 001/3677,
 001/3698, 001/3718, 001/3719, 001/376, 001/3781, 001/3870, 001/4036,
 001/41, 001/422, 001/430,
 001/51, 001/520, 001/57, 001/583, 001/64, 001/650, 001/672, 001/677,
 001/697, 001/716,
 001/765, 001/831, 001/885, 001/967, 001/993

e. bolmaydı 001/1506

e.+ den 001/1605

e. eken 001/68

e. el 001/3655

e.+ ge bölemin 001/2161

e. jastı 001/2543

e. jılday boldı 001/2563

e. jıl 001/3440

e. közim 001/3992

e. közi 001/3908

e. tay 001/3054

ekinşiley "bir daha"

e. 001/3704

ekitalay "şüpheli"

e. 001/2403

ekpin "hız"

e.+ i 001/972, 001/94

e.+ im 001/643

ekpinde - "hızlanmak"

e.- p 001/1105

ekpindet - "hızlandırmak"

e.- ip 001/1165, 001/3397

ekşim "hiç kimse"

e.+ ge 001/1955, 001/2091

e.+ nen 001/3645

el "halk, millet; memleket; vatan"

e. 001/1111, 001/1145, 001/1159, 001/1277, 001/1297, 001/1323, 001/1368,
 001/1472, 001/1493,

001/1538, 001/1588, 001/1595, 001/1610, 001/1669, 001/1746, 001/1752,

001/1756, 001/1894, 001/1953,

001/1972, 001/2019, 001/2030, 001/2068, 001/2077, 001/2088, 001/2160,

001/234, 001/2355, 001/2625,

001/2690, 001/2728, 001/2730, 001/2821, 001/291, 001/298, 001/312,

001/3120, 001/338, 001/340,

001/3430, 001/3461, 001/362, 001/390, 001/410, 001/442, 001/446, 001/464,

001/468, 001/483,
 001/503, 001/583, 001/746, 001/751, 001/783, 001/806, 001/807, 001/892
 abaq e. 001/3698
 eki e. 001/3655
 qalıñ e. 001/2168, 001/2700
 üysin e. 001/2854
 e. biylemek 001/1853
 e. boladı 001/495
 e. bop 001/1300
 e. bölisip 001/2167
 e.+ de 001/1933, 001/2122, 001/2843, 001/412
 e.+ degi 001/241
 e.+ den bola 001/319
 e.+ den şıqıp 001/3959
 e.+ den 001/1112, 001/1158, 001/1161, 001/1180, 001/1646, 001/2409,
 001/249, 001/2878, 001/3455,
 001/377, 001/3962
 e.+ der 001/1597
 e.+ di kezgen 001/1992
 e.+ di körip 001/1872, 001/2702
 e.+ di 001/1618, 001/1620, 001/1625, 001/1668, 001/1856, 001/1959,
 001/1962, 001/294, 001/393, 001/2231
 e.+ diki edi 001/2099
 e.+ diñ 001/1146, 001/1529, 001/1535, 001/1611, 001/1688, 001/1864,
 001/2069, 001/2121, 001/2203,
 001/2245, 001/2602, 001/2713, 001/2727, 001/273, 001/3279, 001/405,
 001/443, 001/729, 001/771
 estilmey e.+ diñ 001/2875
 e. eken 001/391
 e.+ ge bararem 001/1887
 e.+ ge barar 001/2707
 e.+ ge kirdi 001/2744
 e.+ ge 001/100, 001/1096, 001/1109, 001/1350, 001/1514, 001/1518,
 001/1533, 001/1751, 001/2050,
 001/230, 001/2540, 001/2599, 001/2873, 001/3473, 001/3659, 001/3810,
 001/458, 001/588, 001/642,
 001/662, 001/680, 001/767
 e.+ i 001/1260, 001/1468, 001/1562, 001/2651, 001/3596, 001/1976,
 001/3957
 alşın e.+ i 001/1998
 qanjığa e.+ i 001/3443
 üysin e.+ i 001/2861
 e.+ im 001/1179, 001/350
 e.+ ime 001/3221, 001/596
 e.+ imizdiñ 001/2723
 e.+ in jıyıp 001/3720
 e.+ in taptı 001/3663
 e.+ in 001/1382, 001/1537, 001/262, 001/3118, 001/3136, 001/3140

- qazaq e.+ in 001/3121
 e.+ inde biylep 001/41
 e.+ inde 001/1756
 e.+ ine 001/2072, 001/2576, 001/3037, 001/304
 e.+ iniñ 001/1176
 e.+ iñ körip 001/2058
 e.+ iñdi 001/1525, 001/1539, 001/3095, 001/968
 e.+ iñnen 001/3099
 e.+ iñniñ 001/453
 e. jaqqa 001/2097
 e. jıyıp 001/3148, 001/3558
 e. jönin 001/2087
 e. köşip 001/3550
 e.+ men 001/3587
 e. ortası 001/3724
 e. ökpelep ketse 001/89
 e. saltına 001/84
 e.+ siñ 001/1335, 001/3595
 e. şetine 001/3553
 e.+ i 001/114
 üysin e.- i 001/2872
 e.- in qırıp 001/1747
 öz e.- inde 001/3955
- eles** “hayal meyal görünme”
 e.+ in 001/3281
- elewire** - “coşmak, dikkat kesilmek”
 e.- p 001/791
- elir** - “tedirgin olmak”
 e.- mek 001/2161
- elşi** “elçi”
 e. 001/3637
 e.+ den 001/2819
- elüw** “elli sayısı”
 e. 001/1212, 001/3499, 001/3626, 001/3679, 001/126, 001/136, 001/158
 e.+ diñ 001/3742
 e. tüye 001/3716
- elüwdey** ” elli civarında”
 e. 001/2705
- em** “tedavi”
 e. 001/1163, 001/1720, 001/188, 001/2229, 001/2433, 001/2453, 001/2972,
 001/3734,
 001/708, 001/934
 e. bolğan eken 001/1131
 kelip e. 001/1407 ”gelirim’in kısa şekli”
- emdik** “şifalı”
 e. 001/1751
- emey** “bağ. eğer, şayet ‘şart anlamlı bağlaç””
 e. 001/48

- emşek** “meme, göğüs”
e. 001/1123
e.+ iniñ 001/742
- en** “genişlik, geniş; işaret”
e. 001/318, 001/702
e. salası degenge 001/3845
e. salmağan 001/3844
e.+ siz 001/3844
e. + i 001/2081
- endi** “şimdi, bundan sonra”
e. 001/1087, 001/1158, 001/1179, 001/1427, 001/1577, 001/1653, 001/1671,
001/1693, 001/1695, 001/171, 001/1851, 001/1855, 001/1869, 001/1875,
001/213, 001/2135, 001/221, 001/2301, 001/2478, 001/2658, 001/2742,
001/2798, 001/2832, 001/2867, 001/2940, 001/2964, 001/3046, 001/3048,
001/306, 001/3231, 001/324, 001/3385, 001/3391, 001/3738, 001/3978,
001/790
- endik** “genişlik; enlem”
e.+ iñdi 001/2813
- ene** “kaynana”
e.+ si 001/3820
- enşi** “babanın çocuğuna verdiği pay”
e. 001/1407, 001/1418, 001/2175
e.+ ge 001/2157
e.+ sin 001/141
- enşiles** “hissedar”
e. 001/2176, 001/154
- eñ** “en, sıfatların başına gelerek üstünlük anlamı verir.”
e. 001/1123, 001/2544, 001/2969, 001/416, 001/425, 001/427, 001/689
- eñire** - hüngür hüngür ağlamak”
zar e.- p 001/216
e.- pti 001/770
e.- ydi 001/823, 001/331
e.- di 001/1160, 001/2041
zar e.- di 001/1702, 001/3311
- eñkey** - “eğilmek”
e.- ip 001/1938
- epti** “yatkın, uygun”
e. 001/2171
- eptep** -yavaşça, azar azar”
e. 001/2510
- er** “erkek”
e. 001/08, 001/1017, 001/1173, 001/1184, 001/1192, 001/1211, 001/1213,
001/1466, 001/152,
001/1564, 001/1570, 001/1585, 001/17, 001/1841, 001/1991, 001/2000,
001/203, 001/2043, 001/2046, 001/2134, 001/2186, 001/2244, 001/2260,
001/2263, 001/2573, 001/2671, 001/270, 001/2756, 001/2787,
001/2852, 001/2955, 001/297, 001/2971, 001/301, 001/3055, 001/317,
001/3228, 001/334, 001/3357, 001/3406, 001/3513, 001/370, 001/377,

001/385, 001/3922, 001/3923, 001/401, 001/4032, 001/411, 001/439,
 001/448, 001/458, 001/462, 001/474, 001/480, 001/485, 001/502, 001/561,
 001/69, 001/729, 001/758, 001/804
 üysin e. 001/2832
 e. bolğanmenen 001/85
 e. bolma 001/526
 e. bögen 001/4030
 bögen e.- di 001/2039
 e.+ den 001/1064, 001/3018, 001/63
 e.+ di 001/1393, 001/1737, 001/2299, 001/3022
 e.+ diñ baqı 001/2966
 e.+ diñ 001/1049, 001/1315, 001/1511, 001/2256, 001/2257, 001/2572,
 001/313, 001/3378, 001/379, 001/521
 e.+ e 001/44
 e. edi 001/1004, 001/166
 e.- di 001/2799
 e. ekeniñ 001/2369
 e. ekensiñ 001/3384, 001/518
 e. ekensiz 001/2358
 e. etegi 001/4024
 e.+ ge 001/1058, 001/1378, 001/1928, 001/2306, 001/242, 001/2510,
 001/3264, 001/3285, 001/919
 e.+ i 001/3435, 001/515
 ataqtı e.+ i 001/3042
 e.+ im 001/1282, 001/352
 e.+ imdi 001/1126
 e.+ in 001/1437, 001/1573, 001/3119
 e.+ iñdi 001/3179
 e.+ ke 001/587
 e. ketse 001/2068
 e. köredi eken 001/75
 e.+ ler bargan 001/2576
 e.+ ler oñalmadı 001/2606
 e.+ ler 001/1469, 001/1572, 001/1788, 001/1923, 001/2934, 001/2953,
 001/3157, 001/326, 001/3508, 001/3519
 e.+ larde 001/3441
 e.+ larden 001/1783
 e.+ lerdey 001/2325
 e.+ lardi 001/3671
 e.+ lardiñ bola bermes 001/26
 e.+ lardiñ 001/1643, 001/1754, 001/2107, 001/2270
 e.+ lerge 001/1580, 001/2051, 001/2531
 e.+ leri 001/1150
 e.+ lerine 001/11
 e.+ leriñdi 001/1582
 e. mayanbay 001/3165
 e.+ min 001/3966
 e. + men 001/2789

- e. qaranay 001/3194, 001/3376
 e. qusağan 001/2840
 e. saldı 001/794
 kelgen e.- di 001/2345
er - “peşinden gitmek, takip etmek”
 e.- di 001/2749, 001/535
 qasına e.- di 001/3797
 sartqa e.- diñ 001/342
 köredi e.- di 001/91
 e.- e almasañ 001/761
 e.- e ket 001/2511
 e.- edi eken 001/139
 e.- eyin 001/3735
 aqay e.- ge 001/2835
 e.- gen emes 001/2407
 e.- gen künde 001/3605
 e.- gen 001/3610
 qasına e.- gen 001/2247, 001/82
 e.- ip bardı 001/3529
 e.- ip ketem deydi 001/2526
 e.- ip 001/231, 001/2800, 001/425
 ketpey e.- ip 001/2059
 e.- me 001/981
 jastıqpenen e.- me 001/2053
 e.- medim 001/110
 e.- megen 001/3823
 e.- mes eken 001/210
 qazirde e.- mes 001/750
 e.- mese 001/270
 şırıldaq e.- mey 001/3860
 e.- siñ 001/420
erdey “erkek gibi”
 e. 001/2003
ereges -“bk. eregis”
 e.- siz 001/1945
eregis - “inatlaşma, tartışma”
 e.- sem 001/514
ereje “kural”
 e. 001/1841
 e.+ ge 001/1772
erekşe “ayrıca, özel”
 e. 001/238
eren “bk. er”
 e. 001/871, 001/910, 001/2505
erewilde - “ayaklanmak”
 e.- p 001/2306
erik “irade, seçme hakkı”
 e. 001/1812, 001/3983

- e. berdi 001/1808
 e. beretuğın 001/1780
 e. bere 001/42
 e. berip turğan 001/332
 e. berip 001/1873, 001/234
 e. berseñ 001/2398
 e. bitken 001/3988
 e. saldı 001/1783
 e.+ siz 001/1793
 e.+ ti 001/119
- erikken** “boş zaman”
 e.+ nen kelemiz 001/2255
- erit** - “eritmek”
 e.- etin 001/1926
- erki** “güç, irade”
 e.+ mizdi 001/730
- erke** “nazlı”
 e.+ mniñ 001/2768
- erkejan** ” özel isim”
 e. 001/2775, 001/2777, 001/2789, 001/2795
 e.+ ım 001/2649
 e.+ nıñ 001/2766
- erkek** “erkek”
 e. 001/1540, 001/1990, 001/2322, 001/2348, 001/28, 001/40, 001/64
 e. bolsam 001/1323
 e.+ şe 001/80
- erkin** “serbest,bağımsız; özgür”
 e.+ dey 001/1610
 e. jürgen 001/2244
- erkine** “özel isim”
 e. 001/439
- erle** - “başarılı olmak; atı eğerlemek”
 e.- p 001/561
- erlik** “erkeklik, yiğitlik”
 e. 001/177, 001/212, 001/3055
 e.+ in 001/2245, 001/3293
 e.+ ine 001/3610
 e.+ iñdi 001/260
 e.+ pen 001/2240, 001/09
 e.+ ten 001/217, 001/424
 e.+ tiñ 001/17
- ermek** “uğraş, meşgale”
 e. 001/2279
- ert** - “beraberinde götürmek”
 e.- ip alıp 001/3582, 001/3921
 e.- ip 001/1244, 001/2825
 şalğa e.- ip 001/2805
- erte** “erken; eskiden”

- e. 001/1554, 001/1569, 001/2469, 001/590, 001/698, 001/739
e.+ de 001/3057
e.+ menen 001/3494
e.+ ñgi 001/3185, 001/3190
- erteli** “bk. erte”
e. 001/741
- erteñ** “yarın”
e. 001/1125, 001/1385, 001/1553, 001/1554, 001/1565, 001/1569, 001/356,
001/617, 001/641,
001/711, 001/808
e.+ gi 001/1138, 001/1341, 001/1381, 001/665, 001/690
- erterek** “önceden, erkenden”
e. 001/2767
- ertte -** “eyer vurmak, eyerlemek”
e.- ñder 001/1390
e.- p 001/1426
- erüwlik** “misafir onuruna verilen yemek, misafir kabul etmek”
e.+ im 001/3614
- erüwşi** “takipçi”
e.+ em 001/2377
- es -** “esmek; övünmek”
e.- er 001/1899
e.- ip tur 001/972
jeldey e.- ken 001/94
e.- se 001/643
- es** “akıl, hafıza”
e.+ i 001/549 , 001/1535
e.+ in 001/1227
e.+ inde 001/2106
e.+ ine tüsedı 001/2694
e.+ ten 001/475
e.- imde 001/2490
- ese** “hisse, pay”
e. 001/1109
e. alğan 001/2246
e. bermey 001/3619
e. qayıram 001/3630
e.+ sin 001/3422
- esek** “eşek”
e. 001/3778
- esektey** “eşek gibi”
e.+ min 001/1929
- esen** “sağ, salim”
e. 001/3663
- esep** “a. hesap “
e.+ ke alsa 001/3430
- esir -** “kendini beğenmek, büyüklenmek”
e.- ermin 001/964

- esik** “kapı”
 e. 001/912
 jalğız e. 001/2627
 e. aşıp 001/2762
 e.+ tey 001/1460
- esil** “‘ah!’ ünlemi”
 e. 001/2771, 001/3022, 001/540
 e. at 001/3014
- esimbek** ”özel isim”
 e. 001/1596, 001/1600, 001/1604, 001/239, 001/57
 e.+ ten 001/225
- esit -** “duymak, işitmek”
 sözün e.- edi 001/2755
 e.- elik 001/2257
 e.- em 001/2383
 e.- emiz 001/2031
 e.- ip 001/3730, 001/461
 e.- ipti 001/3651, 001/4017
 e.- ken 001/3436
 e.- se 001/1775
 e.- tim 001/3571
 e.- ti 001/301, 001/570
 e.- tiñ 001/685
- eski** “eski, geçmiş”
 e. 001/609
- esti -** “duymak, işitmek”
 e.- gen söz 001/3890, 001/02
 e.- gen 001/3946
 e.- mep 001/2258, 001/390
 e.- p jatr 001/2218
 e.- p 001/1160, 001/1766, 001/2135, 001/2270, 001/2782, 001/3043,
 001/3118, 001/3129, 001/3228, 001/13
 001/3758, 001/435, 001/529, 001/537, 001/693, 001/859
 e.- señiz 001/1795, 001/36, 001/618
 e.- yin 001/2366
 e.- genin 001/1168
- estil -** “duyulmak, haberin ulaşması”
 e.- mey eldiñ 001/2875
 e.- edi 001/2703
- estirt -** “açık açık duyurmak”
 e.- eyin 001/525
- eş** “hiç”
 e. 001/1141, 001/1302, 001/1619, 001/1964, 001/2380, 001/2420, 001/2486,
 001/2847, 001/750,
 001/895
- eşbir** “hiçbir”
 e. 001/1409, 001/1583, 001/1987, 001/31, 001/3983
- eşkim** “hiç kimse”

- e. 001/4023
e.+ nen 001/1327
e.+ ge 001/738
- eşteme** “hiçbir şey”
e. etpes 001/3051
- et -** “etmek, eylemek yardımcı fiili”
e.- edi 001/1615
e.- em deydi 001/2527
e.- er 001/30
ne e.- er ed 001/1334, 001/2593
e.- er 001/2325, 001/3128
qıymıl e.- eri 001/887
e.- eyin 001/3706
tamaşa e.- ip qalar 001/02
e.- ip 001/1942
e.- üwge 001/156
ars e.- ip 001/3084
burq e.- ip 001/1452
habar e.- ip 001/1097
jalt e.- ip 001/206
jarlıq e.- ip 001/1581
jazım e.- ip 001/499
körös e.- ip 001/1167
mazaq e.- ip 001/3367
qarbañ e.- ip 001/3399
qılt e.- ip 001/1476
qurmet e.- ip 001/77
sıp e.- ip 001/192
sır e.- ip 001/3403
şuw e.- ip 001/787
tañ e.- ip 001/1153
ant e.- ken 001/222
ne e.- ken 001/1335, 001/410
eşteme e.- pes 001/3051
adal e.- ti 001/3669
ayal e.- ti 001/1548, 001/2105
bayan e.- ti 001/2498
burq e.- ti 001/786
habar e.- ti 001/1365
jazım e.- ti 001/280
sälem e.- ti 001/1921
uwäde e.- ti 001/4003
ant e.- tim 001/213
arman e.- ti 001/110
- et** “et”
e. 001/2311
e. asılğan 001/2746
e. jüregi jaralağan 001/2962 “çok üzülme”

- e.+ ke 001/1239
- etek** “etek; yakını, yanı başı”
e. 001/2650
er e.+ gi 001/4024
- etis** - “etmek yardımcı fiilinin işteşi”
e.- ti 001/827
- etkiz** - “ettirmek, eyleme zorlamak”
taq e.- ip 001/3951
- etüwşi** “yapıcı”
e. 001/2413
- ey** “ey!, hey!”
e. 001/1525, 001/1645, 001/1650, 001/1897, 001/2046, 001/2448, 001/2480,
001/2500, 001/2514,
001/2536, 001/2556, 001/2767, 001/2777, 001/3304, 001/348, 001/3733,
001/3750, 001/3967, 001/689,
001/747, 001/815, 001/927, 001/939, 001/965, 001/980
- gäwhar** “a. cevher, kıymetli”
g. 001/1525
- gör** “kelimeye rica, hayret, alay anlamları katar.”
bara g. 001/2589
- gözel** “güzel”
g. edi 001/1154, 001/1264, 001/3956
- gül** “çiçek”
g. 001/2465
g.+ di 001/3749
qızıl g.+ i 001/2465
- gülden** - “çiçek açmak, güzelleşmek”
g.- ip 001/1915
- ğana** “sadece, yalnız”
ğ. 001/1392, 001/1548, 001/1574, 001/2199, 001/2386, 001/3500, 001/586,
001/61
- ğarip** “a. fakir, kimsesiz, şansız”
ğ. 001/1957
ğ. boldı 001/1495
balañ ğ.- bolğan 001/1229
- ğayıp** “a. gaip, kayıp, yok”
ğ. 001/871, 001/910
eren ğ. 001/2505
- ğayıp eren** “tasavvufta gayb erenleri olarak kavram”
ğ. 001/871, 001/910
eren ğ. 001/2505
- ğoy** “ise, ki, ya vb. anlamındaki edat”
ğ. 001/1320, 001/1328, 001/1343, 001/1524, 001/1550, 001/166, 001/167,
001/169, 001/1690,
001/1704, 001/1705, 001/1991, 001/2027, 001/217, 001/2393, 001/2405,
001/2417, 001/2590, 001/2648, 001/2378
001/2763, 001/2968, 001/3116, 001/3276, 001/3357, 001/3650, 001/3765,
001/3783, 001/3784, 001/3804,

001/3896, 001/3906, 001/420, 001/543, 001/548, 001/616, 001/629, 001/709,
001/734, 001/748, 001/868, 001/936, 001/939

habar “a. haber”

h. 001/1013, 001/1161, 001/1180, 001/1297, 001/2579, 001/272, 001/276,
001/312, 001/319,
001/324, 001/3727
h. alğan 001/2664
h. alıp 001/1693
h. berdiñ 001/2259
h. berdi 001/1395, 001/2197, 001/2819, 001/3497
h. berem 001/1893
h. berer 001/2790
h. berip 001/2327, 001/751
h. berşi 001/3481
h.+ dan 001/2021
h.+ dı 001/1124, 001/301, 001/3125, 001/3514
h. etip 001/1097
h. etti 001/1365
h.+ ı joq 001/2886
h. kelip edim salayın 001/931
h. salayın 001/595
h. salğan 001/1281, 001/2663
h. salıp 001/3866
h.+ sız 001/2882
h. şabındı 001/1158

habarlan -“ haberlenmek”

h.- ğan 001/2668

habarlas -“haberleşmek”

h.- ıp 001/2713

hal “a. hâl”

h. 001/1166, 001/2803, 001/2979
naşar h. 001/2664
barlıq h.+ dı 001/2434
naşar h.+ di 001/2742
naşar h.+ ge ilingendi 001/2655
h.+ ge 001/2988
h.+ imniñ 001/2436
h.+ i 001/2623, 001/2766, 001/2768, 001/2964
h.+ im 001/1411
h.+ in 001/2693
h.+ iñ 001/2589
h.+ iñızdı 001/2341

halayıq “a. halk, topluluk”

h. 001/1086
h.+ ta 001/2214

halıq “halk”

h. 001/1216, 001/1231, 001/1775

han “Türklerde hükümdar”

- h. 001/102, 001/2023, 001/3066, 001/397, 001/657, 001/659, 001/830,
001/832, 001/841,
001/929, 001/987
qaranay h. 001/3127
h. bolğan 001/1178
h. bolmadım 001/106
h.+ dı 001/103, 001/412
h. ed 001/101
h. edi 001/100
h.+ ğa 001/1125, 001/118, 001/31
h.+ ı ediñ 001/3160
qalmaq h.+ ı 001/3246, 001/3057
h.+ ımızdiñ 001/3410
h.+ ına 001/3150
h.+ ınıñ 001/96
h.+ nıñ 001/812, 001/818
- handıq** “hanlık, hanın ülkesi”
h. 001/1526, 001/414, 001/415, 001/527
h. qurğanı 001/464
h.+ tı 001/408
h.+ ı 001/3060, 001/374
h.+ ıñdı bermediñ 001/113
- hanzada** “han soyundan olan kişiler”
h. 001/1502
h.+ nıñ 001/1782, 001/1804
- haq** “hak, gerçek”
h.+ ın 001/1657
- ılajsız** “sonunda, neticede”
1.+ 001/2504
- ıldıy** “bayır, yokuş”
1. 001/2690
- iles -** “peşine takılmak, ilişmek”
1.- ip 001/2342
- ılğıy** “daima”
1. 001/3561, 001/879
- ilin -** “bk. iles-”
1.- di 001/2599
1.- dik 001/3048
1.- dim 001/2514
- ımırt** “akşam karalığı, alacakaranlık”
1. jabılmay 001/754
- ımimdey** “ekek kardeşim gibi”
1. 001/2369
- ınta** “heves, ilgi, istek”
1.+ sı 001/814
1.+ sın 001/2910
- ıntımaq** “ittifak, antlaşma”
1. 001/714

- ıntızar** “ihtiras, arzu”
1.+ ı 001/2460
- ıñğay** “fırsat, olanak”
söz 1.+ ın 001/2812
1.+ ların 001/2804
- ıñğayla** - “ hazırlayıp uygun hale getirmek”
1.- p 001/3243, 001/3392
- ıqılas** “iyi niyet, samimiyet, saygı duyma”
1.- qa 001/3948
1.- tı 001/2545, 001/3601, 001/674
1. 001/1877, 001/1901
1. almay 001/1882
1.+ ı 001/2680
1.+ ın 001/1907, 001/1935
1.+ pen 001/1123
- ırge** “temel”
1.+ ñdi 001/1127
- ırğaqtat** - “ hafifçe sallatmak, ırgalatmak “
1.- ıp 001/3798
- ıris** “zenginlik”
1. 001/2537
1.+ ın 001/1246
- ıstıq** “sıcak”
1. 001/1230, 001/1612, 001/2906
kün 1. 001/2962
1. qılıp 001/1388, 001/2708
- ış** “iç, bir şeyin iç kısmı”
1.+ in jarsın degenge 001/3854
1.+ inde 001/2577
- ıyt** “it, köpek; alçak”
1. 001/2984, 001/3191, 001/3205, 001/3222, 001/3234, 001/3269, 001/3347,
001/3405, 001/3904, 001/432
qara 1. 001/3105
1. düniye 001/3906
1.+ ke 001/1816
1.+ pen 001/1799
1.+ tiñ 001/3189, 001/3201
qara 1.+ tiñ 001/3114
- ıza** “öfke”
1. 001/98
1.+ men 001/2185
1.+ menen 001/1499
- ızden** - “iz sürmek, aramak”
1.- ıp 001/2249
- il** - “asmak, takmak”
i.- ıp 001/3394
i.+ indiñ 001/960
- iles** - “peşine takılmak”

- i.- ip 001/2417
- ilestir** - “peşine takmak”
i.- di 001/1602
i.- ip 001/1611
- ilgerile** - “ilerilemek”
i.- p 001/1636
- ilin** - “ilişmek, bulaşmak”
tuman i.- di 001/3263
oq i.- gen 001/2484
naşar halge i.- gendi 001/2655
i.- ip 001/1516
- ilüwli** “ilişik, ekli”
i. 001/1423
- ini** “küçük erkek kardeş”
i.+ leri 001/3437, 001/4009
i.+ lerin 001/295
i.+ m ediñ 001/585
i.+ m 001/2381
i.+ si 001/1291, 001/1378, 001/866
i.+ sine 001/847
- iñkär** “hevesli”
i. 001/1985, 001/2267
- irge** “duvarın alt tarafı, temel”
i.+ sin 001/1286
- iri** “iri, büyük”
i. 001/2146
- is** “iş, uğraş”
i. 001/1106, 001/1370, 001/1832, 001/1969, 001/309, 001/3713
qıyın i. 001/3098
i. bolmastı 001/1095
i.+ i edi 001/1039
i.+ i 001/1540, 001/1758, 001/2455, 001/2471, 001/2560, 001/2572, 001/303,
001/3643, 001/886
qılğan i.+ i 001/261
i.+ im 001/1354, 001/305, 001/817, 001/2471, 001/3879
i.+ in 001/1776
i.- tiñ 001/2844
i.+ iñdi 001/3222
i.+ ke 001/1865, 001/2186, 001/2290, 001/2858
i. keldi 001/168
i. qılğan edi 001/995
i. qılmañdar 001/1134
i. tabar 001/1895
i.+ teri 001/2925
i.+ teriniñ 001/1837
i.+ ti 001/1545, 001/3341, 001/830, 001/782
i.+ tiñ 001/1348, 001/1835, 001/1951, 001/2593, 001/3653, 001/682, 001/851
i. tuwdı 001/1722

- i. qıladı 001/122
- iste** - “ yapmak, ortaya koymak”
- i.- gen 001/1837
- i.- genin 001/1113
- i.- p 001/886
- iş** - “içmek; yemek”
- i.- er 001/37
- i.- ip 001/721
- qan i.- ip 001/1001
- i.- ken 001/1383, 001/891
- as i.- pedik 001/265
- i.- pegen 001/2939, 001/2946
- qanıp i.- ti 001/1209
- i.- üwge 001/2786
- iş** “iç, bir şeyin iç tarafı”
- i.+ i 001/1850
- i.+ in 001/2310
- i.+ inde 001/1027, 001/1054, 001/1093, 001/1140, 001/1207, 001/1317,
001/1749, 001/2282, 001/2744,
001/2747, 001/3841, 001/443, 001/987
- tün i.+ inde 001/3085
- i.+ ine 001/1172, 001/1351, 001/1673, 001/929
- i.+ iñe 001/3788
- i.+ ke 001/3939
- i.+ ki 001/1995
- i.+ te 001/2654
- i.+ ten 001/60, 001/894
- iy** - “eymek, bükme”
- i.- er 001/1831
- i.- ip 001/476
- iyä** “evet”
- i. 001/1686
- iyë** “sahip, efendi”
- i. 001/2208, 001/2721, 001/2763, 001/3707, 001/3752
- i. bolar 001/151
- i. bol 001/2291
- i.+ m 001/3728, 001/3760
- i.+ miz 001/3729, 001/3736
- i.+ n qalğan 001/151
- i.+ n 001/2736, 001/3605, 001/581, 001/722
- i.+ ñ 001/3751, 001/3757
- i.+ ñe 001/3756
- i.+ si 001/664
- i.+ siñ 001/3785
- i.+ siz boladı degen 001/2068
- i.+ siz 001/3846
- i. bolatın 001/133
- i. bolğan 001/3626

- iyek** “çene”
i.+ in qaqtı 001/2721
i.+ ke 001/3270
- iygi** “içten, samimi”
i. ediñ 001/418
- iyil -** “eğilmek”
nısayğa i.- di 001/2429
i.- gen 001/189
i.- ip 001/2802, 001/3312
- iyilt -** “eymek”
i.- ip 001/1745
- iyir -** “iyirmek, hayvanları bir yere toplamak”
i.- di 001/1375
i.- e sap 001/2938
- iyt** “it, köpek; alçak”
i. 001/1905
i.+ ke 001/2454, 001/2814
i.+ terdiñ 001/3909
i.+ tiñ 001/3134, 001/463, 001/972, 001/974
- iz** “iz, belirti”
i. 001/1018
i.+ di 001/2049
i.+ i emes 001/4028
i.+ imdi 001/2150
i.+ in 001/3686
başqan i.+ in 001/346
i. salğan 001/1016
- izde -** “aramak”
i. 001/3460
i.- genim 001/2722
i.- geniñ 001/2719
tüye i.- mey 001/2739
i.- meymin 001/249
i.- p keldim 001/2432, 001/2449
i.- p kelgen 001/2731
i.- p kelip 001/3422
i.- p kelp 001/3583
i.- p şıqqan 001/2967
i.- p tabam 001/2467
i.- p taptı 001/2791
i.- p 001/1091, 001/2794, 001/3936, 001/880, 001/944
malımdı i.- p 001/2336
i.- p barğan 001/1981
awıl i.- dep 001/2446
- izdes -** bk. izde-
i.- ip 001/1599
- jabdıq** “donanım, malzeme, teşkilat”
j. 001/1071

- j.+ın 001/755
- jabıl** - “kapanmak”
j. 001/2851
j.- dı 001/2942
j.- ip 001/3107, 001/3139, 001/2920
ımırt j.- may 001/754
j.- dı 001/3334
- jabıq** “kapalı”
j.+ tı 001/992
- jabırta** - “farklı yönlerden gelip birleşmek, hücum etmek”
j.- ğan 001/2932
- jabırlas** - bk. jabırta-
j.- ip 001/3525
- jabırqa** - “kaygılanmak”
j.- may 001/1287, 001/2242, 001/3832
j.- may boldı 001/1985
- jabuw** “at veya devenin üzerine örtülen örtü”
j.+ ina 001/1598
- jadağayla** - “düzlemek”
j.- p 001/2923, 001/3053
- jağa** “yaka; kıyı, kenar”
j.+ ñdı 001/1075
sırdarıyyanıñ j.+ sın 001/2293
- jal** “atın yelesi”
j. 001/209
j.+ ın 001/3799
- jala** - “yalamak”
j.- r 001/1309
- jalañ** “yalın, çıplak”
j. 001/3500
j. ayaq 001/3173
- jalaq** “çorak toprak”
j. 001/2325
- jalğan** “yalan; dünya”
j. 001/192, 001/30, 001/3896, 001/3906, 001/457, 001/460
j.+ da 001/3862, 001/3993, 001/1077
j.+ dıǵı 001/2455
j.+ nıñ 001/2544
- jalğas** “devamı, sonrası”
j. bitken 001/2082
- jalğız** “yalnız, tek başına”
j. 001/1243, 001/1339, 001/1545, 001/159, 001/1668, 001/1726, 001/1727,
001/1741, 001/1751,
001/2089, 001/214, 001/2199, 001/2208, 001/2246, 001/2382, 001/2628,
001/2728, 001/3059, 001/3207, 001/2315
001/3270, 001/3566, 001/3625, 001/3628, 001/3632, 001/3841, 001/3910,
001/3961, 001/481, 001/482,
001/483, 001/486, 001/494, 001/687, 001/734, 001/740, 001/853, 001/867,

001/908

j.+ aq 001/1844, 001/1914, 001/2817, 001/3743, 001/3908

j. esik 001/2627

j.+ im 001/3839, 001/774, 001/777

j.+ ima 001/541

j. özi 001/3907

j. qaptı 001/3463

jalın “alev”

j. 001/2644, 001/834

j.+ dı 001/72, 001/2243

j.+ ı 001/3103

j.+ in 001/3082

jalın - “yalvarmak”

j.- adı 001/1266, 001/865

j.- dı 001/1942

j.- ip tur 001/1520

j.- ip 001/2986

j.- ıştan 001/1949

j.- sañşı 001/1738

jalınba- “ minnet etmemek”

j.- ğan001/506

jalında - “alevlenmek”

j. 001/1504

j.- ğan 001/508

jalma jan “çar çabuk, seri, hızlı”

j. 001/796

jalpay - “yayvanlaşmak”

j.- dı 001/981

jalpaq “uçsuz bucaksız”

j. 001/1326

jalt “ani hareket ifadesi “

j. 001/1482

j. etip 001/206

jama - “yamamak”

j.- r 001/322

jamal - bk. jama-

j.- ip tur 001/2866

jaman “kötü, sevimsiz”

j. 001/2049, 001/2224, 001/303, 001/3075, 001/3125, 001/3131, 001/3454,
001/3729, 001/3731,

001/3890, 001/655, 001/682, 001/896, 001/922

türü j. 001/2844

j. boldı 001/1348, 001/1540

jaqsı j. bolğandarın 001/2585

j. bolsa 001/1836, 001/3773

j.+ dı 001/1244

jamandatqır - “hastalanmak ‘hayvanlar için”

j. 001/3259

jamandıq “kötülük”

j. 001/2896
 j.+ qa 001/3046
 j.+ tñ 001/3650

jambı “gümüş parçası”

j. salıp 001/3870

jamıl - “örtünmek”

j.- ip 001/1848

jan “can;insan”

j. 001/1115, 001/1199, 001/1311, 001/1528, 001/1531, 001/1553, 001/1555,
 001/1557, 001/1599,
 001/1613, 001/2237, 001/2261, 001/2290, 001/2409, 001/2486, 001/2556,
 001/2775, 001/286, 001/3107,
 001/3195, 001/3252, 001/3465, 001/363, 001/3790, 001/3791, 001/3946,
 001/594, 001/623, 001/741,
 001/796, 001/87, 001/901, 001/91, 001/935
 ölgen j. 001/3145
 şıdamas j. 001/2515
 j. artpaydı 001/3808
 j. bolmasa 001/1554
 j.+ dar 001/2376
 j.+ dı 001/3421
 j. eken 001/3213
 j.+ ğa tiygen 001/1862
 j.+ ğa 001/1124, 001/1590, 001/2374, 001/334, 001/3819, 001/3884
 j.+ ı deydi 001/3625
 j.+ ı 001/2492, 001/2657, 001/2662, 001/2973, 001/3019
 aman j.+ ı 001/3037
 awıl j.+ ı 001/3871
 j.+ im 001/1161, 001/1346, 001/1667, 001/1698, 001/1962, 001/2055,
 001/2066, 001/2724, 001/2898, 001/2799
 001/3112, 001/3594, 001/3802, 001/3809, 001/3997, 001/505, 001/508,
 001/701
 j.+ ımız 001/836
 j.+ in qıynap 001/3141
 j.+ in 001/1139, 001/1443, 001/3195
 j.+ iñ 001/2672
 j. kütüp aldı 001/1182
 j. küygized 001/3873
 j.+ nan 001/1993, 001/2949, 001/3132, 001/2998
 j. qıyılıp 001/1338
 j. saqtawdı 001/3473
 j. saqtawğa 001/2956
 j. sawğalap 001/3005
 j. şıdamas 001/2483
 j. şıdaytın 001/3555
 j. şıqadı 001/3447

jan - “yanmak, tutuşmak”

- j.- dı 001/1373, 001/857, 001/860
 ottay j.- dı 001/2962
 j.- ğan ot 001/3101
 j.- ğan 001/1538, 001/837, 001/839
 j.- ip turğan 001/163
 j.- ip 001/296
- jana** - “hafifçe dokunmak”
 j.- ydı 001/1024
- janasala** - “yan yana gitmek”
 j.- y 001/1148, 001/652, 001/2405
- jandärmen** “kolluk kuvveti, jandarma”
 j. 001/1020
 j.+ nen 001/3347
- janjal** “kavga, çatışma”
 j. 001/814
 j.+ sız 001/449
- januwar** ”hayvan”
 j. 001/1211, 001/3490
 j.+ diñ 001/2983
- jaña** “yeni; biraz önce”
 j. 001/1392, 001/1835, 001/2692, 001/295, 001/543
 j.+ da 001/1478
 j.+ sı 001/2659
 j. tuwdı 001/2032
 j. tülek 001/2836
- jañbır** “yağmur”
 j. 001/2619
 j. jawmay 001/3442
- jañğız** “bir, yalnız”
 j.+ im 001/2223
- jañıl** - “yanılmak, şaşırmaq”
 j.- diñ 001/1733, 001/1734
 j.- ğan 001/732
- jap** - “kapatmak”
 j.u- ip 001/1910
 j.- qan 001/397
 j.- iq 001/3589
- japırlas** - “birlikte hareket etmek”
 j.- ip 001/2872, 001/2952
- jap-jadağay** “çırılçıplak”
 j.+ ay bolğanday 001/281
- japjas** “gencecik”
 j. 001/428
- japqış** “kapak, örtü”
 j. 001/401
- japqız** - “kapattırmak”
 j.- dı 001/330
- jaq** “taraf, kenar”

- j.+ ı 001/3531, 001/3532, 001/477
 art j.+ ı 001/3650
 j.+ ima 001/2486, 001/951
 j.+ imda 001/3790, 001/3101
 j.+ imnan 001/3107
 arğı j.+ in araladı 001/2090
 j.+ in 001/2029, 001/3689
 ber j.+ in 001/2026
 j.+ inan 001/1453, 001/3078, 001/1281
 j.+ qa 001/1311, 001/2235, 001/2237, 001/2985, 001/677
 el j.+ qa 001/2097
 j.+ ta 001/193, 001/2030, 001/2105, 001/2690
 bul j.+ ta 001/2027
 j.+ tan 001/1692, 001/2829, 001/3183, 001/901
 j.+ tı 001/2013
 j.+ tñ 001/2630, 001/2141
 j.+ im 001/129
 j.+ iña 001/623
 ber j.+ ı 001/3428
 j.+ in 001/316
 j.+ ı senbey 001/2810 *“aynı şeyi durmadan tekrar etmek”*
jaq - “yakmak”
 j.- ip 001/3081
 otın j.- ip 001/3078
 j.- tı 001/799
jaqın “yakın; akraba”
 j. 001/1937, 001/2195, 001/2705, 001/529
 j. boldı 001/3618
 j. bolsa 001/3514
 j.+ darı 001/2268
 j.+ im 001/3787
 j.+ imnan 001/1735
 j.+ iñ 001/748
 j. jer 001/3871
 j. kelme 001/1656
 j. kel 001/3989
 j.+ mın 001/981
 j. oyğa 001/2285
jaqında - “yaklaşmak”
 j.- dı 001/1313, 001/3166
 j.- p 001/1024, 001/1031, 001/1547, 001/3613
jaqında - “yakınlaşmak”
 j.- .ip 001/2764
 j.- qan 001/740
 j.- tı 001/3391
jaqmıraq “yakından, yakın”
 j. 001/3810, 001/3899
jaqsı “iyi, güzel”

j. 001/01, 001/138, 001/1504, 001/1507, 001/1667, 001/2920, 001/3731
 j. boldıaw 001/776
 j. bolğandıǵın 001/2451
 j. deseñ 001/3772
 j. edi 001/1704
 j. eken 001/2268
 j. emes 001/2532
 j.+ ğa 001/1949
 j. jaman bolğandarın 001/2585
 j. köred 001/148
 j.+ lardıñ 001/3735
 j.+ nı 001/2375

jaqsılıq “iyilik”

j. 001/1741, 001/2051, 001/3882
 j. bolmağan 001/1728
 j.+ tı 001/1503, 001/81
 j.+ tıñ 001/2469

jar - “yarmak, bölmek”

jerdi j.- ğan 001/1980
 j.- ip ketti 001/2902
 j.- ip 001/844
 ışın j.- sın degenge 001/3854

jar “eş, sevgili; ilân”

j.+ dı 001/1647
 j. salıp 001/3095 ”ilân etmek”

jara - “işe yaramak”

j.- dım 001/3323
 j.- ğan 001/3486
 j.- madı 001/1486
 j.- madım 001/462
 j.- madıñ 001/550
 j.- mas 001/1777, 001/2718, 001/443
 j.- maydı 001/1664
 j.- r edi 001/3748
 j.- r 001/2062, 001/2499, 001/271, 001/1652
 j.- sa 001/545
 j.- ydı

jara “yara”

j. 001/1204, 001/4018
 j.+ dan 001/2983
 j.+ sı 001/3027

jaral - “yaratılmak”

j.- ğan 001/1639

jarala - “yaralamak”

j.- ğan 001/2311

jaralan - “yaralanmak”

j.- dı 001/2961

jaralı “yaralı”

- j. bolıp keldi 001/3042
j. jatqandarğa 001/3008
j.+ nı artıp jürdi 001/3030
- jaraq** “silah”
j. 001/1293, 001/2322
j.+ ım 001/3314, 001/676
j.+ ıñ 001/1072
j.+ tarım 001/1587
- jaraqtan** - “silah kuşanmak”
j.- ıp 001/3148
- jarasımdı** ”yakışan, uygun “
j. 001/3775
- jarat** - “hoşlanmak, beğenmek”
j.- ıp 001/125
j.- pasañ 001/1615
j.- qan 001/1324, 001/867
j.- tı 001/1206
- jaratuwşı** “yaratıcı, Allah”
j. 001/3211
- jaraydı** “tamam, peki; iyi , güzel”
j. 001/2479, 001/2528, 001/3051, 001/3786, 001/517, 001/938, 001/419
- jarım** “yarım,sakat”
j. 001/100, 001/3551
j.+ nan 001/300
- jarıqtıq** “yaşlılara hitap”
j.+ ım 001/3995, 001/417
- jarıs** - “yarışmak”
j.- qanday 001/3419
- jarlıq** “emir, ferman”
j. etip 001/1581
j.+ ın 001/1436
j. qılsa 001/120
j.+ inan 001/121
j.+ ı 001/1590
j.+ ıñnan qalmayın 001/1651
- jarqıldı** - “ışıldamak, parlamak”
ot j.- p 001/2746
- jarqıldat** - bk. jarkıldı-
j.- ıp 001/738
- jarqın** “güler yüzlü”
j.+ ım 001/403
- jas** “yaş; genç, toy; göz yaşı”
j. 001/1053, 001/1150, 001/1154, 001/1218, 001/1263, 001/1272, 001/1316,
001/1369, 001/1388, 001/1522, 001/1544, 001/1652, 001/1885, 001/1984,
001/2320, 001/2545, 001/2586, 001/2591, 001/2750,
001/2760, 001/2942, 001/3920, 001/489, 001/518, 001/660, 001/834, 001/899
j. aqay 001/2833
j. balamı 001/2848

- j. bala 001/2002
 j. ekensiñ 001/508
 j.+ ı kelgen 001/2120, 001/70
 j.+ ı 001/1151, 001/3929
 j.+ ım 001/251, 001/3111, 001/3175
 j.+ ımdı 001/207
 köz j.+ ımdı 001/196, 001/3855
 j.+ ımenen 001/1725
 közdiñ j.+ ın körmegen 001/3825
 j.+ ın 001/1374, 001/368
 köz j.+ ın 001/2561
 j.+ ında 001/3268, 001/29
 j. jetip 001/3093
 j. jigitter 001/2503
 j. jigit 001/2184, 001/3214
 j.+ qa 001/2159, 001/599
 aqım j.+ qa 001/3947
 j. suñqar 001/2836
 j.+ ta 001/4038
 j.+ tar 001/1445, 001/1594
 j.+ tı tökti 001/3389, 001/3600
 j.+ tı 001/2770, 001/3269, 001/672, 001/874
 eki j.+ tı 001/2543
 j.+ tıñ 001/1467, 001/2566, 001/2771, 001/2846, 001/3975, 001/831
 j.+ ın tıymay 001/3838 “durmaksızın ağlamak, göz yaşı dinmemek”
jas - “endişe etmek; yumuşamak”
 j.- ıp qalğan 001/1597
 j.- ıp 001/1435
jasa - “yapmak; yaşamak”
 j. 001/1127
 j.- ğan 001/1071, 001/1234, 001/1420, 001/207
 j.- w berdi 001/3794
jasaq “asker”
 j.+ tı 001/1587
jasar “yaş ifadesinde kullanılan kelime”
 j. 001/3059
jasar - “yaş dökülmek”
 j.- ğanday 001/3781
jasır - “saklamak”
 j.- uwğa 001/3683
jasırım - “saklanmak”
 j.- dı 001/2937
jasırım “saklı, gizli”
 j. 001/3898
jasta - “yaslamak”
 j.- p 001/3375
 jerge j.- p 001/2850, 001/3028
 jermen j.- p 001/2359

- jastaw** “daha genç”
j. 001/489
- jastı** “yaşıt”
j. 001/2587, 001/3561
- jastıq** “gençlik”
j. 001/2401, 001/243
j.+ penen erme 001/2053
- jat -** “yatmak, uzanmak; yardımcı fiil”
j.- a almadı 001/2904
j.- a berdi 001/367
j.- a tursın 001/223, 001/323
j.- a 001/556
j.- adı 001/216, 001/813
jayın j.- ar 001/3522
j.- ıp aldı 001/1216
j.- ıp alıp 001/2210
j.- ıp qaldı 001/3002
j.- ıp 001/1563, 001/3033, 001/3097, 001/3644, 001/3953
buqıp j.- ıp 001/2977
jay j.- ıp 001/3535
j.- ıptı 001/2871, 001/320, 001/373
kele j.- ır ediñ 001/3595
j.- ır edi 001/1098
j.- ır ed 001/2973
j.- ır 001/1298, 001/131, 001/1382, 001/1543, 001/2020, 001/2092, 001/2657,
001/2662, 001/2719, 001/2923, 001/1219, 001/1277
001/2775, 001/3613
alıp j.- ır 001/3133
asıp j.- ır 001/3006
aytıp j.- ır 001/2757
bara j.- ır 001/2129, 001/337
basıp j.- ır 001/1988
buqıp j.- ır 001/3767
estip j.- ır 001/2218
jılap j.- ır 001/3090
jıyıp j.- ır 001/1293
kele j.- ır 001/1152, 001/1547, 001/1620, 001/2905, 001/2931, 001/2952,
001/2995, 001/3062, 001/3369, 001/3685, 001/393, 001/667, 001/881
kelp j.- ır 001/3127
östip j.- ır 001/1726
qaptap j.- ır 001/1366
qaşıp j.- ır 001/3005
qoyıp j.- ır 001/3549
süyip j.- ır 001/1842
tiri j.- ır 001/2735
tiyip j.- ır 001/1843
tolıp j.- ır 001/2124, 001/3464
j.- ırmısız 001/1103

j.- pañdar 001/3053
 j.- paqşı 001/1827
 j.- pas 001/966
 j.- pay 001/1384
 j.- qan 001/1196, 001/1271, 001/1392, 001/1580, 001/1588, 001/2439,
 001/2705, 001/3531, 001/3559, 001/783
 bop j.- qan 001/2606
 buqıp j.- qan 001/3768
 kelip j.- qan 001/3568
 ketip j.- qan 001/2976
 kökseş j.- qan 001/2784
 qaptap j.- qan 001/2095
 qıyrap j.- qan 001/1518
 qonaqqa kelip j.- qan 001/3578
 tek j.- qan 001/2099
 üyde j.- qan 001/1898
 j.- qandardı 001/1312
 jaralı j.- qandarğa 001/3008
 j.- sını 001/307
 j.- tı 001/1273, 001/1976, 001/203, 001/3538
 qonaqtı kütüp j.- tı 001/2807
 j.- ır eken 001/3011
 j.- qan 001/2773
 j.- qan şıǵar 001/2337
 kirip j. 001/977
 qurıp j. 001/3458

jaw

“düşman”
 j. 001/1031, 001/1287, 001/1300, 001/1355, 001/1365, 001/1424, 001/1434,
 001/1459, 001/1463,
 001/2027, 001/2067, 001/2222, 001/2239, 001/2254, 001/2629, 001/2673,
 001/2723, 001/281, 001/2897,
 001/2923, 001/2925, 001/299, 001/388, 001/472, 001/479, 001/483, 001/583,
 001/676, 001/819,
 001/834, 001/880, 001/966
 kăpir j. 001/3092
 qaptaǵan j. 001/1996
 j. alǵan 001/2008
 j. bar dese 001/1993
 j. boldı 001/1360
 j. bolıp kete 001/3724
 j. bolıp 001/499
 j. bolmasa 001/3051
 j. bolmasın 001/386
 j. bolmay 001/3169
 j. bolsañdar 001/487
 j. bolsa 001/3052
 j. bolüwşı 001/387
 j. bop 001/2180, 001/648

- j.+ dan 001/1023, 001/2005, 001/2019, 001/2264, 001/3516, 001/3576,
001/654, 001/979
- j. dese 001/1985, 001/2242
- j.+ dı 001/1261, 001/1331, 001/2666, 001/496
- qalıñ j.+ dı 001/2989
- j.+ diñ 001/1220, 001/2253, 001/303
- j. ekensiñ 001/429
- j.+ ğa attanğan 001/2241
- j.+ ğa bolğan 001/512
- j.+ ğa 001/1071, 001/1193, 001/1213, 001/1235, 001/1247, 001/1251,
001/1274, 001/1353, 001/1373,
001/1377, 001/1385, 001/1430, 001/1435, 001/1441, 001/1564, 001/1587,
001/1689, 001/1987, 001/2332,
001/2383, 001/3058, 001/3561, 001/39
- j.+ ı 001/1455
- j.+ ım qazaq 001/3216
- j.+ ın qırğan 001/351
- j.+ ın 001/3201, 001/380
- j. joq 001/3053
- j. körined 001/3790
- j.+ lar 001/383
- j.+ men 001/2249
- j. qalmaqqa 001/3974
- j. sekildi 001/2340
- jaw** - “yağmak”
qamsı j.- ıp 001/1694
jañbır j.- may 001/3442
- jawap** “cevap”
j. 001/256
j. ber 001/3978
- jawın** “yağmur”
j. 001/2685
j.+ ıñ 001/1945
- jawınger** “yiğit, cesur,”
j. 001/3548
j. ed 001/1186
j.+ ler 001/3552
- jawırkök** “özel isim”
j. 001/568
- jawlıq** “düşmanlık”
j.+ ı 001/2624
- jawsıra** - “düşmanla karşılaşmayı arzulamak”
j.- ğan 001/3155, 001/3234, 001/896
j.- p 001/2011, 001/1992
j.- sa 001/1986
- jay** “hâl, durum; önemsiz; yavaş; serbest”
j. 001/2125, 001/3053, 001/3195, 001/3715
j.+ da 001/1585, 001/2175

- j.+ dan 001/01
 j.+ dı 001/1028, 001/2014, 001/3738, 001/3750, 001/4017
 j. emesin 001/2347
 j.+ ğa 001/1976, 001/2143, 001/2426, 001/493, 001/906
 j.+ ı 001/2203, 001/2579, 001/3035
 j.+ imdı 001/2430
 j.+ imnan 001/3693
 j.+ in ayıp 001/3685
 j.+ in bile almadı 001/2638
 j.+ in bilip 001/3476
 j.+ in 001/1166, 001/1196, 001/2623, 001/2713, 001/2727, 001/2766,
 001/2979, 001/3477, 001/3596,
 001/3612, 001/771
 barlıq j.+ in 001/2811
 tügel j.+ in 001/2119
 öz j.+ ina 001/3867
 j.+ inan 001/751
 j.+ in 001/2777
 j. jatıp 001/3535
 j.+ ların 001/2803
 j. qılayın 001/943
 j. turmas 001/3655
jay - “yaymak; asmak; gütmek, otlatmak”
 j.- am 001/2654
 j.- dı 001/3681, 001/866
 j.- ıp 001/559, 001/912
 qolın j.- ıp 001/2502
 j.- sañ 001/3606
 mal j.- ya almay 001/3443
 j.- a saldı 001/1307

 j.+ uw qalıp 001/19
 j.+ uw 001/858
 j.+ uqlar 001/842
jayauw “yayan, yaya”
 j. 001/1000, 001/1612, 001/2743, 001/688, 001/875, 001/890, 001/901
 j. basıp 001/2951
 j.+ dın 001/3143
 j. jürdi 001/1345
 j. jürüp 001/1683
jayauwla - “yaya gitmek, yürümek”
 j.- p 001/1626
jayauwlıq “atsız yayan olmak”
 j.+ tın 001/3306
jayıl - “otlatmak”
 j. 001/3606
 j.- ğan 001/2298, 001/2300
jayın “boş, gereksiz; sahipsiz”

- j. 001/1798, 001/1864, 001/1944, 001/1945, 001/2095, 001/2099, 001/3597
 j.+ a 001/2688, 001/806
 j. jatar 001/3522
- jayla** - “yerleşmek; otlatmak;
 j.- ğan 001/3269
 j.- p 001/1269, 001/3538, 001/758, 001/801
 j.- wda 001/3463, 001/3507
 j.- wğa 001/2171
- jaylan** - “rahatlamak”
 j.- adı 001/1379
- jaylaw** “yayla, otlak”
 j.+ ğa 001/269
 j.+ ı 001/35
 j.+ im 001/211
 j.+ ina 001/278
 j.+ iñda 001/418
- jaylı** “uygun, rahat”
 j. 001/1587, 001/1590, 001/2451, 001/3741
- jayna** - “parlamak”
 j.- ğan 001/1331, 001/1357, 001/3832, 001/921
 j.- p 001/802
 ottay j.- p 001/2009
- jaynaq** “renkli”
 j. 001/2275
- jayra** - “dağınık olmak”
 j.- p 001/1273
- jayşılıq** “huzur”
 j. 001/2558
- jaz** “yaz mevsimi”
 j. 001/320, 001/323, 001/3644
 j.+ ğa 001/353, 001/3644
 j.+ ı 001/2684
 j.+ ında 001/3442
 j. şıqtı 001/3658
- jaz** - “yazmak”
 j.- am 001/3895
 j.- añ 001/952
 j.- basa 001/2481
 qıla j.- dap 001/1723
 j.- ğanı boladı 001/3784
 j.- ip 001/1689
 j.- uwi tağdırdıñ 001/3657
- jaza** “ceza”
 j. berildi 001/1695
 j.+ sin 001/2253, 001/971
- jazda** - “neredeyse”
 j.- p 001/2716
- jazğıturi** “ilkbahar”

- j. 001/2202
- jazıl** - “iyileşmek”
j.- masın 001/1589
- jazım** “şanssızlık; ölüm”
j. 001/1120, 001/30, 001/3896, 001/449
j. bop 001/1589, 001/2897
j. etti 001/280
j.+ ı köp 001/3906
j. joq 001/3294
j. qıldı 001/3401
j.+ ım etip 001/499
- jazıq** “suç, kabahat”
j.+ tı 001/1951
- jäne** “ve, ile”
j. 001/1169, 001/310, 001/487, 001/546
- järdem** “yardım”
j. berseñ 001/867
j.+ şı 001/932
j. qıl 001/2541
- jäwmit** “büyük, dev(genellikle boğalar ile ilgili kullanılır)”
j. 001/2265
- je -** “yemek”
j.- gen 001/1278, 001/1383
j.- geni 001/1568
j.- mesti 001/1290
j.- mey 001/1115
j.- p 001/694
j.- pti 001/46
j.- r eken 001/3537
j.- sek 001/1375
j.- wge 001/3201
j.- ydi 001/2031
- jegiz** - “yedirmek”
j.- beseñ 001/1952
- jekpe- jek** “teke tek, düello”
j.+ ke 001/2390, 001/2829, 001/2834, 001/2847, 001/3193, 001/3301
j.+ te 001/2845
- jek-** “bağırmaq”
j.- e almas 001/1759, 001/3106
- jeke** “ayrı, bağımsız”
j. 001/1483, 001/1487, 001/32, 001/3743
- jeksenbi** “pazar (haftanın günü)”
j.+ niñ 001/1303
- jel -** “tırısa kalkmaq, atların orta hızda gitmesi”
j.- ip turğan 001/1105
j.- ip 001/1019
- jel** “yel, rüzgâr”
j. bolsa 001/3444

- j.+ dey esken 001/94
 j.+ dey 001/643
 j.+ ge qoydı 001/3509
 j.+ in 001/964
 j.+ ini 001/3539
 şını j.- di 001/72
- jeldestir** - “rüzgâra karşı yürütmek”
 j.- di 001/1603
- jeldiözek** “özel isim”
 j.+ tiñ 001/3426, 001/3428
- jelik** “gençlik ateşi, heves”
 j. 001/2401
 j.+ i 001/601
 j.+ in 001/3295
- jelik** - “heveslenmek, ilgi duymak”
 j.- ken 001/1353
- jelke** “ense”
 j.+ den 001/3404
 j.+ sinen 001/1568
- jelpin** - “temiz hava almak”
 j.- ip 001/2045
- jelqom** “iki tarafı açık semer”
 j. 001/491, 001/561
 j. salıp 001/959
- jem** “yem”
 j. 001/2822
- jemis** “yemiş, meyve”
 jumaq j.+ i 001/2447
- jeñ** - “yenmek”
 j.- ip alsa 001/2830
 j.- üw 001/3370
 j.- gen 001/2185
- jeñeşe** “bk. jeñge”
 j. 001/1103, 001/1705, 001/1770, 001/2647
 j.+ m 001/1094, 001/732, 001/739, 001/766
 j.+ me 001/717, 001/764
 j.+ mmen 001/752
 j.+ mnen 001/749
 j.+ mniñ 001/1073
 j.+ ñ 001/695
 j.+ ñnen 001/703
 j.+ ñniñ 001/697
- jeñge** “yenge”
 j. 001/1858
 j.+ sine 001/2287, 001/2639
- jeñil** - “yenilmek”
 j.- gen 001/3227
- jer** “yer, dünya, kara parçası, mekân”

j. 001/1320, 001/1599, 001/2367, 001/246, 001/2684, 001/2788, 001/2934,
 001/3252, 001/3442,
 001/3477, 001/3479, 001/479, 001/663, 001/736
 alatin j. 001/3577
 jaqın j. 001/3871
 j. alıstap ketkendey 001/2295
 j.+ de 001/1216, 001/1392, 001/1677, 001/2614, 001/2830, 001/2996,
 001/3002, 001/3033, 001/3036,
 001/3469, 001/3472, 001/3542, 001/3715, 001/375, 001/387, 001/390,
 001/650, 001/804
 degen j.+ de 001/35
 j.+ den 001/1325, 001/1446, 001/1449, 001/1922, 001/2269, 001/3390,
 001/3813, 001/383, 001/3965
 j.+ di jarğan 001/1980
 j.+ di tanıp 001/2254
 j.+ di taptı 001/3032
 j.+ diñ 001/3530, 001/480, 001/2081
 barar j.+ diñ 001/2016
 j. eken 001/2171, 001/3530, 001/3546
 toqtamay j. eken 001/3467
 j. emes 001/3547
 j.+ ge jastap 001/2850, 001/3028
 j.+ ge 001/103, 001/105, 001/1224, 001/2170, 001/2878, 001/288, 001/3021,
 001/3072, 001/3373,
 001/3375, 001/3466, 001/3479, 001/3511, 001/3522, 001/3527, 001/380,
 001/3834, 001/484
 barar j.+ ge 001/2309
 qara j.+ ge 001/1931
 j.+ i 001/1460, 001/21, 001/2206, 001/2961, 001/2983, 001/3041, 001/3439,
 001/3530, 001/3597,
 001/490, 001/512
 qazaq j.+ i 001/3428
 j.+ im 001/354, 001/496, 001/699
 j.+ ime 001/2809
 j.+ imiz 001/3590
 j.+ in 001/2173, 001/3540
 j.+ inde 001/2060
 j.+ inen 001/2582
 j.+ iñ 001/1582
 j. jüzinen 001/3444
 j.+ men jastap 001/2359
 j. qayısqañ 001/3126, 001/384
jet - “varmak, ulaşmak; kâfi gelmek”
 j.- e almas 001/3102
 j.- e 001/954
 j.- edi 001/1058, 001/1062, 001/2297, 001/3499, 001/3703
 j.- er ed 001/1362
 j.- er 001/926

- j.- ip keldi 001/1470, 001/1692, 001/2319, 001/3396
 j.- ip kelgen 001/3010
 j.- ip kelipti 001/1699
 j.- ip 001/1096, 001/1099, 001/1164, 001/793
 ajal j.- ip 001/3014, 001/849
 äzer j.- ip 001/2995
 jas j.- ip 001/3093
 közi j.- ip 001/3020
 j.- ipti 001/662
 j.- ken eken 001/1344
 j.- ken şığar 001/2235
 j.- ken 001/1336, 001/1787, 001/2153, 001/220, 001/2988, 001/3534,
 001/3647
 boy j.- ken 001/605
 küşi j.- ken 001/119
 tügel j.- ken 001/2368
 j.- kenşe 001/3761
 j.- pegir 001/1344
 j.- pes 001/1194, 001/1264, 001/1905
 j.- peytin 001/1045
 j.- se 001/563
 ajal j.- se 001/3517, 001/644
 j.- sekaw 001/3659
 qaramay j.- ti kelip 001/2970
 j.- ti 001/1364, 001/1617, 001/1697, 001/389, 001/768
 awılına kelip j.- ti 001/4006
 ayı j.- ti 001/2605
 barıp j.- ti 001/2170, 001/3719, 001/3872
 äreñ j.- ti 001/2574
 kelip j.- ti 001/1920, 001/3483, 001/3960
 mezigil j.- ti 001/2661
 sırğa j.- ti 001/2074
 tawğa j.- ti 001/2697
- jetek** “yedeğe alınan at”
 j.+ ke 001/2612, 001/2919
 j.+ tegi 001/1006
- jetekte** - “yedeklemek”
 j.- y 001/1438
- jetele** - “hareket etmek”
 j.- gen 001/1609
- jetew** “yedi tane”
 j. bolıp 001/2610
 j.+ iniñ 001/1190
- jeti** “yedi rakamı”
 j. 001/1273, 001/1978, 001/1980, 001/1992, 001/2241, 001/2248, 001/24,
 001/2683, 001/3745,
 001/3957, 001/553
 j.+ de 001/1193

- j. qoylıq ul bola 001/3695
j. bolıptı 001/144
jetim “yetim, öksüz”
j. 001/3065
j. qılıp 001/3180
jetkir -bk. yetkiz-
j. 001/356
jetkiz -“yetiştirmek, ulaştırmak”
j.- sin 001/2505
jetpis “yetmiş sayısı”
j. 001/1622, 001/2845, 001/29
jiq - “yıkmaq, devirmek; yenmek”
j.- a almadı 001/2848
j.- a almay tur 001/3082
j.- qan 001/3407
jiğil - “yıklmaq, düşmek”
j.- dı 001/1721, 001/3406
omaqatıp j.- dı 001/3001
j.- ğan 001/3009
j.- ğanın 001/2557
j.- ip baradı 001/3261
j.- ip 001/3987
jil “yıl, sene”
j. 001/141, 001/2010, 001/2598, 001/3475, 001/3608, 001/3928, 001/3973
bıyılğı j. 001/3454
eki j. 001/3440
keler j. 001/2471, 001/2489, 001/2512
otız j. 001/3603
j.+ ğa 001/2473
j.+ ı 001/174, 001/175, 001/2137, 001/3206
keler j.+ ı 001/2467
j.+ nda 001/2123
j.+ qı 001/130, 001/1333, 001/3564
jıla - “ağlamak”
j.- dı 001/3124
qız j.- dı 001/2569
zar j.- dı 001/2043
j.- diñ 001/3781
j.- ğan 001/137
j.- ğanda 001/1232, 001/699
j.- ğanı 001/3837
j.- ğanın 001/704
j.- ğanmen 001/3709
j.- ma 001/1359
j.- masam 001/3939
j.- p jatır 001/3090
j.- p turdı 001/1938, 001/3943
j.- p turıp 001/771

- j.- p 001/1559, 001/3056, 001/3931, 001/660, 001/3143
 alar j.- p 001/2748
 beker j.- p 001/2702
 j.- r 001/308, 001/372
 j.- sa 001/741
 j.- w 001/1543
 j.- wdı 001/1586
 j.- wı 001/3873, 001/3877
 j.- wiñ 001/1585
 j.- wmenen 001/3761
 j.- y berdi 001/3024
 j.- y 001/2562, 001/264, 001/307, 001/367, 001/470, 001/547
 j.- ydı 001/1329, 001/3211, 001/3723, 001/683, 001/684, 001/686, 001/693,
 001/694, 001/696
- jılas** - “birlikte ağlamak, ağlaşmak”
 j.- ip bolğannan 001/1167
 j.- pay 001/1572
- jılaw** “ağlama, hüzün”
 j.+ da 001/697
 j.+ dan 001/1583, 001/205
 j.+ ğa 001/1573
- jılday** “yıla yakın, bir yıl kadar”
 eki j. boldı 001/2563
- jılı** “merhametli, şefkatli”
 j. 001/1891, 001/2113
- jılım** “kurnaz”
 j. 001/2405
- jılqı** “at”
 j. 001/1375, 001/140, 001/141, 001/179, 001/1988, 001/2092, 001/2095,
 001/2103, 001/2181,
 001/2302, 001/3498, 001/3563, 001/3640, 001/3662, 001/663, 001/763
 barlıq j. 001/3541
 j.+ dağı 001/2319
 j.+ dan 001/1198, 001/3492, 001/3919
 j.+ ğa 001/3483, 001/3508, 001/3626
 j.+ ları 001/3534
 j.+ m 001/1356, 001/2308, 001/2315
 j.+ mdı 001/2673
 j.+ menen 001/3463
 j.+ nı 001/1201, 001/1305, 001/1307, 001/1364, 001/2187, 001/2300,
 001/2677, 001/3485, 001/3559,
 001/3617, 001/667
 j.+ mñ 001/2096, 001/2098, 001/2104, 001/2310, 001/3491, 001/3519,
 001/3551, 001/3672
 j.+ sı 001/2124
 j.+ sın 001/1350, 001/2669, 001/3670
- jılqısı** “at bakıcısı”
 j.+ lar 001/3464

- jın** “a. cin”
j. 001/3131
- jıpırla** - “dolmak, çoğalmak”
j.- p 001/975
- jır** “destan”
j.+ in 001/2890
j.+ menen 001/3837
- jırla** - “destan söylemek”
j.- p 001/2890
- jıy** - “toplamak, yığmak”
j. 001/3095, 001/234
j.- dı 001/1176, 001/1177, 001/828
şaptırıp j.- dı 001/2162
j.- dımaw 001/195
j.- dıñ 001/1856
j.- ğan mülki 001/2303
j.- ip aladı 001/232
j.- ip aldı 001/1782
sañlaqın j.- ip aldı 001/3502
j.- ip alıp 001/1227, 001/2156
j.- ip alp 001/3714
j.- ip jatur 001/1293
j.- ip keldi 001/2824
j.- ip 001/1289, 001/1374, 001/2821, 001/464, 001/468, 001/928
el j.- ip 001/3148, 001/3558
elin j.- ip 001/3720
joldas j.- ip 001/2903
suwsın j.- dı 001/2878
- jıydır** - “yığdırmak, toplatmak”
j.- dı 001/3118, 001/3136
- jıyğız** - bk. jıydır
sañlaq j.- ip 001/3099
- jıyıl** - “yığılmak”
j. 001/446
j.- dı 001/1693, 001/2872
j.- ğan 001/1231, 001/1239, 001/1279, 001/2194
j.- ip 001/1214, 001/1340, 001/1368, 001/3430
j.- mas 001/3940
- jıyılıs** - “toplanma”
j.- tı 001/3584
- jıyın** “kalabalık, yığın”
j. 001/1086, 001/1297, 001/1997, 001/4008, 001/4035
j.+ ğa 001/3580
- jıyırma** “yirmi sayısı”
j. 001/2146, 001/2961, 001/3268, 001/3475, 001/3582, 001/64, 001/70
j.+ ğa 001/3929
- jıyna** - “toplamak, yığmak”
j.- ğan 001/3561

- j.- p aldı 001/1173
j.- p alıp 001/3957
j.- p 001/1382, 001/3120, 001/3140, 001/3471
j.- y 001/789
- jıynal** -“hazırlanmak, toplanmak”
j. 001/442
j.- ğandar 001/1209
- jibek** “ipek”
j.+ ten 001/329
- jiber** - “göndermek, salmak”
awılğa j. 001/2818
qoldı j. 001/1708
j.- di 001/1968, 001/2416, 001/296, 001/442, 001/988
ruqsat berip j.- emin 001/2048
j.- ip 001/1149, 001/1311
j.- ipti 001/2000
j.- meydi 001/3635
j.- seň 001/1125
- jigit** “genç, delikanlı”
j. 001/2190, 001/2321, 001/2415, 001/2641, 001/3520, 001/3551, 001/3570,
001/3582, 001/784,
001/908
batır j. 001/3544
jas j. 001/2184, 001/3214
j. bar 001/2843
j. eken 001/2840, 001/3775
j.+ ke 001/2607
j.+ ten 001/1203, 001/2412
j.+ ter 001/1390, 001/2389, 001/386, 001/980
jas j.+ ter 001/2503
j.+ teri 001/3575
j.+ ti 001/2288, 001/2410
j.+ tiň 001/2651
- jip** “ip”
j. taqsaň 001/3753
- jipsiz** “ipsiz”
j. 001/634
- jiydeli** “cinli yer”
j. suwdıň boyında 001/3852
- jiyen** “yeğen”
j.+ derim 001/3932
sol j.+ im 001/3913
j.+ iňdi 001/3918
- jiyren** “al don (at)”
j. tayı 001/2205
- joy** - “yok etmek, imha etmek”
tübin j.- dı 001/1972
- joba** “şekil, biçim”

- j.+ s1 001/3225
- joğal** - “yok olmak”
- j. 001/554
- j.- dı 001/3267, 001/551
- joq j.- tqan 001/2331, 001/2346
- joğalt** - “kaybetmek”
- j.- amın 001/3178
- j.- ipsiñ 001/524
- j.- sañ 001/3680
- jol** “yol; çare”
- j. 001/1265, 001/1982, 001/2051, 001/2688, 001/3141, 001/32, 001/3800, 001/563, 001/600, 001/661, 001/846
- tüsetin j. 001/2701
- j. bastap 001/2907
- j. bergen 001/1967
- j. ber 001/3253
- j. bolıp 001/565
- j.+ da 001/1578, 001/1622, 001/2717
- j.+ dağı 001/534
- j.+ dan 001/2058, 001/3148, 001/3344, 001/3896, 001/467
- j.+ darında 001/3519
- j.+ dariñda 001/2453
- j.+ das bolıp 001/2071
- j.+ dı boldıq 001/1085
- j.+ dı 001/2281, 001/3659
- berşi j.+ dı 001/3204
- şıqar j.+ dı 001/2063
- j.+ diñ 001/2691
- alıs j.+ diñ 001/2196
- j.+ ğa 001/2065, 001/469, 001/691
- alıs j.+ ğa 001/2193
- uzaq j.+ ğa 001/2449
- j.+ ı baruwıma 001/2462
- j.+ ı bolar 001/744
- j.+ ı eken 001/3201
- j.+ ı joq 001/3306
- j.+ ı 001/1394, 001/1424, 001/1711, 001/2852, 001/557
- j.+ imen 001/2921
- j.+ in 001/3992
- j.+ ina 001/1760, 001/2552, 001/74
- j. jürip 001/1142, 001/1920, 001/2074, 001/2296, 001/3719, 001/567
- j.+ men 001/2615, 001/2922
- j. mereyiñ 001/2037
- j.+ sız qılğan 001/1649
- j. tappay 001/2620
- jolat** - “yaklaşdırmak”
- j.- pa mañayıma 001/3829

jolawşı “yolcu”

- j. 001/2024, 001/2193, 001/2717, 001/2731
- j.+ ğa 001/2893, 001/402
- j.+ lar ketti 001/2620
- j.+ men 001/2219
- j.+ mız 001/493

joldas “yoldaş”

- j. 001/3921, 001/425
- j. bermek boldı 001/1908
- j. boldım 001/3608
- j. bolğan 001/11
- j. bop 001/2905
- j.+ ı 001/2631, 001/326, 001/381
- j.+ ım 001/1900, 001/655
- j.+ na 001/20, 001/809
- j.+ nña 001/431
- j.+ nñnñ 001/426
- j. jıyıp 001/2903
- j.+ qa aldı 001/2288
- j.+ tar 001/440
- j.+ tardiñ 001/2806
- j.+ tarı 001/444, 001/445
- j.+ tarın 001/3714
- j.- pen 001/4032

jolıǵıs - “karşılaşmak, yolları kesişmek”

- j.- qan 001/668

jolıq - “yüz yüze görüşmek, buluşmak”

- j. 001/621
- j.- ip 001/1730
- j.- ayın 001/2488, 001/630
- j.- a jürgen 001/2060
- j.- ip jüre körme 001/2057
- j.- pa 001/2050, 001/3704
- j.- tı 001/2969
- awruwğa j.- tı 001/2634
- j.- tım 001/1903, 001/202, 001/3836, 001/626
- j.- tiñ 001/3840
- j.- tıq 001/3046
- j.- iptı 001/2929
- j.- qan 001/1929

jon “yükselti, tepe; sırt, arka”

- j.+ ğa 001/1429
- j.+ ında 001/3040

joq “yitik, kayıp; var sözünün karşıtı yok”

- j. 001/1037, 001/1093, 001/1110, 001/1297, 001/133, 001/15, 001/150, 001/1619, 001/1751, 001/1756, 001/1829, 001/1846, 001/1899, 001/1918, 001/193, 001/1934, 001/1950, 001/1966, 001/1970, 001/2021, 001/2106, 001/237, 001/2380,

001/2381, 001/2443, 001/2462, 001/2504, 001/2637, 001/2658,
 001/2734, 001/277, 001/2868, 001/2912, 001/2923, 001/2925, 001/2983,
 001/3027, 001/3052, 001/310, 001/311, 001/3111, 001/3135, 001/332,
 001/3490, 001/3491, 001/3493, 001/3677, 001/3708, 001/3883,
 001/3983, 001/4002, 001/423, 001/424, 001/453, 001/486, 001/496, 001/512,
 001/591, 001/601,
 001/655, 001/680, 001/696, 001/701, 001/732, 001/784, 001/829, 001/838,
 001/87, 001/883,
 001/887, 001/895, 001/90, 001/906, 001/922, 001/996
 amal j. 001/2490
 aqıl j. 001/3452
 arman j. 001/1821
 attanı j. 001/3441
 bala j. 001/3446
 bergen j. 001/3882
 bizde j. 001/3802
 böten j. 001/3774
 dərmen j. 001/2707
 habarı j. 001/2886
 jaw j. 001/3053
 jazım j. 001/3294
 jolı j. 001/3306
 jöni j. 001/3203
 kelgen j. 001/2391
 küni j. 001/3189
 mezgili j. 001/2686
 seskenüw j. 001/3645
 suwı j. 001/3029
 tirlik j. 001/2653
 türi j. 001/3555
 j. bolmasa 001/637
 j. bop 001/3074
 j. edi 001/3629
 j. eken 001/1320, 001/1409, 001/217, 001/3050
 j. joğaltqan 001/2331, 001/2346
 j.+ tı 001/276

joqta - “ağıt yakmak”

j.- maqqa 001/447
 j.- ñdar 001/539
 j.- p edi 001/3607
 j.- p 001/1573, 001/3806
 j.- wiñ 001/1585
 j.- ydı eken 001/54
 j.- ydı 001/3298
 j.- ytn 001/1582, 001/420

joqtaw “ağıt”

j.+ ğa 001/1570, 001/1576

joqtık “yokluk, fakirlik”

- j.+ ı 001/459
- jori** - “bir anlam vermek, yormak, yorumlamak”
j.- p turmın 001/2900
- jora** “örf, adet”
j.+ sı 001/1748, 001/1991,001/1788
j.+ sina 001/1754
- jorğa** “yorga, rahvan (at yürüyüşü)”
j. 001/3635
torı j. 001/3620
j.+ men 001/1699
j. mingen 001/3963
j.+ nı alıp 001/157
j.+ sın aldı 001/1912
- jorit** - “yürütmek”
j.- uwğa 001/1399
- jospar** “plan”
j.+ ın 001/2349
- jota** “dağ sırtı, sırtlam”
aq j.+ nıñ 001/2981
- joyan** “özel isim”
j. 001/61, 001/63
- joyanbay** “özel isim”
j.+ diñ 001/333
- jön** “yön, istikamet; hâl, durum; doğru halı”
j. 001/1550, 001/1658, 001/2211, 001/2356, 001/2431, 001/2517, 001/2763,
001/2883, 001/3756,
001/3809, 001/3894, 001/765
j. bola 001/3697
j. bolsa 001/1109, 001/3161, 001/3918
j.+ derin 001/2016
j.+ deriñdi 001/2329
j.+ desin 001/872
j. emes 001/2587, 001/2591
j.+ i joq 001/3203
j.+ i 001/1679, 001/3016
öz j.+ ime 001/2373
j.+ imen 001/2076
j.+ in bilmeytuğın 001/410
j.+ in 001/1665, 001/1830, 001/1831, 001/3684, 001/3815, 001/405
el j.+ in 001/2087
j.+ ine 001/267
j.+ iñ 001/3772
j.+ iñdi 001/2061, 001/2366, 001/3594, 001/505
j.+ iñe 001/945
j. tapar 001/2686
j. tartıp 001/2070
- jönde** - “düzeltmek”
j.- diñ 001/3780

- jöndes** “birbirine yardım eden”
j.+ in 001/1959
- jöne** - “yönelmek, nasihat vermek”
j.- p berdi 001/1475 ”hızlıca yola koyulmak”
j.- di 001/1012
- jönel** - “göndermek, yola çıkmak”
j.- di 001/1440, 001/1449, 001/1497, 001/1915, 001/2915, 001/2980,
001/2985, 001/3212, 001/3274, 001/3287, 001/3348, 001/444, 001/797
j.- edi 001/3510, 001/3958
j.- gende 001/1438
j.- mekşi boldı 001/1871
j.- se 001/3524
- jönelt** - “göndermek, sevk etmek”
j.- ken 001/2908
- jöpşen** “kısa zamanda”
j.+ di 001/2213
- juban** - “avunmak, teselli olmak”
j.- adı 001/3671
- jubandır** - bk. jubat-
j.- dı 001/1891
- jubat** - “avutmak, teselli etmek”
j.- ip tur 001/2632
- jul** - “çekmek, yolmak”
j.- amın 001/3754
j.- dı 001/1496
j.- ip aldı 001/1674
j.- ip 001/1389, 001/1681
- jum** - “yummak”
közim j.- sam 001/132
- juma** “bir hafta”
j.+ nñ 001/2282
- jumanbek** “özel isim”
j. 001/1185
- jumaq** “cennet”
j. jemisi 001/2447
j.+ qa 001/1866
- jumis** “iş”
j. 001/2876, 001/3931
j. barın 001/2347
j. emes 001/1327
j.+ im bolsa 001/2357
j.+ im 001/1136, 001/597
j.+ imdı 001/3936
j.+ in 001/1254
j.+ in 001/2354, 001/930
j.+ inđı 001/2352
j.+ tarın 001/2346
j.+ tı 001/1094, 001/1328, 001/3712

- jumsa** -“görevlendirmek”
j.- dı 001/2201
j.- p 001/55
- jurt** “yurt, vatan; halk, millet”
j. 001/1231, 001/1239, 001/1340, 001/1871, 001/2367, 001/2660, 001/2678,
001/3334, 001/3349,
001/3420, 001/949
küyzelgen j. 001/3448
j. buzıp 001/1493
j.+ in 001/3957
öz j.+ ina 001/1954
j.+ qa 001/1801, 001/2036
j. şapqan 001/1472
j.+ tan 001/1285
j.+ tar 001/2267
j.+ tı 001/1861
j.+ tıñ 001/3795, 001/787
- jut** - “yutmak”
qan j.- qan bolar bolsa 001/1101
- juta-** “kıtlık çekmek”
j.- ydı 001/3453
- jut** “kıtlık, sefalet”
j. bop qaldı 001/3590
j.+ tan 001/3576
- juw** - “yıkamak”
betin j.- dı 001/1725
- juwan** “şişman, güçlü”
j. kewde 001/3198
- juwın** - “yıkanmak”
j.- dı 001/985
- jüde** - “zayıflamak”
j.- p 001/3491
- jügin** - “diz çökmek; başvurmak”
j.- emin 001/1757, 001/1764
- jügir** - “koşmak”
j.- di 001/673
j.- ip 001/1396, 001/1653
- jük** “yük”
j. 001/1554, 001/573
j. artıp 001/2064
j.+ in 001/1871, 001/2919
artqan j.+ ke 001/2969
j.+ terin 001/1579
j.+ in artıp 001/2915
- jülde** “ödül, mükâfat”
j. alğan 001/147

- jür** - “yürümek, hareket etmek; kalıp fiil²”
- j. 001/1560, 001/2511, 001/2513, 001/3631, 001/519, 001/679, 001/724
oyıña alıp j. 001/3789
qasında j. 001/2754
qutırıp j. 001/2011
şartıldap j. 001/2745
j. degen 001/3503
j. deseñ 001/2526
j.- di 001/1201, 001/1265, 001/1389, 001/1941, 001/2195, 001/264,
001/3503, 001/882, 001/890
añdıp j.- di 001/4010
birge j.- di 001/2342, 001/2741
jaralını artıp j.- di 001/3030
jayauw j.- di 001/1345
sözdi şarlap j.- di 001/2603
j.- e ala 001/1491
j.- e almağan 001/2486
j.- e almaymın 001/2643
keltirip j.- e almaymın 001/1883
j.- e berdi 001/562
j.- e ber 001/1816
jölıqıp j.- e körme 001/2057
j.- e 001/2697, 001/389
j.- edi 001/2273
j.- edi eken 001/152
j.- egimdi 001/1880, 001/2550
j. eken 001/60, 001/400
j.- er 001/1505, 001/756
j.- etin 001/479, 001/383
j.- eyin 001/763
aralap j.- gen kelip 001/2326
j.- gen 001/1503, 001/1742, 001/21, 001/2196, 001/2950, 001/3479, 001/41,
001/44, 001/463,
001/493, 001/494, 001/802, 001/899
erkin j.- gen 001/2244
jölıqa j.- gen 001/2060
qırğındap j.- gen 001/3072
tawda j.- gen 001/2985
j.- gender 001/1769
j.- genderin 001/2580
j.- gendi 001/232
j.- genge 001/568
j.- geni 001/1749
j.- genin 001/2615
j.- geninde 001/3120

² Ayrıntılı bilgi için bkz. Ahmet B. Ercilesun, Türk lehçeleri grameri s. 453.

j.- gennen 001/1090
 bekerge j.- ip almay 001/2066
 j.- ip kelip 001/3031
 dep j.- ip ketken 001/2083
 j.- ip ketti 001/2070, 001/2076, 001/3482, 001/3718
 j.- ip 001/1090, 001/1140, 001/1715, 001/1746, 001/2329, 001/2413,
 001/2688, 001/3959, 001/767, 001/378, 001/449, 001/661, 001/805
 ätteñ j.- ip 001/2013
 jayauw j.- ip 001/1683
 jol j.- ip 001/1142, 001/1920, 001/2074, 001/2296, 001/3719
 keter j.- ip 001/1803
 ketti j.- ip 001/1766
 köp j.- ip 001/2788
 tınbay j.- ip 001/2084
 tuwra j.- ip 001/2318
 j.- is 001/3633
 j.- me 001/1635, 001/499
 j.- mek boldım 001/2290
 j.- mek boldı 001/2276, 001/3505
 batanı alıp j.- mek boldı 001/2062
 j.- mek 001/3714
 j.- meñder 001/2503
 j.- mes 001/2660
 j.- mesin 001/636
 qap j.- mesin 001/2897
 j.- mespiz 001/3371
 j.- mewşi 001/416
 j.- mey 001/1874
 at j.- mey 001/2994
 j.- meydi 001/2611
 j.- meytin 001/807
 at j.- meytin 001/2685
 j.- min 001/688
 mezgilsiz j.- min 001/2740
 j.- miz 001/695, 001/727, 001/730, 001/766
 qayda j.- señ 001/2069
 j.- siñ 001/2328, 001/362
 j.- uwiñ 001/3365
 j. ekensiñ 001/609
 jol j.- ip 001/567
jürek “yürek; kalp”
 altın j. 001/3378
 j.+ im 001/775, 001/1128
 j.+ imdi 001/1421, 001/256
 şın j.+ in 001/1960
 j.+ iñdi toqtatıñdar 001/1237
 j. qaynap 001/2838
 j.+ tiñ 001/1055

- j.+ in 001/2311
et j.+ i 001/2962
- jürgiz** -“yürütmek, sürmek”
j.- besin 001/1964
j.- beydi 001/1117
j.- edi 001/3876
- jüris** “hamle”
j. qıldı 001/238
- jürüw** “yürüyüş”
j.+ ge 001/2355
- jüye** “kural, sistem”
söz j.+ sin 001/3783
- jüyrik** “hızlı koşucu, bilgili kişi”
j. 001/2395, 001/84
j. at 001/3518, 001/3544
- jüz** “yüz sayısı; çehre, yüz; süresince”
j. 001/1622, 001/2123, 001/2132, 001/2134, 001/3156, 001/3284, 001/3520,
001/3554, 001/3587,
001/573, 001/575, 001/589
j.+ benen 001/1081
j. biye 001/3716
j.+ den 001/885
j.+ dey 001/1208, 001/875
j.+ i 001/2169, 001/949
j.+ in 001/728
jer j.+ inen 001/3444
j. tüye 001/3794
j.+ in 001/111
j.+i bolıp 001/337
- jüzaq** “yüz tane”
j. 001/3570
- jüzdey** “yüze yakın, yüz kadar”
j. 001/2665, 001/2785, 001/2825, 001/2881, 001/3431
- kädüwilgi** ”normal, alışılmış “
k. 001/1943
- käke** bk. köke
k. 001/1029
- känekiy** ”hani; hadi! “
k. 001/1890
- käpir** “a. kâfir”
k. 001/1682, 001/1830, 001/1845, 001/3064, 001/3134, 001/3198
k.+ di 001/3327
k.+ diñ 001/1781, 001/1850
k. eken 001/248
k. jaw 001/3092
- kär** “kızgınlık, hiddet”
k.+ i 001/1151, 001/1369, 001/1374, 001/1885, 001/2177, 001/2737
k.+ in 001/1177

- k.+ iniñ 001/2102
- käri** “yaşlı, ihtiyar; alışılmış olan”
 k. 001/2159, 001/2178, 001/2942, 001/3792
 k. batır bögenbay 001/2236
 k. bögen 001/3686
 k.+ de 001/3452
 k. edi 001/1904
 k. ordası 001/2198
 k.+ ñ 001/605
- käsiip** “meslek, iş, zanaat”
 k. 001/1505
- ke -** bk. (kel-)
 k.- p turğan 001/1325
 k.- p 001/1396, 001/1481, 001/1593, 001/1618, 001/1627, 001/624, 001/644,
 001/684, 001/920
 k.- pti 001/392
 k.- p toqtar 001/83
- kedey** “yoksul, fakir”
 k. 001/593, 001/600, 001/927, 001/945, 001/953
- kek** “öç, intikam”
 k. 001/1205, 001/2675
 k. alam 001/3062
 k. alayın 001/3209
 k. bermepti 001/37
 töre k.+ i 001/3631
 k.+ im ketkenşe 001/1707
 k.+ im 001/1077
 k.+ ke 001/3273
 k.+ ti bermes 001/1189
 k.+ ti 001/2383, 001/500
 k.+imdi alsam 001/3063
 k.+in 001/306, 001/3607, 001/468, 001/54
- kel -** “varmak, ulaşmak, gelmek”
 k. 001/1884, 001/618, 001/974
 alıp k. 001/2286
 jaqın k. 001/3989
 quwıp k.- di deydi 001/4014
 k.- di deymin 001/1894
 k.- di 001/1020, 001/1074, 001/1096, 001/1099, 001/1164, 001/1385,
 001/1399, 001/1413, 001/1514,
 001/1687, 001/1729, 001/1835, 001/1923, 001/2079, 001/251, 001/2522,
 001/2709, 001/2774, 001/2786,
 001/2787, 001/2794, 001/299, 001/3021, 001/3123, 001/3146, 001/3285,
 001/3494, 001/396, 001/529,
 001/671, 001/978
 arıstanday bolıp k.- di 001/3374
 aşuwı k.- di 001/1672
 balam k.- di 001/3888

birge k.- di 001/2800
 is k.- di 001/168
 jaralı bolıp k.- di 001/3042
 jetip k.- di 001/1470, 001/1692, 001/2319, 001/3396
 jıyıp k.- di 001/2824
 ölmey k.- di 001/3037
 özge k.- di 001/1849
 qıstıñ beti k.- di 001/2598
 sözge k.- di 001/2230
 şıǵa k.- di 001/481
 şıqa k.- di 001/2836
 şölge kirip k.- di 001/2924
 tawǵa k.- di 001/3017
 tilge k.- di 001/2783
 tuwra k.- di 001/1122
 türe k.- di 001/560
 üyge k.- di 001/2134, 001/4007
 k.- dik 001/1102, 001/1115
 k.- dim 001/1397, 001/1403, 001/1930, 001/598, 001/687, 001/690, 001/923
 ädeyi k.- dim 001/3737
 izdep k.- dim 001/2432, 001/2449
 quwıp k.- dim 001/3971
 k.- diñ 001/3733, 001/928
 k.- di 001/126, 001/93
 k.- e almadıñ 001/2767
 k.- e almadı 001/2635
 k.- e almay 001/2715
 k.- e jatr 001/1152, 001/1547, 001/1620, 001/2905, 001/2923, 001/2931,
 001/2952, 001/2995, 001/3062,
 001/3369, 001/3685, 001/393, 001/667, 001/881
 k.- e 001/1580
 kelin bop k.- e 001/3818
 k.- ed 001/1451, 001/1477, 001/474, 001/568
 alıp k.- ed 001/3885
 k.- edi eken 001/76
 k.- edi 001/1515, 001/1628, 001/225, 001/3395, 001/3448, 001/3664,
 001/833, 001/839, 001/893,
 001/902, 001/904
 köñiline k.- edi 001/169
 k.- edi eken 001/155
 k.- em 001/3190
 k.- emin 001/595
 k.- emiz 001/2512, 001/3804
 erikkennen k.- emiz 001/2255
 k.- er jılı 001/2467
 k.- er jıl 001/2471, 001/2489, 001/2512
 k.- er 001/2106, 001/2473, 001/3646, 001/3908
 kez k.- er 001/2217

qarsı k.- er 001/717
k.- ermin 001/2506, 001/632
k.- esi küz 001/4004
k.- esin 001/3279
qayıp k.- eyin 001/3305
k.- gen adam 001/3124
k.- gen дәwlet 001/3893
k.- gen eken 001/2873
beker k.- gen emes 001/2406
k.- gen erdi 001/2345
k.- gen joq 001/2391
k.- gen 001/1051, 001/1067, 001/1100, 001/1216, 001/1269, 001/1450,
001/1456, 001/1532, 001/1922, 001/2354
001/1944, 001/1953, 001/2087, 001/2198, 001/2206, 001/2344, 001/2374,
001/2411, 001/2669, 001/2968,
001/3039, 001/3153, 001/3573, 001/3795, 001/3856, 001/3884, 001/3936,
001/3965, 001/3976, 001/406,
001/874
alıstan k.- gen 001/2788, 001/3236
aman k.- gen 001/2009
aşlındı k.- gen 001/2005
bastap k.- gen 001/3540
bere k.- gen 001/1180
izdep k.- gen 001/2731
jası k.- gen 001/2120, 001/70
jetip k.- gen 001/3010
nawrız k.- gen 001/174
özi k.- gen 001/2524
qarsı k.- gen 001/1249
tuwra k.- gen 001/2186, 001/3012
zarlap k.- gen 001/1925
k.- genderin 001/2583
k.- genge 001/1957
k.- genin 001/1169
k.- geniñ 001/776
k.- geniñdi 001/3771
k.- genşe 001/2637
k.- gir 001/1335
k.- ininiñ 001/3872
habar k.- ip edim salayın 001/931
k.- ip edim 001/1404
bilmekke k.- ip edim 001/2327
tıñ k.- ip ed 001/2633
k.- ip jatqan 001/3568
qonaqqa k.- ip jatqan 001/3578
k.- ip jetti 001/1920, 001/3483, 001/3960
awılına k.- ip jetti 001/4006
k.- ip otr 001/2778

k.- ip qaldı 001/1685
 tuwra k.- ip qalğan 001/3070
 k.- ip şıqtı 001/1924
 k.- ip tiydi 001/2987
 k.- ip turğan 001/1104, 001/2393, 001/2405
 k.- ip turmın 001/405
 amandasa k.- ip turmın 001/2314
 kelin bolp k.- ip turmın 001/1936
 k.- ip tur 001/2472
 k.- ip 001/1395, 001/1407, 001/2310, 001/2353, 001/2542, 001/2792,
 001/2866, 001/293, 001/3204,
 001/3334, 001/3391, 001/3435, 001/3497, 001/3550, 001/3734, 001/382,
 001/484, 001/543, 001/725,
 001/768, 001/803, 001/934
 alıp k.- ip 001/3828
 aralap jürgen k.- ip 001/2326
 dedektep k.- ip 001/2711
 izdep k.- ip 001/3422
 jürip k.- ip 001/3031
 kirip k.- ip 001/3586
 qaramay jetti k.- ip 001/2970
 sözge k.- ip 001/3016
 tayaw k.- ip 001/835
 tıñnan k.- ip 001/3003
 k.- ipti 001/3028, 001/3562, 001/3810, 001/503
 jetip k.- ipti 001/1699
 k.- iser ed 001/1584
 jaqın k.- me 001/1656
 k.- megen 001/1629, 001/3928
 k.- megeni 001/778
 k.- megim emes ed 001/2431
 k.- mek boldı 001/1911
 k.- mek edi 001/2645
 k.- mekke 001/641
 k.- meksiñ 001/970
 qarsı k.- meñder 001/1248
 k.- mes 001/958
 k.- mese 001/1037, 001/822
 k.- mesem 001/3342, 001/626
 k.- meseñ ed 001/1492
 k.- meseñ 001/2565, 001/621, 001/629
 k.- mesti 001/3291
 k.- meymiz 001/2512
 men k.- dim 001/3129
 keseldi k.- meytuğın 001/1854
 k.- p jatr 001/3127
 k.- p körersiñder 001/3515
 k.- p turdı 001/2764

- k.- p tur 001/2808
k.- p 001/2629, 001/3381, 001/3522, 001/3927, 001/3998
izdep k.- p 001/3583
mawsım k.- pti 001/2618
quwıp k.- pti 001/3962
k.- se 001/1347, 001/1464, 001/1518, 001/1638, 001/1642, 001/1926,
001/3149, 001/3969
kirip k.- se 001/3090
şıka k.- se 001/2981
tilge k.- se 001/1918
k.- sem 001/924
k.- seń 001/628, 001/944
k.- ši 001/3476
kezekti k. 001/3385
k.- di 001/1846
k.- e jatr ediń 001/3595
k.- mey tur 001/1630
- kelbet** “kılık, görünüş”
k.+ i 001/3354
k.+ ine 001/3555
- kelin** “gelin”
k. 001/1921, 001/2521
k. bolp kelip turmın 001/1936
k. bolsam 001/2594
k. bop kele 001/3818
k.+ ge 001/1943
k.+ im 001/1974
k.+ iniń 001/1961
k.+ ińiz 001/3891
k.+ deri alıp 001/157
- kelinşek** “yeni gelin”
k.+ tiń 001/1910
- kelis** “geniş”
k.+ siz 001/1163
- kelis -** “anlaşmak”
k.- ip 001/2870
k.- ti 001/2133
- keltir -** “getirmek”
k.- di 001/2726
k.- ip jüre almaymın 001/1883
k.- me 001/3826
k.- mes 001/2666, 001/708
- kelüw** “gelme”
k.+ imiz 001/3892
- kem** “eksik, noksan”
k. 001/1955, 001/2433, 001/2820
k. boldı 001/3417
k.+ di 001/532

- k. emes 001/226, 001/82
k.+ in 001/1677, 001/1833
k.+ şilikti 001/1614
- kem** - “küçümsemek, küçük görmek”
k.- imeseñ 001/1740
k.- iymın 001/3358
- kemdik** “azlık; fakirlik”
k. 001/1750, 001/1964, 001/218
k.+ i 001/1914
- keme** “gemi”
altın k. 001/4024
- kemeñger** “bilgin, dâhi, âlim”
k. 001/1195
k. edi 001/84
- kemer** “kemer, kayış”
k. 001/1226
k.+ lerin 001/1270
- kemi** - “eksilmek, değerini kaybetmek”
k.- gennen 001/1678
k.- ip turğan 001/3074
k.- sem 001/1505
- kemit** - “eksilmek, azalmak”
k.- e almas 001/3199, 001/3744
- kempir** “kocakarı, ihtiyar kadın”
k. 001/1559
k.+ di 001/3951
k.+ diñ 001/1543
- kemsen** “ağlamaklık ifade”
k. qağıp 001/2715
k. qaqıp 001/3943
- kemşilik** “eksiklik, yetersizlik; hata”
k. 001/463
k.+ i 001/1801
k.+ ke tüsseñ 001/1817
k.+ ke 001/950
k.+ pen 001/1739
k.+ te qatınqılsam 001/614
k.+ ti 001/1347
- ken** “maden”
k. 001/1855
- kenetten** “aniden”
k. 001/382, 001/668
- kenje** “en küçük çocuk”
k. 001/1159, 001/1978, 001/1980, 001/1992, 001/2014, 001/2025, 001/2241,
001/2248, 001/372,
001/679, 001/694, 001/698
k.+ ni 001/686, 001/859
k.+ niñ 001/728, 001/778

- k.+ si 001/2118
k.+ siniñ 001/145
- kenjetay** ” özel isim”
k.+ dı 001/733
k.+ dıñ 001/1134
k.+ ğa 001/1135
k.+ ım 001/774,001/360, 001/366
- kenjetayday** “kenjetay gibi”
k. 001/352
- keñ** “geniş, bol”
k. 001/1163, 001/1313, 001/2676
k.+ inen 001/536
k. salağa 001/3528
k. sala 001/3530
- keñes** “birlik, konsey”
k.+ ten 001/276
- keñes** - “akıl danışmak, istişare etmek”
k.- edi 001/2210, 001/845
k.- emiz 001/2219
k.- eyik 001/2386
k.- ti 001/816, 001/1289
- keñşilik** “bağımsızlık”
k.+ ke 001/947
- ker** “sinir, öfke; koyu renkli at”
k. 001/1901
k.+ i 001/3429
- ker** - “germek”
kewde k.- e 001/2779
- kere** “ölmeden önceki son yemek”
k. 001/1383
- kerek** “gerek, lâzım”
k. 001/1244, 001/1629, 001/1654, 001/1815, 001/1817, 001/2022, 001/2728,
001/2730, 001/3149, 001/3986
001/3370
sayaqtıq bolsa k. 001/23
k. bolar 001/3152
k. boldı 001/3144
k.+ i 001/2728, 001/664
k.+ imdi beremisiñ 001/1881
k.+ iñdi 001/2365
k.+ iñe 001/545
k.+ ke 001/550
k.+ tisin 001/789
- kerik** “at arabası”
k.+ in 001/3300, 001/3303
- keris** - “kavga etmek, münakaşa”
k.- tigi 001/3629
- kerme** “bir şey asmak için gerilen ip”

- k. 001/1270, 001/329
k.+ de 001/1342
k.+ ge 001/3549
k. qıp 001/1372
- kerne** - “dolmak”
aşuw k.- p 001/2185
- kerney** “kaval”
k. tartqan 001/1561
- kes** - “kesmek, doğramak”
k.- ip aldım 001/1800
k.- ip aldı 001/1608
k.- ip 001/950, 001/967, 001/973
basım k.- ip 001/2553
tilin k.- ip 001/1781
ümit k.- ip 001/2634
k.- ken 001/3172
basın k.- ken 001/97
k.- se 001/646
k.- seň 001/1828
basımdı k.- seň 001/1820
k.- ti 001/3174
- kesel** “hastalık; engel”
k. 001/2893, 001/592
k.+ di kelmeytuğın 001/1854
k. kirip 001/454
k. qawlap 001/3827
k. qıp 001/608
k. tabar 001/3654
- kesik** “kesik”
k. 001/2628
- kesil** - “kesilmek”
k.- gen 001/1914
k.- mey 001/1773
- kestir** - “kestirmek”
k.- di 001/1607
- kesüw** - “kesme işi”
k.- ge bola 001/2281
- keş** “akşam vakti”
k. 001/698, 001/737, 001/741
k. bola 001/1570
k. boldı 001/768
k. bolğanda 001/3492
k. bolğan 001/2862, 001/3288
k. bolıp 001/478
k.+ i 001/2469
k.+ ke deyin 001/4006
k.+ ke 001/2859, 001/3709, 001/617, 001/711, 001/808, 001/813, 001/818
k. mezgili 001/2704

- keş** - “geçmek; affetmek”
 k.- er bolsa 001/1886
 k.- er 001/1896
 k.- peymin 001/3993
 k.- peytin 001/1966
 k.- tim 001/1897, 001/1962
- keşçe** “aptal, budala”
 k. 001/648
- keşe** “dün”
 k. 001/1108
 k.+ gi 001/413, 001/463, 001/899
- keşegidey** “önceki gibi”
 k. 001/3372
- keşir** - “affetmek”
 k.- ermin 001/961
- keške** “akşamleyin, akşam”
 k. 001/641, 001/812
- keški** “akşamki”
 k. 001/662
- ket** - “yönelmek, gitmek; tükenmek, bitmek”
 k. 001/945
 ä k. 001/3826
 ere k. 001/2511
 köre k. 001/2458
 k.- e bardı 001/3903
 k.- e 001/1863, 001/582, 001/940
 jaw bolıp k.- e 001/3724
 k.- edi 001/1057, 001/1061, 001/2482, 001/2838, 001/3702, 001/476
 ar k.- edi 001/3705
 erip k.- em deydi 001/2526
 k.- em 001/3937
 tastap k.- em 001/2549
 k.- er edim 001/1323
 k.- er ediñ 001/1556
 şawıp alıp k.- er edi 001/2681
 k.- er jürip 001/1803
 k.- er 001/648
 k.- eri 001/90
 kökjal k.- er 001/3527
 şıkıp k.- er 001/1986
 k.- etin qazaqtı 001/3367
 k.- etin 001/3131
 k.- eyin 001/2373, 001/2517, 001/3656
 k.- ip baradı 001/3238
 k.- ip jatqan 001/2976
 k.- ip qaldı 001/3833
 k.- ip 001/1090, 001/1627, 001/2554
 äl k.- ip 001/3835

ötip k.- ip 001/2172
 qanı k.- ip 001/3013
 şığıp k.- ip 001/2616
 k.- ipti 001/1979, 001/3026, 001/3813, 001/807
 k.- keli 001/3432
 k.-kir 001/355
 ayrılıp k.- keli 001/2280
 k.- ken eken 001/3018
 k.- ken sor 001/3893
 k.- ken 001/1019, 001/1572, 001/219, 001/2190, 001/2953, 001/2965,
 001/3094, 001/3449, 001/3846,
 001/3974, 001/596
 aydap k.- ken 001/2187
 baqıt k.- ken 001/3864
 dep jürip k.- ken 001/2083
 qaptap k.- ken 001/3563
 tañdaw berip k.- ken 001/1789
 tozıp k.- ken 001/955
 k.- kendeý 001/2359, 001/2944, 001/3429
 jer alıstap k.- kendeý 001/2295
 k.- kenin 001/1146, 001/3493
 kekim k.- keñşe 001/1707
 qaşıp k.- pe 001/3191
 bildirmey k.- peksiz 001/2341
 k.- pes 001/1904
 bermey k.- pes 001/1907
 k.- peseñ 001/2507
 k.- pesin 001/1606, 001/3711
 k.- pey erip 001/2059
 k.- pey 001/3631, 001/475
 k.- peydi 001/3067
 k.- se 001/105
 alıs k.- se 001/3515
 bop k.- se 001/3328
 el ökpelep k.- se 001/89
 er k.- se 001/2068
 k.- sem 001/3862
 ölip k.- sem 001/2490
 k.- señ 001/951
 tayıp k.- señ 001/2474
 k.- sin 001/229
 k.- ti jürip 001/1766
 k.- ti 001/1140, 001/1143, 001/1300, 001/1387, 001/1411, 001/1460,
 001/1464, 001/1596, 001/1624,
 001/1636, 001/2102, 001/212, 001/2166, 001/2284, 001/231, 001/2460,
 001/2490, 001/2595, 001/2642,
 001/284, 001/2874, 001/3143, 001/3162, 001/3519, 001/3688, 001/3730,
 001/3959, 001/4005, 001/445, 001/3276

001/449, 001/469, 001/642, 001/681, 001/715, 001/767, 001/805, 001/907,
001/976

ala k.- ti 001/2501, 001/2612

aljıp k.- ti 001/2417

balalıq bolıp k.- ti 001/1947

bastap k.- ti 001/1616

bop k.- ti 001/2906, 001/3418

bosıp k.- ti 001/2169

jarıp k.- ti 001/2902

jolawşılar k.- ti 001/2620

jürip k.- ti 001/2070, 001/2076, 001/3482, 001/3718

kirip k.- ti 001/1673, 001/2015

köñilim tüsip k.- ti 001/252

köşip k.- ti 001/2179

küşü k.- ti 001/3616

otıra k.- ti 001/1696

qaptap k.- ti 001/2614

qaynap k.- ti 001/2858

qaytıp k.- ti 001/2916

sonda k.- ti 001/2604

söylep k.- ti 001/2361

söz ötip k.- ti 001/2695

şığıp k.- ti 001/2497, 001/2698

tastap k.- ti 001/2173, 001/3373

tawıp k.- ti 001/1830

tereñ k.- ti 001/2285

zärem k.- ti 001/3116

k.- tik 001/1118, 001/677

sıymay k.- tim 001/1706

k.- tiñ 001/1355 , 001/3679

köşip k.- ti 001/108

ala k. 001/2309

baylay k. 001/2553

k.- e 001/3760

k.-pekke 001/1097

ketir - “gidermek, gitmesini sağlamak”

k.- di 001/2125

k.- diñ 001/1864

k.- diñder 001/1406

k.- ermin 001/1079

keşkiturım “güneşin batma vakti, gurup vakti”

k. 001/662

kewde “göğüs, gövde”

juwan k. 001/3198

k.+ de 001/1613, 001/2556

k. kere 001/2779

k.+ sinde 001/3019

key “bazı, kimi”

- k. 001/3527
- keyde** “bazen, kimi zaman”
k. 001/1227, 001/265
- keyip** “görünüş, sima; moral”
k. bolmas 001/1523
- keybir** “bazı, kimi”
k. 001/3522
- keybirew** “kimileri, bazıları”
k. 001/2748
- keyin** “sonra”
k. 001/1260, 001/1626, 001/2555, 001/2862, 001/3512, 001/3599, 001/3629,
001/4005
men k. 001/3707
k.+ gi 001/1959, 001/2889, 001/642
- keyindet** - “geciktirmek”
k.- ip 001/2524
- kez** “süre, vakit”
k. 001/1464, 001/1627, 001/1640, 001/2376, 001/2726, 001/581
k. boldım 001/1353, 001/3849, 001/616 ”rasladım, karşılaştım”
k. boldıñ 001/2306
k.+ de 001/07, 001/1148, 001/1303, 001/2683, 001/2961, 001/2966, 001/70,
001/2998
k.+ di 001/3976
k.+ i 001/1385, 001/3122
k.+ im 001/957
k.+ in 001/227
däl k.+ inde 001/2472
k. keler 001/2217
k. qılıptı 001/3421
- kez** - “gezmek”
eldi k.- gen 001/1992
- kezdır** - “gezdirmek”
k.- ip 001/312
- kezek** “sıra, kuyruk; fırsat”
k. alatuğın 001/3226
k.+ iñdi 001/3368
k.+ ti ber 001/3364
k.+ ti kel 001/3385
k.+ ti 001/1274, 001/3224
- kezen** - “nişan almak”
k.- edi 001/1261
- kezeñ** “devre, dönem”
asqar k.+ ge 001/3850
k.+ nen 001/1452, 001/1476, 001/1478, 001/2080, 001/3006, 001/3071
k.+ niñ 001/2877
- kezewil** “doğrultulmuş, yöneltilmiş”
k.+ in 001/2237
- kidır** - “beklemek, oyalanmak”

k.- ip 001/1141, 001/806

az k.- ip 001/2017

k.- mek 001/3715

az k.- mek 001/2277

k.- mey 001/295

kilem “halı”

k. 001/2920, 001/912

kim “kim”

k. 001/1100, 001/1104, 001/1181, 001/1632, 001/194, 001/198, 001/2060,
001/2256, 001/2326,

001/2330, 001/2340, 001/2411, 001/3224, 001/3286, 001/3358, 001/3741,
001/3788, 001/485, 001/613, 001/624

k.+ de 001/822

k.+ der 001/220

k.+ di 001/1812

k. ekenin alsañ 001/965

k. ekenin 001/1156, 001/2231, 001/2318, 001/3361, 001/3964

k. ekeniñ 001/2366

k. eken 001/2459

k.+ ge 001/1802, 001/1807, 001/1819, 001/2654, 001/318

k.+ i 001/1119

k.+ iñ 001/623

k.+ nen 001/3691

k.+ niñ 001/403

k.+ siñ 001/3216, 001/494

kindik “göbek”

k. 001/1524, 001/28, 001/40

kinä “suç, hata, kabahat”

k. 001/1950, 001/2474

k.+ li 001/1765

k.+ m 001/1928

k.+ mdi 001/1886

k.+ ñ 001/1962

kir - “girmek”

k.- di 001/1469, 001/1510, 001/975

elge k.- di 001/2744

qorquw k.- di 001/580

üyge k.- di 001/2750, 001/2761

k.- emin 001/820

köñiline k.- er emes 001/3379

k.- etuğın 001/929

k.- gen 001/1460, 001/971, 001/982

üyge k.- gen 001/2758

k.- gender 001/1598

k.- ip jatrır 001/977

şölge k.- ip keldi 001/2924

k.- ip kelip 001/3586

k.- ip kelse 001/3090

k.- ip ketti 001/1673, 001/2015
 k.- ip tur 001/892
 k.- ip 001/1143, 001/781, 001/907, 001/978
 kesel k.- ip 001/454
 qayğı k.- ip 001/176
 k.- mes 001/754
 k.- mese 001/2630
 k.- mey 001/917
 k.- se 001/549

kir

“kir”
 k.+ i 001/2732

kirpik

“kirpik”
 k. qağıp 001/2657

kisen

“kelepçe”
 k. salıp 001/2040

kisi

“kişi, insan”
 k. 001/1093, 001/1107, 001/1110, 001/1114, 001/1125, 001/1197, 001/1259,
 001/1309, 001/1472, 001/1622, 001/1959, 001/1968, 001/2020, 001/242,
 001/2791, 001/2805, 001/2808, 001/2855, 001/2863,
 001/2881, 001/2905, 001/2931, 001/3150, 001/3156, 001/3188, 001/3284,
 001/3291, 001/3665, 001/381, 001/3976, 001/482, 001/842, 001/885,
 001/901, 001/2718, 001/2825, 001/2228
 k.+ den 001/3748
 k. edi 001/1036, 001/997
 k. eken 001/1402
 k. emes 001/1044
 k.+ ge 001/2204
 k.+ m 001/1822
 k.+ ni 001/3776
 k.+ niñ 001/3740, 001/3777
 k. salıp 001/1138, 001/1717, 001/1999

kisilik

“kişilik”
 k. 001/1186

kişidey

“kişi gibi, o şahıs gibi”
 k. 001/891

kiy -

“giymek”
 k.- er 001/285
 k.- geni 001/3621
 torqa k.- ip 001/1912
 kiyim k.- ip 001/156

kiygiz -

“giydirmek”
 k. 001/1655
 sawıttarın k.- bedi 001/2933

kiyim

“giyim, elbise”
 k. 001/2322, 001/285
 k. beredi 001/167
 k.+ in 001/1655
 k. kiyip 001/156

kiyin - “giyinmek”

k.- gen 001/2322

kömek “yardım”

k.- ke 001/1244

köbe “zırh”

köpten k. 001/3570

kök “gökyüzü, mavi”

k. 001/1108, 001/1155, 001/1156, 001/1699, 001/2308, 001/3259, 001/333,
001/335, 001/491,

001/661, 001/688, 001/691, 001/701, 001/719, 001/731, 001/753, 001/754,
001/756, 001/757,

001/762, 001/792, 001/797, 001/799, 001/863, 001/959

k. atı 001/3214

k. at 001/3265

k. biye 001/2710

k. böridey 001/2987

k.+ ke 001/1444, 001/2045, 001/359

k. semserdi 001/3393

kökala “özel isim”

k. 001/3676

kökek “nisan ayı”

k.+ tiñ 001/2202

kökey “iç dünya”

qız k.+ i 001/2496

k.+ inde 001/2671

kökjal “özel isim”

k. 001/3509, 001/3522, 001/3676, 001/3681

k. ayğır 001/3477, 001/3486, 001/3496, 001/3524

k.+ dı 001/504

k.+ dıñ 001/3540

k.+ ım 001/3478

k. keter 001/3527

kökse - “çok istemek”

k. 001/35

k.- p jatqan 001/2784

köksüw “özel isim”

k. 001/211, 001/3597, 001/699, 001/354, 001/433

k.+ da 001/1196

k.+ dan 001/1091

k.+ ında 001/323

k.+ ğa 001/1584

k.+ ında 001/320

kökşe “mavimsi”

k. muz 001/2082 “pürüzsüz buz”

köl “göl”

k. 001/3532, 001/3634

k. qılıp 001/368

k.+ im 001/349

köldeneñ “ani, aniden”

k. 001/1007

köm - “gömmek”

k.- di 001/3292

kömeskile - “belirsiz hâle gelmek”

k.- p 001/1056

kömil - “gömülmek”

k.- di 001/317

kön - “ikna olmak”

k.- beseñ 001/2419

k.- bey 001/3616

k.- beymin 001/1566

k.- beytin 001/3638

k.- e almadı 001/1845

k.- e almaymın 001/1498, 001/1793

k.- edi eken 001/162

k.- er emes 001/2184

k.- eyin 001/1744

k.- bes 001/87

köndir - “ikna etmek”

qaranı k.- gen 001/657

könelik “eskiden kalma”

k. 001/1530

köñil “gönül, yürek”

k. 001/2732

k.+ ge 001/2107

k.+ i 001/1001, 001/1101, 001/1594, 001/2008, 001/3278, 001/476, 001/700,

001/726, 001/809,

001/972, 001/984

k.+ im tüşip ketti 001/252

k.+ im 001/1425, 001/1901, 001/1957, 001/2443, 001/2740, 001/628

k.+ imde bolmas edi 001/692

k.+ imde 001/1645, 001/2675, 001/3064

k.+ ime 001/3110

k.+ imiz 001/2024

k.+ in 001/3920

k.+ inde 001/2158, 001/3375, 001/3759, 001/922

k.+ indegi 001/1617

k.+ ine alıp 001/3675

k.+ ine keledi 001/169

k.+ ine kirer emes 001/3379

k.+ ine 001/168, 001/176, 001/88

k.+ iñde eken 001/1735

k.+ iñdi 001/1807, 001/943, 001/961

k.+ iñe 001/3713, 001/594

k. tıyıp 001/2904

k.+ di 001/586

k.+ iñ 001/634

- k.+ i 001/103, 001/127
- köp** “çok, fazla”
- k. 001/1201, 001/1231, 001/1232, 001/1236, 001/1244, 001/1260, 001/1306, 001/1333, 001/1356, 001/1410, 001/1459, 001/1695, 001/172, 001/1799, 001/1928, 001/199, 001/2129, 001/2157, 001/2195, 001/2300, 001/2308, 001/2475, 001/2482, 001/2824, 001/2931, 001/3007, 001/3056, 001/309, 001/3139, 001/3273, 001/3334, 001/3479, 001/3485, 001/3587, 001/383, 001/3846, 001/3883, 001/3945, 001/425, 001/486, 001/500, 001/601, 001/653, 001/667, 001/683, 001/693, 001/897, 001/900, 001/916, 001/917, 001/969, 001/98 jazımı k. 001/3906
- k. bolıptı 001/2176
- k. edi 001/1933
- k.+ i 001/273
- k. jürıp 001/2788
- k.+ ke 001/2223, 001/3202, 001/506
- k. mal 001/2131
- k. qıların 001/1080
- k. qılayın 001/1174
- k. qılıp 001/962
- k.+ ten köbe 001/3570
- k.+ ten 001/1262, 001/2561
- k.+ ti 001/844
- k.+ tiñ 001/2730
- köpşilik** “çoğunluk, kalabalık”
- k. 001/1063, 001/1089, 001/2183, 001/977
- köptik** “çokluk, bolluk”
- k. 001/3339
- kör -** “görmek”
- k. 001/3230, 001/2986
- qarap k. 001/3738
- qaray k. 001/889
- k.- di 001/1317, 001/1482, 001/2194, 001/227, 001/2349, 001/2710, 001/298, 001/3677, 001/3795, 001/394, 001/482, 001/579, 001/663
- közi k.- di 001/2298, 001/2299, 001/2752, 001/3029, 001/3768
- k.- dik 001/3741
- k.- dim 001/1367, 001/1392, 001/1393, 001/1400, 001/1416, 001/2673, 001/2896, 001/3097, 001/3106, 001/419, 001/504
- darıyya k.- dim 001/3077
- k.- diñ 001/426
- k.- e almadım 001/3776
- k.- e almadı 001/338
- k.- e ket 001/2458
- k.- e 001/1503, 001/3559, 001/3591, 001/58, 001/720
- jaqsı k.- ed 001/148
- er k.- edi eken 001/75

k.- edi 001/1005, 001/877
tüs k.- edi 001/2891
k.- edi eken 001/138
k.- edi erdi 001/91
k.- em 001/1261, 001/354, 001/3691
k.- emin 001/3434, 001/3868, 001/665
k.- emiz 001/2252
k.- ermiz 001/3785
k.- ersiñ 001/3713, 001/613, 001/753
kelp k.- ersiñder 001/3515
k.- esiñ 001/620
k.- etin 001/3087
k.- etuğın 001/1327
k.- eyikşi demey 001/3857
k.- eyin 001/1404, 001/2034, 001/3734, 001/564
barıp k.- eyin 001/3880
k.- gen eken 001/2795
k.- gen 001/1026, 001/1331, 001/1597, 001/1702, 001/2245, 001/2409,
001/2575, 001/2892, 001/2901,
001/2950, 001/3109, 001/3454, 001/357, 001/3617, 001/639, 001/683,
001/769
közi k.- gen 001/3009, 001/3017
özi k.- gen 001/3020
qorlıq k.- gen 001/98
k.- gende 001/2266, 001/2902, 001/3489
k.- genderin 001/2581, 001/534
k.- genim 001/3098
k.- gennen 001/3023, 001/3670
k.- inbe 001/554
k.- inbedi 001/2844
k.- inbeydi 001/2400
k.- indi 001/3250
jaw k.- ined 001/3790
k.- inedi 001/2409
k.- ingenge 001/1952
daw k.- inse 001/3655
tüsiniñ k.- ip turğan 001/3075
k.- ip 001/1312, 001/1685, 001/196, 001/2669, 001/2711, 001/2714,
001/2801, 001/331, 001/3318,
001/3356, 001/3671, 001/385, 001/427, 001/913
eldi k.- ip 001/1872, 001/2702
eliñ k.- ip 001/2058
tüs k.- ip 001/1397, 001/3085
k.- ipti 001/3073
tüs k.- ipti 001/1398
k.- is etip 001/1167
basa k.- me 001/2049
jolıqıp jüre k.- me 001/2057

- k.- medi 001/171
 k.- medim 001/3791, 001/935
 k.- medim 001/111
 k.- megeli 001/3603
 k.- megen 001/1770, 001/2078, 001/2684, 001/2992, 001/728, 001/834
 közdiñ jasın k.- megen 001/3825
 tük k.- megen 001/1544
 k.- megi 001/1147
 k.- megir 001/553
 k.- mepti 001/1471
 k.- mes boldı 001/205
 k.- mes eken 001/207
 k.- mese 001/1263
 k.- mesem 001/2653, 001/3691
 k.- meseñ 001/2564
 k.- mespin 001/1347
 k.- mewşi 001/188
 k.- mey 001/1118, 001/2189, 001/3000, 001/3440, 001/3855, 001/520
 k.- meydi 001/1701, 001/2420
 soğıs k.- se 001/2837
 k.- sek 001/2013
 k.- sem 001/496, 001/733
 qayğı k.- sem 001/969
 qabil k.- señ 001/2436
 teñ k.- señ 001/2452
 k.- señiz 001/2792
 k.- set 001/1228, 001/2817
 k.- üw 001/852
 k.- üwşiem 001/2375
 qutqara k. 001/2445
 k.- gendey 001/2079
 quwğın k.- ip 001/2307
 k.- mek 001/1403
- kör** “kör, âmâ”
 k. 001/635
 k.+ ge 001/317
- körük** “güzellik”
 k. eken 001/72
- körin** - “görünmek”
 k.- beydi 001/178, 001/209, 001/2208, 001/291, 001/2957
 k.- di 001/3054, 001/398
 k.- edi 001/2294, 001/2756
 anıqtap k.- er edi 001/2227
 k.- er 001/2131
 k.- esiñ 001/2364
 k.- ip tur 001/2207
 k.- ipti 001/2700
 k.-bek 001/888

- k.- ip 001/1527
- köris** - “görüşmek”
- k.- elik 001/1677
- k.- ip 001/2769, 001/2803, 001/3581, 001/752
- k.- keli 001/3944
- k.- pessiñ 001/343, 001/358
- k.- ti 001/3927, 001/3587
- köriset** - bk. körset-
- k.- in 001/2763
- körisüw** “görüşme”
- k.+ ge 001/2764
- körpe** “yorgan, battaniye”
- k. 001/2209
- körset** - “göstermek”
- k.- ermin 001/2676
- k.- ip tur 001/2810
- k.- keñşe 001/1614
- k.- pek 001/830
- k.- pekke 001/3672
- k.- pekşi 001/1919
- k.- pesin 001/521
- k.- ti 001/1971
- körüw** “görme”
- k. ge 001/2799
- kösil** - “uzun süreye yaymak”
- k.- ermin 001/962
- köş** - “göçmek”
- k. 001/1592
- k.- e almadı 001/109
- k.- er 001/211, 001/273
- k.- ip bardı 001/2167
- k.- ip boptı 001/278
- k.- ip ketti 001/2179
- k.- ip qonğan 001/06
- k.- ip 001/282, 001/287, 001/677, 001/947
- el k.- ip 001/3550
- malın k.- ip 001/2166
- k.- ipti 001/659
- k.- ken eken 001/616
- k.- ken 001/99
- k.- ti 001/1569, 001/1610, 001/3526 ,001/1616
- k.- ip edi 001/106
- k.- ip ketti 001/108
- k.- ip 001/105
- k.-keniñ 001/590
- köş** “göç”
- k. 001/1579
- k.+ in 001/1553

köşir - “göç ettirmek”

k.- gendey 001/1592

köşpekşi “kesin olarak göçmek niyetinde, göçmek istemek”

k. edi 001/109

köşüw “göç”

k.+ i 001/36

köter - “kaldırmak, yükseltmek”

k.- di 001/2782

k.- edi 001/1276, 001/2345

k.- ip 001/712

tuw k.- ip 001/2040

qoltıqınan k.- ip 001/2781

köteril - “kaldırılmak”

k.- ip 001/2004

köteriñki ”çıkık, yüksek”

k. 001/1594, 001/2305

köz “göz”

k. 001/1027, 001/1149, 001/207, 001/525, 001/554, 001/785

k. aldıñda 001/1811

k.+ ben qıydıñ 001/1857

k.+ den 001/3600, 001/672

k.+ di 001/1825

k.+ diñ jasın körmegen 001/3825

k.+ ge 001/1118

k.+ i jetip 001/3020

k.+ i kördi 001/2298, 001/2299, 001/2752, 001/3029, 001/3768

k.+ i körgen 001/3009, 001/3017

k.+ i toldı 001/3356

k.+ i 001/1387, 001/1688, 001/205, 001/2422, 001/3363, 001/368, 001/394,

001/697, 001/716,

001/802, 001/3908

k.+ im 001/2424

eki k.+ im 001/3992

k.+ in salıp 001/1311, 001/290, 001/3674 “bakmak”

k.+ ine 001/178

k.+ inen 001/2770, 001/3389

k.+ iniñ 001/1725

k.+ inşe 001/362

k.+ iñ 001/1357, 001/3781, 001/422, 001/430, 001/520, 001/954

k. jasımdı 001/196, 001/3855

k. jasın 001/2561

k. qızardı 001/3761

k. toyadı 001/2266

k. tüsti 001/2692

k.+ im jumsam 001/132

közde - “nişan almak, hedef almak”

k.- di 001/790

k.- p edi 001/1847

- k.- p turğan 001/3398
- küder** “umut”
k.+ di üzgen 001/2949
k.+ di 001/986
k. üzben 001/1949
k.+ in üzgen 001/2998 “*umudunu kesmek*”
- kül -** “gülmek”
k.- edi 001/1009
k.- ip 001/2924
oynap k.- ip 001/968
- külgiz -** “güldür”
k.- beseñ 001/1955
- külis -** “gülüşmek”
duw k.- ip 001/2416
- kümis** “gümüş”
k. 001/399, 001/407
- kün** “güneş; gün, gündüz”
k. 001/1138, 001/1230, 001/1273, 001/1341, 001/1381, 001/1557, 001/1612,
001/1784, 001/1920,
001/2070, 001/2084, 001/2250, 001/2280, 001/2294, 001/2296, 001/2508,
001/2617, 001/2641, 001/2667, 001/2685, 001/2687, 001/2695, 001/2871,
001/2906, 001/2915, 001/2965, 001/3036, 001/3050, 001/308, 001/3120,
001/3185, 001/3190, 001/3292, 001/3432, 001/3526, 001/3718, 001/3719,
001/3833, 001/387,
001/3881, 001/3953, 001/3957, 001/569, 001/665, 001/690, 001/829
altınşı k. 001/2296
üş k. 001/3807
üşinşi k. 001/3299
k.+ de 001/10, 001/1192, 001/1229, 001/126, 001/1268, 001/15, 001/1878,
001/2120, 001/2146,
001/215, 001/218, 001/2239, 001/224, 001/2278, 001/2648, 001/2681,
001/2791, 001/282, 001/3060,
001/313, 001/3175, 001/3483, 001/3602, 001/3988, 001/4033, 001/4034,
001/527, 001/567, 001/71,
001/718, 001/726, 001/775, 001/825
ergen k.+ de 001/3605
osı k.+ de 001/3452
k.+ der 001/1786
k.+ derinde 001/27
k.+ di 001/1217, 001/2495, 001/3171
k.+ dik 001/1202, 001/2911
k.+ ge 001/1913, 001/321
k. ıstıq 001/2962
k.+ i boldı 001/1303
k.+ i joq 001/3189
k.+ i ötti 001/2642
k.+ i 001/240, 001/2650, 001/2687, 001/2845, 001/2859, 001/2891,
001/2950, 001/3812, 001/506, 001/659

k.+ im bolar 001/3152
 k.+ im 001/1742, 001/3091
 k.+ in 001/1174, 001/49
 k.+ inde 001/721
 k.+ iñdi 001/1080, 001/2555, 001/3184, 001/962
 k.+ nen 001/321
 k.+ niñ 001/2692, 001/3122, 001/478
 k. ötip 001/3094
 k. tüni 001/3031
 k.+ i 001/132

künde “her gün”

k. 001/1989, 001/2031, 001/21, 001/2663, 001/3227, 001/3566

kündey “(tahmini olarak şu kadar) gün kadar”

k. 001/2090, 001/2333, 001/2336, 001/2807, 001/3720, 001/3796, 001/3900,
 001/1142, 001/1450, 001/2105, 001/287

tört k.+ dey 001/2939

kündik “güneşten korunmak amaçlı kullanılan ince kumaş, tülbent”

k.+ i 001/1521

kündiz “gündüz”

k. 001/1280, 001/216

küres - “güreşmek”

k.- pese 001/647

küş

“güç”

k. 001/1629, 001/3285

k. biledi 001/2892

k.+ i emes 001/1045

k.+ i ketti 001/3616

k.+ i 001/1710, 001/2858, 001/3262, 001/3908

k.+ imenen 001/3404

k.+ in 001/1022, 001/492

k.+ iñ 001/1676

qayrat k.+ ke 001/2399

k.+ pen 001/2396, 001/2504, 001/3065

k. qıladı 001/123

k.+ ti 001/3289, 001/788, 001/2832, 001/3339, 001/828, 001/834

k.+ tiñ 001/1677

k.+ i jetken 001/119

küşte - “zorlamak”

sırqat k.- p 001/2656

küştey “güçlülükle”

k. 001/2948

küt - “beklemek”

k.- em 001/4004

k.- er edim 001/3861

k.- ip alam 001/618

jan k.- ip aldı 001/1182

qonaqtı k.- ip jattı 001/2807

k.- ip qalmadım 001/3973

- k.- ip 001/1382, 001/1578
k.- ken 001/117, 001/1334
k.- pesem 001/630
k.- ti 001/3036, 001/3450
artın k.- ti 001/3653
k.- tim 001/2816
- küy** “hâl, durum;ezgi, name”
k. 001/09, 001/314
k.+ de boldı 001/1002
k.+ de eken 001/777, 001/3496
k.+ ge 001/204, 001/3836, 001/3840
k.+ ine 001/3904
k.+ e 001/2724
k.+ i 001/3491
- küy -** “yanmak”
k.- ip 001/2906, 001/474
- küyew** “eş, damat”
k.+ den 001/3647
k.+ ge 001/3721
k.+ in 001/3651
- küygiz -** “yakmak”
jan k.- ed 001/3873
- küyük** “dert, kaygı”
k.+ inde 001/1278
- küyin -** “üzülmek”
k.- ip 001/3310
- küylendir** - “bakımlı hâle getirmek, şişmanlatmak”
k.- di 001/2823
- küyzel -** “zorluk çekmek”
k.- di 001/2135, 001/3443
k.- gen jurtt 001/3448
k.- er 001/3141
- küz** “güz, sonbahar”
k. 001/3550
kelesi k. 001/4004
k.+ de 001/2137
- küzek** “koyun kırkma vakti”
k.+ ke 001/1201
- küzet -** “gözetmek, korumak”
k.- ipti 001/3485
k.- ti 001/1384
- küzet** “güvenlik”
k.+ inde 001/3551
- kir** “kir, kirli”
k.+ ge eken 001/127
- laqpa** “hızlı koşan at”
l. 001/2930
- laqtır -** “fırlatmak, atmak”

- layıq** l.- dı 001/3383
 “a. uygun, lâyıq”
 l. 001/1274, 001/1284, 001/1647, 001/1679, 001/1878, 001/2355, 001/2531,
 001/3357, 001/3561,
 001/3809
 l. qızıñızğa 001/3913
 l.+ sız 001/3776
 l.+ tı 001/952
- layıqta** - “uygun hâle getirmek”
 l.- p almaq boldı 001/1217
- leb** hafif esinti, nefes rüzgarı
 l.+ iniñ 001/2780
- ma** “soru eki”
 m. 001/1243, 001/1245, 001/1319, 001/1358, 001/1415, 001/1491, 001/1749,
 001/1770, 001/1771,
 001/1773, 001/1784, 001/1822, 001/1841, 001/2203, 001/2232, 001/2271,
 001/2469, 001/2481, 001/256,
 001/2777, 001/2972, 001/319, 001/3316, 001/342, 001/3602, 001/3643,
 001/3682, 001/3683, 001/3694,
 001/3695, 001/3697, 001/374, 001/3812, 001/466, 001/472, 001/506,
 001/520, 001/528, 001/552,
 001/583, 001/584, 001/599, 001/654, 001/762, 001/853, 001/855, 001/908
 m. ed 001/2843
 m. eken 001/1443, 001/1946, 001/2214, 001/2279, 001/2281, 001/2729,
 001/4018
 m. e 001/1855
- mağan** “bana”
 m. 001/1395, 001/1419, 001/1422, 001/1490, 001/1634, 001/1743, 001/1878,
 001/2020, 001/2315,
 001/2370, 001/2463, 001/2797, 001/3054, 001/3364, 001/3481, 001/3727,
 001/3771, 001/3773, 001/3780,
 001/3933, 001/3989, 001/488, 001/505, 001/526, 001/739, 001/853, 001/924,
 001/942
- mağına** “a. mana, anlam”
 m. boldı 001/572
- mağlum** “a. bilinen”
 m. 001/1302
- mal** “küçük ve büyükbaş hayvanların genel adı; mal, zenginlik”
 m. 001/1139, 001/1382, 001/154, 001/1646, 001/1993, 001/2155, 001/2191,
 001/2326, 001/2328,
 001/3132, 001/34, 001/3455, 001/3456, 001/3465, 001/3472, 001/3501,
 001/3562, 001/3590, 001/3611,
 001/3644, 001/3664, 001/3711, 001/384, 001/388, 001/806
 arıqan m. 001/3536
 köp m. 001/2131
 m. bermek 001/3717
 m. bolğan 001/140
 m.+ dan 001/2149

- m.+ darınan 001/3669
 m.+ dı alıp 001/3716
 m.+ dı böldi 001/2164
 m.+ dı 001/1308, 001/1375, 001/2887, 001/3133, 001/3460, 001/3673
 qalıñ m.+ dı 001/2298
 m.+ diñ 001/2229, 001/3449, 001/3567
 m.+ ğa 001/2152, 001/2337, 001/2454, 001/2457, 001/3537, 001/389
 bul m.+ ğa 001/3707
 m.+ ı deydi 001/3624
 m.+ ı 001/140, 001/179, 001/2129, 001/2195, 001/3466, 001/3498
 soyğan m.+ ı 001/2204
 m.+ im 001/130
 m.+ imdı izdep 001/2336
 m.+ imdı 001/3706
 m.+ in köşip 001/2166
 m.+ in 001/134, 001/2165, 001/2301
 m.+ iña 001/2291
 m.+ iñizdi 001/2338
 m. jaya almay 001/3443
 m. sawsa 001/3445
 m. sıymağan 001/2111
 m. turuwı 001/3469
 m. dı 001/2188
malşı “çoban”
 m.+ lardıñ 001/3484
mamiqtay “yumuşak”
 m. 001/2975
mamır “mayıs”
 m. 001/2489, 001/2633
 m.+ diñ 001/2468, 001/2635, 001/2645
manap “kırgız feodal sınıfı”
 m. 001/1272, 001/360
manat “para; kalın kadife”
 m. 001/2323, 001/330, 001/397
mañ “bölge, civar”
 m. 001/2761
 m. basıp 001/2761
 m.+ ina 001/3649
 m.+ indağı 001/2240
mañay “etraf, civar”
 m.+ ima 001/3826
 jolatpa m.+ ima 001/3829
 m.+ in 001/1173, 001/371
mañday “alın; öncü bölük”
 m.+ dan 001/3086
 m.+ in 001/1011
mañğul “moğol”
 m. 001/1414

mañılıq “gömlek”

atlas m. 001/3621

maqta - “övmek”

m.- p qoydı 001/1975

m.- p 001/2757

maqtan ” övünç”

m. 001/1669, 001/2830

m. qılp 001/2361

maqtanba- “övünmemek”

m.- ğan 001/784

maqul “a. tamam, doğru, uygun”

m. 001/3573, 001/3593, 001/3915

m. tapqan 001/2097

maqulda - “a. takdir etmek”

m.- r 001/1771

mawsım “ haziran”

m. kelpti 001/2618

m.+ niñ 001/2659

mayan “özel isim”m. 001/1221, 001/1271, 001/1335, 001/1341, 001/1393, 001/1435, 001/1442,
001/1448, 001/1502,001/1866, 001/2216, 001/2220, 001/2362, 001/2432, 001/2651, 001/27,
001/2828, 001/2894, 001/3220,

001/432, 001/61, 001/870, 001/956, 001/966

m. awılı 001/2232, 001/2234

m.+ dar 001/3920

m.+ dı 001/1032, 001/1988

m.+ nan 001/1188, 001/1712, 001/1862, 001/3702

m.+ niñ 001/1214, 001/2591, 001/2857, 001/2940, 001/2967, 001/33,
001/524, 001/601, 001/637, 001/2521

m. ulı 001/2980, 001/3658, 001/50

mayanbay “özel isim”

m. 001/08, 001/2852, 001/2860, 001/3117, 001/45

er m. 001/3165

m.+ dan 001/14, 001/510, 001/612

m.+ diñ 001/1200, 001/1202, 001/1224, 001/1316, 001/1458, 001/1759,
001/1989, 001/2004, 001/2793,001/2827, 001/2837, 001/3210, 001/3598, 001/3701, 001/3744, 001/39,
001/44, 001/513, 001/63,

001/889, 001/963

m.+ ğa 001/1266, 001/1630

m.+ lap 001/2935

mayanbayla - “ bayanbay diye bağırmaq”m.- p 001/1197, 001/1225, 001/1276, 001/1426, 001/2541, 001/3068,
001/3351, 001/632**mayanda** - bk. mayanbayla -

m.- ğan 001/1444, 001/3352

m.- p 001/1406

- maydan** “a. savaş alanı”
m. 001/3194, 001/3212, 001/3373
- maydandas** “asker arkadaşı”
m.+ a 001/2487
- mayla** - “yağ tutmak, yağ bağlamak; yağ sürmek”
m.- p 001/3536
aqşa m.- p 001/3541
- mayekeñ** “özel isim”
m. 001/42
- mayıs** - “bükülmek, eğilmek”
barmakı m.- ip tur 001/2425
m.- ip 001/3261
- mazaq** “alay, dalga”
m. 001/519
m. boldıñ 001/452, 001/456
m. boldı 001/540
m. etip 001/3367
m. qıldı 001/3217
m.+ ina 001/1860
- mälim** “a. malum”
m. 001/2067, 001/819
- mälimde** - “a. açıklamak, bilgi vermek”
m.- p 001/3361
- män** “anlam, mana”
m.+ in 001/2674
- mänis** bk. män
m.+ i 001/3423
m.+ in 001/3230, 001/838
tüstiñ m.+ in 001/2892
- märte** “defa, kere”
m. 001/4031
- mäz** “sevinçli”
m. 001/3648
- me** bk. ma
m. 001/1107, 001/1899, 001/192, 001/2278, 001/2719, 001/3145, 001/3164,
001/3636, 001/3724,
001/3760, 001/3764, 001/3855, 001/3857, 001/3860, 001/416, 001/528,
001/542, 001/582, 001/583, 001/678, 001/679, 001/954
m. ed 001/2217, 001/2413
m. eken 001/1863, 001/1896, 001/1897, 001/2934, 001/3729, 001/3818,
001/3819, 001/926
- medet** “a. destek, medet”
m. 001/3145
- meken** “a. mekân”
m. 001/2413
m.+ i 001/06
m.+ in 001/1159
m.+ niñ 001/2367

men “ben zamiri; ile, ve”

m. 001/2140, 001/2229, 001/2430, 001/2433, 001/253, 001/2535, 001/2737, 001/3138, 001/3173, 001/3323, 001/357, 001/3706, 001/3971, 001/3991, 001/4021, 001/595, 001/599, 001/615, 001/622, 001/626, 001/632, 001/687, 001/711, 001/743, 001/748, 001/763, 001/1184, 001/1259, 001/1313, 001/1328, 001/1502, 001/1513, 001/1515, 001/154, 001/1541, 001/1670, 001/1754, 001/1755, 001/1790, 001/1810, 001/1823, 001/1899, 001/1900, 001/1922, 001/1928, 001/1965, 001/1988, 001/2034, 001/2035, 001/2124, 001/2155, 001/2159, 001/2363, 001/2452, 001/2676, 001/293, 001/2941, 001/3050, 001/3144, 001/3190, 001/3296, 001/3342, 001/3387, 001/3453, 001/3454, 001/3563, 001/3656, 001/367, 001/3728, 001/378, 001/3856, 001/3882, 001/389, 001/3897, 001/3972, 001/429, 001/500, 001/552, 001/557, 001/561, 001/622, 001/631, 001/695, 001/710, 001/757, 001/760, 001/816, 001/833, 001/925, 001/935, 001/937, 001/1339, 001/1349, 001/1397, 001/1400, 001/1416, 001/939, 001/940, 001/982, 001/3129001/108, 001/22, 001/78, 001/95

m. bolğan 001/548

m.+ de 001/257, 001/3983, 001/701

m.+ dey 001/1647

m.+ en 001/1676, 001/3668, 001/3713, 001/3755, 001/605, 001/792, 001/2400, 001/3782

m.+ en keyin 001/3707

m.+ i 001/1821, 001/3972, 001/938, 001/3092, 001/634, 001/654

m.+ iki 001/1813

m.+ imen 001/1902

m.+ iñ 001/1667, 001/1704, 001/1742, 001/1750, 001/1867, 001/1886, 001/1895, 001/1896, 001/1934, 001/190, 001/2308, 001/2550, 001/2554, 001/259, 001/2737, 001/2809, 001/3091, 001/3159, 001/3220, 001/3344, 001/363, 001/3997, 001/461, 001/597, 001/611, 001/1948, 001/2381, 001/2722, 001/2896, 001/3175, 001/775, 001/951, 001/2642, 001/2309

m.+ iñşe 001/3575

m.+ min 001/740

m. bolmas edi 001/645

mende “hastalığın artması”

m. 001/218

mendey “ben gibi”

m. 001/4025

menen “ile”

m. 001/104, 001/107, 001/112, 001/1182, 001/2159, 001/2178, 001/3583, 001/3676, 001/3725, 001/3764, 001/498, 001/507, 001/531, 001/978

mensinbewşi “görmezden gelinen, ihmal edilen”

m. ed 001/2121

meñzet - “işaret etmek”

- m.- ip 001/3022
- merey** “itibar, ün”
m.+ iñ 001/1405
jol m.+ iñ 001/2037
- mes** “tulum, deri matara”
m.+ ke baylap 001/2917
- meyman** “f. misafir”
m.+ dı 001/2200
m.+ im 001/2259
m.+ imnan 001/2226
- mezgl** “mevsim”
m. 001/1640, 001/2949, 001/478, 001/725, 001/736
m.+ de 001/1010
m. edi 001/785
m.+ i bolğanda 001/569
qulındağan m.+ i edi 001/2104
m.+ i joq 001/2686
m.+ i 001/2928, 001/3164
keş m.+ i 001/2704
m.+ inde 001/3414
m. jetti 001/2661
m.+ siz jürmin 001/2740
- mına** “bu, şu”
m. 001/1107, 001/1649, 001/1688, 001/1835, 001/1888, 001/30, 001/3153,
001/3327, 001/411,
001/457, 001/850
- mınaw** “bu, işbu”
m. 001/1145, 001/1652, 001/1656, 001/3201, 001/340, 001/3896, 001/3915,
001/415
m. qalay 001/649
- mıñ** “bin sayısı”
m. 001/10, 001/1186, 001/1197, 001/130, 001/1333, 001/2098, 001/2103,
001/2133, 001/2146,
001/283, 001/3069, 001/3140, 001/3431, 001/3500, 001/3626, 001/3640,
001/3662, 001/3679, 001/376
m.+ ğa 001/3499, 001/3504
m. san adam 001/2932
m.- dı 001/1433
- mıñday** “bin kadar, yaklaşık bin”
m. 001/2855
- mıqta** - “sağlamlaştırmak”
m.- p ustap 001/2509
- mıqtı** “kuvvetli sağlam”
m. 001/2292, 001/3645, 001/3655
m. boldı 001/2003
- mırza** “bey”
m. 001/2117, 001/2121, 001/2763, 001/2916
- mı** “bk. ma”

- m.+ sñ 001/483, 001/849
- min** - “binmek”
- m.- beñder 001/164
- m.- bespin 001/213
- m.- beymin 001/221
- m.- di 001/1368, 001/1432, 001/1442, 001/2857, 001/3300, 001/798, 001/801, 001/804
- atqa m.- di 001/2316
- qız m.- di 001/3798
- m.- e almadı 001/335
- m.- e 001/724
- m.- edi eken 001/157
- m.- edi 001/1008
- m.- er 001/1203, 001/285, 001/3587, 001/707
- atqa m.- er 001/2242
- m.- etin at 001/3315
- m.- etin 001/3303, 001/334
- m.- gen 001/1255, 001/20, 001/2333, 001/3200, 001/600
- jorğa m.- gen 001/3963
- m.- geni 001/1156, 001/1210, 001/1218, 001/1984, 001/2265, 001/2930, 001/3620, 001/831
- m.- gennen 001/3508
- m.- ip 001/1213, 001/1912, 001/3340, 001/441, 001/796, 001/797, 001/80
- m.- üwge 001/3142, 001/3323
- min** “eksiklik, noksan”
- m. 001/1367, 001/1505, 001/2439
- m.+ in aytıp 001/1868
- m.+ siz 001/3589
- mine** “işte, işbu”
- m. 001/1326, 001/1859, 001/1991, 001/218, 001/2468, 001/2488, 001/2719, 001/2775, 001/869, 001/960
- minekiy** “ işte, burada”
- m. 001/2032, 001/2418, 001/251
- minerlik** “binek”
- m. 001/1211, 001/1376
- minez** “huy, mizaç”
- m. 001/3805
- m.+ i 001/1288, 001/1927, 001/718
- m.+ im 001/3994
- m.+ iñ 001/3161
- mingestir** - “bir binek hayvana iki kişi binmek”
- m.- di 001/1605
- mingiz** - “bindirmek”
- m.- di 001/1088
- m.- ip 001/2388
- mi** “bk. ma”
- m.+ sñ 001/483, 001/611

- miy** “beyin”
m. qalmayıdı 001/3999
- mol** “bol”
m. 001/1343, 001/843
m. deydi 001/3858
m. qalar 001/2736
m. saldı 001/1041
- molıq** - “bollaşmaq, zenginleşmek”
m.- ayın 001/627
m.- tım 001/199
- moyın** “boyun”
m.+ ğa 001/3895, 001/3986
m.+ ımda 001/1762, 001/826
m.+ ın salıp 001/3488
m.+ ın 001/3239, 001/1448
m.+ ına alıp 001/1724
m.+ ına asıld 001/1829
m.+ ına 001/3975, 001/1226, 001/2040, 001/2289, 001/735
m.+ inan 001/3405
m.+ ında 001/1521, 001/2335
m.+ ındağı 001/1674
m.+ ına 001/3219
m.+ ında bur 001/1763
- mölşer** “miktar, sayı”
m. 001/2463, 001/2495, 001/3673
m.+ i 001/2103
m.+ in 001/2617
- mölşerle** - “ölçmek”
m.- p 001/2922
- mölşerli** “ölçülü”
m. 001/3511
- munan** “bundan”
m. 001/1650, 001/1635
- munara** “minare”
m. 001/3197
- munda** “burada, bu yerde”
m. 001/1413, 001/1431, 001/1439, 001/2168, 001/2179, 001/2707, 001/2794,
001/3678, 001/4035, 001/423
m. kelgen 001/2354
- munday** “bunun gibi”
m. 001/1784, 001/204, 001/2214, 001/2533, 001/26, 001/3423, 001/3704,
001/3840, 001/4018,
001/592
m. boldı 001/541
m. emes 001/1025
m.+ ın 001/1614
- muni** “bunu, şunu”
m. 001/1761, 001/1766, 001/203, 001/2135, 001/2226, 001/2629, 001/2647,

001/2714, 001/3043,
 001/3118, 001/3162, 001/435, 001/529, 001/823, 001/1160, 001/1432,
 001/1685, 001/331, 001/367,
 001/385, 001/469
 m.+ ñ 001/1849, 001/3624, 001/3763, 001/3996, 001/3357

munşa “bunca”

m. 001/1654, 001/2525

muñ “sıkıntı, kaygı”

m. 001/3945

m.+ dı 001/764

m.+ im 001/1645

m.+ imdı 001/2384, 001/658

m.+ in şaqıp 001/3080

muñay - “üzülmek, hüzünlenmek”

m.- dı 001/1330

muqal - “aşınmak, körelmek”

m.- mas 001/1049

mura “miras”

m. 001/1858

m.+ ğa 001/151

m.+ sina 001/1757

muralı “miras kalan sey”

m. 001/4028

murat “a. murat, dilek”

m.+ iña 001/2505

m.+ qa 001/1617

murın “burun”

m.+ in 001/1609

mursat “izin”

m.+ ı 001/795

muz “buz”

m. 001/2084

m.+ ben 001/2083

m.+ ı 001/2082

müdir -“duraksama, tereddüt etmek”

m.- gen 001/496

m.- emiz 001/3803

mükamal “zenginlik”

m.+ im 001/131

mülde “hiç, tamamen”

m. ayrılıp 001/92

mülk “a. eşya, mülk”

jıyğan m.+ i 001/2303

mümkün “a. mümkün, muhtemel ”

m. emes 001/844

nadan “f. cahil”

n.+ nan 001/1969

nağıp “niçin, neden, niye ”

- n. 001/766, 001/3733, 001/3771, 001/3946, 001/904
- nalı** - “dertlenmek, kederlenmek”
n.- nsañşı 001/1739
- namıs** “a. namus”
n.+ tı 001/3157
- nan** “f. ekmek”
n. 001/1290
- nan** - “inanmak”
n.- ba sözge 001/2564
n.- sañ 001/2463
- nanbay** “ekmek türü”
n. 001/2427
- naqıl** “a. nasihat, öğüt”
n. aytqan 001/3557
- naraw** “f. hâlsiz, güçsüz”
n. 001/2658
- narqızıl** “özel isim”
n. 001/1515, 001/2995, 001/3001, 001/3013, 001/3144
n.+ dı 001/1198
n.+ dıñ 001/3041, 001/3676
n.+ ğa 001/1479
n.+ im 001/3044
n.+ men 001/3206
- naşar** “f. kötü, fena”
n. 001/3779
n. bolıp 001/3035
n. haldi 001/2742
n. halge ilingendi 001/2655
n. hal 001/2664
- nawqas** “hastalık”
n. 001/2606, 001/2639
süzek n. 001/2599
n. boldı 001/2601
n.+ inan 001/2664
n.+ qa aldanam 001/2739
n.+ tı 001/3036
- nawqastı** “hastalıklı”
n. 001/2660
- nawrız** “nevruz, baharın ilk günü”
n. 001/2032
n.+ dıñ 001/2605
n. kelgen 001/174
- nayza** “f. mızrak”
n. 001/2856, 001/2864, 001/3249, 001/3377
n. aldı 001/3376
n.+ dan 001/3257, 001/3266
n.+ ğa 001/3399
n.+ menen 001/1464

n.+ nı urdı 001/3381
 n.+ nı 001/3392, 001/3398, 001/3255, 001/3400
 segiz qırlı n.+ nı 001/3242
 n.+ ñdı 001/3387
 n.+ sın 001/1256, 001/3383
 n.+ sina 001/3309
 n.+ sına 001/3382

nayzala - “mızrak sokmak”

n.- p 001/2943

naz f. “naz, cilve”

n.+ dı 001/318

nazalıq “hüzün, üzüntü”

n.+ qa tüsersiñ 001/2054

närkes “f. nergis”

n. tökti 001/2770

närse “şey, eşya”

n.+ m 001/2380

n.+ ni 001/2420

näsil “soy, kök”

n.+ inde 001/23

n.+ iñe 001/2534, 001/3697

ne “ne”

n. 001/1183, 001/1244, 001/1413, 001/153, 001/1530, 001/1542, 001/1568,
 001/1615, 001/1629,
 001/1651, 001/1689, 001/1744, 001/1748, 001/1799, 001/1865, 001/1903,
 001/1947, 001/1951, 001/202, 001/2022, 001/2108, 001/2144, 001/229,
 001/2473, 001/2527, 001/2555, 001/257, 001/258, 001/2585, 001/2625,
 001/2728, 001/2730, 001/2814, 001/2886, 001/2954, 001/2964, 001/3088,
 001/3225, 001/3339,
 001/3434, 001/345, 001/3569, 001/3576, 001/3653, 001/3680, 001/3706,
 001/3710, 001/3828, 001/3897, 001/3969, 001/3979, 001/3985, 001/4020,
 001/625, 001/640, 001/664, 001/930
 n. boladı 001/129, 001/1339
 n. bolar 001/1370
 n. bolğandı 001/3040
 n. bolsa 001/665
 n. degen 001/1106
 n. deseñ 001/3222
 n. eter ed 001/1334, 001/2593
 n. etken 001/1335, 001/410
 n.+ m 001/1363, 001/3344, 001/3898
 n.+ ni 001/3770
 n.+ ñ 001/3702
 n. qılğanım 001/702
 n. qılmaydı 001/119
 n. qıp tursın 001/2875
 n. qıp 001/3170, 001/979
 n.+ si 001/1537, 001/1669, 001/3699

- n.+ sin 001/3763
n.+ ler 001/1997
- nege** “niye, niçin”
n. 001/1324, 001/1654, 001/1815, 001/2328, 001/2525, 001/3145, 001/3986
- ne gıp** “bk. nagıp”
n. 001/1568
n. qoysın 001/2108
- neme** “olumsuz ifadeleri kuvvetlendirme veya yumuşatmada kullanılır.”
n. deydi 001/3627
- nemene** “ne, ne oldu”
n. 001/3825, 001/48
- nemere** “torun”
n. edi 001/669
n.+ ge 001/2165
n.+ si 001/3701
- nemereles** “üçüncü kuşaktan akraba”
n. 001/2248
- nemese** “veya, ya da”
n. 001/2371, 001/3576
- nendey** “nasıl, hangi”
n. 001/924
- neşe** “kaç”
n. 001/1114, 001/120, 001/1208, 001/1433, 001/1450, 001/2209, 001/2278, 001/2333, 001/2336, 001/2849, 001/3720, 001/3796, 001/3900, 001/4031, 001/725, 001/840
- neşew** “kaç, ne kadar”
n. eken 001/1119
- neşik** “ne, nasıl”
n. 001/1411
- netken** “nasıl”
n. 001/3568
- nısana** “nişan, hedef; gaye”
n. 001/999
- nısay** “niyet, maksat”
n.+ ğa iyildi 001/2429
- nıyyaz** “f. sadaka”
n.+ ım bolsın 001/546
- noqta** “yular”
n.+ lı qız 001/4002
- nöker** “yaver, koruma subayı”
n.+ in 001/3134
- nur** “a. nur, ısıq”
n. 001/2423
n.+ ın 001/660
- nusqa** “a. taslak; nüsha”
n.+ sı 001/2901
n.+ sın 001/2266, 001/3023
n.+ sınan 001/2423

- o** “üçüncü tekil kişi”
o. 001/1004, 001/1164, 001/1293, 001/1306, 001/1701, 001/2211, 001/2241, 001/2479, 001/2499, 001/2840, 001/3253, 001/3469, 001/3956, 001/4025, 001/424, 001/627, 001/694, 001/76, 001/886, 001/930
o.+ dan 001/3287, 001/3629, 001/2238
o.+ ğan 001/3723, 001/231, 001/3182, 001/485, 001/860
o.+ lar 001/2073, 001/2284
o.+ nan 001/2513, 001/3756
o.+ nıñ 001/1045, 001/3782
- obal** “a. vebal, günah”
o.+ ma 001/2586
- ol** “o; şu”
o. 001/1000, 001/1028, 001/1037, 001/105, 001/108, 001/1155, 001/1195, 001/1588, 001/1681, 001/1740, 001/1847, 001/1902, 001/2121, 001/2175, 001/2237, 001/235, 001/2400, 001/2671, 001/2683, 001/2736, 001/3542, 001/3626, 001/379, 001/3813, 001/48, 001/704, 001/71
- olar** “onlar”
o. 001/54
o.+ dıñ 001/3027, 001/43
o.+ ğa 001/55
- olja** “ganimet, buluntu”
o. 001/2191, 001/3605
o.+ mı 001/78
qalıñ o. 001/3562
o. qılğan 001/1747
o. salğan 001/3604, 001/365, 001/458
- oljala** - “kazanç sağlamak”
o.- p 001/2007
- omaqas** - “âniden, birdenbire düşmek”
o.- ıp 001/3406
o.- tı 001/3405
- omaqat** - bk. omaqas-
o.- ıp jıǵıldı 001/3001
- on** “on”
o. 001/1064, 001/1192, 001/1193, 001/1202, 001/130, 001/144, 001/16, 001/2003, 001/2065, 001/2075, 001/2098, 001/2103, 001/2105, 001/2118, 001/2120, 001/24, 001/2468, 001/2489, 001/2508, 001/251, 001/2563, 001/2645, 001/2905, 001/3069, 001/3140, 001/3432, 001/3500, 001/3520, 001/3546, 001/3554, 001/3662, 001/3698, 001/3719, 001/3928, 001/4034, 001/545, 001/553, 001/65, 001/68, 001/874
o. otaw 001/3794
o. şaqtı 001/2871 “on kadar”
- onda** “orada”
o. 001/1728, 001/2441, 001/3968
o.+ gınıñ 001/819

- onday** “onun, gibi”
o. 001/2443, 001/2799
- onı** “bk. ol”
o. 001/102, 001/234, 001/257, 001/2738, 001/2795, 001/3228, 001/3356,
001/336, 001/3627,
001/520, 001/525
- onıñ** “bk. ol”
o. 001/3061, 001/3493, 001/574, 001/984
- oñ** “sağ, sağ taraf”
o.+ darında 001/3521
o.+ dı 001/1304, 001/472
- oñal -** “iyileşmek, hastalığı atlatmak”
o.- a 001/1319
o.- dı 001/552
erler o.- madı 001/2606
- oñaşa** “ayrı olarak, yalnız”
o. 001/3723
- oñay** “kolay”
o. 001/173
o. boldı 001/1709
o. emes 001/299
- oñdı** “iyi, uygun”
o.+ sına 001/2096
- opa** “şefkat”
o.+ m 001/217
o.+ sız 001/457
- oq** “ok”
o. 001/1034, 001/1059, 001/1595, 001/1603, 001/3282
o. atw 001/1284
o.+ ın 001/2959
o. ilingen 001/2484
o. salğanda 001/186
o.+ tay 001/1480
o.+ tı 001/1043, 001/1046, 001/189
o.+ ı 001/1057
- oqıran-** “kişnemek”
o.+ ğan 001/3489
- oqıs** “ansızın, aniden”
o.+ ta ölgendigin 001/3437
o.+ ta 001/116
- orda** “devletin yönetim merkezi”
o. 001/2138, 001/2161, 001/2166, 001/2184, 001/2188, 001/2438, 001/2632,
001/2666, 001/2677,
001/2882, 001/2908, 001/2916
o.+ da 001/2178, 001/830
o.+ dan 001/821, 001/825, 001/998
o.+ ğa 001/396, 001/711, 001/832, 001/835, 001/907, 001/911
o.+ lardı 001/394

o.+ mdı 001/1358
 o.+ mızda 001/619
 o.+ nı 001/575, 001/589
 o.+ niñ 001/2801, 001/837, 001/929, 001/987
 o.+ ñdı 001/631
 o.+ sı 001/395, 001/397, 001/403, 001/409, 001/659, 001/841
 kâri o.+ sı 001/2198
 o.+ sın 001/373
 o.+ sina 001/330, 001/812, 001/818

orda “özel isim”

o. batır 001/2835, 001/2869
 o.+ ğa ayttı 001/2787
 o. keldi 001/2786
 o.+ men 001/2169, 001/2179
 o.+ niñ 001/2680, 001/2874

ordaş “özel isim”

o.+ ima 001/2647

orın “yer, mekân; makam”

o.+ da 001/1141
 o.+ ı 001/1571
 o.+ imda emes 001/2433
 o.+ in taptı 001/1870
 o.+ ın 001/3567
 o.+ ina 001/3445
 o.+ inan 001/1818, 001/2978, 001/745
 o.+ ında 001/1844, 001/3380
 o.+ imnan 001/1417

orında - “yerine getirme”

o.- wġa 001/2597
 o.- ymın 001/2352

orındal - bk. orında -

o.- sa 001/2593

orta “orta, yarı; bir şeyin arası, çevre, ortam”

o. 001/3148
 o.+ da 001/2617
 o.+ dan 001/1832, 001/3654
 o.+ ğa 001/1683
 o.+ ma 001/1736
 o.+ mdı 001/3827
 o.+ mızda 001/620
 o.+ ña 001/632
 o.+ ñızdan 001/2370, 001/2385
 o.+ sı 001/2180, 001/2723, 001/2745, 001/583
 o.+ sın 001/897
 o.+ sina 001/1643, 001/392, 001/820
 o.+ sinda 001/1722, 001/2434, 001/2602, 001/2635, 001/3488
 el o.- sı 001/3724

osı “bu; şu”

o. 001/1174, 001/1394, 001/1446, 001/1711, 001/1788, 001/1845, 001/1982, 001/1991, 001/2136, 001/2137, 001/2146, 001/2177, 001/2212, 001/2235, 001/2402, 001/2406, 001/2411, 001/2489, 001/2508, 001/2557, 001/2563, 001/2579, 001/2598, 001/2699, 001/2791, 001/2811, 001/2814, 001/2819, 001/2852, 001/2996, 001/3054, 001/3109, 001/3337, 001/3344, 001/3455, 001/3538, 001/3567, 001/3602, 001/3643, 001/3752, 001/3758, 001/3789, 001/389, 001/3909, 001/4020, 001/4027, 001/459, 001/467, 001/527, 001/563, 001/682, 001/691, 001/718, 001/817, 001/851, 001/853, 001/957, 001/149, 001/218, 001/241, 001/2467

o.+ aq 001/3614

o. bolsın 001/597

o.+ dan 001/3116, 001/3630

o. eken 001/1534

o.+ ğan 001/3076

o. künde 001/3452

o.+ lay boldı 001/2768

o.+ lay 001/2418, 001/2493, 001/3877

o.+ men 001/1976, 001/3526, 001/307

o.+ menen 001/2154

o.+ nda 001/2197

o.+ nday 001/1300, 001/1722, 001/2267, 001/2531, 001/2843, 001/3496, 001/3819, 001/760

o.+ nı 001/2403, 001/3565, 001/388

o.+ niñ 001/3624, 001/3746

o.+ nşa 001/2913

o. tusta 001/2686

osılay “böyle, şöyle”

o. 001/827

o. bola 001/1380

osınday “bunu gibi”

o.+ da 001/3581

o.+ dan 001/2573

ot “ateş, ot”

o. 001/2753, 001/3081, 001/3082, 001/3113, 001/837

janğan o. 001/3101

o.+ ın 001/2780

o. jarqıldap 001/2746

o.+ qa 001/839

o.+ tiñ 001/3103

o.+ ın jaqıp 001/3078

otaw “evlenen kişilerin kurdukları yuva”

o. 001/310

on o. 001/3794

o.+ ın 001/3899

otır - “oturmak; kalıp fiil³”

o. 001/2751, 001/2792, 001/2963, 001/3874, 001/3902, 001/779, 001/780,

³ Ayrıntılı bilgi için bkz. Ahmet B. Ercilesun, Türk lehçeleri grameri s. 453.

- 001/782, 001/916
kelip o. 001/2778
uđıp o. 001/2584
o.- a ketti 001/1696
o.- dı 001/1337, 001/1805, 001/2017, 001/2702, 001/292, 001/3731,
001/3766, 001/3839, 001/920
o. ed 001/1144
o. eken 001/1578
o.- ğan 001/1151
tiri o.- ğan 001/3793
o.- ğandar 001/1153
o.- ip 001/1128, 001/1315, 001/302
o.- mın 001/3822
o.- sını 001/1867, 001/3770
bilip o. 001/2348
o. eken 001/3816
- otız** “otuz”
o. 001/287, 001/2919
o. jıl 001/3603
- otta -** “gevezelik yapmak”
o.- wın 001/2500
- ottay** “ateş gibi”
o. jandı 001/2962
o. jaynap 001/2009
- oy** “düşünce, fikir; şehir”
o.+ da qalıp 001/286
o.+ da qalsañ 001/936
o.+ da 001/1318, 001/2163, 001/593
o.+ dan 001/732
o.+ ğa salıp 001/2900
o.+ ğa tüşip 001/136
o.+ ğa 001/2284, 001/955
jaqın o.+ ğa 001/2285
o.+ ı 001/1849
o.+ ında 001/147
o.+ ına alıp jür 001/3789
o.+ men 001/1995
o.+ menen 001/2570
o. oyladı 001/3907
o.+ sız 001/2420
- oy** “sevinç, üzüntü, hayret bildiren ünlem”
o. 001/1082, 001/678, 001/685
- oyan -** “uyanmak”
o.- ğanda 001/3085
- oyauw** “uyanık”
o. 001/1098, 001/1103
- oybay** “eyvah”
o. 001/1171, 001/1473

- oyın** “oyun”
 o.+ in oynasa 001/3901
 o.+ ina karar 001/1826
 o. salıp 001/722
- oyla -** “düşünmek”
 o. 001/3473, 001/388, 001/1665
 o.- dı 001/3763, 001/2856
 oy o.- dı 001/3907
 o.- dim 001/3777
 o.- ğan bolmadı 001/1354
 o.- ğanın 001/706, 001/708
 o.- ma 001/748
 o.- mas 001/1346, 001/2290, 001/3119
 o.- ñdar 001/2069
 o.- p barad 001/3759
 o.- p 001/137, 001/152, 001/161, 001/165, 001/2188, 001/3447, 001/649,
 001/894
 akıl o.- p 001/3456
 teginde o.- p 001/2273
 o.- r 001/1304
 o.- s 001/1135
 o.- sañ 001/1657
 o.- ydı 001/3725, 001/3765
 o.- ymın 001/1415
 o.- ymız 001/2283
 o.- y 001/2189
- oylan -** “düşünmek, tasalanmak”
 o.- dı 001/2475
- oyna -** “oyun oynamak”
 o.- p külip 001/968
 o.- p 001/2924, 001/899
 oyunın o.- sa 001/3901
 o.- y 001/1946
 o.- ytn 001/1902
- oynaqtat -** “hareket ettirmek, oynatmak”
 o.- ip 001/735
- oyranda -** “yıkmak, tahrip etmek”
 o.- rmın 001/604
 o.- ğan 001/3068
- oyran** “tahribat, yıkım”
 o. 001/907
 o. qıla 001/1358
 o. salğan 001/3072
- oz -** “ilerlemek”
 o.- ip 001/1449, 001/1636, 001/1639
- ögeylik** “üveylik”
 ö. 001/2455
- ökil** “vekil, temsilci”

- ö. salmaymız 001/1661
- ökin** - “pişman olmak”
ö.- ersiň 001/2419
ö.- ip ötken 001/1865
- ökir** - “hüngür hüngür ağlamak”
ö.- ip 001/989
- ökpele** - “küsmek, incinmek”
ö.- me 001/1555
el ö.- p ketse 001/89
ö.- p 001/106, 001/3904
- öksit** - “acı acı ağlamak”
ö.- ip 001/2582
- öl** - “ölmek”
ö.- di dersiň 001/2649
ö.- di 001/1120, 001/3284
ö.- e almaymın 001/1499
ö.- e 001/46, 001/60
ö.- edi eken 001/161
ö.- edi 001/2137
ö.- emin 001/3591
ö.- er 001/2693, 001/2988
ö.- ersiňder 001/3517
ö.- esiň 001/3217
ö.- eyin 001/3304, 001/563
ö.- gen eken 001/3013, 001/503
ö.- gen jan 001/3145
ö.- gen 001/1282, 001/1531, 001/1945, 001/27, 001/3041, 001/3057,
001/3206, 001/3291, 001/780
ö.- gender 001/1529
ö.- genderge 001/3438
ö.- genderi 001/3431
ö.- gendi 001/3281
oqısta ö.- gendigin 001/3437
ö.- geni 001/1119, 001/1204
ö.- genim 001/1507, 001/1658, 001/1667, 001/1704, 001/1709, 001/2532
ö.- genin 001/1114, 001/1170, 001/3430
ö.- genniň 001/3275
ö.- geňse 001/3358
bosqa ö.- geňse 001/3332
ö.- ik 001/1461
ö.- im 001/3331
ö.- ip ketsem 001/2490
ö.- ip qalam 001/3329
ö.- ip 001/2125, 001/2716
ö.- ipti 001/1622
ö.- megen 001/1613, 001/1628, 001/1729, 001/2574, 001/2735, 001/3822,
001/727
ö.- meksiň 001/969

- ö.- mesem 001/2491, 001/3305
 ö.- mesin 001/3765
 ö.- messiñ 001/3229
 ö.- mey keldi 001/3037
 ö.- mey 001/1484, 001/2973, 001/695, 001/821
 ö.- se 001/1858, 001/2736
 ö.- sek 001/3326
 ö.- sem edi 001/1707
 ö.- sem 001/1556, 001/1875, 001/2596, 001/925
 qañkıp ö.- sem 001/1878
 ö.- señ 001/926
 ö.- tirgen 001/1107
ölig “ceset”
 ö.+ in 001/3292
ölim “ölüm”
 ö. 001/1037, 001/1679, 001/734
 ö.+ ge 001/1338, 001/1468, 001/1857
 ö.+ nen 001/1528, 001/3177
öltir - “öldürmek”
 ö. 001/3333
 ö.- di 001/3066
 ö.- diñ 001/1126
 ö.- edi 001/1710
 ö.- em 001/3375
 ö.- emin 001/3179, 001/3219
 ö.- gen 001/1472
 ö.- geniñ 001/1109
 ö.- genmen 001/1110
 ö.- ip 001/1621, 001/3063, 001/3209
 ö.- meseñ 001/1504
 ö.- señ 001/1821
ömir “ömür”
 ö. 001/1074
 ö.+ iñ 001/348
ön boy “boyunca”
 ö.+ ı 001/1409
öner “f. hüner”
 ö. bastap 001/3372
 ö.+ i 001/1467, 001/2874
öñger - “birşeyi önüne oturtmak, önüne almak”
 ö.- ip 001/3021, 001/609
öñkey bk. öñşeñ
 ö. 001/1272, 001/1445, 001/1594, 001/1984, 001/2008, 001/2263, 001/2264,
 001/2265, 001/2275,
 001/2299, 001/2334, 001/2416, 001/2930, 001/3548, 001/3575, 001/3621,
 001/648
öñmen “göğüs”
 ö.+ di 001/973

- ö.+ ge 001/1549
- öñmeñde** - “ilerlemek”
ö.- di 001/3411
- öñşeñ** “hep, tamamen”
ö. 001/536, 001/550
ö. batır 001/3507
- örle** - “tırmanmak, yukarı çıkmak”
ö.- p qondı 001/2192
ö.- p 001/2190
- ört** “yangın”
ö.+ ke 001/1538
- ös** - “büyüme, gelişme, olgunlaşma; makama yükselmek”
ö.- e almay 001/manı115
ö.- ip 001/972
ö.- ken 001/1594, 001/2008
ö.- pegir 001/341
ö.- pegiray 001/355
ö.- pey 001/1250
ö.- peytin 001/140
ö.- sin 001/1246
- ösir** - “büyütmek, yetiştirmek”
ö.- ipti 001/42
- ösirt** - “eklemek, kaynatmak”
ö.- ip 001/2313
- östi** - “öyle yapmak”
ö.- p jatr 001/1726
- öşir** - “silmek, yok etmek”
ö.- mesin 001/3749
- öşkir** “sönme, kaybolma”
ö.- 001/523
- öt** - “geçmek”
ö.- e almas 001/3104
ö.- e 001/192
ö.- edi 001/1060, 001/1064, 001/856
dünyeden ö.- em deydi 001/2529
ö.- emiz 001/2083
ö.- er edim 001/2520
ö.- ip dāwren 001/219
ö.- ip ketip 001/2172
söz ö.- ip ketti 001/2695
ö.- ip 001/2296, 001/2580, 001/3401
ay ö.- ip 001/2618
kün ö.- ip 001/3094
ö.- ipti 001/01, 001/05
ö.- ken eken 001/457
ö.- ken 001/1786, 001/3171, 001/3881, 001/49, 001/932
ärman ö.- ken 001/2085
ökinip ö.- ken 001/1865

ö.- pey qaldı 001/1736
 ö.- sem 001/3861
 ö.- ti 001/1549, 001/2251, 001/2590
 aydap ö.- ti 001/2100, 001/2103
 ärmen ö.- ti 001/2616
 küni ö.- ti 001/2642
 zamanı ö.- ti 001/3451
 ö.- tiñ 001/206

ötirik “yalan”

ö. 001/526

ötkir “keskin;cesur, girişken”

ö. 001/358

ö. qılış 001/3402

ötüw “geçiş”

ö.+ ge 001/844

öytken “çünkü”

ö.+ i 001/104

öz “öz, kendi”

ö. 001/1136, 001/1330, 001/1537, 001/1602, 001/175, 001/1813, 001/1917,
 001/2076, 001/2153,
 001/222, 001/2366, 001/2395, 001/2433, 001/2452, 001/267, 001/2822,
 001/3174, 001/328, 001/3552,
 001/3574, 001/3816, 001/3903, 001/538, 001/625, 001/629, 001/810, 001/817
 ö. atım 001/2438
 ö. bağına 001/3766
 ö. balası 001/2839
 ö. basım 001/1932
 ö. basında 001/3446
 ö. başında 001/2379
 ö. başıñ 001/2464
 ö. bası 001/2756
 ö.+ deri 001/2689
 ö.+ derimen 001/1684
 ö. elinde 001/3955
 ö.+ ge keldi 001/1849
 ö.+ ge 001/249, 001/371
 ö.+ i batır 001/3061
 ö.+ i kelgen 001/2524
 ö.+ i körgen 001/3020
 ö.+ i 001/1036, 001/1384, 001/1537, 001/159, 001/1719, 001/1732,
 001/1847, 001/1917, 001/2044, 001/2102, 001/2122, 001/2171, 001/235,
 001/2391, 001/2404, 001/2437, 001/248, 001/2497, 001/2796, 001/2797,
 001/2822, 001/2992, 001/3011, 001/3060, 001/3198, 001/32, 001/3357,
 001/3361, 001/3602,
 001/3652, 001/3666, 001/3747, 001/3764, 001/3765, 001/483, 001/489,
 001/528, 001/530, 001/700, 001/715, 001/997
 jalğız ö.+ i 001/3907
 ö.+ im qıp 001/1136

ö.+ im 001/1556, 001/191, 001/2371, 001/2506, 001/2596, 001/2896,
 001/3329, 001/3868, 001/3880,
 001/3917, 001/515, 001/687
 ö.+ imde tur 001/1762
 ö.+ imde 001/1812, 001/3883
 ö.+ ime 001/3215
 ö.+ immen 001/2456
 ö.+ in 001/1338, 001/1971, 001/230, 001/3011, 001/3361
 ö.+ inde 001/2183, 001/3500
 ö.+ indey 001/2376
 ö.+ ine 001/1740, 001/222, 001/2960, 001/789
 ö.+ inen 001/1330, 001/2044, 001/3552
 ö.+ iniñ 001/1842, 001/2301, 001/278, 001/3295, 001/848
 ö.+ iñ bastap 001/2817
 ö.+ iñ 001/1814, 001/2507, 001/2898, 001/3158, 001/3191, 001/3319,
 001/3386, 001/3480, 001/3689,
 001/3750, 001/3783, 001/3974, 001/420, 001/427, 001/485, 001/505,
 001/518, 001/605, 001/621
 ö.+ iñaq 001/3161
 ö.+ iñde 001/2474
 ö.+ iñdey 001/2446
 ö.+ iñdi 001/614
 ö.+ iñe bop 001/636
 ö.+ iñe 001/1072, 001/261, 001/629
 ö.+ iñiz 001/3985
 ö.+ iñizge 001/2023
 ö.+ iñmen 001/2457
 ö. jayına 001/3867
 ö. jönime 001/2373
 ö. jurtına 001/1954
 ö. qolña 001/3935
 ö.+ imnen 001/150

özdiginen “kendiliğinden”

ö. 001/3034

özek “yemek borusu, boğaz”

ö.+ imdi 001/2902

özen “ ırmak”

ö.+ niñ 001/3960

ö.+ inen 001/99

özge “başka, özge”

ö.+ ge 001/309

ö.+ leri 001/3934

ö.+ si 001/2348

ö.+ siniñ 001/2258, 001/2274

pa “soru eki”

p. 001/1284, 001/1753, 001/190, 001/2212, 001/2271, 001/2531

p. edik 001/3968, 001/3970

p. ediñ 001/3949

- p. edi 001/3611
p. eken 001/1769
- pana** “sığınmak”
p.+ yım 001/3211
p.- yın 001/932
- paqır** “a. fakir, yoksul”
p. 001/3916
- par** “denk”
p. 001/624
- parq** “a. değer, paha”
p.+ ın 001/532
- patşa** “f. padişah, hükümdar”
p.+ lar 001/3969
p.+ niñ 001/878
- payda** “fayda”
p. 001/1533, 001/1583, 001/1689, 001/1743, 001/2149, 001/424
p.+ sı 001/1110
p.+ sız 001/1969
- päle** “kurnaz”
p. 001/706
- pälen** “falan”
p. 001/2632
p. deme 001/4022
- päli** “insan duygularını yansıtan ünlem”
p. 001/1834
- pe** bk. pa
p. 001/207, 001/208, 001/210, 001/2532, 001/4025, 001/4026, 001/4028,
001/427, 001/703
p. edik 001/3967
p. eken 001/3477
- pen** “ile”
p. 001/07, 001/1022, 001/1185, 001/1191, 001/1369, 001/167, 001/1908,
001/2260, 001/2262,
001/245, 001/2600, 001/2609, 001/2942, 001/297, 001/375, 001/57, 001/576,
001/668, 001/805,
001/811, 001/992
- penen** bk. pen
p. 001/1033, 001/2401, 001/3113, 001/3853, 001/463
- pışaq** “bıçak”
p.+ tay 001/3115
- pıyda** “fedâ”
bastı p. 001/3611
- pişir -** “pişirmek”
p.- ip 001/808
- qa -** bk. (qal-)
jalğız q.- ptı 001/3463
tiymey q.- ptı 001/1575
- qabaq** “göz kapağı; ruh hâli”

- q.+ ina 001/172
q.+ tariñ 001/1589
- qabat** “kat, sıra”
q. 001/2209
- qabatta** - “üst üste koymak”
q.- p 001/1046, 001/1063
- qabil** “kabul, razı olma”
q. 001/1436, 001/3859
q. aldı 001/1888
q. körseñ 001/2436
- qabında** - “gür, sık şekilde çıkmak”
q.- p 001/3233
- qabırğa** “kaburga”
q.+ ñ 001/3589
- qabıs** - “içe doğru eğmek”
q.- ip 001/3113
- qadal** - “gözlerini ayırmamak”
q.- ğanı 001/1904
- qadam** “adım”
q. basıp 001/2643, 001/881
q. bastı 001/2772, 001/873
- qadıyşa** “özel isim”
q. 001/3632, 001/4010, 001/4017, 001/3764
q.+ nı 001/3868
q.+ nıñ 001/3722, 001/3873
q. qız 001/3832
- qadirles** - “a. karşılıklı hürmet etmek”
q. 001/607
- qağın** - “sataşmak”
q.- dı 001/3233
q.- ip tur 001/2222, 001/50
q.- ip 001/3247
- qajat** bk. qajet
q.+ ım 001/2331
- qajet** “a. hacet, gerekli, lâzım”
q.+ imdi 001/2372
- qajı** - “yorulmak”
q.- mas 001/1004, 001/2264, 001/914
- qal** - “kalmak, istenilen miktarda bulunmak; yardımcı fiil⁴”
q. 001/3158
q.- a almadı 001/3155
q.- a almaymın 001/1501
q.- a bersin 001/270
q.- a 001/2716
q.- adı 001/2168, 001/3195
qatıp q.- adı 001/3258

⁴ Ayrıntılı bilgi için bk. Nergis Biray, *Çağdaş Kazak Türkçesi*. S. 162-163.

qur q.- adı 001/3227
 q.- am 001/3386
 ölip q.- am 001/3329
 q.- ar emes 001/909
 q.- ar 001/274, 001/644
 ayta q.- ar 001/2021
 tamaşa etip q.- ar 001/02
 q.- arın 001/1346
 q.- armız 001/2879
 mınaw q.- ay 001/649
 q.- ayın 001/578
 q.- dı bayıp 001/2861
 q.- dı 001/1151, 001/1310, 001/1439, 001/1468, 001/1474, 001/1562,
 001/1563, 001/1567, 001/2865,
 001/2882, 001/304, 001/3550, 001/4002, 001/433, 001/446, 001/501,
 001/547, 001/806, 001/918, 001/989
 aytıp q.- dı 001/1785
 basıp q.- dı 001/3409
 batıp q.- dı 001/3004
 bilmey q.- dı 001/3979
 bolıp q.- dı 001/2659
 bolp q.- dı 001/1640
 burılıp tura q.- dı 001/1774
 äzer q.- dı 001/3139
 jatıp q.- dı 001/3002
 jut bop q.- dı 001/3590
 kelip q.- dı 001/1685
 ketip q.- dı 001/3833
 ötpey q.- dı 001/1736
 qaray q.- dı 001/502
 razı bolıp q.- dı 001/3952, 001/4030
 salıp q.- dı 001/1687
 sasıp q.- dı 001/2714
 tañ q.- dı 001/571
 tañğa q.- dı 001/385
 toqtap q.- dı 001/2496
 tura q.- dı 001/1680
 ustay q.- dı 001/440
 q.- dim 001/1108
 q.- ğan eken 001/3059
 q.- ğan 001/2527, 001/2570, 001/2711, 001/2863, 001/294, 001/376,
 001/4013, 001/593
 iyen q.- ğan 001/151
 jasıp q.- ğan 001/1597
 tañ q.- ğan 001/639
 tuwra kelip q.- ğan 001/3070
 tüye q.- ğan 001/3021
 tartıp q.- ğanda 001/187

artımda q.- ğandarğa 001/2596
q.- ğandarın 001/2806
q.- ğanı 001/3005, 001/3425, 001/3934
q.- ğanşa 001/1182
q.- ip 001/292, 001/726
añ tañ q.- ip 001/839
añtañ q.- ip 001/3874
jayauw q.- ip 001/19
oyda q.- ip 001/286
tura q.- ip 001/846
q.- ipsiñ 001/2586
q.- iptı 001/1844, 001/2003
q.- ma 001/759
umıtıp q.- ma 001/1633
tük q.- madı 001/1203
kütıp q.- madım 001/3973
q.- mağı 001/1517
saw q.- mağıñ 001/2854
tiri q.- mağıña 001/954
q.- map edi 001/177, 001/1997
q.- map ed 001/2974
q.- map 001/3970
q.- maptı 001/40
q.- maqtı 001/516
q.- masa 001/1555
q.- may 001/3137, 001/3510, 001/3529, 001/76
q.- maydı 001/1424, 001/2001
aman q.- maydı 001/3455
miy q.- maydı 001/3999
jarlıkiñnan q.- mayın 001/1651
aman q.- maymız 001/3336
q.- maysiñ 001/3755
aman q.- maysiñ 001/3326
q.- maytın 001/3590
q.- maytının 001/3472
talıp q.- pti 001/2990
q.- sa 001/1626, 001/2537, 001/2672
tura q.- sa 001/3554
q.- sam 001/467
q.- sañ 001/3158
oyda q.- sañ 001/936
q.- sin 001/1431, 001/2890, 001/766
adıra q.- sin 001/3889
bilip q.- sin 001/1094
q.- uwğa 001/3581
q.- a almaydı 001/714
q.- alıq 001/2880
q.- maydı 001/2247

- q.- mas deydi 001/3064
- qala** - “istemek, arzulamak”
q.- dı 001/914
q.- ğanın 001/1842
mol q.- r 001/2736
- qalay** “nasıl”
q. 001/1852, 001/2277, 001/2402, 001/2421, 001/2476, 001/292, 001/3186,
001/3223, 001/3606,
001/3892, 001/428, 001/826
q. boldı 001/1145
- qalaysa** “nasıl, ne şekilde”
q. 001/2219, 001/3564
- qalbalaqta-** “şaşırmak”
q.- p 001/2760
- qaldır** - “bırakmak”
q.- diñ 001/1860
q.- iptı 001/3920
- qalibek** “özel isim”
q. 001/1003, 001/1009, 001/1068, 001/1422, 001/1428, 001/1438, 001/1867,
001/372, 001/668,
001/669, 001/673, 001/685, 001/693, 001/805, 001/815, 001/823, 001/847,
001/865, 001/1069
q.+ ke 001/1399, 001/671, 001/684
q.+ ten 001/1030, 001/862
q.+ ti 001/1317
q.+ tiñ 001/1157
- qalıñ** “kalabalık, sayıca çok”
q. 001/1308, 001/179, 001/2092, 001/2095, 001/3589, 001/393, 001/443,
001/783, 001/662
q. el 001/2168, 001/2700
q. jawdı 001/2989
q. maldı 001/2298
q. olja 001/3562
- qalıñdas** - “çoğalmak, bollaşmak”
q.- a qılış 001/1465
- qalıñmal** “başlık olarak verilen eşya, mal”
q.+ ğa 001/2130, 001/3640
- qalıp** “kalıp”
q.+ imşa 001/3656
q.+ ina 001/83
- qaljak** “şaka”
q.+ iña 001/952
- qalmaq** “Moğol boyu, kalmuk”
q. 001/03, 001/07, 001/2031, 001/293, 001/294, 001/3153, 001/3189,
001/3222, 001/3226,
001/3234, 001/3269, 001/3272, 001/3293, 001/3300, 001/3308, 001/3355,
001/3366, 001/3367, 001/3368,
001/3405, 001/3414, 001/3417, 001/3419, 001/3427, 001/3429, 001/99

- batır q. 001/3398
 q. alğan 001/3069
 q. ayttı 001/3224
 q. edi 001/1996
 q. hanı 001/3057, 001/3246
 q.+ qa 001/2239, 001/305, 001/3166, 001/3205, 001/3391, 001/3416
 jaw q.+ qa 001/3974
 q. şoqı 001/3250
 q.+ tan 001/1983, 001/3209, 001/3332, 001/3336
 q.+ tar 001/3121, 001/3411, 001/3424
 q.+ tardan 001/116
 q.+ tı 001/185, 001/22, 001/3347
 q.+ tñ 001/3058, 001/3262, 001/3278, 001/3286, 001/96
qalqa “küçüklere kullanılan sevgi ifadesi, canım, yavrum”
 q.+ m 001/1558, 001/360, 001/776
qam “a. kaygı, tasa, gam”
 q.+ m 001/694
qama -“sarmak, muhasara etmek; hayvanları ahıra sokmak”
 q.- p alıp 001/1716, 001/842
 q.- p 001/444
qamal - “ sarmak, kuşatmak; hayvanları ahıra sokmak”
 q.- adı 001/3673
 q.- dı 001/511
 q.- dım 001/1755
 q.- ıp tur 001/2863
qamal “kale”
 q. buzar 001/2325
qamala - ablukaya almak, kuşatmak”
 q.- ğan 001/1846
qamqor “a. f. koruyucu”
 q. bolğan 001/455
qamşı “kamçı, kırbaç”
 q. 001/3350, 001/55, 001/58
 q. bastı 001/1479, 001/3388, 001/3413
 q.+ dan 001/51
 q.+ ğa 001/1410
 q. jawıp 001/1694
 q.+ nı 001/3232, 001/3241
 q.+ sım 001/1411, 001/1422
qan “kan”
 q. 001/1085, 001/1182, 001/1286, 001/2913, 001/3131, 001/343, 001/358,
 001/37, 001/647, 001/775
 q. aralas 001/3389
 q.+ dı azamat 001/3535
 q.+ dı tamırım 001/2487
 q.+ dı tökedi 001/3377
 q.+ ğa salğandarıñ 001/2587
 q.+ ğa 001/1070, 001/1133, 001/1169, 001/3363, 001/985

q.+ ı ketip 001/3013
 q.+ ı qaşıp 001/2982
 q.+ ı qatıp 001/2946
 q.+ ı suwıp 001/2990
 q.+ ı 001/3012
 aqqan q.+ ı 001/3038
 bette q.+ ı 001/2974
 q.+ ım 001/2554, 001/822
 q.+ ın şaştı 001/3427
 q.+ ın 001/539
 q.+ nan 001/2997
 q.+ ın 001/431, 001/826
 q. işip 001/1001
 q. jutqan 001/1101 “içi kan ağlamak”
 q. qıladı 001/123 “kana bulamak”
 q. şıqadı 001/3445
 q. şıqqan 001/990
 q. tolıp 001/1118
 q. tögilgen 001/19
 q. tögilse 001/221
 q. tögip 001/1102
 q. töker 001/2856
 q. tökilip 001/3654
 q. tökpek 001/718
 q. töktik 001/1106
 q. töktirmey 001/3656
 q.- dı 001/398
 q.- ıp işti 001/1209

qana “sadece”

q. 001/362, 001/3851, 001/428

qanağat “kanaat, tatmin olma”

q.+ ım 001/2479

qanat “kanat”

q. 001/2206, 001/3345, 001/841

q.+ ım 001/2480

q.+ ındı 001/3754

q. qaqip 001/3730

qanattas “komşu, yan yana olan”

q. bop 001/155

qanatti “kanatlı”

q. qustay edik 001/3047

qandas “kandaş, kardeş, hısım”

q. 001/515

qanday “nasıl; beğenme övme”

q. 001/1002, 001/1381, 001/1839, 001/279, 001/3195, 001/3728, 001/3778,
001/3779, 001/3836, 001/3890, 001/656, 001/788, 001/894

q. edi 001/2233

q. eken 001/2220, 001/3736

- q. eldi 001/2231
q.+ ımız 001/3739
- qandır** - “doyurmak, kandırmak”
q.- dñ 001/1078
- qanıq** “kanık, doymuş”
q. 001/1633
- qanışayım** “özel isim”
q. 001/2116, 001/2118, 001/2135, 001/2178, 001/2438, 001/2461, 001/2475,
001/2507, 001/2547,
001/2562, 001/2574, 001/2623, 001/2670, 001/2694, 001/2729, 001/2733,
001/2737, 001/2936, 001/2973, 001/3024
q.+ dı 001/2128, 001/2752
q.+ ğa 001/2511
q.+ niñ 001/2636
- qanıjğa** “özel isim”
q. 001/1562, 001/1864, 001/1976, 001/262, 001/3136, 001/3453, 001/3668,
001/454, 001/498
q.+ da 001/784
q. eli 001/3443
q. emes 001/59
q.+ ğa 001/2926
q.+ nı 001/283, 001/3471
q.+ niñ 001/250, 001/53
q.+ ña 001/2553
q.+ ga 001/32
- qanıjğalı** “qanıjğa denilen yerden olan kimse”
q. 001/04, 001/05, 001/10, 001/2793
- qanşa** “kaç, ne kadar”
q. 001/1321, 001/179, 001/2887
q. ekenin 001/1367
- qanşayım** bk. qanışayım
q.+ dı 001/2388
- qanşıq** “kancık, hakaret ifadesi”
q. 001/430
- qañğır** - “amaçsızca dolaşmak”
q.- ğan 001/945
q.- ıp 001/274, 001/593, 001/955, 001/959
- qañğı** - “yersiz yurtsuz olmak”
q.- p ölse 001/1878
- qañqılđa** - “hayvan bağırması, ötmesi, uluması”
q.- dı 001/3169
- qap** - “ısırmak, dalmak ”
q.- sıñ 001/2353
q.- tı 001/244, 001/3435, 001/3639
- qap** “pişmanlık ifadesi”
q. jürmesin 001/2897
- qapı** “gafil, dalgın, hata;”
q. 001/759, 001/996

- q.+ sız 001/1052, 001/755
- qapıda** “kazara, yanlışlıkla; aniden
q. 001/2886
- qapılıs** “beklenmeyen”
q.- ta 001/2933
- qapta** - “her yanı örtmek, kaplamak, sarmak”
şer q.- dı 001/1172
q.- ğan jaw 001/1996
q.- ğan soğıs 001/3280
q.- ğan 001/3328, 001/663
q.- p jadır 001/1366
q.- p jatqan 001/2095
q.- p ketken 001/3563
q.- p ketti 001/2614
q.- p 001/1260, 001/2824, 001/783
q.- ydı 001/2487
- qaptat** - “kaplatmak, yaymak”
q.- ip 001/1308
- qaptay** “sarma, kaplama”
q. 001/3272
- qap** “içine eşya koyulan deri veya keçeden yapılan araç, çanta”
q.+ tı 001/300
- qaq** - “çakmak, vurmak”
kemseñ q.- ip 001/3943, 001/2715
q.- qan 001/400
iyekin q.- tı 001/2721
q.+ ip alıp 001/2959
qanat q.+ ip 001/3730
q.- ip 001/902
kirpik q.+ ip 001/2657
- qaqpan** “kapan, tuzak”
q. 001/398
- qar** - “açmak”
q.- map 001/3815
- qara** - “bakmak”
q. 001/3540, 001/492
q.- dı 001/2688, 001/3674
q.- ğan 001/486
q.- ğayday 001/969
q.- madı 001/1487, 001/2091, 001/370
q.- madıq 001/2027
q.- mas 001/2261
q.- may jetti kelip 001/2970
q.- may 001/3247
q.- maydı 001/3213, 001/898
q.- maymın 001/2537
q.- mısqa 001/2079
q.- ñdar 001/2039

q.- p 001/1482, 001/2043, 001/2045, 001/302, 001/3509, 001/359, 001/3723,
001/3992, 001/3738, 001/2762

q.- r 001/1688

oyunına q.- r 001/1826

q.- sa 001/1149, 001/291, 001/3963, 001/489

qız q.- sa 001/3769

q.- sam 001/3790

q.- sañ 001/623

q.- sın 001/1459

q.- şı 001/1458

qas q.- w 001/2094

q.- wğa 001/3479

q.- y kör 001/889

q.- y qaldı 001/502

q.- y 001/1151, 001/2100

q.- ydı 001/1021, 001/1153, 001/172, 001/290, 001/919

q.- ytn 001/3791

q.- ap tursa 001/2699

qara “siyah, kara”

q. 001/1848, 001/2817, 001/3079

q. ala attı 001/3961

q. alağa 001/3388

q. bağınıp tur 001/2023

q. basıp 001/1471, 001/1599, 001/1733, 001/1734, 001/2622, 001/2716

q.+ ğa 001/2133

q. ıytıñ 001/3114

q. ıyt 001/3105

q. jerge 001/1931

q.+ nı 001/949

q. qarğa 001/1825, 001/1965, 001/3641

q. salğan 001/1804

q. salıp 001/1601

q. suwdıñ 001/3083

q. terge 001/2307

q. terli 001/3495

q. tili 001/2464

q. töbet 001/3083

q. tulpar 001/3200

qarabas “bitki türü”

q.+ taw 001/1267

qarakök “at türü”

q. 001/1356, 001/3745

qaramıs “özel isim”

q.+ qa 001/2297, 001/2613

qaranay “özel isim”

q. 001/3061, 001/3184, 001/3213, 001/3216, 001/3228, 001/3232, 001/3245,

001/3246, 001/3356,

001/3364, 001/3372, 001/3381, 001/3406

er q. 001/3194, 001/3376
 q.+ dıñ 001/3167, 001/3359, 001/3396, 001/3409, 001/3423
 q.+ ğa 001/3212, 001/3294, 001/3360, 001/3400
 q. han 001/3127

qaranayday “karanay gibi”

q. 001/3354

qara “sıradan halk”

q.+ nı köndirgen 001/657

qarañ “karanlık”

q. 001/2146

q. boldı 001/3091

qarañğı “karanlık”

q. 001/1054, 001/2621

qaras - “bakışmak”

q.- ip 001/472

qarastır - “aramak, değerlendirmek”

q.- sa 001/2617, 001/3547

qarat - “baktırmak”

q.- ip 001/1931

qarağım “küçüklere kullanılan sevgi ifadesi”

q. 001/1404, 001/1418, 001/2733, 001/3313, 001/3320, 001/3840,
 001/3939001/1069, 001/1522, 001/1650, 001/1743, 001/352, 001/360,
 001/363, 001/366, 001/675, 001/747, 001/770,
 001/824, 001/849, 001/2883, 001/1541,

q.+ dı 001/1403

q.+ tarım 001/1586

qarawıl “bekçi, güvenlik”

q. 001/2080

qarbañ “acele, telaş”

q. etip 001/3399

qar “hırsız, dolandırıcı”

q.+ dı 001/3153

qarğa - “lânet etmek, beddua etmek”

q.- p 001/1123, 001/1131, 001/549

qarğa “karga”

qara q. 001/1825, 001/1965, 001/3641

q. baptap 001/3696

q.+ mnan 001/3345

qarğı “tasma”

q. 001/2132

q.+ sı 001/2607

qarğıs “kargış, lânet”

q.+ ı 001/1073, 001/1905

q.+ iñ 001/1122

q.+ qa 001/202

qarı “yol kesici, soyguncu”

q. 001/340

qarım “güç, kuvvet”

- q.+ ı 001/1629
- qarında** “kardeş”
- q. bop 001/155
- q.+ ı 001/2679
- q.+ ımdı 001/2140
- q.+ ın 001/2885, 001/2908
- q.+ iñ 001/2148, 001/2142
- q.+ tan 001/3577
- qarıs** - “direnmek, karşı gelmek, inat etmek”
- q.- ıp ed 001/1566
- q.- ıp 001/1799
- q.- qan 001/3254, 001/3264
- qarman** - “elle yoklamak”
- q.- dı 001/1047
- qarmaq** “olta”
- q. 001/2599, 001/709, 001/853
- q.+ iña 001/2514
- q.+ qa 001/3263
- q.+ ıma 001/960
- qarsı** “bir şeyin karşı tarafı”
- q. 001/2200, 001/2712, 001/2826, 001/3166, 001/602, 001/837
- q. barğan 001/578
- q. barıp 001/1485, 001/1494
- q. keler 001/717
- q. kelgen 001/1249
- q. kelmeñder 001/1248
- q. şıqtı 001/1580
- q. turıp 001/1492
- qarsılas** - “karşı çıkmak”
- q.- pay 001/3229
- q.- qan 001/95
- qarşığa** “aladoğan”
- q.+ nı 001/3634
- qart** “ihtiyar, yaşlı”
- q. 001/05, 001/1144, 001/1257, 001/1882, 001/1911, 001/2485, 001/307
- q. babağa 001/2578
- q. bögenbay 001/2891, 001/3056, 001/3674
- q. bögen 001/3666
- q. edi 001/1876
- q.+ ı 001/25
- q.+ tan 001/1901
- q.+ tñ 001/1691
- qartay** - “ihtiyarlamak, yaşlanmak”
- q.- ğan 001/3093, 001/3111
- q.- ğanda 001/3087
- qaruw** “silâh”
- q. 001/1017, 001/1223, 001/1274, 001/1293, 001/2322
- q.+ dan 001/829

- q.+ ı 001/1017,001/843
q.+ ın 001/2368
q.+ ındı tüzeti 001/3096
- qas** “düşman”
q. 001/1969, 001/2275
q. bolar 001/2679
q. boldı 001/112
q.+ ım 001/1933
q. qaraw 001/2094
q. qılmasın 001/810
- qası** “birinin veya bir şeyin yanısı”
q.+ mda 001/655
q.+ na ergen 001/82, 001/3797, 001/2247
q.+ na 001/11, 001/1909, 001/2288, 001/2805, 001/2825, 001/3010,
001/3069, 001/3396, 001/3582, 001/3921
q.+ nda jür 001/2754
q.+ ma 001/1900, 001/822
q.+ nda 001/1150, 001/2665, 001/2751, 001/2785, 001/3126, 001/326,
001/3464, 001/916
- qasiret** “a. dert”
q.+ i 001/224
- qasiyet** “a. nitelik ,özellik”
q.+ i 001/2485, 001/3147
q.+ ti 001/1876, 001/2039, 001/2578, 001/3887
- qasqa** “özel isim”
q. 001/1024, 001/1414, 001/602, 001/603, 001/78
q.+ nı 001/1278
q.+ ğa 001/742
q.+nı 001/75
- qasqa(2)** “alnı akıtmalı hayvanlara verilen isim”
q. 001/1015, 001/1058, 001/1068
- qasqabay** “özel isim”
q. 001/1016, 001/1082, 001/1111, 001/1120, 001/1129, 001/271, 001/280,
001/284, 001/311,
001/325, 001/335, 001/348, 001/355, 001/370, 001/646, 001/681, 001/69,
001/714, 001/715,
001/724, 001/729
q.+ dı 001/1038, 001/1576, 001/1857, 001/240
q.+ dın 001/1170, 001/1204, 001/1571
q.+ ğa 001/1122, 001/247, 001/332, 001/341, 001/696
- qasqaraw** “cesurca ilerleme”
q. 001/2312
- qasqır** “kurt”
q. 001/2963, 001/3542
- qastıĝ** “düşmanlık”
q.+ ı 001/279
- qaş -** “kaçmak”
q.- an 001/1571

- q.- ar 001/3778
q.- ip jadır 001/3005
q.- ip ketpe 001/3191
q.- ip 001/1469, 001/1473, 001/1596, 001/2956, 001/3419, 001/855
qanı q.- ip 001/2982
q.- pay 001/3228
q.- paytuğın 001/3187
q.- qan 001/1564, 001/3576
q.- qanğa 001/1841
q.- qanmenen 001/2957
q.- qannan 001/3424
q.- tı 001/1455, 001/3424
şıqa q.- tı 001/3492
- qaşan** “ne zaman”
q. 001/1261, 001/414
- qaşqandıq** “kaçkınılıq”
q.+ ın 001/1489
- qaşqın** “kaçak”
q. 001/552
- qat** - “katmak, karıştırmak; dona kalmak”
q.- ip qaladı 001/3258
qanı q.- ip 001/2946
tün q.- ip 001/3120
q.- pas 001/2264
- qatañ** “sert, katı”
q.+ 001/872
- qata** “bk. qate”
q.+ sın 001/868
- qatalıq** “yanlışlıq”
q.+ ın 001/1724
q.+ pen 001/1720
- qatar** “sıra”
q. 001/3523
q.+ ğa 001/3554
q. tikedı 001/3523
- qatarla** - “sıralamak, dizmek”
q.- sıp 001/1601
- qatarlas** -“ yaşıt, emsal”
q.- ip 001/882
q.- tı 001/1453
- qate** “hata”
q. 001/1904
- qatın** “eş, hatun, kadın”
q. 001/1564, 001/16, 001/1659, 001/1715, 001/2139, 001/2160, 001/2751,
001/2761, 001/2770,
001/2774, 001/3180, 001/4027, 001/512, 001/519, 001/941
q. bolıp 001/630
q. bolmaqın 001/253

q.+ dar 001/38
 q.+ darı 001/2271, 001/2275
 q.+ ğa 001/2760
 q.+ ı 001/2125, 001/2274, 001/3818
 q.+ imen 001/2800
 q.+ men 001/2754
 q. qıp 001/598
 q.+ indı 001/195
 q.+ ını 001/2787
 q. kılısam 001/614

qatındıq “kadınlık”

q.+ qa alaym 001/934
 q.+ qa 001/1492
 q.+ tan 001/1811

qattı “çok, pek fazla”

q. 001/160, 001/2180, 001/2354, 001/3098, 001/3254, 001/3260, 001/3352,
 001/3402, 001/4030, 001/2152
 q. saladı 001/3241

qatuwlan - “asabileşmek”

q.- dı 001/436

qawdıraqta - kurumak

q.- p 001/2753

qawız “tomurcuk”

q.+ ğa 001/1137

qawip “tehlike”

q. 001/1121, 001/1516
 q.+ siz 001/166
 q.+ i 001/829

qawla - “gür çıkmak”

kesel q.- p 001/3827

qay “hangi”

q. 001/1162, 001/200, 001/3281, 001/3289, 001/3595, 001/3805, 001/391,
 001/404, 001/777
 q.+ da bolsam 001/2151
 q.+ da jürseñ 001/2069
 q.+ da 001/1146, 001/1361, 001/1688, 001/1691, 001/1742, 001/1858,
 001/1867, 001/2145, 001/3055,
 001/3379, 001/3493, 001/350, 001/352, 001/354, 001/3609, 001/3638,
 001/3681, 001/3893, 001/3966, 001/426
 q.+ dağı 001/1981
 q.+ dan bilsin 001/2088
 q.+ dan tapsın 001/2999
 q.+ dan 001/1370, 001/2189, 001/2678, 001/3595, 001/3881, 001/3964
 q.+ ğı 001/851
 q.+ la qılsa 001/2849
 q.+ sı 001/2088
 q.+ sıısına 001/3753

qayqañ “kaykılmış”

- q.- 001/902
- qayauw** “a. kaygı, endişe”
- q. 001/1101
- q. 001/692
- qayda** “nerede”
- q. 001/1490, 001/1531, 001/1564, 001/1582, 001/2249, 001/349, 001/607
- qayğı** “kaygı, tasa”
- q. 001/1314, 001/160, 001/1644, 001/227, 001/2866, 001/3110, 001/3151, 001/316, 001/318, 001/322, 001/343, 001/3450, 001/3690, 001/3759, 001/3882, 001/450, 001/944, 001/3050
- q. boladı 001/700
- q.+ dan 001/161, 001/775
- q. edi 001/778
- q.+ ğa túsken 001/293
- q.+ ğa 001/2866, 001/3817
- q. kirip 001/176
- q. körsem 001/969
- q.+ lımın 001/1880
- q.+ ma 001/1895
- q.+ men 001/2696
- q.+ menen 001/315, 001/3451
- q.+ nı 001/1102, 001/321
- q.+ nıñ 001/1755
- q.+ sı arttı 001/215
- q.+ sı 001/1306, 001/173, 001/224, 001/2311, 001/313
- q.+ sın 001/779
- q.+ sina 001/322
- q.+ sız 001/166
- q. tartıp 001/137, 001/204, 001/223, 001/2571
- q. tolıp 001/1351
- qayğır** - “kaygılanmak”
- q.- adı 001/3043, 001/3436, 001/3459
- q.- dı 001/3056
- q.- ğanın 001/158
- q.- ğanmen 001/1339
- q.- ıp 001/304, 001/3439, 001/3447
- q.- mas 001/309
- qayñ** kayın ağacı
- q. 001/1042
- qayır** - “hayvanları başka yöne sürmek”
- q.- sam 001/2478
- ese q.- am 001/3630
- qayıs** - “kayış”
- q.- qan 001/663
- jer q.- qan 001/3126, 001/384
- qayla** “a. hile, kurnazlık”
- q. 001/760

- q. salıp 001/840
- qayna** - “kaynamak”
- q.- p ketti 001/2858
- q.- p 001/1230, 001/2936, 001/431, 001/636
- jürek q.- p 001/2838
- q.- ytuğın 001/1287
- qaynat** - “kaynatmak”
- q.- qan 001/2377
- qayqay** - “kaykılmak”
- q.- dı 001/980
- qayral** - “bilenmek”
- q.- adı 001/1377
- qayran** “a. güç, kuvvet; şaşkınlık”
- q. 001/02, 001/129, 001/2302, 001/2308, 001/3044, 001/308, 001/451, 001/465
- q. bögen 001/3604
- qayrat** “a. güç, kuvvet”
- q. 001/1022, 001/2858, 001/3018, 001/3130, 001/3314, 001/676, 001/696
- q.+ ı artıp 001/2944
- q.+ ı 001/1053, 001/1272, 001/135, 001/3407
- q.+ ın 001/1177
- q. küşke 001/2399
- q.+ qa 001/1368, 001/990
- q. qılıp 001/97
- q.+ tarı 001/2107
- q.+ tı bolğandığı 001/73
- q.- pen 001/995
- qaysı** “hangi, hangisi”
- q. 001/2615
- qayşı** “makas”
- q. alısқан 001/2747
- qayt** - “geri dönmek”
- q. 001/1254, 001/2365
- tez q. 001/2066
- q.- a 001/467
- q.- adı 001/2562
- q.- amın 001/3169
- q.- ar 001/2540
- q.- ararmın 001/468
- q.- armasın 001/1421
- q.- ed 001/3912
- q.- edi eken 001/1768
- q.- emin 001/3902, 001/857, 001/3991
- q.- emiz 001/2017
- q.- eyin 001/1823,
- q.- ip keleyin 001/3305
- q.- ip ketti 001/2916
- q.- ip tüsti 001/2869

q.- ip 001/1495, 001/1869, 001/2547, 001/2569, 001/2842, 001/3016,
001/3630

q.- ısı 001/2862

q.- ip 001/1332, 001/2549, 001/362, 001/3851

q.- ken 001/3227

q.- pağan 001/1023, 001/3501

q.- paq boldı 001/3658

q.- paq 001/2539

q.- pas 001/1808, 001/2572, 001/3994

q.- qan 001/1491, 001/2922, 001/3439, 001/478

q.- qanımnan 001/1507, 001/1666

q.- qannan 001/1658, 001/45

q.- sañ 001/3755

aman q.- sañ 001/2058

q.- sek 001/3370

q.- semde 001/2672

q.- tı 001/1260, 001/3008, 001/3512, 001/4032, 001/466

bolıp q.- tı 001/3660

q.- uwğa 001/2516

qayt (2) - “kalay et- ‘ne yap-, ne et-’ birleşik fiilinin kısa şekli”

q.- eyin 001/2565, 001/2654

qayta “tekrar, yine”

q. 001/1593, 001/1815, 001/2282, 001/2518, 001/2542, 001/3481, 001/3539,
001/3663, 001/3714,

001/3881, 001/3998, 001/4032, 001/4034

q. bardı 001/4033

qaytar -“geri vermek”

q.- ğan 001/256

q.- in 001/2278

q.- mañız 001/1931

q.- mas 001/1235

qaytı-“farklı yönlere gitmek, dağılmak”

q.- tı 001/3288

qaz - “kazmak”

q.- bay 001/317

q.- ğan qudıq 001/3458

qaza “ölüm”

q. 001/1462

q.+ sın 001/3308

q. tapqan 001/1523

q. taptı 001/116, 001/3014

qazan “kazan, büyük tencere”

q.+ da 001/2746

qazaq “kazak halkı”

q. 001/01, 001/07, 001/114, 001/184, 001/1983, 001/3151, 001/3166,
001/3170, 001/3187,

001/3191, 001/3199, 001/3229, 001/3244, 001/3271, 001/3274, 001/3355,
001/3364, 001/3366, 001/3414, 001/3416, 001/3418, 001/3607, 001/3610,

001/522, 001/539
 jawım q. 001/3216
 q. bolsın 001/2089
 q. elin 001/3121
 q.+ ım 001/3177
 q. jeri 001/3428
 q.+ qa 001/2234, 001/25, 001/3070, 001/3149, 001/351, 001/3604, 001/365,
 001/451, 001/455,
 001/465, 001/773
 q.+ ta 001/191, 001/2238
 q.+ tan 001/2030, 001/3062, 001/3159, 001/3276, 001/3284
 q.+ tar 001/59
 q.+ tardıñ 001/3160
 ketetin q.+ tı 001/3367
 q.+ tıñ 001/03, 001/1860, 001/3412, 001/3439, 001/515

qazba “kazı”

q. 001/635

qazına “a. hazine, toplum”

q.+ sı 001/406

q.+ sın 001/2888

qazır “a. şimdi, şu anda”

q. 001/2419, 001/2526, 001/2792, 001/753

q.+ de ermes 001/750

qaharlan - “a. sinirlenmek”

q.- sa 001/122

qı - bk. (qıl-)

ne q.- p tursın 001/2875

q.- p 001/1220, 001/229, 001/418, 001/519

kerme q.- p 001/1372

kesel q.- p 001/608

ne q.- p 001/3170, 001/979

özim q.- p 001/1136

qatın q.- p 001/598

qıdır “hızır a.s”

q. bergen 001/3478

q. qonğan 001/2302

qıdır - “gezmek”

q.- ıp 001/2355

qıl - “yapmak ,etmek, kılmak”

q. 001/3222

q.- a alğan 001/424

zalal q.- a almay tur 001/3081

q.- a jazdap 001/1723

q.- a 001/2279

oyran q.- a 001/1358

eges q.- adı 001/2249

küş q.- adı 001/123

qan q.- adı 001/123

qus q.- adı 001/125
is q.- adı 001/122
q.- am 001/1715
bala q.- am 001/3933
q.- amın 001/1670
zar q.- amın 001/1885
duwlattar q.- ar 001/1443
qor q.- ar 001/1825
tar q.- ar 001/1163
köp q.- arın 001/1080
q.- asıñ 001/2886
q.- ayın 001/1799, 001/1865, 001/1947, 001/2814, 001/3680, 001/941
bay q.- ayın 001/946
jay q.- ayın 001/943
köp q.- ayın 001/1174
q.- dı toydı 001/3507
aman q.- dı 001/3886
arman q.- dı 001/2012
bayan q.- dı 001/1166
jazım q.- dı 001/3401
jüris q.- dı 001/238
mazaq q.- dı 001/3217
qonaq q.- dı 001/535
şıt q.- dı 001/993
toy q.- dı 001/3900, 001/4008
toydı q.- dı 001/1973
urıs q.- dı 001/2942
q.- dıñ 001/1852
is q.- ğan edi 001/995
q.- ğan isi 001/261
q.- ğan 001/1619, 001/3065
atıs q.- ğan 001/07
eger q.- ğan 001/1669
jolsız q.- ğan 001/1649
olja q.- ğan 001/1747
qorlıq q.- ğan 001/2814
qut q.- ğan 001/364
talay q.- ğan 001/305
ümit q.- ğan 001/2191
zarı q.- ğan 001/181
q.- ğanday 001/1689
bul q.- ğanı 001/1205
ne q.- ğanım 001/702
q.- ğanıñ 001/2555
q.- ğanmın 001/516
quljabektiñ q.- ıǵına 001/1178
uwäde q.- ip edik 001/2646
q.- ip 001/3131, 001/3720, 001/3796, 2137

arman q.- ip 001/3706
bala q.- ip 001/3930
bayız q.- ip 001/2091
day q.- ip 001/1066
ıstıq q.- ip 001/1388, 001/2708
jetim q.- ip 001/3180
köl q.- ip 001/368
köp q.- ip 001/962
qayrat q.- ip 001/97
qor q.- ip 001/1753, 001/1955
toy q.- ip 001/2885, 001/4035
toyın q.- ip 001/3901
kez q.- ipti 001/3421
sıy q.- ipti 001/12
q.- iş alğan 001/875, 001/918
qolına q.- iş alğan 001/879
bolat q.- iş 001/1256
qalıñdasa q.- iş 001/1465
şığarmay q.- iş 001/974
öñmendi q.- ıstay 001/973
taba q.- ma deydi 001/3163
q.- ma 001/1939
alañ q.- ma 001/1807
balalıq q.- ma 001/747
zalal q.- ma 001/3578
q.- madı 001/1533
is q.- mañdar 001/1134
q.- map 001/3611
q.- maqşısı 001/2822
qas q.- masın 001/810
q.- maşısı 001/2149
balalıq q.- may 001/1665
äwre q.- may 001/3978
tura almadıq q.- may 001/1121
ne q.- maydı 001/119
q.- maymın 001/4016
maqтан q.- p 001/2361
q.- pti 001/3647
q.- sa 001/4020
jarlıq q.- sa 001/120
qayla q.- sa 001/2849
qonaq q.- sa 001/3622
q.- sam 001/1951, 001/2625
täwbe q.- sam 001/208
q.- sañ 001/2473, 001/3710
q.- sın 001/4019
topıraqtan tısqarı q.- sın 001/2567
bayan q.- şısı 001/3594

- q.- uwğa 001/3395
 urıs q.- uwğa 001/437
 jârdem q. 001/2541
 bala q.- ip 001/3954
- qıl** “kıl”
 q. 001/40
 q. quyırq 001/3137
- qıldır** - “yaptırmak, kıldırmaq”
 q.- maptı 001/47
 q.- masañ 001/1671
- qılıq** “huy, davranış”
 q.+ in 001/1917
 q.+ tı 001/1927
- qılış** “kılıç”
 q. 001/1284, 001/1796, 001/2864, 001/3932, 001/883, 001/992
 ötkir q. 001/3402
 q. alıp 001/2855
 q.+ ı 001/1377, 001/1412
 q.+ in 001/1419, 001/438
 sansız q.+ ina 001/850
 q.+ iñ 001/1252
 q.+ iñdi 001/3935
 q. qımı 001/1117
 q. saldı 001/2289
 q. şawıp 001/2943
- qılmaqşı** “kesin olarak yapmak istemek”
 q. 001/860
- qılt** “ani hareketi ifade eden ses taklidi”
 q. etip 001/1476
- qımız** “kıımız”
 q. 001/1239, 001/891
 q.+ dı 001/1209
- qın** “kın”
 qılış q.+ ı 001/1117
- qınamende** “kına gecesi”
 q. 001/617, 001/619
- qınap** “kın”
 q.+ inan 001/1480, 001/438
 q.+ ında tur 001/1412
- qıp** “pekiştirme edati”
 q. qızıl 001/2997
- qır** - “kırmak, öldürmek”
 q.- adı 001/1465
 q.- amın 001/487
 q.- an ediñ 001/1824
 q.- dım 001/185
 q.- ğan 001/1962
 jawın q.- ğan 001/351

- q.- ğın 001/1220, 001/1545
q.- ğında 001/1560
q.- ip 001/1621
elin q.- ip 001/1747
tügel q.- ip 001/3178
q.- sañ 001/2816
- qır** “kır, bozkır; bıçak gibi aletlerin sırtı”
q.+ da 001/1318
q.+ ğa 001/955
q.+ inan 001/2927
segiz q.+ lı nayzanı 001/3242
q.+ lı 001/1974
segiz q.+ lı 001/3255
- qırağı** “uyanık; dikkatli”
q. 001/1154
- qıran** “kartal”
q. 001/18, 001/1946, 001/1965
q. bürkit 001/3518
q.+ dar 001/2514
tüskən q.+ darı 001/3543
q.+ mın 001/2445
- qırğın** “amansız, çetin”
q. 001/1066, 001/1335, 001/3426
q. boldı 001/3420
q.+ ğa 001/1562, 001/2861, 001/3004, 001/3415, 001/606
q.+ nan 001/1535, 001/1997
q. salıp 001/582
- qırğında** - “kırıp geçirmek”
q.- p jürgen 001/3072
- qırğındat** - “felakete uğratmak”
q.- pa 001/1525
q.- qan 001/1625
- qırıl** - “hırıltı çıkarmak”
q.- ip 001/1518, 001/2879
q.- masa 001/963
- qırıq** “kırk”
q. 001/3172, 001/3526, 001/3742, 001/871
- qırq** - “kesmek”
q.- ar 001/1987
- qırsıq** “kaza, bela”
q. 001/1532
- qıs** - “kıstırmak, sıkıştırmak”
q.- ip tur 001/3108
q.- ip 001/1513
q.- pay 001/343
q.- qan eken 001/1175
q.- qan 001/666
q.- ta 001/2684

- q.- tı 001/1321
- qıs** “kış”
q. bolatın 001/3547
q.+ tñ beti keldi 001/2598
- qısıl -** “kısılmak, sıkışmak”
q.- ğannan 001/3086
q.- adı 001/2994
- qısıls -** “baskıya uğramak”
q.- ip 001/1510
- qısır** “kısır”
q.+ dñ 001/2205
- qısıraq** “kısırak”
q.+ im 001/2334
q.+ tñ 001/2332
- qısqa** “kısa”
q. 001/2081, 001/2294
q. bolar 001/1552
- qıstaw** “kışlak”
q.+ ında 001/3559
q.+ inñ 001/477
- qıy -** “kesmek”
közben q.- dñ 001/1857
q.- ip 001/2549, 001/336
q.- mağan 001/541
q.- may 001/3839
- qıyğaş** “eğri”
q. 001/2275
- qıyğız -** “kestirmek”
q.- arın 001/1139
- qıyıl -** “kıyılmak”
jan q.- ip 001/1338
- qıyın** “zor, çetin”
q. 001/1981, 001/2684, 001/279, 001/2993, 001/3046, 001/3054, 001/3341,
001/490, 001/830,
q. boldı 001/2543
q.+ dı 001/2992
q. eken 001/1775, 001/3987
q.+ ı 001/2519, 001/2544
q. is 001/3098
q.+ nan 001/2303
q.+ da 001/3165
- qıyınıraq** “zorca, daha zor”
q. 001/2901
- qıyıs -** “uzlaşmak”
q.- adı 001/2559
- qıymas** “samimi, candan”
q.+ inña 001/608
- qıymıl** “hareket”

- q. eteri 001/887
- qıyna** - “eziyet etmək”
janın q.- p 001/3141
- qıyra** - parçalamak, dağıtmak
q.- p jatqan 001/1518
- qıyya** “yamaç, sarp; gökyüzü”
q.+ dan 001/1824
q. tasta 001/2709
- qıyyaq** “özel isim”
q. 001/211, 001/35, 001/354, 001/3597, 001/433, 001/699
- qız** “kız”
q. 001/1126, 001/1289, 001/1304, 001/1324, 001/1345, 001/1379, 001/1477,
001/1478, 001/1495, 001/1646, 001/1682, 001/1697, 001/1729, 001/1785,
001/1790, 001/1803, 001/1830, 001/1838, 001/1839,
001/1844, 001/1868, 001/1869, 001/1913, 001/1917, 001/1927, 001/1933,
001/1971, 001/2159, 001/2214, 001/2218, 001/2273, 001/2277, 001/2295,
001/233, 001/2406, 001/2407, 001/2411, 001/2413, 001/242,
001/2427, 001/2429, 001/2470, 001/2534, 001/2539, 001/2547, 001/257,
001/2607, 001/2634, 001/2639, 001/2694, 001/2728, 001/2751, 001/2781,
001/280, 001/2978, 001/3642, 001/3647, 001/3649, 001/3684,
001/369, 001/3981, 001/399, 001/3991, 001/4001, 001/4005, 001/4010,
001/407, 001/436, 001/441, 001/446, 001/474, 001/519, 001/576, 001/579,
001/587, 001/643, 001/705, 001/706, 001/709,
001/716, 001/746, 001/884, 001/908, 001/914, 001/916, 001/2356, 001/2370,
001/2382, 001/2514, 001/2550
- noqtalı q. 001/4002
- qadıyşa q. 001/3832
- suluw q. 001/3963
- q. alıp 001/852
- q. almaq ekensin 001/936
- q. armanı 001/2597
- q. balası 001/2201
- q.+ ben 001/1654, 001/437
- q.+ benen 001/3990
- q. bolsam 001/1334
- q.+ dan 001/2208, 001/3987
- q.+ dar 001/1866
- q.+ darı 001/1804
- q. deydi eken 001/2410
- q.+ dı alıp 001/4034
- q.+ dı äpermek 001/2182
- q.+ dı 001/2415, 001/2524, 001/2809, 001/2815, 001/3661, 001/3710,
001/4013, 001/4020, 001/877
- q.+ diñ bası 001/2199
- q.+ diñ 001/1536, 001/1673, 001/2116, 001/2136, 001/2212, 001/235,
001/237, 001/244, 001/248,
001/2579, 001/2583, 001/2590, 001/2638, 001/2648, 001/2650, 001/2773,
001/2914, 001/3797, 001/3837, 001/3842, 001/3977, 001/3980, 001/456,

001/460, 001/566, 001/886, 001/888
 q. ed 001/2115
 q. eken 001/24
 q. emes 001/2414, 001/4025
 q.+ ğa 001/1678, 001/1707, 001/3758, 001/3904, 001/452, 001/540, 001/923,
 001/981
 q.+ ı bolmasa eken 001/713
 q.+ ı 001/1600, 001/1870, 001/356, 001/3632, 001/587
 q.+ ım 001/150, 001/1533, 001/3708
 q.+ ıma 001/3917
 q.+ ın bermeydi 001/345
 q.+ ın 001/1283, 001/1604, 001/1782, 001/1840, 001/3636, 001/3699,
 001/3721, 001/3839
 töre q.+ ın 001/3687
 q.+ ına 001/2164
 q.+ ın 001/3180
 q.+ ındı 001/2153
 layıq q.+ ınızğa 001/3913
 q. jıladı 001/2569
 q. josparın 001/2349
 q. kökeyi 001/2496
 q. mindi 001/3798
 q. qarasa 001/3769
 q. salğan 001/1014
 q.+ sıñ 001/1814
 q.+ sız 001/887
 q. sözinen 001/3866
 q. turdı 001/840
 q. tüsti 001/2284
qız - “ısınmak, kızmak”
 q.- dı 001/1295, 001/2321
 q.- ıp 001/3012
qızar - “kızarmak”
 q.- adı 001/716
 köz q.- dı 001/3761
qızdır - “kızdırmak”
 q.- adı 001/2042
 q.- ıp 001/1286, 001/3240
 q.- malı 001/1536
qızdırma “konuşmayı, sohbeti koyulaştırın söz”
 q.+ men 001/2059
qızığs - “ilgi duymak”
 q.- ıp 001/2870
qızıl “kızıl, al”
 q. 001/2323, 001/330, 001/3749
 qıp q. 001/2997
 q. güli 001/2465
 q. qulaq 001/2442

- qızıq** “ilginç, enteresan”
q. 001/852
q.+ sañ 001/2152
q.+ mñdı 001/553
q.+ mña 001/627
- qızıq** - “ilgilenmek, ilgi duymak”
q.- ıp 001/2053, 001/2096
q.- tım 001/1410
- qızıqtır** - “ilgi uyandırmak”
q.- ğan 001/1682, 001/2052
- qol** “el; iş gücü; asker, ordu”
q. 001/143, 001/22, 001/275, 001/325, 001/559
urğan q. 001/3402
q. alısıp 001/2568, 001/4003 “*tokalaşmak, selâmlaşmak*”
q.+ da 001/1266, 001/2828, 001/3316, 001/861, 001/910
q.+ dan 001/3205
q.+ darında 001/3518, 001/843
q.+ dı jiber 001/1708
q.+ dı 001/1084
q.+ dıñ 001/903
q.+ ğa aladı 001/3243
q.+ ğa aldı 001/1043
q.+ ğa berdi 001/2523
q.+ ğa tiygendey 001/2447
q.+ ğa 001/1236, 001/1252, 001/1428, 001/1457, 001/2680, 001/3176,
001/4012, 001/565
sarı q.+ ğa 001/2929
q. ğanatım 001/1713
q. ğanatın 001/2361
q. ğanatı 001/1344
q.+ ı 001/3266, 001/3399
q.+ ima 001/3168
q.+ imda 001/407, 001/602
q.+ imdağı 001/3787
q.+ in jayıp 001/2502
q.+ in ustap 001/3026
q.+ in 001/2824, 001/3681, 001/866
q.+ ina aldı 001/3392
q.+ ina alğan 001/3634
q.+ ina 001/1050, 001/1681, 001/3376, 001/3394, 001/369, 001/4036,
001/915
q.+ inan 001/1940
q.+ inda 001/1162, 001/1355, 001/1410, 001/2897, 001/3722, 001/399
q.+ mñ 001/358
öz q.+ mña 001/3935
q.+ ina qılış alğan 001/879
q.+ ina aldı 001/3954
q.+ men 001/1433, 001/1621, 001/2959, 001/3066

- q.+ imen 001/3254
q.+ menen 001/184
q.+ qa 001/1970
q. saldı 001/1040
- qolğanat** ” kol kanat, kol kanat germe, koruma, yardımcı olma”
q.+ ı 001/1219, 001/143, 001/1344
q. + im 001/1713
q. + in 001/2361
- qolat** “dar dağ vadisi”
q. 001/3528
- qolay** “rahat, uygun”
q. 001/171
- qolbası** “bk. qolbaşşı”
q. 001/2244, 001/2363
- qolbaşşı** ” kolbaşşı, komutan”
q.+ niñ 001/3203
- qolda** - “kollamak”
q.- dı 001/2852
q.- masa 001/3117
q.- p 001/3277, 001/3346, 001/565
qos q.- p 001/3381
q.- sa 001/854
şın q.- sa 001/2853
q.+ sın 001/870, 001/871
q.- y kör 001/2986 kollamak, yardımlaşmak
- qoldawşı** “kollayıcı, destekleyici”
q. ediñ 001/3165
- qoltıq** “elbise koltuğu”
q.+ inan kötertip 001/2781
- qon** - “konmak, bir yere imek; geceleme”
q.- amız 001/2197
q.- ar 001/3881
q.- atın 001/3546
q.- dı 001/288, 001/947
atqa q.- dı 001/2283
örlep q.- dı 001/2192
q.- ğan 001/08, 001/1032, 001/350, 001/854, 001/870
bağım q.- ğan 001/957
baqıt q.- ğan 001/2236
köşip q.- ğan 001/06
qıdır q.- ğan 001/2302
q.- ğandığın 001/2450
q.- ip alıp 001/3767
q.- ip 001/1584
- qonaq** “konuk, misafir”
q. 001/2582, 001/3573
q. bol 001/3615
q.+ im 001/3614

q.+ qa kelip jatqan 001/3578
 q. qıldı 001/535
 q. qılsa 001/3622
 q.+ tar 001/2210, 001/2283, 001/2276
 q.+ tardan äkel 001/3727
 q.+ tardı 001/3734
 q.+ tarmen 001/2230
 q.+ tı kütip jattı 001/2807
 q.+ tiñ 001/2451

qondır - “kondurmak, yerleştirmek”

q.- ip 001/1954
 üy q.- ip 001/1200
 q.- may 001/3807

qonıs “yerleşme, obanın konduğu mahal”

q. 001/3460
 q.- ı 001/3533

qoñız “böcek”

q. terip 001/1875

qopa “özel isim”

q. 001/2126, 001/2131, 001/2134, 001/2145, 001/2155, 001/2188, 001/2441,
 001/2626, 001/2865
 q. batır 001/2440
 q.+ dan 001/2808
 q.+ ğa 001/2127
 q.+ men 001/2130
 q.+ menen 001/2168
 q.+ niñ 001/2158, 001/2182, 001/2671, 001/2839, 001/2910

qor - “zavallı, hazine”

q. 001/3760
 q. bolamın 001/1877
 q. boldı eken 001/1162
 q. boldı 001/2936 “zavallı duruma düştü”
 q.+ ğa 001/2443
 q. qılar 001/1825
 q. qılıp 001/1753, 001/1955
 q.- dı 001/928

qora “ahır, ağıl”

q.+ ğa 001/971
 q.+ sina 001/1755

qoramsaq “sadak, okluk”

q.+ qa 001/1040

qorda “servet”

q.+ sı 001/404

qorğan “kale”

q. 001/2072, 001/2170, 001/2630, 001/2689
 q.+ ğa 001/2167
 q.+ nan 001/2616
 tas q.+ nan 001/2666

q.+ niñ 001/2627

q. tası 001/2682

qorğasın “ok”

q. 001/2377

qorıq -“korkmak”

q.- qanınan 001/51

q.- qannan 001/1859, 001/265, 001/2974, 001/3188

q.- tı 001/582

q.- tım 001/200

q.- tıñ 001/2501

q.- amın 001/1792

q.- adı 001/3154

q.- atın 001/591, 001/922

q.- ıp edim 001/2724

q.- ıp 001/2223

qorjın “heybe, torba”

q. 001/3870

qorlıq “eziyet, zulüm”

q. 001/3819, 001/683

q. bolıp 001/2225

q. körgen 001/98

q.+ qa 001/2991, 001/2993

q. qılğan 001/2814

q.+ ta 001/264, 001/3822

q.- inan 001/1648

q.+ iña 001/1498

qorqınış “korku”

q.+ sız 001/1275, 001/904

qorqıt - “korkutmak”

q.- tı 001/729

q.- uwğa 001/1793

qorquw “korkma, korku”

q. 001/3379

q. kirdi 001/580

qorşılıq “aşağılama”

q.+ ta 001/2247

qos “çift, ikiz; geçici yer”

q. 001/1206, 001/1259, 001/1428, 001/1986, 001/1998, 001/2299, 001/2611,

001/2773, 001/3345,

001/3635, 001/38, 001/833

q.+ ın arttı 001/2540

q.+ ın 001/2510, 001/3525

q.+ qa barıp 001/2339

q.+ qa 001/2329

q. qoldap 001/3381

q.+ ta uyıqtatıp 001/3484

q.+ tağı 001/2316, 001/2343

q.+ tarın 001/1269

- q. tigip 001/2708
 q. tuwğanday 001/350
 q. tuwğanniñ 001/344, 001/357
 q.+ın teñdep 001/2064
 q.+ın tiktı 001/2086
- qos** - “katmak, birleştirmek”
 q.- ar bolsa 001/3914
 q.- ip 001/2805
 bas q.- ip 001/245
 q.- qannan 001/2545
 q.- sa 001/3499
 q.- tı 001/3504, 001/3506, 001/3523
 bastı q.- tı 001/3471
- qosıl** - “eklenmek”
 q.- a 001/3114
 q.- ip 001/2337
- qosılıs** - “ekleşmiş, karılmış”
 q.- tı 001/1322
- qosmaldaq** “misafir”
 q. 001/2344
- qosqa** “özel isim”
 q. 001/3435
- qosşı** “hizmetçi”
 q.+ lar 001/1431, 001/1439
- qoş** “hoş”
 q. 001/2276, 001/2539, 001/3342, 001/3958
 q. aytıp 001/4005
 q. desip 001/2559, 001/3512
 q.+ ın aytıp 001/2568
- qoy** “koyun; ya, ise, ki anlamlarında edat”
 q. 001/131, 001/1459, 001/1679, 001/179, 001/1988, 001/2124, 001/2348,
 001/2391,
 001/241, 001/3052, 001/3967, 001/486, 001/625
 q.+ mız 001/1952
- qoy** - “koymak, bırakmak; vazgeçmek”
 q. 001/1586, 001/3215, 001/1686,
 q.- a 001/3682, 001/439
 q.- adı 001/1513, 001/1627, 001/2181
 bas q.- adı 001/2696
 ala q.- am deme 001/2396
 q.- amısıñ 001/1797
 q.- dı 001/1199, 001/1222, 001/1241
 bas q.- dı 001/1559
 jelge q.- dı 001/3509
 maqtap q.- dı 001/1975
 şın q.- dı 001/674
 q.- dım 001/1798
 q.- ğan salıp 001/723

q.- ğan 001/1579, 001/731, 001/886, 001/905
 teñep q.- ğan 001/3905
 q.- ip jatr 001/3549
 q.- ip 001/1011, 001/1386, 001/2932, 001/329, 001/562, 001/832, 001/938
 betin q.- ip 001/3524
 sözün q.- ip 001/2101
 saw q.- madı 001/2738
 q.- mas 001/1130, 001/1132
 q.- may 001/1168, 001/2187
 tayaw q.- may 001/2098
 ğılıp q.- sın 001/2108
 q.- şı 001/3875
 q.- ip 001/1446
 q.+ dı 001/2493
 at q.+ dı 001/2855

qoyan “tavşan; dördüncü yılın adı tavşan yılı”
 q. 001/174
 q.+ nıñ 001/971
qoyanday “tavşan gibi”
 q. 001/3532
qoyday “koyun gibi”
 q. 001/2963
qoyğız - “koydurmak”
 q.- dı 001/3139
qoyıl - “koyulmak; verilmek”
 q.- ğan 001/2117
qoyın “kollar arası, kucak”
 q.+ ina 001/1827
qoylıq “bir koyunun ederiyle kıyaslama durumu”
 jeti q. ul bola 001/3695
qozğa - “itelemek, hareket ettirmek”
 q.- dı 001/1569
 q.- p 001/779
qozğal - “kıpırdatmak”
 q.- ip 001/2044.
 q.- mastan 001/1439
quy - “dökmek, boşaltmak”
 q.- atın sırğa 001/2628
quba “al donlu at; sarışın insan”
 q. qalmaq 001/03, 001/1429 “oyratların eski adı”
quda “dünür”
 q. boldı degen 001/2224
 q.+ lardıñ 001/3774
qudağı “gelin ve damadın anneleri”
 q.+ yım 001/4015
qudağıy “özel isim”
 q. 001/3897, 001/3912, 001/3915
 q. batırmenen 001/3886

- q.+ ğa 001/3910
- qud alas** - “dünür olmak”
- q.- ip aldrayın 001/3998
- q.- ip 001/1956, 001/1973
- qud alıq** “dünürlük”
- q. 001/3639
- qud anda** “dünür”
- q.+ dan 001/2191
- quday** “Allah, Tanrı”
- q. 001/1243, 001/1324, 001/1615, 001/1623, 001/2567, 001/266, 001/2726, 001/3163, 001/3569, 001/867
- q.+ dan 001/3949
- q.+ diñ 001/1863, 001/1527
- q.+ im 001/1967, 001/2523, 001/3824
- q.+ imnan 001/3691
- qudayla** - “Allah demek”
- q.- p 001/3349, 001/3413
- qudeke** bk. qudağıy
- q. 001/3916
- qudıq** “kuyu”
- qazğan q. 001/3458
- qul** “kul”
- q. 001/2122, 001/2128, 001/2224, 001/3651, 001/3695, 001/3818, 001/93
- bektur q. 001/3903
- q. bolıp 001/52
- q.+ darğa 001/3821
- q.+ diñ 001/2125, 001/3620
- q. emes 001/2143
- q.+ ğa 001/2140, 001/2144, 001/2148, 001/2442, 001/3642, 001/3699, 001/3760
- q.+ ı bar 001/3462
- q.+ ı 001/2229
- q.+ imdı 001/3692, 001/3824
- q.+ in 001/1603, 001/1990
- q.+ iñ 001/527
- qula** “mat sarı renk”
- ala q. 001/2380
- qula** - “düşmek”
- q.- ğanı 001/3834
- q.- p 001/2701
- qulaq** “kulak”
- qızıl q. 001/2442
- q.+ imnan 001/3067
- q.+ qa 001/2221, 001/788
- q. salsa 001/2704
- q. saldı 001/2435
- qulday** “kul gibi”

- q. saldı 001/2293
- qulınım** “canım, tatlım, küçüklere hitap şekli”
q. 001/3841
- qulında** - “kısarak yavrulamak”
q.- ğan mezgili edi 001/2104
q.- ptı 001/3662
- qulın-tay** “at yavrularının tamamı”
q.+ dı 001/3679
- qulıñ** bk. qulın
q. 001/3889
- quljabek** “özel isim”
q. 001/1634, 001/225, 001/327, 001/57, 001/942
q.+ pen 001/1596
q.+ te 001/233
q.+ ter 001/239
q.+ ti 001/413
q.+ tiñ qılığına 001/1178
q.+ tiñ 001/1534, 001/1600, 001/1604, 001/409
- qumar** “heves, merak”
q. 001/2459, 001/2799, 001/3058
q. boldı 001/1573
- qun** “değer, bedel”
q. 001/420
q.+ ı 001/2648
q.+ ım 001/1282
q.+ ına 001/1212
q.+ iñ 001/2149
q.+ iñdi 001/1083, 001/3806
- qunan** bk. qunanbay
q. 001/3557, 001/3592, 001/3600, 001/3612, 001/3616, 001/3637, 001/3638
q. aytı 001/3572
q.+ ğa 001/3560
q.+ men 001/3618
q.+ niñ 001/3584
- qunanbay** “özel isim”
q. 001/3583
- qundız** “kunduz”
q. 001/2323
- qup** “peki, tamam”
q. 001/1591, 001/413
- qur** - “kurmak”
saltanat q.- ğan eken 001/911
q.- ğandığı 001/1526
handıq q.- ğanı 001/464
q.- ıp 001/1325, 001/1477, 001/3539
demi q.- ıp 001/450
q.- madım 001/2776
q.- uwlı tur 001/1879

- q.- amasam 001/3940
- qur** “boş”
q. qaladı 001/3227
- quraq** “kumaş veya deri parçası”
q.+ ı 001/353
- qurban** “a. kurban, feda etmek yada olmak”
q. 001/860
q. bolğanğa 001/1161
q.+ dıǵı boldı 001/1529
q.+ dıǵıñ 001/546
q.+ iña 001/462
- qurbandıq** “kurbanlık”
q.+ ın 001/3506
q.+ iñ 001/2453
q.+ qa 001/1139, 001/557
- qurǵır** “gözüme görünme, kahrolası”
q. 001/1765
q.+ iñ 001/1773
q. 001/2149
- qurı -** “yok olmak, kuruyup gitmek”
q.- p jatır 001/3458
q.- p 001/527
q.- sın 001/1250, 001/1526, 001/1698, 001/1718, 001/2650, 001/852
- qurıl -** “kurulmak”
saytan tuwı q.- dı 001/1675
- quris -** “sıkıştırmak”
q.- amız 001/3183
- qurıt -** “yok etmek, kurutup tüketmek”
q.- paq 001/3279
- qurılı** “gibi, benzer”
q. 001/1087, 001/930
- qurmanbek** ” özel isim”
q. 001/2262
- qurmet** “a. hürmet, saygı”
q. etip 001/77
q.+ tep 001/2350
q.+ ter 001/2061
- qurmettes-** “birbirine hürmet göstermek, hürmetleşmek”
q.- ip 001/2344
- qursaw** “çember”
q. 001/723
- qus** “kuş”
q. 001/1946
abaq q. 001/3546
q. qıladı 001/125
qanattı q.+ tay edik 001/3047
- qusa -** “miş gibi olmak, gibi, benzer”
er q.- ğan 001/2840

- qustay** “kuş gibi”
q. 001/994
- qut** “kut, servet”
q. bolğan 001/679
q.+ ı uşqan 001/1319
q. qılğan 001/364
- qutıl -** “kurtulmak”
q.- a 001/855
q.- ar 001/2957
q.- asıñ 001/3177, 001/3218
q.- dım 001/1811, 001/3343
q.- ip 001/1556
q.- maydı 001/1528
q.- sam 001/1648
- qutır-** “kudurmak”
q.+ dı 001/1371
q.- ğan 001/3362, 001/3374
q.- ip jür 001/2011
- qutqar -** “kurtarmak”
q. 001/1650
q.- a kör 001/2445
q.- mas 001/3543
- qutti** “kutlu, mübarek”
q. bolsın 001/3891
- quw -** “kovmak”
q.- ğan 001/1039, 001/17, 001/22
q.- ğanmen 001/3007
q.- ip keldi deydi 001/4014
q.- ip keldim 001/3971
q.- ip kelpti 001/3962
q.- ip 001/2431, 001/2706, 001/2989
- quw** “kuğu, kurumuş, sararmış”
q. 001/1343, 001/1632, 001/3006, 001/610,
001/686, 001/859
aq q.+ ğa 001/1941
q. bas 001/434, 001/460, 001/475, 001/537, 001/613 “bir başına, yalnız”
- quwan -** “memnun olmak, sevinmek”
q.- adı 001/3670
q.- dı 001/4009, 001/4012
q.- ğannan 001/1417, 001/1785
q.- iñdar 001/3045
q.- ip 001/3661
- quwant -** “sevindirmek”
q.- ar 001/3772
- quwğınşı** “iz sürücü”
q. 001/2317
q.+ nı 001/2106
- quwır -** “yakıp kavurmak”

- q.- dı 001/983
- quwna** - “dinlenmek, güçlenmek”
- q.- p 001/3953
- quwğın** “zulüm”
- q. körip 001/2307
- quwra** - “dinlenmek”
- q.- ğan 001/2912
- quwray** “yer ismi ; çalgı aleti”
- q. 001/1366, 001/1461, 001/382, 001/471, 001/473
- q.+ da 001/06
- q.+ dan 001/324
- q.+ ğa 001/269, 001/284, 001/562
- quwsır**- “sıkıştırmak”
- q.- iptı 001/3121
- quyılıs** - “eklenmek, birleşmek”
- q.- tı 001/832
- quyırıq** “kuyruk”
- q. 001/209, 001/3799, 001/40
- qıl q. 001/3137
- quzğın** “kuzgun”
- q. 001/1278
- ras** “f. doğru, gerçek”
- r. 001/2147
- r. sözdi 001/3984
- razi** “a. razı, hoşnut”
- r. bolar 001/3757
- r. boldım 001/4021
- r. bolıp qaldı 001/3952, 001/4030
- r. bolşı 001/2315
- r. bop 001/3981
- r.+ mın 001/1558
- rıyza** “a. razı, memnun”
- r.+ mın 001/1873
- r.+ mız 001/2732
- ruqsat** “r. müsaade, izin ”
- r. berip jiberemin 001/2048
- r. berseñ 001/2033
- r. ber 001/2029
- r.+ in 001/2035
- r.+ sız 001/2328
- ruw** “boy, kabile”
- r. 001/2160, 001/2367
- sabal** - bk. sabala -
- s.- ip tur 001/2864
- sabala** - “ dövme. vurmak”
- s.- p 001/1685, 001/3011
- sabaz** “kahramanlığı öven ifade, afrerin, helal olsun”
- s.+ diñ 001/1740

- sabır** “a. sabır”
s. 001/1686
s.+ ı 001/3725
- sabırdes** - karşılıklı sabır dilemek, sabır çekmek
s.- ip 001/440
- sadağa** “kurban, adak”
s. ketseñ 001/951 “kurban olsun”
- sadaq** “yay”
s. 001/1264
s. alıp 001/2289
s. tartıp 001/2943
s.+ tı 001/189
s.+ tıñ 001/1480, 001/2959
s.+ ın 001/1674, 001/1681
- sadaqker** “okçu”
s. 001/2785
- sadaqşı** “okçu”
s. bar 001/2665
- sadırbek** “özel isim”
s. 001/2263
- sağan** “sana”
s. 001/1427, 001/1447, 001/1484, 001/1741, 001/1778, 001/1806, 001/2461,
001/2815, 001/3152,
001/3159, 001/3726, 001/3809, 001/3934, 001/525, 001/597, 001/602,
001/615, 001/743, 001/923, 001/940, 001/946
- sağı** a. “hayal, arzu”
s.+ n sınıp 001/3831 “hayal kırıklığına uğramak”
s.+ ın sınğanın 001/521
s.+ ı sindı 001/3076 “isteği gitti, hevesi kaçtı”
- sağım** “serap, ılgım, yalgın”
s. 001/1194
s.+ a 001/3791
- sağımday** “serap gibi, ılgım gibi”
s. 001/1994
- sağın** - “özlemek”
s.- dı 001/3237
s.- ğan 001/3667, 001/770
s.- ip tur 001/49
- saqı** “günün sıcağı”
s. 001/478
- sal** - “koymak, yerleştirmek; göndermek, yollamak; yardımcı fiil”
aqlıñ s. 001/1183
s.- a bersin 001/268
s.- a 001/490
tura s.- a 001/1851
s.- adı 001/3256
aql s.- adı 001/2127 “akıl vermek”
qattı s.- adı 001/3241

söz s.- adı 001/3965
 s.- ar 001/1044
 bölek s.- ar 001/1286
 bir s.- arın 001/606
 s.- ayın 001/3205
 habar kelip edim s.- ayın 001/931
 habar s.- ayın 001/595
 s.- dı ayğay 001/2851
 s.- dı sözdi 001/3975
 s.- dı 001/1171, 001/1437, 001/228, 001/3325, 001/3950, 001/4034, 001/538,
 001/986
 aqıl s.- dı 001/1889, 001/2884
 aşp s.- dı 001/1960
 basqa s.- dı 001/3951
 bäle s.- dı 001/1683
 bülük s.- dı 001/1643
 düniye s.- dı 001/4038 “vefat etti”
 er s.- dı 001/794
 erik s.- dı 001/1783
 jaya s.- dı 001/1307
 mol s.- dı 001/1041
 qılış s.- dı 001/2289
 qol s.- dı 001/1040
 qulaq s.- dı 001/2435
 qulday s.- dı 001/2293
 uran s.- dı 001/1225 “slogan attı, haykırdı”
 s.- dıñ 001/1861
 s.- gan 001/32
 s.- ğalı 001/3475
 s.- ğan 001/1235, 001/1982, 001/2552, 001/2579, 001/29, 001/3067, 001/491,
 001/640
 änge s.- ğan 001/576, 001/916
 habar s.- ğan 001/1281, 001/2663
 iz s.- ğan 001/1016
 jorası s.- ğan 001/1788
 olja s.- ğan 001/3604, 001/365, 001/458
 oyran s.- ğan 001/3072 “yerle bir etmek”
 qara s.- ğan 001/1804 “kaygılamak”
 qız s.- ğan 001/1014
 söz s.- ğan 001/2670
 uran s.- ğan 001/773
 s.- ğanda 001/1041
 oq s.- ğanda 001/186
 qanğa s.- ğandarıñ 001/2587
 s.- ğanğa 001/571
 s.- ip qaldı 001/1687
 s.- ip tur 001/2237, 001/709
 s.- ip 001/1047, 001/1226, 001/1375, 001/2312, 001/284, 001/3233,

001/3350, 001/3401
 ayğay s.- ip 001/442, 001/446, 001/970 “bağırmaq, haykırmak”
 basın s.- ip 001/302
 bölek s.- ip 001/1127
 habar s.- ip 001/3866
 jambı s.- ip 001/3870
 jar s.- ip 001/3095
 jelqom s.- ip 001/959
 kisen s.- ip 001/2040
 kisi s.- ip 001/1138, 001/1717, 001/1999
 közin s.- ip 001/1311, 001/290, 001/3674
 moyının s.- ip 001/3488
 oyğa s.- ip 001/2900
 oyun s.- ip 001/722
 qara s.- ip 001/1601 “endişelenmek”
 qayla s.- ip 001/840
 qırğın s.- ip 001/582 “kırıp geçirip, mahvetmek”
 qoyğan s.- ip 001/723
 tura s.- ip 001/3769
 tuwra s.- ip 001/800
 tuzaq s.- ip 001/3219
 türe s.- ip 001/863
 uran s.- ip 001/3351
 s.- ma 001/1539, 001/608
 en s.- mağan 001/3844
 ed s.- mağıma 001/624
 s.- map 001/3968
 s.- maq boldı 001/1215
 s.- maq ed 001/3930
 s.- maq 001/712
 söz s.- maqqa 001/3971
 basın s.- may 001/3527
 s.- maydı 001/3466
 ökil s.- maymız 001/1661
 s.- sa 001/1213
 adam s.- sa 001/162
 qulaq s.- sa 001/2704
 s.- sam 001/759
 s.- uwinşa 001/2910
 duşpanğa s.- sam 001/255
sal “sal, şık giyimli”
 s.+ darınan 001/3667
 s.+ ğa 001/2131
sala “dal, saha, alan”
 keñ s. 001/3530
 s.+ dan 001/3025, 001/481
 s.+ ğa 001/1469
 keñ s.+ ğa 001/3528

- s.+ ları 001/2111
 en s.+ sı degenge 001/3845
 s.+ sı 001/2912
 s.+ ñdı 001/604
- salalıq** “bölgesel”
 s. 001/1781
- saldaqı** “utanmaz, iffetsiz”
 s. 001/949
- salmaq** “ağırlık, zorluk; ün, şöret”
 s. 001/255
 s. boldı 001/3341
 s.+ qa 001/3260
- salqın** “soğuk, serin”
 s. üy 001/3996
- salt** “tek, yalnız; töre”
 s.+ ı 001/2077
 s.+ ın tasta 001/2392
 el s.+ ina 001/84
- saltanat** “şenlik, sölen”
 s. 001/156, 001/2207, 001/394, 001/397, 001/576
 sän s. 001/2776
 s.+ ı 001/2412
 s.+ ın 001/18, 001/2801, 001/564
 s.+ pen 001/1915
 s. qurğan eken 001/911
- saltanattı** “görkemli”
 s. 001/238, 001/3633
- saltaq** “kirli”
 s. 001/1631
- samsa** - “sıralanmak, çok sayıda”
 s.- ğan 001/1457, 001/2929, 001/903
- san** “sayı, hesap”
 s. 001/1110, 001/2444, 001/2531, 001/95
 mıñ s. adam 001/2932
 s.+ da 001/1512, 001/476
 s.+ ğa 001/1127, 001/1839, 001/2133
 s.+ ı 001/3135
 s.+ ın 001/3286
 s.+ sız qılışına 001/850
 s.+ sız 001/842, 001/925
- sana-** “saymak, hesaplamak”
 s. 001/62
 s.- madı 001/2093
- sanalı** “sayılı”
 s. 001/313
- sandala** - “sallanmak”
 s.- r ed 001/1836
- sañlaq** “hızlı, yürüyük”

- s. 001/1214, 001/2008, 001/2444
s.+ m jıyıp aldı 001/3502
s. jıyğızıp 001/3099
- sap** “sıra, saf; sap”
s. 001/2020, 001/2916
s.+ tı 001/242
- sap -** “dur, sabret anlamında kullanılır.”
iyire s. 001/2938
s.- tı 001/3637
- sapar** “yolculuk”
s.+ da 001/1662
s.+ dan 001/1425, 001/1978
s.+ dı 001/3521
s.- ğa attanıptı 001/2610
- sapılda** - “yüksek sesle konuşmak”
s.- p 001/978
- sapır** - “alt üst etmek”
s.- ıp 001/1625
- sapta** - “seçmek, değerlendirmek”
s.- p 001/1256
- saptı** “sıralı, katarlı”
s. 001/2094
- saqal** “sakal”
s. 001/1402
- saqılda** - “katıla katıla gülmek”
s.- dı 001/3167
- saqta** - “saklamak”
s.- masa 001/1245
s.- p turğan 001/2682
s.- p 001/1115, 001/2588, 001/3195, 001/3417
s.- r at bolmasa 001/3055
s.- r 001/1199
s.- sa 001/1243
s.- sın 001/3516
s.- w 001/1599
jan s.- wdı 001/3473
s.- wğa 001/3456
jan s.- wğa 001/2956
s.- ytın 001/3461
s.- maq001/1373, 001/286
- saqtan** - “saklanmak”
s. 001/1671, 001/2832
s.- bağan 001/783
s.- iñdar 001/1365
- sar** “birden dökülme, boşalma”
s.- sañ 001/935
- sarala** - “seçmek”
s.- ğan 001/2313

sarañ “cimri; hantal”

s. 001/1809

sarı “sarı renk”

s. 001/1144, 001/1457, 001/289, 001/903

s. qolğa 001/2929

s. suw 001/1880

sarıbay “özel isim”

s. 001/1000, 001/1008, 001/1021, 001/1028, 001/1069, 001/1075, 001/1084, 001/1184, 001/1193,

001/1194, 001/1240, 001/1264, 001/1384, 001/1391, 001/1429, 001/1440,

001/145, 001/1466, 001/1471, 001/1475, 001/1479, 001/1484, 001/1487,

001/1498, 001/1547, 001/1558, 001/1561, 001/1607, 001/1627,

001/1636, 001/1668, 001/1671, 001/1702, 001/1761, 001/1776, 001/1778,

001/1794, 001/1798, 001/1809, 001/1810, 001/1822, 001/2034, 001/2046,

001/2055, 001/2186, 001/2244, 001/2349, 001/2351, 001/2360,

001/2363, 001/2389, 001/2402, 001/2502, 001/2522, 001/2530, 001/2603,

001/2604, 001/2622, 001/2972, 001/3020, 001/3090, 001/3091, 001/3118,

001/3140, 001/3162, 001/3184, 001/3202, 001/3296, 001/3304,

001/3313, 001/3480, 001/3482, 001/3580, 001/3585, 001/3596, 001/3637,

001/3694, 001/3732, 001/509, 001/517, 001/529, 001/533, 001/555, 001/560,

001/570, 001/571, 001/577, 001/584, 001/592, 001/615, 001/642, 001/644,

001/649, 001/672, 001/675, 001/683, 001/705, 001/747, 001/767,

001/782, 001/790, 001/793, 001/809, 001/828, 001/864, 001/869, 001/873,

001/881, 001/893,

001/902, 001/909, 001/920, 001/923, 001/927, 001/939, 001/943, 001/972,

001/979, 001/983, 001/991, 001/1506, 001/1656, 001/1664, 001/1676,

001/1704, 001/1814, 001/2362, 001/2374, 001/3738, 001/961001/3750,

001/587, 001/595, 001/603, 001/611, 001/623, 001/631, 001/931, 001/939,

001/947,

s.+ dan 001/1792, 001/2256, 001/3631

s.+ dı 001/1005, 001/1088, 001/148, 001/1482, 001/1716, 001/2977,

001/3089, 001/3470, 001/3678, 001/579, 001/769, 001/900

s.+ diñ 001/1436, 001/1648, 001/1672, 001/1827, 001/2428, 001/311,

001/3643, 001/646, 001/772, 001/814, 001/913

s.+ ğa 001/1089, 001/1248, 001/1591, 001/1721, 001/1738, 001/1739,

001/1745, 001/1794, 001/1859, 001/1653001/1889, 001/2427, 001/2498,

001/2895, 001/2979, 001/3601, 001/669

s.+ ım 001/3615

sarıbayday “Sarıbay gibi”

s. 001/1994

sart “özbek”

s. 001/638

s.+ qa erdiñ 001/342

s.+ qa 001/361

s.+ tıñ 001/356

sartılda - “gürültü, patırtı yapmak”

s.- ğan 001/2392

sas - “şaşırmak, şaşmak”

- s.- ip qaldı 001/2714
s.- ip 001/3979
asıp s.- ip 001/2954
s.- qan 001/2718, 001/3987, 001/1309
s.- tı 001/2940
- sasıq** “kokmuş”
s. tuman 001/2614
- sat -** “satmak”
s.- a 001/3699
s.- tıñ 001/361
- saw** “sağ, esen”
s. 001/2983, 001/3663, 001/467, 001/584, 001/650
s. bol 001/3342
s. qalmağın 001/2854
s. qoymadı 001/2738
- saw -** “sağmak”
s.- ip 001/1123
mal s.- sa 001/3445
s.- arın 001/359
- sawğa** “af, bağışlama”
s. 001/1443
- sawğala -** “sığınmak, korunmak”
jan s.- p 001/3005 “canını kurtarıp”
- sawıq** “eğlence”
s.+ sa 001/2667
- sawır** “memeli hayvanlarda bel ve kuyruk arasındaki bölüm, sağrı”
s.+ ğa 001/798
s.+ inan 001/3487
- sawıt** “zırh gömleği”
s. 001/757, 001/861
s.+ ın 001/1408
s.+ tan 001/3403
s.+ tarın kiygizbedi 001/2933
s.+ tarın 001/2926
- sawla -** “akmak”
s.- p şabar 001/3467
- say -** “sonuca ulaşmak, karara varmak”
s.- ip 001/18
- say** “uygun, denk; vadi”
s. 001/2123, 001/2912
s.+ da 001/494
s.+ ğa 001/1268, 001/3673
- sayala -** “gölgelenmek”
s.- ğan 001/2444
- sayaq** “yalnız”
s. 001/1112, 001/410, 001/536
- sayaqtıq** “seçilmişlik, asillik”
s. bolsa kerek 001/23

- saydaqtal** - “seçilmek, ayrılmak”
s.- ğan 001/2243
- sayın** “her”
s. 001/141, 001/2626, 001/3613, 001/3617, 001/802
- sayla** - “seçmek, oy vermek”
s.- p 001/1199, 001/1223, 001/1274, 001/755
amal s.- p 001/3395
- saylan** - “seçilmek”
s.- adı 001/1376
s.- dı 001/1223, 001/3580
s.- ip 001/2881
- saylaw** “seçim, oy verme”
s.+ in 001/415
- sayra** - “ötmek; güzel konuşmak, çok konuşmak ”
s.- ğan 001/1352
s.- p turğan 001/236
s.- p 001/2539
- sayranda** - “eĝlenmek, hoř vakit geçirmek”
s.- p 001/2254
- saytan** “a. şeytan”
s. 001/1493
s.+ ı 001/1434
s. tuwı qurıldı 001/1675
- saytandık** “şeytanlık, fesatlık”
s.+ ın 001/1736
- sazay** “f. ceza”
s.- in 001/566
- sädir** “özel isim”
s. 001/3593
s. töre 001/3556, 001/3558
- sädirbek** “özel isim”
s. 001/1191, 001/2601, 001/297, 001/3698
s.+ ke 001/3282
- säke** “özel isim, Sarıbay isminin kısa şekli”
s. 001/1660, 001/1686
- säkeñ** bk. säke
s. 001/2410, 001/2417
- sälem** “a. selam”
s. 001/1942, 001/2321, 001/434, 001/610
s. berdi 001/2343, 001/2712, 001/2802
s. berip 001/3586
s. etti 001/1921
- sän** “güzellik, şıklık”
s. 001/156, 001/2207, 001/631, 001/911
s.+ di 001/414
s.+ i 001/1835, 001/3545, 001/2976
s. saltanat 001/2776
- sät** “a. an, zaman”

- s.+ i 001/1221, 001/1271, 001/1341, 001/1442
s.+ ti 001/1217
- säwle** “ışık, şule”
s.+ sine 001/2692
- sebep** “a. neden, sebep”
s.+ ten 001/1413
- segiz** “sekiz rakamı”
s. 001/1042, 001/1064, 001/1223, 001/1268, 001/1428, 001/1600, 001/1604,
001/1870, 001/1974, 001/2169, 001/2206, 001/2825, 001/2881, 001/2911,
001/3432, 001/3500, 001/4033, 001/545, 001/567, 001/576, 001/841, 001/130
s.+ ge 001/2120, 001/251
s.+ i 001/1255, 001/1618
s.+ iniñ 001/1240
s.+ iñ 001/1237, 001/1253
s. qırlı nayzanı 001/3242
s. qırlı 001/3255
- sekilden** - “sarsılmak”
s.- gen 001/2216
- sekildi** “şekilde, benzer, gibi”
s. 001/1211, 001/1213
s. sıypatı 001/2215
jaw s. 001/2340
- sekir** - “sıçramak, atlamak”
s.- ip 001/796, 001/994, 001/998
- sekirt** - “atlatmak”
s.- ip 001/3248
- seksen** “seksen”
s. 001/4038
- semir** - “şişmanlamak, semirmek”
s.- di 001/3536, 001/3541
- semiz** “şişman, semiz”
s. 001/3133
- semser** “kılıç türü”
s. 001/757, 001/861, 001/983
s.+ di 001/987
kök s.+ di 001/3393
s.+ men 001/3401
- sen** “sen”
s. 001/1493, 001/1502, 001/1668, 001/1738, 001/1759, 001/1810, 001/1821,
001/2142, 001/2150, 001/2403, 001/257, 001/2734, 001/2798, 001/2813,
001/3203, 001/3223, 001/3229, 001/3276, 001/3333, 001/3384, 001/3385,
001/361, 001/3770, 001/3803, 001/3974, 001/494, 001/587, 001/628,
001/702, 001/926, 001/958
s. bolğan 001/933
s.+ de 001/2554
s.+ der 001/3707
s.+ dey 001/599, 001/935
s. ediñ 001/3787

- s.+ en 001/1822, 001/212
s.+ i 001/3591, 001/3971, 001/3973, 001/598, 001/941, 001/948
s.+ imen 001/3728
s.+ iñ 001/1508, 001/1664, 001/1676, 001/2145, 001/2466, 001/260,
001/3365, 001/3750, 001/3751,
001/4015, 001/420, 001/518, 001/634, 001/776, 001/826, 001/943
- sen** - “güvenmek, inanmak”
s.- bese 001/3574
jağı s.- bey 001/2810
s.- beymin 001/2461
s.- e almaymın 001/1791
s.- esiñ 001/956
s.- e qaptı 001/244
- sendel** -“işsiz boş boş gezmek”
s.- ip tur 001/2982
- sere** “güçlü, kalın”
s. 001/3589
- sergek** “dinç, çevik”
s. 001/2183
- serik** “yol arkadaşı, teselli, avuntu”
s. 001/334
aql s. 001/2399
s. bolsa 001/2228
s. eken 001/71
s.+ in 001/3298
- serke** “önder, lider”
s. bolıptı 001/588
- serpil** - “dağılmak, yayılmak”
s.- di 001/3419
s.- ip 001/1262, 001/1618
- serpilt** -“yaymak, dağıtmak”
s.- ermin 001/854
- sert** “f. yemin, ant ”
s. 001/1488, 001/1550, 001/1551, 001/1796, 001/2488, 001/2652, 001/641,
001/811, 001/827
s.+ i bar ed 001/2641
s.+ im baylap 001/1714 “söz verip, ant içip”
s.+ im 001/1506, 001/1659
s.+ imiz 001/1552
s.+ iñ 001/1490
s.+ iñe 001/1558, 001/2480
s.+ iñnen 001/2474
s.+ ke 001/1541
s.+ te 001/1501
s.+ ten 001/1491, 001/1495, 001/1507, 001/1658, 001/1666
s.+ tiñ 001/1798
s.- ten tayıp 001/2503 “sözünden caymak”
- serttes** - “bir birine söz vermek”

- s.- kendi 001/1797
s.- ip edi 001/107
- sesken** - “korkmak”
s.- üw joq 001/3645
- sez** - “sezmek, hissetmek”
s.- gen 001/1995
- sıbizği** “kaval”
s. alğan 001/915
s. men 001/1275
- sıbizğişi** “kaval çalan kişi”
s. 001/530
- sıltawlat** - “bahane etmek, bahane sunmak”
s.- ip 001/1700
- sın** - “kırılmak, parçalanmak”
s.- dı 001/67
saqı s.- dı 001/3076
s.- ğanın 001/521
sağın s.- ip 001/3831
s.- ıq 001/2144, 001/2148, 001/4016
- sın** “fitrat, doğal yapı”
s.+ dı 001/2972
s.+ ı 001/177
s.+ iñdi 001/1079
- sına** - “sınamak, denemek”
s.- mısıñ 001/1129
s.- y 001/908
- sınşı** “usta ‘savaş vb. konularda’, uzman”
s. 001/2393
- sıñğır** “özel isim”
s. 001/379, 001/385, 001/392, 001/411, 001/419, 001/422, 001/423, 001/435, 001/448,
001/469, 001/474, 001/485, 001/502, 001/531, 001/535, 001/558, 001/559,
001/403, 001/427
s.+ dı 001/445
s.+ diñ 001/439
s.+ ğa 001/450, 001/480
- sıp** “kelimeleri güçlendirmek çok hızlı olduğu anlamı vermek için kullanılır, şıp”
s. etip 001/192
- sıqırla** - “gıcırdamak”
s.- p 001/976
- sır** - “kırbaçlamak”
s.- dan 001/2580
artın s.- ip 001/1620
sözden s.- ip 001/2351
- sır** “a. sır, giz”
s. 001/2029
s. bergen 001/2637
s. boyman 001/2075

- s.+ dı 001/2078
s.+ diñ 001/2111
s. etip 001/3403
s.+ ğa jetti 001/2074
quyatın s.+ ğa 001/2628
s.+ ın ayttı 001/2639
- sıra** “bira, iecek; kupa, bardak”
s.+ ğa 001/3609 Сыйға - сый, сыраға - бал “bize deęer verene biz daha ok deęer veririz”
- sırdarıyya** “ zel isim”
s.+ dan 001/2085
s.+ niñ jaęasın 001/2293
s.+ niñ 001/2012, 001/2026, 001/2172
- sırnayşı** “mızıka alan kimse”
s. 001/530
- sırqat** “hastalık, hasta”
s. kştep 001/2656
- sırt** “ dıř”
s.+ ınan 001/2629, 001/3355
s.+ ında eken 001/2689
s.+ ında 001/1921
s.+ qa tebuwiñiz 001/3894
s.+ qı 001/2072
s.+ tan 001/2375, 001/2668, 001/3944
- sıy** “saygı, deęer”
s. 001/3609, 001/620
s. bermek ediñ 001/924
s.+ ğa 001/3609
s.+ ı 001/3688
s.+ ın berip 001/2061
s. qılıptı 001/12
- sıy -** “sıęmak”
s.- ğanıñsa 001/2918
s.- mas 001/3939
s.- may kettim 001/1706
s.- may 001/1461
- sıyęız -** “sıędırmak”
s. 001/3788
s.- armin 001/1137
- sıyın -** “sıęınmak”
s.- ip 001/3210
- sıyır** “büyükbař hayvan, inek”
s. 001/2124
- sıyıs -** “iyi geçinmek”
tilek s.- adı 001/2558
- sıyla** “deęer vermek”
s.+ sıña 001/607
- sıylas -** “karřılıklı saygı göstermek”

- s.- atın 001/2364
- sıyma** - “sığmamak, dar gelmek”
mal s.- ğan 001/2111
- sıypat** “a. sıfat, görünüş”
sekildi s.+ tı 001/2215
s.+ ma 001/502
- sıyıq** “f. dış görünüş, biçim”
s.+ ı 001/3449
- sıyyapat** “a. ziyafet, eğlence”
s. 001/620
- sıyyaq** “görünüş”
s. 001/212
- sile** - bk. sileyt -
s.- p 001/549
- silekey** “tükürük, salya”
s.+ siz 001/3711
- sileyt** - “öldürmek; devirmek”
s.- ip 001/1076
- sirä** “galiba, görünüşe göre”
s. 001/1905, 001/2001, 001/2022, 001/2078, 001/2203, 001/2229, 001/2391,
001/2400, 001/48,
001/494, 001/512
s. bolar 001/599
- sires** - “donup kalmak, taş kesilmek, hareketsiz dikilmek”
s.- ip 001/3258
- siri** “sertleşmiş kurumuş deri”
s.+ sine 001/848
- siz** “siz”
s. 001/1770, 001/241
s.+ de 001/259
s.+ den 001/1181, 001/1948, 001/2356, 001/3130, 001/3898
s.+ der 001/2326
s.+ derde emes 001/2535
s.+ di 001/4016
s.+ diñ 001/2337
s.+ ge taman 001/3129, 001/3888
s.+ ge 001/2022, 001/2406, 001/252, 001/253, 001/2776, 001/3739
- so** bk. sol
s. 001/1087, 001/2021, 001/2030, 001/3175
s.+ niñ 001/2471, 001/139, 001/3476
s.+ dan 001/3433
s.+ ğan 001/2000, 001/2033, 001/2372, 001/2384, 001/2538, 001/2757,
001/658, 001/876
- soğıs** “savaş”
s. 001/1263, 001/3186, 001/3231, 001/3328
qaptağan s. 001/3280
s. bolar 001/124
s. dese 001/2860

s.+ ımız 001/3192
 s.+ ınan 001/3187
 s. körse 001/2837
 s.+ ta 001/1121, 001/1619, 001/19, 001/2484, 001/3353
 s.+ tan 001/3223
 s.+ tı taman 001/2951
 s.+ tı 001/2935
 s.+ tın 001/1048, 001/1567, 001/3318, 001/3434

soğıs - “savaşmak”

s.- amın 001/448
 s.- ıp 001/2953, 001/3272, 001/380
 s.- qanda 001/3366
 s.- uwdı 001/3237
 s.- uwğa 001/3348

sol “bu, şu,o”

s. 001/10, 001/1148, 001/1192, 001/1216, 001/126, 001/1273, 001/1303,
 001/142, 001/15,
 001/174, 001/1841, 001/1877, 001/2013, 001/2083, 001/2113, 001/2120,
 001/2122, 001/2125, 001/2186, 001/2491, 001/2614, 001/2637, 001/2733,
 001/2791, 001/2818, 001/2845, 001/2859, 001/2878, 001/2906,
 001/2928, 001/2961, 001/3002, 001/3033, 001/3036, 001/3058, 001/3252,
 001/3392, 001/3424, 001/3585, 001/3710, 001/3753, 001/381, 001/3821,
 001/70, 001/71, 001/778, 001/796, 001/804, 001/811
 s. bolıp 001/3749
 s.+ da 001/2439
 s.+ dı 001/1304
 s.+ ğa 001/472
 s. jiyenim 001/3913

solay “şöyle, böyle”

s. 001/170, 001/3606, 001/3757

sonan “o zamandan beri, bu güne kadar, ondan sonra”

s. 001/1260, 001/3112, 001/3441, 001/3599, 001/2818, 001/3481

sonda “o an , o zaman; orada, o tarafta ”

s. 001/1702, 001/1721, 001/1774, 001/1790, 001/1818, 001/1887, 001/1895,
 001/2044, 001/2360, 001/2388, 001/2402, 001/2603, 001/2663, 001/2693,
 001/2721, 001/2725, 001/2947, 001/2978, 001/3177,
 001/3331, 001/3383, 001/3453, 001/3817, 001/3953, 001/4013
 001/1009, 001/1013, 001/1035, 001/1128, 001/118, 001/1329, 001/1337,
 001/1391, 001/1416,
 001/1559, 001/1561, 001/1940, 001/222, 001/274, 001/2821, 001/2851,
 001/304, 001/3506, 001/3523,
 001/3544, 001/3837, 001/3990, 001/533, 001/555, 001/559, 001/618,
 001/645, 001/648, 001/769,
 001/790, 001/845
 s. bolğanşa 001/1271
 s.+ ğı 001/339, 001/3977
 s. ketti 001/2604
 s. aytadı 001/3596

- sonday** “o kadar, onun gibi”
s. 001/1927, 001/2583, 001/2976, 001/884, 001/1585
- sondıqtan** “onun için, o sebeple”
s. 001/2724
- sonı** “onu, bunu, şunu”
s. 001/2655, 001/3129, 001/3475, 001/1088, 001/1096, 001/3480, 001/3737, 001/3741
- sonımen** “özetle, kısaca, uzun lafın kısası”
s. 001/2674
- sonşa** “o kadar, onca, öyle”
s. 001/1922, 001/2794, 001/906
- soñ** “sonra”
s. 001/1167, 001/1319, 001/1331, 001/140, 001/1418, 001/1628, 001/1629, 001/1631, 001/1702, 001/1728, 001/1729, 001/1777, 001/1967, 001/204, 001/2139, 001/214, 001/2193, 001/2269, 001/2344, 001/239, 001/2545, 001/2561, 001/2570, 001/2574, 001/2720, 001/2735, 001/2818, 001/2835, 001/2841, 001/2862, 001/293, 001/2979, 001/3003, 001/3023, 001/3039, 001/3109, 001/328, 001/3280, 001/3288, 001/3436, 001/3449, 001/3481, 001/3503, 001/3508, 001/3553, 001/3626, 001/3670, 001/3701, 001/3718, 001/3800, 001/3822, 001/3823, 001/3825, 001/3986, 001/45, 001/727, 001/728, 001/730, 001/769, 001/781, 001/823, 001/933, 001/98, 001/990
s. bergennen 001/1257
s. bolğan 001/581
s. bolmağan 001/285, 001/795
- soñınan** “sonradan, arkasından”
s.+ nan 001/3735
- soñı** “sonu, sonucu”
s.+ nda 001/433
- soq -** “ inşa etmek ‘türbe’; vurmak, çarpmak”
beyit s.- ıp 001/3438
üwäde s.- tı 001/275
- soqır** “kör, âmâ”
s. 001/1027, 001/3032
- sor** “talihsizlik”
s. 001/600
ketken s. 001/3893
s.+ ı 001/2936
s.+ ma 001/50
s.+ iñ 001/636
s.+ lı 001/1306, 001/1332
- sorlı** “uğursuz, talihsiz”
s. 001/1359, 001/1495, 001/1612, 001/1626, 001/1628, 001/1637, 001/1644, 001/1738, 001/1899, 001/2137, 001/2714, 001/3207, 001/3648, 001/3661, 001/3755, 001/3856, 001/593, 001/927, 001/945, 001/953
s. boldı 001/1462
s.+ dan 001/3897
s.+ niñ 001/1477, 001/1608, 001/2976

- s.+ ñ 001/2557
- soy** - “kesmek, yüzmek”
s.- dı 001/1238, 001/3506
s.- ğan malı 001/2204
s.- ip 001/1382
- soyıs** - “beraber kamçılamaq”
s.- ip 001/246
- soyqan** “kavgacı, fesatçı”
s. bolmaq boldı 001/2909
- soz** - “çekmek, germek”
s.- ip 001/1448, 001/1456
- sozıl** - “uzamak, uzanmaq”
s.- adı 001/2045
s.- ip 001/1233
- sök** - “sökmeq”
s.- edi 001/1851
- sön** - “sönmeq”
s.- edi eken 001/163
- söyle** - “konuşmaq, söylemeq”
s. 001/3750
s.- di 001/1644, 001/2346, 001/2351, 001/2581, 001/2583, 001/3599,
001/4013
s.- mes 001/3762
s.- p ketti 001/2361
s.- p 001/3684, 001/578
s.- se 001/1803, 001/2035, 001/2482
s.- sin 001/2434
s.- ydi 001/1112, 001/1767, 001/3171
s.- yin 001/04, 001/816, 001/2430
s.- ytuğın 001/895
s.- yik 001/2623
- söyles** - “söyleşmeq, konuşmaq”
s.- ed 001/2748
s.- edi 001/3732, 001/3800
s.- er 001/2777
s.- eyik 001/2389
s.- ip 001/1369, 001/2551, 001/2754, 001/531
s.- ipti 001/2130
s.- ken 001/1546
s.- keni 001/2575
s.- se 001/90
s.- ti 001/1574, 001/2725, 001/2812, 001/3016, 001/402
s.- uwge 001/2129, 001/536
- söylesuw** “konuşma, sohbet”
s.+ ge 001/245
- söyt** - “öyle yapmaq, öyle etmeq”
s.- se 001/1348, 001/820
- söz** “söz; yapılmış olan konuşma”

s. 001/1195, 001/1295, 001/1639, 001/1781, 001/1794, 001/1796, 001/1813,
 001/1836, 001/1970, 001/225, 001/2476, 001/2519, 001/2538, 001/2560,
 001/2604, 001/263, 001/2646, 001/2658, 001/2671, 001/2725, 001/2889,
 001/3802, 001/3803, 001/3827, 001/3940, 001/3986, 001/3993, 001/4024,
 001/475, 001/615, 001/633, 001/705, 001/808, 001/83
 degen s. 001/2394
 estigen s. 001/3890
 s. ayta almay 001/1731
 s. ayt 001/3982
 s.+ ben tartıp 001/3801
 s.+ ben 001/1297, 001/1641, 001/1726, 001/1727, 001/1772, 001/1891,
 001/2819
 s.+ benen 001/2548, 001/3756
 s.+ de 001/3628, 001/3970, 001/996
 s.+ den sırp 001/2351
 s.+ den 001/1678, 001/2482, 001/2516, 001/2536, 001/272, 001/2882,
 001/909
 s.+ di aytam 001/3726
 s.+ di baqıp 001/3731
 s.+ di baylağanın 001/2789
 s.+ di şarlap jürdi 001/2603
 s.+ di toqtatıp 001/2387
 s.+ di 001/1530, 001/1548, 001/1888, 001/2408, 001/2498, 001/2518,
 001/2759, 001/3758, 001/3895, 001/3910, 001/4029, 001/488, 001/537,
 001/592, 001/859
 ras s.+ di 001/3984
 saldı s.+ di 001/3975
 tıñda s.+ di 001/2046
 s.+ diñ 001/1116, 001/1665, 001/1705, 001/2218, 001/2227, 001/2584,
 001/2811, 001/3686, 001/468, 001/532
 s.+ ge keldi 001/2230
 s.+ ge kelip 001/3016
 s.+ ge 001/1633, 001/1652, 001/1656, 001/1672, 001/1763, 001/1791,
 001/1809, 001/1831, 001/1834,
 001/1846, 001/2475, 001/2533, 001/271, 001/2715, 001/2798, 001/2820,
 001/3170, 001/3704, 001/3785, 001/4016, 001/411, 001/765, 001/1635
 s.+ ge nanba 001/2564
 s. iñğayın 001/2812
 s.+ i 001/1301, 001/1543, 001/1549, 001/1550, 001/1591, 001/1691,
 001/2102, 001/236, 001/247,
 001/2875, 001/3359, 001/3977, 001/3980, 001/698, 001/772, 001/973
 aytqan s.+ i 001/2495, 001/3146
 s.+ i: 001/3842
 s.+ im bar 001/1884
 s.+ im 001/1751, 001/2652, 001/2895, 001/3159, 001/3991
 aytar s.+ im 001/1778
 s.+ imdi 001/1896, 001/2151
 s.+ ime 001/3997, 001/4000, 001/761

- s.+ imen 001/280
s.+ in esitedi 001/2755
s.+ in qoyıp 001/2101
s.+ in uqtı 001/1925
s.+ in 001/1546, 001/1795, 001/228, 001/2513, 001/3593, 001/378, 001/3875,
001/684, 001/693,
001/745, 001/908
s.+ ine 001/2408, 001/244, 001/3981, 001/4001, 001/436, 001/474, 001/501
bos s.+ ine 001/2052
s.+ inen 001/1808
qız s.+ inen 001/3866
s.+ insiz 001/1134
s.+ iñ 001/1743, 001/1897, 001/3579, 001/3688, 001/3697, 001/3915,
001/3966, 001/419, 001/428, 001/3694, 001/517, 001/607
s.+ iñde 001/417
s.+ iñdi 001/2546, 001/3780
s.+ iñe 001/2466
s.+ iñniñ 001/3689
s. jüyesin 001/3783
s. ötip ketti 001/2695
s. saladı 001/3965
s. salğan 001/2670
s. salmaqqa 001/3971
s. suradı 001/2018
s.+ i 001/128
s.+ ine 001/139
aytqan s.- di 001/2093
- sula** - “uzanmak, yatmak”
s.- ğanı 001/3835
- sultan** “sultan”
s. 001/1449, 001/1542, 001/1551, 001/1664, 001/2263, 001/249, 001/2511,
001/2522, 001/3378,
001/3383
batır s. 001/2530
s.+ dı 001/3373
- suluw** “güzel, alımlı, yakışıklı”
s. 001/1488, 001/1632, 001/1732, 001/1816, 001/1941, 001/233, 001/399,
001/573, 001/577,
001/625, 001/635, 001/913, 001/915, 001/919, 001/933, 001/1337
s.+ lıǵı 001/1682
s. qız 001/3963
- suluwlıq** “güzellik”
s.+ ta 001/237
- suñqar** “sungur, cesur, gözüpek”
s. 001/1207, 001/1887, 001/2264, 001/540, 001/824
jas s. 001/2836
aq s. edim 001/3848
s. emes 001/1902

- s.+ ları 001/2591
- sura** - “sormak, rica etmek”
- s.- dı 001/2727
- söz s.- dı 001/2018
- s.- ğanıñ 001/2378
- s.- ma 001/3782
- s.- mañdar 001/1557
- s.- maq 001/2713
- s.- masañ 001/3942
- s.- p alsam 001/2371
- s.- p 001/3912, 001/725, 001/760, 001/555
- birew s.- p 001/3811
- s.- sañ 001/703, 001/749
- s.- saq 001/167
- s.- wsız 001/3568
- s.- y 001/3924
- s.- ydı 001/1030, 001/2231, 001/771
- s.- ymın 001/1935, 001/2356
- s.- ysiñ 001/3897
- s.- ytın 001/1934
- suras** - “karşılıklı sormak”
- s.- adı 001/2803
- suw** “su”
- s. 001/2939, 001/2946, 001/3079, 001/3113, 001/3976
- sarı s. 001/1880
- s.+ dan 001/3104
- s.+ dı 001/2917
- jiydeli s.+ dıñ boyında 001/3852
- s.+ dıñ 001/1779
- baysın s.+ dıñ 001/3820
- qara s.+ dıñ 001/3083
- s.+ ğa 001/3081, 001/3102
- s.+ ı joq 001/3029
- s.+ ı 001/2912
- s.+ sın jiydı 001/2878
- s.+ sın 001/781
- s. şıqpay 001/3458
- s. tappay 001/3465
- s. tolqıp 001/3082
- suw** - “soğumak”
- qanı s.- ıp 001/2990
- suwalt** - “kurutmak, suyu çekilmek”
- s.- qan 001/3942
- suwılda** - “çok konuşmak, kafa açmak, dır dır etmek”
- s.- ğan 001/1233
- suwın** - “soğumak”
- s.- dı 001/984
- suwır** - “çıkarmak”

- s. 001/974
s.- dı 001/3283, 001/3393, 001/983
s.- ip 001/1483, 001/438
- süreñ** “görünüş, suret; iz “
s.+ imdi 001/1883
- sürin** - “tökezlemek, düşeyazmak”
s.- di 001/3265
- süt** “süt”
s. 001/3445
s.+ imdi 001/359
aq s.+ imdi 001/3942
s.+ in 001/721, 001/742
- süy** - “sevmek, aşık olmak”
s.- er 001/2437
s.- genin 001/1602
s.- geniñ 001/2778
s.- ip jatrı 001/1842
- süyek** “kemik; soy”
s.+ ime 001/2590
aq s. 001/3668
s.+ imnen 001/2595
s.+ in 001/3409, 001/3410
s.+ ke 001/3271
- süyen** - “dayanmak yaslanmak; destek almak”
s.- ip 001/3309
- süye-** “desteklemek”
s.- p 001/3838
- süyin** - “sevinmek, memnun olmak”
s.- şı 001/1893, 001/1906, 001/1923, 001/3665
s.- şige 001/1966
s.- şim 001/1932
s.- şini 001/3811, 001/3831
- süyiñşile** - “müjdelemek, ”
s.- p 001/3814
- süzek** “tifo, kara humma”
s. nawqas 001/2599
- şab** - “binmek; kesmek; baskın yapmak, saldırmak”
ş.- ar sawlap 001/3467
ş.- adı 001/123
ş.- arın 001/968
ş.- ar 001/1377, 001/1385
- şaban** “tembel; ağır, yavaş”
ş. bolmay 001/794
- şabandıq** “tembellik, ağır hareket etme”
ş.+ qa 001/3048
- şabil** - “yağmalanmak; kesilmek, biçilmek”
ş.- ğan emes 001/3573
ş.- ğan 001/1514, 001/1519

- şabın** - “terlemek; kudurmak”
 ş.- dı 001/1145, 001/1597, 001/3235
 habar ş.- dı 001/1158
- şabındı** “çayırli”
 ş.+ dı 001/1611
 ş.+ da 001/1768
 ş.+ dan 001/12, 001/1953, 001/1957, 001/2470
- şabıs** - “savaşmak, çarpışmak”
 ş.- ip 001/3017
- şağım** “şikâyet”
 ş. aytsañ 001/3754
- şağında** - “küçültmek, ufaltmak”
 ş.- p 001/1044
- şal** “yaşlı, ihtiyar adam”
 ş. 001/2174, 001/2178, 001/2714, 001/2716, 001/2720, 001/2753, 001/2759,
 001/756, 001/792
 ş.+ dı 001/2201, 001/2711
 ş. äkelip 001/2749
 ş.+ ğa ertip 001/2805
 ş.+ ğa 001/2459
 ş.+ menen 001/2725
- şal** - “çelmek; bağlamak”
 ş.- dı 001/2424
 tastap ş.- dı 001/2291
- şalbar** “f. pantolon, şalvar”
 ş.+ ı 001/2323
- şaleke** yaşça büyük kişilere hitap kelimesi
 ş. 001/2717
- şaljañ** bk. şaleke
 ş. 001/3052
- şalqar** “geniş”
 ş. tūs ed 001/2928
- şalqı** - “yanmak; dolup taşmak”
 ş.- ğan 001/349
 ş.- ğan 001/3103
 ş.- p 001/3102
- şalqıt** - oynamak
 ş.- qan 001/3078 ”rahat yaşamak”
- şama** “güç, enerji”
 ş. 001/2734, 001/680
- şanş** - “batırmak, saplamak”
 ş.- ip 001/1224
- şanşıl** - “saplamak”
 ş.- adı 001/2945
- şañ** “toz, toz toprak”
 ş. 001/2958, 001/3444
 ş. basıp 001/1631
 uşqan ş.+ nan 001/3000

- şanıırqa** - “çok susamak”
ş.- ptı 001/3465
- şap** - “at ilee dört nala gitmek; kesmek; yapışmak, tutunmak”
ş.- ar 001/1284
ş.- paq boldı 001/3558
ş.- qan edi 001/1746
ş.- qan 001/1063, 001/1449, 001/1537, 001/1618, 001/1668, 001/1752, 001/1756
jurt ş.- qan 001/1472
ş.- sañ 001/1251, 001/1430
ş.- tı 001/1446, 001/1577, 001/3247, 001/3270, 001/3665, 001/3271
şıka ş.- tı 001/1258
- şap** “şap”
ş. berip 001/3382 “aniden yakalamak, tutmak”
- şapan** “kaftan”
ş. 001/1848
- şapqıla** - “koşuşturmak”
ş.- p 001/3123
- şapşañ** “tez, çabuk”
ş. 001/1036, 001/997
- şaptır** - “göndermek”
ş.- amin 001/3565
at ş.- ğan 001/1990
ş.- ip jıydı 001/2162
at ş.- ip 001/1176, 001/4008
- şaq** - “kırmak; ısırmaq, sokmaq ‘arı, böcek’; yakmaq
ş.- ip 001/2662, 001/3773, 001/764
muñın ş.- ip 001/3080 “derdini anlatmaq, derdini yanmaq”
- şaq** “çağ, dönem, devir;”
ş. 001/1630, 001/2057
ş.+ ı 001/2965, 001/2968, 001/3074, 001/480
ş.+ ta 001/2669, 001/2927, 001/2988, 001/3122, 001/3974
ş.+ ım 001/3093
ş.+ ı turğan 001/114
- şaqır** - “çağırmaq”
ş. 001/1426, 001/3918
ş.- adı 001/2109
ş.- dı 001/1717, 001/2894, 001/3324, 001/3678
ş.- ip alp 001/1854
ş.- ip 001/1889, 001/296, 001/3089, 001/3470
ş.- sam 001/970
- şaqta** - “sınır, ölçü”
boyın ş.- p 001/2826
- şaqtı** “yakın, kadar”
on ş. 001/2871
- şara** “f. çare”
ş. 001/1245, 001/2481
- şarla** - “gezmek, dolaşmaq”

- sözdi ş.- p jürdi 001/2603
- şarpıl** - “tutuşmak, hafiften ateş almak, yanmak”
ş.- ip 001/1538
- şarpuw** “tutuşma, alev alma”
ş.+ ı 001/2239
- şarşa** - “yorulmak”
ş.- dım 001/2336
- şart** “antlaşma”
ş. 001/2493
- şartılda** - “şaklamak, şak sesi”
ş.- p jür 001/2745
- şaş** - “saçmak, dökmek; yaymak”
ş.- qan 001/742
ş.- tı 001/2780, 001/3473
qanın ş.- tı 001/3427
ş.- uw 001/3869
- şaş** “saç, baş derisindeki tüğler”
ş. 001/1914
ş.+ a 001/3869
ş.+ ım 001/1820
ş.+ ın 001/1607
ş.+ tan 001/1496
- şat** - “sıkıca bağlamak”
ş.- ır 001/3461
- şatıl** - “dolanmak, takılmak 'ip' ”
ş.- dı 001/3330
- şatır** “çadır, otağ”
ş. 001/1298, 001/2776
- şaw** - “bk. şawla - , güçsüzleştirmek, zayıflatmak”
ş.- ip alğan 001/135
ş.- ip alıp keter edi 001/2681
ş.- ip almaq boldı 001/2821
ş.- ip 001/1465, 001/1669, 001/1894, 001/2625, 001/2822, 001/3245,
001/3390, 001/3814, 001/3830
qılış ş.- ip 001/2943
- şayan** “akrep, yengeç”
ş. bop 001/3711
- şayqal** - “sallanmak”
ş.- ip 001/1233
- şayqa** - “sallamak”
ş.- ydı 001/982
- şäli** “f. şal, atkı”
ş. 001/1910
- şäyi** “ipek”
ş. 001/2209
- şeber** “usta”
ş. 001/1187, 001/1193, 001/3088
- şege** “çivi”

- ş.+ sin 001/3283
- şegin** - “geri çekilmek”
- ş.- di 001/1727
- şek** “kuşku; sınır”
- ş.+ ti 001/2073, 001/3453, 001/3668, 001/377, 001/497, 001/498, 001/2076, 001/495
- şekti** “sınırlı”
- ş.+ niñ 001/2450
- şekti (2)** “özel isim”
- ş.+ ge 001/3922
- ş.+ ge 001/4033
- şeñgel** “pençe, avuç”
- ş.+ ge 001/2937
- ş. tiyip 001/2975
- şep** “siper, set”
- ş. tartıp 001/3183
- şer** “a. dert, hüznün”
- ş. qaptadı 001/1172
- şerüw** “ordu, alay”
- ş. tartıp 001/2980
- şeş -** “çözmek”
- ş.- ip 001/1408
- şeşe** “anne”
- ş.+ m 001/1659, 001/1715, 001/941
- ş.+ ñdi alsañ 001/938
- ş.+ si 001/3797, 001/3838
- ş.+ simen 001/2136
- şeşek** “çiçek”
- ş.+ tiñ 001/2465
- şeşil -** “çözülmek, çözümlenmek”
- ş.- se 001/2732
- şet** “kenar, uç; dış, taşra”
- ş. 001/06, 001/2193, 001/232, 001/269, 001/284, 001/324, 001/562
- el ş.+ ine 001/3553
- ş.+ ke taman 001/3457
- ş.+ ke 001/3574
- ş.+ ten 001/2873
- šetquwray** “yer ismi, bugün rusya sınırları içinde olan ekaterinbug civarı”
- ş. 001/1299, 001/3597
- ş.+ diñ 001/1267, 001/1277
- ş.+ ğa 001/1241, 001/1265, 001/1307
- şıbn** “can”
- ş. 001/2949, 001/2998
- şıbıq** “çubuk; filiz”
- ş. 001/188, 001/3259
- şıda -** “dayanmak, sabretmek”
- ş.- mas jan 001/2515
- ş.- mas 001/741

- jan ş.- mas 001/2483
 ş.- may 001/1696, 001/3260, 001/3264, 001/436
 ş.- p edi 001/2640
 ş.- y almay 001/2838
 ş.- ydı 001/1332
 ş.- ymın 001/3851
 jan ş.- ytın 001/3555
- şidas** “sabır, tahammül”
 ş.+ m 001/3946
- şığar** - “çıkarmak”
 ş.- adı 001/3805
 ş.- dı 001/234
 ş.- ip 001/2916
 ş.- ma 001/3938
 ş.- may qılış 001/974
 ş.- mayıq 001/745
- şığası** “zarar”
 ş.+ m 001/1712
- şığın** “zayıf, can kaybı”
 ş. 001/1175
- şılbr** “yular”
 ş.+ m 001/863
- şım** “çim”
 ş.+ nan 001/382
- şımırlan** - “ürpermek”
 ş.- ip 001/580
- şın** “doğru, gerçek”
 ş. 001/169, 001/1935, 001/2051, 001/2411, 001/2968, 001/2972
 ş. ekenin 001/1157
 ş. ekensiñ 001/3916
 ş.+ ğa 001/1415
 ş.+ ı 001/1116, 001/2227,
 ş.+ m 001/2378
 ş. jürekin 001/1960
 ş. qoldasa 001/2853
 ş. qoydı 001/674
- şınımen** “cidden; gerçekten; kesinlikle”
 s. 001/552, 001/548
- şınar** “özel isim”
 ş. 001/3057, 001/96
- şında** - “canla başla çalışmak”
 ş.- p 001/3048
- şını** “cam”
 ş. 001/542
 ş. jeldi 001/72 “ayna gibi güzel olmak”
- şıñ** “çalgı aleti; uçurum, yar; zirve”
 ş. 001/1461
 ş.+ dı 001/471

ş.+ niñ 001/1366, 001/473
 şıq - “çıkmaq; yardımcı fiil”
 ş. 001/758
 ş.- a almadı 001/2847
 ş.- a almay tur 001/3084
 ş.- a keldi 001/2836
 ş.- a qaştı 001/3492
 ş.- adı 001/3444
 jan ş.- adı 001/3447
 qan ş.- adı 001/3445
 ş.- am 001/3317
 ş.- ar joldı 001/2063
 ş.- ar 001/3478, 001/3479, 001/3050
 ş.- atın 001/3252
 ş.- ayıq 001/3193
 ş.- ip alıp 001/2086
 ş.- ip 001/3962, 001/1262, 001/1624
 elden ş.- ip 001/3959
 ş.- iptı 001/2829, 001/3025
 ş.- pağım 001/650
 ş.- paptı 001/86
 ş.- paq boldı 001/2831
 ş.- pas 001/3574
 ş.- pasa 001/3457
 suw ş.- pay 001/3458
 ş.- qan eken 001/1535
 ş.- qan 001/1059, 001/1480, 001/2193, 001/2306, 001/3417, 001/377,
 001/3800, 001/3929, 001/490,
 001/803, 001/825, 001/3553
 izdep ş.- qan 001/2967
 qan ş.- qan 001/990
 ş.- qanda 001/1512
 ş.- sa 001/860, 001/2588
 ş.- sam 001/821
 ş.- sın 001/1429
 ş.- tı 001/1092, 001/1148, 001/1305, 001/1444, 001/1570, 001/2826,
 001/2839, 001/3352, 001/3644,
 001/3666, 001/381, 001/3922, 001/520
 jaz ş.- tı 001/3658
 kelip ş.- tı 001/1924
 qarsı ş.- tı 001/1580
 tawğa ş.- tı 001/2955
 ş.- a keldi 001/481
 ş.- a 001/1415, 001/1310
 ş.- ar 001/1532, 001/2354, 001/2644, 001/382
 bar ş.- ar 001/2401
 jatqan ş.- ar 001/2337
 jetken ş.- ar 001/2235

- ş.- ip ketip 001/2616
 ş.- ip ketti 001/2497, 001/2698
 ş.- ip 001/2250, 001/2712, 001/289, 001/807
 ş.- a kelse 001/2981
 ş.- a şaptı 001/1258
 ş.- ip keter 001/1986
 ş. dewge 001/3203
- şıraç** “f. mum, kandil; sevgi ifade eden söz”
 ş.+ iñ 001/163
 ş.+ im 001/2049, 001/2330, 001/2353, 001/3606, 001/3688, 001/3705,
 001/3989, 001/1778, 001/2722
 ş.+ tay 001/1357
- şırıldaq** “çıvıdayan, ses yapan”
 ş. 001/210, 001/3823
 ş. bolmadı 001/180
 ş. ermey 001/3860
- şider** “bukağı, köstek”
 ş.+ di 001/986
- şilten** f. “eren”
 ş.+ der 001/871
- şir -** çürümek
 ş.- ip 001/452
- şirkin** “duguları pekiştirmek için kullanılan ifade keşke, hey gidi; zavallı”
 ş. 001/206, 001/2212, 001/2420, 001/2461, 001/2549, 001/2733, 001/361,
 001/3695, 001/466
 ş.+ di 001/2527
- şol -** “bakmak, gözetlemek”
 ş.- ip 001/298
- şolaç** “kısa”
 ş. 001/1800
 ş.+ iñ 001/1074
 ş. tur 001/3650
- şolaç(2)** “özel isim”
 ş.- pen 001/661
 ş, 001/688
 ş.+ qa 001/959
- şoç** “bir gurup”
 qalmaç ş.+ ı 001/3250
- şoçı** “tepe”
 ş.+ da 001/1144
 ş.+ ğa 001/1143
 ş.+ niñ 001/289
- şoçtıç** “hayvanın ensesi”
 ş. 001/798
- şortan** “turna balığı”
 ş.+ niñ 001/3853
- şoşı -** “korkmak”
 ş.- p tur 001/3112

- şoyın** “dökme demir; sağlam güçlü
ş. 001/1042, 001/1050, 001/1059
- şökkir** “çöktürmek”
tuwa ş. 001/523
- şöl** “susuzluk; çöl”
ş. 001/2912
ş. bolıp 001/3442
ş.+ de 001/2880, 001/2993
ş.+ in tap 001/2899
ş.+ inen 001/2877
ş.- ge kirip keldi 001/2924
- şöldey** “çöl gibi”
ş. 001/3617
- şöp** “ot”
ş. alatın 001/1824
ş.+ i şüygin 001/3537
ş.+ inen 001/736
- şubal** - “arka arkaya sıralanmak”
ş.- ğan 001/570
- şubar** “benekli, alacalı”
ş. 001/2334
- şunaq** “kulağı kesik yada yapışık olan”
şup ş. 001/2205 “kızma ifadesi”
- şuqı** - “gagalamak”
ş.- p 001/1825
- şurqıltay** “köprücük kemiğinin üstü”
ş.+ dan 001/3256
- şuw** “gürültü”
ş. 001/2703, 001/2743
ş. etip 001/787
- şuwılda** - “gürültü yapmak”
ş.- ğan 001/1231
- şuwla** - bk. şuwılda-
ş.- dı 001/3349
ş.- p tur 001/3244
ş.- p 001/3466, 001/891
- şuwlas** - “uğuldaşmak”
ş.- tı 001/3290
- şüwle** - bk. şuwılda-
ş.- p 001/2743
- şüygin** “mera, otlak”
şöbi ş. 001/3537
- ta** “kuvvetlendirme edatı⁵”
t. 001/1120, 001/1834, 001/3199, 001/3272
- taba** “kötü bir olaya veya başarısızlığa sevinme, oh olsun vb.”
t. qılma deydi 001/3163

⁵ Ayrıntılı bilgi için bk. Ahmet Bican Ercalesun *Türk Lehçeleri Grameri* s. 473.

- t.+ sına 001/456
- tabala** - “birinin başarısızlığına sevinmek”
t.- dı 001/1489
- taban** “taban ‘ayak, nehir vb.’”
t. 001/1637, 001/967
t.+ ındı 001/1508, 001/1078
t. taydı 001/2842
t. tirep 001/2631, 001/2868 “yerleşmek”
- tabanda** - “kıpırdamadan sabit durmak, çekmek”
t.- p 001/187, 001/3380
- tabandas** - bk. tabanda-
t.- ip 001/1494
- tabıl** - “bulunmak”
t.- ar 001/1116, 001/1969
t.- ğan 001/2269
t.- ip 001/3940
t.- masa 001/3130
at t.- may 001/3142
t.- maydı 001/121
t.- maytın 001/3812
- tabıt** “a. tabut”
t. 001/2752
- tabıttay** “tabut gibi”
t. 001/2773
- tağala** “a. Allahın yüceliğini ifade eden sıfat”
alla t. 001/3914
alla t.+ m 001/2738
- tağdır** “a. kader”
t.+ dan 001/1245
jazuwı t.+ diñ 001/3657
t.+ ğa 001/162
- tağı** “daha, ve, bundan başka”
t. 001/1061, 001/1948, 001/2011, 001/230, 001/3073, 001/3817, 001/3830,
001/3878, 001/93
- tağıl** - “takılmak, asılmak”
t.- ip tur 001/2225
- tal** - “yorulmak, bitkin düşmek”
t.- ip qalptı 001/2990
t.- ip 001/1227, 001/304, 001/3835, 001/547
t.- may 001/3526, 001/568
- tala** - “dişlemek, ısırarak, dalmak ‘köpek, kurt vb.’”
t.- p 001/281, 001/295
- talas** “çekişme, tartışma”
t.+ ı bar 001/2141
t.+ ina 001/892
- talas** - “tartışmak, çekişmek”
t.- tı 001/2157
- talat** - “ısırttırmak, parçalatmak”

- t.- ayın 001/3566
- talay** “nice, pek çok; kader, alın yazısı”
 t. 001/1147, 001/1220, 001/1469, 001/1517, 001/1786, 001/185, 001/1853,
 001/195, 001/2854,
 001/326, 001/3287, 001/3421, 001/3427, 001/380, 001/458, 001/650, 001/765
 t. atababañ 001/1752
 t.+ dı alğan 001/1983, 001/201
 t.+ dı 001/135, 001/1026
 t.+ diñ alıp edi 001/134
 t.+ diñ 001/1747
 t.+ lar 001/1462, 001/1787
 t.+ laraq 001/1563
 t.+ lardı 001/1621
 t.+ ların 001/2007
 t. qılğan 001/305
- taman** “yakin, doğru”
 t. 001/1012, 001/1092, 001/1096, 001/1345, 001/2772, 001/3834, 001/3989,
 001/658, 001/680,
 001/767, 001/793, 001/876, 001/893, 001/919, 001/920
 bizge t. 001/3127
 sizge t. 001/3129, 001/3888
 soğıstı t. 001/2951
 şetke t. 001/3457
 üyge t. 001/3885
- tamaq** “yemek”
 t.+ ı 001/1383
- tamaşa** “oyun, eğlence”
 t. 001/3796
 t. etip qalar 001/02
- tamır** “damar”
 qandı t.+ ım 001/2487
- tañşı** “damla”
 t. 001/1741
- tan -** “caymak, vazgeçmek”
 t.- ip 001/1482, 001/577, 001/579
- tanı -** “tanımak”
 t.- dı 001/1068, 001/1155, 001/1315, 001/2301, 001/2971, 001/2977
 t.- dım 001/1157, 001/633
 t.- madı 001/102
 t.- masañ 001/421
 t.- maydı 001/900
 t.- p al 001/3739
 t.- p bildi 001/3746
 t.- p 001/1317, 001/2349, 001/2375, 001/3677
 jerdi t.- p 001/2254
 t.- ysiñ 001/3779
- tañıq** “bilinmeyen, meçhul”
 t. bolp 001/1635

- tanıs** “taniş, tanıdık”
t. 001/2073
t. boldıq 001/2270
- tanıs -** “tanişmak”
t.- ip 001/2941
t.- tı 001/2804
t.- tıq 001/2551
- tanıt-** “tanıtmak”
t.-paq boldı 001/230
- tañ** “hayret veren, tan vakti”
t. 001/1010, 001/501, 001/569
t. ata 001/616
t.+ da 001/1447
t. etip 001/1153
t.+ ğa qaldı 001/385
t. qaldı 001/571
t. qalğan 001/639
añ t. qalıp 001/839
- tañ -** “bağlamak”
t.- ba 001/3847
- tañba** “damga, iz”
t. bolar 001/937
- tañda -** “seçmek”
t. 001/3319
t.- p al dep 001/1783
t.- p 001/1646, 001/1812, 001/2371
t.- w alsam 001/1792
t.- w berip ketken 001/1789
t.- w 001/1780, 001/1791, 001/1802, 001/1806
t.- wdi 001/2374
t.- wğa 001/1845
t.- wmen 001/1838
- tañdat -** “seçtirmek”
t.- tiñ 001/1873
- tañday** “damak”
t.+ inan 001/229
- tañerteñ** “sabahleyin”
t. 001/1386, 001/2226, 001/2230, 001/3194, 001/3494, 001/3959
- tap** “pekiştirme anlamında kullanılan kelime”
t. 001/1300
- tap(2)** “sınıf, gurup”
t.+ ı 001/53
- tap -** “bulmak”
t. 001/1179
şölin t. 001/2899
t.- a almay 001/2701
t.- ar edi 001/2621
t.- ar 001/1340, 001/3751, 001/3809, 001/321

aqıl t.- ar 001/1181, 001/1207, 001/3521

jön t.- ar 001/2686

t.- atın 001/1195

t.- padı 001/3302

t.- paq bop 001/1280

t.- pay 001/1836, 001/449

jol t.- pay 001/2620

suw t.- pay 001/3465

t.- paysıñ 001/1583

t.- qan 001/1091, 001/1290, 001/217

maqul t.- qan 001/2097

qaza t.- qan 001/1523

t.- qanğa 001/1970

t.- sam 001/2446

t.- sañ 001/2883

t.- saq 001/2253

qaydan t.- sın 001/2999

t.- tı 001/1574, 001/240, 001/803

elin t.- tı 001/3663

izdep t.- tı 001/2791

jerdi t.- tı 001/3032

orının t.- tı 001/1870

qaza t.- tı 001/116, 001/3014

t.- tıq 001/1159

izdep t.- am 001/2467

is t.- ar 001/1895

kesel t.- ar 001/3654

t.- arsızdar 001/2338

t.- ayın 001/2491

t.- qan boldı 001/2876

tapırla - “nal sesi, tak tuk etmek ”

t.- p 001/977

tapsır - “vermek; sorumluluk yüklemek

t.- ip 001/622

taptır - “buldurmak”

t.- amin 001/3567

taq - “bağlamak, takmak, asmak”

t.- qan 001/2335

jip t.- sañ 001/3753

t.- ip 001/735

taq “ taht; tak sesi”

t. 001/3128

t. etkizip 001/3951

t.+ ında 001/3174,001/97

altın t.+ ta 001/2215

taqılta - “tıkırdamak”

t.- r 001/1773

taqım “ata oturulduğunda dizin ata degen iç kısmı ”

- t.+ ı 001/1513
t.+ in 001/1456
t.+ ina 001/1497
- taqır** “çorak, verimsiz yer”
t. 001/516
t. attı 001/3919
- taqsır** “efendim, hazretleri vb. anlamlarında kullanılan söz”
t. 001/3591
t. töre 001/3588
- tar** “dar”
t.+ dı 001/2676
t.+ ı 001/1313
t. qılar 001/1163
- tara -** “dağılmak, gitmek”
t.- dı 001/2687
- tarap** “a. taraf, yön”
t. bolıptı 001/376
- tarıl -** “daralmak”
t.- sa 001/169
- tarlıq** “daraltı, darlık”
t. 001/1510
- tarqa -** “bölünüp dağılmak, saçılmak”
t.- n 001/2421
- tart -** “çekmek”
t. 001/1084
t.- a almay 001/1451
t.- adı 001/1052, 001/1056, 001/314
t.- ar 001/795
t.- atın 001/3151
t.- ip edi 001/2080
t.- ip qalğanda 001/187
t.- ip 001/1270, 001/1275, 001/134, 001/1569, 001/3212, 001/329, 001/800, 001/987
bala t.- ip 001/3949
jön t.- ip 001/2070
qayğı t.- ip 001/137, 001/204, 001/223, 001/2571 “dert çekmek”
sadaq t.- ip 001/2943
sözben t.- ip 001/3801
şep t.- ip 001/3183
şerüw t.- ip 001/2980
t.- iptı 001/09
t.- qan 001/227, 001/2920, 001/2963
kerney t.- qan 001/1561
tizginin t.- sa 001/2425
t.- sañ 001/1937
t.- tı 001/2658, 001/3194
- tartıs -** “mücadele, çekişme”
t.- ip tur 001/3947

- t.- tı 001/3273
- tas** “taş”
t. 001/1143, 001/1326, 001/1336, 001/1525, 001/504
qorğan t.+ ı 001/2682
t. qorğannan 001/2666
qıyya t.+ tan 001/2709
t.+ tı 001/3563
asıl t.+ tı 001/3603
t.+ tıñ 001/2689
t. tülekter 001/3548
- tas -** “taşmak”
t.- ip 001/1467, 001/2878
- tasta -** “bırakmak, terketmek; atmak”
t. 001/592
t.- may 001/534
t.- p ketem 001/2549
t.- p ketti 001/3373, 001/2173
t.- p şaldı 001/2291
t.- p 001/1060, 001/1208, 001/1310, 001/2357, 001/2507
bere t.- p 001/3400
t.- ptı 001/1066, 001/912
t.- tıptı 001/3022
saltın t. 001/2392
- tastülek** dört yaşındaki kartal; yetişkin, orta yaştaki insanlar için kullanılan kelime”
t.+ im 001/1963
- tat -** “tatmak, tadına bakmak”
t.- ip 001/1567, 001/736
- tatım** “değer, kıymet”
t. 001/2482
- tatuw** “iyi geçinen, dost kimseler”
t. edi 001/104
t. 001/1300
- taw** “dağ”
t. 001/1299, 001/3563, 001/604
t.+ da jürgen 001/2985
t.+ da 001/1315, 001/1466, 001/2688, 001/2706, 001/813
t.+ dan 001/2701
t.+ dıñ 001/2699
t.+ ğa jetti 001/2697
t.+ ğa keldi 001/3017
t.+ ğa şıqtı 001/2955
t.+ ğa 001/1308, 001/1440, 001/2698, 001/2951
t.+ ı 001/473
t.+ in tesip 001/2630
biyik t.+ lı 001/3531
- taw -** bk. tap-
t.- ip berseñiz 001/3307
t.- ip ketti 001/1830

t.- ip 001/1102, 001/1120, 001/1323, 001/1462, 001/1647, 001/2112,
001/2408, 001/2592, 001/3426, 001/677

eger t.- ip 001/2441

tawsıl - “bitmek, tükenmek”

t.- ar 001/3164

t.- may tur 001/2619

t.- maytın 001/353

tay “at yavrusu, tay”

t. 001/188, 001/246, 001/2648, 001/3870

eki t. 001/3054

t.+ dan 001/734

t.+ ğa 001/3846, 001/926

jiyren t.+ ı 001/2205

t.+ ın 001/2098

tay - “kaçmak; vazgeçmek; yoldan çıkmak”

t.- am 001/3223

taban t.- dı 001/2842

t.- ip ketseñ 001/2474

t.- ip 001/909

sertten t.- ip 001/2503

t.- may turdı 001/3380

t.- sañ 001/2536

t.- ar 001/3896

tayan - “dayanmak, yaklaşmak”

t.- dı 001/1031

tayaq “değnek, sopa”

t. 001/1115, 001/399, 001/407, 001/46, 001/538

tayauw “yakın, doğru”

t. 001/1020, 001/1100, 001/1613, 001/3810, 001/2067, 001/690

t. kelip 001/835

t. qoymay 001/2098

t. tur 001/1003

tayauwla - “yaklaşmak”

t.- ğan 001/2661

tayın “çekingen, korkak”

t. 001/561

taylaq “iki yaşını doldurmuş deve yavrusu, taylak”

t.+ tay 001/1609

tayqa - “kaçmak, tüymek”

t.- ydı 001/979

tayqıs - “birlikte kaymak”

t.- ip tur 001/2422

taytalas “tartışma, didişme”

t.+ ı 001/2914

taza “temiz”

t. 001/516

t. tıñdap 001/2435

tazalıq “temizlik; dürüstlük”

- tän** t.+ qa 001/2055
“f. ten, beden”
t.+ indey 001/91
- täñir** “yüce, en yüksek, allah”
t. 001/1390, 001/1657, 001/2560, 001/3516, 001/4023, 001/872
t.+ diñ 001/3784
t.+ ge 001/2481, 001/2652
t.+ i berdi 001/2784
t.+ i 001/2588
t.+ im 001/1903
t.+ indey 001/877
- täñiri** “Allah”
t. 001/3088
t.+ m 001/3692
- täşken** “özel isim”
t.+ ge 001/638
- tätti** “tatlı”
t. 001/236
- täwbe** “a. tövbe”
t. qılsam 001/208
- täwir** “kötü olmayan, iyi”
t. 001/1107, 001/1701, 001/3729, 001/3779
t. bolmas 001/2607
t.+ im 001/366
- te** bk. ta
t. 001/1003, 001/1364, 001/1713, 001/1766, 001/2571, 001/2748, 001/3370,
001/568, 001/673
- tep -** “tepmek”
sırtqa t.- uwiñiz 001/3894
- tegin** “bedava, ücretsiz; boşuna”
t. 001/1705, 001/3605, 001/581, 001/722
t.+ de oylap 001/2273
t. emes 001/3924
- tegiñ** bk. tegin
t. 001/56
- tegis** “hepsi, tamamı”
t. 001/2218, 001/2894, 001/2251
- tegistet** - “düzletmek, aynı ölçüye getirmek”
t.- ip almas bolsañ 001/1500
- tek** “tek, yalnız; boşuna; soy”
t. 001/1874, 001/2057
t. emes 001/3147
t. jatqan 001/2099
t.+ ke 001/2391
t.+ ti 001/1188, 001/498
- teke** “teke”
t. 001/2265
- tekti** “soyda, aynı soydan olan”

- t. 001/2382
- tel** “kendi anasıyla birlikte başka bir anayı da emen hayvan”
t. ösirtip 001/2313 “birlikte büyötmek”
- telim** “parça, toprak parçası, arazi”
telim t. 001/3123
t. telim 001/3123
- temir** “demir”
t.+ den 001/1879
- tentektik** “afacanlık, yaramazlık”
t.+ im 001/1762
- teñ** “denk, eşit”
t. 001/300
t. bolam 001/3149
t.+ desi 001/237
t.+ i 001/2437
t. körseñ 001/2452
- teñde** - “eşitlemek”
qosın t.- p 001/2064
- teñdes** “denk, eşit; yaşıt, akran”
t. 001/2376, 001/2457, 001/3215
t.+ im 001/1362, 001/190, 001/241, 001/2448, 001/933
- teñdik** “denklik, eşitlik”
t. 001/1753
t.+ ke 001/1500
- teñe** - “eşit hâle getirmek”
t.- p qoyğan 001/3905
- teñelt** - “eşit olmasını sağlamak”
t.- ip 001/1292
- teñes** - “eşit duruma gelmek”
aqılğa t.- eyik 001/2387
- teñşilik** “emsal olma, muhatabı olma”
t.+ ke 001/948
- ter** - “dermek, toplamak”
t.- e 001/1505
t.- ip aladı 001/232
qoñız t.- ip 001/1875
- ter** “ter”
t. 001/1175, 001/3086
t. akadı 001/862
t. aqqan 001/3487
aram t.+ ge 001/1929
qara t.+ ge 001/2307
- tereñ** “derin”
t. ketti 001/2285
- teris** “yanlış, yakışksız”
t. 001/1623
- teristik** “terslik”
t.+ i 001/3628

- terle** - “terlemek”
t.- gen 001/1631
- terli** “terli”
qara t. 001/3495
- tes** - “delmek”
t.- ip tursiñ 001/2550
t.- ip 001/1609
tawın t.- ip 001/2630
- tesik** “delik, deşik”
t. 001/1409
- tez** “çabuk, acele”
t. 001/2898, 001/3712, 001/971
t.+ den barıp 001/2899
altın t.+ i 001/250
t. qayt 001/2066
- tım** “çok, pek çok”
t. 001/1915, 001/3553
- tın** - “bitmek, son bulmak; yatışmak”
t.- bay jürüp 001/2084
t.- ip 001/60, 001/628
- tımbek** “özel isim”
t. 001/1416, 001/1470, 001/1474, 001/1684, 001/1713, 001/1732, 001/1763,
001/1766, 001/2260,
001/2272, 001/2390, 001/2398, 001/2426, 001/2430, 001/2435, 001/2448,
001/2492, 001/2495, 001/2500, 001/2525, 001/2542, 001/2556, 001/2565,
001/2571, 001/2600, 001/2609, 001/2651, 001/2693, 001/2741, 001/2750,
001/2758, 001/2765, 001/2767, 001/2801, 001/2947, 001/2955, 001/2988,
001/2990, 001/3018, 001/1688
t.+ ke 001/1730, 001/2522, 001/2608, 001/2884
t.+ ti 001/1191, 001/2385, 001/2653, 001/2941, 001/2757, 001/2782
t.+ tiñ 001/2460, 001/3023, 001/3035, 001/2577
- tımbekjan** “özel isim”
t. 001/2533, 001/2551, 001/2778
- tınım** “huzur, rahat”
t. aldı 001/2010
t. almay 001/3031, 001/1142, 001/567, 001/661
t. bermey 001/2808
- tınış** “sessiz, sakin”
t.+ imdı 001/1406
- tıñ** “güçlü, kuvvetli”
t. edim 001/3693
t. kelip ed 001/2633
t.+ nan kelip 001/3003
t. tıñdap 001/2704
- tıñda** - “kulak vermek, dinlemek”
t. 001/2895
t.- ñız 001/816
t.- p turğan 001/799

- t.- p 001/1546, 001/1548
 taza t.- p 001/2435
 tiñ t.- p 001/2704
 t. sözdi 001/2046
- tiq** - “sokmak, saklanmak”
 t.- qan 001/380
 t.- a almadı 001/2850
- tıs** “dış, dışarı”
 t.+ qa 001/998
 topıraqtan t.+ qarı qılsın 001/2567
 t.+ ta 001/2200, 001/918
 t.+ tı 001/790
- tısqan** “fare, sıçan”
 t.+ menen 001/1946
- tıy** - “dindirmek, kesmek, engellemek”
 t.- dı 001/170
 köñil t.- ip 001/2904
 t.- may 001/3838
 t.- mekpin 001/3972
- tıyğız** - “dindirmek”
 t.- armin 001/1136
- tıyıl** - “dinmek”
 t.- ip 001/1337
 t.- madı 001/3038
- tıyıs** - “kesilmek”
 t.- adı 001/2561
- tıyanaqtat** - “başlamış işi bitirmek, neticelendirmek”
 t. 001/3985
- ti** - “değmek, ilişmek”
 t.- pti 001/2001, 001/3649
 t.- yemin 001/1379
 t.- yip 001/1363
- tigil** - “dikilmek, kurulmak”
 t.- gen 001/841
- tik** - “dikmek ’ağaç, çiçek’, yapı inşa etmek”
 qatar t.- edi 001/3523
 t.- ip alıp 001/3504
 t.- ip 001/1986, 001/3461, 001/1298, 001/246, 001/373, 001/731
 üy t.- ip 001/2887
 t.- ken 001/2299
 t.- señ 001/631
 t.- ti barıp 001/2827
 t.- ti 001/1269, 001/3899
 qosın t.- ti 001/2086
 qos t.+ ip 001/2708
- til** “dil; lisan”
 t. 001/1773, 001/1874
 t.+ di 001/1660, 001/2726, 001/3747

- t.+ ge keldi 001/2783
t.+ ge kelse 001/1918
t.+ ge 001/1347, 001/1642, 001/1926, 001/1638
t.+ i 001/2658, 001/3490
qara t.+ i 001/2464
t.+ im 001/1828
t.+ imdi 001/1662
t.+ imenen 001/1536
t.+ in kesip 001/1781
t.+ ine 001/750
t. tiygizip 001/1898 “hakaret etmek”
- til -** “dilmek, doğramak”
t.- di 001/992
t.- ip 001/967
- tildes** “dileş, dilleri bir”
t. 001/752
- tile -** “dilemek”
t.- gen 001/1881, 001/817
t.- genim 001/2472
t.- p tursañ 001/869
t.- p 001/3253
ağı t.- p 001/3815
tilek t.- p 001/2833
t.- rmin 001/1508
t.- señ 001/2048
tilekiñdi t.- şı 001/1890
t.- ydi eken 001/81
- tilek** “dilek”
t. ber 001/254
t.+ i 001/2636, 001/2771, 001/2784, 001/2968, 001/3859, 001/4012
t.+ im 001/1131, 001/1948, 001/259
t.+ imdi 001/1234, 001/1420, 001/1884, 001/1958
t.+ in 001/1961, 001/2566
t.+ ine 001/1787
t.+ iñdi tileşi 001/1890
t.+ ke 001/2541
t. sıyısadı 001/2558
t.+ teriñ 001/1894
t.+ ti bermes eken 001/208
t.+ ti berseñ 001/1892
t.+ ti 001/3346
t. tilep 001/2833
t.+ iñdi 001/2523, 001/258
t.+ i bar 001/2182
- tilew** “dileme, ümit”
t.+ im 001/2535
- tire -** “diremek, dayamak”
taban t.- p 001/2631, 001/2868

- tirek** “direk, destek”
t.+ im 001/1129
- tiri** “diri”
t. 001/1517, 001/1553, 001/1555, 001/1715, 001/2506, 001/2729, 001/3176,
001/3755, 001/3822, 001/528, 001/727
t. bolsaq 001/3785
t. bop 001/2643
t. otırğan 001/3793
t. qalmağıña 001/954
t. turğanımay 001/461
t. berseñ 001/3168
t. bolsam 001/4004
t. jadır 001/2735
- tiril -** “dirilmek, canlanmak”
t.- e 001/3145
t.- etin 001/1531
- tirlik** “dirlik, canlılık”
t. bolmas 001/556
t. joq 001/2653
t.+ te 001/857
t.+ ten 001/1709
- tiy -** “değmek, dokunmak; sahip olmak”
t.- di 001/1072, 001/1838, 001/3282, 001/3402, 001/3416
kelip t.- di 001/2987
t.- diñ 001/1859
t.- er 001/1819, 001/2239
t.- gen 001/3003
janğa t.- gen 001/1862
qolğa t.- gendey 001/2447
t.- ip jadır 001/1843
şeñgel t.- ip 001/2975
beykünädan t.- isem 001/2056
t.- mek bolıp 001/1856
t.- meseñ 001/942
t.- mewşi edi 001/2221
t.- mey qaptı 001/1575
t.- se 001/565
t.- sem 001/1812, 001/946
t.- señ 001/1634, 001/1816
t.- er 001/1830
- tiygiz -** “değdirmek, temas ettirmek”
t.- beydi 001/2960
t.- dim 001/1874
t.- em 001/1447
til t.- ip 001/1898
- tiyis -** “takılmak, sataşmak”
t.- pe 001/2036
t.- ti 001/2597

- tize** “diz”
t.+ sine 001/2696
- tizgin** “dizgin”
t.+ in tartsa 001/2425
t.+ in 001/2421
- tobısaq** “uzun yola dayanıklı güçlü iri at”
t.+ tan ayğır 001/2312
t.+ tan 001/2094
- toğıt-** “küçük baş hayvanları yıkamak”
t.+ a 001/3967
- toğız** “dokuz rakamı”
t. 001/10, 001/1043, 001/1046, 001/2114, 001/3059, 001/3069, 001/3925,
001/569, 001/62
t.+ da edi 001/3175
t.+ ı 001/3742
t.+ da 001/3172
- tol -** “dolmak”
t.- ar 001/1571
t.- dı 001/3363, 001/809
közi t.- dı 001/3356
t.- ğan 001/1850
t.- ip jadır 001/2124, 001/3464
t.- ip 001/1219, 001/131, 001/1543, 001/1588
qan t.- ip 001/1118
qayğı t.- ip 001/1351
- tolğawlı** “seçilmiş, mükemmel”
t. 001/1025
- tolıq -** “bollaşmak, artmak”
t.- ayın 001/628
- tolıq** “eksik olmayan, dolu; tam”
t. 001/146
t. alğan 001/1963
t. arman 001/2577
t. dāwren 001/219
- tolq -** bk. tolıq-
suw t.- ip 001/3082
t.- uwdan 001/2047
- tolqı -** “dalgalanmak”
t.- ğan 001/3104
- top** “gurup, sınıf”
t.+ tı 001/2194
- topır** “ayak patirtısı”
t. 001/977
- topıraq** “toprak”
t.+ tan tısqarı qılsın 001/2567
- toptan** “gurup”
t. 001/1639
t. turğan 001/906

- toq** “tok, karnı tok”
t. 001/2107, 001/88
- toqal** “kısa boylu”
t. bolıp 001/2112
t.+ dan 001/2115, 001/68
t.+ dıñ 001/2138, 001/69
t.+ ğa 001/2676
- toqalı** “ikinci eş, kuma”
t.+ niñ 001/66
- toqım** “eđerin altına koyulan kalın bez”
t. 001/401
t.+ ın 001/804, 001/758
t.+ men 001/2971
- toqıra** - “durmak”
t.- p 001/726
- toqsan** “doksan”
t. 001/28
- toqta** - “durmak”
t. 001/1084, 001/4000, 001/3997, 001/1069, 001/1561
t.- dı 001/2538, 001/4001
t.- mastan 001/287
t.- may jer eken 001/3467
t.- maymız 001/3182
t.- ñdar 001/1581, 001/1586
t.- r emes 001/3511
kep t.- r 001/83
t.- t 001/3689
jürekiñdi t.- tıñdar 001/1237
t.- yın 001/1541
t.- ymın 001/1754
t.- p qaldı 001/2496
- toqtal** - “kesilmek, sona ermek”
t.- dı 001/1723
t.- ıp 001/2904, 001/3038
t.- may 001/1090
- toqtat** - “durdurmak”
t.- adı 001/1776
t.- alıq 001/1779
t.- ar 001/2934
sözdi t.- ıp 001/2387
t.- ippın 001/2546
t.- tim 001/4015
t.- tiq 001/1737
- tor** ağ, parmaklık
t. 001/1879
t.+ dı 001/3205
t.+ ğa túsken 001/2445
t.+ ğa 001/3621

- t.+ ı 001/1356
- torala** “semiz, etli ”
t. atı 001/2971
- tori** “doru ‘at’ ”
t. 001/1414
t. ala attı 001/2286
t. jorğa 001/3620
- torqa** “değerli bir ipek türü”
t. kiyip 001/1912
- tos -** “beklemek”
t.- amin 001/622
t.- paq boldı 001/2877
- tosıl -** “kala kalmak, duraksamak”
t.- adı 001/2996
- tosın** “birden, aniden”
t. 001/2087
- totı** “f. papağan”
t. 001/3730, 001/3734, 001/3746, 001/3747, 001/3758, 001/3762
t.+ m 001/3726, 001/3733, 001/3738, 001/3750, 001/3786, 001/3788
t.+ maw 001/3770, 001/3778
t.+ menen 001/3732
t.+ nı 001/3768
t.+ sı bar 001/3722
- toy** “sölen, ziyafet; düğün”
t. 001/147, 001/1989, 001/3717, 001/3720
t. bolar 001/619
t.+ dı qıldı 001/1973
qıldı t.+ dı 001/3507
t.+ ğa 001/2287
t.+ ımızdı 001/4019
t.+ ın qılıp 001/3901
t.+ ın 001/3796
t. qıldı 001/3900, 001/4008
t. qılıp 001/2885, 001/4035
t. toylap 001/2890
- toy -** doymak
t.- a almay tur 001/3948
köz t.- adı 001/2266
t.- dı 001/1239
t.- mas 001/1133
t.- may 001/1169
t.- atın 001/1963
- toyla -** “kutlamak”
toy t.- p 001/2890
- toz -** “dağılmak, yıpranmak ”
t.- ip ketken 001/955
t.- ip 001/1451, 001/1637
- tozañ** “toz”

- t. 001/2958
tozaq “cehennem”
 t. 001/542
 t.+ ma 001/1863
töbe “tepe”
 t. 001/1496
 t.+ den 001/2965
töbet “köpek cinsi”
 qara t. 001/3083
 t. arsildaydı 001/3079
tögil - “dökülmek”
 qan t.- gen 001/19
 t.- ip 001/2423
 qan t.- se 001/221
tögildir - “döktürmek”
 t.- ip 001/3181
tögis - “karşılıklı dökmek”
 t.- ip 001/2913, 001/647
tök - “dökmek”
 qandı t.- edi 001/3377
 qan t.- er 001/2856
 qan t.- ilip 001/3654
 qan t.- pek 001/718
 t.- pey 001/343, 001/358
 t.- ti 001/660, 001/672
 jastı t.- ti 001/3389, 001/3600
 närkes t.- ti 001/2770
 qan t.- tik 001/1106
 qan t.- tirmey 001/3656
 qan t.- ip 001/1102
töl “yeni doğmuş hayvan”
 t. 001/1199
tömen “aşağı, alt”
 t. 001/2650, 001/302
tömende - “alçalmak”
 t.- gen 001/2966
tömendet - “indirtmek, alçaltmak”
 t.- ti 001/3619
töndir - “yön vermek, yönlendirmek”
 t.- ip 001/3249
töñirek “etraf, civar”
 t.+ ke 001/290
töñker - “devirmek, altını üstüne getirmek”
 t.- ip 001/1060
tör “evin baş köşesi, değerli yeri”
 t.+ ge 001/2772, 001/912, 001/920, 001/980
töre “yüksek mevki sahibi; hakim, kadı; en iyi”
 t. 001/1078, 001/1111, 001/1125, 001/1279, 001/1283, 001/1380, 001/1447,

001/1502, 001/1519,
 001/1526, 001/1603, 001/1756, 001/1840, 001/1954, 001/1977, 001/249,
 001/345, 001/3560, 001/3579,
 001/3583, 001/3593, 001/3636, 001/3638, 001/3642, 001/3721, 001/373,
 001/375, 001/41, 001/51,
 001/54, 001/552, 001/57, 001/587, 001/713, 001/93
 sädir t. 001/3556, 001/3558

taqsır t. 001/3588

t. boladı 001/1381

t. boldı 001/327

t.+ dey 001/398

t.+ ge 001/1033, 001/1138, 001/1215, 001/1663, 001/3586, 001/44

t. keki 001/3631

t.+ ler 001/49

t.+ ni 001/1137, 001/3619

t.+ niñ 001/1174, 001/1205, 001/1253, 001/1870, 001/340, 001/346,

001/3628, 001/3632, 001/404,

001/564, 001/3616

t. qızın 001/3687

t.+ si 001/3698

t.+ siñ 001/56

törelük “soylu; hüküm, karar”

t. 001/1575, 001/229, 001/421, 001/47

t.+ im 001/421

t.+ ten 001/58

t.+ ten 001/92

törkin “köken, kaynak”

t.+ in 001/633

tört “dört”

t. 001/1197, 001/1222, 001/1238, 001/1259, 001/16, 001/1838, 001/2064,

001/2076, 001/2156,

001/2190, 001/2204, 001/2450, 001/2807, 001/3036, 001/3284, 001/3976,

001/3992, 001/4032, 001/723, 001/988

t. bolar 001/422, 001/430

t. kündey 001/2939

t.+ te 001/2003

t.+ ten 001/4027

törtew “dört tane”

t. 001/2071

töse “döşek”

t.+ te 001/2773

t.+ ten 001/3769

tul “sahipsiz, kimsesiz”

t.+ dı 001/3828

tula “bütün, her şey”

t. 001/2997

t. boyı 001/3495 “bütün vücut”

tulpar “savaşlarda kullanılan dayanıklı bir tür soylu at”

t. 001/1015, 001/1105, 001/1165, 001/1206, 001/1218, 001/1342, 001/1450,
001/1456, 001/1984,
001/2265, 001/2324, 001/3248, 001/831, 001/833

qara t. 001/3200

t. atın 001/3397

t. attan 001/3571

t.+ diñ 001/3240

t.+ ın 001/1255

t.+ ların 001/125

tuman “sis”

t. 001/3267

sasıq t. 001/2614

t. basıp 001/2619

t. ilindi 001/3263

tumanbek “özel isim”

t. 001/1185, 001/3204, 001/3208, 001/3220, 001/3251

tumar “muska, nazarlık”

t. 001/2335

tumsıq “burun”

t.+ inan 001/2945

tunjıra - “üzülmek, derin kaygı duymak”

t.- p 001/3363

tuqım “tohum”

t. 001/1133

t.+ ı 001/1250, 001/2793, 001/3058

tur - “durmak, dikilmek; oturmak, ikamet etmek; oluşmak, meydana gelmek;
yardımcı fiil”

t. 001/1342, 001/1466, 001/1516, 001/1542, 001/2183, 001/527, 001/726,
001/885, 001/972,

001/973, 001/1527

aldında t. 001/3996

alp t. 001/3293

anıq t. 001/2573

artıq t. 001/3359

bağınıp t. 001/2223, 001/52

baladay t. 001/3251

barmakı mayısıp t. 001/2425

bayauw t. 001/1001

baylawlı t. 001/719

belgili t. 001/2369

bolmay t. 001/3315

bop t. 001/2473

esip t. 001/972

jalınıp t. 001/1520

jamalıp t. 001/2866

jiğa almay t. 001/3082

jubatıp t. 001/2632

kelip t. 001/2472

kelmey t. 001/1630
 kelp t. 001/2808
 kirip t. 001/892
 körinip t. 001/2207
 körsetip t. 001/2810
 özimde t. 001/1762
 qağınıp t. 001/2222, 001/50
 qamalıp t. 001/2863
 qara bağınıp t. 001/2023
 qınapında t. 001/1412
 qısıp t. 001/3108
 quruwlı t. 001/1879
 sabalıp t. 001/2864
 sağınıp t. 001/49
 salıp t. 001/2237, 001/709
 sendelip t. 001/2982
 şıqa almay t. 001/3084
 şolaq t. 001/3650
 şoşıp t. 001/3112
 şuwlap t. 001/3244
 tağılıp t. 001/2225
 tartısıp t. 001/3947
 tawsılmay t. 001/2619
 tayauw t. 001/2067
 tayaw t. 001/1003
 tayqısıp t. 001/2422
 toya almay t. 001/3948
 tüsip t. 001/1538, 001/2691, 001/3110
 tüsirip t. 001/1750
 ustap t. 001/3935
 zalal qıla almay t. 001/3081
 t.- a ala 001/374
 t.- a almadiq qılmay 001/1121
 t.- a almadı 001/3157
 t.- a almay 001/1494
 burılıp t.- a qaldı 001/1774
 t.- a qalıp 001/846
 t.- a qalsa 001/3554
 t.- a sala 001/1851
 t.- a 001/1455, 001/1325
 t.- ad 001/736
 t.- adı 001/1716, 001/722
 beyim t.- ar 001/2860
 t.- dı 001/1000, 001/1226, 001/1613, 001/2421, 001/2947, 001/2978,
 001/3228, 001/3617
 aman t.- dı 001/3440
 basıp t.- dı 001/3980
 jılap t.- dı 001/1938, 001/3943

kelp t.- dı 001/2764
qız t.- dı 001/840
taymay t.- dı 001/3380
t.- dım 001/1401
t. edi 001/3944
bop t. ed 001/2723
t.- ğan 001/115, 001/2200
aňsap t.- ğan 001/880
bakıp t.- ğan 001/901
baqıt t.- ğan 001/2028
dayar t.- ğan 001/3408
dayın t.- ğan 001/2624, 001/3412
erik berip t.- ğan 001/332
janıp t.- ğan 001/163
jelip t.- ğan 001/1105
kelip t.- ğan 001/1104, 001/2393, 001/2405
kemip t.- ğan 001/3074
kep t.- ğan 001/1325
közdep t.- ğan 001/3398
saqtap t.- ğan 001/2682
sayrap t.- ğan 001/236
şağı t.- ğan 001/114
tıňdap t.- ğan 001/799
toptan t.- ğan 001/906
tutıp t.- ğan 001/878
tuwıp t.- ğan 001/2468
tüsiniň körip t.- ğan 001/3075
t.- ğanda 001/2424
tiri t.- ğanımay 001/461
t.- iňdar 001/2509
t.- ip 001/1052, 001/1391, 001/1399, 001/1474, 001/1802, 001/2316,
001/2725, 001/3931, 001/4037
az t.- ip 001/2762
bayqap t.- ip 001/1767
bop t.- ip 001/3386
bos t.- ip 001/862
jılap t.- ip 001/771
qarsı t.- ip 001/1492
üyde t.- ip 001/2010
t.- ıs 001/3633
t.- madı 001/1141
t.- mas 001/1463
jay t.- mas 001/3655
t.- maydı 001/1435, 001/2422
amandasa kelip t.- mın 001/2314
aytqan t.- mın 001/2466
jorıp t.- mın 001/2900
kelin bolp kelip t.- mın 001/1936

- kelip t.- mın 001/405
 ümit üzip t.- mız 001/3132
 t.- sa 001/418
 bop t.- sa 001/2517
 qarap t.- sa 001/2699
 tilep t.- sañ 001/869
 t.- sın 001/1380
 bara t.- sın 001/2907
 bılay t.- sın 001/73
 bögen t.- sın 001/3867
 jata t.- sın 001/223, 001/323
 ne qıp t.- sın 001/2875
 t.- sıñ 001/408
 tesip t.- sıñ 001/2550
 t.- uwğa 001/3231
 mal t.- uwı 001/3469
 bilmey t. 001/2557
 t. eken 001/431
 t.+ mas 001/1796
 t.- a qaldı 001/1680
 t.- a salıp 001/3769
turis - “birlikte durmak”
 t.- amız 001/3182
 t.- ip 001/1388
turisüw “karşıklı durma; boy ölçüşme”
 t.+ ğa 001/2868
turpat “görünüş, biçim”
 t.+ ı 001/67
tus “yan taraf; yön”
 t.+ ina 001/1099
 osı t.+ ta 001/2686
tusaw “engel, mâni”
 t. bop 001/1117
tustas “akran, yaşıt; çağdaş”
 t. 001/191
tut - “tutmak”
 t.- ip turğan 001/878
 t.- ip 001/1807
tutas “bir, bereber”
 t. 001/2245
tutın - “ilke edinmek”
 t.- ğan 001/74
tuw - “doğmak”
 t.- a şökkir 001/523
 t.- a 001/1784
 t.- ar eken 001/656
 t.- dı 001/1474
 is t.- dı 001/1722

- jaña t.- dı 001/2032
 t.- ğan ayı 001/2202
 t.- ğan eken 001/65
 t.- ğan 001/1010, 001/1188, 001/14, 001/1712, 001/2268, 001/2305, 001/24,
 001/2456, 001/3297,
 001/38, 001/3911, 001/612, 001/62, 001/68, 001/79, 001/848, 001/2367
 birge t.- ğan 001/1684
 qos t.- ğanday 001/350
 t.- ğanğa 001/1990
 t.- ğaniña 001/2528
 t.- ğaniñdı 001/361
 qos t.- ğanniñ 001/344, 001/357
 t.- ğanşa 001/2633
 t.- ip turğan 001/2468
 t.- ip 001/2078, 001/2992
 t.- iptı 001/64
 t.- mağır 001/523, 001/526
 t.- masqa 001/1832
 t.- may 001/355
- tuw** “sancak, bayrak”
- t. 001/1233, 001/1429, 001/2035, 001/2042, 001/2047, 001/921
 aq t. 001/2044
 t.+ dı 001/1466
 aq t.+ dı 001/2038
 t.+ ğa 001/2043
 saytan t.+ ı qurıldı 001/1675
 t.+ imdı alğan 001/149
 t.+ in 001/1224, 001/1440
 aq t.+ in 001/2827
 t.+ iñdı äkel 001/2034
 t. köterip 001/2040
- tuwısqan** “akraba; dost”
- t.+ 001/3883, 001/3911, 001/651, 001/670, 001/689, 001/61
 t.+ ğa 001/3310
 t.+ niñ 001/2624, 001/279
 t.+ dıq 001/1657
- tuwıs** “akraba olan kimseler; dost”
- t.+ im 001/815, 001/981
 t.+ tardan 001/1695
 t.+ pız 001/3221
- tuwra** “direk, dosdoğru”
- t. 001/1446, 001/1711, 001/2079, 001/2422, 001/2921, 001/2989, 001/3010,
 001/396, 001/717
 t. bastap 001/2074
 t. jürip 001/2318
 t. keldi 001/1122
 t. kelgen 001/2186, 001/3012
 t. kelip qalğan 001/3070

- t. salıp 001/800
- tuwralı** “hakkında, ilgili”
t. 001/277
- tuyaq** “zürriyet, çocuk; toynak”
t. 001/214, 001/3870
- tuz** “tuz”
t. 001/1309, 001/1425
t.+ ğa 001/622
- tuzaq** “”tuzak
t. salıp 001/3219
- tübek** “menderes”
t.+ te 001/2092
- tügel** “hepsi, herkes; tümü, bütünü”
t. 001/1047, 001/1190, 001/184, 001/2187, 001/231, 001/298, 001/3471,
001/3612, 001/3680,
001/513, 001/522, 001/539, 001/755, 001/758
t. bezgen 001/1993
t. boldı 001/1294
t.+ dep 001/1958
t. jayın 001/2119
t. jetken 001/2368
t. qırıp 001/3178
- tügil** “o bir yana, o bir tarafa, o şöyle dursun anlamında kelime”
t. 001/1820, 001/1828, 001/1983, 001/2102, 001/3132, 001/3611, 001/3708,
001/515, 001/603,
001/604, 001/605, 001/720, 001/958, 001/150
- tük** “hiçbir şey”
t. 001/1471, 001/3882
t. bilmegen 001/1544
t. bolmas 001/3007
t.+ in 001/720
t.+ ke 001/2970
t. körmegen 001/1544
t. qalmadı 001/1203
- tülek** “genç, yeni nesil”
t. 001/1263, 001/1272, 001/1316, 001/1336, 001/1652, 001/518, 001/834
jaña t. 001/2836
t.+ ten 001/1150, 001/504
t.+ ter 001/1218, 001/1388, 001/1984
tas t.+ ter 001/3548
- tülki** “tilki; uyanık, kurnaz”
t. 001/3542
- tün** “gece”
t. 001/1027, 001/1140, 001/2621, 001/2744, 001/2747, 001/759
t. boldı 001/785
t.+ de 001/1280, 001/216, 001/2792
t.+ gi 001/788
kün t.+ i 001/3031

- t. işinde 001/3085
t.+ niñ 001/1054
t. qatıp 001/3120
- tündelet** - “gece vakti dolaştırmak”
t.- ip 001/1572
- tüp** “dip, alt; soy, kök”
t.+ i 001/374
t.+ iñe 001/356, 001/3703
t.+ in joydı 001/1972
t.+ ine 001/1697, 001/220
- tür** “tür; yüz, çehre”
t.+ i jaman 001/2844
t.+ i joq 001/3555
t.+ i 001/1454, 001/2418, 001/3075, 001/3131
t.+ im 001/2642
t.+ in buzdı 001/2047
t.+ in 001/1401, 001/913
t.+ iñ 001/2465
t.+ i 001/896, 001/922
- tür-** “dağıtmak, bölmek”
t.- e salıp 001/863
- türege** - bk. türegel-
t.- p 001/555
- türegel** - “ayağa kalkmak”
t.- di 001/1818, 001/560
t.- dim 001/1417
t.- ip 001/2802, 001/3592
- türlen** - “çeşitlendirmek”
t.- ip 001/1913
- türli** “türli, çeşitli”
t. 001/2585, 001/3969, 001/840, 001/3805
- tüs** - “inmek; girmek”
t.- e 001/673
t.- edi 001/1035, 001/999
esine t.- edi 001/2694
t.- emin 001/1760
t.- er eken 001/1839
t.- er 001/3623
nazalıqqa t.- ersiñ 001/2054
t.- etin jol 001/2701
t.- ip alğan 001/369
könilim t.- ip ketti 001/252
t.- ip tur 001/1538, 001/2691, 001/3110
t.- ip 001/1511, 001/2743, 001/2833, 001/2937, 001/3817, 001/3835
attan t.- ip 001/1696
t.- irip tur 001/1750
t.- ken qırandarı 001/3543
t.- ken 001/204, 001/3986, 001/853

- qayğığa t.- ken 001/293
 torğa t.- ken 001/2445
 t.- kendeý bolğan 001/127
 t.- kendi 001/12
 t.- pedi 001/2285
 t.- pek 001/1772
 t.- pes 001/2680
 t.- pey 001/2947, 001/402
 t.- peydi 001/3571
 kemşilikke t.- seň 001/1817
 t.- sin 001/1568
 t.- ti 001/1050, 001/1268, 001/1314, 001/1326, 001/1913, 001/3690, 001/542
 attan t.- ti 001/3338
 barıp t.- ti 001/3585
 köz t.- ti 001/2692
 qayıp t.- ti 001/2869
 qız t.- ti 001/2284
 t.- tik 001/3813
 t.- tiň mänisin 001/2892
 t.- tiň 001/3414
 oyğa t.- ip 001/136
tüs “ögle vakti; rüya, düş
 t. 001/1392, 001/2896, 001/2965, 001/3073, 001/3097
 t. boldı 001/3088
 şalqar t. ed 001/2928
 t.+ i 001/2575
 t.+ im 001/1415, 001/3087, 001/3454
 t.+ imde 001/1393
 t.+ imdi 001/2900
 t.+ in 001/3080
 t.+ iniň körip turğan 001/3075
 t.+ iň 001/585
 t. köredi 001/2891
 t. köripti 001/1398
 t. körip 001/1397, 001/3085
 t.+ ti 001/3109
 t.+ tiň 001/2307, 001/2901
tüsir - “düşürmek, indirmek”
 t.- di 001/2749, 001/2948
 t.- ermin 001/514, 001/638
 t.- gen 001/2006
 as t.- ip 001/2350
tüspek “inme işi”
 t.+ ke 001/858
tüspe - “inmemek”
 t.- ydi eken 001/80
tüstey “rüya gibi”
 t. 001/2950

- tüye** “deve”
 t. 001/1259, 001/131, 001/2123, 001/2132, 001/2134, 001/2705, 001/2719,
 001/2722, 001/2919
 elüw t. 001/3716
 jüz t. 001/3794
 t. berip alğan 001/1212
 t.+ dey 001/780
 t.+ ge 001/1605, 001/2064, 001/2918, 001/3030, 001/573, 001/575, 001/589
 t. izdemey 001/2739
 t.+ menen 001/1431
 t.+ ni 001/2706, 001/2741, 001/2938, 001/3876, 001/2743
 t.+ niñ 001/1598
 t. qalğan 001/3021
- tüyini** “orta nokta, odak noktası”
 t.- s 001/3100
- tüyre** - “saplamak, sokmak”
 t.- p 001/1464
- tüz** - “düzmek, kurmak, oluşturmak”
 t.- di 001/2413
 t.- ewşi ediñ 001/868
- tüz** “dışarı, düzlük”
 t.+ degi 001/1758
 t.+ ge 001/3807
- tüzel** - “düzelmek”
 t.- edi 001/1262
 t.- ip 001/3299
- tüzet** - “düzeltmek”
 t.- ip 001/1018, 001/1579, 001/3545
 qaruwıñdı t.- ip 001/3096
 t.- ken 001/18
- tüzüw** “doğru, uygun, makul”
 t. eken 001/3015
- tilek** “dilek”
 t.+ i 001/153
- uday** “ikiye ayrılmış”
 u. awılına 001/3928
- ul** “erkek çocuğu, oğul”
 u. 001/144, 001/2115, 001/2159, 001/2164, 001/2175, 001/24, 001/3627,
 001/3692, 001/3824,
 001/3883, 001/4037, 001/550, 001/647
 jeti qoylıq u. bola 001/3695
 u.+ dan 001/2143
 u.+ dı 001/3926
 u. ed 001/2114
 u.+ ı 001/1435, 001/2126, 001/3059, 001/3625, 001/3646, 001/3925,
 001/4008, 001/4035, 001/65,
 001/68, 001/69
 bögen u.+ ı 001/3843

- mayan u.+ ı 001/2980, 001/3658, 001/50
u.+ ım 001/150, 001/3708, 001/545, 001/553
u.+ ın 001/2894, 001/62, 001/710
adam u.+ ın 001/2108
u.+ ıñdı 001/3180
- uh** - “ulu, yüce, büyük”
u. 001/1086, 001/1779, 001/197, 001/1989
u. eken 001/3639
- uh -** “ulumak”
u.- p 001/433
- uhın -** “ulumak”
u.- ip 001/3084
- umıt -** “unutmak”
u.- ip qalma 001/1633
u.- ip 001/2693
u.- pay 001/3789
- umıtıl -** “unutulmak”
u.- ip 001/1823
- umtı -** “ileri atılmak”
u.- dı 001/1483, 001/1485, 001/3399
- una -** “hoşuna gitmek, beğenmek”
u.- maydı 001/2494
u.- sa 001/3741
u.- ydı 001/1591, 001/2397, 001/3739, 001/3753
- unat -** “beğenmek”
u.- pas 001/704
- uq -** “anlamak”
u.- qan 001/378
sözün u.- tı 001/1925
u.- ip otır 001/2584
u.- ip 001/965
- uqsa -** “benzemek”
u.- p 001/1941, 001/1943
- ur -** “vurmak”
u. 001/883, 001/974
u.- ar 001/883
nayzanı u.- dı 001/3381
u.- ğan qol 001/3402
u.- ğan 001/1776, 001/984
däldep u.- ğan 001/3404
u.- ğandığı 001/1527
u.- ğandığın 001/543
u.- ip 001/1623, 001/1627, 001/1749, 001/1769, 001/3179, 001/3407,
001/993
boyıñ u.- ip 001/2353
u.- ıs boldı 001/2859
u.- ıs qıldı 001/2942
u.- saq 001/1771

- uran** “slogan, nara”
 u. 001/1426, 001/2330
 u.+ ı 001/1444
 u.+ in 001/1276
 u. saldı 001/1225
 u. salğan 001/773
 u. salıp 001/3351
- uranda** - “slogan atmak”
 u.- p 001/1014, 001/3068
- urıq** “tohum”
 u.+ ı 001/3455, 001/3472
 u.+ in 001/3456
- urıs** “savaş; kavga”
 u. 001/3440
 u.+ imniñ 001/3230
 u. qıluwğa 001/437
 u.+ ta 001/1445
- urıs** - “savaşmak”
 u.- amız 001/3185
 u.- ip 001/2848
- urısuw** “savaş, savaşma işi”
 u.+ ğa 001/2867, 001/1485, 001/1486, 001/2631
- urs** - “kızmak”
 u.- adı 001/341
- urt** “inatçı”
 u. 001/281
- usta** - “tutmak, ele geçirmek”
 u. 001/594, 001/1029
 u.- ğan 001/1252
 u.- ğanım 001/407
 u.- p alıp 001/3382
 u.- p bere almaymız 001/3188
 u.- p tur 001/3935
 u.- p 001/1496, 001/1520, 001/1940
 mıqtap u.- p 001/2509
 qolın u.- p 001/3026
 u.- wda 001/2177
 u.- y aladı 001/3257
 u.- mak bop 001/1372
 u.- y qaldı 001/440
- ustas** - “güreşmek”
 u.- ip 001/1654
- uş** - “uçmak, gitmek”
 u.- a almaytın 001/3849
 u.- adı 001/994
 u.- qan şañnan 001/3000
 u.- qan 001/349
 qutı u.- qan 001/1319

- u.- p 001/3766
- uş** “uç”
u.+ ı 001/2856
- uşan-teñiz** “sınırsız”
u. 001/3135, 001/34
- uşıra** - “tesadüf etmek; felakete uğramak”
u.- dı 001/2993
u.- ptı 001/2991
u.- r 001/384
- uw** “zehir”
u. eken 001/1850
u.+ ı 001/1673
- uwa** “seslenme ünlemi, hey, be hey”
u. 001/2228, 001/2733, 001/777
- uwaqıt** “a. vakit, zaman; dönem; an”
u.+ ı 001/811
u.+ ım 001/2462
u.+ qa 001/2637
u.+ ta 001/1470, 001/2906, 001/2928
- uwayım** “a. hüzün, sıkıntı”
u. 001/2768
ü.+ nan 001/3690
- uwħ** “zorluk veya yorgunluk ifade eden ünlem, uf, aman”
u. 001/2780, 001/314
- uya** “yuva”
u.+ da 001/3767
- uyal** - “utanmak, çekinmek”
u.- ıp 001/3803
u.- mayaq 001/437
- uyalt-** “utandırmak”
u.- tı 001/1868
- uyat** “ayıp”
u. 001/2477
u. boldı 001/2478
- uyğar-** “karara varmak”
u. 001/239
- uyıqta** - “uyumak”
u.- maptı 001/3433
- uyıqtat** - “uyumasını sağlamak”
qosta u.- ıp 001/3484
- uyıt** - “ikna etmek; dikkat çekmek”
u.- ıp alğan 001/2397
- uyqı** “uyku”
u.+ da 001/3077
u.+ ğa 001/1387
u.+ ları 001/3535
- uyqılı** “uykulu, sersem”
u. 001/1098, 001/1103

- uza** - “uzaklaşmak”
u.- ğan 001/2660
u.- rsın 001/1251
u.+ dı 001/2476
- uzaq** “uzak”
u. 001/1539, 001/2279, 001/2281, 001/3390, 001/418
u. emes 001/1552, 001/3365
u. jolğa 001/2449
- uzaqşıl** “uzun mesafeye dayanıklı”
u. 001/2560
- uzart** - “uzamak”
u.- adı 001/316
- uzın** “uzun; yüksek”
u. 001/1402
u. bolmasın 001/348
- üder** “apar topar, alelacele”
ü.+ e 001/282
- ühile** - “iç geçirme sesi, ihlemek, ehlemek”
ü.- p 001/3817
- üki** “puhu kuşunun tüyü”
ü.+ si 001/400
- ükile** - puhu kuşunun tüyü ile süslenmek
ü.- p 001/3799
- ükim** “a. karar, hüküm”
ü.+ di 001/1215
ü.+ in 001/2810
- ükimde** - “hüküm vermek, karar vermek”
ü.- di 001/2626
- üles** - “pay, üleş, hisse”
ü.- in 001/3577
- ülgi** “örnek, timsal”
ü. bolğan 001/25
ü.+ siz 001/3569
- ülken** “büyük”
ü. 001/1299, 001/1516, 001/2126, 001/2477, 001/2698, 001/2718, 001/310,
001/69
ü.+ i 001/1184
- ümit** “f. ümit, umut”
ü. kesip 001/2634
ü. qılğan 001/2191
ü. üzip turmız 001/3132
- ürük** - “ürkmek, korkmak”
ü.- ken 001/590
- ürkiniş** “yıkım, harap olma”
ü. 001/591
- ürpiy** - “dağınık olmak, karışık olmak”
ü.- isti 001/787
- üst** “üst; yukarı”

- ü.+ inde bar 001/3105
 ü.+ inde 001/1796, 001/2084, 001/2424, 001/3079, 001/3083, 001/3800,
 001/846, 001/861
 ü.+ ine 001/1326, 001/1595, 001/2981, 001/801
 ü.+ inen 001/1408
- üstem** “egemen, hakim”
 ü. bolar 001/2037
 ü. bolsın 001/1405
- üş** “üş rakamı”
 ü. 001/1968, 001/2090, 001/2618, 001/337, 001/3431, 001/3504, 001/3675,
 001/3973, 001/4027,
 001/736, 001/794, 001/875, 001/988
 ü. kün 001/3807
- üşew** “üşü”
 ü.+ i 001/2115
- üşin** “için, dolayı”
 ü. 001/1403, 001/16, 001/181, 001/4015
- üşinşi** “üşüncü”
 ü. kün 001/3299
- üwäde** “ant, yemin, teminat”
 u. 001/2491, 001/2695
 ü. soqtı 001/275
 u. aytşı 001/2480
 u. etti 001/4003
 u.+ ge 001/3968
 u.+ ni 001/2493, 001/2509, 001/2796, 001/640
 u. qılıp edik 001/2646
 u.+ deñ bar 001/3972
- üwädeli** “vadeli, sözleşmiş”
 u. 001/3966
- üwäli** “özel isim”
 ü. 001/104, 001/107
 ü.+ diñ 001/117
 ü.+ ge 001/113, 001/110
 u.+ niñ 001/111
- üy** “ev”
 ü. 001/10, 001/108, 001/1921, 001/2198, 001/2206, 001/246, 001/376,
 001/432, 001/731
 salqın ü. 001/3996
 ü.+ de edi 001/2199
 ü.+ de jatqan 001/1898
 ü.+ de turıp 001/2010
 ü.+ de 001/203, 001/265, 001/3158, 001/3517, 001/3792, 001/556, 001/719,
 001/966
 ü.+ degi 001/1691, 001/2093, 001/2101, 001/2578, 001/1882
 ü.+ deginiñ 001/3752
 ü.+ den 001/1956, 001/2497, 001/3922
 ü.+ ge barmas 001/1758

- ü.+ ge keldi 001/2134, 001/4007
 ü.+ ge kirdi 001/2750, 001/2761
 ü.+ ge taman 001/3885
 ü.+ ge 001/1364, 001/1711, 001/2547, 001/2569, 001/2862, 001/3807,
 001/3937, 001/737, 001/754, 001/781, 001/893, 001/917, 001/975
 ü.+ i 001/2144, 001/2148
 ü.+ in 001/2177, 001/3816
 ü.+ inde 001/3157, 001/333
 ü.+ ine 001/2749, 001/2786, 001/2869, 001/3903, 001/4005, 001/535
 ü. qondırıp 001/1200
 ü.+ sin 001/2118, 001/2127, 001/2663, 001/2824
 ü. tikip 001/2887
 ü.+ ge kirgen 001/2758
- üyde** - ev diye iç geçirmek
 ü.- p 001/3806
- üyir** “çevre; at sürüsü”
 ü. 001/1067
 ü.+ ge 001/3475
 ü.+ i 001/3510
 ü.+ in 001/2332, 001/3675
 ü.+ iniñ 001/3488
- üyrek** “ördek”
 ü. 001/349
- üyren** - “öğrenmek”
 ü.- bes 001/1302
- üysin** “Kazak Türklerinin bir boyu”
 ü. 001/2439, 001/2867, 001/2948, 001/2984, 001/2996
 ü.+ der 001/2668, 001/2952, 001/3004
 ü.+ derdi 001/3028
 ü.+ derdiñ 001/2944
 ü.+ di 001/3007
 ü. eli 001/2861, 001/2872
 ü. el 001/2854
 ü. er 001/2832
 ü.+ nen 001/2863
 ü.+ niñ 001/2119, 001/2156, 001/2162
- üz** - “kesmek, durdurmak”
 küder ü.- ben 001/1949 “*umut kesmeyin*”
 küderdi ü.- gen 001/2949
 ümit ü.- ip turmız 001/3132
 ü.- gen 001/2998
- üzil** - “koparılmak, kesilmek”
 ü.- megen 001/3745
- yapır av** “eyvah”
 y. 001/415
 y.+ ım 001/1361
- zalal** “a. zarar”
 z. qıla almay tur 001/3081

- z. qılma 001/3578
- zaman** “a. zaman”
- z. 001/308, 001/514, 001/548, 001/656
- z. bolar 001/894
- z. bolsa 001/1296
- z.+ da 001/1396
- z.+ ı ötti 001/3451
- z.+ ım 001/3094
- z.+ ın 001/983
- z.+ ında 001/03
- z.+ ında 001/2028
- zamandaş** “çağdaş, aynı zamanda yaşayanlar”
- z. 001/585
- z.+ ım 001/2448
- zañğar** “yüksek”
- z. 001/473
- zar** “a. kaygı, tasa”
- z. 001/1160, 001/331, 001/3723, 001/3882, 001/3945, 001/770, 001/823
- z.+ dı 001/1644, 001/3151, 001/3759
- z. eñiredi 001/1702, 001/3311
- z. eñirep 001/216 “hıçkıra hıçkıra ağlamak”
- z.+ ı 001/1314, 001/2590, 001/339, 001/181
- z. jıladı 001/2043
- z. qılamın 001/1885
- zardap** “f. etki, tesir; zorluk”
- z.+ ıma 001/2483
- z.+ ıma 001/958
- z.+ ında 001/2515
- zarla** - “feryat etmek, derdini dökmek”
- z.- dı 001/1601
- z.- ğan 001/1549
- z.- ğannıñ 001/4026
- z.- p edi 001/1999
- z.- p kelgen 001/1925
- z.- p 001/2598
- z.- y 001/1559
- z.- ydı 001/1637
- zarlan** - “içini dökmek, bağırip çağırmaq”
- z.- ıp 001/1232, 001/3024
- zarlıq** “acı, üzüntü”
- z.+ penen 001/2041
- zat** “a. cins, soy”
- z.+ ı 001/1486
- adam z.+ ı 001/2073
- z.+ ım boladı 001/510
- z.+ ım 001/612, 001/1712
- z.+ ımdı 001/194
- z.+ ın 001/14, 001/17, 001/2360

z.+ iñ 001/2330
 z.+ qa 001/2477
 z.+ tan 001/3642
 z.+ tiñ 001/2464

zäre “korku”

z.+ m ketti 001/3116

zerek “f. akıllı, zeki”

z. 001/1814, 001/1917, 001/235, 001/3147
 z. adam eken 001/3652
 z. edi 001/3747
 z.+ ke 001/2972

zeynep “özel isim”

z. 001/1304, 001/1329, 001/1345, 001/1352, 001/1359, 001/1364, 001/1379,
 001/1473, 001/1476,
 001/1478, 001/1488, 001/1497, 001/1508, 001/1533, 001/1607, 001/1612,
 001/1623, 001/1626, 001/1628, 001/1632, 001/1637, 001/1641, 001/1644,
 001/1729, 001/1732, 001/1765, 001/1772, 001/1785, 001/1790, 001/1795,
 001/1806, 001/1816, 001/1818, 001/1852, 001/1869, 001/1872, 001/1892,
 001/1941, 001/1971,
 001/1975, 001/235, 001/242, 001/245, 001/257, 001/259, 001/409, 001/415,
 001/431, 001/566,
 001/573, 001/577, 001/587, 001/611, 001/625, 001/635, 001/709, 001/746,
 001/811, 001/913, 001/915, 001/919, 001/933, 001/939, 001/948, 001/965,
 001/1810, 001/407, 001/583, 001/591, 001/599, 001/607, 001/615, 001/627,
 001/927,
 001/935, 001/943, 001/951, 001/969
 z.+ aw 001/1490, 001/1814
 z.+ ke 001/1510, 001/1516, 001/1666, 001/1670
 z.+ penen 001/1714
 z.+ ti 001/1851, 001/1891
 z.+ tiñ 001/1314, 001/1489, 001/1624, 001/1801, 001/1826, 001/1868,
 001/1925, 001/247, 001/706, 001/708, 001/884

zımıra - hızlı gitmek, vınlamak, fırlamak”

z.- p 001/1059, 001/1481, 001/3813

zırqıra - “fırlamak, hızla geçip gitmek”

z.- p 001/1057
 z.- ydı 001/1595

zor “f. güçlü, ”

z. 001/1876
 z.+ ğa 001/3623, 001/470

zorlık “zorluk, adaletsizlik”

z.+ inan 001/1649

2.3.Sonuç

Destanlar halkın geçmişini, yaşadığı olaylar sonucunda oluşturduğu değerleri, toplumsal işleyişi, halkın hayal gücünü ve toplumsal dinamikleri yansıtan yegane eserlerdir. Söz konusu bu oluşumlar: coğrafi, kültürel ve tarihi temelli çeşitli nedenlerin etkisi ile meydana gelmiştir. Destan incelemesi yapmak için bu gibi hayatın içinden olan unsurları da ele almak gereklidir. Bu sebeple çalışmamızın başıda bu konulara çeşitli noktalardan değinilmeye çalışıldı. Kazak destancılık geleneğinde destan ve destancılık kavramlarının halk ve icracılar tarafından farklı isimlerle anıldığını bu isimler arasındaki farkların sistemli ve kurallı olduğunu tespit edildi. Kazak toplumu için çok önemli olan bu geleneğin hâlâ tüm canlılığı ile yaşamakta olduğu görüldü. Özellikle zengin bir geçmişi olan Kazak sözlü geleneğinde epos, jır, köne epos gibi terimlerle ifade edilen ve Türkiye Türkçesindeki destana karşılık gelen eserler araştırmacılar tarafından çeşitli şekillerde tasnif edilmiştir. Büyük ölçüde başarılı olunmuş ancak bazı anlatmalar birden fazla grubun içinde olacak nitelikler de taşıyabilmektedirler. Eserin kelime hazinesi çok zengin olup Kazak Türkçesinin genel yapısında olduğu gibi eserde kullanılan kelimelerin çok az kısmı Arapça Farsça ve Moğoca alıntı kelime içermekte. Rusça'nın etkisi daha çok on dokuzuncu yüz yılın ikinci yarısından itibaren görülmeye başlandığı için eserde yoktur. Türkiye Türkçesi ile aynı kökten geldiği açık olan bu eserin gramatikal dizinini yaparak lehçeler konusunda araştırma yapmak isteyen araştırmacılara dil bilgisi, anlam bilgisi, ses bilgisi ve sözlük bilgisi gibi bir çok açıdan araştırmaya açık hale getirmenin yanı sıra Kazakça pratik yapma imkânı sağlanmış olundu.

3. Тіркібасым

1. Өтіпті біздің қазақ жақсы жайдан,
2. Естіген тамаша етіп, қалар қайран.
3. Қазақтың құба қалмақ заманында
4. Сөйлейін қанжығалы Бөгенбайдан.
5. Өтіпті қанжығалы қарт Бөгенбай,
6. Мекені көшіп-қонған Шет қурайда-ай.
7. Қазақ пен қалмақ атыс қылған кезде
8. Әкесі аруақ қонған ер Маянбай.
9. Ерлікпен Бөгенбай да тартыпты күй,
10. Сол күнде қанжығалы тоғыз мың үй.
11. Қасына жолдас болған ерлеріне
12. Түскенді шабындыдан қылыпты сый.
13. Бөгеннің әркім естіп, білген атын,
14. Біледі Маянбайдан туған затын.
15. Сол күнде Бөгенбайдың баласы жоқ,
16. Алса да бала үшін он төрт қатын.
17. Ерліктің ер Бөгенбай қуған затын,
18. Түзеткен сайып қыран салтанатын.
19. Қан төгілген соғыста жаяу қалып,
20. Беріпті жолдасына мінген атын.
21. Бөгеннің жүрген жері күнде думан,
22. Бұл арадан қалмақты қолмен қуған.
23. Нәсілінде саяқтық болса керек,
24. Он жеті ұл, бір қыз екен бірге туған.
25. Қазаққа үлгі болған Бөген қарты,
26. Ерлердің бола бермес мұндай арты.
27. Әкесі Маян өлген күндерінде
28. Бар екен еркек кіндік тоқсан алты.
29. Жасында жетпіс алты дүние салған,
30. Әркімді жазым етер мына жалған.

31. Ешбір ханға бағынбай Бөген батыр,
32. Жеке жол қанжығаға өзі салған.
33. Маянның атасының аты—Егіз,
34. Дәулеті, мал байлығы ұшан-теңіз.
35. Жайлауы Көксе, Қияқ деген жерде,
36. Көшуі бір айшылық, естісеңіз.
37. Қан ішер егескенге бермепті кек,
38. Қатындар айтады екен «қос туған» деп.
39. Баласы Маянбайдың жауға аттанса,
40. Қалмапты еркек кіндік «қыл құйрық» деп.
41. Елінде билеп жүрген екі төре,
42. Майекең өсіріпті ерік бере.
43. Дәулеті олардың да асқан екен,
44. Төреге Маянбайдың жүрген ере.
45. Маянбай дүниеден қайтқаннан соң,
46. Бөгеннен жепті таяқ өле-өле.
47. Төрелік дәрежесін қылдырмапты,
48. Асқандық емей, сірә, ол немене?!
49. Төрелер өткен күнін сағынып тұр,
50. Сорына Маянұлы қағынып тұр.
51. Қамшыдан қорыққанынан екі төре,
52. Құл болып Бөгенбайға бағынып тұр.
53. Бір табы қанжығаның дулат дегін,
54. Олар да жоқтайды екен төре кегін.
55. Бөгенбай оларға да қамшы жұмсап,
56. «Төресің, білемісің,—дейді,—тегің».
57. Құлжабек, Есімбек пен—екі төре,
58. Айрылған төреліктен қамшы көре.
59. Бұларға қанжыға емес қазақтар да
60. Жүр екен іштен тынып, әбден өле.
61. Туысқан Маян, Жоян бірге ғана,
62. Егізден туған ұлын тоғыз сана.

63. Ағасы Маянбайдың Жоян ерден
64. Туыпты жиырма екі еркек бала.
65. Он ұлы туған екен бәйбішеден,
66. Аналық—тоқалының аты екен.
67. Бәрінің батыр сынды тұрпаты бар,
68. Тоқалдан туған ұлы он екі екен.
69. Тоқалдың үлкен ұлы ер Қасқабай
70. Сол кезде жиырма беске жасы келген.
71. Сол күнде ол Бөгенбайға серік екен,
72. Жалынды, шыны желді, көрік екен.
73. Қайратты болғандығы былай тұрсын,
74. Тұтынған жолына да берік екен.
75. Әркім-ақ Қасқаны ер көреді екен,
76. Бөгеннен қалмай о да келеді екен.
77. Бөгенбай Аналықты құрмет етіп,
78. Олжаны Қасқамен бірдей бөледі екен.
79. Аналық артық туған адамзаттан,
80. Еркекше түспейді екен мініп аттан.
81. Бөгенге жақсылықты тілейді екен,
82. Кем емес қасына ерген азаматтан.
83. Кеп тоқтар Аналыққа сөз қалпына,
84. Кеменгер еді жүйрік ел салтына.
85. Бөгенбай былайша ер болғанменен,
86. Шықпапты Аналықтың бір алдына.
87. Егізде Аналыққа көнбес жан жоқ,
88. Бөгеннің бұл Аналық көңіліне тоқ.
89. Бөгенге ел өкпелеп кетсе дағы,
90. Сөйлесе, Аналықтан кетері жоқ.
91. Аналық жан-тәніндей көреді ерді,
92. Бұрынғы төреліктен мүлде айрылып,
93. Құлдай боп екі төре тағы келді.
94. Екпіні Бөгенбайдың желдей ескен,

95. Дұшпанмен қарсыласқан сан белдескен.
96. Қалмақтың Шынар деген ханының да
97. Тағында, қайрат қылып, басын кескен.
98. Бөгеннен ыза, қорлық көп көрген соң,
99. Байсынның өзенінен қалмақ көшкен.
100. Хан еді Әбілмәмбет жарым елге,
101. Әйтеуір, хан ед деген аты белге.
102. Оны да Бөген хан деп танымады,
103. Басқандай көңілі бар ед ханды жерге.
104. Өйткені Уәлименен тату еді,
105. Ол көшіп кетсе дағы алыс жерге.
106. Өкпелеп, «хан болмадым» деп көшіп еді,
107. Бөгенбай Уәлименен сертгесіп еді.
108. Ол бұрын көшіп кетті азғана үймен,
109. Бөгенбай көше алмады, көшпекші еді.
110. Уәлиге,—арман етті «ермедім деп,
111. Ай жүзін Уәлижанның көрмедім» деп.
112. Қас болды Әбілмәмбет атыменен,
113. «Уәлиге хандығыңды бермедің» деп.
114. Ала боп қазақ елі тұрған шағы,
115. Өсе алмай Әбілмәмбет тұрған бағы.
116. Оқыста қалмақтардан қаза тапты
117. Бөген күткен Уәлидің аруағы.
118. Сонда да ханға Бөген бағынбайды,
119. Ерікті—күші жеткен не қылмайды.
120. Әбілмәмбет неше жарлық қылса дағы,
121. Бөгенбай жарлығынан табылмайды.
122. Бөгенбай қаһарланса, іс қылады,
123. Шабады, қан қылады, күш қылады.
124. Дерегін соғыс болар білсе Бөген,
125. Жаратып тұлпарларын құс қылады.
126. Сол күнде Бөген келді елу бірге,

127. Түскендей болған екен көңілі кірге.
128. Баласыз Бөгенбайдың айтқан сөзі:
129. «Арт жағым не болады, қайран дүние?!
130. Басымда он сегіз мың жылқы малым,
131. Түйе, қой, толып жатыр мұкамалым.
132. Бір күні дүниеден көзім жұмсам,
133. Болатын белгім де жоқ артыма ие!»
134. Талайдың алып еді малын тартып,
135. Талайды шауып алған, қайраты артып.
136. Бөгенбай елу бірде ойға түсіп,
137. Жылаған, баланы ойлап, қайғы тартып.
138. Бек жақсы бір ағасын көреді екен,
139. Сөзіне соның айтқан ереді екен.
140. Жылқы малы өспейтін мал болған соң,
141. Жыл сайын жылқы еншісін береді екен.
142. Егінбай сол ағасы екен аты,
143. Бар екен бала-шаға қолғанаты.
144. Болыпты он жеті ұл аз да болса,
145. Сарыбай кенжесінің деген аты.
146. Баласы бәрі толық, бәрі бағылан,
147. Той, ойында, алыста жүлде алған.
148. Бөгенбай Сарыбайды жақсы көред:
149. «Осы батыр болар,—деп,—туымды алған.
150. Өзімнен, ұлым түгіл, қызым да жоқ,
151. Мұраға ие болар иен қалған».—
152. Деп ойлап ер Бөгенбай жүреді екен,
153. Бар болса не тілегі—береді екен.
154. Бір болып мал мен басы, еншілес боп,
155. Қарындас, қанаттас боп келеді екен.
156. Етуге сән-салтанат киім киіп,
157. Келіндері жорғаны алып мінеді екен.
158. Бөгеннің елу бірде қайғырғанын

159. Егінбай жалғыз өзі біледі екен.
160. Бұл қайғы Егінбайға қатты батты,
161. Деп ойлап: «Бұл қайғыдан өледі екен.
162. Тағдырға адам, салса, көнеді екен,
163. Шырағың жанып тұрған сөнеді екен.
164. «Балалар, бұрынғыдай ат мінбендер!—
165. Деп ойлап, Бөген ағам береді екен.
166. Қауіпсіз, қайғысыз-ақ ер еді ғой,
167. Сұрасақ, ат пен киім береді ғой.
168. Көңіліне Бөгенбайдың бір іс келді,
169. Шын тарылса, көңіліне келеді ғой...»
170. Егінбай балаларын тыйды солай,
171. Көрмеді бұрынғыны енді қолай.
172. Бөгеннің қабағына көп қарайды,
173. Қайғысы баласыздың емес оңай.
174. Сол жылы—қоян наурыз келген жылы,
175. Өз әлін Бөген байқап білген жылы.
176. Көңіліне бала деген қайғы кіріп,
177. Бойында қалмап еді ерлік сыны.
178. Көзіне көрінбейді дүние бәрі,
179. Қанша қой, қалың жылқы, дүние-малы.
180. «Артымда бір шырылдақ болмады-ау» деп,
181. Бала үшін Бөгенбайдың қылған зары:
182. —Атым Бөген атанған,
183. Атам Егіз аруақ-ты.
184. Қазақ түгел қолменен
185. Талай қырдым қалмақты.
186. Батпандай оқ салғанда,
187. Табандап тартып қалғанда,
188. Бір шыбықтай көрмеуші ем
189. Иілген оқты садақты.
190. Теңдесім менің болып па ед

191. Өзім тұстас қазақта?!
192. Сып етіп жалған өте ме,
193. Бір белгі жоқ арт жақта.
194. Кім білмейді затымды,
195. Жидым-ау талай қатынды.
196. Көз жасымды бір көріп,
197. Бөгенбайдың ұлы деп,
198. Кім ататар атымды?
199. Көп дәулетке молықтым,
200. Қай дұшпаннан қорықтым!
201. Талайды алған басым-ау,
202. Не қарғысқа жолықтым?!
203. Мұны айтып, ер Бөгенбай жатты үйде,
204. Түскен соң, қайғы тартып, мұндай күйге.
205. Жылаудан екі көзі көрмес болды,
206. «Жалт етіп өттің бе,—деп,—шіркін дүние?!
207. Жасаған көз жасымды көрмес пе екен,
208. Тілекті, тәубе қылсам, бермес пе екен.
209. Алда жал, артта құйрық көрінбейді,
210. Артымнан бір шырылдақ ермес пе екен?!
211. Жайлауым—айлық көшер Көксу, Қияк,
212. Бөгенбай, кетті сенен ерлік, сияк.
213. Ант еттім енді атқа мінбеспін деп,
214. Артымда болмаған соң жалғыз тұяқ!».
215. Қайғысы Бөгенбайдың артты күнде,
216. Жатады зар еңіреп күндіз-түнде:
217. «Ерліктен тапқан опам жоқ екен ғой
218. Бар кемдік осы күнде, міне, менде.
219. Басымнан толық дәурен өтіп кеткен,
220. Түбіне бұл дүиенің кімдер жеткен.
221. Енді атқа, қан төгілсе, мінбеймін» деп,
222. Бөгенбай өзөзіне сонда ант еткен.

223. Бөгенбай жата тұрсын қайғы тартып,
224. Қайғысы, қасіреті күнде артып.
225. Құлжабек, Есімбектен сөз келеді,
226. Кем емес, бұлардың да айласы артық.
227. Бөгеннің қайғы тартқан көрді кезін,
228. Әуелі дулаттарға салды сөзін.
229. Төрелік таңдайынан не қып кетсін,
230. Танытпақ болды елге тағы өзін.
231. Дулаттар оған кетті түгел еріп,
232. Алады шет жүргенді жиып-теріп.
233. Бар еді Құлжабекте бір сұлу қыз,
234. Шығарды оны «ел жи» деп ерік беріп.
235. Ол қыздың өзі зерек, Зейнеп атты,
236. Бұлбұлдай сайрап тұрған сөзі тәтті.
237. Бұл қыздың сұлулықта теңдесі жоқ,
238. Ерекше жүріс қылды салтанатты.
239. Есімбек, Құлжабектер ұйғарған соң,
240. Бір күні Қасқабайды барып тапты.
241. «Теңдесім осы елдегі сіз-ақ қой» деп,
242. Қыз Зейнеп аңғал ерге кісі сапты.
243. Әрі жастық, батырлық, әрі аңғалдық,
244. Сөзіне қыздың айтқан сене қапты.
245. Зейнеппен бір бас қосып сөйлесуге,
246. Үй тігіп, тай сойысып, жер болжапты.
247. Зейнептің Қасқабайға айтқан сөзі:
248. (Алаяқ кәпір екен қыздың өзі)
249. —Өзге елден сұлтан, төре іздемеймін,
250. Егіз ед қанжығаның алтын тезі.
251. Мінеки, жасым келді он сегізге,
252. Көңілім түсіп кетті, батыр, сізге.
253. Антпенен сізге қатын болмақпын мен,
254. Әуелі бір тілек бер, батыр, бізге.

255. —Дұшпанға салсам салмақ—білегімді,
256. Қайтарған жауап бар ма жүрегімді?
257. Қыз Зейнеп, сен оны айтсаң, менде не бар,
258. Ала бер, не десең де тілегіңді!
259. Зейнеп айтты: «Тілегім сізде менің,
260. Ерлігіңді білемін әбден сенің.
261. Бөгеннің қылған ісі өзіңе аян,
262. Әкеме бір билетсең қанжыға елін?!
263. Екі сөз айта алмаймын бұдан былай,
264. Қорлықта әкем, ағам жүрді жылай.
265. Қорыққаннан кейде үйде ас ішпедік,
266. Құдайдай болды бізге бұл Бөгенбай.
267. Бөгенбай өз жөніне бара берсін,
268. Бейпілдік бетіменен сала берсін.
269. Жайлауға, Шет қурайға біз баралық,
270. Ермесе, ер Бөгенбай қала берсін».
271. Бұл сөзге Қасқабай да: «Жарар, деді,
272. Бұл сөзден ашылмасын хабар, деді.
273. Бізбенен елдің көбі бірге көшер,
274. Қаңғырып сонда Бөген қалар»,—деді.
275. Екеуі қол алысып, уәде соқты,
276. Басқаға бұл кеңестен хабар жоқ-ты.
277. Бөгеннің бұл туралы білері жоқ,
278. Өзінің жайлауына көшіп бопты.
279. Қастығы туысқанның қандай қиын,
280. Қасқабай қыз сөзімен жазым етті.
281. Жау талап, жап-жадағай болғандай ұрт,
282. Екі күнде үдере көшіп бітті.
283. Бес мыңдай қанжығаны бөліп алып,
284. Қасқабай Шет қурайға кетті салып.
285. Мінер ат, киер киім болмаған соң,
286. Егінбай жан сақтамақ ойда қалып.

287. Отыз күндей бұлар көшіп тоқтамастан,
288. Белгілі айтқан жерге қонды барып.
289. Басына Сары шоқының Бөген шығып,
290. Қарайды төңірекке көзін салып.
291. Қараса, артынан ел көрінбейді,
292. Отырды «Бұл қалай?» деп аң-таң қалып.
293. Қайғыға мен түскен соң, қалмақ келіп
294. Қалған ба? Елді,—дейді,—қалмақ алып...»
295. Кідірмей, жаңа талап інілерін
296. Жіберді шақырып ап, бәрін жанып.
297. Бексұлтан, Сәдірбек пен ер Айдарқан
298. Ел артын түгел шолып, көрді барып.
299. Деп келді: «Бізді алған жау оңай емес,
300. Артығын тең жарымнан қапты алып».
301. Есітті бұл хабарды ер Бөгенбай,
302. Отырып төмен қарап басын салып.
303. Баладан жаудың ісі жаман батып,
304. Қайғырып сонда еліне, қалды талып.
305. «Қалмаққа талай қылған ісім бар ед,
306. Әкетті-ау, енді,—деді,—кегін алып!»
307. Осымен қарт Бөгенбай жатсын жылай,
308. Деп жылар: «Қайран заман, қайран күн-ай!
309. Өзгеге көп қайғырмас іс бар еді-ау,
310. Ауылы жоқ «Үлкен отау» және Егінбай.
311. Қасқабай, Сарыбайдың біреуі жоқ,
312. Алатын, ел кездіріп, хабар бір-ай!»
313. Қайғысы саналы ердің күнде артады,
314. Аузынан, уһ десе, күй тартады.
315. Бұрынғы бала деген қайғыменен
316. Екеу боп, қайғы жағын ұзартады.
317. Көмілді ер Бөгенбай көрге қазбай,
318. Кімге айтсын ен далада қайғы-назды-ай.

319. «Бір хабар арттағы елден бола ма» деп,
320. Жатыпты Көксуында алты ай жаздай.
321. Қайғыны күннен күнге Бөген табар,
322. Бұрынғы қайғысына қайғы жамар.
323. Алтай жаз Көксуында жата тұрсын,
324. Алайық Шет қурайдан енді хабар.
325. Батыры бар Қасқабайдай қол басында,
326. Қасында талай ерлер жолдасы да.
327. Құлжабек баяғыдай төре болды,
328. Тиген соң өз билігі өз басына.
329. Жібектен керме арқан тартып қойып,
330. Жапқызды қызыл манат ордасына.
331. Аналық зар еңіреді мұны көріп,
332. Тұрған жоқ Қасқабайға ерік беріп.
333. Үйінде Жоянбайдың көк бедеу бар,
334. Ат еді ер мінетін, жанға серік.
335. Қасқабай көк бедеуге міне алмады,
336. Аналық оны қиып бере алмады.
337. Үш айдың жүзі болып бара жатыр,
338. Бір-бірін бөлінген ел көре алмады.
339. Сондағы Аналықтың айтқан зары:
340. —Төренің ел бүлдірді-ау мынау қары!—
341. Ұрсады Қасқабайға «өспегір» деп,—
342. Сартқа ердің, балам, бар ма беттің ары!
343. Қан төкпей, қайғы қыспай, көріспессің,
344. Белгілі Қос туғанның аюлары.
345. Бермейді, не десең де, төре қызын,
346. Төренің баспа деймін басқан ізін.
347. Аулымды берекелі екі айырдың,
348. Болмасын, ей, Қасқабай, өмірің ұзын!
349. Шалқыған, үйрек ұшқан көлім қайда,
350. Бақ қонған Қос туғандай елім қайда?!

351. Қазаққа басшы болып жауын қырған
352. Қарағым Кенжетайдай ерім қайда?!
353. Құрағы алтай жазға таусылмайтын,
354. Көрем бе, Көксу, Қияқ жерім қайда?!
355. Қасқабай, өспегір-ай, тумай кеткір,
356. Түбіңе сарттың қызы ертең жеткір!
357. Мен көрген Қос туғанның бірі болсаң,
358. Қан төкпей, көріспессің, қолың өткір!
359. Сауармын ақ сүтімді көкке қарап,
360. Қарағым, Кенжетайым, қалқам Манап!
361. Туғаныңды сен шіркін сартқа саттың,
362. Жүресің ел көзінше қайтіп қана-ақ?!
363. Қарағым, жандай менің бауырым-ай,
364. Құт қылған берекелі ауылым-ай.
365. Қазаққа басы болып олжа салған,
366. Қарағым Кенжетайым, тәуірім-ай!
367. Мұнымен жата берді жылай-жылай,
368. Көл қылып көзі жасын бұлай-бұлай.
369. Алданып қыз қолына түсіп алған,
370. Бұрылып қарамады ер Қасқабай.
371. Маңайын өзге бала баса алмайды,
372. Кенжеұлы—бірге жылар Қалыбек-ай.
373. Жатыпты төре ордасын тігіп алып,
374. Хандығы тұра ала ма түбі барып.
375. Дулат пен төре ақылы бір-ақ жерде,
376. Болыпты қалған мың үй екі тарап.
377. Ер бар еді шекті деген елден шыққан,
378. Бөгенмен бірге жүріп, сөзін ұққан.
379. Ол ердің аты Сыңғыр деген еді,
380. Соғысып талай жауын жерге тыққан.
381. Сол шықты, алпыс кісі жолдасы бар,
382. Кенеттен Қурай шымнан келіп шығар.

383. Бұл жерден бұрын жаулар көп жүретін
 384. Алдынан жер қайысқан бір мал ұшырар.
 385. Сыңғыр ер мұны көріп, қалды таңға:
 386. «Жігіттер, жау болмасын, әбден аңда.
 387. Бұ жерде бұрынғы күн жау болушы ед,
 388. Осыны мал демендер, жау деп ойла!»
 389. Осымен жүре-жүре малға жетті,
 390. Бұл жерде ел барлығын естімепті.
 391. Екенін, қай ел екен, білейін деп,
 392. Аяңдап ортасына Сыңғыр кепті.
 393. Аралап келе жатыр қалың елді,
 394. Салтанат ордаларды көзі көрді.
 395. «Екен деп Әбілмәмбет ордасы бұл»,
 396. Ордаға бұлтармай-ақ тура келді.
 397. Салтанат хан ордасы манат жапқан,
 398. Төредей-ақ көрінді қанды қақпан.
 399. Қолында күміс таяқ бір сұлу қыз
 400. Жүр екен үкісі бар бұлғақ қаққан.
 401. Астында алтын жапқыш ер-тоқым бар,
 402. Сөйлесті жолаушыға түспей аттан.
 403. *Сыңғыр:* —Жарқыным, айтшы, кімнің бұл ордасы?
 404. Қай бектің, қай төренің бұл қордасы?
 405. Біле алмай елдің жөнін келіп тұрмын,
 406. Келген бе Әбілмәмбет қазынасы?..
 407. *Қыз Зейнеп:* —Қолымда ұстағаным күміс таяқ,
 408. Тұрсың ба біздің басқа хандықты аяп?
 409. Ордасы Құлжабектің,—дейді Зейнеп,—
 410. Ел жөнін білмейтұғын неткен саяқ?!
 411. Ер Сыңғыр мына сөзге ашуланды:
 412. «Білемін Әбілмәмбет елде хан-ды!
 413. Кешегі Құлжабекті құп білемін,
 414. Дәрежең қашан бар ед хандық сәнді?»

415. *Зейнеп:* —Япыр-ау, мынау хандық сайлауын-ай,
416. Бөгеннің жүрмеуші ме ең айдауында-ай?!
417. Сөзіңде артықтық бар, жарықтығым,
418. Ұзақ қып тұрса игі едің жайлауында-ай!
419. Жарайды, батыр Сыңғыр, көрдім сөзің,
420. Ерсің ғой күн жоқтайтын сенің өзің.
421. Төрелік, төрелігім танымасаң,
422. Төрт болар, батыр Сыңғыр, екі көзің.
423. Мұнда жоқ, Сыңғыр, Бөгенбай да,
424. Ерліктен қыла алған жоқ о да пайда.
425. Жолдас боп Бөгенбайға көп еріп ең,
426. Көрдің бе, жолдасыңның бейіті қайда?!
427. *Сыңғыр:* —Көріп пе ең Бөгенбайды, балам, өзің?
428. Баласың жап-жас қана, қалай сөзің?!
429. Әлібің Бөгенбаймен жау екенсің,
430. Төрт болар, білем, қаншық, екі көзің!
431. *Зейнеп:* —Тұр екен қаның қайнап жолдасыңа,
432. Ит Маян би болып ед үй басына.
433. Соңында Көксу, Қияқ қалды ұлып,
434. Айта бар, барсаң, сәлем қу басыңа.
435. Мұны естіп, Сыңғыр батыр ашуланды,
436. Шыдамай қыз сөзіне қатуланды.
437. Қылуға қызбен ұрыс ұялмай-ақ,
438. Қылышын қынабынан суырып алды.
439. Еркіне ер Сыңғырдың қоя бермей,
440. Жолдастар сабыр десіп, ұстай қалды.
441. Қыз дағы ашуына мініп алып,
442. Жіберді: «Ел жинал!» деп айғай салып.
443. «Ішінде қалың елдің жарамас» деп,
444. Жөнелді жолдастары қамап алып.
445. Сыңғырды жолдастары кетті алып,
446. Қыз қалды: «Ел, жиыл!» деп айғай салып.

447. Аруағын Бөгенбайдың жоқтамаққа,
448. Сыңғыр ер: «Соғысамын,—дейді,—барып!»
449. Жанжалсыз, жазым таппай, кетті жүріп,
450. Сыңғырға қайғы бітті, демі құрып:
451. «Қазаққа басы болған қайран Бөген,
452. Болдың ба қызға мазақ, аруақ шіріп?!
453. Еліңнің береке жоқ арасында,
454. Қанжыға кесел кіріп баласына.
455. Қазаққа қамқор болған Бөгенбай-ай,
456. Болдың қыздың мазақ табасына?!
457. Опасыз өткен екен мына жалған,
458. Ер Бөген, талай елге олжа салған!
459. Бөгеннің баласының жоқтығы осы-ау,
460. Дегені қыздың «ку бас» дүние жалған?!
461. Есітіп менің тірі тұрғаным-ай,
462. Ер Бөген, жарамадым құрбаныңа-ай.
463. Кешегі кемшілікпенен жүрген иттің
464. Ел жиып, бүгін хандық құрғаны-ай!
465. Қазаққа әке болған қайран Бөген,
466. Басыңнан бақ қайтты ма, шіркін, Бөген?!
467. Осы жолдан аман-сау қайта қалсам,
468. Ел жиып, қайтарармын сөздің кегін!»
469. Мұны айтып, батыр Сыңғыр кетті жолға,
470. Барады жылай-жылай эзер, зорға.
471. Белгілі Қурай шынды бауырлайды,
472. Қарасып, жау бар ма деп, оңды-солға.
473. Тауы бар Қурай шыңның заңғар биік,
474. Сыңғыр ер қыз сөзіне келед күйіп.
475. Деген сөз «ку бас» деген естен кетпей,
476. Кетеді анда-санда көңілі иіп.
477. Бөгеннің қыстауының бауыр жағы,
478. Кеш болып, қайтқан мезгіл күннің сағы.

479. Бұрыннан жау жүретін белгілі жер,
480. Белгілі ер Сыңғырға жердің шағы.
481. Саладан жалғыз адам шыға келді,
482. Кісі жалғыз атты бұлар көрді.
483. «Жаумысың, елмісің?» деп жалғыз өзі
484. Анадай жерге келіп дауыс берді.
485. Ер Сыңғыр: «Өзің кім?» деп айтты оған,
486. Көп қой деп қараған жоқ жалғыз бұған.
487. «Қырамын жау болсаңдар,—дейді және,—
488. Айтпаңдар, алдаусырау сөзді маған!»
489. Қараса, өзі жастау бір жас бала,
490. Шыққан жері бекініс қиын сала.
491. Астында желқом салған көк аты бар,
492. Деп айтты: «Білмегендер күшін қара!
493. Біз—бейбіт жолаушымыз жайға жүрген,
494. Сен—жалғыз, сірә, кімсің сайда жүрген?
495. Арғы атам шекті деген ел болады,
496. Жерім жоқ жауды көрсем бір мүдірген».
497. —Білейін екенінді алты шекті,
498. Қанжыға шектіменен бір-ақ текті.
499. Жау болып, жазым етіп, алдап жүрме,
500. Бермеспін, көп болғанмен, мен де кекті!
501. Баланың бұл сөзіне аң-таң қалды,
502. Сыңғыр ер сипатына қарай қалды.
503. «Бөгенбай өлген екен, ел келіпті,
504. Көрдім бе тас түлектен бір көкжалды?!
505. Өзің айт аты-жөніңді, жаным, маған,
506. Көпке аздың күні бар ма жалынбаған.
507. Атаңды бабаңменен айтып берші,
508. Жаным-ау, жас екенсің жалындаған».
509. —Егінбай—әкем аты, Сарыбай—атым,
510. Болады Маянбайдан арғы затым.

511. Ақырса, ағам Бөген қамалды алған,
512. Жері жоқ жауға болған, сірә, қатын.
513. Баласы Маянбайдың түгел батыр,
514. Ерегісем, түсірермін заман ақыр.
515. Қазақтың өзім қандас ері түгіл,
516. Қылғанмын қалмақты да таза тақыр!
517. —Жарайды, балам, Сарыбай, білдім сөзің,
518. Жас түлек ер екенсің сенің өзің.
519. Бөгенді қыз бен қатын мазақ қып жүр,
520. Шықты ма, оны көрмей, екі көзің?!
521. Сынғанын көрсетпесін ердің сағын,
522. Біледі түгел қазақ: Бөген—бағын.
523. Тумағыр, туа шөккір, атың өшкір,
524. Маянның жоғалтыпсың аруағын!
525. Көзбе-көз естіртейін оны саған,
526. Тумағыр, өтірік ер болма маған.
527. Құрып тұр құлың хандық осы күнде,
528. Тірі ме, бар ма өзі Бөген ағаң?
529. Мұны естіп, бала Сарыбай келді жақын,
530. Сырнайшы, сыбызғышы,өзі ақын.
531. Сөйлесіп Сыңғырменен бастан-аяқ,
532. Білісті артық-кемді сөздің парқын.
533. Айтады сонда Сарыбай бастан-аяқ,
534. Жолдағы көргендерін тастамай-ақ.
535. Үйіне Сыңғыр ерді қонақ қылды,
536. Кеңінен сөйлесуге өңшең саяқ.
537. Бөгенді «қу бас» деген сөзді естіп,
538. Егінбай өз басына салды таяқ:
539. —Жоқтаңдар Бөген қанын, түгел қазақ,
540. Болды есіл сұңқар қызға мазақ.
541. Жалғызыма қимаған мұндай болды,
542. Түсті ме аяғына шыны тозақ?!

543. Білдім ғой жаңа келіп ұрғандығын,
544. Дүниенің бізден бетін бұрғандығын.
545. Жараса керегіңе он сегіз ұлым,
546. Ниязым болсын және құрбандығың!
547. Егінбай талып қалды жылай-жылай,
548. «Шынымен болған ғой,—деп,—заман былай».
549. Айтары есі кірсе қарғап, сілеп:
550. «Керекке жарамадың, өңшең ұл-ай...
551. Аруағы әкемнің де жоғалды да,
552. Шынымен қашқын төре оңалды ма?
553. Көрмегір қызығыңды он жеті ұлым,
554. Көрінбе, бәрің жоғал, көз алдыма!!!»
555. Түрегеп сонда Сарыбай сұрап бата:
556. —Тірлік болмас,—деді,—үйде жата.
557. Бұл жолы құрбандыққа мен барайын,
558. Беріңіз батаңызды, Сыңғыр ата?!
559. Қол жайып, сонда Сыңғыр бата берді,
560. Сарыбай әумин айтып, түре келді.
561. Бата алып, желқом ермен тайын ерлеп,
562. Бет қойып Шет қурайға жүре берді:
563. «Осы жол, ажал жетсе, өлейін деп,
564. Төренің салтанатын көрейін деп,
565. Жол болып аруақ қолдап, тисе қолға,
566. Сазайын Зейнеп қыздың берейін деп»...
567. Жол жүріп, сегіз күнде тыным алмай,
568. Жүргенге Жауыркөк те келед талмай.
569. Болғанда дәл тоғыз күн таң мезгілі,
570. Шұбалған ән есітті бала Сарыбай.
571. Таң қалды ән салғанға бала Сарыбай,
572. Бұл әнде бір мағына болды бардай.
573. Жүк артқан жүз түйеге сұлу Зейнеп,
574. Байқалды оның дағы әні бардай.

575. Орданы жүз түйеге артып алған,
576. Сегіз қыз салтанатпен әнге салған.
577. Екенін сұлу Зейнеп Сарыбай танып,
578. Бір сөйлеп қалайын деп қарсы барған.
579. Қыз дағы Сарыбайды көрді танып,
580. Бойына қорқу кірді шымырланып.
581. Далада иен тегін кез болған соң,
582. Кете ме деп қорықты қырғын салып.
583. *Зейнеп:* —Ортасы екі ауылдың ел ме, жау ма?
584. Сарыбай, аманбысың, денің сау ма?
585. Замандас түсің бірге інім едің,
586. Әңгіме айт, біраз ғана көңілді аула.
587. *Сарыбай:* —Қыз Зейнеп, төре қызы, сен бір ерке,
588. Болыпты әкең бүгін елге серке.
589. Орданы жүз түйеге артып алып,
590. Көшкенің, үріккенбісің, бүгін ерте?
591. *Зейнеп:* —Қорқатын үркініш жоқ біздің баста,
592. Сарыбай, мұндай кесел сөзді таста.
593. Қаңғырып ойда қалған, сорлы кедей,
594. Денсаулық, жан аманын көңіліңе ұста!
595. *Сарыбай:* —Келемін мен бір хабар салайын деп,
596. Еліме бөлек кеткен барайын деп.
597. Жұмысым саған менің осы болсын,
598. Қатын қып сені келдім алайын деп.
599. *Зейнеп:* —Мен, сірә, болар ма екем сендей жасқа,
600. Сор мінген, кедей байғұс, біл, жол басқа.
601. Маянның бұрынғы көп желігі жоқ,
602. Қолымда саған қарсы батыр Қасқа.
603. *Сарыбай:* —Алармын, Қасқа түгіл, алаңды да,
604. Тау түгіл, ойрандармын салаңды да.
605. Бой жеткен өзің түгіл, кәрің менен,
606. Қырғынға бір салармын балаңды да.

607. *Зейнеп:* —Қадірлес сөзің қайда сыйласыңа,
608. Кесел қып бөгеу салма қимасыңа.
609. Өңгеріп ескі әруақты жүр екенсің,
610. Бөгендей сәлем айтқын қу басыңа.
611. *Сарыбай:* —Зейнеп-ау, білемісің менің атым,
612. Белгілі Маянбайдан туған затым.
613. Кім қу бас екендігін бір көрерсің,
614. Өзіңді кемшілікте қылсам қатын!!!
615. *Зейнеп:* —Сарыбай, саған айтам мен білгір сөз,
616. Таң ата көшкен екен, болдым ғой кез.
617. Аулымда ертең кешке қынаменде,
618. Сонда кел, күтіп алам, естісеңіз.
619. Той болар қынаменде ордамызда,
620. Көресің бір сый-сияпат ортамызда.
621. Келмесең, өзің жолық әруағыңа,
622. Тапсырып, мен тосамын, дәм мен тұзға.
623. *Сарыбай:* —Қарасаң, кімің бар ед жан-жағыңа,
624. Егессем, кім пар кеп ед салмағыма?
625. Өз белгің не, айтып қой, Зейнеп сұлу,
626. Келмесем, мен жолықтым әруағыма!
627. *Зейнеп:* —О, бәле, қызығыңа молығайын,
628. Сен келсең, көңілім тынып, толығайын.
629. Келмесең, өз әруағың өзіңе ғой,
630. Күтпесем, қатын болып жолығайын!
631. *Сарыбай:* —Ордаңды сәнмен тіксең, бие байлап,
632. Ортаңа мен келермін Маянбайлап.
633. Таныдым сөз төркінін айтпасаң да,
634. Мені алмақ, сенің көңлің жіпсіз байлап.
635. Көр қазба біреуге деп Зейнеп сұлу,
636. Өзіңе боп жүрмесін сорың қайнап.
637. Маянның аруағы жоқ болмаса,
638. Бәлем, сарт, түсірермін Тәшкенге айдап!

639. Бұларды көрген адам аң-таң қалған.
640. Уәдені не десе де байлап салған,
641. Келмекке ертең кешке серт айтысып,
642. Сарыбай кейінгі елге кетті әрман.
643. «... Екпінім,—қыз айтады,—желдей ессе,
644. Сарыбай кеп-ақ қалар, ажал жетсе.
645. Арманым сонда менің болмас еді,
646. Қасқабай Сарыбайдың басын кессе!
647. ... Егіз ұл қан төгісіп күреспесе,
648. Кетер ед сонда жау боп өңкей кеше!»
649. Сарыбай ойлап барад: «Мынау қалай?..
650. Бұл жерде сау шықпағым екі талай.
651. Бір Егіздің баласы ек бір туысқан,
652. Барайын Аналыққа жанасалай.
653. Аналық ақылы көп, даңғыл еді,
654. Алмай ма мені жаудан арашалай?!
655. Қасымда жолдасым жоқ, атым жаман,
656. Басыма туар екен қандай заман?!
657. Хан, қараны көндірген Аналық ед,
658. Барайын мұңымды айтып соған таман».
659. Көшіпті хан ордасы күні бұрын,
660. Жас бала жылап, төкті беттің нұрын.
661. Жол жүріп көк шолақпен тыным алмай,
662. Жетіпті қалың елге кешкітұрым.
663. Қаптаған жылқы көрді жер қайысқан,
664. Иесі, керегі не, бәрі дұшпан.
665. «Көремін не де болса ертеңгі күн,
666. Әйтеуір, бір ажал бар бізді қысқан!»
667. Аралап көп жылқыны келе жатыр,
668. Кенеттен Қалыбекпен жолығысқан.
669. Қалыбек немере еді Сарыбайға—
670. Баласы бір Егіздің бір туысқан!

671. Келді де Қалыбекке амандасты,
672. Сарыбай екі көзден төкті жасты.
673. Жүгірді аттан түсе Қалыбек те,
674. Шын қойды «бауырым» деп ықыласты.
675. —Сарыбай, аманбысың, қарағым-ай,
676. Жау десе, артта қайрат, жарағым-ай.
677. Егер тауып, екі жаққа кеттік көшіп,
678. Ой, дәурен, болар ме екен баяғыдай?!
679. Құт болған Кенже ағатай жүр ме аман?
680. Баруға шама да жоқ елге таман.
681. Байқаусызда Қасқабай бастап кетті,
682. Болады-ау, осы істің арты жаман!
683. Сарыбай қорлық көрген көп жылайды,
684. Бар сөзін Қалыбекке кеп жылайды.
685. «Ағаке есіттің бе, ой, Қалыбек,
686. Кенжені қу бас депті» деп жылайды.
687. —Мен келдім өзім жалғыз, өзім баяу,
688. Астымда көк шолақ ат, жүрмін жаяу.
689. Бауырлас туысқан ең, ей, ағаке,
690. Ажалға ертеңгі күн келдім таяу.
691. Берсеңдер көк бедеуді осы жолға,
692. Көңілімде болмас еді биттей қаяу!
693. Қалыбек естіп сөзін, көп жылайды,
694. О дағы Кенже қамын жеп жылайды.
695. «Жеңешеңмен екеуіміз өлмей жүрміз,
696. Қайрат жоқ Қасқабайға» деп жылайды.
697. Жылауда жеңешеңнің екі көзі,
698. Ерте-кеш «Кенже» дейді айтар сөзі.
699. Жерім деп Көксу, Қияқ жылағанда,
700. Адамның көңілі қайғы болады өзі.
701. Көк бедеу менде де жоқ бүгін, жаным,
702. Сенен ат аяғаным не қылғаным!»

703. Жеңешеннен сұрасаң, бермес пе екен,
704. Ол да ұнатпас әруақтың жылағанын.
705. Сарыбай айтты қызбен сөз байлағанын,
706. Бір пәле қыз Зейнептің ойлағанын:
707. «Астымда мінер атым болса еді,
708. Зейнептің келтірмес ем ойлағанын.
709. Қыз Зейнеп салып тұр ғой бізге қармақ,
710. Егіз ұлын бір-бірімен алыстырмақ.
711. Ертең кешке ордаға мен бармақпын,
712. Болса да көтеріп ап ауыр салмақ.
713. Дегені төре қызы болмаса екен,
714. Қасқабай қала алмайды-ау бізге ынтымақ».
715. Қасқабай азып кетті бізден өзі,
716. Қыз десе, қызарады екі көзі.
717. Тура айтса, жеңешеме қарсы келер,
718. Осы күнде қан төкпек бар мінезі.
719. Көк бедеу байлаулы тұр үйде бүгін,
720. Бермек түгіл, көре алмас адам түгін.
721. Күнінде бес биенің сүтін ішіп,
722. Тұрады ойын салып иен-тегін.
723. Құрсау бар төрт аяққа қойған салып,
724. Қасқабай міне алмай жүр бедеуді алып.
725. Алам деп неше мезгіл сұрап келіп,
726. Бұл күнде тоқырап тұр көңілі қалып.
727. —Әйтеуір, тірі жүрміз өлмеген соң,
728. Кенженің алтын жүзін көрмеген соң.
729. Қорқытты ер Қасқабай елдің бәрін,
730. Еркімізді, әрең жүрміз, бермеген соң.
731. Бір үй бар көк бедеуге тігіп қойған,
732. Жеңешем жаңылған жоқ ақыл-ойдан.
733. «Аман боп, Кенжетайды көрсем дейді,
734. Өлім ғой айрылғаным жалғыз тайдан».

735. Мойнына арқан тағып ойнақтатып,
736. Үш мезгіл жер шөбінен тұрад татып.
737. Кеш әкеп, баяғыдай үйге байлап,
738. Ешкімге бере алмайды жарқылдатып.
739. Жеңешем маған ерте ақылдасқан,
740. Балада жалғыз менмін жақындасқан.
741. Жыласа ертелі-кеш жан шыдамас,
742. Қасқаға емшегінің сүтін шашқан.
743. Мен саған айтатұғын бір ақылым,
744. Демеймін жолы болар бұзақының.
745. Орнынан айтқан сөзін шығармайық,
746. Зейнеп қыз ел бүлдірген бұзақының.
747. Балалық қылма, Сарыбай, ей, қарағым,
748. Бөтен ғой деп ойлама, мен—жақының.
749. Сұрасаң жеңешемнен, атты бермес,
750. Тіліне еш адамның қазірде ермес.
751. Әуелі ел жайынан хабар беріп,
752. Көрісіп жеңешеммен, бар да тілдес.
753. Көрерсің көк бедеуді қазір барсаң,
754. Көк бедеу ымырт жабылмай үйге кірмес.
755. Қапысыз жабдығын ал түгел сайлап,
756. (Баба шал көк бедеуді жүрер байлап).
757. Белгілі көк семсер мен ақ сауыт бар,
758. Ала шық ер-тоқымын түгел жайлап.
759. Түн бола аттан салсам, қапы қалма,
760. Осындай қайламен ал, сұрап алма.
761. Сөзіме аттандаған ере алмасаң,
762. Айрылдың көк бедеуден, амал бар ма!
763. Далада мен жүрейін жылқы бағып,
764. Айтарсың жеңешеме мұңды шағып.
765. Жөн сөзге ат беруі екі талай,
766. Жеңешем білмей қалсын, жүрміз нағып?

767. Сарыбай елге таман жүріп кетті,
768. Кеш болды, Аналыққа келіп жетті.
769. Көрген соң Сарыбайды сонда Аналық:
770. «Сағынған қарағым» деп зар еңірепті.
771. Сұрайды жылап тұрып елдің жайын,
772. Сарыбайдың айтуына сөзі дайын:
773. Қазаққа басшы болып, ұран салған,
774. Жалғызым, аман ба екен Кенжетайым?
775. Қайғыдан қан жүрегім күнде менің,
776. Келгенің жақсы болды-ау, қалқам, сенің.
777. Жалғызым қай күйде екен, уа, дүние-ай,
778. Қайғы еді келмегені сол Кенженің?!
779. Қайғысын, бәрін айтып, отыр қозғап,
780. Түйедей ботасы өлген отыр боздап.
781. Аздан соң үйге кіріп сусын берді,
782. Сарыбай алар істі отыр болжап.
783. Қалың ел қаптап жатқан сақтанбаған,
784. Жігіт жоқ қанжығада мақтанбаған.
785. Түн болды, көз байланған мезгіл еді,
786. Бұрқ етті ащы дауыс аттандаған.
787. Шу етіп, жұрттың бәрі үрпиісті,
788. Құлаққа түнгі дауыс қандай күшті.
789. Өзіне керектісін жинай бастап,
790. Көздеді енді Сарыбай сонда тысты.
791. Дауысқа аттандаған елеуіреп,
792. Шал менен көк бедеу де арпалысты.
793. Сарыбай жетіп барып атқа таман,
794. Ер салды үш айылды болмай шабан.
795. Мұрсаты айыл тартар болмаған соң,
796. Секіріп мініп алды сол жалма-жан.
797. Жөнелді көк бедеуге мініп алып,
798. Бір шоқтық, бір сауырға мінді барып.

799. Көк бедеу тыңдап тұрған айғай жақты,
800. Адамдай тартып барад тура салып.
801. Үстіне бедеуінің мінді жайлап,
802. Барады жүрген сайын көзі жайнап.
803. Айғай шыққан дауысты келіп тапты,
804. Сол жерде ер-тоқымын мінді байлап.
805. Екеуі Қалыбекпен кетті жүріп,
806. Мал жайына, ел бейбіт қалды кідіріп.
807. Бір шығып кетіпті ел жүрмейтін бетке,
808. Бармаққа ертең кешке сөз пісіріп.
809. Сарыбай көңілі толды жолдасына,
810. Біледі қас қылмасын өз басына.
811. Зейнеппен серт айтысқан уақыты сол,
812. Бармақшы ханның кешке ордасына.
813. Жатады әлгі тауда кешке дейін,
814. Ынтасы Сарыбайдың жанжал бейім.
815. —Қалыбек, ей, ағаке, туысым бір,
816. Тыңдаңыз, бір кеңесті мен сөйлейін.
817. Тілеген осы ісім өз басыма,
818. Барамын ханның кешке ордасына.
819. Бәрі жау ондағының, бізге мәлім,
820. Кіремін, сөйтсе дағы, ортасына.
821. Ордадан аман шықсам, өлмей егер,
822. Келмесе, қаным кімде, ат қасыма?
823. Қалыбек, мұны айтқан соң, еңірейді зар:
824. —Қарағым, айналайын, бала сұңқар!
825. Ордадан шыққан күнде ат бермесем,
826. Қалай да сенің қаның мойнымда бар.
827. Осылай бұл екеуі серт етісті,
828. Сарыбай бойға жиды барлық күшті.
829. Қаупі жоқ ат, қарудан бүгінгі күн,
830. Көрсетпек хан ордада қиын істі.

831. Мінгені екі тұлпар екі жастың,
832. Бет қойып хан ордаға құйылысты.
833. Келеді қос тұлпармен бөкендетіп,
834. Жас түлек жау көрмеген жалын күшті.
835. Ордаға таяу келіп аяндаған,
836. Жанымыз ардақты-ау деп аянбаған.
837. Орданың қарсы алдында жанған от бар,
838. Мәнісін бұлар да жоқ баяндаған.
839. Келеді жанған отқа аң-таң қалып,
840. Қыз тұрды неше түрлі қайла салып.
841. Тігілген хан ордасы сегіз қанат,
842. Жаяулар сансыз кісі қамап алып.
843. Бәрінің қолдарында қаруы мол,
844. Өтуге мүмкін емес көпті жарып.
845. Екеуі біраз сонда кеңеседі,
846. Айқасып жол үстінде тұра қалып.
847. Қалыбек ақыл айтты інісіне,
848. Өзінің бірге туған сірісіне:
849. —Қарағым, ажал жетіп барамысың,
850. Дулаттың мына сансыз қылышына?
851. Болады арты қайғы осы істің,
852. Қыз алып, қызық көру құрысын, е!..
853. —Осы ма жалғыз маған түскен қармақ,
854. Қолдаса, серпілтермін, қонған әруақ.
855. Ажалдан адам қашып құтыла ма,
856. Әйтеуір бір өтеді дүние бейбақ.
857. Қайтемін тірлікте аяп жанды?!
858. Аттан жаяу түспекке дайындалды.
859. Кенжені «қу бас» деген сөзді естіп,
860. Қылмақшы оған құрбан шықса жанды.
861. Үстінде ақ сауыт бар, қолда семсер,
862. Бос тұрып Қалыбектен ағады тер.

863. Шылбырын көк бедеудің түре салып,
864. Сарыбай: «Аға,—дейді,—батаңды бер!»
865. Қалыбек жалынады атасына,
866. Інісі қолын жайды батасына.
867. —Жаратқан жалғыз Құдай, жәрдем берсең,
868. Адамның түзеуші едің ғой қатасын да!
869. Сарыбай, тілеп тұрсаң, міне батаң,
870. Қолдасын әруақ қонған Маян атаң.
871. Қолдасын Ғайып ерен, қырық шілтендер,
872. Жөндесін, Тәңір бастап, болса қатаң!
873. Бата алып, бала Сарыбай қадам басты,
874. Артық емес, он алтыға келген жас-ты.
875. Қылыш алған үш жүздей жаяу бар ед,
876. Аяндап соған таман араласты.
877. Көреді қызды дулат Тәңіріндей,
878. Патшаның тұтып тұрған әміріндей.
879. Қолына қылыш алған ылғи дулат,
880. Жау іздеп, аңсап тұрған бәрі бірдей.
881. Сарыбай келе жатыр қадам басып,
882. Дулаттар бірге жүрді қатарласып.
883. Қылыш ұр демей ұрар бұйрығы жоқ,
884. Өмірі қыз Зейнептің сондай асып.
885. Атта тұр екі жүзден артық кісі,
886. О дағы істеп қойған қыздың ісі.
887. Бәрінің қызсыз қимыл етері жоқ,
888. Көрінбек қыздың ақыр бір белгісі.
889. Қарай көр Маянбайдың баласына,
890. Әскердің жаяу жүрді арасында.
891. Кісідей қымыз ішкен дулат шулап,
892. Кіріп тұр ел билеудің таласына.
893. Келеді бала Сарыбай үйге таман,
894. Болар деп іштен ойлап «қандай заман».

895. Бір ауыз сөйлейтұғын еш адам жоқ,
896. Дулаттың жаусыраған түрі жаман.
897. Ортасын көп дулаттың аралайды,
898. Бетіне бір адамның қарамайды.
899. Кешегі ойнап жүрген жас бала ед,
900. Көп адам Сарыбайды танымайды.
901. Жан-жақтан жаяу кісі тұрған бағып,
902. Келеді Сарыбай бала қайқаң қағып.
903. Самсаған сары қолдың арасында
904. Келеді қорқынышсыз бала нағып?
905. Аттыны алыс қойған анадайға,
906. Біреу жоқ сонша топтан тұрған жайға.
907. Ордаға «ойран-ақ» деп кіріп кетті,
908. Жалғыз-ақ жігіт сөзін қыз сынай ма.
909. Сарыбай қалар емес сөзден тайып,
910. «Әулие, қолда,—дейді,—Ерен ғайып!»
911. Ордаға сән-салтанат құрған екен,
912. Тастапты есік, төрге кілем жайып.
913. Сарыбайдың түрін көріп, Зейнеп сұлу,
914. «Қажымас!—деп қалады қыз—азайып».
915. Қолына Зейнеп сұлу сыбызғы алған,
916. Қасында көп қыз отыр әнге салған.
917. Біреуі үйге кірмей көп дулаттың,
918. Бәрі де тыста қалды қылыш алған.
919. Қарайды сұлу Зейнеп ерге таман,
920. Сарыбай кеп отырды төрге таман.
921. Жайнаған алтын тудай айбаты бар,
922. Қорқатын көңілінде жоқ, түрі жаман.
923. Сарыбай қызға айтады: «Келдім саған,
924. Нендей сый бермек едің келсем маған?
925. Мен өлсем, артымда бар сансыз Егіз,
926. Сен өлсең жетер ме екен тайға бағаң?!

927. *Зейнеп:* —Сарыбай, ей, бейшара, кедей сорлы,
928. Басына жиып келдің ажал қорды!
929. Ішіне хан орданың кіретұғын,
930. Бар еді не жұмысың әлде о құрлы?!
931. *Сарыбай:* —Бір хабар келіп едім салайын деп,
932. Жәрдемші өткен бабам панайын деп.
933. Теңдесім, Зейнеп сұлу, сен болған соң,
934. Келіп ем қатындыққа алайын деп.
935. *Зейнеп:* —Мен сендей жан көрмедім әуре-сарсаң,
936. Қыз алмақ екенсің ғой ойда қалсаң.
937. Бетіңе «мен» дегенің таңба болар,
938. Жарайды, мені қойып, шешенді алсаң.
939. *Сарыбай:* —Ей, Зейнеп, білесің ғой, мен—Сарыбай,
940. Мен саған кете алмаспын бір дарымай.
941. Қылайын, сені алмасам, шешем қатын,
942. Болсын ба, маған тимесең, Құлжабек бай?!
943. *Зейнеп:* —Көңіліңді, Сарыбай, сенің жай қылайын,
944. Басына, іздеп келсең, қайғы дайын.
945. Қаңғырған сорлы кедей, кет жөніңе,
946. Әкемді, саған тисем, бай қылайын!
947. *Сарыбай:* Аулым көшіп қонды кеңшілікке,
948. Ай, Зейнеп, сені алмаймын теңшілікке.
949. Салдақы, жұрт бүлдірген жүзіқараны
950. Алармын, бұрымың кесіп, кемшілікке!
951. *Зейнеп:* —Садаға кетсең менің ар жағыма,
952. Лайықты жазан даяр қалжағыңа.
953. Асыққан ажалына сорлы кедей,
954. Жете ме көзің тірі қалмағыңа?
955. Қаңғырып ойға-қырға тозып кеткен
956. Сенесің әлі Маян әруағыңа.
957. Басыма бағым қонған осы кезім,
958. Сен түгіл, Бөген келмес зардабыма!

959. Қаңғырып, көк шолаққа желқом салып,
960. Іліндің, міне, бүгін қармағыма.
961. *Сарыбай:* —Көңіліңді асқандықтан кешіретмін,
962. Көп қылып бұл күніңді көсілермін.
963. Баласы Маянбайдың қырылмаса,
964. Басыңнан ажал желін есіретмін!
965. Ей, Зейнеп, кім екенін алсаң ұғып,
966. Жау десе, Маян жатпас үйде бұғып.
967. Кесіп ап екі бұрымың, табан тіліп,
968. Еліңді бір шабармын ойнап-күліп.
969. *Зейнеп:* —Қарағайдай көп дулат, қайғы көрсем, өлмексің,
970. Айғай салып шақырсам, әміріме келмексің,
971. Қораға кірген қоянның тез жазасын бермексің!
972. Екпіні Сарыбай есіп тұр, иттің көңілі өсіп тұр,
973. Айтқан сөзі өңменді қылыштай боп кесіп тұр.
974. Дыбысын иттің шығармай, қылыш суыр, кел дағы ұр!
975. Дулаттар үйге кірді жыпырлап,
976. Босаға кетті сықырлап.
977. Апыр-топыр көпшілік, кіріп жатыр тапырлап,
978. Алдыменен Бекежан кіріп келді сапылдап.
979. Бала Сарыбай байқайды, жаудан не қыптайқайды,
980. «Ей, жігіттер, бүйтпендер,—деді детөрге қайқайды.
981. Туысым бірге жақынмын, қызға ерме» деп жалпайды.
982. Асығып кірген Бекежан ашумен бас шайқайды.
983. Сарыбай семсер суырды, заманын дулат қуырды,
984. Бұрын ұрған Бекежанға оның да көңілі суынды,
985. Ажалына асыққан дулат қанға жуынды.
986. Дулатқа салды күдерді, ажалды бермек шідерді,
987. Хан орданың ішінде тартып алып семсерді,
988. Үш-төрт бұлғап жіберді.
989. Біреулер қалды өкіріп,
990. Қан шыққан соң қайратқа

991. Сарыбай алды бекініп.
992. Жабықты тілді қылышпен,
993. Быт-шыт қылды екі ұрып.
994. Секіріп құстай ұшады,
995. Қайратпен қылған іс еді.
996. Айтқан сөзде қапы жоқ,
997. Өзі де шапшаң кісі еді.
998. Ордадан тысқа секіріп,
999. Нысана атып түседі.
1000. Сарыбай тұрды ол жаяу,
1001. Қан ішіп көңілі тұр баяу.
1002. «Қандай күйде болды?» деп,
1003. Қалыбек те тұр таяу.
1004. Қажымас о да ер еді,
1005. Сарыбайды көреді.
1006. Жетектегі бедеуді
1007. Көлденең әкеп береді.
1008. Сарыбай атқа мінеді,
1009. Қалыбек сонда күледі.
1010. Таң мезгілде туған ай,
1011. Ат маңдайын дәл қойып,
1012. Айға таман жөнеді.
1013. Аттан хабар сонда алған,
1014. Ұрандап айғай қыз салған.
1015. Астында қасқа тұлпар бар,
1016. Қасқабай батыр із салған.
1017. Ер қаруы—бес қару,
1018. Із түзетіп аңғарған.
1019. Желіп кеткен екеуге
1020. Таяу келді жандәрмен.
1021. Сарыбай артқа қарайды,
1022. Қайрат пен күшін балайды.

1023. Жаудан беті қайтпаған
1024. Жақындап Қасқа жанайды.
1025. Мұндай емес толғаулы,
1026. Көрген батыр талайды.
1027. Түн ішінде көз соқыр,
1028. Сарыбай білмес ол жайды.
1029. «Атымды ұста, Кәке» деп,
1030. Қалыбектен сұрайды.
1031. Жау жақындап, таянды,
1032. (Аруақ қонған Маян-ды).
1033. Дулат пенен төреге
1034. Оқ атары аян-ды.
1035. Атынан сонда түседі,
1036. Өзі шапшаң кісі еді,
1037. Ол келмесе, өлім жоқ.
1038. Қасқабайды айдаған
1039. Ажалдың қуған ісі еді.
1040. Қорамсаққа қол салды,
1041. Бір салғанда мол салды.
1042. Сегіз қайың, бір шойын,
1043. Тоғыз оқты қолға алды.
1044. Шағындап салар кісі емес,
1045. Жетпейтін оның күші емес.
1046. Тоғыз оқты қабаттап,
1047. Түгел салып қарманды.
1048. Соғыстың болды базары,
1049. Мұқалмас ердің ажары.
1050. Шойын түсті қолына,
1051. Батырдың келген ажалы.
1052. Қапысыз тұрып тартады,
1053. Жас қайраты артады.
1054. Қараңғы түннің ішінде

1055. «Дәл жүректің басы» деп,
1056. Көмескілеп тартады.
1057. Зырқырап оғы кетеді,
1058. Қасқа атты ерге жетеді.
1059. Зымырап шыққан шойын оқ
1060. Төңкеріп тастап өтеді.
1061. Тағы да әрмен кетеді,
1062. Ажалдыға жетеді.
1063. Қабаттап шапқан көпшілік
1064. Он сегіз ерден өтеді.
1065. Әуелде бұған бастапты,
1066. Қырғындай қылып тастапты.
1067. Үйір атқа бос келген
1068. Таныды Қалыбек қасқа атты.
1069. *Қалыбек:* —Сарыбай, тоқта, қарағым,
1070. Былғанды қанға балағың.
1071. Жауға жабдық жасаған,
1072. Өзіңе тиді жарағың.
1073. Жеңешемнің қарғысы
1074. Дәл келді өмір шолағың.
1075. Айырдың, Сарыбай, жағанды,
1076. Сілейтіп аттың ағанды.
1077. Жалғанда кегім бір бітпес,
1078. Қандырдың, төре, табаңды!
1079. Кетіремін сыныңды,
1080. Көп қылармын күніңді!
1081. Бір басына жүзбенен.
1082. Ой, бауырым, Қасқабай,
1083. Бітіремін құныңды!
1084. —Тоқта, Сарыбай, тарт қолды,
1085. Болдық бүгін қан жолды.
1086. Ұлы жиын, халайық,

1087. Бөгелме енді со құрлы.
1088. Соны айтып, мінгізді атқа Сарыбайды,
1089. Көпшілік Сарыбайға дарымайды.
1090. Тоқталмай, бір жүргеннен жүріп кетіп,
1091. Көксудан іздеп тапқан Бөгенбайды.
1092. Шықты да былай таман, ақылдасты,
1093. (Ішінде кісі де жоқ бұған басты)
1094. «Жеңешем бұл жұмысты біліп қалсын,
1095. Артымыз әйтпегенде іс болмас-ты».
1096. Соны айтып, елге таман келді жетіп,
1097. Кетпекке Аналыққа хабар етіп.
1098. Аналық ұйқылы-ояу жатыр еді,
1099. Тұсына дүбірлетіп келді жетіп.
1100. Аналық: «Бұл кім,—деді,—келген таяу?
1101. Қан жұтқан болар, болса көңілі қаяу».
1102. —Қан төгіп біз қайғыны тауып келдік,
1103. Жеңеше, жатырмысыз ұйқылы-ояу?
1104. Аналық: «Бұл кім,—деді,—келіп тұрған,
1105. Екпіндеп тұлпар атпен желіп тұрған?
1106. «Қан төктік» дегендерің не деген іс
1107. Тәуір ме кісі өлтірген, мына антұрған?!
1108. Айырылып көк бедеуден қалдым кеше,
1109. Болса жөн өлтіргенің елге есе.
1110. Сан кісі өлтіргенмен пайдасы жоқ,
1111. Қасқабай, төре, дулат ел билесе».
1112. Сөйлейді екеу барған елден саяқ,
1113. Айтады істегенін бастан-аяқ:
1114. —Өлгенін неше кісі біле алмадық,
1115. Жан сақтап, аман келдік, жемей таяқ.
1116. Табылар, айтпағанмен, сөздің шыны,
1117. Тұсау боп, жүргізбейді қылыш қыны.
1118. Қан толып екі көзге, көрмей кеттік,

1119. Өлгені нешеу екен, әлде кімі?
1120. Бірақ та өлді Қасқабай жазым тауып,
1121. Соғыста тұра алмадық қылмай қауіп.
1122. Қарғысың Қасқабайға тура келді,
1123. Қарғап ең, ықыласпен емшек сауып.
1124. Айтпаңыз бұл хабарды басқа жанға,
1125. Ертең кісі жіберсең төре ханға:
1126. «Қыз бермек боп ерімді өлтірдің» деп,
1127. Іргеңді бөлек салып, жаса санға.
1128. Сонда отырып Аналық: «Жүрегім-ай,
1129. Қасқабай, сынамысың, тірегім-ай?!
1130. Аруағы атакемнің аман қоймас,
1131. Қарғап ем, болған екен тілегім-ай!
1132. Аруағы атакемнің аман қоймас,
1133. Әуелден тұқым едің қанға тоймас.
1134. Сөзінсіз Кенжетайдың іс қылмандар,
1135. Ақылдас Кенжетайға, әбден ойлас.
1136. Өзім қып өз жұмысым тыйғызармын,
1137. Төрені бір қауызға сыйғызармын.
1138. Төреге ертеңгі күн кісі салып,
1139. Мал-жанын құрбандыққа қиғызармын.
1140. Екеуі түн ішінде кетті жүріп,
1141. Тұрмады бір орында еш кідіріп.
1142. Жол жүріп алты күндей тыным алмай,
1143. Белгілі тас шоқыға кетті кіріп.
1144. Отыр ед Сары шоқыда қарт Бөгенбай,
1145. «Болды,—деп,—ел шабынды мынау қалай?»
1146. Елдің қайда кеткенін біле алмайды,
1147. Көрмегі бұдан былай екі талай.
1148. Сол кезде екеу шықты жанасалай,
1149. Қараса көз жіберіп әлдеқалай.
1150. Қасында жас түлектен ерлері бар,

1151. Отырған кәрі-жасы қалды қарай.
1152. Екі адам келе жатыр бөкеңдетіп,
1153. Отырғандар қарайды аң-таң етіп.
1154. Қырағы Бексұлтан жас гөзел еді,
1155. Таныды көк бедеуді ол дәлдетіп.
1156. —Мінгені көк бедеуді кім екенін,
1157. Таныдым Қалыбектің шын екенін.
1158. Бір хабар шабынды елден енді білдік,
1159. Кенже аға, таптық,—деді,—ел мекенін.
1160. Бөгенбай естіп мұны, еңіреді зар:
1161. —Болғанға жаным құрбан елден хабар.
1162. Қолында қай дұшпанның қор болды екен,
1163. Қылар ем кең дүниесін келіссіз, тар?!
1164. О деген бұ дегенше келді жетіп,
1165. Астында екі тұлпар екпіндетіп.
1166. Хал-жайын бастан-аяқ баян қылды,
1167. Жыласып болғаннан соң көріс етіп.
1168. Айтады естігенін бірін қоймай,
1169. Келгенін және де айтты қанға тоймай.
1170. Өлгенін Қасқабайдың айтып еді,
1171. Бөгенбай: «Бауырым!» деп салды ойбай.
1172. Ішіне батырдың да қаптады шер,
1173. Маңайын жинап алды Бөгенбай ер:
1174. —Төренің осы күнін көп қылайын,
1175. Дулатты қысқан екен бір шығын тер!
1176. Елінің ат шаптырып, бәрін жиды,
1177. Қайратын, ашуланып, кәрін жиды.
1178. —Хан болған Құлжабектің қылығына
1179. Ақыл тап енді, елім, бәрің,—дейді.
1180. Балалар, бере келген елден хабар,
1181. Бір сізден кім бар,—деді,—ақыл табар?
1182. Қалғанша қан менен жан күтіп алды,

1183. Не десең, біздің басқа ақылың сал.
1184. Үлкені Сарыбай мен Бексұлтан ер,
1185. Тұманбек, Жұманбек пен Айдарқандар.
1186. Әрбірі мың кісілік жауынгер ед,
1187. Ақылшы бәріне де Бөген шебер.
1188. Бәрі де бір Маяннан туған текті,
1189. Дұшпанға егескенде бермес кекті.
1190. Аттарын жетеуінің түгел айтсақ,
1191. Екеуі Сәдірбек пен Тыныбек-ті.
1192. Сол күнде он бестерде бұл алты ер,
1193. Сарыбай он жетіде жауға шебер.
1194. «Сарыбай—сағым жетпес» дер Бөгенбай,
1195. Ақылды сөз табатын ол кемеңгер.
1196. Көксуда жайын жатқан бие байлап,
1197. Аттанды төрт мың кісі Маянбайлап.
1198. Жылқыдан Нарқызылды алдыртыпты,
1199. «Жан сақтар төл аты» деп қойды сайлап.
1200. Бейітіне Маянбайдың үй қондырып,
1201. Күзекке көп жылқыны жүрді айдап.
1202. (Бейіті Маянбайдың он бес күндік),
1203. Жігіттен атқа мінер қалмады түк.
1204. Өлгені Қасқабайдың екі жара,
1205. Төренің бұл қылғаны бітпейтін кек.
1206. Жаратты қос-қос тұлпар бозбалалар,
1207. Ішінде Бөген сұңқар ақыл табар.
1208. Биені неше жүздей байлап тастап,
1209. Қымызды қанып ішті жиналғандар.
1210. Мінгені Бексұлтанның Ақкекіл-ді,
1211. Жануар ер мінерлік ат секілді.
1212. Құнына елу түйе беріп алған,
1213. Ер мініп, жауға салса, доп секілді.
1214. Маянның саңлақтары жиылып ап,

1215. Төреге салмақ болды бір үкімді.
1216. Сол жерде келген халық жатып алды,
1217. Лайықтап алмақ болды сәтті күнді.
1218. Мінгені жас түлектер тұлпар аты,
1219. Бөгеннің толып жатыр қолғанаты.
1220. Қырғын қып талай жаудың бетін алған,
1221. Дүйсенбі еді әуелден-ақ Маян сәті.
1222. Төрт боз ат төрт діңгекке қойды байлап,
1223. Сайланды сегіз батыр қару сайлап.
1224. Ақ туын Маянбайдың жерге шаншып,
1225. Бөгенбай ұран салды Маянбайлап.
1226. Мойнына кемер белбау тұрды салып,
1227. Кейде талып, кейде есін жиып алып.
1228. «Әкекем, аруағыңнан белгі көрсет!
1229. Бұл күнде,—деді,—балаң болған ғаріп».
1230. Күн ыстық, әуе қайнап, дуылдаған,
1231. Халық көп, жиылған жұрт шуылдаған.
1232. Бөгенбай көп зарланып жылағанда,
1233. Шайқалып ту созылып, суылдаған.
1234. «Жасаған берді,—дейді,—тілегімді,
1235. Қайтармас жауға салған білегімді.
1236. Көп барсаң, қолға байлау боласындар,
1237. Сегізін тоқтатындар жүрегінді!»
1238. Байлаулы төрт боз атты айтып сойды,
1239. Жиылған жұрт қымыз бен етке тойды.
1240. Бастығы сегізінің Сарыбай боп,
1241. Белгілі Шетқурайға бетін қойды.
1242. Бөгенбай бата берді балаларға,
1243. Сақтаса жалғыз Құдай, бәле бар ма?
1244. Не керек көп жаманды көмекке ертіп,
1245. Тағдырдан, сақтамаса, шара бар ма?!
1246. *Батасы:* —Бақытың өссін, ырысың,

1247. Білінсін жауға дыбысың.
1248. Сарыбайға қарсы келмеңдер,
1249. Қарсы келген адамның
1250. Тұқымы өспей құрысын!
1251. Жауға шапсаң ұзарсын,
1252. Ұстаған қолға қылышың!
1253. Сегізің барып, төренің
1254. Бітіріп қайт жұмысын!
1255. Сегізі тұлпарын мінген баптап,
1256. Найзасын, болат қылыш алған саптап.
1257. Батасын қарт Бөгенбай бергеннен соң,
1258. Бейіттен шыға шапты «аруақтап».
1259. Қос артқан төрт түйе мен төрт кісі алды,
1260. Көп елі сонан кейін қайтты қаптап.
1261. Көрем деп жауды қашан кезенеді,
1262. Серпіліп, көптен шығып, түзеледі.
1263. Жас түлек бұрын соғыс көрмесе де,
1264. Сарыбай садақ жетпес гөзел еді.
1265. Жол жүрді дамыл алмай Шетқурайға,
1266. «Қолда!» деп жалынады Маянбайға.
1267. Бауыры Шетқурайдың Қарабастау
1268. Белгілі сегіз күнде түсті сайға.
1269. Қостарын жайлап тікті келген артып,
1270. Байлады кемерлерін керме тартып.
1271. Болғанша Маян сәті сонда жатқан,
1272. Жас түлек өңкей манап қайраты артып.
1273. Жеті күн сол бастауда жатты жайрап,
1274. Кезекті жауға лайық қару сайлап.
1275. Өн тартып сыбызғымен қорқынышсыз,
1276. Ұранын көтереді Маянбайлап.
1277. Ел жатыр Шетқурайдың биігінде,
1278. Қасқаны құзғын жеген күйігінде.

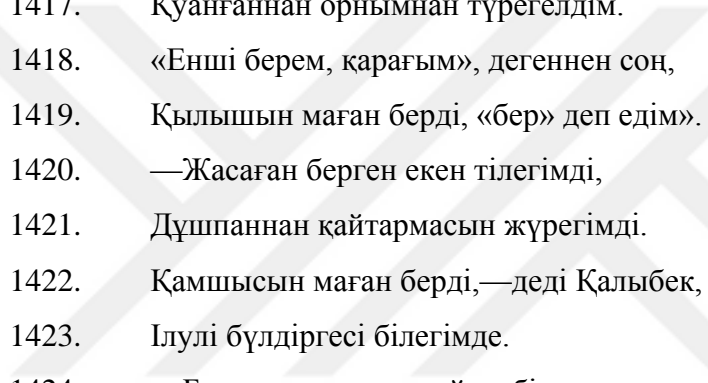
1279. Жиылған төре, дулат ақылдасты,
1280. Таппақ боп бір ақылды күндіз-түнде.
1281. Аналық бір жағынан салған хабар:
1282. —Бітпейтін, ерім өлген, құным да бар.
1283. Берем деп төре қызын, алдап барып,
1284. Оқ ату, лайық па қылыш шабар?!
1285. Ақылы Аналықтың жұрттан артық,
1286. Қан қыздырып, іргесін бөлек салар.
1287. Жау десе, жабырқамай қайнайтұғын,
1288. Әуелден Егіз атаң мінезі бар.
1289. Дулатты жиып алып қыз кеңесті,
1290. «Бұл Егіз тапқан-ау,—деп,—нан жеместі!»
1291. Інісі Бекежанның Бекбау деген,
1292. Бірігіп, бой теңелтіп, біргелесті.
1293. О дағы қару-жарақ жиып жатыр,
1294. Дулаттың бәрі түгел болды батыр.
1295. Бекбау да қызды алмаққа сөз байлапты,
1296. Болса да айрылмасқа заман ақыр.
1297. Хабар жоқ, жиын ел де сөзбен әлек,
1298. Бауырда шатыр тігіп батыр жатыр.
1299. Шетқурай деген биік бір үлкен тау,
1300. Тап-тату ел боп кетті осындай жау.
1301. Сөзі де Аналықтың батып барад,
1302. Мағлұм—еш адамнан үйренбес дау.
1303. Сол кезде жексенбінің күні болды,
1304. Қыз Зейнеп ақыл ойлар оңды-солды.
1305. Бие ағыта жылқыны айдап шықты,
1306. Басында қайғысы көп о да сорлы.
1307. Жылқыны Шетқурайға жая салды,
1308. Қаптатып тауға әкеп қалың малды.
1309. «Сасқан кісі тұз жалар» дегендей-ақ,
1310. Атын тастап, биікке шыға қалды.

1311. Жан-жаққа көзін салып жіберіп ед,
1312. Бауырда жатқандарды көріп алды.
1313. Дүниенің жақындады кең мен тары,
1314. Зейнептің бойға түсті қайғы-зары.
1315. Тауда отырып таныды ердің бәрін—
1316. «Жас түлек Маянбайдың балалары!»
1317. Ішінде танып көрді Қалыбекті,
1318. «Бірі ойда, бірі қырда бірігіпті!
1319. Адамның құты ұшқан соң оңала ма?
1320. Барар жер жоқ екен ғой бізге»,—депті.
1321. Білмедім, қанша адамды ажал қысты,
1322. Егіздер ақылменен қосылысты.
1323. Еркек болсам, ел тауып кетер едім,
1324. Жаратқан Құдай неге қыз байғұсты?!»
1325. Тұра кеп тұрған жерден буыны құрып,
1326. Үстіне бір жалпақ тас міне түсті.
1327. —Ешкімнен көретұғын жұмыс емес,
1328. Бастаған мен ғой,—деді,—бұл жұмысты.
1329. Сонда Зейнеп жылайды,
1330. Өз-өзінен мұңайды.
1331. Жайнаған жауды көрген соң,
1332. Қайтіп сорлы шыдайды?!
1333. «Алты мың—әкеме көп жылқы біткен,
1334. Қыз болсам нетер ед бойды күткен.
1335. Қырғын келгір, Маян-ай, неткен елсің,
1336. Тастүлек балапандай арттан жеткен».
1337. Отырды сонда сұлу аз тыйылып,
1338. Өлімге өзін байлап, жан қиылып.
1339. «Жалғыз мен қайғырғанмен не болады?
1340. Бір ақыл табар,—деді,—жұрт жиылып.
1341. Дүйсенбі ертеңгі күн—Маян сәті,
1342. Байлаулы кермеде тұр тұлпар аты.

1343. Болса да Бөген ку бас, арты мол ғой,
1344. Жетпегір, жеткен екен қолғанаты!»
1345. Қыз Зейнеп жаяу жүрді атқа таман,
1346. «Қалармын,—деп ойламас,—жаным аман.
1347. Тілге келсе, көрмеспін кемшілікті,
1348. Сөйтсе де істің болды арты жаман».
1349. Баршамен белін байлаған,
1350. Жылқысын елге айдаған.
1351. Қайғы толып ішіне,
1352. Бұлбұлдай Зейнеп сайраған:
1353. —Желіккен жауға кез болдым,
1354. Болмады ісім ойлаған.
1355. Жау қолында кеттің-ау,
1356. Қаракөк, торы көп жылқым,
1357. Шырақтай көзің жайнаған!
1358. Ордамды ойран қыла ма?
1359. Сорлы Зейнеп, жылама,
1360. Алды-артым болды бірдей жау,
1361. Қайда барсам, япырым-ау.
1362. Теңдесім де жетер ед,
1363. Бөгенге тиіп нем бар-ау?!».
1364. Жылқыны айдап, Зейнеп те үйге жетті,
1365. «Сақтаныңдар, жау бар» деп хабар етті.
1366. —Бауырында Қурай шыңның қаптап жатыр,
1367. Білмеймін қанша екенін, көрдім,—депті.
1368. Ел жиылып, қайратқа мінді бәрі,
1369. Дуылдасып сөйлесіп жас пен кәрі.
1370. Не болар, іс ақырын қайдан білсін,
1371. Дулаттың құтырды батырлары.
1372. Керме қып, ұстамақ боп дайындалды,
1373. Жауға бермей, сақтамақ бәрі жанды.
1374. Дулаттың кәрі-жасын жиып алып,

1375. Иірді жесек салып жылқы малды.
1376. Мінерлік атын баптап сайланады,
1377. Қылышы жауға шабар қайралады.
1378. Інісі Бегежанның Бекбау ерге
1379. Қыз Зейнеп «тиемін» деп жайланады.
1380. Осылай бола тұрсын дулат-төре,
1381. Болады ертеңгі күн қандай төре.
1382. Мал сойып, елін күтіп, жинап жатыр,
1383. Тамағы ішкен-жеген әлде кере.
1384. Сарыбай ат күзетті, жатпай өзі,
1385. Ертең-ақ жауға шабар келді кезі.
1386. Таңертең ат әкеліп байлап қойып,
1387. Ұйқыға біраз кетті екі көзі.
1388. Тұрысып жас түлектер, ыстық қылып,
1389. Алысып бірін-бірі жүрді жұлып.
1390. —Жігіттер, ат ерттендер, берді Тәңір!—
1391. Сарыбай баяндайды сонда тұрып:
1392. —Түс көрдім жаңа ғана жатқан жерде,
1393. Түсімде көрдім,—дейді,—Маян ерді.
1394. «Осы жолы бас боп барамын» деп,
1395. Атакем маған келіп хабар берді.
1396. Бір заманда Бексұлтан кеп жүгіріп,
1397. —Келдім,—деді,—мен дағы бір түс көріп...
1398. Әрқайсысы әртүрлі түс көріпті,
1399. Қалыбекке жорытуға келді тұрып:
1400. —Мен дағы атекемді көрдім,—дейді,
1401. Ат-түрін әбден байқап тұрдым,—дейді.
1402. Айыр сақал, кісі екен ұзын бойлы,
1403. «Қарағымды көрмек үшін келдім» дейді.
1404. «Қарағым, келіп едім көрейін деп,
1405. Дәрежең, үстем болсын мерейің деп.
1406. «Маяндап» тынышымды кетірдіңдер,

1407. Келіп ем енші бөліп берейін» деп.
1408. Үстінен ақ сауытын берді шешіп,
1409. Жоқ екен өн бойында ешбір тесік.
1410. Қолында бір қамшыға көп қызықтым,
1411. Қамшысын бермей кетті, халім нешік?!
1412. Қылышы белінде тұр қынабында,
1413. Атакем не себептен келді мұнда!
1414. Астында маңғұл қасқа торы аты бар,
1415. Шыға ма, деп ойлаймын, түсім шынға.»
1416. Тыныбек сонда айтады: «Мен де көрдім,
1417. Қуанғаннан орнымнан түрегелдім.
1418. «Енші берем, қарағым», дегеннен соң,
1419. Қылышын маған берді, «бер» деп едім».
1420. —Жасаған берген екен тілегімді,
1421. Дұшпаннан қайтармасын жүрегімді.
1422. Қамшысын маған берді,—деді Қалыбек,
1423. Ілулі бүлдіргесі білегімде.
1424. —Бұ жолы жау қалмайды біз алмаған,
1425. Көңілім бұл сапардан тұз алмаған.
1426. Ат ерттеп, «Маянбайлап» ұран шақыр,
1427. Айтайын ақылмды енді саған:
1428. Қалыбек сегіз қос ат алсын қолға,
1429. Ту алып, Сарыбай шықсын құба жонға.
1430. Алтауың аянбастан жауға шапсаң,
1431. Қосшылар түйеменен қалсын мұнда!
1432. Мұны айтып, атқа мінді дуылдасып,
1433. Алғандай неше мыңды қолмен басып.
1434. Ежелден жау дегенде сайтаны бар,
1435. Тұрмайды Маянұлы жауға жасып.
1436. Жарлығын Сарыбайдың қабыл алды,
1437. Атына аруақтап ерін салды.
1438. Қалыбек ат жетектей жөнелгенде,

1439. Қосшылар қозғалмастан мұнда қалды.
1440. Жөнелді туын алып Сарыбай тауға,
1441. Белсене аттанады алтау жауға.
1442. Дүйсенбі—Маян сәті атқа мінді.
1443. Дулаттар қылар ма екен жанын сауға?!
1444. Ұраны көкке шықты «Маяндаған»,
1445. Ұрыста өңкей жастар аянбаған.
1446. Бет қойып осы жерден тура шапты,
1447. «Бір таңда-ақ тигізем,—деп,—төре, саған!»
1448. Маяндай Ақкекіл ат мойын созып,
1449. Жөнелді шапқан жерден Сұлтан озып.
1450. Тұлпар ат неше күндей бапқа келген,
1451. Тарта алмай алақаны келед тозып.
1452. Бұрқ етіп аш кезеңнен бұлар асты,
1453. Бесеуі арт жағынан қатарласты.
1454. Түрі бар арыстандай Бексұлтанның,
1455. Тұра алмай беті айбатқа, жауы қашты.
1456. Тақымын созып келген тұлпар атпен
1457. Самсаған сары қолға араласты.
1458. Қарашы Маянбайдың баласына,
1459. Жау көп қой, «біздер аз» деп қарасын ба?!
1460. Есіктей кірген жері болып кетті,
1461. Қурай шың өлік сыймай даласына.
1462. Талайлар сорлы болды қаза тауып,
1463. Жау десе батыр тұрмас аңсары ауып.
1464. Кез келсе, найзаменен кетті түйреп,
1465. Қырады, қалыңдаса, қылыш шауып.
1466. Тауда тұр ер Сарыбай туды басып,
1467. Өнері алты жастың барады тасып.
1468. Өлімге дулат елі қалды байып,
1469. Салаға талай ерлер кірді қашып.
1470. Тыныбек жетіп келді бір уақытта,

1471. Сарыбай түк көрмепті қара басып.
1472. «Жұрт шапқан, ел бүлдіріп, кісі өлтірген,
1473. Барад,—деп,—ойбай, Зейнеп әне қашып!»
1474. Туды алып Тыныбек қалды тұрып,
1475. Сарыбай жөнep берді атын бұрып.
1476. Қылт етіп бір кезеңнен Зейнеп асты,
1477. Буыны қыз сорлының келед құрып.
1478. Қыз Зейнеп бір кезеңнен жаңада асты,
1479. Сарыбай Нарқызылға қамшы басты.
1480. Садақтың қынабынан шыққан оқтай
1481. Зымырап «ә» дегенше кеп айқасты.
1482. Жалт қарап Сарыбайды көрді танып,
1483. Ұмтылды жеке ауызды суырып алып.
1484. «Сарыбай, саған өлмей ат бермен» деп,
1485. Ұмтылды ұрысуға қарсы барып.
1486. Заты әйел ұрысуға жарамады,
1487. Сарыбай жеке ауызға қарамады.
1488. —Айтқан серт, сұлу Зейнеп, бұлай емес!—
1489. Зейнептің қашқандығын табалады.
1490. —Зейнеп-ау, сертің қайда маған айтқан,
1491. Адам боп жүре ала ма серттен қайтқан?
1492. Қарсы тұрып қатындыққа келмесең ед,
1493. Жұрт бұзып, ел бүлдірген сен бір сайтан!»
1494. Тұра алмай табандасып қарсы барып,
1495. Қыз сорлы серттен қайтып, болды ғаріп.
1496. Берік ұстап төбе шаштан, аттан жұлды,
1497. Жөнелді тақымына басын алып!
1498. *Зейнеп:* —Сарыбай, қорлығыңа көне алмаймын,
1499. Ажалсыз ызаменен өле алмаймын.
1500. Теңдікке тегістетіп алмас болсаң,
1501. Әуелгі айтқан сертте қала алмаймын.
1502. Сен—Маян, мен—ханзада, атам—төре,

1503. Жүргенбіз жақсылықты бірге көре.
1504. Жақсы аттың жалында әкеп өлтірмесен,
1505. Жүрермін кемісем де кәсіп тере.
1506. *Сарыбай*: —Болмайды сертім екі айтқанымнан,
1507. Өлгенім жақсы серттен қайтқанымнан.
1508. Тілермін табаныңды, Зейнеп, сенің,
1509. Болады әкең байың айтқаныңнан.
1510. Зейнепке тарлық кірді, қысылысып,
1511. Астына арыстандай ердің түсіп.
1512. Дауысы анда-санда бір шыққанда,
1513. Қояды тақымымен қысып-қысып!
1514. Шабылған елге келді аялдамай,
1515. Келеді Нарқызылмен аяңдамай,
1516. Зейнепке үлкен қауіп ілініп тұр.
1517. Қалмағы бұдан тірі екі талай.
1518. Қырылып, қирап жатқан елге келсе,
1519. Шабылған төре ауылы әсіресе.
1520. Бексұлтанның атын ұстап жалынып тұр,
1521. Күндігі мойынында бір бәйбіше:
1522. —Қарағым, айналайын, Бексұлтан жас,
1523. Адамда қаза тапқан кейіп болмас,
1524. Едің ғой кіндік балам, айналайын!
1525. Еліңді қырғындатпа, ей, гәуһар тас!
1526. Құрысын төре хандық құрғандығы,
1527. Құдайдың көрініп тұр ұрғандығы.
1528. Ажалды жан өлімнен құтылмайды,
1529. Өлгендер елдің болды құрбандығы!
1530. Не десе де көнелік, сөзді байла,
1531. Өлген жан тірілетін дәурен қайда.
1532. Бір келген қырсық шығар біздің басқа,
1533. Қылмады Зейнеп қызым елге пайда!
1534. Осы екен Құлжабектің бәйбішесі,

1535. Қырғыннан шыққан екен елдің есі.
1536. Бір қыздың қыздырмалы тіліменен
1537. Өз елін өзі Бөген шапқан несі?!
1538. Ел шарпылып түсіп тұр жанған өртке,
1539. Еліңді салма,—дейді,—ұзақ дертке.
1540. Әйелден еркек ісі жаман болды,
1541. Қарағым, мен тоқтайын айтқан сертке!
1542. Не дерін біле алмай тұр Сұлтан батыр,
1543. Кемпірдің жылау сөзі толып жатыр.
1544. Жас бала түк көрмеген, түк білмеген,
1545. Жалғыз-ақ қырғын істі біледі ақыр.
1546. Сөйлескен екеуінің сөзін тыңдап,
1547. Жақындап Сарыбай да келе жатыр.
1548. Азғана сөзді тыңдап аял етті,
1549. Зарлаған әйел сөзі өңменге өтті.
1550. —Серт байла деген сөзі әбден жөн ғой,
1551. Берейік бір серт байлап, Сұлтан,—депті.
1552. Сертіміз ұзақ емес, қысқа болар,
1553. Тірі жан көшін артсын ертең,—депті.
1554. Ертең ерте жүк артқан жан болмаса,
1555. Өкпелеме бір тірі жан қалмаса.
1556. Өзім өлсем, құтылып кетер едің,
1557. Күн аял сұрамаңдар жан далбаса!
1558. —Бұл сертіңе разымын, қалқам, Сарыбай!
1559. Кемпір жылап, бас қойды сонда зарлай.
1560. ... Қырғында атқан біреуі әлі де жүр,
1561. «Тоқта!» деп Сарыбай тартқан сонда керней.
1562. Қырғынға қанжыға елі қалды батып,
1563. Талайлар-ақ безерген қалды жатып.
1564. «Қатын ер қашқан жауға» деген қайда,
1565. Айдамақ болды ертең дуылдатып.
1566. Басында көнбеймін деп қарысып ед,

1567. Соғыстың аздап дәмін қалды татып.
1568. Жегені желкесінен не ғып түссін,
1569. Қозғады ертең ерте көшті тартып.
1570. Кеш бола ер жоқтауға шықты бұлар,
1571. Орыны Қасқабайдың қашан толар.
1572. Түнделетіп жыласпай кеткен ерлер,
1573. Ерін жоқтап жылауға болды құмар.
1574. Сөйлесті, бір азғана аял тапты,
1575. Төрелік дулатқа да тимей қапты.
1576. Жоқтауға Қасқабайды «бауырымдап»,
1577. Ауылына Аналықтың енді шапты.
1578. Аналық отыр екен жолда күтіп,
1579. Жүктерін артып қойған, көш түзетіп.
1580. Келе жатқан ерлерге қарсы шықты:
1581. «Балалар, тоқтандар!» деп жарлық етіп.
1582. —Жоқтайтын ерлеріңді жерің қайда,
1583. Таппайсың бұл жылаудан ешбір пайда.
1584. Көксуға қонып алсақ, келісер ед
1585. Жылауың, ер жоқтауың сондай жайда.
1586. Тоқтандар, жылауды қой, қарақтарым,
1587. Жасақты жауға жайлы жарақтарым!
1588. Ол дағы толып жатқан аталы ел,
1589. Жазым боп жазылмасын қабақтарың.
1590. Жарлығы Аналықтың жанға жайлы,
1591. Бұл сөзі Сарыбайға құп ұнайды.
1592. «... Көш, көш!» деп бәлекетті көшіргендей,
1593. Қайта кеп бұл дулатқа бұрқырайды.
1594. Көңілі өскен көтеріңкі өңкей жастар,
1595. Атқан оқ ел үстіне зырқырайды.
1596. Есімбек, Құлжабекпен кетті қашып,
1597. Шабынды көрген елдер қалған жасып.
1598. Түйенің жабуына кіргендер бар,

1599. Жан сақтау жер іздесіп қара басып.
1600. Есімбек, Құлжабектің сегіз қызы
1601. Зарлады қара салып қатарласып.
1602. Батырлар өз сүйгенін ілестірді,
1603. Оқ атып төре құлын желдестірді.
1604. Есімбек, Құлжабектің сегіз қызын
1605. Түйеге екі-екіден мінгестірді.
1606. «Айтқаным екі болып кетпесін» деп,
1607. Сарыбай Зейнеп шашын бір кестірді.
1608. Сорлының екі бұрымын алды кесіп,
1609. Тайлақтай жетелеген мұрнын тесіп.
1610. Еркіндей ел алдымен Егіз көшті,
1611. Басқасын шабынды елдің ілестіріп.
1612. Күн ыстық, Зейнеп сорлы болды жаяу,
1613. Өлмеген жан кеудеде тұрды таяу.
1614. «Мұндайын кемшілікті көрсеткенше,
1615. Не етеді жаратпасаң, бір Құдай-ау!»
1616. Көшті артып, алдын бастап кетті Аналық,
1617. Көңіліндегі мұратқа жетті Аналық.
1618. Сегізі серпіліп кеп елді шапқан,
1619. Қылған жоқ бұл соғыста еш балалық.
1620. Елді айдап келе жатыр артын сырып,
1621. Өлтіріп талайларды қолмен қырып.
1622. Бұл жолда бес жүз жетпіс кісі өліпті,
1623. Бастаған Зейнеп теріс Құдай ұрып.
1624. Зейнептің аты дағы шығып кетті,
1625. Елді егер қырғындатқан бір сапырып.
1626. Жаяулап сорлы Зейнеп кейін қалса,
1627. Сарыбай кез кеп кетіп, қояды ұрып.
1628. Келеді сорлы Зейнеп өлмеген соң,
1629. Не керек, күш-қарымы келмеген соң.
1630. Бүгінде Маянбайға шақ келмей тұр,

1631. Шаң басып, беті салтақ, терлеген соң.
1632. —Кім қу бас, Зейнеп сұлу, білдің бе анық?
1633. Ұмытып қалма, сөзге болмай қанық.
1634. Маған тисең, болмақшы Құлжабек—бай,
1635. Боп жүрме, мұнан былай сөзге танық!
1636. Сарыбай ілгерілеп кетті озып,
1637. Зарлайды Зейнеп сорлы табан тозып.
1638. Тілге келсе, бір арбап алар еді,
1639. Жаралған сөз дегенде топтан озып.
1640. Бір мезгіл Бексұлтанға кез боп қалды,
1641. Бір ауыз сөзбен Зейнеп арбап алды.
1642. Тілге келсе, адамның бұлбұлы еді,
1643. Ерлердің ортасына бүлік салды.
1644. Сөйледі Зейнеп сорлы қайғы-зарды:
1645. —Көңілімде, ей, Бексұлтан, мұңым бар-ды.
1646. Мал беріп елден таңдап қыз алсаң да,
1647. Алмассың мендей тауып лайық жарды.
1648. Құтылсам Сарыбайдың қорлығынан,
1649. Мынадай жолсыз қылған зорлығынан.
1650. Қарағым, ей, Бексұлтан, мұнан құтқар,
1651. Қалмайын не десең де жарлығыңнан!
1652. Жас түлек мынау сөзге жарар деді,
1653. Жүгіріп Сарыбайға барады енді.
1654. —Бір қызбен мұнша ұстасып неге керек,
1655. Атын беріп, киімін кигіз, —деді.
1656. *Сарыбай:* —Бексұлтан, мынау сөзге келме жақын,
1657. Ойласаң туысқандық Тәңір хақын.
1658. Айтқан серттен қайтқаннан өлгенім жөн,
1659. Сертім бар болсын деген шешем қатын.
1660. *Бексұлтан:* —Е, Сәке, айтқан тілді алмаймыз ба,
1661. Біреуге біреу өкіл салмаймыз ба?
1662. Бір сапарда тілімді алғызбасам,

1663. Төреге бәріміз де бармаймыз ба?!
1664. *Сарыбай:* —Азғаның жарамайды, Сұлтан, сенің,
1665. Балалық қылмай, ойла сөздің жөнін.
1666. Зейнепке айтқан серттен қайтқанымнан
1667. Өлгенім анық жақсы, жаным, менің!
1668. *Бексұлтан:* —Сарыбай, жалғыз сен бе елді шапқан,
1669. Ел шауып, егер қылған несі мақтан?!
1670. Зейнепке айтқанымды мен қыламын,
1671. Сарыбай, қылдырмасаң, енді сақтан.
1672. Бұл сөзге Сарыбайдың келді ашуы,
1673. Ішіне кіріп кетті қыздың уы.
1674. Садағын мойнындағы жұлып алды,
1675. Құрылды екі арада сайтан туы.
1676. *Сарыбай:* —Бексұлтан, күшің артық менен сенің,
1677. Бұл жерде көріселік күштің кемін.
1678. Бір қызға айтқан сөзден кемігеннен
1679. Болғаны лайық қой жөні өлім!
1680. Бұрылып Бексұлтан да тұра қалды,
1681. Садағын ол да жұлып қолына алды.
1682. Қызықтырған қыз кәпір сұлулығы
1683. Ортаға жаяу жүріп, бәле салды.
1684. Тыныбек өздерімен бірге туған,
1685. Сабалап, мұны көріп, келіп қалды.
1686. Иә, Сәке, ашуыңа сабыр қой,—деп,
1687. Келді де Бексұлтанды салып қалды.
1688. *Тыныбек:* —Мына елдің бізге қарар көзі қайда,
1689. Қылғандай, не жазып ек, жауға пайда?!
1690. Бексұлтан, адастың ғой айтқаныңнан,
1691. Үйдегі қарттың айтқан сөзі қайда?!.
1692. Бір жақтан Айдарқан да жетіп келді,
1693. Батырлар хабар алып, жиылды енді.
1694. Басына Бексұлтанның қамшы жауып,

1695. Көп жаза туыстардан берілді енді.
1696. Шыдамай, аттан түсіп отыра кетті,
1697. Түбіне бар Егіздің бір қыз жетті.
1698. «Құрысын балалығың, жаным-ай!» деп,
1699. Аналық көк жорғамен жетіп кепті.
1700. Айтады сылтаулатып балалықты,
1701. Көрмейді о да тәуір алалықты.
1702. Көрген соң, сонда Сарыбай зар еңіреді,
1703. Ақылды батагөйі Аналықты.
1704. *Сарыбай:* —Өлгенім жақсы еді ғой менің бүгін,
1705. Жеңеше, білесіз ғой сөздің тегін.
1706. Долданып ақылыма сыймай кеттім,
1707. Кеткенше, өлсем еді, қызға кегім!
1708. Атамын Бексұлтанды, жібер қолды,
1709. Өлгенім тірліктен оңай болды.
1710. Бексұлтан күші артық, өлтіреді,
1711. Бармаймын үйге тура осы жолы!
1712. Шығасым бір Маяннан туған затым,
1713. Бексұлтан, Тыныбек те қолғанатым.
1714. Сертім бар Зейнеппенен байлап айтқан,
1715. Қылам ба тірі жүріп шешем қатын?!
1716. Тұрады Сарыбайды қамап алып,
1717. Шақырды Бексұлтанды кісі салып.
1718. Аналық: «Құрысын-ай, балалық!» деп,
1719. Әкелді Бексұлтанды өзі барып.
1720. —Басында қаталықпен айтып ем,—деп,
1721. Жығылды Сарыбайға сонда барып.
1722. Осындай ортасында бір іс туды,
1723. Тоқталды, қыла жаздап айғай-дуды.
1724. Бексұлтан қаталығын мойнына алып,
1725. Көзінің жасыменен бетін жуды.
1726. Батырлар жалғыз сөзбен өстіп жатыр,

1727. Шегінді жалғыз сөзбен екі батыр.
1728. Жақсылық онда дағы болмаған соң,
1729. Қыз Зейнеп өлмеген соң келді ақыр.
1730. Жолығып Тыныбекке душарласып,
1731. Бөгелді сөз айта алмай аузын ашып.
1732. Тыныбек өзі айтады: «Зейнеп сұлу,
1733. Ақылыңнан жаңылдың,—деп,—қара басып!
1734. Жаңылдың қара басып ақылыңнан,
1735. Айырмақ көңіліңде екен жақынымнан.
1736. Ортама сайтандығың өтпей қалды,
1737. Тоқтаттық біз екі ерді апырымнан.
1738. Сен, сорлы, Сарыбайға жалынсаңшы,
1739. Кемшілікпен Сарыбайға налынсаңшы.
1740. Өзіне ол сабаздың кемімесең,
1741. Жақсылық саған болмас жалғыз тамшы!».
1742. —Бұрынғы менің жүрген күнім қайда,
1743. Қарағым, бұ сөзің де маған пайда.
1744. Көнейін не десең де айтқаныңа,
1745. Иілтіп, ақыл айтшы Сарыбайға!
1746. Ел шапқан еді атаң бұрын жүріп,
1747. Талайдың олжа қылған елін қырып.
1748. Жорасы батырлардың не болады,
1749. Жүргені бар ма ішінде әйелді ұрып?!
1750. Басыма түсіріп тұр менің кемдік,
1751. Сөзім жоқ елге айтатын жалғыз емдік.
1752. Ел шапқан бұрын талай ата-бабаң
1753. Әйелді қор қылып па, бермей теңдік!
1754. Тоқтаймын мен ерлердің жорасына,
1755. Қамалдым мен қайғының қорасына.
1756. Ел шапқан төре елінде біреу де жоқ,
1757. Атаңның жүгінемін мұрасына!
1758. Батырдың түздегі ісі үйге бармас,

1759. Баласы Маянбайдың сен—жеке алмас.
1760. Жолына батырлардың бір түсемін,
1761. Сарыбай мұны айттың деп басымды алмас.
1762. Мойнымда тентектігім өзімде тұр,
1763. Бұл сөзге, әй, Тыныбек, мойныңды бұр.
1764. Алдына Бөгенбайдың жүгінемін,
1765. Кінәлі, эзер болса, Зейнеп құрғыр.
1766. Мұны естіп Тыныбек те кетті жүріп,
1767. Сөйлейді Аналыққа байқап тұрып.
1768. —Әйелді шабындыда қайтеді екен,
1769. Жүргендер болып па екен әйелді ұрып?
1770. Жеңеше, сіз көрмеген ақыл бар ма,
1771. Әйелді ұрсақ, бізді мақұлдар ма?!
1772. Бұл сөзбен ережеге түспек Зейнеп,
1773. Тіл кесілмей, құрғырың тақылдар ма!
1774. Бұрылып тұра қалды сонда Аналық:
1775. —Есітсе, қиын екен, бүкіл халық.
1776. Сарыбай ұрған ісін тоқтатады,
1777. Жарамас дегеннен соң бұл балалық.
1778. Шырағым, саған айтар Сарыбай сөзім,
1779. Бойына Ұлы судың тоқтаталық.
1780. Әйелге таңдау ерік беретұғын,
1781. Кәпірдің тілін кесіп, сөз салалық.
1782. Бар қызын ханзаданың жиып алды,
1783. «Ерлерден таңдап ал» деп ерік салды.
1784. —Мұндай күн біздің басқа туа ма?—деп,
1785. Қыз Зейнеп қуанғаннан айтып қалды.
1786. —Балам-ау, талай күндер өткен, деді,
1787. Талайлар тілегіне жеткен, деді.
1788. Бұрынғы ерлер салған жорасы осы,
1789. Әйелге таңдау беріп кеткен,—деді.
1790. Қыз Зейнеп сонда-ай айтады: «Мен алмаймын,

1791. Бойыма таңдау сөзге сене алмаймын.
1792. Қорқамын Сарыбайдан таңдау алсам,
1793. Еріксіз қорқытуға көне алмаймын».
1794. Аналық Сарыбайға айтады сөз:
1795. —Сарыбай, Зейнеп сөзін естісеңіз!
1796. «Серт тұрмас қылыш үстінде» деген сөз бар,
1797. Бұрынғы серттескенді қоямысың?
1798. Сарыбай: «Қойдым,—деді,—серттің жайын,
1799. Бұл итпен көп қарысып не қылайын.
1800. Бұрымын шолақ аттай кесіп алдым,
1801. Зейнептің кемшілігі жұртқа дайын.
1802. —Әуелгі таңдау кімге?—деді тұрып,
1803. Бұлбұлдай сөйлесе қыз кетер жүріп.
1804. Қыздары ханзаданың қара салған,
1805. Отырды бір-біріне бетін бұрып.
1806. —Әуелгі таңдау саған, балам,
1807. Көңіліңді кімге тұтып, қылма алаң.
1808. Айтса, қайтпас сөзінен, ерік берді,
1809. Сарыбай әуелден-ақ сөзге сараң.
1810. *Зейнеп:* —Сарыбай, сен алдың ба, мен алдым ба?
1811. Құтылдым қатындықтан көз алдында.
1812. Кімді таңдап тисем де, ерік өзімде,
1813. Менікі әуелгі сөз өз алдында.
1814. *Сарыбай:* —Зейнеп-ау, өзің қызсың, өзің зерек,
1815. Қайта айтып бір айтқанды неге керек?
1816. Итке тисең жүре бер, сұлу Зейнеп,
1817. Әйтеуір, кемшілікке түссең керек.
1818. Зейнеп сонда орнынан түрегелді,
1819. Кімге тиер ақылын біле берді.
1820. —Шашым түгіл, басымды кессең дағы,
1821. Сен өлтірсең, арман жоқ мені,—деді.
1822. Сарыбай, сенен басқа кісім бар ма?

1823. Ұмтылып мен қайтейін балаларға.
1824. Қыран едің қиядан шөп алатын,
1825. Қор қылар көзді шұқып қара қарға.
1826. Зейнептің әркім қарар ойынына,
1827. Жатпақшы Сарыбайдың қойынына.
1828. —Тілім түгіл, басымды кессең дағы,
1829. Арман жоқ,—деп асылды мойынына.
1830. Қыз кәпір тауып кетті тиер жөнін,
1831. Батырдың сөзге балқып, иер жөнін.
1832. Ортадан әлдеқалай іс тумасқа,
1833. Байқады, даңғыл еді, артық-кемін.
1834. Бұл сөзге Аналық та: «Пәлі-ай!—деді,
1835. Келді жаңа мына істің сәні-ай,—деді.
1836. Жаман болса, сөз таппай сандалар ед,
1837. Істеген істерінің дәлі-ай!»—деді.
1838. Таңдаумен төрт қыз тиді Бексұлтанға,
1839. Артқы қыз түсер екен қандай санға?!
1840. «Алмаймын төре қызын» дегенменен,
1841. Бола ма ереже сол ер қашқанға.
1842. Өзінің қалағанын сүйіп жатыр,
1843. Әрбіреу әр адамға тиіп жатыр.
1844. Қалыпты жалғыз-ақ қыз орынында,
1845. Таңдауға көне алмады осы кәпір.
1846. Амал жоқ қамалаған сөзге келді,
1847. Ол өзі бір адамды көздеп еді.
1848. Басына қара шапан жамылып ап,
1849. Басқадан мұның ойы өзге келді.
1850. У екен іші толған бұл кәпірдің,
1851. Зейнепті тұра сала сөгеді енді:
1852. —Әй, Зейнеп, әуелінде қылдың қалай,
1853. Демедің: «Ел билемек екі талай».
1854. Кеселді келмейтұғын шақырып ап,

1855. Дегенмен бола ма екен енді «бәле-ай».
1856. Әуелде тимек болып, елді жидың,
1857. Өлімге Қасқабайды көзбен қидың.
1858. «Аға өлсе, жеңге—мұра» деген қайда?
1859. Қорыққаннан Сарыбайға, міне, тидің!
1860. Қазақтың қалдырдың-ау мазағына,
1861. Салдың ба барлық жұртты азабына.
1862. Маяннан басқа жанға тиген адам
1863. Құдайдың кете ме екен тозағына?!
1864. Кетірдің қанжығадай елдің жайын,
1865. Өкініп өткен іске не қылайын.
1866. Жұмаққа Маян алған қыздар барсын,
1867. Қалыбек, қайда отырсың, менің байым?!
1868. Ұялтты қыз Зейнептің мінін айтып,
1869. Зейнеп қыз босана алсын енді қайтып.
1870. Төренің сегіз қызы орнын тапты,
1871. Болды жұрт жөнелмекші жүгін артып.
1872. Зейнеп айтты: «Бармаймын елді көріп,
1873. Таңдаттың, ризамын, ерік беріп.
1874. Тек жүрмей Бөгенбайға тіл тигіздім,
1875. Өлсем де енді барман, қоңыз теріп!
1876. Қарт еді қасиетті, әруағы зор,
1877. Бермесе сол ықылас боламын қор.
1878. Бұл күнде қаңғып өлсем—маған лайық,
1879. Алдымда құрулы тұр темірден тор.
1880. Сары су қайғылымын жүрегімді,
1881. Тілеген беремісің керегімді?
1882. Үйдегі қарт бабадан ықылас алмай,
1883. Келтіріп жүре алмаймын сүреңімді.
1884. Берсең кел, тілегімді, бір сөзім бар,
1885. Кәрі-жас барлығыңа қыламын зар.
1886. Кінәмді менің деген кешер болса,

1887. Сонда елге барар-ем, Бөген сұңқар».
1888. Аналық мына сөзді қабыл алды,
1889. Шақырып Сарыбайға ақыл салды.
1890. «Кәнеки, тілегінді тілеші» деп,
1891. Зейнепті жылы сөзбен жұбандырды.
1892. Зейнеп айтты: «Тілекті берсең егер,
1893. «Сүйінші!» деп батырға берем хабар.
1894. Ел шауып тілектерің келді деймін,
1895. Қайғыма сонда менің бір іс табар.
1896. Сөзімді менің айтқан кешер ме екен,
1897. «Ей, балам, кештім сөзің» десер ме екен?
1898. Үйде жатқан Бөгенге тіл тигізіп,
1899. Мен сорлы, ақылы жоқ, есер ме екем?
1900. Қасыма жолдасым мен атымды бер,
1901. Алмасам қарттан ықылас, көңілім кер.
1902. Ол менімен ойнайтын сұңқар емес,
1903. «Жолықтым не бәлеге, Тәңірім!» дер.
1904. Кәрі еді қадалғаны қате кетпес,
1905. Бөріге ит қарғысы, сірә, жетпес.
1906. «Сүйінші!» деп алдына барсам екен,
1907. Ықыласын, асыл еді, бермей кетпес».
1908. Аналық ат пен жолдас бермек болды,
1909. Қасына бір басшы адам бермек болды.
1910. Басына келіншектің шәлі жауып,
1911. Алдына қарт Бөгеннің келмек болды.
1912. Торқа киіп, жорғасын алды мініп,
1913. Бұрынғы күнге түсті қыз түрленіп.
1914. Жалғыз-ақ шаш кесілген кемдігі бар,
1915. Жөнелді салтанатпен тым гүлденіп.
1916. Егізден бір басшыны берді бұған,
1917. Қыз зерек өзі білген, өз қылығын.
1918. Тілге келсе, алмайтын адамы жоқ,

1919. Бөгенге көрсетпекші бұлбұлдығын.
1920. Жол жүріп бір-екі күн, келіп жетті,
1921. Келін боп үй сыртында сәлем етті.
1922. —Мен келген бейшара едім сонша жерден,
1923. Сүйінші, ерлер аман келді!—депті.
1924. Бөгеннің бәйбішесі келіп шықты,
1925. Зейнептің зарлап келген сөзін ұқты.
1926. Адамды тілге келсе ерітетін,
1927. Мінезі сондай артық, қыз қылықты.
1928. —Кінәм көп, мен бейшара, батыр—ерге,
1929. Жолыққан есектеймін арам терге.
1930. Апеке, алдыңызға келдім бүгін,
1931. Қаратып, қайтармаңыз, қара жерге.
1932. Сүйіншім алатұғын—дәл өз басым,
1933. Көп еді қыз да болсам елде қасым.
1934. Сұрайтын басқа менің дәнедем жоқ,
1935. Бөрсін деп шын сұраймын ықыласын.
1936. Келін боп келіп тұрмын ауылыңа,
1937. Апеке, жақын тартсаң бауырыңа.
1938. Еңкейіп егілгеннен жылап тұрды
1939. Батырдың душар қылма дауылына!
1940. Қолынан бәйбіше алды сонда ұстап,
1941. Зейнеп сұлу бір жүрді аққуға ұксап.
1942. Жалынды сәлем етіп анадайдан,
1943. Бұрынғы кәдуілгі келінге ұксап.
1944. Айтады Бөгенбайға келген жайын,
1945. Жауының ерегессіз өлген жайын.
1946. —Қыран құс тышқанменен ойнай ма екен,
1947. Балалық болып кетті, не қылайын?!
1948. Тағы да бір тілегім менің сізден,
1949. Жақсыға жалыныштан күдер үзбен.
1950. Әкемде, ағамменен бір кінә жоқ,

1951. Не қылсам жазықты істің бәрі бізден.
1952. Біз—қоймыз, көрінгенге жегізбесең,
1953. «Келген ел шабындыдан» дегізбесең.
1954. Қондырып төре ауылын өз жұртына,
1955. Ешкімге кем, қор қылып күлгізбесең.
1956. Алса екен құдаласып үйден барып,
1957. Келгенге шабындыдан көңілім ғаріп.
1958. Берсеңіз тілегімді, түгелдеп бер,
1959. Жөндесін кейінгі елді кісі барып!
1960. Бөгенбай ашып салды шын жүрегін,
1961. Берісіп келінінің бар тілегін.
1962. —Кінәң бар елді қырған, кештім, жаным,
1963. Тоятын толық алған тастүлегім!
1964. Еш кемдік жүргізбесін араларға,
1965. Қыран мен бірдей емес қара қарға.
1966. Кешпейтін сүйіншіге дәнеңем жоқ,
1967. Құдайым жол берген соң балаларға.
1968. Жіберді екі-үш кісі басты адамнан,
1969. Табылар пайдасыз іс қас наданнан.
1970. «Қолқа жоқ сөз тапқанға» дегендейін,
1971. Қыз Зейнеп көрсетті өзін асыл адам.
1972. Ел болып егерліктің түбін жойды,
1973. Алмаққа құдаласып, қылды тойды.
1974. «Білетін сегіз қырлы келінім» деп,
1975. Бөгенбай Зейнеп басын мақтап қойды.
1976. Осымен қанжыға елі жатты жайға,
1977. Бағынды төре-дулат Бөгенбайға.
1978. Атанып «Жеті кенже» бұл сапардан,
1979. Кетіпті ат-атағы әлдеқайда.
1980. Дүбірі Жеті кенже жерді жарған,
1981. Қайдағы қиын дауға іздеп барған.
1982. «Бұрынғы бабам салған жол осы» деп,

1983. Қалмақтан, қазақ түгіл, талайды алған.
1984. Мінгені жас түлектер өңкей тұлпар,
1985. Жау десе, жабырқамай, болды іңкәр.
1986. Қос тігіп, жаусыраса, шығып кетер,
1987. Алдырмас ешбір жауға болды қырқар.
1988. Маянды басып жатыр жылқы мен қой,
1989. Ауылы Маянбайдың күнде ұлы той.
1990. Туғанға еркек құлын ат шаптырған,
1991. Жорасы ер Бөгеннің, міне, осы ғой!
1992. Жаусырап Жеті кенже елді кезген,
1993. Мал-жаннан, жау бар десе, түгел безген.
1994. Сағымдай Сарыбайдай басшысы бар,
1995. Адамның ішкі ақылын оймен сезген.
1996. Алшынға қаптаған жау қалмақ еді,
1997. Қырғыннан нелер жиын қалмап еді.
1998. Қос атпен Бөгенбайға алшын елі:
1999. «Айыр!» деп кісі салып, зарлап еді.
2000. Соған да ер Бөгенбай жіберіпті,
2001. Қалмайды, бармаймыз деп, сірә, тіпті.
2002. Аттанды Ақай деген бір жас бала,
2003. Он төртте қалыпты ердей болды мықты.
2004. Аруағы Маянбайдың көтеріліп,
2005. Алшынды келген жаудан айрыпты.
2006. Түсірген Барқытбелден әрмен айдап,
2007. Олжалап талайларын алған байлап.
2008. Жау алған, көңілі өскен өңкей саңлақ
2009. Алты айда аман келген оттай жайнап.
2010. Бір жылдай тыным алды үйде тұрып,
2011. Жаусырап тағы дағы жүр құтырып.
2012. Аржағын Сырдарияның арман қылды,
2013. «Сол жақты бір көрсек,—деп,—эттең, жүріп!»
2014. Бұл жайды Кенже ағаға ақылдаспақ

2015. Болды да, Бөгенбайға кетті кіріп.
2016. Жөндерін барар жердің бірі білмей,
2017. Отырды «қайтеміз?» деп аз кідіріп.
2018. Бөгенбай сөз сұрады балалардан,
2019. —Ел жаудан аман ба?—деп,—аралардан.
2020. Кісі сап Әбілмәмбет жатыр маған,
2021. Бөтен жоқ айта қалар со хабардан.
2022. —Не керек, Әбілмәмбет, сірә, сізге?
2023. Хан, қара бағынып тұр өзіңізге.
2024. Бармаққа бір жолаушы көңіліміз бар,
2025. Кенже аға, бата берсең егер бізге!
2026. Бер жағын Сырдарияның араладық,
2027. Бұл жақта жау бар ғой деп қарамадық.
2028. Басында бақыт тұрған заманыңда
2029. Рұқсат бер, Сыр ар жағын аралалық.
2030. Со жақта қазақтан да ел бар дейді,
2031. Есітеміз қалмақ алып күнде жейді.
2032. Мінеки, наурыз айы жаңа туды,
2033. Рұқсат берсең, біз соған барсақ,—дейді.
2034. —Сарыбай, туыңды әкел, мен көрейін,
2035. Ту сөйлесе, рұқсатын мен берейін.
2036. Тиіспе ақ безенген жұртқа бекер,
2037. Дәрежең үстем болар, жол-мерейің!
2038. Ақ туды Бөгенбайға әкеп берді,
2039. Қараңдар қасиетті Бөген ерді.
2040. Мойнына кісен салып, ту көтеріп,
2041. Бөгенбай зарлықпенен еңіреді.
2042. Айдынды ту әркімді қыздырады,
2043. Ер Бөген туға қарап зар жылады.
2044. Өзі-өзінен қозғалып сонда ақ ту,
2045. Желпініп көкке қарап созылады.
2046. Ер айтты: «Ей, Сарыбай, тыңда сөзді,

2047. Ту бұрынғы толқудан түрін бұзды.
2048. Тілесен, рұқсат беріп, жіберемін,
2049. Шырағым, баса көрме жаман ізді.
2050. Жолықпа ақ безелген елге бекер,
2051. Ерлерге жақсылық жол шын дәнекер.
2052. Біреудің қызықтырған бос сөзіне
2053. Қызығып, жастықпенен ерме бекер.
2054. Түсерсің арамдықпен назалыққа,
2055. Сарыбай, баста жаным, тазалыққа.
2056. Біреуге бейкүнәдан тиісем деп,
2057. Жолығып жүре көрме тек шақ-шұққа.
2058. Бұ жолдан аман қайтсаң елің көріп,
2059. Біреуге қыздырмамен кетпей еріп.
2060. Жерінде жолыға жүрген кім де болса,
2061. Құрметгер, жөнінді айтсаң, сыйын беріп».
2062. «Жарар» деп, батаны алып, жүрмек болды,
2063. Бастайды дүйсенбіде шығар жолды.
2064. Жүк артып төрт түйеге, қосын теңдеп,
2065. Бұл жолға аттанғаны он бес болды.
2066. —Бекерге жүріп алмай, тез қайт, жаным,
2067. Таяу тұр Барқытбелде жау да мәлім.
2068. «Ер кетсе, ел иесіз болады» деген,
2069. Ойлаңдар, қайда жүрсең, елдің әлін.
2070. Жөн тартып дүйсенбі күн жүріп кетті,
2071. Бір төртеу жолдас болып бірігіпті:
2072. —Еліне сыртқы қорған барамын,—деп,
2073. Олар да таныс адам, заты шекті.
2074. Жол жүріп жетті Сырға тура бастап,
2075. Он бесі Сыр бойынан әрмен аспақ.
2076. Төрт шекті өз жөнімен жүріп кетті,
2077. Ел салты—айырылыста амандаспақ.
2078. Көрмеген бұрын Сырды туып, сірә,

2079. Көргендей Қарамысқа келді тура.
2080. Қарауыл бір кезеңнен тартып еді,
2081. Бұл жердің байқап білді ені қысқа.
2082. Бар екен көкше мұзы жалғас біткен,
2083. «Сол мұзбен өтеміз» деп жүріп кеткен.
2084. Екі күн тынбай жүріп мұз үстінде,
2085. Ақыры Сырдариядан әрман өткен.
2086. Аржаққа шығып алып, тікті қосын,
2087. Ел жөнін байқамай-ақ келген тосын.
2088. Екенін қайсы бір ел қайдан білсін,
2089. Дегені-ақ жалғыз айтар: «Қазақ болсын!»
2090. Үш күндей арғы жағын аралады,
2091. Ешкімге байыз қылып қарамады.
2092. Бір қалың бір түбекте жылқы жатыр,
2093. Үйдегі айтқан сөзді санамады.
2094. Қас қарау айғыр сапты тобышақтан,
2095. Бір қалың жайын жылқы қаптап жатқан.
2096. Қызығып бұл жылқының оңдысына,
2097. Ел жаққа айдамаққа мақұл тапқан.
2098. Жылқының он мың таяу қоймай тайын,
2099. Тек жатқан елдікі еді бейпіл жайын.
2100. Дариядан бермен қарай айдап өтті,
2101. Үйдегі сөзін қойып Бөгенбайдың.
2102. Кәрінің сөзі түгіл, өзі кетті,
2103. Мөлшері он мың жылқы айдап өтті.
2104. Жылқының құлындаған мезгілі еді,
2105. Бер жақта он бес күндей аял етті.
2106. Келер деп қуғыншыны есінде жоқ,
2107. Ерлердің қайраттары көңілге тоқ.
2108. Аздырмай адам ұлын не ғып қойсын,
2109. Алдаған шақырады дүние деген боқ!
2110. Бір байдың Алтай деген балалары,

2111. Бұл Сырдың мал сыймаған салалары.
2112. Бәйбіше, тоқал болып егер тауып,
2113. Сол жылы ашылған ед аралары.
2114. Алтайда бәйбішеден тоғыз ұл ед,
2115. Тоқалдан үшеуі ұл, біреуі қыз ед.
2116. Дейтұғын Қанышайым қыздың аты,
2117. «Мырза» деп ат қойылған бір бұлбұл ед.
2118. Кенжесі он екі үйсін Қанышайым,
2119. Біледі бұл үйсіннің түгел жайын.
2120. Сол күнде он сегізге жасы келген,
2121. Ол елдің менсінбеуші ед мырза, байын.
2122. Сол елде бір құл бар ед өзі асқан бай,
2123. Жылында боталаушы ед жүз түйе сай.
2124. Жылқысы, қой мен сиыр толып жатыр,
2125. Сол құлдың қатыны өліп, кетірді жай.
2126. Алтайдың үлкен ұлы—Қопа батыр,
2127. Қопаға барлық үйсін салады ақыл.
2128. Құл байғұс Қанышайымды алмақ болып,
2129. Малы көп, сөйлесуге бара жатыр.
2130. Қопамен сөйлесіпті қалыңмалға,
2131. Көп мал аз боп көрінер Қопа салға.
2132. Жүз түйе қарғы бауға алмақ болды,
2133. Келісті мың қараға барлық санға.
2134. Ер Қопа жүз түйе алып үйге келді,
2135. Қанышайым мұны естіп, күйзелді енді.
2136. Алтай бай, шешесімен осы қыздың,
2137. Сорлы қып осы жылы күзде өледі.
2138. Тоқалдың Орда деген баласы бар,
2139. Болған соң екі қатын арасы бар.
2140. «Құлға мен қарындасымды бермеймін» деп,
2141. Билеуге екі жақтың таласы бар.
2142. —Бұрын сен қарындасың бердің байға,

2143. Құл емес, аталы ұлдан бердің жайға.
2144. Үйі сынық құлға берем дегенің не,
2145. Бетіңде, Қопа, сенің арың қайда?!
2146. Осы күнде жиырма мың ірі қараң,
2147. Барлығы анығы рас Алтай байда.
2148. Үйі сынық құлға беріп қарындасың,
2149. Қылмашы, құның құрғыр, малдан пайда!
2150. —Сен, арсыз, билеме де, баспа ізімді,
2151. Айтамын, қайда болсам, бұл сөзімді.
2152. Қызықсаң малға қатты, бай екен деп,
2153. Бой жеткен бере берші өз қызыңды!
2154. Екеуі осыменен араздасты,
2155. Билейтін бұрын Қопа мал мен басты.
2156. Баласын төрт үйсіннің жиып алып,
2157. Еншіге бұл екеуі көп таласты.
2158. Қопаның көңілінде бар басқа бөлмек,
2159. Ұл мен қыз, кәрі менен жасқа бөлмек.
2160. Баласы екі қатын—екі ру ел,
2161. «Екіге бөлемін» деп Орда елірмек!
2162. Үйсіннің, ат шаптырып, жиды бәрін,
2163. Айтады екеуі де ойда барын.
2164. Ұл-қызына Алтайдың малды бөлді,
2165. Бере алмай немереге ата малын.
2166. Бөліп ап Орда малын, кетті көшіп,
2167. Қорғанға көшіп барды ел бөлісіп.
2168. Қалың ел Қопаменен мұнда қалады,
2169. Ордамен сегіз жүзі кетті босып.
2170. Бір жерге Қорған деген барып жетті,
2171. Жер екен өзі берік, жайлауға епті.
2172. Басынан Сырдарияның өтіп кетіп,
2173. Бұрынғы ата жерін тастап кетті.
2174. Бір шал бар Байсал деген Алтай байда,

2175. Енші алған ұлдай болып ол да жайда.
2176. Еншілес Алтай баймен көп болыпты,
2177. Кәрі үйін Алтекеңнің осы ұстауда.
2178. Шал менен Қанышайым кәрі ордада,
2179. Ордамен бірге көшіп кетті мұнда.
2180. Ортасы екі ағайын қатты жау боп,
2181. Қояды жылқы алысып анда-санда.
2182. Қопаның бар тілегі қызды әпермек,
2183. Көпшілік өзінде тұр, бойы сергек.
2184. Жас жігіт Орда батыр көнер емес,
2185. Ызамен бойын жеңген ашу кернеп.
2186. Сол іске тура келген ер Сарыбай,
2187. Жылқыны айдап кеткен түгел қоймай.
2188. «Бұл малды Орда алды» деп ойлап Қопа,
2189. Алғанын қайдан білсін көрмей, ойлай.
2190. Баяғы өрлеп кеткен бір төрт жігіт,
2191. Олжа мал құдандадан қылған үміт.
2192. Ауылына Алтай байдың өрлеп қонды,
2193. Жолаушы алыс жолға шыққан соң шет.
2194. Жиылған әр ауылда топты көрді,
2195. Малы көп бір ауылға жақын жүрді.
2196. Біз—жүрген алыс жолдың адамымыз,
2197. Осында қонамыз деп хабар берді.
2198. Келген үй—Алтай байдың кәрі ордасы,
2199. Үйде еді жалғыз ғана қыздың басы.
2200. Мейманды тыста тұрған қарсы алмаққа
2201. Жұмсады Байсал шалды қыз баласы.
2202. Көкектің жазғытұры туған айы,
2203. Бола ма босқан елдің, сірә, жайы.
2204. Әкеліп төрт кісіге сойған малы—
2205. Қысырдың бір шұп-шұнақ жирен тайы.
2206. Бір бай үй келген жері сегіз қанат,

2207. Байлығы көрініп тұр сән-салтанат.
2208. Жалғыз қыздан басқа ие көрінбейді,
2209. Астында шәйі көрпе неше қабат.
2210. Қонақтар жатып алып кеңеседі,
2211. —О, бәле! Байлығыңа жөн!—деседі.
2212. Шіркін-ай, басы бос па осы қыздың?!
2213. Жөпшенді біреулерге бермес,—деді.
2214. Мұндай қыз бола ма екен халайықта,
2215. Секілді сипаты бар алтын тақта.
2216. Біздің Маян ауылы секілденген
2217. Ауылға кез келер ме ед аруақты?!
2218. Қыз жатыр естіп сөздің бәрін тегіс,
2219. «Жолаушымен қалайша кеңесеміз?!
2220. Дегені «Маян ауылы» қандай екен,
2221. Құлаққа тимеуші еді бұрын дабыс!
2222. Алды-артым бірдей жау боп қағынып тұр,
2223. Жаңғызым көпке қорқып бағынып тұр.
2224. «Құл құда болды» деген жаман атақ
2225. Бойыма қорлық болып тағылып тұр.
2226. Таңертең мейманымнан білсем мұны,
2227. Анықтап көрінер еді сөздің шыны.
2228. Уа, дүние-ай, кіші ағама серік болса,
2229. Мен, сірә, болмас ем-ау малдың құлы!»
2230. Таңертең қонақтармен сөзге келді,
2231. Сұрайды кім екенін, қандай елді.
2232. —Дейтұғын «Маян ауылы» ауыл бар ма,
2233. Аймағы атағымен қандай еді?
2234. —Белгілі Маян ауылы бұл қазаққа,
2235. Атағы жеткен шығар осы жаққа.
2236. Кәрі батыр Бөгенбай бақыт қонған,
2237. Салып тұр кезеуілін ол жан-жаққа.
2238. Қазақта одан асқан ауыл болмас,

2239. Шарпуы күнде тиер жау қалмаққа.
2240. Ерлікпен маңындағы аймақты алған,
2241. О дағы Жеті кенже жауға аттанған.
2242. Жау десе жабырқамай атқа мінер,
2243. Бәрі батыр жалынды сайдақталған.
2244. Қолбасы—Сарыбай ер еркін жүрген,
2245. Ерлігін тұтас елдің бәрі көрген.
2246. Егескеннен есе алған жалғыз ауыл,
2247. Қалмайды қоршылықта қасына ерген.
2248. Дегенім Жеті кенже немерелес,
2249. Ізденіп қайда жаумен қылады егес.
2250. Бес күн болды бізбенен бірге шығып,
2251. Дарияның аржағына өтті тегіс.
2252. «Аржағын дарияның көреміз деп,
2253. Жазасын жаудың, тапсақ, береміз деп.
2254. Жау болмаса, сайрандап, жерді танып,
2255. Аттанды, еріккеннен келеміз» деп.
2256. —Аты кім Сарыбайдан басқа ердің?
2257. Атағын есітелік асқан ердің.
2258. Аттарын өзгесінің естімеп ек,
2259. Мейманым, бәрекелде, хабар бердің!
2260. —Бексұлтан, Тыныбек пен ер Айдарқан,
2261. Қарамас, ашуланса, бетіне жан.
2262. Құрманбек, Думанбек пен екі батыр,
2263. Біреуі ер Садырбек өңкей сұлтан.
2264. Қажымас, жаудан қатпас өңкей сұңқар,
2265. Мінгені теке жәуміт, өңкей тұлпар.
2266. Нұсқасын бір көргенде көз тояды,
2267. Осындай ауылым бар жұрттар іңкәр.
2268. —Жақсы екен бірге туған жақындары,
2269. Бір жерден табылған соң ақылдары.
2270. Ерлердің атын естіп, таныс болдық,

2271. Бойдақ па әлде бар ма қатындары?
2272. —Тыныбек деген батыр анық бойдақ,
2273. Жүреді «қыз алсам» деп тегінде ойлап.
2274. Өзгесінің қатыны бар деп білем,
2275. Қиғаш қас, қатындары өңкей жайнақ.
2276. Қонақтар қош айтысып, болды жүрмек,
2277. —Қалай болар,—деді қыз,—аз кідірмек?
2278. Неше күнде қайтарын білдіңдер ме,
2279. Батырлар қыла ма екен ұзақ ермек?
2280. —Біз айрылып кеткелі бес күн болды,
2281. Кесуге бола ма екен ұзақ жолды?!
2282. Бір жұманың ішінде қайта айналар,
2283. Ойлаймыз,—деп қонақтар атқа қонды.
2284. Олар кетті, қыз түсті ақыл-ойға,
2285. Түспеді, терең кетті жақын ойға.
2286. —Алып кел торы ала атты,—деп бұйырды,
2287. Айтқаны жеңгесіне,—Барам тойға.
2288. Қасына бір жігітті жолдасқа алды,
2289. Мойнына садақ алып, қылыш салды:
2290. —Бір іске жан ойламас жүрмек болдым,
2291. Малыңа ие бол,—деп тастап шалды.
2292. Астында екеуінің екі мықты ат,
2293. Жағасын Сырдарияның құлдай салды.
2294. Болғандай көрінеді күн де қысқа,
2295. Жер алыстап кеткендей қыз байғұсқа.
2296. Жол жүріп бес күн өтіп, алтыншы күн
2297. Жетеді эзер-эзер Қарамысқа.
2298. Жайылған қалың малды көзі көрді,
2299. Қос тіккен көзі көрді өңкей ерді.
2300. Жайылған көп жылқыны аралап ед,
2301. Өзінің ата малын таныды енді.
2302. —Әкеме қыдыр қонған қайран жылқы,

2303. Қиыннан әкем байғұс жиған мүлкі!
2304. Байлықтың ауыр дәулет арқасында
2305. Болып ед туған балаң көтеріңкі.
2306. Кез болдың ереуілдеп шыққан ерге,
2307. Түстің-ау қуғын көріп қара терге.
2308. Көп жылқым көк алалы қайран менің,
2309. Ала кет мені дағы барар жерге!
2310. Жылқының ішін келіп аралаған,
2311. Қайғысы ет жүрегін жаралаған.
2312. Қасқарау тобышақтан айғыр салып,
2313. Аттарын тел өсіртіп, саралаған.
2314. —Артыңнан амандаса келіп тұрмын,
2315. Разы болшы, жылқым, жалғыз маған!
2316. Қостағы біреу тұрып атқа мінді,
2317. Бұларды қуғыншы деп батыр білді.
2318. Білмекке кім екенін тура жүріп,
2319. Екеуге жылқыдағы жетіп келді.
2320. Астында бос аты бар бір жас бала,
2321. Екен деп қызды жігіт, сәлем берді.
2322. Киінген еркек киім, қару-жарақ,
2323. Шалбары қызыл манат, құндыз балақ.
2324. Астында екеуінің екі тұлпар,
2325. Ерлердей қамал бұзар етер жалақ!
2326. —Сіздер кім мал аралап жүрген келіп?
2327. Білмекке келіп едім хабар беріп.
2328. Рұқсатсыз мал аралап неге жүрсің?
2329. Айтыңдар жөндерінді қосқа жүріп.
2330. —Шырағым, кім болады ұран затың?
2331. Бар еді жоқ жоғалтқан бір қажатым.
2332. Үйірін қысырақтың жауға алғызып,
2333. Болдырды неше күндей мінген атым.
2334. Белгісі—қысырағым өңкей шұбар,

2335. Мойнында барлығының таққан тұмар.
2336. Шаршадым неше күндей малымды іздеп,
2337. Қосылып сіздің малға жатқан шығар?
2338. —Бар болса, табарсыздар малыңызды,
2339. Айтыңыз қосқа барып барыңызды.
2340. Белгісіз кім екенің жау секілді
2341. Білдірмей кетпексіз бе халыңызды?
2342. Ілесіп бұл баламен бірге жүрді,
2343. Қостағы батырларға сәлем берді.
2344. Келген соң «қосмалдақ» деп құрметтесіп,
2345. Атынан келген ерді көтереді.
2346. Сөйледі жоқ жоғалтқан жұмыстарын,
2347. Біледі жай емесін, жұмыс барын.
2348. Өзгесі «еркек қой» деп біліп отыр,
2349. Сарыбай танып көрді қыз жоспарын.
2350. Құрметтеп, бақырдағы ас түсіріп,
2351. Сөйледі батыр Сарыбай сөзден сырып:
2352. —Бар болса, жұмысыңды орындаймын!
2353. Шырағым, келіп қапсың бойың ұрып.
2354. Жұмысың мұнда келген қатты шығар,
2355. Жүруге лайық емес ел қыдырып.
2356. *Қыз:* —Бар, сізден жөн сұраймын әуел бастап,
2357. Жұмысым болса дағы, былай тастап.
2358. Айбаты арыстандай ер екенсіз,
2359. Кеткендей дұшпаныңды жермен жастап.
2360. Сарыбай сонда айтады ата затын,
2361. Мақтан қып сөйлеп кетті қолғанатын.
2362. *Сарыбай:* —Атам Маян әруақты, ағам Бөген,
2363. Қолбасы мен—Сарыбай, білсең, атым!
2364. Адамдай сыйласатын көрінесің,
2365. Алып қайт керегінді, азаматым.
2366. Естиін өз жөніңді кім екенің,

2367. Ата жұрт, ру, туған жер мекенің.
2368. Қаруың бір басыңа түгел жеткен,
2369. Інімдей белгілі тұр ер екенің!
2370. *Қыз*: —Біреу бер ортаңыздан маған аңдап,
2371. Немесе өзім сұрап алсам таңдап.
2372. Бар болса, қажетімді соған айтып,
2373. Кетейін өз жөніме, болмаса бақ.
2374. *Сарыбай*: —Таңдауды келген жанға берушіем,
2375. Жақсыны сырттан танып көрушіем.
2376. Өзіндей теңдес жандар кез болғанда,
2377. Қайнатқан қорғасындай ерушіем.
2378. Ала ғой сұрағаның, айтқан шыным,
2379. Бар екен өз басыңда анық білім.
2380. Дейтұғын ала-құла еш нәрсем жоқ,
2381. Бәрі де, бөтені жоқ, менің інім.
2382. *Қыз*: —Бәріңіз бір атадан жалғыз текті,
2383. Есітем бермейді деп жауға кекті.
2384. Мұңымды соған айтып білдірейін,
2385. Берсеңіз ортаңыздан Тыныбекті.
2386. Болғаны бір аз ғана кеңесейік,
2387. Тоқтатып сөзді, ақылға теңесейік.
2388. Мінгізіп Қаншайымды сонда атқа:
2389. —Жігіттер!—деді Сарыбай,—сөйлесейік!
2390. Тыныбек, барамысың жекпе-жекке?
2391. Бұл өзі келген жоқ кой, сірә, текке.
2392. Батырлық сартылдаған салтын таста,
2393. Сыншы ғой келіп тұрған бір бүлікке.
2394. Деген сөз «Батыр аңғал, артық балуан»,
2395. Жүйрік бар өз әлінше алуан-алуан.
2396. Әншейін күшпен ала қоям деме,
2397. Ұнайды ақылменен ұйытып алған».
2398. Тыныбек: «Барам,—деді,—берсең ерік,

2399. Адамға қайрат-күшке ақыл серік.
2400. Ол, сірә, менен артық көрінбейді,
2401. Бар шығар жастық пенен бойда желік».
2402. Сарыбай сонда айтады: «Осы қалай?
2403. Алуың осыны сен екіталай.
2404. Бұл өзі бадырайтып басып алмас,
2405. Жылым ғой келіп тұрған жанасалай.
2406. Осы қыз сізге бекер келген емес,
2407. Бұдан бұрын қыз бізге ерген емес.
2408. Сөзіне сөзді тауып, дәл басып айт,
2409. Көрген жан көрінеді елден егес».
2410. —Бәлі, Сәкең жігітті қыз дейді екен,
2411. Осы келген, білген кім, шын қыз ба екен?
2412. Салтанаты жігіттен бөтен емес,
2413. Қыз жүріп етуші ме ед түзді мекен?
2414. Бәрі де айтады: «Бұл қыз емес,—деп,
2415. Қызды жігіт дейтұғын біз емес»,—деп.
2416. Ду күлісіп жіберді өңкей батыр:
2417. —Сәкең алжып кетті ғой бізге ілесіп.
2418. —Мінеки, батырлықтың түрі осылай,
2419. Көнбесең, өкінерсің қазір, бәле-ай!
2420. Ойсыз шіркін көрмейді еш нәрсені,
2421. Тізгінін тарқан бармағы тұрды қалай.
2422. Тура көзі тұрмайды, тайқысып тұр,
2423. Нұсқасынан төгіліп бетінен нұр.
2424. Ат үстінде тұрғанда көзім шалды,
2425. Тізгінін тартса, бармағы майысып тұр.
2426. «Білерміз» деп Тыныбек барды жайға,
2427. Бірі нанбай «қыз» деген Сарыбайға.
2428. Айтқаны Сарыбайдың анық екен,
2429. Иілді барғаннан-ақ қыз нысайға.
2430. —Тыныбек, бар жайымды сөйлейін мен,

2431. Арттан қуып келмегім емес ед жөн.
2432. Дегенге «Маян ауылы» іздеп келдім,
2433. Мен дағы өз орнымда емес ем кем.
2434. Сөйлесін деп ортасында барлық халды,
2435. Тыныбек таза тыңдап, құлақ салды:
2436. —Қабыл көрсең, халымның айттым бәрін,
2437. Әркімнің өзі сүйер теңі бар-ды.
2438. Өз атым—Қанышайым, ағам—Орда,
2439. Әкем—Алтай, үйсінмін жатқан солда.
2440. Баласы Алтай байдың Қопа батыр,
2441. Біз бостық егер тауып, Қопа онда.
2442. Бір құлға қызыл құлақ бермек болды,
2443. Бармаққа көңілім жоқ ондай қорға.
2444. Сан саңлақ ауылыңа саялаған,
2445. Қыранмын, құтқара көр, түскен торға!
2446. Өзіңдей аруақты ауыл іздеп тапсам,
2447. Тигендей жұмақ жемісі бүгін қолға.
2448. Теңдесім, ей, Тыныбек, замандасым,
2449. Артыңнан іздеп келдім ұзақ жолға.
2450. Айтады төрт шектінің қонғандығын,
2451. Қонақтың жайлы, жақсы болғандығын.
2452. Тең көрсең өз басым мен ауылымды,
2453. Болар ем жолдарыңда құрбандығың!
2454. Бір итке малға бола бермек болған,
2455. Өгейлік ағам ісі, жалғандығы.
2456. Өзіммен бірге туған бауырым бар,
2457. Өзіңмен малға теңдес ауылым бар.
2458. Көре кет ауылымды, алыс емес,
2459. Болмаңдар «кім екен» деп шалға құмар.
2460. Тыныбектің ынтызары кетті бұған:
2461. —Қанышайым, сенбеймін бе, шіркін, саған!
2462. Бұл жолы баруыма уақытым жоқ,

2463. Бір мөлшер айтар едім, нансаң маған.
2464. Өз басың—әйел заттың қара тілі!
2465. Түрің бар гүл шешектің қызыл гүлі.
2466. Сөзіңе сенің айтқан тұрмын әбден,
2467. Осы айда іздеп табам келер жылы!
2468. Мамырдың туып тұрған, міне, он бесі,
2469. Бола ма жақсылықтың ерте-кеші.
2470. «Қыз алман шабындыдан» дегенім бар,
2471. Келер жыл деген ісім—соның ісі.
2472. Келіп тұр, тілегенім, дәл кезінде,
2473. Не қылсаң, келер жылға дайын боп тұр,
2474. Сертіңнен тайып кетсең, кінә өзіңде.
2475. Бұл сөзге Қанышайым ойланды көп:
2476. «Сөз арты қалай болар, ұзады деп.
2477. Асыққан әйел затқа үлкен ұят,
2478. Қайырсам, енді ұят болды-ау деп.
2479. —Жарайды, о да болса қанағатым,
2480. Сертіңе уәде айтшы, ей, қанатым!
2481. Жазбаса бір Тәңірге, шара бар ма?!
2482. Кетеді, көп сөйлесе, сөзден татым.
2483. —Алыссам, жан шыдамас зардабыма,
2484. Соғыста оқ ілінген бармағыма.
2485. Қарт бабам—қасиеті бар батыр Бөген,
2486. Еш дұшпан жүре алмаған жан-жағыма.
2487. Қаптайды, майдандаса, қанды тамырым,
2488. Міне, серт, жолығайын аруағына!
2489. Келер жыл осы мамыр он бесінде,
2490. Өліп кетсем, амал жоқ, кетті есімде.
2491. Өлмесем, бір табайын—уәде сол,
2492. Тыныбек жаны болса денесінде.
2493. Осылай шарт—уәдені қойды екеуі,
2494. Басқаның ұнамайды бәлен деуі.

2495. Тыныбек мөлшер күнді айтқан сөзі,
2496. Амалсыз тоқтап қалды қыз көкейі
2497. Аттанып шығып кетті үйден бір өзі.
2498. Сарыбайға барлық сөзді баян етті,
2499. О дағы бұл айтқанды жарар депті.
2500. Бексұлтан: «Бәлі, оттауын-ай, ей, Тыныбек,
2501. Дегеннен қорықтың ба «Ала кет-ті».
2502. Сарыбай бата берді қолын жайып:
2503. —Жүрмеңдер, жас жігіттер, серттен тайып.
2504. Ылажсыз күшпен алса, амалың жоқ,
2505. Жеткізсін мұратына Ерен ғайып!
2506. Келермін, тірі болсам, өзім бастап,
2507. Кетпесең Қанышайым өзің тастап.
2508. Осы айдың бүгінгі күн он бесінде
2509. Тұрындар уәдені мықтап ұстап.
2510. Батырлар қосын артты ерге ептеп,
2511. Сұлтан жүр Қанышайымға: «Ере кет,—деп.
2512. Келер жыл келеміз бе, келмейміз бе,
2513. Онан да бірге жүр»,—деп сөзін діттеп.
2514. *Қыз*: —Іліндім, ей, қырандар, қармағына,
2515. Егесте шыдамас жан зардабыңа.
2516. Қайтуға айтқан сөзден дұрыс болса,
2517. Кетейін жөн боп тұрса аруағыңа.
2518. Бұл сөзді қайта айтқызшы бауырыңа,
2519. Екі айтқан сөз қиыны, ауыры да.
2520. Армансыз дүниеден өтер едім,
2521. Маянның келін болсам ауылына!
2522. Сарыбай, Тыныбекке Сұлтан келді:
2523. —Құдайым тілегінді қолға берді!
2524. Өзі келген қызды бекер кейіндетіп,
2525. Тыныбек, неге болдың мұнша делбі?!
2526. «Жүр» десең, қазір еріп кетем, дейді,

2527. Шіркінді артта қалған не етем, дейді.
2528. Айттыршы туғаныңа, жарайды деп,
2529. Армансыз дүниеден өтем,—дейді.
2530. Сарыбай: «Бәлі!—деді,—батыр Сұлтан,
2531. Ерлерге лайық па осындай сан?
2532. Өлгенім екі айтқаннан жақсы емес пе?
2533. Бұрылма мұндай сөзге, Тыныбекжан!»
2534. Қыз айтты: «Нәсіліңе болса дұрыс,
2535. Тілеуім мен сіздерде емес, бұрыс.
2536. Екі айтып, сөзден тайсаң, ей, батырлар,
2537. Артымда қарамаймын қалса да ырыс».
2538. Тоқтады сөз аяғын соған байлап,
2539. Қош десіп, болды қайтпақ қыз да сайрап.
2540. Елге аман қайтар бетке қосын артты:
2541. —Тілекке жәрдем қыл,—деп,—Маянбайлап.
2542. Тыныбек қайта келіп амандасты,
2543. Айыру қиын болды екі жасты.
2544. Жалғанның ең қиыны бұл-ақ екен,
2545. Екі жас қосқаннан соң ықылас-ты.
2546. —Сөзіңді тоқтатыппын бекер айтып,
2547. Барасың, Қанышайым қыз, үйге қайтып.
2548. Басында бір сөзбенен байлап едім,
2549. Шіркін-ау, тастап кетем қиып қайтіп?!
2550. Қыз: —Менің де жүрегімді тұрсың тесіп,
2551. Таныстық, Тыныбекжан, бір сөйлесіп.
2552. Жолына бабаң салған дұрыс болса,
2553. Байлай кет қанжығаңа басым кесіп.
2554. Барады сенде кетіп менің қаным,
2555. Күніңді кейін байлап не қылғаның?
2556. Демесең жан кеудеде, ей, Тыныбек,
2557. Білмей тұр осы сорлың жығылғанын.
2558. Жайшылық екі тілек сыйысады,

2559. «Қош!» десіп бірін-бірі қиысады.
2560. «Ұзақшыл тәңір ісі» деген сөз бар,
2561. Көз жасын көптен соң-ақ тыйысады.
2562. Қайтады Қанышайым жылай-жылай,
2563. Он екі жылдай болды осы он екі ай.
2564. —Көрмесең бейітімді, нанба сөзге,
2565. Қайтейін, бір келмесең, Тыныбек-ай.
2566. Тілегін екі жастың берер болса,
2567. Тысқары топырақтан қылсын Құдай!
2568. Екеуі қол алысып, қошын айтып,
2569. —Барам,—деп қыз жылады,—үйге қайтып.
2570. Басында бір ойменен деп қалған соң,
2571. Барады Тыныбек те қайғы тартып.
2572. Бір айтпас, айтса, қайтпас—ердің ісі,
2573. Анық тұр осындайдан ер белгісі.
2574. Қанышайым өлмеген соң әрең жетті,
2575. Болғандай сөйлескені көрген түсі.
2576. Еліне амандықпен ерлер барған,
2577. Ішінде Тыныбектің толық арман.
2578. Үйдегі қасиетті қарт бабаға:
2579. Осы,—деп,—қыздың жайы, хабар салған.
2580. Айтады Сырдан өтіп жүргендерін,
2581. Сөйледі бастан-аяқ көргендерін.
2582. Жерінен алты қонақ ат өксітіп,
2583. Сөйледі сондай қыздың келгендерін.
2584. Бөгенбай ұғып отыр сөздің бәрін,
2585. Не түрлі жақсы-жаман болғандарын.
2586. —Қалыпсың жас баланың обалына,
2587. Жөн емес жасты қанға салғандарың.
2588. Ажалдан Тәңірі аман сақтап шықса,
2589. Бара гөр, бойда болса биттей халің.
2590. Өтті ғой сүйегіме қыздың зары,

2591. Жөн емес, жас Маянның сұңқарлары.
2592. Алсаң да алтын тауып, аз аялдап,
2593. Не етер ед, орындалса істің бәрі?
2594. «Әкемнің аулына келін болсам»,—
2595. Дегені сүйегімнен кетті әрі.
2596. Өзім өлсем, артымда қалғандарға
2597. Тиісті орындауға қыз арманы.
2598. Осы жыл қыстың беті келді зарлап,
2599. Ілінді сүзек науқас елге қармақ.
2600. Бексұлтан, Тыныбек пен Думанбектер,
2601. Сәдірбек науқас болды анық арнап.
2602. Екі елдің ортасында егер болып,
2603. Сарыбай сонда жүрді сөзді шарлап.
2604. Сарыбай сөз бітіре сонда кетті,
2605. Наурыздың аттанатын айы жетті.
2606. Науқас боп жатқан ерлер оңалмады,
2607. Жігітке қыз қарғысы тәуір болмас,
2608. Бөгенбай Тыныбекке: «Аттан»,—депті.
2609. Айдарқан, Тыныбек пен Ақай бала,
2610. Жетеу болып бұл сапарға аттаныпты.
2611. Жүрмейді қос-қос атсыз әуел бастан,
2612. Жетекке Ақкекілді ала кетті.
2613. Адаспай Қарамысқа барып еді,
2614. Сол жерде сасық тұман қаптап кетті.
2615. Жүргенін қайсы жолмен айыра алмай,
2616. Қорғаннан шығып кетіп, әрмен өтті.
2617. Ортада күн мөлшерін қарастырса,
2618. Арада үш ай өтіп, маусым кепті.
2619. Бір жаңбыр таусылмай тұр тұман басып,
2620. Жол таппай жолаушылар кетті адасып.
2621. Болса да қараңғы түн табар еді,
2622. Сарыбай болмағаны қара басып!

2623. Сөйлейік Қанышайым халі-жайын,
2624. Жаулығы туысқанның тұрған дайын.
2625. «Ел шауып, не қылсам да, әперем» деп,
2626. Қопа да үкімдеді барған сайын.
2627. Қорғанның бауырында жалғыз есік,
2628. Құятын Сырға барып жалғыз кесік.
2629. Сыртынан жау кеп мұны ала алмайды,
2630. Кірмесе қорған жақтың тауын тесіп.
2631. Жолдасы аз ұрысуға табан тіреп,
2632. Орда да жұбатып тұр пәлен десіп.
2633. Туғанша мамыр айы тың келіп ед,
2634. Жолықты қыз ауруға үміт кесіп.
2635. Мамырдың ортасында келе алмады,
2636. Тілегі Қанышайымның бола алмады.
2637. Келгенше сол уақытқа сыр берген жоқ,
2638. Бір адам қыздың жайын біле алмады.
2639. Науқас қыз жеңгесіне айтты сырын,
2640. Айтпай-ақ шыдап еді бұдан бұрын:
2641. —Бір жігіт күн байлаған серті бар ед,
2642. Күні өтті, менің дағы кетті түрім.
2643. Тірі боп жүре алмаймын қадам басып,
2644. Аһ десем, жалын шығар аузымды ашып.
2645. Мамырдың он бесінде келмек еді,
2646. Уәде қылып едік, біз сөз байласып.
2647. Жеңеше-ау, Ордашыма айтпа мұны,
2648. Бұл күнде бір-ақ тай ғой қыздың құны.
2649. «Арманда Еркежаным өлді» дерсің,
2650. Құрысын төмен етек қыздың күні.
2651. Жігіттің аты—Тыныбек, елі—Маян,
2652. Бұл сөзім серт айтысқан Тәңірге аян.
2653. Көрмесем Тыныбекті тірлік жоқ,
2654. Қайтейін, іште дертті кімге жаям?

2655. Соны айтты нашар халге ілінген-ді,
2656. Дерт басып, сырқат күштеп білінген-ді.
2657. Әйтеуір жаны жатыр кірпік қағып,
2658. Бір сөз жоқ, нарау тартты тілі де енді.
2659. Маусымның бес жаңасы болып қалды,
2660. Ұзаған науқасты жұрт жүрмес бағып.
2661. Ажалға таяулаған мезгіл жетті,
2662. Амалсыз жаны жатыр, айтпас шағып.
2663. Сонда да үйсін күнде хабар салған,
2664. Нашар хал науқасынан хабар алған.
2665. Қасында екі жүздей садақшы бар,
2666. Келтірмес Орда жауды тас қорғаннан.
2667. «Сауықса, бір күн барып аламыз» деп,
2668. Үйсіндер сырттан байқап, хабарланған.
2669. Жылқысын бұдан көріп келген шақта
2670. Ашумен Қанышайым бір сөз салған.
2671. Ол сөз де көкейінде ер Қопаның:
2672. —Алдырам, қайтсемде,—деп,—қалса жаның!
2673. «Жылқымды жау айдаған көрдім» деп ед,
2674. Сонымен ақылы бір, білем мәнін.
2675. Екі кек көңілімде бірдей бар-ды,
2676. Көрсетермін тоқалға кең мен тарды.
2677. Орда бастап алдырды бар жылқыны,
2678. Болмаса білмеген жұрт қайдан барды?
2679. Қас болар азарында қарындасы,
2680. Орданың қолға түспес ықыласы.
2681. Бір күнде шауып алып кетер еді,
2682. Бұларды сақтап тұрған қорған тасы.
2683. Ол кезде жеті батыр бір алыста,
2684. Көрмеген бір қиын жер жазы, қыста.
2685. Күн жауын, ат жүрмейтін батпақ болып,
2686. Жөн табар мезгілі жоқ осы тұста.

2687. Бір күні күн ашылып, бұлт тарады,
2688. Жайына тауда жүріп жол қарады.
2689. Өздері қорған тастың сыртында екен,
2690. Ел барын ылди жақта аңғарады.
2691. Түсіп тұр бұлар жолдың әуресіне,
2692. Көз түсті жаңа күннің сәулесіне.
2693. Ұмытып өлер халін сонда Тыныбек,
2694. Түседі Қанышайым қыз есіне.
2695. Айтқан күн уәде сөз өтіп кетті,
2696. Қайғымен бас қояды тізесіне.
2697. Өзермен жүре-жүре тауға жетті,
2698. Бір биік үлкен тауға шығып кетті.
2699. Басынан осы таудың қарап тұрса,
2700. Қалың ел бауырында көрініпті.
2701. Түсетін жол таба алмай таудан құлап,
2702. Отырды елді көріп бекер жылап.
2703. Бір дауыс «шу-шу» деген естіледі,
2704. Кеш мезгілі тың тыңдап, салса құлақ.
2705. Бір елудей түйе бар жақын жатқан,
2706. Түйені қуып тауда, бақылдатқан.
2707. Елге барар дәрмен жоқ бүгін мұнда,
2708. Қос тігіп, ыстық қылып бақыр асқан.
2709. Астыңғы қия тастан біреу келді,
2710. Астында көк бие бар біреу көрді.
2711. Дедектеп келіп қалған шалды көріп,
2712. Алдынан қарсы шығып сәлем берді.
2713. Сұрамақ елдің жайын хабарласып,
2714. Шал сорлы мұны көріп қалды сасып.
2715. Келе алмай аузы сөзге, кемсең қағып,
2716. Шал өліп қала жаздап, қара басып.
2717. —Шалеке, біз—жолаушы жолда адасқан,
2718. Жарамас үлкен кісі бекер сасқан.

2719. Түйе ме іздегенің—міне жатыр,—
2720. Деген соң, шал бейшара аузын ашқан.
2721. Бір қақты сонда иегін: «Ие, ие,
2722. Шырағым, іздегенім менің түйе.
2723. Ортасы еліміздің жау боп тұр ед,
2724. Сондықтан қорқып едім жаным күйе.
2725. Шалменен сонда тұрып сөйлесті сөз,
2726. Бір тілді Құдай айдап келтірді кез.
2727. Бастан-аяқ сұрады елдің жайын,
2728. Ел не керек, керегі—жалғыз-ақ қыз.
2729. —Бар ма екен Қанышайым аман-тірі?
2730. Не керек, бұл ел бізге көптің бірі.
2731. Алыстан іздеп келген біз жолаушы,
2732. Шешілсе ризамыз көңіл кірі.
2733. —Уа, шіркін, Қанышайым қарағым сол,
2734. Дегенге шама да жоқ «Сен аман бол».
2735. Әйтеуір тірі жатыр өлмеген соң,
2736. Ол өлсе, иен қалар дәулеті мол.
2737. Мен—кәрі, Қанышайым—менің балам,
2738. Оны да сау қоймады Алла Тағалам.
2739. Науқасқа алданам деп, түйе іздемей,
2740. Мезгілсіз жүрмін, балам, көңілім алаң.
2741. Тыныбек түйені айдап бірге жүрді,
2742. Болғанын нашар халді енді білді.
2743. Шу-шулеп түйені айдап жаяу түсіп,
2744. Әзермен түн ішінде елге кірді.
2745. Ортасы ауылының жүр шартылдап,
2746. Қазанда ет асылған, от жарқылдап.
2747. Аттылар түн ішінде қайшы алысқан,
2748. Кейбіреу сөйлесед те, алар жылап.
2749. Үйіне шал әкеліп түсірді ерді,
2750. Бөгетсіз Тыныбек жас үйге кірді.

2751. Қасында екі қатын, бір қыз отыр,
2752. Бір табыт Қанышайымды көзі көрді.
2753. Шал байғұс қаудырақтап от басында,
2754. Сөйлесіп бір қатынмен жүр қасында.
2755. «Аты, аты...» деген сөзін есітеді,
2756. «Анық ер көрінеді өз басы да»
2757. Тыныбекті айтып жатыр соған мақтап,
2758. Тыныбек үйге кірген босаға аттап.
2759. Шал сөзді бастан-аяқ айтып болды
2760. Әлгі бір жас қатынға қалбалақтап.
2761. Бір қатын үйге кірді маң-маң басып,
2762. Аз тұрып артқа қарап, есік ашып.
2763. —Ие, мырза, көрісетін жөн бар ғой,—деп,
2764. Кеп тұрды көрісуге жақындасып.
2765. —Тыныбек, аманбысың, айналайын!
2766. Білдің бе Еркежанның халі-жайын?
2767. Ертерек келе алмадың, ей, Тыныбек,
2768. Еркемнің халі осылай болды уайым.
2769. Көрісіп бұл екеуі амандасты,
2770. Көзінен қатын Нәркес төкті жасты.
2771. «Тілегі есіл жастың болмады-ау» деп,
2772. Бейшара, төрге таман қадам басты.
2773. Табыттай қос төсекте жатқан қыздың,
2774. Келді де әлгі қатын бетін ашты:
2775. —Еркежан, жан бойында, міне жатыр,
2776. Құрмадым сән-салтанат сізге шатыр!
2777. Сөйлесер жайың бар ма, ей, Еркежан,
2778. Сүйгенің Тыныбекжан келіп отыр!
2779. «Аһ!» деп кеуде кере аузын ашты,
2780. «Уһ!» деп лебінің отын шашты.
2781. Көтертіп қолтығынан қыз бейшара,
2782. Көтерді Тыныбекті естіп, басты.

2783. Айығып ауруынан, тілге келді,
2784. Тілегін көксеп жатқан Тәңірі берді.
2785. Қасында екі жүздей садақкер бар,
2786. Үйіне ас ішуге Орда келді.
2787. Қатыны Ордаға айтты: «Келді бір ер,
2788. Алыстан келген адам көп жүріп жер.
2789. Еркежан ермен сөзді байлағанын
2790. Алдында ауруының хабар берер.
2791. Сол кісі іздеп тапты осы күнде,
2792. Көрсеніз, қазір отыр келіп түнде.
2793. Тұқымы Маянбайдың қанжығалы,
2794. Алыстан сонша іздеп мұнда келді.
2795. Еркежан бұрын оны көрген екен,
2796. Уәдені өзі байлап берген екен.
2797. Айтып ед ауырарда маған өзі,
2798. Сен ақыл сөзге енді берсең екен!».
2799. «Көруге жаным құмар ондай ерді»,—
2800. Деп еріп қатынымен бірге келді.
2801. Орданың салтанатын көріп Тыныбек,
2802. Иіліп, түрегеліп сәлем берді.
2803. Көрісіп, сұрасады хал-жайларын,
2804. Танысты батырлардың ыңғайларын.
2805. Қасына кісі қосып шалға ертіп,
2806. Алдырды жолдастардың қалғандарын.
2807. Қонақты күтіп жатты төрт-бес күндей,
2808. Қопадан кісі кеп тұр тыным бермей.
2809. «Жеріме менің айтқан қызды бер» деп,
2810. Үкімін көрсетіп тұр жағы сенбей.
2811. Айтыпты осы сөздің барлық жайын,
2812. Сөйлесті ақылдасып сөз ыңғайын.
2813. —Айдарқан, ендігіңді сен біл,—деді.
2814. Осы итке қорлық қылған не қылайын?!

2815. —Деп, айтсаң, бере алмаймын саған қызды,
2816. Қырсаң да, күттім деші бәрімізді.
2817. Жалғыз-ақ қара көрсет өзің бастап,
2818. Сонан соң сол ауылға жібер бізді!
2819. Елшіден хабар берді осы сөзбен,
2820. Бұл сөзге ашуланды ақылы кем.
2821. Ел жиып, шауып алмақ болды сонда,
2822. Өз ауылын өзі шауып, қылмақшы жем!
2823. Аттарын күйлендірді бұлар баптап,
2824. Көп үйсін қолын жиып келді қаптап.
2825. Қасына сегіз жүздей кісі ертіп,
2826. Бұлар да қарсы шықты, бойын шақтап.
2827. Ақ туын Маянбайдың тікті барып,
2828. «Қолда,—деп,—Маян батыр!»—аруақтап.
2829. Шығыпты жекпе-жекке екі жақтан,
2830. Бұл жерде жеңіп алса, болды мақтан.
2831. Айдарқан Ақкекілмен шықпақ болды,
2832. Үйсін ер, күшті болсаң, енді сақтан!
2833. Жас Ақай аттан түсіп, тілек тілеп,
2834. Бармаққа жекпе-жекке байланды бел.
2835. Берген соң Ақай ерге Орда батыр,
2836. Жас сұңқар шыға келді жаңа түлек.
2837. Баласы Маянбайдың соғыс көрсе,
2838. Кетеді шыдай алмай, қайнап жүрек.
2839. Қопаның өз баласы шықты бұған,
2840. О дағы жігіт екен ер құсаған.
2841. Аударып Ақай атын алғаннан соң,
2842. Амалсыз беті қайтып, тайды табан.
2843. Осындай біздің елде жігіт бар ма ед,
2844. Бұл істің көрінбеді түрі жаман.
2845. Сол күні жекпе-жекте жетпіс бір ат,
2846. Алғаны Ақай жастың болды аян.

2847. Еш адам жекпе-жекке шыға алмады,
2848. Ұрысып жас баланы жыға алмады.
2849. Алатын неше қайла қылса дағы,
2850. Дұшпанын жерге жастап тыға алмады.
2851. «Жабыл!» деп Ақай сонда салды айғай,
2852. Қолдады осы жолы ер Маянбай.
2853. Аруағы атакемнің шын қолдаса,
2854. Үйсін ел сау қалмағың екі талай?!
2855. Ат қойды қылыш алып мыңдай кісі,
2856. Ойлады қан төгер деп найза ұшы.
2857. Маянның бар баласы атқа мінді,
2858. Бұл іске қайнап кетті қайрат-күші.
2859. Сол күні ұрыс болды кешке дейін,
2860. Маянбай соғыс десе тұрар бейім.
2861. Қырғынға үйсін елі қалды байып.
2862. Қайтысы кеш болған соң үйге кейін.
2863. Үйсіннен қалған кісі қамалып тұр,
2864. Басына қылыш, найза сабалып тұр.
2865. Бұрынғы адасқандықтан қалды Қопа,
2866. Қайғыға қайғы келіп жамалып тұр.
2867. Енді үйсін беттер емес ұрысуға,
2868. Дайын жоқ табан тіреп тұрысуға.
2869. Үйіне Орда батыр қайтып түсті,
2870. Келісіп, қызығысып айғай-дуға.
2871. Жатыпты он шақты күн дамылдасып,
2872. Жиылды үйсін елі жапырласып.
2873. «Бұл елге шеттен біреу келген екен,
2874. Өнері бұл Орданың кетті-ау асып?!»
2875. Естілмей елдің сөзі неғып тұрсын,
2876. Бір жұмыс тапқан болды ақылдасып.
2877. Шөлінен Ақ кезеңнің тоспақ болды,
2878. Сол жерге сусын жиды елден тасып.

2879. «Қырылып, әзер болса, біз қалармыз,
2880. Қалалық,—десті,—шөлде бір айқасып».
2881. Сайланып сегіз жүздей кісі аттанды,
2882. Бұл сөзден хабарсыз боп Орда қалды.
2883. «Қарағым, амандықта жөн тапсаң» деп,
2884. Айдарқан Тыныбекке ақыл салды.
2885. Той қылып бермек болды қарындасын,
2886. Қапыда, хабары жоқ, не қыласың?!
2887. Үй тігіп, қанша малды айдап бермек,
2888. Артықша арттырмақшы қазынасын.
2889. Кейінгі Бөгенбайдан сөз басталық,
2890. Той тойлап, жырын жырлап бұлар қалсын.
2891. Бір күні қарт Бөгенбай көреді түс,
2892. Мәнісін көрген түстің біледі күш.
2893. «Бір кесел жолаушыға бар екен» деп,
2894. Шақырды Маян ұлын бәрін тегіс.
2895. Айтады Сарыбайға: «Тыңда сөзім,
2896. Түс көрдім бір жамандық менің өзім.
2897. Жазым боп, жау қолында қап жүрмесін,
2898. Тез аттан, басшы болып, жаным өзің!
2899. Шөлін тап Ақкезеңнің тезден барып,
2900. Түсімді жорып тұрмын ойға салып.
2901. Нұсқасы көрген түстің қиынырақ,
2902. Көргенде өзегімді кетті жарып».
2903. Аттанды абыр-сабыр, жолдас жиып,
2904. Тоқталып жата алмады көңіл тиып.
2905. Жолдас боп он бес кісі келе жатыр,
2906. Сол уақытта күн ыстық боп кетті күйіп.
2907. Жол бастап бұлар дағы бара тұрсын,
2908. Жөнелткен Орда дағы қарындасын.
2909. Бір сойқан Ақкезеңде болмақ болды,
2910. Қопаның салуынша бар ынтасын.

2911. Ақкезең сегіз күндік айналасы,
2912. Суы жоқ, құраған шөл сай-саласы.
2913. Осынша қан төгісіп егер болған—
2914. Бір қыздың алық-берік тайталасы.
2915. Жөнелді дүйсенбі күн жүгін артып,
2916. Шығарып сап, Орда мырза кетгі қайтып.
2917. Әлінше суды алты меске байлап,
2918. Түйеге сыйғанынша алды артып.
2919. Жетекке отыз түйе жүгін артқан,
2920. Жабылып жақсы кілем, арқан тартқан.
2921. Жолымен Ақкезеңнің тура аспаққа,
2922. Мөлшерлеп айтып берген жолмен қайтқан.
2923. «Жау жоқ» деп келе жатыр жадағайлап,
2924. Дәл шөлге кіріп келді күліп-ойнап.
2925. Батырлар жау дегенмен істері жоқ,
2926. Сауыттарын қанжығаға алған байлап.
2927. Қырынан Ақкезеңнің асқан шақта,
2928. Мезгілі шалқар түс ед сол уақытта.
2929. Самсаған сары қолға жолығыпты,
2930. Мінгені барлығының өңкей лақпа.
2931. Көп кісі келе жатыр дабырлаған,
2932. Ат қойып мың сан адам жабырлаған.
2933. Қапылыста сауыттарын кигізбеді,
2934. Тоқтатар жер ме екен бұл ерлер бағын.
2935. Соғысты бет-бетімен «Маянбайлап»,
2936. Қор болды Қанышайым соры қайнап.
2937. Шеңгелге аттан түсіп жасырынды,
2938. Түйені иіре сап, атын байлап.
2939. Төрт күндей су ішпеген аттың бәрі,
2940. Маянның енді састы батырлары.
2941. Танысып Айдарқан мен Тыныбекті,
2942. Жабылды, ұрыс қылды жас пен кәрі.

2943. Найзалап, қылыш шауып, садақ тартып,
2944. Кеткендей үйсіндердің қайраты артып.
2945. Ақкекіл тұмсығынан шаншылады,
2946. Болдырып, су ішпеген, қаны қатып.
2947. Тыныбек тұрды сонда аттан түспей,
2948. Түсірді атынан да үйсін күштей.
2949. Күдерді шыбын жаннан үзген мезгіл,
2950. Бұрынғы жүрген күні көрген түстей.
2951. Соғысты тауға таман жаяу басып,
2952. Үйсіндер келе жатыр жапырласып.
2953. Соғысып бет-бетімен кеткен ерлер,
2954. Білмейді не болғанын асып-сасып.
2955. Өзермен тауға шықты ер Тыныбек,
2956. Әйтеуір, жан сақтауға барды қашып.
2957. Құтылар көрінбейді қашқанменен,
2958. Шаң-тозаң араласты аспанменен.
2959. Садақтың оғын қолмен қағып алып,
2960. Өзіне тигізбейді атқанменен.
2961. Сол кезде жиырма жері жараланды,
2962. Күн ыстық, ет жүрегі оттай жанды.
2963. Қасқыр тартқан қойдай боп отыр батыр,
2964. Білмейді не боларын енді халі.
2965. Түс ауып, күн төбеден кеткен шағы,
2966. Бұл кезде төмендеген ердің бағы.
2967. Маянның іздеп шыққан батырлары,
2968. Тілегін шын берген ғой, келген шағы!
2969. Жолықты ең әуелі артқан жүкке,
2970. Қарамай, жетті келіп артқан түкке.
2971. Таныды торала аты ер тоқыммен,
2972. Ем бар ма Сарыбай сынды шын зерекке.
2973. Жатыр ед Қанышайым өлмей жаны,
2974. Қалмап ед қорыққаннан бетте қаны.

2975. Бетіне ақ мамықтай шеңгел тиіп,
2976. Сорлының кетіп жатқан сондай сәні.
2977. Таныды Сарыбайды бұғып жатып,
2978. Орнынан сонда тұрды қыз да атып.
2979. Хал-жайын Сарыбайға айтқаннан соң,
2980. Жөнелді Маянұлы шеру тартып.
2981. Үстіне ақ жотаның шыға келсе,
2982. Ақкекіл сенделіп тұр қаны қашып.
2983. Жарадан жануардың сау жері жоқ,
2984. Ит үйсін әлсіреткен атын атып.
2985. Жөнелді тауда жүрген адам жаққа,
2986. Жалынып «қолдай көр» деп аруаққа.
2987. Артынан көк бөрідей келіп тиді,
2988. Тыныбек өлер халге жеткен шақта.
2989. Әкетті қалың жауды тура қуып,
2990. Тыныбек талып қапты, қаны суып.
2991. Қорлыққа Ақкезеңде ұшырапты,
2992. Көрмеген бір қиынды өзі туып.
2993. Қорлыққа қиын шөлде ұшырады,
2994. Ат жүрмей, Айдарқан да қысылады.
2995. Нарқызыл әзер жетіп келе жатыр,
2996. Осы жерде асқан үйсін тосылады.
2997. Қып-қызыл тұла бойы аққан қаннан,
2998. Күдерін үзген кезде шыбын жаннан.
2999. Батырлар бірін-бірі қайдан тапсын,
3000. Біреуді біреу көрмей ұшқан шаңнан.
3001. Жығылды Нарқызыл ат омақатып,
3002. Сол жерде Айдарқан да қалды жатып.
3003. Тиген соң арыстандар тыңнан келіп,
3004. Қырғынға үйсіндер де қалды батып.
3005. Қалғаны жан сауғалап қашып жатыр,
3006. Белгілі Қу кезеңнен асып жатыр.

3007. «Үйсінді көп қуғанмен түк болмас» деп,
3008. Жаралы жатқандарға қайтты батыр.
3009. Жығылған Айдарқанды көзі көрген,
3010. Қасына тура басып жетіп келген.
3011. Сабалап өзін-өзі жатыр екен,
3012. Айғайға қаны қызып тура келген.
3013. Нарқызыл өлген екен қаны кетіп,
3014. Есіл ат қаза тапты ажал жетіп.
3015. Ақылы Айдарқанның түзу екен,
3016. Сөйлесті сөзге келіп, жөні қайтып.
3017. Шабысып тауға келді көзі көрген,
3018. Күш-қайрат кеткен екен Тыныбек ерден.
3019. Әйтеуір, кеудесінде жаны барын,
3020. Сарыбай көзі жетіп, өзі көрген.
3021. Өңгеріп түйе қалған жерге келді,
3022. Меңзетіп тастатыпты есіл ерді.
3023. Нұсқасын Тыныбектің көргеннен соң,
3024. Зарланып Қанышайым жылай берді.
3025. Шығыпты бір саладан Ақай бастап,
3026. Бесеуі бір кетіпті қолын ұстап.
3027. Олардың денесінде жарасы жоқ,
3028. Келіпті үйсіндерді жерге жастап.
3029. Суы жоқ Ақкезеңді көзі көрді,
3030. Түйеге жаралыны артып жүрді.
3031. Күн-түні тыным алмай жүріп келіп,
3032. Бір соқыр бастауы бар тапты жерді.
3033. Сол жерде біраз жатып дамылдасты,
3034. Айдарқан өздігінен алар басты.
3035. Өл-жайы Тыныбектің нашар болып,
3036. Сол жерде төрт күн күтті бұл науқасты.
3037. Еліне өлмей келді, аман жаны,
3038. Тоқталып тыйылмады аққан қаны.

3039. Келген соң Бөгенбайға айтты бәрін,
3040. Жонында Ақкезеңнің не болғанды!
3041. Ақкекіл, Нарқызылдың өлген жері,
3042. Жаралы болып келді атақты ері.
3043. Бөгенбай мұны естіп қайғырады,
3044. «Ақкекіл, Нарқызылым, қайран!» деді.
3045. —Батырлар, қуаныңдар, амандыққа,
3046. Жолықтық енді қиын жамандыққа.
3047. Қанатты құстай едік ат барында,
3048. Іліндік енді шындап шабандыққа.
3049. Екі атым екеуі де емес арзан,
3050. Мен шығар күн жоқ екен қайғы-зардан.
3051. Жарайды жау болмаса, ештеме етпес,
3052. Жау болса, бұрынғыдай жоқ қой шалжаң!
3053. «Жау жоқ» деп жадағайлап жатпаңдар жай,
3054. Көрінді маған қиын осы екі тай.
3055. Ер сақтар ат болмаса, ерлік қайда?!—
3056. Деп жылап, көп қайғырды, қарт Бөгенбай.
3057. Ертеде қалмақ ханы өлген Шынар,
3058. Тұқымы сол қалмақтың жауға құмар.
3059. Жалғыз ұлы тоғыз жасар қалған екен,
3060. Өзі батыр, бұл күнде хандығы бар.
3061. Қаранай—оның аты, өзі батыр,
3062. —Қазақтан кек алам,—деп келе жатыр.
3063. Өлтіріп Бөгенбайды, кегімді алсам,
3064. Көңілімде арман қалмас!—дейді кәшір.
3065. Бөгенбай жетім қылған күшпен айдап,
3066. Өлтірді хан әкемді қолмен байлап.
3067. Кетпейді құлағымнан салған даусы
3068. Ұрандап ойрандаған «Маянбайлап».
3069. Қасына он тоғыз мың қалмақ алған,
3070. Қазаққа беттеп тура келіп қалған.

3071. Кезеңнен Барқытбелдің бермен асып,
3072. Қырғындап жүрген жерге ойран салған.
3073. Бөгенбай түс көріпті бұған тағы,
3074. Ат жоқ боп, кеміп тұрған бұл бір шағы.
3075. Түсінің көріп тұрған түрі жаман,
3076. Осыған Бөгенбайдың сынды сағы.
3077. —Ұйқыда бір дария көрдім бағып,
3078. Шалқытқан бір жағынан отын жағып.
3079. Су үстінде қара төбет арсылдайды,—
3080. Деп түсін әркімге айтты, мұңын шағып.
3081. —От жағып, суға залал қыла алмай тұр,
3082. Су толқып, от жалынын жыға алмай тұр.
3083. Үстінде қара төбет қара судың,
3084. Ұлынып, арс-арс етіп, шыға алмай тұр.
3085. Түс көріп, түн ішінде оянғанда,
3086. Ағыпты қысылғаннан маңдайдан тер:
3087. «Көретін қартайғанда түсім бе еді,
3088. Түс болды бұ не деген, Тәңірі шебер?!.»
3089. Шақырып Сарыбайды алды батыр,
3090. Сарыбай кіріп келсе, жылап жатыр:
3091. —Сарыбай, менің күнім қараң болды,
3092. Бар екен мені аңдыған бір жау кәпір.
3093. Қартайған шағым, жас жетіп,
3094. Заманым кеткен күн өтіп.
3095. Еліңді жи жар салып,
3096. Қаруыңды түзетіп.
3097. Бүгін жатып көрдім түс,
3098. Көргенім қатты қиын іс.
3099. Еліңнен саңлақ жиғызып,
3100. Беліңді байлап, түйініс!
3101. Бір жағымда жанған от,
3102. Шалқып суға жете алмас.

3103. Шалқыған оттың жалыны
3104. Толқыған судан өте алмас.
3105. Үстінде бар бір қара ит,
3106. Аузын көрдім жеке алмас.
3107. Жан-жағымнан жабылып,
3108. Екі дұшпан қысып тұр.
3109. Осы түсті көрген соң,
3110. Көңіліме қайғы түсіп тұр.
3111. Қартайған жасым, әлім жоқ,
3112. Сонан жаным шошып тұр.
3113. От пенен су қабысып
3114. Қосыла алмас, қара иттің
3115. Аузы бар пышақтай.
3116. Осыдан зәрем кетті ғой...
3117. Қолдамаса Маянбай!
3118. Мұны естіп, Сарыбай да жидырды елін,
3119. Ойламас екі айтад деп Бөген ерін.
3120. Ел жинап күн-түн қатып жүргенінде,
3121. Қалмақтар қусырыпты қазақ елін.
3122. Бес күннің бесін кезі болған шақта
3123. Шапқылап біреу келді телім-телім.
3124. Жылады Бөгенбайға келген адам,
3125. Хабарды жаман айтты берген адам:
3126. —Қасында жер қайысқан—деді әлгі,
3127. Қаранай хан кеп жатыр бізге таман.
3128. Аузында «Бөгенбай» деп тақ-тақ етер,
3129. Мен келдім соны естіп сізге таман.
3130. Бір қайрат батыр сізден табылмаса,
3131. Кететін қан-жын қылып түрі жаман.
3132. Мал түгіл, жаннан үміт үзіп тұрмыз,
3133. Әкетіп алып жатыр малды семіз.
3134. Нөкерін кәпір иттің айтып болмас,

3135. Саны жоқ әскерінің ұшан-теңіз.
3136. Жидырды қанжыға елін дамыл алмай,
3137. Аттанды «қыл құйрық» деп адам қалмай.
3138. Бөгенбай «Мен де барам» деген еді,
3139. Көп жабылып қойғызды, әзер қалды-ай!
3140. Сарыбай он мың болды елін жинап,
3141. Батырлар күйзелер жол жанын қинап.
3142. Мінуге Бексұлтанға ат табылмай,
3143. Жаяудың аз алдында кетті жылап.
3144. Нарқызыл, Ақкекіл мен болды керек,
3145. Өлген жан тіріле ме, неге медет?!
3146. Бөгеннің былтырғы айтқан сөзі келді,
3147. Тек емес, қасиеті бар ед зерек.
3148. (Ел жиып орта жолдан жарақтанып,
3149. Қазаққа тең болам деп келсе керек).
3150. Ханына Әбілмәмбет кісі барды:
3151. —Тартатын қазақ ек,—деп қайғы-зарды.
3152. Саған да керек болар күнім болар,
3153. Бірге алыс мына келген қалмақ қарды!
3154. Қорқады Әбілмәмбет, бара алмады,
3155. Азамат жаусыраған қала алмады.
3156. Жүз кісі атақтыдан атаныпты,
3157. Үйінде намысты ерлер тұра алмады.
3158. —Қалсаң қал, Әбілмәмбет, үйде өзің,
3159. Қазақтан саған айтқан менің сөзім.
3160. Ханы едің қазақтардың атақталған,
3161. Жөн болса, өзің-ақ ал, бұл мінезің!
3162. Мұны айтып Сарыбай да кетті былай,
3163. Дұшпанға таба қылма,—дейді,—Құдай.
3164. Таусылар аруағыңның мезгілі ме,
3165. Қиында қолдаушы едің, ер Маянбай!
3166. Қалмаққа қазақ қарсы жақындады,

3167. Ауызы Қаранайдың сақылдады.
3168. —Қолыма Бөгенбайды тірі берсең,
3169. Жау болмай, қайтамын!—деп қаңқылдады.
3170. Бұ сөзге қазақ неғып бассын аяқ,
3171. Сөйлейді өткен күнді бастан-аяқ:
3172. —Әкемнің қырық тоғызда басын кескен,
3173. Мен бала едім,—дейді,—жалаң аяқ.
3174. Әкемнің өз тағында кесті басын,
3175. Со күнде тоғызда еді менің жасым.
3176. Беріндер Бөгенбайды тірі қолға,
3177. Қазағым, сонда өлімнен құтыласың!
3178. Болмаса жоғалтамын түгел қырып,
3179. Еріңді өлтіремін бір-ақ ұрып.
3180. Қызың —қатын, ұлыңды жетім қылып,
3181. Асырам Барқытбелден төгілдіріп!
3182. —Біз оған тоқтамаймыз, тұрысамыз,
3183. Шеп тартып екі жақтан құрысамыз.
3184. Күніңді айт, Қаранай,—деді Сарыбай,
3185. Біз дайын, ертеңгі күн ұрысамыз.
3186. Әуелі, соғыс қалай бастайтұғын,
3187. Біз—қазақ соғысыңнан қашпайтұғын.
3188. Қорыққаннан кісі ұстап бере алмаймыз,
3189. Күні жоқ қалмақ иттің аспайтұғын.
3190. —Мен даяр, ертеңгі күн келем бетке,
3191. Қазақ ит, өзің дағы қашып кетпе!
3192. Әуелгі соғысымыз былай болсын,
3193. Шығайық алдыменен жекпе-жекке.
3194. Таңертең майдан тартты ер Қаранай,
3195. Қандай жан жанын сақтап қалады жай?!
3196. Денесі бар адамнан артық екен,
3197. Басында дулығасы мұнарадай.
3198. Бір кәпір—өзі артық жуан кеуде,

3199. Қазақ та кеміте алмас бәлен деуге.
3200. Астында қара тұлпар мінген бастап,
3201. Жолы екен мынау иттің жауын жеуге.
3202. Сарыбай: «Бірің бар» деп көпке айтады,
3203. Жөні жоқ қолбасшының «сен шық» деуге.
3204. Тұманбек келіп, деді: «Берші жолды,
3205. Салайын ит қалмаққа қолдан торды.
3206. Ақкекіл, Нарқызылмен өлген жылы,
3207. Жалғыз-ақ, болған екен аттан сорлы».
3208. Тұманбек бата алады «Барайын деп,
3209. Қалмақтан өлтіріп кек алайын деп.
3210. Сыйынып Маянбайдың аруағына,
3211. Жылайды, «жаратушы панайым!» деп.
3212. Жөнелді майдан тартып Қаранайға,
3213. Қаранай жан екен деп қарамайды.
3214. Астында көк аты бар бір жас жігіт
3215. Өзіме теңдес қой деп баламайды.
3216. Қаранай: «Кімсің,—деді,—жауым қазақ?
3217. Бейшара, өлесің!—деп қылды мазақ.
3218. Әкеп бер Бөгенбайды, құтыласың,
3219. Мойныңа, өлтіремін, салып тұзақ!»
3220. —Тұманбек—менің атым, атам—Маян,
3221. Туыспыз Бөгенбаймен еліме аян.
3222. Ит қалмақ, не десең де, қыл ісінді,
3223. Соғыстан, сен айтты деп, қалай таям?!
3224. Қалмақ айтты: «Кезекті кім алады?
3225. Жобасы бұрынғының не болады?».
3226. —Әуелі қалмақ кезек алатұғын,
3227. Жеңілген қайткен күнде құр қалады.
3228. Оны естіп ер Қаранай тұрды, қашпай:
3229. Өлмесің сен де, қазақ, қарсыласпай.
3230. Әуелі ұрысымның мәнісін көр,

3231. Тұруға енді болмас соғыс ашпай!
3232. Қаранай атқа қамшыны
3233. Қабындап салып қағынды.
3234. Жаусыраған ит қалмақ
3235. Бурадай болып шабынды.
3236. Алыстан келген айдынмен
3237. Соғысуды сағынды.
3238. Анадай кетіп барады,
3239. Ат мойнын бұрып алады.
3240. Тұлпардың бүйірін қыздырып,
3241. Қамшыны қатты салады.
3242. Сегіз қырлы найзаны
3243. Ыңғайлап қолға алады.
3244. Қазақ тұр шулап аруақтап,
3245. Қаранай шауып барады.
3246. Қалмақ ханы Қаранай,
3247. Қағынып шапты қарамай.
3248. Тұлпар атпен секіртіп,
3249. Төндіріп найза барады-ай.
3250. Қалмақ шоқы көрінді,
3251. Тұманбек тұр баладай.
3252. «Жан шығатын жер сол деп,
3253. О да тілеп, жол бер» деп,
3254. Қарысқан қатты қолымен
3255. Сегіз қырлы найзаны
3256. Шұрқылтайдан салады-ай!
3257. Найзадан ұстай алады,
3258. Сіресіп қатып қалады.
3259. Жамандатқыр көк шыбық,
3260. Шыдамай қатты салмаққа,
3261. Майысып жығылып барады.
3262. Қалмақтың күші білінді,

3263. Қармаққа Тұман ілінді.
3264. Қарысқан ерге шыдамай,
3265. Көк ат арттан сүрінді.
3266. Айрылды қолы найзадан,
3267. Жоғалды Тұман айладан.
3268. Дәл жиырма екі жасында
3269. Қалмақ ит жасты жайлаған.
3270. Жалғыз шапты иекке,
3271. Қазақ шапты сүйекке.
3272. Қалмақ та қаптай соғысып,
3273. Көп тартысты бұл кекке.
3274. Қазақ алып жөнелді,
3275. Өлгеннің бермей денесін.
3276. Қазақтан сен кетті ғой,
3277. Аруақ қолдап демесін!
3278. Қалмақтың көңілі алыста,
3279. Құрытпақ елдің келесін.
3280. Қаптаған соғыс болған соң,
3281. Қай өлгенді елесін?!
3282. Сәдірбекке оқ тиді,
3283. Суырды дұшпан шегесін.
3284. Қазақтан төрт жүз кісі өлді,
3285. Белгілі ерге күш келді.
3286. Қалмақтың санын кім білсін,
3287. Одан да талай жөнелді.
3288. Кеш болған соң қайтысты,
3289. Артқанын білмес қай күшті.
3290. «Бауырым!» деп шуласты,
3291. Өлген кісі келмес-ті!
3292. Екі күн көмді өлігін,
3293. Қалмақ ап тұр ерлігін.
3294. Қаранайға жазым жоқ,

3295. Өзінің баспай желігін.
3296. Сарыбай мен Бексұлтан
3297. Бірге туған бауырлас
3298. Жоқтайды екі серігін.
3299. Үшінші күн түзеліп,
3300. Мінді қалмақ керігін.
3301. Жекпе-жекке баруға,
3302. Бексұлтанға таппады,
3303. Мінетін аттың керігін.
3304. —Ей, Сарыбай, өлейін,
3305. Өлмесем, қайтып келейін.
3306. Жаяулықтың жолы жоқ,
3307. Бір ат тауып берсеңіз,
3308. Қазасын қалмақ берейін!
3309. Найзасына сүйеніп,
3310. Туысқанға күйініп,
3311. Зар еңіреді Бексұлтан,
3312. «Бауырым!» деп иіліп.
3313. Сарыбай айтты: «Қарағым,
3314. Артымда қайрат-жарағым.
3315. Мінетін ат болмай тұр,
3316. Қолда бар ма баяғым?
3317. Біреу айтпас шығам деп
3318. Соғыстың көріп аяғын.
3319. Өзің таңда бір атты,
3320. Әперейін, қарағым!».
3321. Бексұлтан айтты: «Әперсең
3322. Ақанайдың ала атын,
3323. Мен мінуге жарадым».
3324. Ақанайды шақырды,
3325. —Ат бер,—деп салды ақылды.
3326. Біз өлсек, аман қалмайсың,

3327. Алайық мына кәпірді!
3328. —Қаптаған соғыс боп кетсе,
3329. Өзім өліп қалам,—деп,
3330. Ақанай бермей, шатылды.
3331. Бексұлтан сонда: «Өлім бір,
3332. Қалмақтан босқа өлгенше,
3333. Сен өлтір!»—деп ақырды.
3334. Көп жұрт келіп жабылды,
3335. «Бер, деп айтып ақылды.
3336. Қалмақтан аман қалмаймыз,
3337. Алмасақ осы батырды!».
3338. Ақанай амалсыздан аттан түсті,
3339. Біреуден, не десең де, көптік күшті.
3340. Мініп ап Ақанайдың ала атына,
3341. Бексұлтан салмақ болды қиын істі.
3342. —Қош-сау бол, мен келмесем бұл барғаннан,
3343. Құтылдым атсыз болған бір арманнан.
3344. Аянар осы жолдан нем бар менің,
3345. Айрылдым екі қанат—қос қарғамнан.
3346. Аруақ қолдап, тілекті берген болса,
3347. Алармын ит қалмақты жандәрменнен!
3348. Жөнелді соғысуға атын айдап,
3349. Шулады арттағы жұрт «а, Құдайлап».
3350. Атына қамшы салып бұлдыратты,
3351. Айғайлап ұран салып «Маянбайлап».
3352. Дауысы қатты шықты «Маяндаған»,
3353. Соғыста батыр еді аянбаған.
3354. «Келбеті Қаранайдай бар» деп айтты,
3355. Сыртынан қалмақ, қазақ аяндаған.
3356. Қаранай оны көріп, толды көзі:
3357. «Ер ғой,—деп,—дәл лайық мұның өзі!»
3358. Өлгенше кемимін деп кім айтады,

3359. Артық тұр Қаранайдың айтқан сөзі.
3360. Білдірді Бексұлтан да Қаранайға,
3361. Мәлімдеп кім екенін өзін-өзі.
3362. Құтырған арыстандай аласұрып,
3363. Тұнжырап қанға толды екі көзі.
3364. Қаранай: «Кезекті бер маған, қазақ,
3365. Жүруің ұзақ емес сенің, аз-ақ.
3366. Әуелден қазақ-қалмақ соғысқанда,
3367. Кететін қазақты етіп қалмақ мазақ!».
3368. —Ала бер кезегінді, қалмақ батыр,
3369. Бір ажал екеуімізге келе жатыр.
3370. Қайтсек те бірімізге жеңу керек,
3371. Жүрмеспіз, алыс емес, білсең, ақыр!
3372. Қаранай кешегідей өнер бастап,
3373. Сұлтанды майдан жерге кетті тастап.
3374. Құтырған арыстандай болып келді,
3375. Көңілінде: «Өлтірем,—деп,—жерге жастап!»
3376. Қолына ер Қаранай алды найза,
3377. Батырдан төгеді,—деп,—қанды найза.
3378. Сұлтан да—алтын жүрек ердің бірі,
3379. Көңіліне кірер емес, қорқу қайда!
3380. Табандап орынында таймай тұрды,
3381. Қаранай қос қолдап кеп найзаны ұрды.
3382. Шап беріп найзасынан ұстап алып,
3383. Найзасын сонда Сұлтан лақтырды.
3384. —Батырым, ер екенсің сен де,—деді,
3385. Сен ал енді кезекті, кел де,—деді.
3386. Әуелгі өзіндей боп тұрып қалам,
3387. Найзанды алар-ақпын мен де,—деді.
3388. Бексұлтан қара алаға қамшы басты,
3389. Көзінен қан аралас төкті жасты.
3390. Ұзақ барып, анадай жерден шауып,

3391. Қалмаққа енді келіп жақындасты.
3392. Найзаны сол қолына алды ыңғайлап,
3393. Суырды көк семсерді, бауын байлап.
3394. Қолына бүлдіргесін іліп алып,
3395. Келеді бір қылуға амал сайлап.
3396. Қасына Қаранайдың келді жетіп,
3397. Барынша тұлпар атын екпіндетіп.
3398. Найзаны көздеп тұрған батыр қалмақ,
3399. Найзаға қолы ұмтылды қарбаң етіп.
3400. Найзаны Қаранайға бере тастап,
3401. Семсермен жазым қылды салып өтіп.
3402. Ұрған қол, өткір қылыш тиді қатты,
3403. Сыр етіп ақ сауыттан әрмен батты.
3404. Желкеден дәлдеп ұрған күшіменен
3405. Ит қалмақ ат мойнынан омақасты.
3406. Жығылды Қаранай ер омақасып,
3407. Бексұлтан ұрып жыққан қайраты асып.
3408. Артынан даяр тұрған Ақай бала
3409. Сүйегін Қаранайдың қалды басып.
3410. «Ханымыздың сүйегін бермейміз» деп,
3411. Қалмақтар өңмеңдеді дуылдасып.
3412. Қазақтың дайын тұрған батырлары
3413. Атына «а, Құдайлап» қамшы басты.
3414. Дәл түстің мезгілінде қазақ, қалмақ
3415. Қырғынға бір батуға араласты.
3416. Қалмаққа қазақ тиді арыстандай,
3417. Кем болды шыққан қалмақ сақтап басты.
3418. Боп кетті қазақ бүгін арыстандай,
3419. Серпілді қалмақ қашып жарысқандай.
3420. Екі жұрт араласқан қырғын болды,
3421. Ажалға кез қылыпты талай жанды.
3422. Есесін әкесінің іздеп келіп,

3423. Мәнісі Қаранайдың мұндай болды.
3424. Қалмақтар сол қашқаннан алып қашты,
3425. Қалғаны Барқытбелден әрмен асты.
3426. Бойында Желдіөзектің қырғын тауып,
3427. Бейшара талай қалмақ қанын шашты.
3428. Бер жағы Желдіөзектің қазақ жері,
3429. Кеткендей болды анық қалмақ кері.
3430. Ел жиылып өлгенін есепке алса,
3431. Болыпты бір мың үш жүздей өлгендері.
3432. Кеткелі батырларға он сегіз күн,
3433. Бөгенбай ұйықтамапты содан бері.
3434. «Соғыстың не болғанын көремін» деп,
3435. Қосқа да келіп қапты Бөген ері.
3436. Бөгенбай есіткен соң қайғырады,
3437. Оқыста өлгендігін інілері.
3438. Ас беріп өлгендерге, бейіт соғып,
3439. Қазақтың бір қайғырып қайтқан жері.
3440. Екі жыл аман тұрды ұрыс көрмей,
3441. Ерлерде аттаныс жоқ сонан бері.
3442. Жазында жаңбыр жаумай жер шөл болып,
3443. Күйзелді мал жая алмай қанжыға елі.
3444. Жел болса, жер жүзінен шаң шығады,
3445. Мал сауса, сүт орнына қан шығады.
3446. Бала жоқ Бөгенбайдың өз басында,
3447. Қайғырып, баланы ойлап, жан шығады.
3448. Келеді күйзелген жұрт Бөгенбайға,
3449. Кеткен соң малдың сиқы ашығады.
3450. Бөгенбай екі қайғы бірдей күтті,
3451. Бөгеннің қайғыменен заманы өтті.
3452. Ақыл жоқ бұл кәріде осы күнде,
3453. Жұтайды қанжыға мен сонда шекті.
3454. —Мен көрген биылғы жыл түсім жаман,

3455. Осы елден мал ұрығы қалмайды аман.
3456. Сақтауға мал ұрығын ақыл ойлап,
3457. Шықпаса азаматтар шетке таман.
3458. Су шықпай қазған құдық құрып жатыр,
3459. Бұған да қайғырады Бөген батыр:
3460. —Малды айда, беттен барып қоныс ізде,
3461. Бозбала ел сақтайтын, тігіп шатыр!
3462. Бөгеннің бір құлы бар Бектұр атты,
3463. Жайлауда жылқыменен жалғыз қапты.
3464. Қасында жылқышылар толып жатыр,
3465. Су таппай, мал да, жан да шаңырқапты.
3466. Салмайды жерге басын малы шулап,
3467. «Тоқтамай жер екен,—деп,—шабар саулап».
3468. Бөгенге ақылдаса Бектұр барды:
3469. «О жерде мал тұруы болмады бап!»
3470. Шақырып Сарыбайды ақылдасты,
3471. Қанжығаны түгел жинап, қосты басты.
3472. Бұл жерде мал ұрығы қалмайтынын
3473. «Ойла,—деп,—жан сақтауды елге шашты».
3474. Бөген айтты: «Бар еді айғырым бір,
3475. Салғалы соны үйірге жиырма бес жыл.
3476. Біреуің соның жайын біліп келші,
3477. Жер жайын білмес пе екен көкжал айғыр?
3478. Көкжалым қыдыр берген білген шығар,
3479. Көп жерге жер қарауға жүрген шығар.
3480. Сарыбай, соны барып өзің біліп,
3481. Сонан соң қайта маған берші хабар».
3482. Сарыбай Бексұлтанмен жүріп кетті,
3483. Жылқыға екі күнде келіп жетті.
3484. Малшылардың бәрін де қоста ұйықтатып,
3485. Екеуі көп жылқыны күзетіпті.
3486. Жараған көкжал айғыр бауырынан,

3487. Тер аққан айғызданып сауырынан.
3488. Үйірінің ортасында мойнын салып,
3489. Көргенде бұл екеуін оқыранған.
3490. Жануар айтатұғын тілі де жоқ,
3491. Жылқының жүдеп біткен күйі де жоқ.
3492. Жылқыдан кеш болғанда шыға қашты,
3493. Кеткенін оның қайда білуге жоқ.
3494. Таңертең ертеменен айғыр келді,
3495. Бойлаған тұла бойы қара терлі.
3496. Осындай көкжал айғыр күйде екен деп,
3497. Бөгенге келіп бұлар хабар берді.
3498. Басында Бөгенбайдың жылқы малы,
3499. Жетеді елу мыңға қосса бәрі.
3500. Өзінде жалаң ғана он сегіз мың,
3501. Қайтпаған ауыл еді мал ажары.
3502. Егіздің бар саңлағын жиып алды,
3503. Бөгенге жүр деген соң, жүрді бәрі.
3504. Үш мыңға бір-бір қосты тігіп алып,
3505. Егіздің жүрмек болды батырлары.
3506. Қосты артып құрбандығын сонда сойды,
3507. Жайлауда өңшең батыр қылды тойды.
3508. Жылқыға, ерлер атқа мінгеннен соң,
3509. Көкжал да бетін қарап желге қойды.
3510. Үйірі жөнеледі бұдан қалмай,
3511. Мөлшерлі тоқтар емес жерге бармай.
3512. «Қош» десіп батырлармен кейін қайтты,
3513. Батасын берді дағы ер Бөгенбай.
3514. —Жақын болса, хабарды берерсіңдер,
3515. Алыс кетсе, бір-ақ кеп көрерсіңдер.
3516. Жаудан аман сақтасын Тәңір бізді,
3517. Ажал жетсе, үйде де өлерсіңдер!
3518. Жүйрік ат, қыран бүркіт қолдарында,

3519. Жылқының кетті ерлер жолдарында.
3520. Жүз он бес жігіт болып аттаныпты,
3521. Ақыл табар сапарды оңдарында.
3522. Көкжал кеп кейбір жерге жайын жатар,
3523. Сонда қосты тігеді қатар-қатар.
3524. Көкжал айғыр жөнелсе бетін қойып,
3525. Жабырласып азамат қосын артар.
3526. Осымен қырық бес күн көшті талмай,
3527. Кей жерге көкжал кетер басын салмай.
3528. Барыпты ащылы қолат кең салаға,
3529. Батырлар еріп барды бұдан қалмай.
3530. Жер екен—жердің жері бұ кең сала,
3531. Бір жағы биік таулы жатқан дала.
3532. Қояндай бетегесі бір жағы көл,
3533. «Бағулы бай қонысы» деген, бәлі!
3534. Арықтап әзер жеткен жылқылары,
3535. Жай жатып, қанды азамат ұйқылары.
3536. Семірді ақша майлап арыған мал,
3537. Жер екен шөбі шүйгін, малға дәрі.
3538. Бір айдай осы арада жатты жайлап,
3539. Желіні қайта құрып, бие байлап.
3540. Көкжалдың бастап келген жерін қара,
3541. Семірді барлық жылқы ақша майлап.
3542. Ол жерде қасқыр, түлкі аңның бәрі,
3543. Құтқармас аңға түскен қырандары.
3544. Жүйрік ат, батыр жігіт бәрі сонда,
3545. Түзетіп Бөгенбайдың берген сәні.
3546. Жер екен он екі абақ құс қонатын,
3547. Жер емес қарастырса, қыс болатын.
3548. Жауынгер өңкей батыр тас түлектер
3549. Кермеге байлап қойып жатыр атын.
3550. Ел көшіп келіп қалды күз бетінде,

3551. Жылқының жарым жігіт күзетінде.
3552. Берік боп жауынгерлер өз-өзінен,
3553. Шыққан соң тым бекінді ел шетіне.
3554. Қатарға жүз он бесі тұра қалса,
3555. Түрі жоқ жан шыдайтын келбетіне.
3556. Абақтың билеушісі Сәдір төре,
3557. Құнан би нақыл айтқан, ақыл бере.
3558. Ел жиып Сәдір төре шаппақ болды,
3559. Жылқыны қыстауында жатқан көре.
3560. Құнанға барып төре ақылдасты,
3561. Жинаған жауға лайық ылғи жасты:
3562. —Бір қалың олжа болар мал келіпті,
3563. Қаптап кеткен бір жылқы тау мен тасты.
3564. Қалайша бөтен жылқы бақтырамын?!
3565. Ақыл берсең, осыны шаптырамын.
3566. Жалғыз күнде абаққа талатайын,
3567. Орынын осы малдың таптырамын!..
3568. Сұраусыз неткен адам келіп жатқан,
3569. Бұл не деген үлгісіз, Құдай атқан!
3570. Көптен көбе байқасам—жүз-ақ жігіт,
3571. Түспейді деп есіттім тұлпар аттан.
3572. Құнан айтты: «Бермеймін бұған ақыл,
3573. Келген қонақ шабылған емес мақұл.
3574. Өз бойына сенбесе—шетке шықпас,
3575. Меніңше, жігіттері өңкей батыр.
3576. Не жаудан немесе бір жұттан қашқан,
3577. Алатын жер үлесін қарындастан.
3578. Қонаққа келіп жатқан залал қылма,
3579. Төре, сөзің бұл болса ақылдасқан».
3580. Бұл жиынға сайланды Сарыбай да,
3581. Қалуға бір көрісіп осындайда.
3582. Қасына жиырма жігіт ертіп алып,

3583. Издеп кеп төре менен Құнанбай да,
3584. Құнанның ауылында жиылысты,
3585. Сарыбай сол ауылға барып түсті.
3586. Төреге кіріп келіп, сәлем беріп,
3587. Көп елмен атқа мінер жүз көрісті.
3588. —Ассалауғамалейкүм, тақсыр төре,
3589. Қабырғаң мінсіз жабық, қалың сере.
3590. Жеріміз мал қалмайтын жұт боп қалды,
3591. Тақсыр-ау, өлемін бе сені көре?!
3592. Құнан би түрегеліп амандасты:
3593. (Алмады сөзін мақұл Сәдір төре)
3594. —Жөніңді баян қылшы, жаным,—деді,
3595. Қай елсің, жатыр едің қайдан келе?
3596. Сарыбай сонда айтады елі жайын,
3597. Шеткурай, Көксу, Қияқ жері жайын.
3598. Атасы Маянбайдың атын айтып,
3599. Сөйледі сонан кейін Бөгенбайын.
3600. Би Құнан екі көзден төкті жасты,
3601. Сарыбайға анық беріп ықыласты.
3602. —Бөгеннің осы күнде өзі бар ма?
3603. Отыз жыл көрмегелі асыл тасты.
3604. Қазаққа олжа салған қайран Бөген,
3605. Олжа алдық ерген күнде иен тегін.
3606. Шырағым, қалай жайсаң, солай жайыл,
3607. Жоқтап еді Бөген батыр қазақ кегін.
3608. Екі жыл жолдас болдым Бөгенбайға,
3609. «Сыйға—сый, сыраға—бал» деген қайда?!
3610. Ерлігіне Бөгеннің ерген қазақ,
3611. Мал түгіл, қылмап па еді басты пида?!
3612. Құнан би түгел білді ауыл жайын,
3613. Жақындап бара жатыр айтқан сайын.
3614. Ерулігім, қонағым, осы-ақ болсын,

3615. Қонақ бол біздікіне, Сарыбайым!
3616. Төренің күші кетті, Құнан көнбей,
3617. Көрген сайын жылқыны тұрды шөлдей.
3618. Құнанмен араласып жақын болды,
3619. Төрені төмендетті, есе бермей.
3620. Мінгені Бектұр құлдың торы жорға,
3621. Кигені атлас маңылық өңкей торға.
3622. Абақтың бір ауылы қонақ қылса,
3623. Атынан әзер түсер зорға-зорға.
3624. Осының бәрі мұның малы,—дейді,
3625. Бөгеннің жалғыз ұлы, жаны,—дейді.
3626. (Елу мың жылқыға ие болған соң ол,
3627. Ұл демей, оны Бөген неме дейді?!)
3628. Төренің жалғыз сөзде терістігі,
3629. Жоқ еді одан кейін керістігі.
3630. «Осыдан қайтып есе қайырам?» деп,
3631. Кетпей жүр Сарыбайдан төре кегі.
3632. Төренің жалғыз қызы Қадиша атты,
3633. Артықша жүріс-тұрыс салтанатты.
3634. Көл аңдытып, қаршығаны қолына алған,
3635. Белдеуден жібермейді қос жорға атты.
3636. «Төре қызын Бектұрға бере ме?» деп,
3637. Сарыбай Құнан биді елші сапты.
3638. Құнан айтса, көнбейтін төре қайда,
3639. Ұлы екен деп, құдалық болып қапты.
3640. Мың жылқы бөліп берді қалыңмалға,
3641. Аққуды алмақ болды қара қарға.
3642. Құлға әкеп төре заттан қыз айттырған,
3643. Ісі осы Сарыбайдың, амал бар ма?!
3644. Мал аман жаздай жатып, жазға шықты,
3645. Ешкімнен сескену жоқ, бәрі мықты.
3646. «Бөгеннің ұлы болса, бір келер» деп,

3647. Бой жеткен қыз күйеуден дәме қыпты.
3648. Айттырғанға мәз болып Бектұр сорлы,
3649. Бармапты қыз маңына бір де тіпті.
3650. Жамандықтың арт жағы шолақ тұр ғой,
3651. Күйеуін «құл» дегенді есітіпті.
3652. Ақылды, өзі зерек адам екен,
3653. «Бұл істің не болар» деп артын күтті.
3654. «Ортадан қан төгіліп кесел табар,
3655. Жай тұрмас, дау көрінсе, екі ел мықты.
3656. Қан төктірмей қалпымша мен кетейін,
3657. Тағдырдың бір жазуы болар» депті.
3658. Жаз шықты, Маянұлы қайтпақ болды,
3659. «Елге аман жетсек-ау,—деп,—берсе жолды».
3660. «Бұқа—буға» дегендей болып қайтты,
3661. Қызды алам деп қуанып Бектұр сорлы.
3662. Бөгеннен он мың жылқы құлындапты,
3663. Қайта айналып есен-сау елін тапты.
3664. «Мал аман, азаматтар келеді!» деп,
3665. Бөгенге «сүйінші» кісі шапты.
3666. Қарт Бөген өзі шықты алдарынан,
3667. Сағынған батырларды салдарынан.
3668. Қанжыға, шекті менен ақ сүйек боп,
3669. Айрылған адал етті малдарынан.
3670. Жылқысын көргеннен соң қуанады,
3671. Ерлерді аман көріп, жұбанады.
3672. Жылқының амандығын көрсетпекке,
3673. Малды әкеп мөлшер сайға қамалады.
3674. Қарады қарт Бөгенбай көзін салып,
3675. Үйірін үш айғырдың көңіліне алып.
3676. Көкала, Көкжал менен Нарқызылдың
3677. Бірі жоқ, екі айғырды көрді танып.
3678. Шақырды: «Мұнда әкел,—деп,—Сарыбайды,

3679. Елу мың айдап кеттің құлын-тайды.
3680. Жоғалтсаң бәрін түгел, не қылайын,
3681. Қайда,—деп,—Көкжал айғыр?—қолын жайды.
3682. Қоя ма бұлтарғанмен Бөген батыр,
3683. Бола ма жасыруға айтпай ақыр.
3684. Бектұрға қыз айттырған жөнін сөйлеп,
3685. Бір бастап, жайын айтып келе жатыр.
3686. Байқады кәрі Бөген сөздің ізін,
3687. Белгілі айттырғаны төре қызын.
3688. —Шырағым, айтқан сөзің сыйы кетті,
3689. Сөзіңнің аяқ жағын тоқтат өзің!
3690. Бөгенге қайғы түсті уайымнан:
3691. —Көрмесем кімнен көрем, Құдайымнан.
3692. Құлымды ұл дегізген Тәңірім-ай,
3693. Тың едім, айрылдам ба бұл жайымнан?!
3694. Сарыбай, айтқан сөзің бұл бола ма,
3695. Құл шіркін жеті қойлық ұл бола ма?!
3696. Аққуды қарға баптап алдырмақсың,
3697. Бұл сөзің нәсіліңе жөн бола ма?!
3698. Сәдірбек—он екі абақ ел төресі,
3699. Бір құлға қызын сата бергені несі!
3700. Әкемнің аруағына берген екен,
3701. Деген соң Маянбайдың немересі.
3702. Маяннан бірін алсаң нең кетеді,
3703. Түбіңе артқандығың бір жетеді.
3704. Жолықпа мұндай сөзге екіншілей,
3705. Шырағым, бүйте берсең ар кетеді.
3706. Малымды арман қылып мен не етейін,
3707. Бұл малға сендер ие менен кейін.
3708. Артымда ұлым түгіл, қызым да жоқ,
3709. Бермейді жылағанмен кешке дейін.
3710. Сол қызды не қылсаң да, біреуің ал,

3711. Кетпесін сілекейсіз шаян боп мал.
3712. Тез барып бұл жұмысты бітірмесең,
3713. Көресің менен бір іс, көңіліңе ал.
3714. Жиып ап жолдастарын қайта жүрмек,
3715. Бұ жерде бола алмады жай кідірмек.
3716. Жүз бие, елу түйе малды алып,
3717. Ауылға барарында той мал бермек.
3718. Екі күн аялдан соң жүріп кетті,
3719. Жол жүріп он екі күн барып жетті.
3720. Той қылып неше күндей елін жиып,
3721. Күйеуге төре қызын бермек бопты.
3722. Қолында Қадишаның тотысы бар,
3723. Оңаша оған қарап жылайды зар.
3724. «Ел ортасы жау болып кете ме» деп
3725. Ойлайды, ақыл менен сабыры бар.
3726. —Бір сөзді айтам,—деді,—тотым, саған,
3727. Бір хабар қонақтардан әкел маған.
3728. Сенімен мен баратын ием қандай,
3729. Иеміз тәуір ме екен әлде жаман?
3730. Есітіп тоты кетті қанат қағып,
3731. Отырды жақсы-жаман сөзді бағып.
3732. Сарыбай тотыменен сөйлеседі:
3733. —Ей, тотым, бұл араға келдің нағып?
3734. *Тоты:* —Келіп ем қонақтарды көрейін деп,
3735. Соңынан жақсылардың ерейін деп.
3736. Иеміз баратұғын қандай екен,
3737. Әдейі келдім соны білейін деп.
3738. *Сарыбай:* —Қарап көр, тотым, енді біздің жайды,
3739. Танып ал—қандайымыз сізге ұнайды.
3740. Бәріміз бір кісінің баласымыз,
3741. Кім ұнаса, соны біз көрдік жайлы.
3742. Елудің қырық тоғызы бір атадан,

3743. Жалғыз-ақ Бектұр байғұс жеке атадан.
3744. Баласын Маянбайдың кеміте алмас,
3745. Қаракөк үзілмеген жеті атадан.
3746. Осының бәрін танып тоты білді,
3747. Тоты да зерек еді, өзі тілді:
3748. —Бір кісіден басқаңыз жарар еді,
3749. Сол болып өшірмесін қызыл гүлді!
3750. *Сарыбай:* —Ей, тотым, сенің өзің сөйле жайды,
3751. Әйтеуір, сенің иең табар байды.
3752. Осы үйдегінің біреуі ие деп біл,
3753. Қайсысына жіп тақсаң, сол ұнайды.
3754. Жұламын қанатыңды шағым айтсаң,
3755. Менен тірі қалмайсың, сорлы қайтсаң.
3756. Онан да жөн сөзбенен иеңе бар,
3757. Иең де разы болар солай айтсаң.
3758. Тоты естіп осы сөзді қызға барды,
3759. Көңілінде ойлап барад қайғы-зарды.
3760. «Қор болып, құлға ием кете ме?» деп,
3761. Жеткенше жылауменен көз қызарды.
3762. Сөйлемес тоты байғұс әңгімесін,
3763. Ойлады «Айтамын,—деп,—мұның несін,
3764. Қадиша менен өзі аз біле ме,
3765. Өзі де ойлайды ғой бір өлмесін!»
3766. Отырды өз бағына ұшып барып,
3767. Ұяда бұғып жатыр қонып алып.
3768. Тотыны бұғып жатқан көзі көрді,
3769. Қыз қараса төсектен тұра салып:
3770. —Тотым-ау, сен отырсың нені бағып?
3771. Айтпайсың келгеніңді маған нағып?
3772. Жақсы десең, қуантар жөнің бар ед,
3773. Жаман болса, айтсаңшы маған шағып.
3774. —Бөтен жоқ құдалардың арасында,

3775. Бәрі де жігіт екен жарасымды.
3776. Кісіні лайықсыз көре алмадым,
3777. Ойладым бір кісінің баласындай.
3778. —Тотым-ау, есек қандай, қашар қандай,
3779. Танисың—тәуір қандай, нашар қандай?!
3780. Маған айтар сөзіңді жөннедің бе,
3781. Жыладың ба екі көзің жасарғандай?!
3782. —Сұрама менен оның әңгімесін,
3783. Өзің де білесің ғой сөз жүйесін.
3784. Тәңірдің бір жазғаны болады ғой,
3785. Көрерміз тірі болсақ, сөзге иесің!
3786. —Жарайды, бала тотым, бар ақылың,
3787. Сен едің қолымдағы бар жақыным.
3788. Кім де болса ішіңе сыйғыз, тотым,
3789. Ұмытпай, ойыңа алып жүр, осы ақылым.
3790. Қарасам жау көрінед жан-жағымда,
3791. Қарайтын жан көрмедім бет сағыма.
3792. Үйде бір Бөген деген кәрі бар деп,
3793. Барамын тірі отырған аруағына.
3794. Он отау, жүз түйе артып жасау берді,
3795. Байлығын келген жұрттың бәрі көрді.
3796. Тамаша неше күндей тойын қылып,
3797. Шешесі қыздың бірге қасына ерді.
3798. Қыз мінді Алаяқты ырғақтатып,
3799. Үкілеп құйрық-жалын, бұлғақтатып.
3800. Шыққан соң жол үстінде сөйлеседі,
3801. Батырдың әрқайсысын сөзбен тартып:
3802. —Бізде жоқ айтатұғын, жаным, бір сөз,
3803. Сен сөз айтсаң—ұялып, мүдіреміз.
3804. Батырдың аруағына келеміз ғой,
3805. Қай түрлі шығарады батыр мінез.
3806. —Құныңды үйдеп жоқтап, бізді айдаған,

3807. Қондырмай үйге үш күн, түзге айдаған.
3808. Атаңның әмірінен жан артпайды,
3809. Жөн табар бір лайық, жаным, саған.
3810. Келіпті елге таяу-жақынырақ,
3811. Барсын да сүйіншіні біреу сұрап.
3812. Алушы табылмайтын күні бар ма,
3813. Кетіпті түстік жерден ол зымырап.
3814. Бір адам шауып барды сүйіншілеп,
3815. Алардың жөнін қармап, ақы тілеп.
3816. Бөгенбай отыр екен өз үйінде,
3817. Қайғыға тағы түсіп сонда «үһілеп»:
3818. —Құл қатыны келін боп келе ме екен,
3819. Осындай қорлық жанға бере ме екен?!
3820. Бойына Байсын судың ата-енесі
3821. «Апарып, сол құлдарға берсін» деген.
3822. Қорлықта тірі отырмын өлмеген соң,
3823. Артымнан бір шырылдақ ермеген соң.
3824. Құлымды «ұл» дегізген құдайым-ай,
3825. Немене көздің жасын көрмеген соң.
3826. Келтірме маңайыма, әкет аулақ,
3827. Ортамды сөз басады кесел қаулап.
3828. Бір тұлды алып келіп бейнетім не,
3829. Жолатпа маңайыма, аулағырақ?!
3830. Өлгі адам шауып барып айтты тағы,
3831. Ала алмай сүйіншіні сынып сағын.
3832. Жабырқамай, жайнаған Қадиша қыз
3833. Басынан кетіп қалды күн баяғы.
3834. Атынан жерге таман құлағаны,
3835. Өл кетіп, талып түсіп, сұлағаны.
3836. «Жолықтым қандай күйге, апыр-ай!» деп,
3837. Жырменен қыздың сонда жылағаны.
3838. Шешесі басын сүйеп, жасын тимай,

3839. Отырды: «Жалғызым!—деп, қызын қимай.
3840. Қарағым, мұндай күйге жолықтың ба?
3841. Құлыным, арпа ішінде жалғыз бидай!».
3842. *Қыздың сөзі:* —Бөген, Бөген, Бөгенге,
3843. Бөгенұлы дегенге
3844. Ен салмаған еңсіз бар,
3845. Ен саласы дегенге,
3846. Иесіз кеткен көп тайға
3847. Таңба бассын дегенге.
3848. Ақ сұңқар едім аспанда,
3849. Ұша алмайтын кез болдым
3850. Асусыз асқар кезеңге.
3851. Қайтіп қана шыдаймын,
3852. Жиделі судың бойында
3853. Балық пенен шортанның
3854. Ішін жарсын дегенге.
3855. Көз жасымды көрмей ме,
3856. Аруаққа келген мен сорлы,
3857. Көрейікші демей ме.
3858. Бөгенде әйел мол дейді,
3859. Тілегім қабыл дәл болса,
3860. Бір шырылдақ ермей ме!
3861. Күтер едім өтсем де,
3862. Жалғанда байсыз кетсем де.
3863. Ардақты басым азайып,
3864. Басымнан бақыт кеткен бе?!
3865. Бір адам бәйбішеге айтқан барып,
3866. Әлгіндей қыз сөзінен хабар салып.
3867. —Адасқан Бөген тұрсын өз жайына,
3868. Көремін Қадишаны өзім барып!
3869. Алдынан шашу шаша апармаққа,
3870. Тай тұяқ, екі қоржын жамбы салып.

3871. Жақын жер, алыс емес, ауыл жаны,
3872. Алдынан келінінің жетті барып.
3873. Жылауы Қадишаның жан күйгізед,
3874. Батырлар бәрі де отыр аң-таң қалып.
3875. Бәйбіше батыр сөзін «қойшы әрі» деп,
3876. Түйені жүргізеді бұрып алып.
3877. Жылауы бейшараның осылай деп,
3878. Бөгенге тағы біреу айтқан барып.
3879. —Бұл ісім ашуменен ағат екен,
3880. Көрейін өзім дағы,—деді,—барып.
3881. Өткен күн қайта басқа қайдан қонар,
3882. Берген жоқ түк жақсылық қайғы мен зар.
3883. Өзімде ұл жоқ болғанмен, туысқан көп,
3884. Біреуі келген жанға,—деді,—болар!
3885. Бәйбіше алып келед үйге таман,
3886. Құдағи батырменен қылды аман.
3887. —Аруақты, қасиетті атаңызға,
3888. Бір балам келді,—деді,—сізге таман.
3889. Адыра құлың қалсын әкесімен,
3890. Алыстан естіген сөз қандай жаман!
3891. Бөгенбай, Құтты болсын келініңіз,
3892. Алыстан біздің қалай келуіміз
3893. «Келген дәулет—кеткен сор» деген қайда.
3894. Жөн бе екен бізді сыртқа тебуіңіз?!
3895. —Бұл сөзді мойынға алдым, жазам даяр,
3896. Мынау жазым жалған ғой жолдан таяр.
3897. Құдағи, мен сорлыдан не сұрайсың,
3898. Жасырын нем бар дейсіз сізден аяр.
3899. Отауын тікті ауылға жақынырақ,
3900. Той қылды неше күндей ақыр бірақ.
3901. Тойын қылып, ойынын ойнаса да,
3902. Бөгенбай «қайтемін» деп отыр бірақ.

3903. Бектұр құл кете барды өз үйіне,
3904. Қызға өкпелеп бұрынғы ит күйіне.
3905. Біреуді біреуге әкеп теңеп қойған
3906. Жалған ғой жазымы көп ит дүние!
3907. Бөгенбай ой ойлады жалғыз өзі,
3908. Жалғыз-ақ күші келер екі көзі.
3909. —Біріне осы иттердің бермеймін,—деп,
3910. Айтады құдағиға жалғыз сөзді.
3911. Апамнан бір туысқан туған бала,
3912. Құдағи, барсам қайтед сұрап ала?
3913. Лайық қызыңызға сол жиенім,
3914. Екеуін қосар болса Алла Тағала!
3915. Құдағи: «Мынау сөзің мақұл, деді,
3916. Құдеке-ай, шын екенсің пақыр, деді.
3917. Өзім барда қызыма бір белгі бер,
3918. Жөн болса, жиенінді шақыр»,—деді.
3919. Жылқыдан тақыр атты алдырыпты,
3920. Көңілін жас Маяндар қалдырыпты.
3921. Қасына бір-ақ жолдас ертіп алып,
3922. Шектіге ер Бөгенбай үйден шықты.
3923. Барыпты апасына ер Бөгенбай,
3924. Барғаны тегін емес бала сұрай.
3925. Бар екен тоғыз ұлы апасының,
3926. Ақымнан алмақ емес басқа ұлды-ай!
3927. Көрісті апасы кеп бауырына,
3928. Келмеген он жыл ұдай ауылына.
3929. Ақымның жиырмаға шыққан жасы,
3930. Салмақ ед бала қылып бауырына.
3931. Айтады жылап тұрып Бөген жұмыс:
3932. —Дейтұғын жиендерім Ақым, Қылыш.
3933. Ақымды бала қылам, маған берсең,
3934. Қалғаны, өзгелері саған дұрыс!

3935. Ұстап тұр өз қолыңа Қылышыңды,
3936. Айтамын іздеп келген жұмысымды.
3937. Бермесен Ақымыңды, кетем үйге,
3938. Шығарма бауырым деп дыбысыңды.
3939. —Қарағым, ішке сыймас жыламасам,
3940. Жиылмас сөз табылып құрамасам.
3941. Ақымнан басқа бірін алсаң екен,
3942. Суалтқан ақ сүтімді сұрамасаң.
3943. Ақшал бай жылап тұрды кемсең қағып,
3944. Тұр еді көріскелі сырттан бағып.
3945. Мұң-зар көп Бөгенбайда бала десе,
3946. Шыдасын естіген жан бұған нағып?!
3947. Екеуі тартысып тұр Ақым жасқа,
3948. Бөгенбай тоя алмай тұр ықыласқа.
3949. «Құдайдан бала тартып ап па едің?» деп,
3950. Ақшал бай бәйбішесін салды басқа.
3951. Кемпірді тақ еткізіп басқа салды,
3952. Бөгенбай бұған разы болып қалды.
3953. Алты күн аунап-қунап сонда жатып,
3954. Ақымды бала қылып қолына алды.
3955. Ақым да батыр болған өз елінде,
3956. О дағы Бексұлтандай гөзел еді.
3957. Жеті күн елі-жұртын жинап алып,
3958. Бөгенбай қош айтысып жөнеледі.
3959. Таңертең елден шығып жүріп кетті,
3960. Бойына бір өзеннің келіп жетті.
3961. Астында қара ала атты жалғыз адам,
3962. Артынан елден шығып қуып кепті.
3963. Қараса, бір сұлу қыз жорға мінген,
3964. Бөгенбай кім екенін қайдан білген.
3965. Ақымға келген жерден сөз салады:
3966. —Уәделі сөзің қайда ермін деген?

3967. Ей, Ақым, қой тоғыта бармап пе едік,
3968. Онда бір уәдеге салмап па едік.
3969. Не түрлі бай-патшалар келсе дағы,
3970. Біз байғұс айтқан сөзде қалмап па едік?!
3971. Мен сені қуып келдім сөз салмаққа,
3972. Мен тимекпін, уәдең бар мені алмаққа.
3973. Үш жылдай сені күтіп қалмадым ба,
3974. Сен өзің кеткен шақта жау қалмаққа!
3975. Мойнына Ақым жастың салды сөзді,
3976. Су бойы төрт-ақ кісі келген кез-ді.
3977. Сондағы қыздың ақыр айтқан сөзі:
3978. —Жауап бер, әуре қылмай енді бізді!
3979. Не дерін білмей қалды Ақым сасып,
3980. Ақымды қыздың сөзі тұрды басып.
3981. Бөгенбай қыз сөзіне разы боп,
3982. Ақымға: «Сөз айт,—деді,—ақылдасып».
3983. Ақым айтты: «Менде жоқ ешбір ерік,
3984. Байлаған едім, рас, сөзді берік.
3985. Не десеңіз—өзіңіз тиянақтат,
3986. Мойынға сөз түскен соң неге керек?».
3987. —Жығылып қиын екен қыздан сасқан,
3988. Бұ күнде ерік біткен біздің бастан.
3989. Шырағым, маған таман жақын кел,—деп,
3990. Қызбенен Бөген сонда ақылдасқан.
3991. Қыз айтты: «Мен қайтемін, айттым сөзім,
3992. Төрт болған жолын қарап екі көзім.
3993. Ақымға бұ жалғанда сөз кешпеймін!
3994. Бар еді айтсам қайтпас бір мінезім!».
3995. —Әуелі, жарықтығым, апарайын,
3996. Салқын үй алдында тұр мұның дайын.
3997. Сөзіме менің айтқан тоқта, жаным,
3998. Қайта кеп, құдаласып алдырайын.

3999. Бала десе, басымда ми қалмайды,
4000. Сөзіме тоқта, балам, айналайын!
4001. Бөгеннің бұл сөзіне тоқтады қыз,
4002. Боп қалды бостығы жоқ ноқталы қыз.
4003. Бөгенмен қол алысып, уәде етті,
4004. «Күтем,—деп,—тірі болсам, келесі күз!»
4005. Үйіне қыз қош айтып, кетті кейін,
4006. Ауылына келіп жетті кешке дейін.
4007. Бөгенбай Ақымды алып үйге келді,
4008. Той қылды ат шаптырып ұлы жиын.
4009. Қуанды інілері бәрі бірдей,
4010. Ақымды қыз Қадиша аңдып жүрді.
4011. Басынан бақытты болған адам екен,
4012. Қуанды деп: «Тілегім қолға берді!».
4013. Сөйледі сонда Бөген қалған қызды:
4014. —Артымыздан қуып келді,—дейді,—бізді.
4015. Тоқтаттым құдағиым сенің үшін,
4016. Қылмаймын сөзге сынық дедім сізді.
4017. Бұ жайды есітіпті Қадиша да:
4018. —Апырмай, бола ма екен мұндай жара?!
4019. Тойымызды екеуіміздің бірге қылсын,
4020. Әкелсін осы қызды не қылса да!
4021. Мен разы болдым,—деді,—атакеме,
4022. Апаке, әкелет деп пәлен деме.
4023. Бақытты Тәңір берген ешкім алмас,
4024. Деген сөз «Ер етегі—алтын кеме!».
4025. Бейшара, о да мендей қыз емес пе?
4026. Біреуі зарлағанның біз емес пе?
4027. Осы ауылдың үш-төрттен қатын алу—
4028. Мұралы атасынан ізі емес пе?!
4029. Бұ сөзді Бөгенбайға айқын айтты,
4030. Ер Бөген разы болып қалды қатты.

4031. Батасын неше мәрте берді білем,
4032. Ер Ақым төрт жолдаспен қайта қайтты.
4033. Сегіз күнде шектіге қайта барды,
4034. Қызды алып он бес күнде қайта салды.
4035. Той қылып мұнда әкеліп ұлы жиын,
4036. Қолына екі асылды бірдей алды.
4037. Ақым—ұл, Бөген—әке болып тұрып,
4038. Бөгенбай сексен жаста дүние салды.

Kaynakça

Akyüz, Ç.(2011).”Dünden Bugüne Türk Dünyası Destan Anlatıcıları,” *Turkish Studies*, sayı: 6/4, sayfa:15-26.

Arıkan, M.(1999). Köroğlu'nun Kazak Varyantları. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.

Arıkan, M.(2010). Başlangıçtan Yirminci Yüzyıla Kazak Jırav ve Akinları, Uşak: Elik Yayınları

Aça, M. (2002). Kazak Türklerinin Destanları ve Destancılık Geleneği (1.Baskı), Konya: Erman Ofset.

Aça, M. (1998). Kozi Körpeş-Bayan Sulu Destanı Üzerinde Mukayeseli Bir Araştırma. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.

Banarlı, N. S. (2011). Resimli Türk Edebiyatı Tarihi (1. Baskı). İstanbul: Milli Eğitim Bakanlığı

Biray N. (2015). Çağdaş Kazak Türkçesi(1. Baskı). İstanbul: Bilge Kültür Sanat.

Çetin, İ. (2013). “Kazakistan Jırşılık Geleneği Ve Bir Örnek: Ruslan Ahmetov.” *Selçuk Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, sayı:13, sayfa: 401-410.

Demirci, Ü.Ö.(2016). Eski Türkçede Fiiller (1. Baskı). Kocaeli: Umuttepe Yayınları.

Ercilasun, A. B.(2007). Türk Lehçeleri Grameri (1. Baskı). Ankara: Akçağ Yayınları.

Ergun, M, (2002), Kopuz Sarını: Kazak Âşık Tarzı (1. Baskı). İstanbul: Türkiye Cumhuriyeti Kültür Bakanlığı.

İbrayev, Ş. (1998). *Destanın Yapısı*. (Çev. A.A. Çınar) Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yayınları.

Kaliyev, B.(2014). Kazak Dilini Tüsindirme Sözlüğü(1.Baskı). Almatı: Kazak Dilini Geliştirme Enstitüsü.

Kazak Dilini Geliştirme Enstitüsü. (2011). Babalar sözü 58.cilt. Astana: Foliatn.

Kazakistan Eğitim Ve Bilim Bakanlığı. (2011). Kazak Edebi Dilinin Sözlüğü. Almatı: Arıs.

Kenesbayev, I.K. (1977). Kazakça Deyimler Sözlüğü(1.Baskı). Almatı: Bilim Yayınları.

Koç, K, Bayniyazov, A ve Başkapan, V (2003). Kazak Türkçesi Sözlüğü (1.baskı). Ankara: Akçağ.

Karasoy, Y. (1991). “Destan Kavramı.” *Millî Folklor*, sayı:10, sayfa: 37-42.

Oğuz, M.Ö. (2004). “Destan Tanımı Ve Eski Türk Destanları.” *Milli Folklor*, sayı: 62, sayfa: 5-7.

Ospanalıyeva, B (2011). Kazakistan’ın Jambıl Bölgesi Efsaneleri. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.

Özcan, D (2011). Kazak Batırlık Dastanları Üzerine Bir İnceleme. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.

Reichl, K. (2006). “Türk Destanları.” *Türk Dünyası Dil ve Edebiyat Dergisi*, sayı: 22, sayfa: 47-59.

Türk Dil Kurumu. (2011). Büyük Türkçe Sözlük. Ankara: TDK.

Togan, Z. V.(2002). Türk Destanının Tasnifi. *Türkler*, 3. Cilt. Sayfa: 907.

Yıldırım, S. (2015a) Kazakların Dariyğa Kız Dastanı (1.Baskı). Ankara: Kalem Kitap Yayınları.

Yıldırım, S. (2015b). “Kazak Akını Süyinbay Aronulı Ve Onun Ötegen Batır Dastanı.” *Türkbilig*, sayı:30, sayfa: 23-36.

Yıldırım, S.(2013). “İcracının Elinde Türün Değişmesine Bir Örnek: Kazak Türklerinin “Keklik İle Kuzgun” Dastanı. “ 21. Yüzyılda Eğitim ve Toplum, sayı 6, sayfa:128.

Yıldız, N. A.(2015). “*Türk Dünyası Destancılık Geleneği Ve Destanlar*” (1.Baskı). Ankara: Akçağ.

Yalçiner, N.(2007). “Kazak Destanları.” *Türk Dünyası Dil ve Edebiyat Dergisi*, cilt: 24, sayfa: 129-139.

Yetiş, K. (1994). Destan. Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi, 9. cilt, sayfa:202-203.

Wep Kaynakları

<https://sozdik.kz> 15.03.19 ile 10.05.19 arasında aralıklarla girilmiştir.

www.gaspirali.kultur.gov.tr 10.02.19 ile 10.03.19 arasında aralıklarla girilmiştir.

www.lexilogos.com 10.02.19 ile 10.03.19 arasında aralıklarla girilmiştir.

